

112. 82

USTAWY CYWILNE

O BOWIĄZUJĄCE W MAŁOPOLSCE
I NA ŚLĄSKU CIESZYŃSKIM

ZEBRAŁ I OPRACOWAŁ
Dr ADOLF LIEBESKIND
ADWOKAT

Z PRZEDMOWĄ
Prof. FRYDERYKA ZOLLA

1 9 3 7

KSIEGARNIA POWSZECHNA
KRAKÓW

BIBLIOTEKA
Zakład Prawa Cywilnego
Uniwersytetu Wrocławskiego

I. in-v.

10082

U S T A W Y C Y W I L N E

O B O W I A Z U J A C E W M A Ł O P O L S C E
I N A Ś L A S K U C I E S Z Y Ń S K I M

U S T A W Y C Y W I L N E

O B O W I A Z U J A C E W M A Ł O P O L S C E
I N A Ś L Ą S K U C I E S Z Y Ń S K I M

K O D E K S C Y W I L N Y A U S T R I A C K I.
K O D E K S Z O B O W I A Z A Ń. — P R A W O K S I A G
G R U N T O W Y C H. — U S T A W Y Z W I A Z K O W E.

Z E B R A Ł I O P R A C O W A Ł

Dr ADOLF LIEBESKIND

ADWOKAT

Z P R Z E D M O W Ą

Prof. FRYDERYKA ZOLLA

K R A K Ó W 1937

K S I Ę G A R N I A P O W S Z E C H N A

201319

DRUKARNIA PRZEMYSŁOWA W KRAKOWIE

PRZEDMOWA.

Dr Adolf Liebeskind, autor licznych artykułów i prac większych z zakresu prawa, ogłaszanych w czasopismach i w Encyklopedii prawa prywatnego, wydaje niniejszym zbiór wszystkich ważniejszych źródeł prawa cywilnego obowiązującego obecnie w Małopolsce i na Śląsku Cieszyńskim, a zatem Kodeks Cywilny austriacki o tyle, o ile jego postanowienia mają jeszcze moc prawną, wraz z patentem wprowadzającym z 1 czerwca 1811 r.; polski Kodeks zobowiązań wraz z przepisami wprowadzającymi; powszechną ustawę o księgach gruntowych; prawo prywatne międzydzielnicowe i międzynarodowe, prawo wyłączeniowe itd.

Pomija Dr Liebeskind, by książka nie przybrała zbyt wielkich rozmiarów, akty ustawodawcze z zakresu prawa cywilnego, z którymi prawnik ma obecnie mniej do czynienia i w razie potrzeby może podjąć trud poszukania ich w dziennikach ustaw, jako to ustawę krajową o księgach gruntowych z 1874 r., ustawę z 1906 r. o sprostowaniu ksiąg gruntowych, rozporządzenie waloryzacyjne z 1924 r. itd.

Książkę Dr Liebeskinda uważam za bardzo cenną, zwłaszcza że jest pierroszą, która obejmuje w głównych zarysach całokształt źródeł prawa cywilnego obowiązującego w Małopolsce i na Śląsku Cieszyńskim. Przypuszczam też, że stanie się ona rodzajem vademecum dla sędziów, notariuszów i adwokatów i dla młodzieży studiującej prawo cywilne.

Przy pracy, jaką Dr Liebeskind miał w zbieraniu źródeł prawa i ich selekcji, by wcielić w książkę to, co najważniejsze, co najpotrzebniejsze, a ogromny materiał drugorzędny opuścić, nie pominął chlubnego zadania i troski o to, by dać jak najlepszy przekład Kodeksu Cywilnego austriackiego na język polski. Mimo bardzo dobrych rozorów, jakie miał przed sobą w tłumaczeniach Kodeksu Cywilnego przez Jaworskiego, Wróblewskiego, Dbałowskiego i innych, wydać w przekładzie Dr Liebeskinda staranność w oddawaniu najwierniejszym myśli ustawodawcy bez mącenia czystości i jasności języka polskiego.

Obszerny skorowidz na końcu książki jest cennym dodatkiem mającym ułatwić orientację w całokształcie wydawnictwa.

Kraków, dnia 17 lutego 1937 r.

Profesor Fryderyk Zoll.

SPIS RZECZY.

Str.

Przedmowa.

POWSZECHNA KSIĘGA USTAW CYWILNYCH.

WSTĘP.

O USTAWACH CYWILNYCH W OGÓLNOŚCI 5

CZĘŚĆ PIERWSZA.

O PRAWIE OSOBOWEM.

Rozdział I. O prawach, odnoszących się do osobistych przymiotów i stosunków	8
Rozdział II. O prawie małżeńskim	14
Rozdział III. O prawach między rodzicami a dziećmi	36
Rozdział IV. O opiekach i kuratelach	50

CZĘŚĆ DRUGA.

O PRAWIE RZECZOWEM.

O RZECZACH I ICH PODZIALE PRAWNYM 76

ODDZIAŁ PIERWSZY PRAWA RZECZOWEGO.

O PRAWACH ŚCIŚLE RZECZOWYCH.

Rozdział I. O posiadaniu	83
Rozdział II. O prawie własności	93
Rozdział III. O nabyciu własności przez zawłaszczenie	99
Rozdział IV. O nabyciu własności przez przyrost . .	105
Rozdział V. O nabyciu własności przez oddanie . . .	108
Rozdział VI. O prawie zastawu	114
Rozdział VII. O służebnościach (serwitutach) . . .	122
Rozdział VIII. O prawie spadkowym	136
Rozdział IX. O oświadczeniu ostatniej woli w ogólności i o testamentach w szczególności	139
Rozdział X. O dziedzicach podstawionych i o powiernic- twach :	150
Rozdział XI. O zapisach	158
Rozdział XII. O ograniczeniu i uchyleniu ostatniej woli	168
Rozdział XIII. O ustawowym porządku dziedziczenia .	175

	Str.
Rozdział XIV. O zachowku i policzeniu na zachówek lub na część spadku	182
Rozdział XV. O objęciu spadku w posiadanie	190
Rozdział XVI. O współwłasności i innych prawach rze- czowych	197
Rozdział XVIII. O darowiznach	205
Rozdział XXVIII. O umowach majątkowych małżeńskich	207
Rozdział XXIX. O umowach losowych	217
 CZEŚĆ TRZECIA.	
O PRZEPISACH WSPÓLNYCH DLA PRAW OSOBOWYCH I RZECZOWYCH.	
Rozdział I. O wzmocnieniu praw i zobowiązań	221
Rozdział II. O przemianie praw i zobowiązań	223
Rozdział III. O zgaśnięciu praw i zobowiązań	223
Rozdział IV. O przedawnieniu i zasiedzeniu	224
 PRZEPISY WPROWADZAJĄCE POWSZECHNĄ KSIĘGĘ USTAW CYWILNYCH.	
Patent cesarski z 1 czerwca 1811	237
Patent cesarski z 23 marca 1852	239
Ustawa z dnia 26 października 1921 w przedmiocie przepisów prawnych, obowiązujących na obszarze Spiszu i Orawy, na- leżącym do Rzeczypospolitej Polskiej	240
Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 14 września 1922 w przedmiocie organizacji sądownictwa na Spiszu i Orawie i rozciągnięcia na ten obszar mocy obowiązującej niektórych ustaw i rozporządzeń	241
KODEKS ZOBOWIĄZAŃ	247
 PRZEPISY WPROWADZAJĄCE KODEKS ZO- BOWIĄZAŃ	
	399
 USTAWY ZWIĄZKOWE:	
Powszechna ustawa o księgach gruntowych z dnia 25 lipca 1871 r.	414
Ustawa z dnia 2 sierpnia 1926 r. o prawie właściwym dla sto- sunków prywatnych wewnętrznych. (Prawo prywatne mię- dzynarodowe)	446

	Str.
Ustawa z dnia 2 sierpnia 1926 r. o prawie właściwym dla stosunków prywatnych międzynarodowych. (Prawo prywatne międzynarodowe)	453
Dekret Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 14 stycznia 1936 r. o ochronie interesów Państwa Polskiego i jego obywateli w stosunkach międzynarodowych	461
Dekret Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 6 września 1935 r. o wydawaniu Dziennika Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej	462
Ustawa z dnia 21 października 1919 r. o wieku pełnoletności w b. zaborze austriackim	465
Ustawa z dnia 16 lutego 1883 r. o postępowaniu dotyczącem uznania za zmarłego i prowadzenia dowodu śmierci	467
Ustawa z dnia 31 marca 1918 r. o uznaniu za zmarłe osób zaginionych w obecnej wojnie	471
Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 8 kwietnia 1918 r. o okresach dla uznania zaginionych w wojnie teraźniejszej za zmarłych	472
Spis osób prawnych	473
Ustawa z dnia 24 marca 1920 r. o nabywaniu nieruchomości przez cudzoziemców	476
Ustawa z dnia 24 października 1919 r. w przedmiocie zmiany nazwisk	478
Ustawa z dnia 22 marca 1929 r. o zmianie nazwisk hańbiących, ośmieszających lub nieliczących za godnością człowieka	480
Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 28 lipca 1928 r. w sprawie zawierania związków małżeńskich przez funkcjonariuszów Policji Państwowej	482
Rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 3 czerwca 1929 r. w sprawie zawierania małżeństw przez oficerów i szeregowych Straży Granicznej	483
Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 1 kwietnia 1932 r. o małżeństwach oficerów	485
Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 11 maja 1934 r. o zawieraniu związków małżeńskich przez funkcjonariuszów Policji województwa śląskiego	489
Ustawa z dnia 31 grudnia 1868 r. (Dz. u. p. z r. 1869, Nr. 4)	490
Ustawa z dnia 9 kwietnia 1870 r. o małżeństwach osób, nie należących do żadnego ustawą uznanego Kościoła lub stowarzyszenia religijnego, i o prowadzeniu rejestrów urodzenia, małżeństw i śmierci	490
Ustawa z dnia 31 grudnia 1868 r. (Dz. U. p. z r. 1869, Nr. 3)	492

	Str.
Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 15 lutego 1928 r. o sposobie lokowania funduszków przez osoby prawa publicznego	493
Rada opiekuńcza (I. Nowela częściowa do powszechnej Księgi ustaw cywilnych)	497
Ordynacja o ubezwłasnowolnieniu	503
Ustawa z dnia 6 lipca 1914 r. o uzupełnieniu ksiąg gruntowych przez wpisanie dobra publicznego	522
Ustawa wodna z dnia 19 września 1922 r.	523
Ustawa z dnia 7 października 1921 r. o przepisach porządkowych na drogach publicznych	529
Konkordat pomiędzy Stolicą Apostolską a Rzeczpospolitą Polską	531
Ustawa z dnia 26 kwietnia 1912 r. o prawie zabudowy	532
Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. o własności lokali	537
Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 października 1934 r. o sposobie ujawniania w księgach hipotecznych prawa odrębnej własności lokali i innych praw rzeczowych na tych lokalach	543
Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 września 1934 r. Prawo o postępowaniu wywłaszczeniowym	547
Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 września 1934 r. o wywłaszczeniu na cele kolejowe	563
Ustawa z dnia 7 lipca 1896 r. o przyznaniu dróg koniecznych	564
Ustawa z dnia 17 marca 1933 r. o rozporządzeniach ostatniej woli osób wojskowych	572
Ustawa z dnia 5 marca 1869 r. dotycząca odpowiedzialności przedsiębiorstw Kolei żelaznych za wynikię wskutek wypadków na kolejach żelaznych uszkodzenia ciała lub zabicia ludzi	574
Ustawa z dnia 9 sierpnia 1908 r. o odpowiedzialności za szkodę wynikłą z ruchu samochodowego	575
Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 14 marca 1928 r. o prawie lotniczym	579
Ustawa z dnia 29 marca 1926 r. o prawie autorskiem	583
Ustawa z dnia 2 sierpnia 1926 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji	599
Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 12 czerwca 1934 r. o wierzytelnościach w walutach zagranicznych	606
Skorowidz	619

POWSZECHNA KSIĘGA USTAW CYWILNYCH.

WSTĘP.

O USTAWACH CYWILNYCH W OGÓLNOŚCI.

POJĘCIE PRAWA CYWILNEGO.

§ 1. Ogół ustaw, które określają prawa prywatne i obowiązki mieszkańców państwa między sobą, stanowi prawo cywilne w tem państwie.

§ 2. Po należytem ogłoszeniu ustawy nikt nie może tłumaczyć się tem, że nie była mu znana.

POCZĄTEK OBOWIĄZYWANIA USTAWY.

§ 3. Moc obowiązująca ustawy i wynikające stąd skutki prawne rozpoczynają się zaraz po jej ogłoszeniu; chyba że w samej ogłoszonej ustawie oznaczono początek jej obowiązywania na czas późniejszy.

Patrz dekret Prezydenta Rzplitej z dnia 6 września 1935 r. o wydawaniu Dziennika Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. R. P. Nr. 68, poz. 423) na str. 462.

ROZCIĄGŁOŚĆ USTAWY.

§ 4. Ustawy cywilne obowiązują wszystkich obywateli państwa w tych krajach, dla których je ogłoszono. Obywatele państwa podlegają także tym ustawom w swych czynnościach i interesach, które przedsiębiorą poza granicami państwa, o ile ustawy te ograniczają ich zdolność osobistą do zawierania tych czynności i intere-

sów i o ile te czynności i interesy mają zarazem w tych krajach sprowadzić skutki prawne. Następny rozdział stanowi, jak dalece cudzoziemcy obowiązani są postępować w myśl niniejszych ustaw.

Patrz ustawę z dnia 2 sierpnia 1926 r. — prawo prywatne międzynarodowe (Dz. U. R. P. Nr 101, poz. 581), przytoczoną na str. 453.

§ 5. Ustawy nie działają wstecz; dlatego nie mają żadnego wpływu na czynności poprzednio przedsiębiorzone i na prawa dawniej nabyte.

WYKŁADNIA.

§ 6. Przy stosowaniu ustawy nie można jej rozumieć inaczej, niż to wynika z właściwego znaczenia wyrazów w związku z sobą i z wyraźnego zamiaru prawodawcy.

§ 7. Jeżeli jaki przypadek prawny nie da się rozstrzygnąć ani według wyrazów ani według naturalnego rozumienia ustawy, wówczas należy uwzględnić przypadki podobne wyraźnie w ustawach rozstrzygnięte i zasady innych pokrewnych ustaw. Jeżeli przypadek prawny jest nadal wątpliwy, należy go rozstrzygnąć według naturalnych zasad prawnych przy uwzględnieniu okoliczności starannie zebranych i dojrzałe rozważonych.

§ 8. Tylko ustawodawca ma moc tłumaczenia ustawy w sposób powszechnie obowiązujący. Wykładnia taka winna być stosowana do wszystkich przypadków prawnych, które jeszcze wymagają rozstrzygnięcia, chyba że ustawodawca nadmieni, iż wykładni jego nie należy stosować przy rozstrzyganiu takich przypadków prawnych, których przedmiotem są czynności prawne przedsiębiorzone przed tą wykładnią i prawa poprzednio dochodzone.

TRWANIE USTAWY.

§ 9. Ustawy zachowują moc obowiązującą, dopóki ich ustawodawca nie zmieni lub wyraźnie nie uchyli.

INNE RODZAJE PRZEPISÓW, JAKO TO:**A) ZWYCZAJE.**

§ 10. Zwyczaje można uwzględniać tylko w tych przypadkach, w których ustawa powołuje się na nie.

B) STATUTY PROWINCJONALNE.

§ 11. Tylko te statuty poszczególnych prowincyj i obwodów krajowych mają moc ustawy, które panujący wyraźnie potwierdzi po ogłoszeniu tej księgi ustaw.

C) ORZECZENIA SĄDOWE.

§ 12. Zarządzenia wydane w poszczególnych przypadkach i wyroki sądowe wydane w poszczególnych sporach prawnych nie mają nigdy mocy ustawy i nie można ich rozciągać na inne przypadki lub na inne osoby.

D) PRZYWILEJE.

§ 13. Przywileje i uwolnienia udzielone pojedynczym osobom albo całym korporacjom należy oceniać na równi z innymi prawami, o ile rozporządzenia polityczne nie zawierają w tym kierunku odrębnych przepisów.

GŁÓWNY PODZIAŁ PRAWA CYWILNEGO.

§ 14. Przedmiotem przepisów objętych niniejszą księgą ustaw cywilnych są prawo osobowe, prawo rzeczowe tudzież postanowienia prawom tym wspólne.

CZEŚĆ PIERWSZA.
O PRAWIE OSOBOWEM.

ROZDZIAŁ PIERWSZY.

**O PRAWACH, ODNOSZĄCYCH SIĘ DO OSOBI-
STYCH PRZYMIOTÓW I STOSUNKÓW.**

PRAWA OSOBOWE.

§ 15. Prawa osobowe odnoszą się częścią do osobistych przymiotów i stosunków, częściowo polegają na stosunku familijnym.

I. Z CHARAKTERU OSOBOWOŚCI. PRAWA WRODZONE.

§ 16. Każdy człowiek ma prawa wrodzone, które można poznać samym rozumem i dlatego winien być uważany za osobę. Niewola lub poddaństwo oraz wykonywanie władzy z nich płynącej nie jest dozwolone w tych krajach.

PRAWNE ICH DOMNIEMANIE.

§ 17. Co jest zgodne z prawami naturalnymi wrodzonymi, uważa się dopóty za istniejące, dopóki dowiedzione nie będzie, że prawa te są ograniczone przez ustawę.

PRAWA, KTÓRE MOŻNA NABYĆ.

§ 18. Każdy jest zdolny do nabywania praw pod warunkami, przez ustawy przepisane.

DOCHODZENIE PRAW.

§ 19. Każdemu, kto mniema, iż jest w prawach swych pokrzywdzony, wolno jest wnieść skargę do władzy, przez ustawy wskazanej. Kto zaś pomijając tę władzę, używa własnej pomocy, albo przekracza granicę koniecznej obrony, ten staje się za to odpowiedzialny.

§ 20. Te nawet akty prawne, które dotyczą Panującego, lecz odnoszą się do jego prywatnego majątku, lub do sposobów nabycia, opartych na prawie cywilnem, powinny być rozstrzygane przez władze sądowe według przepisów ustawy.

II. PRAWA OSÓB ZE WZGLĘDU NA WIEK LUB NA NIEMOŻNOŚĆ UŻYCIA ROZUMU.

§ 21. Ci, którzy dla braku lat, dla wad umysłowych, lub z powodu innych przyczyn, nie są zdolni należycie troszczyć się o swe własne interesy, pozostają pod szczególną opieką ustawy. Takiemi są: dzieci, które siódmego; niedojrzali, którzy czternastego; małoletni, którzy dwudziestego pierwszego *) roku życia swego jeszcze nie skończyli; tudzież: szaleni, obłąkani i głupkowaci; którzy albo całkiem pozbawieni są rozumu, albo przynajmniej nie są w możności przewidywać skutków swoich czynności; niemniej ci, którym jako marnotrawcom sądownie wzbronione jest zarządzanie majątkiem swoim; nakoniec nieobecni i gminy.

§ 22. Dzieci nawet nieurodzone, pozostają pod opieką ustawy od chwili ich poczęcia. Uważa się je za urodzone ze względu na ich własne prawa, nie zaś ze względu na prawa osób trzecich; jednakże dziecię urodzone nieżywe, uważane jest ze względu na prawa, któ-

*) Zmianę tę wprowadziła ustawa z dnia 21 października 1919 o wieku pełnoletności w b. zaborze austriackim (Dz. U. R. P. Nr. 87, poz. 472), podana na str. 465.

reby mu, gdyby żyło, służyły, jak gdyby nigdy nie było poczęte.

§ 23. W razie wątpliwości, czy dziecię żywe lub umarłe przyszło na świat, domniemywa się, że urodziło się żywe. Kto twierdzi co innego, powinien to udowodnić.

III. ZE STOSUNKU NIEOBECNOŚCI.

§ 24 (Now. I, § 1). Śmierci nieobecnego należy się domniemywać:

1. jeżeli od jego urodzenia upłynęło lat siedmnaście, a od czasu ostatniej wiadomości o jego życiu lat pięć, albo od jego urodzenia upłynęło lat trzydzieści, a od ostatniej wiadomości lat dziesięć — licząc czasokresy lat pięciu i dziesięciu od końca ostatniego roku, w którym wedle istniejących wiadomości żył jeszcze;

2. jeżeli w wojnie został ciężko ranny, albo jako uczestnik wojny zginął, a od końca roku ukończenia wojny upłynęło lat trzy, do tego zaś czasu nie nadeszła wiadomość o jego życiu;

3. jeżeli znajdował się na okręcie, który zatonął, albo w innym niebezpieczeństwie bliskiej śmierci, a od końca roku, na który przypada to zdarzenie, przez trzy lata niema o nim wiadomości. Istnieje domniemanie, że okręt zatonął, jeżeli nie zawiął do miejsca swego przeznaczenia albo w braku ściśle oznaczonego celu podróży wówczas, gdy nie powrócił a od czasu ostatniej wiadomości upłynęły trzy lata. Za dzień zatonięcia uchodzi ostatni dzień tego czasokresu.

We wszystkich tych przypadkach można zażądać uznania śmierci.

(Now. I, § 2). Przepisy § 1 mają zastosowanie także do tych przypadków, w których w dniu wejścia w życie niniejszego rozporządzenia cesarskiego postępowanie w celu uznania śmierci jest już w toku, zaś co do uznania śmierci nie zapadło jeszcze orzeczenie w pierwszej instancji.

W § 7, ustęp 2, ustawy z dnia 16 lutego 1883, Dz. u. p. Nr. 20, należy przytoczenie § 24 l. 3 p. ks. u. c. zmienić na „§ 24, l. 2 i 3 p. ks. u. c.”.

Patrz ustawę z dnia 16 lutego 1883 r. (Dz. u. p. Nr. 20) w brzmieniu zmienionem ustawą z 31. III. 1918 (Dz. u. p. Nr. 129) o postępowaniu, dotyczącem uznania za zmarłego i prowadzenia dowodu śmierci, podaną na str. 467.

§ 25. Jeżeli zachodzi wątpliwość: która z pomiędzy dwóch lub więcej osób zmarłych, zesła pierwsza z tego świata; ten, który twierdzi, że jedna lub druga z pomiędzy nich wcześniej zmarła, musi to twierdzenie udowodnić; gdyby twierdzenia tego nie dowiódł, domniemanie jest, że wszystkie w jednym czasie umarły, i przejście praw z jednej osoby na drugą nie może mieć miejsca.

IV. ZE STOSUNKU OSOBY PRAWNEJ.

§ 26. Wzajemne prawa członków dozwolonego stowarzyszenia oznacza albo umowa albo cel, tudzież szczególne przepisy, dla nich wydane. Stowarzyszenia dozwolone używają w stosunku do innych w zasadzie takich samych praw, jakie służą pojedynczym osobom. Stowarzyszeniom niedozwolonym, nie służą jako takim, żadne prawa, ani wobec obcych, ani wobec członków, i są niezdolne do ich nabywania. Do niedozwolonych stowarzyszeń należą te, które w szczególności politycznymi ustawami są zabronione, albo które wyraźnie sprzeciwiają się bezpieczeństwu, publicznemu porządkowi, lub dobrem obyczajom.

Patrz spis osób prawnych, przytoczony na str. 473.

§ 27. Polityczne ustawy stanowią, jak dalece gminy, co do praw im służących, zostają pod szczególną opieką administracji publicznej.

V. ZE STOSUNKU OBYWATELSTWA.

§ 28. Pełne używanie praw cywilnych nabywa się przez obywatelstwo.

§§ 28 zdanie 2 oraz 29—32 są nieaktualne wobec ustawy z 20 stycznia 1920 r. o obywatelstwie Państwa Polskiego (Dz. U. R. P. Nr 7, poz. 44).

PRAWA CUDZOZIEMCÓW.

§ 33. Cudzoziemcy używają wogóle równych praw cywilnych z krajowcami i równe z nimi mają obowiązki cywilne, chyba że do używania tych praw obywatelstwo wyraźnie jest wymagane. W przypadkach wątpliwych, cudzoziemcy chcący używać równych praw z krajowcami, powinni dowieść, że państwo, do którego przynależą, traktuje tutejszych obywateli, odnośnie do prawa, o które chodzi, tak samo jak swoich obywateli.

Patrz ustawę o nabywaniu nieruchomości przez cudzoziemców z dnia 24 marca 1920 r. (Dz. U. R. P. Nr. 24, poz. 202 z 1933 r.), podaną na str. 476.

§ 34. Zdolność osobista cudzoziemców do czynności prawnych, oceniona być powinna w ogólności według ustaw, którym cudzoziemiec ze względu na swe zamieszkanie, lub gdyby go nie miał, ze względu na urodzenie jako poddany podlega, jeżeli w szczególnych przypadkach ustawa nie stanowi inaczej.

§ 35. Jeżeli cudzoziemiec w kraju tutejszym zawiera czynności z innymi, przez które nadaje im prawa, nie nakładając na nich wzajemnych obowiązków; czynność tę należy ocenić albo według niniejszej ustawy, albo według ustawy, której cudzoziemiec jako poddany podlega, stosownie do tego, która z tych ustaw najbardziej sprzyja ważności tej czynności.

Patrz ustawę z dnia 2 sierpnia 1926 r. — prawo prywatne międzynarodowe (Dz. U. R. P. Nr. 101, poz. 581), przytoczoną na str. 453.

§ 36. Jeżeli cudzoziemiec w kraju tutejszym i z tutejszym obywatelem zawiera czynność obustronnie obowiązującą, czynność ta zawsze według niniejszej ustawy oceniona być winna; jeżeli zaś czynność tę zawiera z cu-

dzoziemcem, ustawa niniejsza wtenczas tylko ma być stosowana, kiedy niema dowodu, że przy jej zawarciu brano pod rozwagę inną ustawę.

Patrz ustawę z dnia 2 sierpnia 1926 r. — prawo prywatne międzynarodowe (Dz. U. R. P. Nr. 101, poz. 581), przytoczoną na str. 453.

§ 37. Czynności przez cudzoziemca z cudzoziemcami lub poddanyymi tutejszymi za granicą zawarte, oceniane być mają podług ustaw obowiązujących w miejscu, gdzie czynność nastąpiła, o ile przy zawarciu czynności nie miano innej ustawy na względzie, i jeżeli temu nie sprzeciwiają się przepisy § 4.

Patrz ustawę z dnia 2 sierpnia 1926 r. — prawo prywatne międzynarodowe (Dz. U. R. P. Nr. 101, poz. 581), przytoczoną na str. 453.

§ 38. Posłom, pełnomocnikom państw obcych, tudzież osobom w ich służbie zostającym, służą uwolnienia, wynikające z prawa narodów i traktatów.

VI. PRAWA OSOBOWE ZE WZGLĘDU NA STOSUNKI RELIGIJNE.

§ 39. Różnica religji nie ma wpływu na prawa prywatne, wyjąwszy przypadki, w których ustawy wyraźnie inaczej stanowią.

VII. ZE WZGLĘDU NA STOSUNEK FAMILIJNY. RODZINA, POKREWIEŃSTWO I POWINOWACTWO.

§ 40. Przez rodzinę rozumie się rodziców z wszystkimi ich potomkami. Związek między temi osobami nazywa się pokrewieństwem; związek, który zachodzi między jednym małżonkiem a krewnymi drugiego małżonka, nazywa się powinowactwem.

§ 41. Stopnie pokrewieństwa między dwiema osobami oznacza się według liczby urodzeń, jaka zachodzi między jedną a drugą w linii prostej, a między niemi obiema i najbliższym ich wspólnym pniem w linii pobocznej.

W jakiej linii i w jakim stopniu jest kto spokrewniony z jednym małżonkiem, ten w takiej samej linii i w takim samym stopniu jest powinowatym drugiego małżonka.

§ 42. Pod nazwą rodziców objęci są w ogólności wszyscy bez różnicy stopnia krewni w linii wstępnej, a pod nazwą dzieci, wszyscy krewni w linii zstępnej.

VIII OCHRONA NAZWISKA

§ 43 (Now. III, § 1). Gdy komu zostanie zaprzeczone prawo noszenia swego nazwiska albo gdy kto skrzywdzony zostanie tem, że kto inny bezprawnie używa jego nazwiska (pseudonimu), może on wnieść skargę o zaniechanie a w razie winy o wynagrodzenie szkody.

Patrz ustawę z dnia 24 października 1919 w przedmocie zmiany nazwisk (Dz U R P Nr 38, poz 478) i ustawę z dnia 22 marca 1929 o zmianie nazwisk hanbiących i t d (Dz U R P Nr 3, poz 16 z 1930 r), przytoczone na str 478 i nast

ROZDZIAŁ DRUGI.

O PRAWIE MAŁŻEŃSKIM.*)

POJĘCIE MAŁŻENSTWA

§ 44. Zródłem stosunków familijnych jest umowa małżeńska. W umowie małżeńskiej dwie osoby różnej płci oświadczają według przepisów ustawy wolę swoją do pozostawania w nierozzerwalnej wspólności życiowej, do płodzenia dzieci, ich wychowania i do udzielania sobie wzajemnej pomocy.

POJĘCIE ZARĘCZYN

§ 45. Z zaręczyn, czyli z poprzedniego przyrzeczenia poślubienia się, bez względu na to, wśród jakich okolicz-

*) Rozciągnięto na Spisz i Orawę rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 14 września 1922 r (Dz U R P Nr 90, poz 333)

ności lub pod jakimi warunkami było złożone lub otrzymane, nie wypywa prawny obowiązek ani do zawarcia małżeństwa, ani do wykonania tego, co umówiono na przypadek odstąpienia.

PRAWNY SKUTEK ODSTĄPIENIA OD ZARĘCZYN

§ 46. Prawo żądania wynagrodzenia szkody, która rzeczywiście z odstąpienia wynikła i która może być dowiedziona, służy tylko tej stronie, która nie dała żadnej uzasadnionej przyczyny do odstąpienia.

ZASADA, DOTYCZĄCA ZDOLNOŚCI DO ZAWARCIA MAŁŻENSTWA

§ 47. Każdy może zawrzeć małżeństwo, komu ustawowa przeszkoda nie wzbrania tego.

PRZESZKODY W ZAWARCIU MAŁŻENSTWA

I BRAK ZEZWOLENIA,

A) DLA NIEMOŻNOŚCI DANIA ZEZWOLENIA,

§ 48. Szaleni, obłąkani, głupkowaci i niedorośli nie mogą zawierać ważnego małżeństwa.

§ 49. Małoletni, a nawet pełnoletni, którzy z jakiegokolwiek przyczyny nie mogą sami przez się zaciągać ważne zobowiązań, nie są zdolni także do zawarcia ważnego małżeństwa bez zezwolenia ich ślubnego ojca. Jeżeli ojciec już nie żyje, albo do zastępstwa jest niezdolny, wówczas do ważności małżeństwa, oprócz oświadczenia zezwolenia przez ustawowego zastępcę, potrzebne jest jeszcze zezwolenie władzy sądowej.

§ 50. Małoletni z nieprawego łoża, do ważnego zawarcia małżeństwa, oprócz oświadczenia ich opiekuna, potrzebują zezwolenia władzy sądowej.

§ 51. Małoletniemu cudzoziemcowi, chcącemu zawrzeć małżeństwo w państwie tutejszem, jeżeli wymaga-

nego zezwolenia nie może złożyć, powinien tutejszy sąd, któremu by tenże małoletni ze względu na swój stan i miejsce pobytu podlegał, ustanowić zastępcę, a ten obowiązany jest oświadczyć przed tymże sądem, czy zezwala lub nie zezwala na małżeństwo.

§ 52. Jeżeli małoletniemu lub zostającemu pod opieką odmówiono zezwolenia na zawarcie małżeństwa i jeżeli pragnący zawrzeć małżeństwo czują się przez to pokrzywdzeni, służy im prawo udania się o pomoc do właściwego sądzięgo.

§ 53. Brak potrzebnych dochodów; dowiedzione lub powszechnie znane złe obyczaje; zaraźliwe choroby lub celowi małżeństwa przeciwne wady tej osoby, z którą ma być zawarte małżeństwo; stanowią prawne przyczyny, dla których można odmówić zezwolenia.

§ 54. Ustawy wojskowe wskazują, z którymi wojskowymi lub do wojskowości należącymi osobami, nie można zawrzeć ważnie małżeństwa, bez otrzymania pozwolenia na piśmie od ich pułków, korpusów lub w ogólności od ich przełożonych.

Patrz: 1) Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 28 lipca 1928 r. w sprawie zawierania związków małżeńskich przez funkcjonarjuszów Policji Państwowej (Dz. U. R. P. Nr. 87, poz. 762 z 1928 r.);

2) Rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 3 czerwca 1929 r. w sprawie zawierania małżeństw przez oficerów i szeregowych Strazy Granicznej (Dz. U. R. P. Nr. 50, poz. 413 z r. 1929);

3) Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 1 kwietnia 1932 r. o małżeństwach oficerów (Dz. U. R. P. Nr. 29, poz. 295 z 1932 r.);

4) Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 11 maja 1934 r. o zawieraniu związków małżeńskich przez funkcjonarjuszów Policji województwa śląskiego (Dz. U. R. P. Nr. 41, poz. 370 z 1934 r.) —

— przytoczone na str. 482 i nast.

B) DLA BRAKU RZECZYWISTEGO ZEZWOLENIA.

§ 55. Zezwolenie na małżeństwo, wymuszone przez wzbudzenie uzasadnionej bojaźni jest nieważne. Czy bojaźń była uzasadniona, ocenić należy według wielkości i prawdopodobieństwa niebezpieczeństwa, tudzież według właściwości fizycznych i umysłowych osoby zagrożonej.

§ 56. Zezwolenie jest także nieważne, jeżeli udzieliła go osoba uprowadzona i jeszcze w tym czasie, kiedy nie odzyskała swej wolności.

§ 57. Błąd wtenczas tylko unieważnia małżeństwo, jeżeli zachodzi co do osoby przyszłego małżonka.

§ 58. Mąż, który po zaślubieniu zastanie już żonę ciężarną z innym mężczyzną, może żądać uznania małżeństwa za nieważne, wyjąwszy przypadek w § 121 przewidziany.

§ 59. Żaden inny błąd małżonków, tudzież zawiedzione nadzieje co do spodziewanych lub nawet umówionych między sobą warunków, nie stanowią przyczyny nieważności małżeństwa.

II. NIEMOŻNOŚĆ UCZYNIENIA ZADOŚĆ CELOWI MAŁŻEŃSTWA:**A) NIEMOŻNOŚĆ FIZYCZNA.**

§ 60. Trwała niemożność dopełnienia powinności małżeńskiej jest przeszkodą do małżeństwa, jeżeli istniała już w czasie zawarcia małżeństwa. Niemożność czasowa tylko albo taka, która chociaż nieuleczalna, jednakże powstała dopiero w czasie trwającego małżeństwa, nie może być przyczyną rozwiązania węzła małżeńskiego.

B) NIEMOŻNOŚĆ MORALNA (Z POWODU SKAZANIA NA CIĘŻKĄ KARĘ KRYMINALNĄ).

§ 61. uchylony §-em 5 ustawy z 15 listopada 1867 (Dz. pp. Nr. 131).

Z POWODU ZWIĄZKU MAŁŻENSKIEGO;

§ 62. Mężczyzna z jedną tylko kobietą i kobieta z jednym tylko mężczyzną w tym samym czasie mogą być zaślubieni. Kto już pozostaje w małżeństwie a chce zawrzeć nowy związek małżeński, dowieść powinien w sposób przez ustawę przepisany, że nastąpił rozwód, tj. zupełne rozwiązanie węzła małżeńskiego.

**Z POWODU OTRZYMANIA ŚWIĘCENIA LUB ZŁOZENIA
ŚLUBÓW ZAKONNYCH;**

§ 63. Duchowni mający już wyższe święcenia, oraz osoby zakonne obojga płci, które bezzenność uroczyście ślubowały, nie mogą zawierać ważnego małżeństwa.

Z POWODU ROZNICY RELIGJI;

§ 64. Między chrześcijanami i osobami, które wiary chrześcijańskiej nie wyznają, nie mogą być zawarte ważne małżeństwa.

Z POWODU POKREWIEŃSTWA;

§ 65. Między krewnymi w linii wstępnej i zstępnej; między rodzeństwem z jednego ojca i matki albo między rodzeństwem przyrodnim; między dziećmi rodzeństwa, tudzież z rodzeństwem rodziców, to jest: z wujem i ciotką lub ze stryjem i stryjenką, ważne małżeństwo nie może być zawarte bez względu na to, czy pokrewieństwo pochodzi z prawego lub nieprawego rodu.

LUB POWINOWACTWA;

§ 66. Powinowactwo stanowi przeszkodę do małżeństwa o tyle, iż mąż z krewnymi swej żony wymienionymi w § 65, a żona z takimiż krewnymi swego męża, małżeństwa nie mogą zawierać.

Z POWODU CUDZOŁOSTWA;

§ 67. Małżeństwo między dwiema osobami, które z sobą popełniły cudzołostwo, jest nieważne. Jednakże cudzołostwo przed zawarciem małżeństwa musi być do-
wiedzione.

LUB Z POWODU MAŁŻONKOBÓJSTWA;

§ 68. Gdy dwie osoby, chociażby nawet nie dopu-
ścili się wprzód ze sobą cudzołostwa, przyrzekły pobrać
się ze sobą, i gdy dla osiągnięcia celu chociażby jedna
tylko z nich nastawała na życie małżonka, który do tego
był przeszkodą; osoby te nie mogą ze sobą zawrzeć waż-
nego małżeństwa nawet wtenczas, kiedy morderstwo nie
było rzeczywiście popełnione.

III. BRAK ISTOTNYCH FORMALNOŚCI. TAKIEMI SĄ:

§ 69. Do ważności małżeństwa, potrzebne są także
zapowiedzi i uroczyste oświadczenie zezwolenia.

A) ZAPOWIEDZI;

§ 70. Zapowiedzi polegają na ogłoszeniu nastąpić
mającego małżeństwa, z podaniem imienia, nazwiska,
miejsca urodzenia, stanu i miejsca zamieszkania obojga
oblubieńców, z wezwaniem, iż każdy, ktoby o przeszkod-
zie do małżeństwa miał wiadomość, powinien o niej
donieść. Doniesienie należy skierować pod adresem du-
chownego, który ma prawo udzielić ślubu, bądź bezpo-
średnio, bądź za pośrednictwem tego duchownego, któ-
ry ogłaszał zapowiedzi.

§ 71. Ogłoszenie nastąpić winno trzy razy, każdy
raz w dniu niedzielnym lub świątecznym, w czasie zwy-
kłego zgromadzenia się parafjan w kościele; a jeżeli każ-

dy z oblubienców w innej parafji mieszka, w obydwóch parafjach.*)

§ 72. Jeżeli oblubiency, albo jedno z nich nie przemieszkali jeszcze sześciu tygodni w parafji. w której małżeństwo ma być zawarte, zapowiedzi ogłoszone być także powinny w miejscu ostatniego ich pobytu, w którym dłużej niż sześć tygodni mieszkali; albo też obowiązani są oblubiency przemieszkać sześć tygodni w tem miejscu, gdzie się znajdują, jeżeli ogłoszone zapowiedzi mają mieć skutek.

§ 73. Jeżeli małżeństwo w ciągu sześciu miesięcy po zapowiedziach nie przyszło do skutku, zapowiedzi muszą być na nowo trzy razy powtórzone.

§ 74. Do ważności zapowiedzi i zależnej od nich ważności małżeństwa, wystarczy wprawdzie przynajmniej jednorazowe w kościele parafjalnym oblubiencą i oblubienicy ogłoszenie ich imion i nazwisk, tudzież nastąpić mającego małżeństwa, a niezachowanie formy lub liczby zapowiedzi, nie czyni małżeństwa nieważnym; jednakże tak oblubiency lub ich zastępcy jakoteż duchowny, obowiązani są pod odpowiednią karą starać się o to, aby wszystkie przez ustawę wymagane ogłoszenia, odbyły się z zachowaniem przepisanych formalności.

B) UROCZYSTE OSWIADCZENIE ZEZWOLENIA.

§ 75. Uroczyste oświadczenie zezwolenia, złożone być musi w obecności dwóch świadków, przed właściwym dla jednego z oblubienców duchownym lub jego zastępcą, bez względu na to, czy stosownie do różnicy religii nazywa się proboszczem, pastorem, czy też inaczej.

Patrz ustawę z 9 kwietnia 1870 Nr 51 Dpp, podaną na str 490.

) Patrz ustawę z dnia 31 grudnia 1868 r Dz p p Nr 4 z 1869 r.), przytoczoną na str 490

§ 76. Uroczyste oświadczenie zezwolenia na małżeństwo, może być złożone przez pełnomocnika; lecz do tego potrzeba zezwolenia rządu krajowego i w pełnomocnictwie powinna być wymieniona osoba, z którą małżeństwo ma być zawarte. Małżeństwo bez takiego szczególnego pełnomocnictwa zawarte, jest nieważne. Jeżeli pełnomocnictwo przed zawarciem małżeństwa odwołane zostało; małżeństwo jest nieważne, atoli mocodawca staje się odpowiedzialnym za szkodę zrządzoną przez odwołanie.

§ 77 uchylła ustawa z dnia 31 grudnia 1868 r. (Dz. p p Nr. 4 z 1869 r.).

Patrz ustawę z dnia 31 grudnia 1868 (Dz u p Nr 4 z 1869 r), przytoczoną na str 490

§ 78. Jeżeli oblubieńcy nie mogą przedłożyć świadectwa na piśmie o należycie ogłoszonych zapowiedziach; albo jeżeli osoby w §§ 49, 50, 51, 52 i 54 wymienione nie mogą okazać zezwolenia wymaganego do zawarcia przez nich małżeństwa; tudzież jeżeli ci, których pełnoletność nie jest widoczna, nie mogą przedłożyć metryki chrztu lub pisemnego świadectwa o ich pełnoletności; albo jeżeli jaka inna zachodzi przeszkoda do małżeństwa; w przypadkach tych nie wolno jest duchownemu, pod ciężką karą, dawać ślubu dopóty, dopóki oblubieńcy nie złożą potrzebnych świadectw i nie usuną wszystkich wątpliwości.

§ 79. Jeżeli oblubieńcy, na skutek odmówienia im ślubu uważają się za pokrzywdzonych, mogą wnieść skargę do rządu krajowego, a w miejscach gdzie niema rządu krajowego, do urzędu obwodowego.

§ 80. Dla zachowania trwałego dowodu zawartego małżeństwa, obowiązani są przelożeni parafji, wpisać je

własnoręcznie w przeznaczoną na ten cel książkę ślubów. Przy wpisaniu wymienić należy: imię i nazwisko, wiek, zamieszkanie, tudzież stan małżonków, z uwagą, czy już poprzednio byli lub nie byli zaślubieni; imię i nazwisko tudzież stan ich rodziców i świadków; niemniej dzień, w którym małżeństwo zawarte zostało; nakoniec nazwisko duchownego, przed którym zezwolenie uroczyste wyrażono. Prócz tego należy wymienić dokumenty, na zasadzie których zachodzące przeszkody zostały usunięte.

§ 81. Jeżeli małżeństwo ma być zawarte w trzecim miejscu, w którym żadna z osób poślubić się mających nie ma swojej parafji, natenczas właściwy duszpasterz, wydając dokument, w którym innego w miejsce swoje upoważnia, powinien zarazem okoliczność tę zapisać w książce ślubów swojej parafji, z wymienieniem miejsca, w którym, i duchownego, przed którym, małżeństwo ma być zawarte.

§ 82. Duszpasterz miejsca, gdzie małżeństwo zostaje zawarte, obowiązany jest również wpisać do książki ślubów swojej parafji zawarcie małżeństwa, dodając przytem, który proboszcz ustanowił go swym zastępcą, tudzież powinien donieść mu w ciągu dni ośmiu o zawarciu małżeństwa.

UWOLNIENIE OD PRZESZKOD MAŁŻENSKICH.

§ 83. Uwolnienia od przeszkód do małżeństwa można żądać dla ważnych przyczyn od rządu krajowego, który według okoliczności ma dalej postąpić.

§ 84. Przed zawarciem małżeństwa powinny same strony i w swoim imieniu prosić o uwolnienie od przeszkód. Jeżeli zaś dopiero po zawarciu małżeństwa wyjdzie na jaw przeszkoda przedtem niewiadoma i jeżeli

da się usunąć, mogą strony za pośrednictwem swych duchownych i przy zatajeniu swego nazwiska, żądać uwolnienia od rządu krajowego.

§ 85. W miejscowościach, gdzie się nie znajduje rząd krajowy, urzędy obwodowe mają władzę uwalniania od drugiej i trzeciej zapowiedzi, jeżeli ważne zachodzą przyczyny.

§ 86. W nagłych okolicznościach, może rząd krajowy lub urząd obwodowy, a gdy stwierdzone niebezpieczeństwo bliskiej śmierci nie dozwala zwłoki, także zwierzchność miejscowa uwolnić zupełnie od zapowiedzi; jednakże oblubieńcy muszą stwierdzić pod przysięgą, iż żadna przeszkoda do zawarcia ich małżeństwa nie jest im znana.

§ 87. Uwolnienia od wszystkich trzech zapowiedzi także wtedy za złożeniem wyżej wspomnianej przysięgi, należy udzielić, jeżeli dwie osoby chcą zawrzeć małżeństwo, o których już przedtem powszechne było mniemanie, że są połączone ze sobą związkim małżeńskim. W przypadku tym może duchowny, przy zamilczeniu nazwisk stron, wnieść prośbę do rządu krajowego o uwolnienie.

§ 88. Jeżeli udzielono uwolnienia od przeszkody już w czasie zawarcia małżeństwa istniejącej, natenczas bez powtarzania zapowiedzi zezwolenie jeszcze raz przed duchownym i dwoma poufnymi świadkami powinno być wyrażone. Tę uroczystą czynność należy zapisać w księdze ślubów. Po dopełnieniu tego przepisu, małżeństwo takie należy uważać za ważnie zawarte od samego początku.

**SKUTKI WAŻNEGO MAŁŻEŃSTWA:
PRAWA I OBOWIĄZKI MAŁŻONKÓW.**

§ 89. Prawa i obowiązki małżonków wynikają z celu ich połączenia się, z ustawy i zawartych umów. W tem miejscu podane są jedynie prawa osobowe małżonków, zaś prawa rzeczowe z kontraktów małżeńskich wynikające, będą przedstawione w drugiej części.

WSPÓLNE;

§ 90. Przedewszystkiem obowiązane są obie strony do małżeńskiej powinności, wierności i przyzwoitego obchodzenia się ze sobą.

SZCZEGÓLNE PRAWA MĘŻA;

§ 91. Mąż jest głową rodziny. Jako takiemu służy mu przedewszystkiem prawo kierowania gospodarstwem domowym, lecz także ma obowiązek dawać żonie stosownie do swego majątku przyzwoite utrzymanie i zastępować ją we wszystkich sprawach.

ŻONY;

§ 92. Żona przybiera nazwisko męża i używa praw jego stanu. Obowiązana jest mieszkać z mężem, pomagać mu według możności w gospodarstwie i zatrudnieniu, tudzież o ile tego porządek domowy wymaga, powinna poczynione przez niego zarządzenia nietylko sama wykonywać, ale także starać się o ich wykonanie.

ZERWANIE SPÓLNOŚCI MAŁŻEŃSKIEJ.

§ 93. Nie wolno małżonkom pod żadnym pozorem, ani nawet za wspólną zgodą, samowolnie rozerwać związku małżeńskiego, czy to że twierdzą, iż małżeństwo ich jest nieważnem, czy też, że chcą starać się o rozwód, lub tylko o rozdział od stołu i łoża.

I. POZORNE, PRZEZ OŚWIADCZANIE, ŻE MAŁŻEŃSTWO
Z SAMEGO POCZĄTKU BYŁO NIEWAŻNE.
SPOSÓB WDROŻENIA SPRAWY.

§ 94. Nieważności małżeństwa dla przeszkód w §§ 56, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 75 i 119 wyrażonych, należy dochodzić z urzędu. We wszystkich innych przypadkach postępowanie o unieważnienie małżeństwa, może być wszczęte jedynie na skutek żądania tych, którzy zostali pokrzywdzeni w swych prawach przez zawarcie małżeństwa, pomimo zachodzącej przeszkody.

§ 95. Małżonek, który wiedział o błędzie zaszłym co do osoby, lub o bojaźni, o którą przyprawiono drugą stronę; jakoteż małżonek, który zataił okoliczność, iż wedle §§ 49, 50, 51, 52 i 54 sam z własnej woli nie może zawrzeć ważnego małżeństwa, lub fałszywie zmyślił potrzebne dla siebie zezwolenie, nie może zaskarżyć ważności małżeństwa z powodu własnej bezprawnej czynności.

§ 96. Wogóle tylko strona niewinna ma prawo domagać się uznania małżeństwa za nieważne; ale traci ona to prawo, jeżeli po uzyskaniu wiadomości o zachodzącej przeszkodzie pozostawała nadal w pożyciu małżeńskim. Ojciec lub opieka może zaskarżyć małżeństwo zawarte samowolnie przez małoletniego lub pozostającego pod opieką, tylko tak długo, dopóki trwa władza ojcowska lub opieka.

I POSTĘPOWANIA;

§ 97. Postępowanie w sporach o nieważność małżeństwa należy wyłącznie do sądu ziemskiego *) tego obwodu, w którym małżonkowie mają swoje zwyczajne miejsce zamieszkania. Sąd ziemski,*) z urzędu dla zbadania prawdziwego stanu sprawy powinien nawet w tym

*) obecnie sąd okręgowy.

przypadku, gdy postępowanie wdrożono na żądanie strony, wyznaczyć urząd fiskalny lub innego rozsądnego i uczciwego człowieka celem zbadania okoliczności i obrony małżeństwa.

Obecnie w sprawach małżeńskich niemajątkowych obowiązuje art X przepisów wprowadzających kodeks postępowania cywilnego, zaś w okręgach sądów apelacyjnych w Krakowie i Lwowie oraz sądu okręgowego w Cieszynie ponadto art XXVII punkt 6 przepisów wprowadzających kodeks postępowania cywilnego i rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 9 grudnia 1897 r (Dz u p austr Nr 283) o postępowaniu w sprawach małżeńskich spornych

§ 98. Jeżeli przeszkoda można usunąć, powinien sąd ziemski starać się o dokonanie tego przez odpowiednie postępowanie i przez porozumienie stron; gdyby się to okazało niemożliwe, powinien sąd ziemski orzec o ważności małżeństwa.

§ 99. Domniemanie przemawia zawsze za ważnością małżeństwa. Przytoczona przeszkoda musi więc być w zupełności udowodniona, i ani zgodne przyznanie obojga małżonków nie ma tu mocy dowodowej, ani też nie można w tym względzie dopuścić przysięgi małżonków.

Patrz art X §§ 4 i 5 przepisów wprowadzających kodeks postępowania cywilnego

W SZCZEGÓLNOŚCI Z POWODU NIEMOCY

§ 100. W szczególności, jeżeli jest twierdzenie, że zachodziła uprzednia i trwała niezdolność do pełnienia powinności małżeńskiej, należy w tym przypadku przeprowadzić dowód z biegłych, mianowicie przy pomocy doświadczonych lekarzy i chirurgów, a stosownie do okoliczności także przy pomocy akuszerki.

§ 101. Jeżeli nie można oznaczyć z pewnością, czy niemoc jest trwała czy tylko czasowa, małżonkowie powinni jeszcze przez rok mieszkać razem, a gdyby niemoc

przez ten czas trwała dalej, należy uznać małżeństwo za nieważne.

§ 102. Jeżeli na podstawie postępowania w sporze o ważność małżeństwa okaże się, że przeszkoda małżeńska już poprzednio była znana jednej lub obu stronom i że ją rozmyślnie zataiły; należy nałożyć na winnych karę przewidzianą w ustawie karnej o ciężkich przekroczeniach policyjnych. Jeżeli jedna strona jest niewinna, może domagać się wynagrodzenia szkody. Jeżeli wreszcie splodzone dzieci w takim małżeństwie, należy nad nimi roztoczyć opiekę według tych zasad, które ustanowiono w rozdziale o obowiązkach rodziców.

II RZECZYWISTE UCHYLENIE

A) CZASOWY ROZDZIAŁ, ZA WSPÓLNEM POROZUMIENIEM SIĘ

§ 103. Jeżeli oboje małżonkowie porozumieli się co do rozdziału od stołu i łoża i uzgodnili warunki, sąd musi rozdziału dozwolić, przy zachowaniu następujących ostrożności.

§ 104. Małżonkowie powinni naprzód oznajmić swoje postanowienie dotyczące rozdziału wraz z powodami swojemu proboszczowi. Proboszcz ma obowiązek przypomnieć małżonkom ich wzajemne uroczyste przyrzeczenie złożone przy ślubie i przedstawić im z naciskiem szkodliwe skutki rozdziału. Przedstawienia te powinien powtórzyć trzechkrotnie w odstępach czasu. Jeżeli one nie odniosły skutku, proboszcz powinien wydać stronom pisemne poświadczenie, że mimo trzechkrotnego przedstawienia obstają dalej przy żądaniu rozdziału.

Patrz ustawę z dnia 31 grudnia 1868 r (Dz u p z 1869 r Nr 3) na str 492

§ 105. Prośbę o rozdział powinni oboje małżonkowie przy dołączeniu tego świadectwa, podać do właści-

wego dla siebie sądu. Sąd obowiązany jest wezwać ich do osobistego stawiennictwa i jeżeli potwierdzą wobec sądu, iż tak pod względem rozdziału jakoteż co do warunków dotyczących majątku i utrzymania porozumieli się między sobą, sąd powinien dozwolnić żądanego rozdziału bez dalszego badania i zaznaczyć to w aktach sądowych. Jeżeli są dzieci, sąd powinien rozciągnąć nad nimi opiekę według przepisów zawartych w następującym rozdziale.

§ 106. Małżonek nieletni lub pozostający pod opieką może wprowadzić samodzielnie zezwolić na rozdział, jednak do układu co do majątku małżonków i co do utrzymania ich, jakoteż co do zaopatrzenia dzieci, potrzebne jest zezwolenie prawnego zastępcy i sądu opiekuńczego.

BEZ POROZUMIENIA SIĘ

§ 107. Jeżeli jedna strona nie chce się zgodzić na rozdział, a druga strona ma prawne powody, ażeby się go domagać; konieczne są także i w tym przypadku przedstawienia proboszcza, nakłaniające do zgody. Jeżeli one okażą się bezowocne, lub jeżeli strona obwiniona nie chce zjawić się u proboszcza, wówczas żądanie rozdziału należy wnieść do właściwego sądu wraz ze świadectwem proboszcza i potrzebnymi dowodami, a sąd powinien z urzędu sprawę zbadać i o niej orzec. Stronie narazonej na niebezpieczeństwo może sędzia nawet jeszcze przed rozstrzygnięciem zezwolić na oddzielne przyzwoite zamieszkanie.

Patrz ustawę z 31 XII 1868 (Nr 3 Dz U p austr z 1869 r), podana na str 492

§ 108. Spory o rozdział majątku lub o zaopatrzenie dzieci, które powstają w sprawie o rozdział bez zgody drugiego małżonka, należy rozpatrzyć według tego same-

go przepisu, który będzie podany poniżej w § 117 odnośnie do rozwodu małżeństwa.

§ 109. Ważnemi przyczynami, dla których można ożec o rozdziale od stołu i łoża, są: jeżeli uznano pozwanego winnym cudzołostwa lub zbrodni; jeżeli małżonka, który wytoczył powództwo, drugi złośliwie opuścił, albo jeżeli prowadził nieporządny tryb życia, wskutek czego znaczna część majątku małżonka wnoszącego pozew, lub dobre obyczaje rodziny są narażone na niebezpieczeństwo; dalej niebezpieczne nastawanie na życie lub zdrowie; ciężkie zniewagi, lub stosownie do właściwości osób szczególnie dotkliwe powtarzające się udreki; trwale połączone z niebezpieczeństwem zarażenia ułomności cielesne.

SPOSOB POŁĄCZENIA SIĘ NA NOWO

§ 110. Rozdzieleni małżonkowie mogą na nowo ze sobą się połączyć; muszą jednak donieść o połączeniu do właściwego sądu. Jeżeli małżonkowie po takim ponownem połączeniu się chcą się znowu separować, winni przestrzegać tego, co postanowiono dla pierwszego rozdziału od stołu i łoża.

B) ZUPEŁNY ROZWOD, U KATOLIKÓW PRZEZ ŚMIERĆ,

§ 111. Węzeł ważnego małżeństwa między katolikami można rozwiązać tylko przez śmierć jednego z małżonków. Podobnie nie może być rozwiązany węzeł małżeński, jeżeli w chwili zawarcia małżeństwa jedna tylko strona wyznawała religję katolicką.

I PRZEZ UZNANIE ZA ZMARŁEGO,

§ 112. Sam upływ czasu, oznaczonego w § 24 do uznania za zmarłego, w przeciągu którego małżonek jest nieobecny, nie daje jeszcze drugiemu małżonkowi prawa, aby uważał małżeństwo za rozwiązane i zawarł nowy

związek małżeński; jeżeli jednak tej nieobecności towarzyszą takie okoliczności, które nie nasuwają żadnej wątpliwości, iż nieobecny umarł, można żądać w sądzie ziemskim okręgu, w którym pozostały małżonek ma swoje miejsce zamieszkania, sądowego uznania nieobecnego za zmarłego i uznania małżeństwa za rozwiązane.

§ 113. Po wniesieniu tego żądania, należy wyznaczyć kuratora dla odszukania nieobecnego i należy wezwać nieobecnego edyktem rozpisany na jeden rok i ogłoszonym trzecznie w publicznych, a według okoliczności także i w zagranicznych dziennikach, z dodatkiem, że sąd uzna go za zmarłego, jeżeli nie zjawi się w tym czasie, albo jeżeli nie zawiadomi sądu w inny sposób o swoim życiu.

§ 114. Po bezskutecznym upływie tego czasokresu, należy na ponowne żądanie opuszczonego małżonka ustanowić urząd fiskalny, lub innego prawego i biegłego w tych sprawach męża dla obrony związku małżeńskiego, a po przeprowadzeniu rozprawy należy orzec, czy sąd przychylił się do żądania czy też nie. Nie należy zaraz ogłosić stronie zezwolenia na rozdział, lecz sąd powinien przedłożyć je za pośrednictwem sądu wyższego do najwyższego rozstrzygnięcia.

Ustawa z dnia 16 lutego 1883 (Dz p p austr Nr 20) w brzmieniu, zmienionem ustawą z dnia 31 marca 1918 (Dz p p Nr 129), normuje obecnie uznanie za zmarłego i rozwiązanie małżeństwa na skutek tegoż uznania. Ustawę tę przytoczono na str 467

U INNYCH WSPÓŁWYZNAWCÓW RELIGJI CHRZEŚCIJANSKIEJ

§ 115. Wyznawcom niekatolickiej religii chrześcijańskiej ustawa dozwala żądać rozwodu małżeństwa według zasad ich religii z ważnych przyczyn. Takimi przyczynami są: jeżeli małżonek stał się winnym cudzołóstwa lub zbrodni, która pociągnęła za sobą zasądzenie na

kare przynajmniej pięcioletniego więzienia; jeżeli małżonek złośliwie opuścił drugiego małżonka i jeżeli nie stawiał się na publiczne sądowe wezwanie w ciągu roku, o ile miejsce jego pobytu było nieznanne; niebezpieczne nastawanie na życie lub zdrowie; ciężkie powtarzające się zniewagi; nieprzewyciężony wstręt, na skutek którego oboje małżonkowie domagają się rozwiązania małżeństwa; jednak w ostatnim przypadku nie wolno od razu dozwolnić rozwodu małżeństwa, lecz naprzód należy spróbować rozdziału od stołu i łoża i to nawet kilka razy według okoliczności. Nadto w tych wszystkich wypadkach należy stosować te przepisy, które wydano co do dochodzenia i orzekania o nieważności małżeństwa.

§ 116. Ustawa pozwala małżonkowi niekatolikowi domagać się rozwodu z przyczyn powyżej podanych, chociaż drugi małżonek przeszedł na religję katolicką.

ROZDZIAŁ MAJĄTKU

§ 117. Jeżeli przy rozwodzie małżeństwa zachodzą spory, odnoszące się do osobno zawartej umowy, do rozdziału majątku, do utrzymania dzieci, albo do innych roszczeń i roszczeń wzajemnych, sędzia właściwy powinien zawsze starać się o załatwienie tych sporów tymczasowo w drodze ugodowej. Jeżeli jednak strony nie dadzą się nakłonić do ugody, wówczas sędzia powinien odesłać je do zwykłego postępowania, w którym należy rozstrzygnąć według przepisów zawartych w rozdziale o umowach małżeńskich; tymczasem jednak należy przyznać żonie i dzieciom przyzwoite utrzymanie.

SPOSÓB PONOWNEGO POŁĄCZENIA SIĘ

§ 118. Jeżeli rozwiedzeni małżonkowie chcą się znowu połączyć, to połączenie musi się uważać za nowe małżeństwo i musi być zawarte ze wszystkimi uroczysto-

ściami, których ustawa wymaga do zawarcia umowy małżeńskiej.

OGRANICZENIE I ŚRODKI OSTROŻNOŚCI ZE WZGLĘDU NA ZAWARCIE NOWEGO MAŁŻENSTWA

§ 119. Rozwiedzeni małżonkowie mogą wprawdzie wogóle wejść w nowy związek małżeński; lecz nie mogą zawrzeć ważnego małżeństwa z tymi, którzy wedle dowodów przedłożonych przy rozwodzie spowodowali rozwód przez cudzołóstwo, podjudzanie lub w inny karygodny sposób.

§ 120. (Now. III, § 202). Jeżeli małżeństwo uznano za nieważne, jeżeli orzeczono rozwód albo jeżeli zostało rozwiązane przez śmierć męża; żona będąca w ciąży nie może zawrzeć nowego małżeństwa przed rozwiązaniem, a w razie wątpliwości nasuwających się co do jej ciąży, przed upływem stoosmdziesiątego dnia; jeżeli zaś według okoliczności lub według świadectwa biegłych nie zachodzi prawdopodobieństwo ciąży, wówczas może po upływie trzech miesięcy udzielić dyspenzy rząd krajowy w stolicy, a na prowincji urząd obwodowy.

Po myśli § 1 liczba 4 ustawy z 4 hpcia 1872 (Dz p p austr Nr 111) dyspenzy udziela obecnie starostwo powiatowe, a w miastach rządzących się własnymi statutami zarząd miejski

§ 121. Naruszenie tego przepisu (§ 120) nie pociąga wprawdzie za sobą nieważności małżeństwa, ale żona traci korzyści przyznane jej przez poprzedniego męża w umowach majątkowych małżeńskich, w kontrakcie dziedziczenia, w rozporządzeniu ostatniej woli lub w urzowie zawartej przy rozwodzie; natomiast mąż, z którym zawarła drugie małżeństwo, traci prawo żądania unieważnienia małżeństwa, które przysługuje mu poza tym przypadkiem na podstawie § 58, a na oboje małżonków powinno się nałożyć karę stosowną do okoliczności. Jeżeli w takim małżeństwie urodzi się dziecko

i zachodzi wątpliwość, czy nie było splodzone przez poprzedniego męża, należy dla niego ustanowić kuratora dla obrony jego praw.

§ 122. Jeżeli małżeństwo unieważniono lub rozwiedziono, należy uwidocznic to w księdze ślubów w miejscu, gdzie ślub był wpisany i w tym celu sąd, przed którym toczyło się postępowanie o unieważnienie lub o rozwód, powinien o tem zawiadomic władzę, której obowiązkiem jest czuwać nad dokładnością księgi ślubów.

WYJĄTKI U ŻYDÓW:

§ 123. U żydów obowiązują ze względu na ich stosunki religijne następujące zmiany w ogólnych przepisach niniejszego rozdziału o małżeństwie.

A) POD WZGLĘDEM PRZESZKOD MAŁZENSKICH;

§ 124 uchyliło rozporządzenie cesarskie z 21 listopada 1859 r (Dz u p austr Nr 217)

§ 125. Przeszkoda małżeńska z powodu pokrewieństwa nie rozciąga się u żydów w linii bocznej dalej, jak tylko na małżeństwo pomiędzy bratem a siostrą, następnie pomiędzy siostrą i synem lub wnukiem jej brata lub siostry; przeszkoda małżeńska z powodu powinowactwa ogranicza się do następujących osób: Po rozwiązaniu małżeństwa mąż nie może ożenić się z krewną swej żony w linii wstępnej i zstępnej, ani też z siostrą swej żony; żona zaś nie ma prawa wyjść za mąż za krewnego swego męża w linii wstępnej i zstępnej, ani za brata jej męża ani za syna lub wnuka brata lub siostry jej męża.

B) POD WZGLĘDEM ZAPOWIEDZI;

§ 126. Zapowiedzi małżeństw żydowskich muszą być przy zachowaniu przepisów §§ 70—73 ogłoszone w trzy

następujące po sobie soboty lub w dni świąteczne, w synagodze lub we wspólnym domu modlitwy; a gdzieby ich nie było, przez zwierzchność miejscową w gminie głównej i szczególnej, do której należą oboje narzeczeni. Uwolnienie od zapowiedzi należy uzyskać według przepisów §§ 83—88.

C) POD WZGLĘDEM ŚLUBU,

§ 127. Ślubu powinien udzielić rabin lub nauczyciel religii (szkolnik) głównej gminy jednego lub drugiego z narzeczonych po wykazaniu się przez nich potrzebami świadectwami, w obecności dwóch świadków. Rabin lub nauczyciel religii może upoważnić do udzielenia ślubu rabina lub nauczyciela religii z innej gminy.

§ 128. Właściwy rabin lub nauczyciel religii powinien wpisać akt udzielenia ślubu do księgi ślubów w języku krajowym w sposób przepisany w §§ 80—82, oznaczyć przedłożone przez oblubieńców potrzebne świadectwa liczbą porządkową, pod którą wpisano zaślubionych do księgi ślubów, i przyszyć je do tejże księgi ślubów.

§ 129. Małżeństwo żydowskie zawarte bez przestrzegania ustawowych przepisów jest nieważne.

§ 130. Narzeczeni, lub rabin i nauczyciel religii, którzy postępują wbrew powyższym przepisom, jakoteż ci, którzy udzielają ślubu bez należytego uprawnienia, ulegają karze przewidzianej w § 252 drugiej części kodeksu karnego.

Obecnie obowiązuje art 198 kodeksu karnego (Rozp Prez Rz z dnia 11 lipca 1932, Dz U R P Nr 60, poz 571), który opiewa

§ 1 Kto w związku z zawarciem małżeństwa własnego lub cudzego dopuszcza się czynu powodującego nieważność tego małżeństwa, jeżeli nieważnienie nastąpiło,

podlega karze więzienia do lat 3

§ 2 Sciganie następuje na wniosek małżonka pokrzywdzonego

§ 131. Rabini lub nauczyciele religji, którzy nie prowadzą ksiąg ślubów według przepisu ustawy, powinni być ukarani odpowiednią grzywną, lub karą cielesną, należy ich usunąć z urzędu i uznać za niezdolnych nazawsze do sprawowania go.

Ustawa z 15 listopada 1867 (Dz praw państwa Nr 131) uchyliła karę cielesną

D) POD WZGLĘDEM ROZDZIAŁU OD STOŁU I ŁOZA,

§ 132. Przy rozdziale od stołu i łoża obowiązują także co do małżonków żydowskich ogólne przepisy; powinni więc również zwrócić się do rabina lub nauczyciela religji, a ten ma przestrzegać zarządzenia powyżej wydanego (§§ 104—110).

Patrz ustawę z dnia 31 grudnia 1868 r (Dz p p Nr 3 z 1869 r), przytoczoną na str 492

E) POD WZGLĘDEM ROZWODU,

§ 133. Ważnie zawarte małżeństwo żydów może być rozwiedzione za ich wzajemnem dobrowolnem zezwoleniem przez wręczenie żonie przez męża listu rozwodowego; jednakowoż małżonkowie muszą naprzód zgłosić się w sprawie swojego rozwodu u swojego rabina lub nauczyciela religji, który przy pomocy najbardziej stancwczych przedstawień powinien próbować nakłonić ich do pogodzenia się, i dopiero wtedy, kiedy usiłowanie to nie odniosłoby skutku, powinien im wydać poświadczenie na piśmie, że spełnił nałożony nań obowiązek i że nie udało mu się mimo wszelkich usiłowań odwieść stron od powziętego postanowienia.

Patrz ustawę z dnia 31 grudnia 1868 r (Dz p p Nr 3 z 1869 r), przytoczoną na str 492

§ 134. Z tem świadectwem małżonkowie mają się jawić w sądzie ziemskim obwodu, gdzie mają miejsce zamieszkania. Jeżeli sąd nabierze przekonania na pod-

stawie zachodzących okoliczności, iż jest jeszcze nadzieja pogodzenia się małżonków, nie powinien od razu dozwolić rozwodu, lecz powinien odesłać małżonków na jeden lub dwa miesiące. Tylko wtedy, gdyby to nie odniosło skutku lub gdyby zaraz z początku nie było żadnej nadziei pogodzenia się, powinien sąd ziemski zezwolić, aby mąż wręczył żonie list rozwodowy, i jeżeli obie strony jeszcze raz oświadczą przed sądem, iż postanowiły dobrowolnie dać i wziąć list rozwodowy, należy uznać list rozwodowy za ważny wobec prawa a temsamem małżeństwo za rozwiązane.

§ 135. Jeżeli żona dopuściła się cudzołóstwa i dowiedziono jej tego, mąż ma prawo nawet wbrew jej woli oddalić ją od siebie za pomocą listu rozwodowego. Jednak pozew o rozwód małżeństwa należy wnieść przeciw żonie do sądu ziemskiego obwodu, gdzie małżonkowie mają swe miejsce zamieszkania i należy go rozpatryć tak, jak inne sprawy sporne.

Powodztwo ze stosunku małżeństwa należy do właściwości sądów okręgowych — art 13 § 2 ustęp 1 i art 43 k p c

§ 136. Wskutek przejścia jednego małżonka żyda na wiarę chrześcijańską małżeństwo nie rozwiązuje się, ale może być rozwiązane z przyczyn dopiero co wymienionych (§§ 133—135).

ROZDZIAŁ TRZECI.

O PRAWACH MIĘDZY RODZICAMI A DZIEĆMI.

ZRODŁO STOSUNKU PRAWNEGO MIĘDZY ŚLUBNYMI RODZICAMI A DZIEĆMI.

§ 137. Jeżeli z małżeństwa urodzą się dzieci, powstaje nowy stosunek prawny; wynikają stąd prawa i obowiązki między ślubnymi rodzicami i dziećmi.

§ 138. (Now. III, § 202). Domniemanie ślubnego urodzenia przemawia za dziećmi, urodzonymi przez żonę po upływie 180 dni od zawarcia małżeństwa, a przed upływem 300 dnia albo od śmierci męża albo od zupełnego rozwiązania związku małżeńskiego.

WSPOLNE PRAWA I OBOWIĄZKI RODZICÓW.

§ 139. Rodzice mają wogóle obowiązek wychowywać swoje ślubne dzieci tj. troszczyć się o ich życie i zdrowie, dać im przyzwoite utrzymanie, rozwijać ich siły fizyczne i umysłowe, a przez naukę religji i pożytecznych wiadomości dać im podstawę dla ich przyszłego powodzenia.

§ 140. Przepisy polityczne stanowią, w jakiej religji należy wychować dziecko, którego rodzice wyznają różną religję, i w jakim wieku dziecko uprawnione jest przyjąć inną religję, aniżeli ta, w której się wychowało.

§ 141. Jest przedewszystkiem obowiązkiem ojca troszczyć się o utrzymanie dzieci tak długo, dopóki same nie mogą się wyżywić. Pielęgnowanie ich ciała i zdrowia jest głównie obowiązkiem matki.

§ 142. (Now. I, § 6). Jeżeli w razie rozdziału lub rozwodu małżeństwa małżonkowie nie porozumieli się za zgodą sądu co do utrzymania i wychowania dzieci, orzeknie sąd uwzględniając szczególne stosunki, w tym przypadku zachodzące, z uwagą na dobro dzieci, na zatrudnienie, osoby i przymioty rodziców oraz na przyczyny rozdziału lub rozwodu, czy wszystkie dzieci albo niektóre z nich mają być pozostawione ojcu lub matce. Drugi małżonek zatrzymuje mimo to prawo osobistego znoszenia się z dzieckiem. Sąd może znoszenie się to bliżej unormować. Koszta wychowania ma ponosić ojciec.

Jeżeli się zmieniają stosunki, sąd bez względu na swe poprzednie zarządzenia lub układy małżonków może wydać dla dobra dzieci nowe zarządzenia, jakie okażą się potrzebne.

Now I, § 7 Postanowienia § 6 ustęp 2 stosuje się także, gdy wychowanie dzieci przed wejściem w życie tego rozporządzenia unormowano układem rodziców lub zarządzeniem sądu

§ 143. Jeżeli ojciec jest bez środków do życia, musi przedewszystkiem matka starać się o utrzymanie dzieci, a jeżeli ojciec umrze, wogóle o ich wychowanie. Jeżeli już matki niema lub jest bez środków do życia, wówczas obowiązek ten przechodzi na dziadków ojczystych, a po nich na dziadków ze strony matki.

§ 144. Rodzice mają prawo w porozumieniu ze sobą kierować czynnościami swych dzieci; dzieci są im winne uszanowanie i posłuszeństwo.

§ 145. Rodzice mają prawo poszukiwać dzieci zaginionych, żądać wydania zbiegłych i sprowadzić uciekające przy pomocy władzy; mają też prawo dzieci niemoralne, nieposłuszne lub naruszające porządek domowy i spokój karcić w sposób nieprzesadny i nieszkodliwy dla ich zdrowia.

§ 146. Dzieci otrzymują nazwisko swego ojca, jego herb i wszelkie inne prawa jego rodziny i stanu z wyjątkiem praw osobistych.

SZCZEGOLNE PRAWA OJCA WŁADZA OJCOWSKA

§ 147. Prawa, które służą ojcu przedewszystkiem jako głowie rodziny, stanowią władzę ojcowską.

JEJ SKUTKI

A) ZE WZGLĘDU NA WYBOR STANU DZIECI,

§ 148. Ojciec może wychować swoje niedojrzałe jeszcze dziecko do tego stanu, który uważa za odpowiedni dla niego; jeżeli jednak po osiągnięciu dojrzałości dziecko bezskutecznie przedstawiło ojcu swoje życzenie, ażeby poświęcić się innemu zawodowi, odpowiadającemu bardziej jego skłonności i jego zdolnościom, może ono przedstawić swoją prośbę właściwemu sądowi, który powinien rozstrzygnąć o tem z urzędu, biorąc pod uwagę stan, majątek i zarzuty podniesione przez ojca.

B) ZE WZGLĘDU NA MAJĄTEK,

§ 149. Wszystko, co dzieci w jakikolwiek ustawy sposób nabywają, jest ich własnością; dopóki jednak pozostają pod władzą ojcowską, do ojca należy zarząd. Tylko gdy ojciec jest niezdolny do sprawowania zarządu, lub jeżeli wykluczyły go od zarządu osoby, od których dzieci otrzymały majątek, sąd zamianuje innego zarządcę.

§ 150. Z dochodów majątku należy, o ile wystarczają, pokrywać koszty wychowania. Jeżeli pozostanie nadwyżka przy tem, należy ją złożyć na procent i składać z niej corocznie rachunki. Tylko wówczas, gdyby ta nadwyżka była mała, ojca można zwolnić od składania rachunków, a nadwyżkę można mu pozostawić do jego swobodnego zużycia. Jeżeli ten, komu dziecko zawdzięcza majątek, dozwolił ojcu użytkowania, mimo to dochody zawsze mają zapewnić utrzymanie dziecka wedle jego stanu, a wierzyciele ojca nie mogą zająć ich z uszczerbkiem dla dziecka.

§ 151. Dziecko wprowadzie małoletnie, ale nie utrzymywane przez rodziców może swobodnie rozporządzać tem, co własną pilnością nabędzie jakoteż rzeczami, któ-

re oddano dziecku do używania po dojściu do dojrzałości.

§ 152. (Now. III, § 2). Dzieci, pozostające pod władzą ojcowską nie mogą zaciągać ważnego zobowiązania bez wyraźnego lub choćby milczącego przyzwolenia ojca. Dziecię, nie utrzymywane przez rodziców, może jednak samodzielnie zobowiązać się umową do świadczenia usług. Do takich zobowiązań, jak niemniej do zobowiązań osób małoletnich wogóle stosować należy to, co w rozdziale następnym (§§ 246 do 248) postanowiono o zobowiązujących czynnościach osób zostających pod opieką. Ojciec ma także obowiązek zastępowania swoich małoletnich dzieci.

Now III, § 5 Postanowienia §§ 2—4 (tj §§ 152, 246 i 248) stosuje się też do czynności małoletnich, które nastąpiły przed 1 stycznia 1917 r

§ 153. Rozdział poprzedni zawiera przepisy (§ 49 i nast.), których należy przestrzegać ze względu na ważność małżeństwa osoby małoletniej.

§ 154. Ponoszenie wydatków na wychowanie dzieci nie daje rodzicom żadnego prawa do majątku, który dzieci później nabędą. Skoro jednak rodzice popadną w niedostatek, dzieci mają obowiązek zapewnić im przyzwoite utrzymanie.

STOSUNEK PRAWNY MIĘDZY NIESŁUBNYMI RODZICAMI A DZIECIAMI BLISZE OZNACZENIE POJĘCIA DZIECI NIESŁUBNYCH

§ 155. Dzieci nieślubne nie mają równych praw ze ślubnymi. Prawne domniemanie nieślubnego urodzenia przemawia za dziećmi, które zostały wprawdzie urodzone z małżonki, lecz przed czasem lub po czasie ustanowionym powyżej przez ustawę (§ 138) ze względu na zawarcie lub rozwiązanie małżeństwa.

§ 156. To prawne domniemanie istnieje jednak przy wcześniejszem urodzeniu dopiero wtedy, kiedy mąż, który przed zawarciem małżeństwa nie wiedział o ciąży, najpóźniej w ciągu trzech miesięcy po otrzymaniu wiadomości o urodzeniu się dziecka, zaprzeczy sądownie ojcostwa.

§ 157. Prawość wcześniejszego lub późniejszego urodzenia, której mąż w przeciągu tego czasokresu prawnie zaprzeczył, może być udowodniona tylko przez znawców, którzy po dokładnem zbadaniu stanu dziecka i matki wskażą jasno przyczynę tego nadzwyczajnego przypadku.

§ 158. (Now. III, § 6). Dziecku, urodzonemu w czasokresie ustawowym, może mąż zaprzeczyć pochodzenia ślubnego najpóźniej w ciągu trzech miesięcy po otrzymaniu wiadomości, przeprowadzając przeciwko kuratorowi, który ma być ustanowiony celem ochrony ślubnego pochodzenia, dowód, że tego dziecka spłodzić nie mógł. Ani cudzołóstwo popełnione przez matkę, ani też jej twierdzenie, że dziecko jej jest nieślubne, nie mogą same przez się pozbawić dziecka praw pochodzenia ślubnego. Jeżeli mąż przed upływem terminu zaprzeczenia zachorował umysłowo, wówczas prawo zaprzeczenia może wylonać jego prawny zastępca w ciągu trzech miesięcy od dnia otrzymania wiadomości, albo, gdyby o urodzeniu dziecka już poprzednio miał wiadomość, w ciągu trzech miesięcy po swoim ustanowieniu.

§ 159. (Now. III, § 7). Gdy mąż umrze przed upływem terminu zaprzeczenia albo też pobyt jego od chwili urodzenia się dziecka jest stale niewiadomy, może także i dziecko zaprzeczyć ślubności swego pochodzenia za zgodą matki, jeśli ona jeszcze żyje. W tym celu musi wnieść skargę przeciw kuratorowi, który ustanowiony będzie do obrony ślubnego pochodzenia. Prawo skargi

gaśnie z upływem jednego roku po osiągnięciu pełnoletności. Jeśli mąż umarł przed upływem terminu zaprzeczenia, dziedzice, którzyby ponieśli uszczerbek w prawach swoich, mogą w ciągu trzech miesięcy po śmierci męża taksamo z przyczyny wyżej przywiedzionej zaprzeczyć ślubności dziecka.

§ 159 a. (Now. III, § 8). Prawo zaprzeczenia, które służy prawnemu zastępcy męża albo dziecku samemu, ustaje, jeśli mąż zdolny do działań prawnych uzna ślubne pochodzenie dziecka sądownie, zanim wyrok urośnie w moc prawną.

Now III, § 9 Postanowienia powyższe (§§ 6—8) obowiązują także co do dzieci urodzonych przed 1 stycznia 1917 r., jeżeli termin do zaprzeczenia ślubności urodzenia wyznaczony nie upłynął jeszcze w dniu 1 stycznia 1917 r., prawo zaprzeczenia służy jednak ze tylko tym dzieciom, które urodziły się nie dawniej, niż trzy lata przed tym dniem

LEGITYMACJA DZIECI NIEŚLUBNYCH

A) PRZEZ USUNIĘCIE PRZESZKODY MAŁZENSKIEJ LUB NA SKUTEK NIEZAWINIONEJ NIESWIADOMOSCI MAŁZONKOW,

§ 160. Dzieci urodzone wprawdzie w małżeństwie nieważnem, ale nie takim, co do którego zachodzą przeszkody wymienione w §§ 62—64, należy uważać za ślubne, jeżeli usunięto następnie przeszkodę do małżeństwa, albo jeżeli przynajmniej jedno z rodziców pozostawało w niezawinionej nieświadomości przeszkody małżeńskiej; jednak w tym ostatnim wypadku dzieci takie wykluczone są od nabycia tego majątku, który z mocy rozporządzeń rodzinnych został wyłącznie zastrzeżony dla ślubnego potomstwa.

B) PRZEZ POZNIEJSZE MAŁZENSTWO,

§ 161. Dzieci, które urodziły się poza małżeństwem i które weszły do rodziny dzięki późniejszemu małżeń-

stwu rodziców, uważa się wraz z ich potomstwem za dzieci ślubne; jednak nie mogą zaprzeczać pierworodztwa i innych już nabytych praw dzieciom ślubnym urodzonym z małżeństwa, które już w międzyczasie istniało.

C) PRZEZ PRZYWILEJ MONARCHY

§ 162. Nieślubne urodzenie nie może przynieść dziecku uszczerbku w jego czci obywatelskiej ani w jego powodzeniu. Nie potrzeba do tego szczególnego przywileju monarchy, uznającego dziecko za ślubne. Tylko rodzice mogą o to prosić, jeżeli chcą, ażeby dziecko na równi ze ślubnymi korzystało z przywileju stanu lub z prawa do wolno dziedzicznego majątku. Przywilej ten nie ma żadnego skutku względem innych członków rodziny.

DOWOD OJCOSTWA DZIECKA NIESLUBNEGO

§ 163. (Now. III, § 202). Komu udowodniono w sposób przepisany ustawą o postępowaniu sądowym, że obcował cielesnie z matką dziecka w czasie, od którego do jej rozwiązania upłynęło nie mniej niż 180, a nie więcej niż 300 dni, lub kto chociażby to nawet pozasądowo przyznał, ten jest domniemanym ojcem spłodzonego dziecka.

(Nowela 1, § 16 ustęp 1) Jeżeli to jest konieczne dla strzeżenia praw dziecka, sąd ma się troszczyć o to, by ojcostwo uznano w drodze postępowania niespornego, lub ustalono sądownie w drodze procesu

§ 164. Wpis nazwiska ojca do księgi chrztów lub urodzin na podstawie zapodań matki tylko wtedy stanowi zupełny dowód, jeżeli wpis nastąpił według przepisu ustawy za zezwoleniem ojca a zezwolenie to potwierdziło poświadczenie duszpasterza i ojca chrzestnego, z tem, że ojca osobiście znają.

Now I, § 15 Prowadzący metryki mają przesyłać sądowi grodzkiemu swej siedziby urzędowej, a gdy okręg metrykalny roz

ciąga się na kilka okręgów sądowych, każdemu poszczególnemu z tych sądów, periodyczne wykazy nieslubnych urodzeń w ich okręgu

Szczegółowe zarządzenia będą wydane drogą zarządzenia

ISTOTA STOSUNKU PRAWNEGO MIĘDZY RODZICAMI NIESLUBNYMI A DZIECIAMI.

§ 165. (Now. I, § 8). Dzieci nieslubne nie mają prawa ani do nazwiska rodzinnego ojca ani do szlachectwa, herbu lub innych prerogatyw rodziców; noszą one nazwisko rodowe matki.

Mąż matki może oświadczeniem przed polityczną władzą krajową za przyzwoleniem matki i dziecka, a jeżeli ono jest małoletnie, prawnego zastępcy i sądu nadać mu swoje nazwisko. Do skuteczności tych oświadczeń jest konieczne, aby je przedłożono w dokumencie publicznym albo sądownie lub notarialnie uwierzytelnionym.

W myśl art 44 rozporządzenia Prez Rzp z dnia 28 grudnia 1934 r (Dz U R P Nr 110, poz 976) powiatowa władza administracji ogólnej przyjmuje obecnie oświadczenie męża matki, do tymczasę nadania jego nazwiska nieslubnemu dziecku

§ 166. (Now. I, § 9). Także dziecko nieslubne ma prawo żądać od swoich rodziców stosownego do ich majątku utrzymania, wychowania i zaopatrzenia, a prawa rodziców nad niem rozciągają się tak daleko, jak tego wymaga cel wychowania. Zresztą dziecko nieslubne nie zostaje pod władzą ojcowską swego rodziciela, lecz zastępuje je opiekun.

Do utrzymania jest głównie zobowiązany ojciec; jeżeli on jednak temu podolać nie może, przechodzi obowiązek ten na matkę, a po niej na dziadów macierzystych.

Now I, § 16 ustęp 2 Jeżeli uznano ojcostwo, wówczas sąd z urzędu w drodze postępowania niespornego winien ustalić wymiar świadczeń, do jakich ojciec w myśl ustawy jest obowiązany, jeżeli atoli rozstrzygnięcie zależy od zbadania spornych okoliczności, kto-

rych nie można stwierdzić przy pomocy środków postępowania niespornego, sąd poleci opiekunowi wniesienie pozwu. Ustalenia rozmiaru obowiązku utrzymania należy zaniechać, dopóki ojciec nieslubny spełnia swe obowiązki w całej pełni dobrowolnie albo gdy według jego stosunków jest wręcz wykluczone, by mógł czemkolwiek przyczynić się do utrzymania

Now I, § 17 Jeżeli według okoliczności wypadku musi się zająć dla dziecka nieslubnego zaopatrzenia dla ubogich, winien sąd pomoc w tem opiekunowi i w razie potrzeby z urzędu spowodować, aby rozstrzygnięto co do prawa przynależności dziecka

§ 167. (Now. I, § 10). Ojciec jest obowiązany zwrócić matce kosztą połogu oraz kosztą utrzymania za pierwszych sześć tygodni po połogu a także i dalsze wydatki, jeżeli one skutkiem połogu stają się potrzebne.

Wierzytelność przedawnia się z upływem trzech lat po połogu.

Now I, § 14 ust 1 Przepis § 10 obowiązuje we wszystkich przypadkach rozwiązania nieslubnych matek po wejściu w życie niniejszego rozporządzenia

§ 168. (Now. I, § 11). Jeszcze przed urodzeniem się dziecka może sąd na wniosek matki, jeżeli ona tego potrzebuje i jeżeli nie prowadzi nierządneho życia, zobowiązać tego, którego ojcostwo wedle § 163 uprawdopodobniono, aby złożył w sądzie kwotę, którą ma dać na utrzymanie dziecka za pierwsze trzy miesiące tudzież zwyczajną kwotę kosztów, które wedle § 167 mają matce być zwrócone.

§ 169. (Now. I, § 12). Jak długo matka swe nieslubne dziecko odpowiednio do jego przyszłego przeznaczenia sama wychowywać chce i może, nie wolno ojcu go jej odebrać; mimo to ponosić musi kosztą utrzymania. Jeżeli zaś matczyne wychowanie naraża dobro dziecka na niebezpieczeństwo, obowiązany jest ojciec oddzielić dziecko od matki i albo wziąć je do siebie albo umieścić je gdzieindziej bezpiecznie i przyzwoicie.

§ 170. Rodzicom wolno ułożyć się między sobą co do utrzymania, wychowania i zaopatrzenia nieślubnego dziecka; jednak taka ugoda nie może przynieść żadnego uszczerbku prawu dziecka.

§ 171. (Now. I, § 13). Obowiązek utrzymania i zaopatrzenia dzieci nieślubnych przechodzi równie jak inny dług na dziedziców ojca.

Jeżeli ojciec do ojcostwa się przyznał albo jeżeli ono sądownie zostało ustalone, mogą dzieci nieślubne, utrzymywane i wychowywane w czasie śmierci ojca w jego domu, żądać utrzymania i wychowania aż do uzyskania zdolności samoistnego utrzymania się w tej samej mierze, jak dotąd, lecz nie w większej rozciągłości, aniżeli one wedle pozostałego majątku dzieciom ślubnym przyspać mogą w udziale.

Now I, § 14 ustęp 2 Postanowienie § 13 ustęp 2 nie stosuje się, jeżeli ojciec dziecka nieślubnego zmarł przed wejściem w życie niniejszego rozporządzenia

ZGASNIĘCIE WŁADZY OJCOWSKIEJ NAD DZIECIAMI.

§ 172. Władza ojcowska ustaje natychmiast z pełnoletnością dziecka, o ile sąd ze słusznej przyczyny na prośbę ojca nie zezwolił na jej przedłużenie i o ile nie ogłosił tego publicznie.

§ 173. Słusznymi przyczynami, dla których można żądać w sądzie przedłużenia władzy ojcowskiej, są: jeżeli dziecko mimo pełnoletności na skutek ułomności cielesnej lub umysłowej nie może samo siebie utrzymać ani też załatwiać swych spraw; albo jeżeli w czasie małoletności popadło w znaczne długi, lub dopuściło się takich wykroczeń, z powodu których w dalszym ciągu musi pozostawać pod ścisłym nadzorem ojca.

§ 174. Dzieci, które ukończyły 18 rok życia, mogą przed ukończeniem 21 *) roku wyjść z pod władzy ojcowskiej, jeżeli je ojciec zgodnie z ich wolą za zezwoleniem sądu wyraźnie uzna za pełnoletnie.

§ 175. Jeżeli małoletnia córka wychodzi za mąż, przechodzi wprawdzie co do swej osoby pod władzę męża (§§ 91 i 92), lecz ze względu na jej majątek ojciec aż do jej pełnoletności ma prawa i obowiązki kuratora. Jeżeli mąż umrze w czasie jej małoletności, wraca znowu pod władzę ojcowską.

§ 176. Jeżeli ojciec stracił rozum; jeżeli został uznany za marnotrawcę; lub zasądzono go za zbrodnię na dłużej niż na rok więzienia; jeżeli samowolnie opuścił kraj na stałe; albo jeżeli jest nieobecny dłużej niż jeden rok i nie daje wiadomości o swym pobycie, władza ojcowska gaśnie i ustanawia się opiekuna. Skoro te przeszkody ustaną, ojciec ponownie odzyskuje swoje prawa.

§ 177. Ojcowie, którzy całkiem zaniedbują utrzymanie i wychowanie swych dzieci, tracą na zawsze władzę ojcowską.

§ 178. (Now. I, § 4). Jeżeli ojciec nadużywa swej władzy albo nie dopełnia połączonych z nią obowiązków, albo jeżeli zachowanie się jego jest niehonorowe lub nieobyczajne, może nietylko dziecko samo, ale ktokolwiek o tem ma wiadomość a szczególnie najbliżsi krewni, zażądać pomocy sądowej. Sąd zbada przedmiot zażalenia i wyda zarządzenia stosowne do okoliczności; może on w szczególności zarządzić, że ojciec co do zarządu majątkiem albo co do pieczy nad osobą dziecka ma być

*) Tekst według ustawy z dnia 21 października 1919 o wieku pełnoletności w byłym zaborze austr (Dz U R P Nr 87, poz 472) przytoczonej na str. 465

postawiony pod nadzór sądu i uważany na równi z opiekunem.

§ 178 a. (Now. I. § 5). Jeżeli zakład albo stowarzyszenie dla ochrony dzieci lub pieczy nad nimi objęło pielęgnowanie i wychowanie czynnie znieważonego, opuszczonego, zupełnie zaniedbanego albo takiego dziecka, które rodzice pozostawili bez potrzebnego nadzoru i wychowania, może sąd opiekuńczy na wniosek zakładu lub stowarzyszenia po zbadaniu wypadku i wysłuchaniu rodziców orzec, że przed ukończeniem wychowania można dziecko z zakładu lub od stowarzyszenia wbrew woli tychże odebrać tylko za zgodą sądu.

STOSUNKI PODOBNE DO STOSUNKU PRAWNEGO MIĘDZY RODZICAMI I DZIEĆMI:

1) PRZYSPOSOBIENIE DZIECKA;

§ 179. Osoby, które nie ślubowały uroczycie stanu beżeństwa i które nie mają własnych dzieci ślubnych, mogą sobie przysposobić dzieci; osoba, która przysposabia, nazywa się przysposobicielem albo przysposobicielką; osoba przysposobiona nazywa się dzieckiem przysposobionem.

WARUNKI.

§ 180. (Now. I, § 18). Przysposobiciele i przysposobicielki muszą mieć ukończony czterdziesty rok życia a przysposobieniec musi być conajmniej o ośmnaście lat młodszy od swych przysposobicieli. Osoba pozostająca w związku małżeńskim może przysposobić lub być przysposobiona tylko za przyzwoleniem swego małżonka. Tego przyzwolenia nie potrzeba, jeżeli małżonek został uznany za umysłowo chorego, miejsce jego pobytu jest nieznanne albo nastąpił rozdział małżeństwa.

§ 181. Jeżeli dziecko jest małoletnie, przysposobienie może nastąpić tylko za zezwoleniem ojca ślubnego,

zaś w braku ojca tylko za zezwoleniem matki, opiekuna i sądu. Także jeżeli dziecko jest pełnoletnie, a jego ojciec ślubny jeszcze żyje, potrzebne jest jego zezwolenie. Przeciwno odmowie zezwolenia bez dostatecznego powodu można wnieść zażalenie do właściwego sędziego. Przyniesienie dziecka zaopatrzone wymaganem zezwoleniem, należy przedłożyć rządowi krajowemu do zatwierdzenia, a sądowi właściwemu dla rodziców adoptujących i dla adoptowanego dziecka — celem zapisania w aktach sądowych.

PRAWA STAD WYNIKAJĄCE.

§ 182. (Now. I, § 19). Istotnym skutkiem prawnym przysposobienia jest, że osoba przysposobiona otrzymuje nazwisko przysposobiciela albo nazwisko rodowe przysposobicielki. Wolno się jednak ułożyć, że z tem nazwiskiem połączyć winna poprzednie swoje nazwisko rodzinne i że zatrzymuje swoje szlachectwo rodowe, jeżeli je posiada. W tym ostatnim przypadku musi zatrzymać swe nazwisko rodzinne, z którem przyjęte nazwisko bezpośrednio musi się łączyć. Jeżeli przysposobiciele pragną, aby ich szlachectwo i herb przeszły na przysposobienca, musi się prosić o zezwolenie panującego.

§ 183. Pomiędzy przysposobicielami a dzieckiem przysposobionem i jego potomkami powstają takie same prawa, jak między ślubnymi rodzicami a dziećmi, o ile ustawa nie czyni wyjątku. Przyniesienie obejmuje władzę ojcowską. Stosunek pomiędzy przysposobicielami a dzieckiem przysposobionem nie ma żadnego wpływu na pozostałych członków rodziny przysposobicieli; natomiast dziecko przysposobione nie traci praw swej własnej rodziny.

§ 184. W umowie można inaczej określić prawa pomiędzy przysposobicielami a dziećmi przysposobionymi,

o ile przez to nie ulega zmianie istotny skutek przysposobienia przytoczony w § 182 i o ile nie narusza to praw osoby trzeciej.

ZGASNIĘCIE PRZYSPOSOBIENIA

§ 185. Dopóki dziecko przysposobione jest małoletnie, stosunek prawny pomiędzy przysposobicielami a dzieckiem przysposobionem może być uchylony tylko za zezwoleniem zastępców małoletniego i sądu. Po zgasnięciu stosunku prawnego pomiędzy przysposobicielem a dzieckiem przysposobionem małoletnie dziecko wraca znowu pod władzę ojca ślubnego.

2) WZIĘCIE NA WYCHOWANIE

§ 186. Praw i obowiązków przysposobicieli i dzieci przysposobionych nie należy stosować do dzieci, które wzięto tylko na wychowanie. Każdy może wziąć na wychowanie; jeżeli jednak strony chcą zawrzeć w tej sprawie umowę, to umowa ta musi być zatwierdzona przez sąd, o ile miałyby uszczuplić prawa dziecka wziętego na wychowanie lub nałożyć na nie szczególne obowiązki. Wychowawcy nie mają prawa do zwrotu kosztów wychowania.

ROZDZIAŁ CZWARTY.

O OPIEKACH I KURATELACH.

OKREŚLENIE OPIEKI I KURATELI

§ 187. Osobom, pozbawionym opieki ojca, małoletnim jeszcze, albo z innej przyczyny nie mającym zdolności do załatwiania swych spraw, ustawy zapewniają szczególną opiekę przez opiekuna lub kuratora.

RÓZNICA MIĘDZY OPIEKĄ A KURATELĄ.

§ 188. Opiekun ma przede wszystkim dbać o osobę małoletniego, ale zarazem zarządzać jego majątkiem. Kuratora ustanawia się do zawiadywania sprawami tych osób, które z innego powodu aniżeli małoletność, nie są same zdolne do ich załatwienia.

I O OPIECE PRZYCZYNY JEJ USTANOWIENIA.

§ 189. Jeżeli zachodzi przypadek, że dla małoletniego, czy to ślubnego czy nieslubnego pochodzenia, trzeba ustanowić opiekuna, wówczas krewni małoletniego lub inne osoby pozostające z nim w bliskim stosunku mają obowiązek pod groźbą stosownej kary donieść o tem sądowi, którego sądownictwu podlega małoletni. Także władze polityczne, świeccy i duchowni przełożeni gmin, muszą dbać o to, aby sąd był o tem zawiadomiony.

KTO PRZEDEWSTYKIEM USTANAWIA OPIEKUNA.

§ 190. Skoro tylko sąd otrzymał o tem wiadomość, musi z urzędu ustanowić odpowiedniego opiekuna.

KONIECZNE ZWOLNIENIE OD OPIEKI WOGÓLE,

§ 191. Wogóle niezdolnymi do sprawowania opieki są ci, którzy nie mogą zawiadywać własnymi sprawami z powodu małoletności, wad ciała lub umysłu, albo z innych powodów; ci, których uznano winnymi zbrodni, albo ci, po których nie można się spodziewać przyzwoitego wychowania sieroty lub korzystnego zarządu majątkiem.

Art 49 kodeksu karnego W razie skazania za przestępstwo, popełnione przeciwko nieletniemu poniżej lat 17 lub we współdziałaniu z takim nieletnim, sąd może orzec utratę praw rodzicielskich lub opiekunczych

§ 192. (Now. I, § 21). Także zakonnikom i obcokrajowcom nie powinno się z reguły poruczać opieki.

§ 193. (Now. I, § 22). Do objęcia opieki wymaga się dla mężatek przyzwolenia męża, chyba że chodzi o ich własne dziecię lub mąż został uznany za umysłowo chorego, miejsce jego pobytu jest nieznanne albo nastąpił rozdział małżeństwa.

LUB OD OZNACZONEJ OPIEKI

§ 194. (Now. I, § 23). Do oznaczonej opieki nie należy dopuszczać tych, których wyraźnie od opieki wykluczył ojciec lub uprawniona do powołania opiekuna matka (§ 196), którzy z rodzicami małoletniego lub z nim samym w wiadomej żyli nieprzyjaźni lub są zawikłani w spór z małoletnim. Sąd oceni, czy jakaś osoba z powodu istniejących między nią a małoletnim wierzitelności, których jeszcze nie wyrównano, do objęcia opieki jest niezdatna.

DOBROWOLNE PRZYCZYNY UWOLNIENIA SIĘ OD OPIEKI

§ 195. (Now. I, § 24). Wbrew swej woli nie mogą być przymuszeni do objęcia opieki: kobiety z wyjątkiem matki i babki, następnie duchowni, wojskowi zostający w czynnej służbie i urzędnicy publiczni, również i ten, kto ma lat sześćdziesiąt, kto ma pieczę nad pięciorgiem dzieci lub wnuków, lub kto sprawuje już jedną uciążliwą albo trzy mniejsze opieki, wreszcie kto urząd ten z powodu odległości swej siedziby od sądu opiekuńczego mógłby sprawować tylko z trudnością albo ze znacznymi kosztami.

SPOSOBY POWOŁANIA DO OPIEKI

1. TESTAMENTOWE,

§ 196. (Now. I, § 25). Przed wszystkimi innymi opieką należy się temu, kogo powołał do tego ojciec albo w razie, gdy on w tym względzie nie był nic zarządził,

temu, kogo do tego powołała matka, o ile co do niego nie zachodzi żadna z przeszkód, przytoczonych w §§ 191 do 194.

§ 197. (Now. I, § 25). Jeżeli matka poza przypadkiem w § 196 wymienionym, albo jeżeli inna osoba przeznaczyla małoletniemu część dziedzictwa i zamianowała zarazem opiekuna, musi być tenże przyjęty tylko w charakterze kuratora dla pozostawionego majątku.

2 USTAWOWE,

§ 198. (Now. I, § 26). Jeżeli ostatnią wolą nie powołano żadnego lub powołano niezdolnego opiekuna, należy przed wszystkimi innymi poruczyć opiekę ślubnej matce, następnie dziadowi ojczystemu, dalej babce ojczystej, wreszcie najbliższemu krewnemu a z pomiędzy kilku równie bliskich z reguły starszemu.

Now I, § 29 ust 1 W miejsce opiekuna lub kuratora, zamianowanego przed wejściem w życie niniejszego rozporządzenia matka lub zona osoby niewłasnowolnej może być na swój wniosek ustanowiona opiekunem lub kuratorem

3. SĄDOWE

§ 199. Jeżeli nie można ustanowić opieki w sposób przytoczony, to zależy od sądu, kogo chce ustanowić opiekunem ze względu na zdolność, stan, majątek i zamieszkanie.

FORMA RZECZYWISTEGO USTANOWIENIA OPIEKUNA.

§ 200. Sąd opiekuńczy powinien natychmiast wezwać każdego ustanowionego opiekuna bez różnicy, ażeby objął opiekę. Opiekun, chociażby co do swej osoby podlegał innemu sądowi, powinien objąć opiekę (i po-

dlega władzy opiekuńczej ze względu na wszystkie sprawy należące do tego urzędu).*)

SPOSÓB UWOLNIENIA SIĘ OD USTANOWIENIA OPIEKUNEM

§ 201. Jeżeli ten, kogo sąd ustanowił opiekunem, sądzi, że nie jest zdolnym do tego urzędu, albo że go ustawa od niego zwalnia, winien zwrócić się do dni czternastu od czasu zawiadomienia go o sądowym poleceniu, do sądu opiekuńczego, albo jeżeli nie podlega mu co do swej osoby, do swego sądu właściwego, który przytoczone przez niego powody zaopatrzone w swoją opinię powinien przedłożyć sądowi opiekuńczemu do rozstrzygnięcia.

Now I, § 29 ust 2 Współopiekunów dodanych matkom i babkom usunie sąd, jeżeli wedle poprzednich przepisów nie należy ustanowić współopiekuna

ODPOWIEDZIALNOŚĆ OPIEKUNA I SĄDU W TYM WZGLĘDZIE.

§ 202. Kto zataja swą niezdolność do sprawowania opieki jako też sąd, który świadomie ustanowił opiekuna wedle ustawy niezdolnego, odpowiada wobec małoletniego za wszelką wynikłą stąd szkodę i za utracone korzyści.

§ 203. Na taką odpowiedzialność naraża się również ten, kto bez uzasadnionej przyczyny wzbrania się przyjąć opiekę, a nadto należy go zmusić do tego odpowiednimi środkami przymusowymi.

OBJĘCIE OPIEKI.

§ 204. Urząd opiekuna można objąć tylko na podstawie otrzymanego w tym kierunku polecenia właściwe-

*) Zdanie w nawiasie uchyłł art II ust wpraw austriackich jur.

go sądu. Kto samowolnie wdzierają się do sprawowania opieki, ma obowiązek wynagrodzić wszelką szkodę powstałą stąd dla małoletniego.

ŚLUBOWANIE

§ 205. Każdy opiekun z wyjątkiem dziadka, matki i babki musi ślubować przez podanie ręki, że będzie wprawiał małoletniego w uczciwość, bojaźń bożą i cnotę, że go wychowa na pożytecznego obywatela odpowiednio do jego stanu, że go zastąpi przed sądem i poza nim, że będzie zarządzał majątkiem wiernie i starannie i że we wszystkim będzie stosował się do przepisów ustawy.

DOKUMENT NA TO

§ 206. Opiekunowi, który się w powyższy sposób zobowiązał, sąd powinien wydać na to formalny dokument, ażeby był uwierzytelniony w swym urzędzie i mógł się nim w razie potrzeby wykazać. Jeżeli opiekę przyjmuje dziadek, matka lub babka, należy im doręczyć podobny dokument i zamieścić w nim to, co inni opiekunowie ślubują.

OPIEKA ZAKŁADOWA

§ 207. (Now. I, § 50). Ustanowienia opiekuna można zaniechać, jak długo małoletni, który nie ma ani nieruchomości ani też znacznego ruchomego majątku, pozostaje w domu pracy przymusowej lub zakładzie poprawczym albo w zakładzie publicznym lub prywatnym, poświęconym wychowaniu opiekuńczemu, których statut jest zatwierdzony przez państwo. To samo odnosi się do wychowanków, wychowywanych u jakiejś rodziny pod dozorem przełożonego zakładu. W tym przypadku przełożony zakładu ma prawa i obowiązki opiekuna. Jeżeli zachodzą powody, któreby go wedle ustawy odnośnie do jego osoby wykluczały od ustanowienia go opiekunem,

natenczas rozstrzygnie sąd wedle własnego ocenienia, czy on jako przełożony zakładu jest niezdatny do objęcia tych praw i obowiązków.

Mimo przyjęcia małoletniego do zakładu może sąd dla jego dobra ustanowić opiekuna albo ustanowionego już utrzymać w urzędzie. Na wychowanie małoletniego w zakładzie nie wolno takiemu opiekunowi wywierać żadnego wpływu.

Now I, § 51 Zakłady, wymienione w § 50 winny sądowi do mesc we właściwym czasie, gdy małoletni dostaje się na utrzymywanie zakładu albo go opuszcza

Dopoki, po wystąpieniu małoletniego, który nie pozostaje pod władzą ojcowską, nie ustanowiono innego opiekuna, przełożony zakładu powinien nadal sprawować opiekę

OPIEKA GENERALNA

§ 208. (Now. I, § 54). O ile niema zdolnych opiekunów, chętnych do objęcia urzędu albo jeżeli dla skutecznego strzeżenia praw i dobra niezamożnego małoletniego jest to konieczne, można zlecić opiekę zdatnemu do tego organowi publicznego zarządu albo związku dla ochrony młodzieży. Zlecenie takie może się ograniczać do niektórych praw i obowiązków opiekuna. Bliższe postanowienia w tym względzie wydane będą w drodze rozporządzenia.

Sąd może zlecenie odwołać, jeżeli to leży w interesie osoby pieczy poruczonej.

Now I § 49 ust 1 Rozporządzenie określi, w jaki sposób w sądzie opiekunczym należy urządzać przegląd co do stosunków i majątku osób małoletnich i niewłasnowolnych oraz co do innych okoliczności istotnych dla sprawowania opieki i kuratel

POŁĄCZENIE W JEDNEJ OSOBIE GŁÓWNYCH OBOWIĄZKÓW OPIEKUNCZYCH, WYCHOWANIA I ZARZĄDU MAJĄTKIEM

§ 209. Tak jak opiekun ustanowiony przez ojca ma dbać nie tylko o osobę małoletniego, lecz także o jego majątek; tak też należy się domniemywać, że ojciec chciał temu, którego ustanowił kuratorem majątku, powierzyć zarazem nadzór nad osobą. Jeżeli jednak ojciec ustanowił opiekuna nie dla wszystkich dzieci, lub kuratora nie dla całego majątku, wówczas powinien sąd zamianować opiekuna dla innych dzieci, lub kuratora dla pozostałej części majątku.

§ 210. Jeżeli ustanowiono kilku opiekunów, mogą oni wprawdzie zarządzać wspólnie lub częściowo majątkiem małoletniego. Ale jeżeli zarządzają nim wspólnie, lub dzielą zarząd pomiędzy siebie bez zezwolenia sądu, wówczas każdy odpowiada za całą szkodę wynikłą stąd dla małoletniego. W każdym razie musi sąd zarządzić, ażeby tylko jeden zajmował się osobą małoletniego i głównem prowadzeniem interesów.

WSPIERANIE OPIEKUNKI PRZEZ WSPÓLOPIEKUNA

§ 211. (Now. I, § 27). Sąd winien ustanowionej opiekunką kobiecie dodać mężczyznę jako współopiekuna:

1) jeżeli matkę ślubną ustanowiono opiekunką a ojciec rozporządził ostatnią wolą, aby ustanowiono współopiekuna, pod warunkiem jednak, że mu w czasie jego śmierci nad małoletnim przysługiwała władza ojcowska;

2) jeżeli opiekunka tego zażąda;

3) jeżeli sąd z szczególnych powodów, w szczególności z powodu objętości majątku albo trudności zarządu nim przez wzgląd na dobro pupila uzna to za wskazane;

4) jeżeli matkę nieślubną ustanowiono opiekunką a współdziałanie współopiekuna jest potrzebne dla strzeżenia dobra dziecka nieślubnego.

Przy wyborze współopiekuna należy uwzględnić przede wszystkim wyrażoną wolę ojca, następnie wniosek opiekunki, wreszcie krewnych małoletniego.

Now I, § 29 ust 2 Współopiekunów, dodanych matkom i babkom usunie sąd, jeżeli nie trzeba ustanowić współopiekuna według poprzednich przepisów

OBOWIĄZKI I PRAWA WSPÓŁOPIEKUNA

§ 212. Także współopiekun powinien otrzymać od sądu dokument uwierzytelniający i ślubować, że będzie dbał o dobro małoletniego i musi w tym celu służyć opiekunce swą radą. Gdyby zauważył ważne uchybienia, musi starać się im zaradzić, a w razie potrzeby powinien donieść o tem sądowi opiekuńczemu.

§ 213. Dalszym istotnym obowiązkiem współopiekuna jest, że w sprawach, które do swej ważności wymagają zezwolenia sądu opiekuńczego, podpisuje razem z opiekunką podanie, albo że przedkłada swoją osobną opinię, jako też, że na żądanie sądu bezpośrednio podaje swoje zapatrywanie w tej sprawie.

§ 214. Współopiekun, który spełnił te obowiązki, wolny jest od wszelkiej dalszej odpowiedzialności; jeżeli jednak powierzono współopiekunowi równocześnie zarząd majątku, to z tym zarządem przyjął zarazem wszelkie obowiązki kuratora.

§ 215. Jeżeli opiekunka przestaje sprawować opiekę, należy w zasadzie powierzyć opiekę byłemu współopiekunowi.

SZCZEGÓLNE OBOWIĄZKI I PRAWA OPIEKUNA**A) ZE WZGLĘDU NA WYCHOWANIE OSOBY;**

§ 216. Opiekun ma podobnie jak ojciec obowiązek i prawo starać się o wychowanie małoletniego, ale w sprawach ważnych i wątpliwych musi zasięgnąć naprzód zezwolenia i polecenia sądu opiekuńczego.

WZAJEMNY OBOWIĄZEK PUPILA.

§ 217. Małoletni winien jest swemu opiekunowi uszanowanie i posłuszeństwo; ale jest też uprawniony żalić się przed swymi najbliższymi krewnymi lub przed sądem, gdyby opiekun nadużywał swej władzy w jakikolwiek sposób, lub zaniedbywał obowiązki niezbędnej opieki i staranności. Także i krewni małoletniego jakoteż każdy, kto ma o tem wiadomość, może o tem donieść. Do sądu powinien również zwrócić się opiekun, jeżeli przy pomocy udzielonej mu władzy w zakresie wychowania nie może ukrócić wykroczeń małoletniego.

KTO PRZEDWŚZYSTKIEM MA SIĘ ZAJĄC WYCHOWANIEM

§ 218. Sierotę należy przedewszystkiem powierzyć matce, chociażby nie objęła opieki lub ponownie wyszła za mąż; chyba że dobro dziecka wymaga innego zarządzenia.

**OZNACZENIE WYSOKOŚCI I ZRODŁ KOSZTÓW
WYCHOWANIA**

§ 219. Koszta utrzymania oznacza sąd opiekuńczy, a przy ich oznaczeniu uwzględnia rozporządzenie ojca, zdanie opiekuna, majątek, stan i inne stosunki małoletniego.

§ 220. Jeżeli dochody nie wystarczają na pokrycie tych kosztów albo na pokrycie wydatków niezbędnych celem zapewnienia małoletniemu stałego utrzymania,

wówczas wolno za zezwoleniem sądu naruszyć nawet główny majątek.

§ 221. W przypadku, gdy sieroty są zupełnie bez środków, powinien sąd opiekuńczy starać się nakłonić najbliższych zamożnych krewnych do ich utrzymania, o ile nie są już do tego prawnie zobowiązani w myśl § 143. Pozatem ma opiekun słuszne prawo domagać się pomocy od publicznych zakładów dobroczynnych i od istniejących zakładów dla ubogich, dopóki małoletni nie będzie mógł wyżywić się sam swoją własną pracą i staraniem.

SZCZEGÓLNE OBOWIĄZKI OPIEKI

B) ZE WZGLĘDU NA ZARZĄD MAJĄTKIEM. ZBADANIE I ZABEZPIECZENIE MAJĄTKU

§ 222. Troska o majątek sieroty powierzona sądowi opiekuńczemu wymaga, ażeby sąd starał się przede wszystkim o zbadanie majątku i o zabezpieczenie go przez opieczętowanie, sporządzenie inwentarza i oszacowanie.

PRZEZ OPIECZĘTOWANIE I SPIS INWENTARZA,

§ 223. Sprzęty bierze się tylko wtedy w przechowanie za pomocą sądowego opieczętowania, kiedy tego wymaga ich zabezpieczenie; natomiast inwentarz to jest dokładny spis całego majątku należącego do sieroty, należy sporządzić zawsze nawet bez względu na zakaz ojca lub innego spadkodawcy.

NASTĘPNIE PRZEZ OSZACOWANIE MAJĄTKU ALBO BEZPOŚREDNIO PRZEZ SĄD OPIEKUNCZY,

§ 224. Spis majątku i oszacowanie ruchomości należy sporządzić bezzwłocznie, w każdym razie nawet przed ustanowieniem opiekuna. Inwentarz przechowuje się w aktach spadkowych, a opiekunowi udziela się wie-

rzytelnego odpisu. Oszacowanie majątku nieruchomości powinno się przedsięwziąć, skoro to tylko możliwe, lecz można go całkiem zaniechać, jeżeli wartość jest widoczna z innych pewnych źródeł.

ALBO ZA POŚREDNICTWEM SĄDU, GDZIE NIERUCHOMOŚĆ JEST POŁOŻONA

§ 225. Jeżeli majątek nieruchomy małoletniego znajduje się w innej prowincji albo nawet w obcym państwie, musi władza opiekuńcza prosić właściwy sąd w innej prowincji albo w obcym państwie o sporządzenie inwentarza i oszacowanie oraz o udzielenie wiadomości; natomiast ustanowienie kuratora dla tego majątku musi pozostawić temu sądowi.

§ 226. Jeżeli nieruchomości znajduje się w tej samej prowincji, ale podlega innej władzy, służą jej wprawdzie wszystkie prawa odnoszące się do tego majątku, a więc także sporządzenie inwentarza i oszacowanie; lecz musi władza opiekuńcza na żądanie nie tylko udzielić odpisu, ale także pozostawić opiekunowi swobodny zarząd nieruchomością, nie roszcząc sobie żadnej władzy sądowej nad jego czynnościami opiekuńczymi.

GDZIE NALEŻY MAJĄTEK RUCHOMY

§ 227. Te ruchomości, które znajdują się w majątku nieruchomym, ażeby tam na zawsze pozostały, należy uważać za część tego majątku; wszystkie inne ruchomości, także i obligacje, a nawet kapitały zabezpieczone na nieruchomości, podlegają właściwości sądu opiekuńczego.

OGÓLNY PRZEPIS CO DO ZARZĄDU MAJĄTKIEM

§ 228. Skoro opiekun lub kurator obejmuje majątek, powinien zarządzać nim z całą przezornością uczciwego i pilnego ojca rodziny i odpowiadać za swoją winę.

PRZEPISY SZCZEGÓLNE. ZE WZGLĘDU NA BEZPOŚREDNI ZARZĄD MAJĄTKIEM, ZWŁASZCZA CO DO KOSZTOWNOŚCI,

§ 229. Klejnoty, inne kosztowności i obligacje, jako też wszystkie ważne dokumenty przechowuje się w sądzie; opiekun otrzymuje spis pierwszych, a co do ostatnich odpisy potrzebne dla jego użytku.

CO DO GOTÓWKI,

§ 230. Z gotówki powinno tylko tyle pozostać w rękach opiekuna, ile potrzeba na wychowanie sieroty i na porządne prowadzenie gospodarstwa; reszty należy użyć przede wszystkim na umorzenie ewentualnie istniejących długów lub na inne korzystne potrzeby, a jeżeli nie można jej użyć korzystniej, należy ją złożyć na procent w kasach publicznych, albo też u osób prywatnych za ustawowem zabezpieczeniem. Bezpieczeństwo jest jednak tylko wtedy ustawowe, kiedy wskutek zabezpieczenia z wliczeniem innych poprzedzających ciężarów, dom nie jest obciążony ponad połowę, zaś majątek ziemski lub nieruchomości ponad dwie trzecie części swej rzeczywistej wartości.

Patrz rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 15 lutego 1928 r o sposobie lokowania funduszów przez osoby prawa publicznego, fundacje i osoby niewłasnowolne (Dz U R P Nr 17, poz 141), przytoczone na str 493

CO DO INNEGO RUCHOMEGO MAJĄTKU;

§ 231. Pozostały ruchomy majątek, którego się nie przechowuje ani dla użytku małoletniego, ani jako pamiątki rodzinnej lub na skutek zarządzenia ojca, ani też którego nie można w inny sposób korzystnie zużytkować, musi być wogóle sprzedany w drodze publicznej licytacji. Sprzęty domowe można z wolnej ręki odstąpić rodzicom i współdziedzicom, według sądowego oszacowania. Przedmioty, których nie sprzedano na publicz-

nej licytacji, może opiekun za zezwoleniem sądu opiekuńczego sprzedać nawet poniżej ceny szacunkowej.

CO DO NIERUCHOMOSCI,

§ 232. Nieruchomość można sprzedać tylko w razie konieczności albo z widoczną korzyścią dla małoletniego za zezwoleniem sądu opiekuńczego i z reguły tylko przez publiczną licytację, ale sąd może z ważnych przyczyn zezwolić również na sprzedaż z wolnej ręki.

CO DO ZAMIERZONYCH WAŻNYCH ZMIAN,

§ 233. Wogóle nie może opiekun we wszystkich sprawach, które nie należą do zwykłego prowadzenia gospodarstwa, a są większej wagi, niczego przedsięwziąć bez zezwolenia sądu. Nie może więc samowolnie zrzec się spadku, lub przyjąć go bezwarunkowo; przedsięwziąć sprzedaży rzeczy, oddanych mu w przechowanie; zawierać umowy dzierżawy; wypowiedzieć kapitału ulokowanego za ustawowem zabezpieczeniem; odstąpić wierzytelności; zawierać ugód w sporach; zacząć prowadzić, prowadzić dalej lub zwinąć fabryki, handlu i przemysłu, bez zezwolenia sądowego.

CO DO ŚCIAGANIA KAPITAŁOW,

§ 234. Opiekun nie może samodzielnie przyjąć spłaty kapitału, należącego do małoletniego. Dłużnik, któremu wypowiedziano taki kapitał, powinien dla swojego bezpieczeństwa zażądać od opiekuna, aby mu okazał zezwolenie sądu na podjęcie kapitału, a nie może zadowolnić się pokwitowaniem samego opiekuna; wolno mu także skutecznie zapłatę bezpośrednio w sądzie.

CO DO ICH DALSZEGO UZYCIA,

§ 235. Ilekroć zajdzie przypadek, że ma wpłynąć wypożyczony kapitał, opiekun powinien postarać się o jego korzystne użycie i uzyskać zezwolenie sądu na jego rzeczywiste użycie.

CO DO ZABEZPIECZENIA WIERZYTELNOŚCI NIEZABEZPIECZONYCH

§ 236. Dla wierzytelności, dla których udowodnienia niema dokumentów, musi opiekun postarać się o dokumenty, a te wierzytelności, które nie są zabezpieczone, powinien w miarę możliwości zabezpieczyć lub ściągnąć je w terminie płatności. Jednak nie należy wypowiadać rodzicom kapitału małoletniego, chociażby nie był zabezpieczony ustawowo, a małoletni nie był przez to według prawdopodobieństwa narażony na niebezpieczeństwo utraty, o ile spłata lub sprzedaż nieruchomości majątku albo porzucenie zatrudnienia sprawiłyby rodzicom trudności.

KAUCJA.

§ 237. Opiekun przy objęciu opieki nie ma obowiązku składać kaucji. Także w przyszłości jest wolny od kaucji, dopóki przestrzega ściśle przepisów ustawy dotyczących bezpieczeństwa majątku i składa należycie rachunki we właściwym czasie.

OBOWIĄZEK SKŁADANIA RACHUNKÓW

§ 238. W zasadzie każdy opiekun i każdy kurator są zobowiązani do składania rachunków z powierzonego im zarządu. Wprawdzie spadkodawca może zwolnić opiekuna od składania rachunków co do kwoty dobrowolnie przez siebie zapisanej; także sąd opiekuńczy może to uczynić, jeżeli dochody prawdopodobnie nie przewyższą wydatków na utrzymanie i wychowanie małoletniego; jednakże w każdym przypadku opiekun musi wykazać objęty inwentarzem majątek główny i kapitał; musi również składać sprawozdanie o stanie swego pupila, jeżeli w tym względzie zajdzie ważna zmiana.

CZAS SKŁADANIA RACHUNKÓW.

§ 239. Rachunki należy złożyć sądowi opiekuńczemu z końcem każdego roku, albo najpóźniej w przeciągu

dwóch miesięcy po jego upływie, ze wszystkimi wymaganiami załącznikami. W rachunkach tych należy dokładnie podać dochód i rozchód, nadwyżkę albo zmniejszenie kapitału. Jeżeli do majątku małoletniego należy handel, sąd powinien się zadowolnić przedłożonym uwierzytelnionym zamknięciem rachunków albo tak zwanym bilansem i zachować go w tajemnicy. Przeciwno opiekunowi, który zaniedbuje złożenia rachunków w oznaczonym terminie, należy zastosować stosownie do okoliczności przymusowe środki prawne.

MIEJSCE SKŁADANIA RACHUNKÓW.

§ 240. Jeżeli małoletni posiada w różnych prowincjach nieruchomości, których zarząd powierzono tylko jednemu opiekunowi, opiekun musi prowadzić dla każdej prowincji odrębne rachunki i przedkładać je tamtejszej władzy; wolno mu jednak nadwyżkę dochodu z majątku położonego w jednej prowincji zużytkować w innej prowincji dla dobra małoletniego.

SPOSÓB ZAŁATWIENIA RACHUNKÓW.

§ 241. Sąd opiekuńczy ma obowiązek zbadać i sprostować rachunki opiekuna według szczegółowych przepisów przez biegłych w rachunkach, a o załatwieniu ich zawiadomić opiekuna.

§ 242. Jeżeli w rachunkach zapomniano o czemś, lub zaszła jakakolwiek inna pomyłka, nie może to szkodzić ani opiekunowi ani małoletniemu.

SZCZEGÓLNE PRZEPISY DLA OPIEKUNA CO DO POŚREDNIEGO ZARZĄDU MAJĄTKIEM.

W SZCZEGÓLNOŚCI PRZY ZASTĘPSTWACH.

§ 243. Małoletni nie może jawić się w sądzie ani jako powód ani jako pozwany; opiekun musi go sam zastąpić, albo powierzyć zastępstwo komu innemu.

PRZY UMOWACH PUPILA

§ 244. Małoletni jest wprawdzie uprawniony do nabywania rzeczy dla siebie w drodze czynności dozwolonej bez współdziałania opiekuna; ale nie może bez zezwolenia opieki ani cokolwiek pozbywać ze swego majątku, ani też zaciągać zobowiązań.

§ 245. W szczególności nie mogą małoletni bez zezwolenia opieki zawrzeć ważnego małżeństwa (§§ 49—51).

W JAKICH PRZYPADKACH MAŁOLETNI ZOBOWIĄDUJE SIĘ
BEZ ZEZWOLENIA OPIEKUNA

§ 246. (Now. III, § 3). Do usług może się małoletni samodzielnie zobowiązać umową także i bez przyzwolenia swego opiekuna, a opiekun tylko z ważnych powodów rozwiązać może zawartą umowę przez małoletniego przed oznaczonym terminem. Wszystkiem, co małoletni tym albo innym sposobem swoją pilnością zarobi, tudzież rzeczami, które mu po dojściu do dojrzałości do użytku oddano, może on dowolnie rozporządzać i co do tego się zobowiązywać.

Now III, § 5 Postanowienia §§ 2—4 (to jest §§ 152, 246 i 248 u c) mają zastosowanie również do czynności osób małoletnich, zaszych przed 1 stycznia 1917

§ 247. Małoletniemu, który ukończył osiemnasty rok życia, może władza nadopieczująca pozostawić czy sta nadwyżkę jego dochodów do swobodnego zarządu; co do tej kwoty powierzonej jego zarządowi, może się samodzielnie zobowiązywać.

„Osiemnasty rok życia“ wprowadziła ustawa z dnia 21 października 1919 o wieku pełnoletności w byłym zaborze austr (Dz U R P Nr 87, poz 472) powołana przy § 21

§ 248. (Now. III, § 4). Małoletni, który skończywszy lat osiemnaście, przedstawia się w jakim interesie

za pełnoletniego, odpowiada za wszelką szkodę, jeśli druga strona przed zawarciem interesu nie łatwo mogła zasięgnąć wiadomości o prawdziwości tego, co podawał.

Małoletni, który osiągnął wiek dojrzałości, odpowiada także za inne czynności zabronione i za szkodę wyrządzoną z winy swojej całym swoim majątkiem.

ZGASNIĘCIE OPIEKI A) WSKUTEK ŚMIERCI,

§ 249. Opieka gaśnie zupełnie przez śmierć małoletniego. Jeżeli jednak opiekun umiera lub zostaje zwolniony, należy ustanowić innego według przepisów ustawy (§§ 198 i 199).

B) PO USTANIU PRZESZKODY W WYKONYWANIU WŁADZY OJCOWSKIEJ,

§ 250. Opieka kończy się także, jeżeli ojciec obejmie znów władzę, której wykonywania był przez pewien czas pozbawiony (§ 176).

C) WSKUTEK RZECZYWISTEJ PEŁNOLETNOSCI,

§ 251. Opieka gaśnie również natychmiast, skoro tylko pupil osiągnął pełnoletność; jednak sąd opiekuńczy może na prośbę lub po przesłuchaniu opiekuna i krewnych zarządzić przedłużenie opieki na czas dłuższy lub nieograniczony z powodu ułomności ciała lub umysłu pupila, z powodu marnotrawstwa albo z innych ważnych przyczyn. Zarządzenie to musi być jednak ogłoszone publicznie w stosownym czasie przed nadejściem pełnoletności.

D) PRZEZ UPEŁNOLETNIENIE PRAWNIE UZYSKANE NA SKUTEK DAROWANIA BRAKUJĄCYCH LAT,

§ 252. Małoletniemu, który ukończył osiemnasty rok życia, może sąd opiekuńczy po zasięgnięciu zdania opiekuna, a jeżeli możliwe także najbliższych krewnych,

z jego przyzwoleniem opuścić brakujące lata i uznać go za pełnoletniego.

Przepis ten podano według ustawy z 21 października 1919 o wieku pełnoletności w byłym zaborze austr (Dz U R P Nr 87, poz 472) — patrz na str 465

E) WSKUTEK USUNIĘCIA OPIEKUNA Z URZĘDU LUB NA PROŚBĘ

§ 253. Zwolnienie opiekuna zarządza sąd w pewnych przypadkach z urzędu, w innych na prośbę.

PRZYPADKI ZWOLNIENIA OPIEKUNA Z URZĘDU

§ 254. Z urzędu powinien być opiekun zwolniony, jeżeli sprawuje opiekę wbrew obowiązkom; jeżeli uznaje się go za niezdolnego; albo jeżeli ujawnią się co do niego takie wątpliwości, któreby go z mocy ustawy wykluczały od objęcia opieki.

§ 255. (Now. I. § 28). Sąd opiekuńczy może zarządzić usunięcie ustanowionej opiekunką kobiety w razie jej zamążpójścia. Ustanowione opiekunkami zamężne kobiety należy usunąć, jeżeli mąż odwoła przyzwolenie sprawowania opieki.

§ 256. Jeżeli spadkodawca lub sąd ustanowił opiekuna tylko na pewien czas, lub wykluczył go na wypadek oznaczonego zdarzenia, musi się opiekuna zwolnić, skoro ten czas upłynął, albo skoro nastąpiło oznaczone zdarzenie.

PRZYPADKI ZWOLNIENIA OPIEKUNA NA JEGO PROŚBĘ

§ 257. Jeżeli w czasie opieki zajdą takie powody, któreby z mocy ustawy zwolniły opiekuna od objęcia opieki lub wykluczyły go od niej, to w pierwszym wypadku jest on uprawniony, a w drugim wypadku jest zobowiązany prosić o zwolnienie.

§ 258. Opiekunowi, któremu zlecono opiekę jako domniamanemu najbliższemu krewnemu małoletniego, wolno zaproponować na swoje miejsce bliższego krewnego, później odnalezionego i zdolnego do sprawowania opieki; jednakowoż bliższy krewny nie ma prawa żądać, azeby mniej bliski krewny odstąpił mu opiekę, którą już objął; chyba, że doznał był przeszkody we wcześniejszem zgłoszeniu się.

LUB NA PROSBĘ INNYCH OSOB.

§ 259. Jeżeli matka lub brat w czasie ustanowienia opieki byli jeszcze małoletni, mogą po osiągnięciu pełnoletności rościć sobie prawo do opieki. Także każdy krewny może w ciągu roku zgłosić się do objęcia opieki, jeżeli sąd powołał do wykonywania opieki niekrewnego.

§ 260. Jeżeli małoletnia wychodzi za mąż, zależy od uznania sądu, czy kuratelę należy odstąpić mężowi (§ 175).

WARUNKI ZWOLNIENIA OPIEKUNA

A) ZWYKŁY TERMIN,

§ 261. Opiekun może z reguły złożyć opiekę tylko z końcem roku opiekuńczego, skoro jego następca objął należycie zarząd majątku. Jeżeli jednak sąd uważa to za konieczne ze względu na bezpieczeństwo osoby lub majątku, może mu odebrać opiekę natychmiast.

B) RACHUNEK KONCOWY,

§ 262. Opiekun ma obowiązek najpóźniej w ciągu dwóch miesięcy po ukończeniu opieki złożyć sądowi rachunek końcowy i otrzymuje od niego po zbadaniu prawdziwości dokument stwierdzający, iż urząd swój sprawował uczciwie i porządnie. Atoli dokument ten nie

zwalnia go od odpowiedzialności za wykryte później podstępne działanie.

C) ODDANIE MAJĄTKU

§ 263. Jest obowiązkiem opiekuna po ukończeniu opieki oddać majątek za potwierdzeniem pełnoletniemu, lub nowemu ustanowionemu opiekunowi i wykazać się z tego przed sądem. Sporządzony wykaz majątku i co-roczenie zatwierdzone rachunki służą za podstawę przy takim oddaniu.

ODPOWIEDZIALNOSC OPIEKUNA ZA CUDZĄ WINĘ

§ 264. Opiekun odpowiada w zasadzie tylko za swoją winę a nie za winę swych podwładnych. Jeżeli jednak świadomie zatrudniał osoby niezdolne, jeżeli je zatrzymał lub nie nalegał na nie, aby wynagrodziły zrzadzoną przez siebie szkodę, to jest również odpowiedzialny za ich niedbalstwo.

POSIŁKOWA ODPOWIEDZIALNOSC SĄDU OPIEKUNCZEGO

§ 265. Nawet sąd opiekuńczy, który zaniedbał swoje urzędu ze szkodą dla małoletniego, jest za to odpowiedzialny i zobowiązany do wynagrodzenia szkody, jeżeli brak innych środków do wynagrodzenia szkody.

WYNAGRODZENIE OPIEKUNA

A) ROCZNE,

§ 266. Sąd może przyznać skrzętnym opiekunom odpowiednie roczne wynagrodzenie z dochodów zaoszczędzonych; ale wynagrodzenie to nie może nigdy przekraczać pięć od sta z czystych dochodów, a może wynosić rocznie najwyżej osiem tysięcy złotych.

Ustawa z dnia 1 sierpnia 1924 (Dz U R P Nr 82, poz 785) zmieniła kwotę 4000 guldenow na 8000 złotych

B) ALBO PRZY USTĄPIENIU

§ 267. Jeżeli majątek małoletniego jest tak mały, że rocznie można mało zaoszczędzić, albo nie, wówczas można przynajmniej po ukończeniu opieki dać stosowne do okoliczności wynagrodzenie opiekunowi, który utrzymał majątek bez uszczuplenia, albo stworzył dla małoletniego przyzwoite zaopatrzenie.

ŚRODKI PRAWNE PRZYŚLUGUJĄCE OPIEKUNOWI PRZY ZA-
ZALENIACH

§ 268. Opiekun, który uważa się za pokrzywdzonego zarządzeniem sądu opiekuńczego, powinien wnieść najpierw zażalenie do tego sądu, a tylko wtedy, kiedy ono było bezskuteczne, rekurs do sądu wyższego.

Now I, § 53 Przepisy dekretu nadw z 17 sierpnia 1822 l 1888 zb u s pozostają w mocy Dyrekcja domu sierot lub domu podrztkow ma pełne prawa i obowiązki opiekuna nad dziećmi pozostającymi pod jej opieką, dopoki sąd nie ustanowi innego opiekuna

II O KURATELI POJĘCIE KURATELI

§ 269. Dla osób, które same nie mogą zawiadywać swojemi sprawami i które nie mogą same strzec swych praw, powinien sąd ustanowić kuratora lub zarządcę, jeżeli osoby te nie pozostają pod władzą ojcowską lub opiekuńczą.

PRZYPADKI KURATELI

§ 270. Przypadek ten zachodzi: u małoletnich, którzy mają nieruchomy majątek w innej prowincji (§ 225); albo których w pewnym szczególnym przypadku nie może zastąpić ojciec lub opiekun; u pełnoletnich, którzy popadli w obłąkanie lub głupkowatość; u uznanych marnotrawców; u nieurodzonych; czasami też u głuchoniemych; u nieobecnych i u skazanych.

A) DLA MAŁOLETNICH;

§ 271. Przy czynnościach prawnych, które mają miejsce pomiędzy rodzicami a małoletnim dzieckiem, lub pomiędzy opiekunem a małoletnim, należy prosić sąd o ustanowienie osobnego kuratora dla małoletniego.

§ 272. Jeżeli wynikną spory prawne pomiędzy dwoma lub kilkoma małoletnimi, którzy mają jednego i tego samego opiekuna, opiekun ten nie może zastąpić żadnego z małoletnich; lecz należy prosić w sądzie o ustanowienie dla każdego z nich z osobna innego kuratora.

B) DLA OBLĄKANYCH LUB GŁUPKOWATYCH;**C) DLA MARNOTRAWCÓW;**

§ 273. Tylko ten może uchodzić za obłąkanego lub głupkowatego, kogo uznano za takiego sądownie po dokładnem zbadaniu jego zachowania się i po wysłuchaniu lekarzy ustanowionych w tym celu przez sąd. Za marnotrawcę zaś sąd musi uznać tego, co do którego okaże się według otrzymanego doniesienia i przeprowadzonego w tym kierunku dochodzenia, iż trwoni swój majątek w sposób nierozważny i wskutek lekkomyślnego zaciągania pożyczek lub zawierania ich pod zgubnymi warunkami naraża w przyszłości na nędzę siebie lub swoją rodzinę. W obu wypadkach sądowe uznanie musi być ogłoszone publicznie.

D) DLA NIEURODZONYCH;

§ 274. Ze względu na nieurodzonych ustanawia się zastępcę albo wogóle dla potomstwa, albo dla płodu już poczętego (§ 22). W pierwszym przypadku zastępca ma dbać o to, ażeby potomstwo nie zostało pokrzywdzone przy przeznaczonym dla niego spadku; w drugim przypadku zaś, aby zachowano prawa dziecka jeszcze nieurodzonego.

E) DLA GŁUCHONIEMYCH;

§ 275. Głuchoniemi, jeżeli są równocześnie głupekowaci, pozostają stale pod opieką; jeżeli jednak po rozpoczęciu dwudziestego drugiego roku życia zdolni są do zawiadywania swemi sprawami, nie można im ustanowić kuratora wbrew ich woli; nie powinni atoli nigdy stawać przed sądem bez zastępcy.

Patrz ustawę z 21. X. 1919 (Dz. U. R. P. Nr. 87, poz. 472) o wieku pełnoletności w byłym zaborze austr., przytoczoną na str 465.

F) DLA NIEOBECNYCH I NIEZNANYCH UCZESTNIKÓW
W PEWNEJ CZYNNOSCI;

§ 276. Ustanowienie kuratora dla nieobecnych lub nieznanym jeszcze sądowni uczestnikom pewnej czynności następuje wtedy, kiedy nie pozostawili odpowiedniego zastępcy, a bez niego byłyby prawa ich narażone na zwłokę lub prawa innej osoby byłyby powstrzymane w swym biegu. Jeżeli miejsce pobytu nieobecnego jest znane, kurator jego powinien go zawiadomić o stanie jego spraw i załatwiać je tak jak sprawy małoletniego, jeżeli nie wydano żadnego innego zarządzenia.

§ 277. Jeżeli przy zaistnieniu warunków ustawowych przewidzianych w § 24 domaga się ktoś uznania nieobecnego za zmarłego, sąd powinien przedewszystkiem dla tego nieobecnego ustanowić kuratora; następnie wzywa się go edyktem rozpisany na cały rok, nadmieniając, że sąd przystąpi do uznania go za zmarłego, jeżeli nie stawi się w tym czasie, albo jeżeli w inny sposób nie zawiadomi sądu o tem, że żyje.

§ 278. (Dzień, w którym uznanie za zmarłego stało się prawomocne, uważa się za prawny dzień śmierci nieobecnego); jednakowoż uznanie za zmarłego nie wyklucza dowodu, że nieobecny zmarł wcześniej lub póź-

niej, albo że jeszcze żyje. Jeżeli taki dowód przeprowadzono, wówczas należy tego, który na podstawie sądowego uznania za zmarłego objął majątek w posiadanie, uważać jak każdego innego za posiadacza w dobrej wierze.

Zdane w nawiasie uchylił § 8 ustawy z dnia 16 lutego 1883 (Dziennik praw państwa Nr 20 i ustawa z dnia 31 marca 1918 (Dziennik praw państwa Nr 129) — patrz str 467

G) DLA SKAZANCOW

§ 279. Dla przestępcy skazanego na najcięższą lub ciężką karę więzienia należy ustanowić kuratora, jeżeli posiada majątek, który byłby narażony na niebezpieczeństwo wskutek dłużej trwającej kary.

USTANOWIENIE KURATELI

§ 280. Sąd, do którego należy ustanowienie opiekuna, ma w zasadzie ustanowić kuratora z tą samą ostrożnością i według tych samych zasad. Jeżeli zaś chodzi o zarząd rzeczy lub sprawy, która należy do innego sądu, to ten sąd ma również ustanowić kuratora.

PRZYCZYNY ZWOLNIENIA

§ 281. Kto ma odpowiednie przymioty do wykonywania opieki, może także objąć kuratelę. Także do kurateli stosują się te same przyczyny zwolnienia i prawa pierwszeństwa, co przy opiece.

PRAWA I OBOWIĄZKI

§ 282. Prawa i obowiązki kuratorów, którzy mają dbać albo tylko o zarząd majątku albo także o osobę swego pupila, należy oceniać według przepisów wydanych w tym względzie dla opiekunów.

JEJ ZGAŚNIĘCIE

§ 283. Kuratela ustaje, gdy ukończono sprawy powierzone kuratorowi, albo gdy ustaną przyczyny, które przeszkodziły pupilowi w zawiadywaniu swemi sprawami. Czy umyślowo chory lub głupkowaty odzyskał rozum; lub czy wola marnotrawcy poprawiła się gruntownie i trwale, musi być rozstrzygnięte po dokładnem zbadaniu okoliczności, na podstawie długiego doświadczenia, a w pierwszym przypadku zarazem na podstawie świadectw lekarzy ustanowionych przez sąd do zbadania.

RADA OPIEKUNCZA

§ 284. (Now. I. § 48). Celem wspierania sądów przy wykonywaniu sądownictwa opiekuńczego i kuratelarnego są powołane rady opiekuńcze. Ich skład i zadania będą określone odrębną ustawą.

§§ 30—54 Now. I o Radzie opiekuńczej przytoczono na str 497

Ordynację o ubezwłasnowolnieniu — rozp. ces. z 28 czerwca 1916 r. Nr 207 Dpp — przytoczono na str 503

Ustawa z dnia 16 sierpnia 1923 r. o opiece społecznej (Dz. U. R. P. Nr 92, poz. 726)

Rozporządzenie Prez. R. P. z dnia 6 marca 1928 r. o opiece społecznej i o komisjach opieki społecznej (Dz. U. R. P. Nr 29, poz. 267)

Rozporządzenie Min. Pracy i Op. Społ. z dnia 11 kwietnia 1929 r., wydane w porozumieniu z Min. Spraw Wewn. w sprawie ustanowienia opiekunów społecznych i sposobu wykonywania przez nich obowiązków (Dz. U. R. P. Nr 30, poz. 291)

CZĘŚĆ DRUGA USTAWY CYWILNEJ.
O PRAWIE RZECZOWEM.

O RZECZACH I ICH PODZIALE PRAWNYM.

POJĘCIE RZECZY W ROZUMIENIU PRAWA

§ 285. Wszystko, co różni się od osoby i służy do użytku ludzi, zowie się rzeczą w rozumieniu prawa.

PODZIAŁ RZECZY ZE WZGLĘDU NA RÓŻNE PODMIOTY, DO KTÓRYCH NALEŻĄ

§ 286. Rzeczy na obszarze państwa są albo dobrem państwowem albo prywatnem. To ostatnie należy do osób poszczególnych lub prawnych, do mniejszych stowarzyszeń, lub do całych gmin.

RZECZY NICZYJE, DOBRO PUBLICZNE I MAJĄTEK PAŃSTWA

§ 287. Rzeczy, które pozostawiono do zawłaszczenia wszystkim członkom państwa, zowią się rzeczami niczyjami. Te zaś, których używania dozwala się tylko członkom państwa, jako to: gościńce, strumienie, rzeki, porty i wybrzeża morskie, zowią się dobrem powszechnem lub publicznem. To co jest przeznaczone na pokrycie potrzeb państwa, jako to: regalia mennicze, pocztowe i inne, dobra skarbowe, kopalnie i żupy solne, podatki i cła, zowie się majątkiem państwa.

Ustawa z 6 lipca 1914 r. Nr 53 Dz. U. Kr. z 1916 r. o uzupelnieniu ksiąg gruntowych przez wpisanie dobra publicznego, przytoczona na str. 522

Ustawa wodna z 19 września 1922 r. (Dz. U. R. P. 1928 r. Nr 62, poz. 574 i 1934 Nr 110, poz. 976) przytoczona na str. 523

Art. 577 § 1 K. p. c. Egzekucja należności pieniężnych, przy padających od Skarbu Państwa, jest dopuszczalna tylko celem zrealizowania umownego prawa zastawu lub hipoteki umownej. W innych przypadkach wierzyciel celem otrzymania należności pieniężnej składa tytuł egzekucyjny bezpośrednio odpowiedniemu urzędowi, który obowiązany jest niezwłocznie należność uiszczyć.

§ 2 To samo stosuje się odpowiednio do należności, przypadających od przedsiębiorstw państwowych „Polskie Koleje Państwowe i „Polska Poczta, Telegraf i Telefon“

Ustawa z dnia 7 października 1921 r. o przepisach porządkowych na drogach publicznych (Dz. U. R. P. Nr 89, poz. 656, zmieniła rozporządzeniami Prezydenta R. P. z dnia 14 lutego 1928 r., Dz. U. R. P. Nr 18, poz. 151 i z dnia 28 grudnia 1934 r., Dz. U. R. P. Nr 110, poz. 976), przytoczona na str. 529

DOBRO GMINNE, MAJĄTEK GMINNY.

§ 288. W podobny sposób stanowią dobro gminne te rzeczy, które według ustawodawstwa krajowego służą do użytku każdego członka gminy; te zaś, z których dochody są przeznaczone na pokrycie wydatków gminnych, stanowią majątek gminny.

Art. 578 § 1 K. p. c. Ograniczenia egzekucji należności pieniężnych, przypadających od związku komunalnego, zawarte są w przepisach szczególnych

§ 2 Egzekucja należności pieniężnych przeciwko zakładom, uznanym przez wojewodzką władzę administracji ogólnej za posiadające charakter użyteczności publicznej, jest niedopuszczalna z tych części majątku, które władza ta uzna za nie podlegające egzekucji ze względu na interes publiczny

DOBRO PRYWATNE PANUJĄCEGO

§ 289. Także ten majątek panującego, który on posiada nie jako głowa państwa, uważa się za dobro prywatne.

OGOLNY PRZEPIS ZE WZGLĘDU NA TE RÓŻNE RODZAJE DÓBR

§ 290. Przepisów zawartych w tem prawie prywatnem o sposobie, w jaki można rzeczy prawnie nabyć, otrzymać i przenieść na drugich, powinni w zasadzie przestrzegać także zarządcy dóbr państwowych i gminnych, albo majątku państwowego i gminnego. Prawo publiczne i rozporządzenia polityczne zawierają wyjątki dotyczące zarządu i używania tych dóbr, oraz przepisy wyjątkowe.

Do zastępstwa Skarbu Państwa i przedsiębiorstw państwowych powołana jest Prokuratorja Generalna (Uchwała Rady Ministrów z 28 VIII 1919 r w przedmiocie ustroju i czynności Prokuratorji Generalnej, Dz p p p Nr 75, poz 433, rozporządzenie Prezydenta R P z 9 XII 1924 r o zmianie ustroju Prok Gen R P, Dz U R P Nr 107, poz 967) i uzupełniające je rozp Prezydenta R P z 24 III 1933, Dz U R P Nr 21, poz 151, według którego w postępowaniu hipotecznem, egzekucyjnem i upadłościowem do zastępstwa uprawniona jest również właściwa władza państwowa, z wyjątkiem sporów, skarg i środków prawnych, które moze wnosic tylko Prokuratorja Generalna) Patrz także uchwałę Rady Ministrów z 17 VI 1920 r w przedmiocie ustroju i czynności Oddziałów Prokuratorji Generalnej (Dz U R P Nr 73, poz 502) oraz rozp Rady Ministrów z 16 XII 1925 r o uchyleniu ciężącego na Prokuratorji Generalnej obowiązku zastępowania majątkow ksielnych (Dz U R P Nr 127, poz 904)

Patrz art XVI Konkordatu na str 531

PODZIAŁ RZECZY WEDŁUG RÓŻNICY ICH WŁAŚCIWOŚCI

§ 291. Rzeczy dzielą się ze względu na różne swe właściwości: na zmysłowe i niezmysłowe; na ruchome i nieruchome, zużywalne i nieużywalne, na ocenne i nieocenne.

RZECZY ZMYSŁOWE I NIEZMYSŁOWE;

§ 292. Rzeczami zmysłowemi są te, które podpadają pod zmysły; zresztą nazywają się niezmysłowemi, np. prawo polowania, rybołówstwa i wszelkie inne prawa.

RUCHOME I NIERUCHOME

§ 293. Rzeczy, które można przenieść z miejsca na miejsce bez naruszenia ich substancji są ruchome; w przeciwnym razie są nieruchome. Rzeczy same przez się ruchome uważa się za nieruchome, jeżeli z mocy ustawy lub z przeznaczenia właściciela stanowią przynależność rzeczy nieruchomej.

PRZYNALEŻNOŚĆ WOGOLE,

§ 294. Przez przynależność rozumie się to, co jest trwałe z rzeczą połączone. Należy tu nie tylko przyrost rzeczy, dopóki go od niej nie odłączono, ale należą tu także rzeczy poboczne, bez których nie można używać rzeczy głównej, albo które ustawa lub właściciel przeznaczył do trwałego używania rzeczy głównej.

Art 571 § 1 K p c Przedmioty, stanowiące na podstawie przepisów prawa prywatnego przynależność nieruchomości lub rzeczy głównej, nie podlegają egzekucji oddzielnie od nieruchomości lub rzeczy głównej

§ 2 Nie podlegają również egzekucji oddzielnie od całości przedmioty, niezbędne do utrzymania ruchu kopalni, kolei, komunikacji morskiej, śródlądowej, powietrznej, pocztowej, telegraficznej lub telefonicznej wreszcie do prowadzenia szpitala lub apteki

W SZCZEGÓLNOŚCI CO DO GRUNTÓW I STAWÓW,

§ 295. Trawa, drzewa, owoce i wszystkie rzeczy używalne, które ziemia wydaje na swej powierzchni, pozostają tak długo majątkiem nieruchomym, dopóki nie oddzielono ich od gruntu. Nawet ryby w stawie i zwierzyzna w lesie stają się dopiero wtedy dobrem ruchomym, kiedy wyłowiono ryby ze stawu, a zwierzyinę schwytano lub ubito.

Rozp Prez R P z dnia 3 grudnia 1927 o prawie łowieckim (Dz U R P Nr 110, poz 934) i ustawa z dnia 7 marca 1932 o rybołówstwie (Dz U R P Nr 35, poz 357)

§ 296. Także zboże, drzewo, paszę dla bydła i wszystkie inne chociażby już zebrane plody, jakoteż wszelkie bydło i wszystkie narzędzia i sprzęty należące do majątku nieruchomości, uważa się o tyle za rzeczy nieruchome, o ile są potrzebne do zwyczajnego prowadzenia gospodarstwa.

I CO DO BUDYNKÓW;

§ 297. Podobnie należą do nieruchomości te rzeczy, które buduje się na gruncie w tym zamiarze, ażeby tam stałe pozostały, jako to domy i inne budynki ze znajdującym się ponad nimi w linii prostopadłej słupem powietrza; dalej nietylko to wszystko, co osadzono w ziemi, wmurowano, przynitowano i przybito gwoździami, jako to panwie browarniane, kotły gorzelniane i szafy wmurowane, lecz także i te rzeczy, które są przeznaczone do trwałego używania całości: np. wiadra do studni, liny, łańcuchy, przyrządy do gaszenia ognia i t. p.

MASZYNY.

§ 297a. (Now. III, § 10). Gdy maszyny przyłącza się do nieruchomości, nie będą one poczytywane za przynależność, jeśli za zgodą właściciela nieruchomości zanotowane będzie w księdze publicznej, że maszyny są własnością innej osoby. Jeśli maszyny, które poczytywane być miały za przynależność, zastępuje się innymi, natenczas do tej adnotacji potrzeba także zgody tych osób, które poprzednio były w księdze zapisane jako uprawnione. Adnotacja traci skuteczność z upływem lat pięciu po wpisaniu; postępowanie konkursowe lub postępowanie celem sprzedaży przymusowej powstrzymuje upływ terminu.

PRAWA W ZASADZIE NALEŻY UWAZAĆ ZA RUCHOMOŚCI,

§ 298. Prawa zalicza się do nieruchomości, jeżeli nie są przywiązane do posiadania rzeczy nieruchomej,

albo jeżeli ustawodawstwo krajowe nie uznało ich za nieruchomości.

TAKZE WIERZYTELNOSCI WPISANE DO KSIĄG

§ 299. Wierzytelności nie przemieniają się w majątek nieruchomy przez zabezpieczenie ich na nieruchomości.

WEDŁUG JAKICH USTAW NALEŻY OCENIĆ RZECZY NIERUCHOME, A WEDŁUG JAKICH RZECZY RUCHOME

§ 300. Rzeczy nieruchome podlegają ustawom tego okręgu, w którym są położone; wszystkie inne rzeczy natomiast pozostają z osobą ich właściciela pod jednako-
wymi ustawami.

Patrz ustawę z dnia 2 sierpnia 1926 r (Dz U R P Nr 101, poz 580) o prawie właściwym dla stosunków prywatnych we wewnętrznych i ustawę z dnia 2 sierpnia 1926 (Dz U R P Nr 101 poz 581) o prawie właściwym dla stosunków prywatnych między narodowych, przytoczone na str 446 i 453

RZECZY ZUŻYWALNE I NIEZUŻYWALNE

§ 301. Rzeczy, które nie dają zwykłego użytku bez ich zniszczenia lub spożycia, zowią się zużywalnymi; zaś rzeczy o przeciwnej właściwości, nazywają się niezubywalnymi.

RZECZ ZBIOROWA (UNIVERSITAS RERUM)

§ 302. Ogół kilku rzeczy pojedynczych, które zazwyczaj uważa się za jedną rzecz i oznacza się wspólnym mianem, stanowi rzecz zbiorową i uważa się za całość.

OCENNE I NIEOCENNE,

§ 303. Te rzeczy są ocenne, których wartość można oznaczyć w obiegu przez porównanie z innymi; do nich należą także usługi, roboty ręczne i umysłowe. Natomiast

nieocennemi nazywają się te rzeczy, których wartości nie można oznaczyć przez porównanie z innymi rzeczami znajdującymi się w obrocie.

MIARA SĄDOWEJ OCENY

§ 304. Oznaczona wartość rzeczy zowie się jej ceną. Jeżeli rzecz ma być oceniona przez sąd, należy dokonać oceny według pewnej sumy pieniężnej.

CENA ZWYCZAJNA I NADZWYCZAJNA

§ 305. Jeżeli rzecz ocenia się według pożytku, jaki przynosi zwyczajnie i powszechnie przy uwzględnieniu czasu i miejsca, wynika stąd cena zwyczajna i powszechna; natomiast jeżeli uwzględnia się szczególne stosunki i oparte na przypadkowych właściwościach rzeczy szczególne upodobanie tego, któremu wartość należy zwrócić, powstaje cena nadzwyczajna.

JAKĄ CENĘ NALEŻY PRZYJĄĆ JAKO ZASADĘ PRZY OSZACOWANIACH SĄDOWYCH

§ 306. We wszystkich przypadkach, w których albo nic innego nie wymówiono albo ustawa nie przepisuje, należy przy oszacowaniu rzeczy przyjąć jako zasadę cenę zwyczajną.

POJĘCIE PRAWA ŚCIŚLE RZECZOWEGO I OSOBISTO-RZECZOWEGO

§ 307. Prawa, które służą osobie do rzeczy bez względu na pewne osoby, zwą się prawami ściśle rzeczowymi. Prawa do rzeczy, które powstają tylko w stosunku do pewnych osób bezpośrednio z ustawy lub ze zobowiązania, zowią się prawami osobisto-rzeczowymi.

§ 308. Prawami ściśle rzeczowymi są prawo posiadania, własności, zastawu, służebności i prawo dziedziczenia.

Patrz
ustawę z dnia 26 kwietnia 1912 r (Dz u p Nr 86) o pr-
wie zabudowy, umieszczoną na str 532,
rozporządzenie Prez Rzp z dnia 24 października 1934 r
(Dz U R P Nr 94, poz 848) o własności lokali, przytoczone na
str 537,
oraz rozporządzenie Min Sprawiedl z dnia 28 października
1934 (Dz U R P Nr 94, poz 853) o sposobie ujawniania w księ-
gach hipotecznych prawa odrębnej własności lokali, przytoczone
na str 543

ODDZIAŁ PIERWSZY PRAWA RZECZOWEGO.

O PRAWACH ŚCIŚLE RZECZOWYCH.

ROZDZIAŁ PIERWSZY.

O POSIADANIU.

DZIERZYCIEL POSIADACZ.

§ 309. Kto ma rzecz w swej mocy lub władzy, na-
zywa się jej dzierżycielem. Jeżeli dzierżyciel rzeczy ma
wolę zatrzymania jej jako swojej, jest jej posiadaczem.

NABYCIE POSIADANIA ZDOLNOŚĆ OSOBY DO NABYCIA POSIADANIA.

§ 310. Osoby pozbawione używania rozumu są sa-
me przez się niezdolne do nabycia posiadania. Zastępuje
je opiekun lub kurator. Niedojrzali, którzy wyszli z lat
dziecięcych, mogą sami dla siebie wziąć rzecz w posia-
danie.

PRZEDMIOTY POSIADANIA.

§ 311. Wszystkie rzeczy zmysłowe i niezmysłowe,
będące przedmiotem obrotu prawnego, można wziąć
w posiadanie.

SPOSOBY NABYCIA POSIADANIA;

§ 312. Rzeczy ruchome zmysłowe bierze się w po-
siadanie przez fizyczne ujęcie, wyniesienie lub przecho-

wanie; zaś nieruchomości przez wstąpienie, zrobienie między, ogrodzenie, oznaczenie lub uprawę. Posiadanie rzeczy niezmysłowych lub praw nabywa się przez ich używanie we własnym imieniu.

W SZCZEGÓLNOŚCI O PRAWIE CZYNNYM, BIERNYM LUB ZAKAZOWYM

§ 313. Prawa używa się, kiedy ktoś żąda od drugiego czegoś jako powinności, a ten mu to świadczy; dalej, gdy ktoś używa na swoją korzyść rzeczy należącej do drugiego za jego zezwoleniem; wreszcie, gdy ktoś na skutek cudzego zakazu, zaniecha tego, co mógłby zresztą uczynić jako uprawniony.

BEZPOSREDNI I POSREDNI SPOSOB NABYCIA POSIADANIA

§ 314. Posiadanie tak praw jak i rzeczy zmysłowych nabywa się albo bezpośrednio przez zawładnięcie praw i rzeczy niczych, albo pośrednio przez zawładnięcie prawa lub rzeczy, należących do drugiego.

ZAKRES NABYCIA

§ 315. Przez bezpośrednio i samowolne pośrednio objęcie posiadania bierze się w posiadanie tylko tyle, ile rzeczywiście wzięto, zajęto, użyto, oznaczono, lub wzięto w przechowanie; przy pośrednim, jeżeli dzierżyciel odstepuje w imieniu własnym lub w imieniu drugiego prawo lub rzecz, otrzymuje się to wszystko, co poprzedni dzierżyciel miał i oddał przez wyraźne znaki i nie zachodzi potrzeba, aby każdą część z całości odbierano osobno.

POSIADANIE PRAWNE I BEZPRAWNE

§ 316. Posiadanie rzeczy nazywa się prawnym, jeżeli opiera się na ważnym tytule, to jest na zasadzie

prawnej zdolnej do nabycia. W przeciwnym razie nazywa się bezprawnem.

GŁÓWNY TYTUŁ PRAWNEGO POSIADANIA

§ 317. Przy rzeczach niczyich polega tytuł na wiadzonej wolności w działaniu, która nie narusza praw osób innych; przy innych rzeczach na woli poprzedniego posiadacza, lub na orzeczeniu sędziego, albo wreszcie na ustawie, które nadają komuś prawo do posiadania.

DZIERŻYCIEL NIE MA JESZCZE TYTUŁU,

§ 318. Dzierżycielowi, który dzierży rzeczy nie w swoim imieniu lecz w imieniu drugiego, nie służy jeszcze podstawa prawna do wzięcia tej rzeczy w posiadanie.

I NIE MOŻE GO SAMOWŁADNIE NABYC

§ 319. Dzierżyciel rzeczy nie jest uprawniony do samowolnej zmiany podstawy swego dzierżenia i przywłaszczenia sobie przez to tytułu; jednak ten, który dotychczas posiadał rzecz prawnie we własnym imieniu, może odstąpić drugiemu prawo posiadania i dzierżyć rzecz w przyszości w jego imieniu.

SKUTEK SAMEGO TYTUŁU

§ 320. Na podstawie ważnego tytułu nabywa się tylko prawo do posiadania rzeczy, a nie samo posiadanie. Temu, który ma tylko prawo do posiadania, nie wolno w razie zaprzeczenia objąć rzeczy samowolnie w posiadanie; musi go żądać w drodze sporu u właściwego sędziego przy podaniu tytułu.

WARUNEK RZECZYWISTEGO PRAWA POSIADANIA.

§ 321. Gdzie założono tak zwane tabule krajowe, księgi miejskie lub gruntowe, albo inne tym podobne rejestry publiczne, nabywa się prawne posiadanie prawa

rzeczowego na nieruchomościach tylko przez prawidłowy wpis do tych ksiąg publicznych.

Powszechna ustawa hipoteczna z dnia 25 lipca 1871 (Dziennik praw państwa Nr 95) — umieszczona na str 415

§ 322. Jeżeli rzecz ruchomą oddano po kolei kilku osobom, prawo posiadania służy tej osobie, która ma ją w swej mocy. Jeżeli zaś jest rzecz nieruchoma, a założono księgi publiczne, to prawo posiadania służy wyłącznie temu, kto jest wpisany jako jej posiadacz.

POSIADACZA NIE MOŻNA WEZWAC DO PODANIA PODSTAWY PRAWNEJ

§ 323. Posiadacz rzeczy ma za sobą prawne domniemanie ważnego tytułu; nie można go przeto wezwać do jego podania.

§ 324. Wezwanie takie także nawet wtedy nie jest dopuszczalne, kiedy ktoś twierdzi, że posiadanie jego przeciwnika nie da się pogodzić z innymi prawnymi domniemaniami, naprzykład z wolnością własności. W takich przypadkach powinien przeciwnik to twierdzący wnieść pozew do właściwego sądu i wykazać swoje rzekomo silniejsze prawo. W razie wątpliwości pierwszeństwo przysługuje posiadaczowi.

WYJĄTEK

§ 325. Ustawy karne i polityczne stanowią, jak dalece posiadacz rzeczy, którą obrót jest zakazany, albo która zdaje się być skradzioną, ma obowiązek wykazać tytuł swojego posiadania.

POSIADACZ W DOBREJ I W ZŁEJ WIERZE

§ 326. Posiadaczem w dobrej wierze jest ten, kto z przyczyn prawdopodobnych uważa za swoją rzecz, którą posiada. Posiadaczem w złej wierze jest ten, kto wie lub na podstawie okliczności musi się domniemy-

wać, że rzecz znajdująca się w jego posiadaniu należy do innego. Wskutek błędu co do okoliczności faktycznych lub z powodu niezajomości przepisów ustawowych, można być posiadaczem nieprawnym (§ 316), a przecież w dobrej wierze.

JAK WSPÓLPOSIADACZ STAJE SIĘ POSIADACZEM W ZŁEJ WIERZE LUB POSIADACZEM NIEPRAWNYM

§ 327. Gdy jedna osoba posiada samą rzecz a druga prawo do wszystkich lub niektórych korzyści z tej rzeczy, może jedna i ta sama osoba, jeżeli przekracza granice swego prawa, być pod różnemi względami posiadaczem w dobrej i w złej wierze, prawnym i nieprawnym.

ROZSTRZYGANIE O DOBREJ LUB ZŁEJ WIERZE W POSIADANIU

§ 328. Dobra lub zła wiara w posiadaniu musi być na wypadek sporu rozstrzygnięta orzeczeniem sędziowskiem. W razie wątpliwości domniemanie przemawia za dobrą wiarą w posiadaniu.

TRWANIE POSIADANIA PRAWA POSIADANIA W DOBREJ WIERZE

A) ZE WZGLĘDU NA SUBSTANCJĘ RZECZY,

§ 329. Posiadacz w dobrej wierze może już z mocy samego tylko posiadania w dobrej wierze używać, zużyć a nawet zniszczyć rzecz, którą posiada, dowolnie i bez odpowiedzialności.

B) ZE WZGLĘDU NA POZYTKI,

§ 330. Do posiadacza w dobrej wierze należą wszystkie owoce pochodzące z rzeczy, skoro tylko odłączono je od rzeczy; do niego należą też wszystkie inne pobrane już pożytki, o ile stały się płatne w czasie spokojnego posiadania.

C) ZE WZGLĘDU NA NAKŁADY

§ 331. Jeżeli posiadacz w dobrej wierze poczynił dla rzeczy nakłady konieczne albo celem trwałego utrzymania substancji, albo celem pomnożenia trwających jeszcze pożytków, należy mu się ich zwrot według obecnej wartości, o ile wartość ta nie przewyższa nakładu rzeczywiście dokonanego.

§ 332. Z nakładu, którego dokonano tylko dla przyjemności i dla upiększenia, zwraca się tylko tyle, ile rzecz przez to rzeczywiście zyskała na zwykłej wartości; jednak poprzedni posiadacz ma prawo zabrać sobie wszystko, co można zabrać bez szkody dla substancji.

ROSZCZENIE O ZWROT CENY

§ 333. Nawet posiadacz w dobrej wierze nie może żądać zwrotu ceny, którą dał swojemu poprzednikowi za odstąpioną mu rzecz. Kto jednak nabył w dobrej wierze rzecz cudzą, którą właściciel byłby tylko z trudnością odzyskał i przez to przysporzył właścicielowi oczywistej korzyści, ten może żądać stosownego wynagrodzenia.

§ 334. Rozdział o prawie zastawu stanowi, czy dzierżycielowi w dobrej wierze służy prawo zatrzymania rzeczy z powodu swojego roszczenia.

Dotyczący § 471 ustawy cywilnej uchylił art XXII § 1 przepisów wprowadzających kodeks zobowiązań (Dz U R P Nr 82, poz 599)

Patrz art 218 i 219 kodeksu zobowiązań i art 518—524 kodeksu handlowego, dotyczące prawa zatrzymania

OBOWIĄZEK POSIADACZA W ZŁEJ WIERZE

§ 335. Posiadacz w złej wierze jest zobowiązany zwrócić nietylko wszystkie korzyści osiągnięte dzięki posiadaniu cudzej rzeczy, lecz także wynagrodzić te, które pokrzywdzony byłby osiągnął, oraz wynagrodzić

wszelką szkodę powstałą wskutek jego posiadania. Jeżeli posiadacz w złej wierze uzyskał posiadanie przez czyn zabroniony w ustawach karnych, rozciąga się obowiązek wynagrodzenia szkody aż do wartości według szczególnego upodobania.

§ 336. Jeżeli posiadacz w złej wierze uczynił nakład na rzecz, należy stosować to, co postanowiono w rozdziale o pełnomocnictwie o nakładzie dokonany przez sprawującego interesy bez zlecenia.

OCENA DOBREJ WIARY GMINY PRZY POSIADANIU

§ 337. Posiadanie gminy ocenia się według dobrej lub złej wiary pełnomocników działających w imieniu członków. Jednakowoż posiadacze w złej wierze muszą zawsze wynagrodzić szkodę zarówno członkom będącym w dobrej wierze, jak i właścicielowi.

O ILE POSIADANIE STAJE SIĘ POSIADANIEM W ZŁEJ WIERZE NA SKUTEK POZWU

§ 338. Także posiadacza w dobrej wierze należy traktować na równi z posiadaczem w złej wierze od chwili doręczenia mu pozwu, jeżeli orzeczeniem sędziowskim został zasądzony na zwrot rzeczy, odnośnie do zwrotu pożytków i wynagrodzenia szkody, jakoteż ze względu na nakłady; atoli za przypadek, który nie byłby dotknął rzeczy u właściciela, odpowiada tylko wtedy, jeżeli dopuścił się zwłoki w oddaniu rzeczy przez pienia-czy proces.

ŚRODKI PRAWNE POSIADACZA W RAZIE NARUSZENIA GO W POSIADANIU

§ 339. Nikt nie ma prawa naruszać samowolnie posiadania, jakiegokolwiek ono byłoby rodzaju. Naruszony ma prawo żądać sądownie zakazu naruszenia i wynagrodzenia udowodnionej szkody.

W SZCZEGÓLNOŚCI PRZEZ PROWADZENIE BUDOWY,

§ 340. Jeżeli posiadacz nieruchomości lub prawa rzeczowego został zagrożony w swych prawach przez prowadzenie nowej budowy, budowli wodnej lub innej budowli, a prowadzący budowę nie zabezpieczył się przeciwko niemu według przepisów ustawy o postępowaniu sądowym, zagrożony ma prawo żądać w sądzie wydania zakazu takiej zmiany, a sąd jest zobowiązany sprawę tę jak najprędzej rozstrzygnąć.

Patrz rozporządzenie Prez R P z dnia 16 lutego 1928 o prawie budowlanem i zabudowaniu osiedli Dz U R P Nr 23, poz 202, zmienione rozporządzeniem Prez Rzp z 3 grudnia 1930, Dz U R P Nr 86, poz 663 i z 28 grudnia 1934, Dz U R P Nr 110, poz 976, tudzież ustawą z 14 lipca 1936, Dz U R P Nr 56, poz 405

§ 341. Aż do rozstrzygnięcia sprawy sąd powinien w zasadzie zabronić dalszego prowadzenia budowy. Tylko w razie bliskiego oczywistego niebezpieczeństwa albo jeżeli prowadzący budowę złoży odpowiednie zabezpieczenie, że przywróci rzecz do pierwotnego stanu i wynagrodzi szkodę, a żądający zakazu nie składa w ostatnim przypadku podobnego zabezpieczenia odnośnie do skutków swojego zakazu, należy tymczasowo dozwolnić dalszego prowadzenia budowy.

§ 342. Co postanowiono w poprzednich paragrafach ze względu na prowadzenie nowej budowy, należy również stosować do burzenia starego budynku lub innej budowli.

I Z POWODU NIEBEZPIECZENSTWA ISTNIEJĄCEJ JUŻ
BUDOWLI

§ 343 — został uchylony artykułem XXII § 1 przepisów wprowadzających kodeks zobowiązań (Dz. U. R P Nr 82, poz 599).

Patrz art 151 kodeksu zobowiązań

ŚRODKI PRAWNE CELEM UTRZYMANIA STANU POSIADANIA.

A) W NAGŁEM NIEBEZPIECZENSTWIE,

§ 344. Do praw posiadania należy także prawo obrony swojego posiadania i prawo odparcia gwałtu stosownym gwałtem (§ 19) w przypadku, gdyby pomoc sądowa miała nadejść za późno. Zresztą władza polityczna powinna troszczyć się o utrzymanie spokoju publicznego, a sąd karny o ukaranie gwałtów publicznych.

B) PRZECIWKO WADLIWEMU POSIADACZOWI;

§ 345. Jeżeli kto wdziera się w posiadanie, albo podstępem lub prośbą wkrada się potajemnie i to, czego mu dozwolono z grzeczności bez przyjęcia na siebie trwałego zobowiązania, stara się zmienić na prawo trwałe, wówczas takie posiadanie samo przez się bezprawne i w złej wierze staje się nadto wadliwym; w przypadkach przeciwnych uważa się posiadanie za niewadliwe.

§ 346. Przeciwko każdemu wadliwemu posiadaczowi można wnieść pozew zarówno o przywrócenie do pierwotnego stanu jak i o wynagrodzenie szkody. Jedno i drugie musi zarządzić sąd po przeprowadzeniu rozprawy nawet bez względu na prawo silniejsze, jakie mogłoby służyć pozwanemu do rzeczy.

C) W RAZIE WĄTPLIWOSCI CO DO NIEWADLIWEGO POSIADANIA;

§ 347. Jeżeli nie jest odrazu widoczne, kto znajduje się w niewadliwym posiadaniu i o ile jedna lub druga strona ma prawo do pomocy sądowej, powierza się rzecz sporną w przechowanie sądowi lub osobie trzeciej dopóty, dopóki spór o posiadanie nie będzie przeprowadzony i rozstrzygnięty. Przegrywający w tym sporze może jeszcze po takim rozstrzygnięciu wnieść pozew, oparty na rzekomo silniejszym prawie do rzeczy.

SRODKI OCHRONNE DZIERŻYCIELA PRZECIWKO KILKU OSOBOM UBIEGAJĄCYM SIĘ RÓWNOCZESNIE O POSIADANIE

§ 348. Jeżeli kilku ubiegających się o posiadanie domaga się równocześnie wydania rzeczy od osoby będącej tylko dzierżycielem, a między nimi jest jeden, w którego imieniu dzierżyciel rzecz przechowywał, oddaje się ją przedewszystkiem jemu, a innych zawiadamia się o wydaniu. Jeżeli przypadek taki u żadnego z nich nie ma miejsca, powierza się rzecz w przechowanie sądu lub osoby trzeciej. Sędzia powinien zbadać podstawy prawne osób ubiegających się o posiadanie i o tem rozstrzygnąć.

ZGASNIĘCIE POSIADANIA**A) RZECZY ZMYSŁOWYCH,**

§ 349. Posiadanie rzeczy zmysłowej traci się wogóle, jeżeli ona zaginie bez nadziei jej odnalezienia, jeżeli ją dobrowolnie porzucono lub jeżeli przejdzie w cudze posiadanie.

B) PRAW WPISANYCH DO KSIĄG PUBLICZNYCH,

§ 350. Posiadanie tych praw i nieruchomości, które są przedmiotem ksiąg publicznych, gaśnie, jeżeli je wykreślono z ksiąg tabularnych miejskich lub gruntowych, albo jeżeli je wpisano na nazwisko drugiego.

C) INNYCH PRAW

§ 351. Posiadanie innych praw gaśnie, jeżeli strona przeciwna oświadczy, że nie chce nadal świadczyć tego, co dotychczas świadczyła; jeżeli nie znosi nadal wykonywania prawa przez drugiego; albo jeżeli nie zważa więcej na zakaz zaniechania czegoś, a posiadacz w tych wszystkich przypadkach poprzestaje na tem i nie wnosi pozwu o utrzymanie posiadania. Przez samo tylko nie-

używanie prawa nie traci się posiadania, z wyjątkiem oznaczonych ustawą przypadków przedawnienia.

§ 352. Jak długo jest jeszcze nadzieja odzyskania rzeczy zgubionej, można przez samą wolę utrzymać się w jej posiadaniu. Nieobecność posiadacza lub późniejsza jego niezdolność do nabycia posiadania, nie uchylają posiadania już nabytego.

ROZDZIAŁ DRUGI.

O PRAWIE WŁASNOŚCI.

POJĘCIE WŁASNOŚCI WŁASNOŚĆ W ZNACZENIU PRZEDMIOTOWEM,

§ 353. Wszystko, co do kogo należy, wszystkie jego rzeczy zmysłowe i niezmysłowe, zowią się jego własnością.

W ZNACZENIU PODMIOTOWEM

§ 354. Własność, pojęta jako prawo, jest uprawnieniem do rozporządzania substancją i pożytkami rzeczy według upodobania i do wyłączenia od tego każdego innego.

PRZEDMIOTOWA I PODMIOTOWA MOŻNOŚĆ NABYCIA WŁASNOŚCI

§ 355. Wszystkie rzeczy w ogólności są przedmiotami prawa własności, i każdy, kogo ustawy wyraźnie nie wykluczają, jest uprawniony nabyć własność samodzielnie albo w swoim imieniu przez drugiego.

§ 356. Kto więc twierdzi, że osobie chcącej coś nabyć przeszkadzają ustawowe przeszkody ze względu na jej osobistą zdolność lub ze względu na rzecz, którą ma nabyć, powinien to udowodnić.

PODZIAŁ WŁASNOŚCI NA ZUPEŁNĄ I NIEZUPEŁNĄ.

§ 357. Jeżeli prawo do substancji rzeczy jest połączone z prawem do pożytku w jednej i tej samej osobie, prawo własności jest zupełne i niepodzielone. Jeżeli jednak jeden ma prawo do substancji rzeczy a drugi obok prawa do substancji wyłączone prawo do jej pożytku, prawo własności jest podzielone i dla obu niezupełne. Tamten nazywa się właścicielem głównym, a ten użytkowym.

§ 358. Wszelkie inne rodzaje ograniczeń z mocy ustawy lub z woli właściciela nie czynią własności niezupełną.

§ 359. Rozdział prawa do substancji od prawa do pożytków, powstaje częścią na skutek zarządzenia właściciela, częścią na skutek rozporządzenia ustawy. Stosownie do różnicy stosunków między właścicielem głównym i użytkowym zowią się dobra, których własność jest podzielona, dobrami lennemi, dzierżawami wieczystymi i wieczysto-czynszowemi. O lennie stanowi osobno wydane prawo lenne; o dzierżawach wieczystych i dobrach wieczysto-czynszowych stanowi rozdział o umowach dzierżawnych.

§ 360. Z faktu stałej zapłaty ciągłego czynszu lub rocznych rent z gruntu nie można jeszcze wnioskować o podziale własności. W tych wszystkich przypadkach, w których rozdział prawa do substancji od prawa do pożytków nie jest wyraźny, należy uważać każdego posiadacza w dobrej wierze za zupełnego właściciela.

WSPÓŁWŁASNOŚĆ.

§ 361. Jeżeli rzecz jeszcze niepodzielona należy równocześnie do kilku osób, powstaje współwłasność. Ze względu na całość uważa się współwłaścicieli za jedną osobę; o ile jednak są im wyznaczone pewne chociaż nie-

oddzielone części, każdy współwłaściciel ma zupełną własność części, która do niego należy.

PRAWA WŁAŚCICIELA

§ 362. Na mocy prawa swobodnego rozporządzania swoją własnością, może właściciel zupełny w zasadzie używać swej rzeczy według upodobania, lub jej nie używać; może ją zniszczyć, przenieść ją w całości lub częściowo na drugich, lub zrzec się jej bezwarunkowo, to jest porzucić.

OGRANICZENIA TYCHZE.

§ 363. Tych samych praw używają także właściciele niezupełni, zarówno główni jak i użytkowi; tylko nie wolno jednemu przedsięwziąć niczego takiego, co stoi w sprzeczności z prawem drugiego.

§ 364. (Now. III, § 11). Wogóle wykonywanie prawa własności jest możliwe tylko o tyle, o ile przez to nie narusza się ani praw trzeciego ani nie przekracza się ograniczeń przepisanych ustawami celem utrzymania i podniesienia powszechnego dobra.

Właściciel gruntu może zabronić sąsiadowi pochodzącego z gruntu sąsiada oddziaływania odpływu wód, dymu, gazów, ciepła, zapachów, hałasu, wstrząśnień i podobnych oddziaływań o tyle, o ile one przekraczają zwykłą miarę wskazaną stosunkami miejscowemi i umniejszają w istotnych względach możliwość używania gruntu w sposób w miejscu zwyczajnie praktykowany. Bezpośrednie doprowadzanie bez osobnego tytułu prawnego jest w każdym razie niedopuszczalne.

§ 364a. (Now. III, § 12). Jeśli jednak umniejszenie takie powoduje w sposób przekraczający tę miarę, zakład górniczy lub zakład koncesyonowany przez władzę, znajdujący się na gruncie sąsiednim, właścicielowi gruntu wolno tylko żądać sądownie zwrotu wyrządzonej szko-

dy, a to chociażby tę szkodę spowodowały okoliczności, które nie były uwzględnione przy rozprawie przed władzą przeprowadzonej.

§ 364b. (Now III, § 12) Nie wolno pogłębiać gruntu w ten sposób, izby grunt lub budynek sąsiada przez to utracił potrzebne oparcie, chyba gdyby posiadacz gruntu postarał się o inne wystarczające umocnienie.

§ 364c. (Now. III, § 13) Zakaz pozbywania lub obciążania opierający się na umowie albo na rozporządzeniu ostatniej woli, a odnoszący się do rzeczy lub prawa rzeczowego, obowiązuje tylko pierwszego właściciela, nie zaś jego dziedziców lub innych jego następców prawnych. Przeciw osobom trzecim odnosi skutek wówczas, jeśli ustanowiony został między małżonkami, rodzicami a dziećmi, dziećmi przysposobionymi lub wychowankami albo ich małżonkami i wpisany został do księgi publicznej.

Nowela III, § 14 Zakaz pozbywania lub obciążania, który przez wpis do księgi publicznej zyskuje skuteczność wobec trzecich ustanowić można także na rzecz państwowego funduszu opieki mieszkaniowej dla małych mieszkań, lub innych funduszy, które oznaczy rozporządzenie

§ 365. Jeżeli dobro powszechne tego wymaga, członek państwa musi odstąpić nawet zupełną własność rzeczy za stosownem wynagrodzeniem.

Patrz rozp Prez R P z dnia 24 września 1934 (Dz U R P Nr 86, poz 776) Prawo o postępowaniu wywłaszczeniowym przy toczone na str 547

Rozp Prez R P z dnia 24 września 1934 o wywłaszczeniu na cele kolejowe (Dz U R P Nr 86, poz 777)

POZWY Z PRAWA WŁASNOŚCI

A) WŁASCIWY POZEW O WŁASNOŚĆ, KOMU I PRZECIWI KOMU SŁUŻY?

§ 366. Z prawem właściciela wyłączenia każdego innego od posiadania jego rzeczy jest także połączone pra-

wo ządania od każdego dzierżyciela w drodze pozwu o własność wydania rzeczy zatrzymanej. Jednak prawo to nie służy temu, który pozbył rzecz w swoim imieniu w czasie, kiedy nie był jeszcze jej właścicielem, a następnie uzyskał jej własność.

§ 367. Niema pozwu o własność przeciwko posiadaczowi w dobrej wierze rzeczy ruchomej, jeżeli udowodni, że nabył tę rzecz albo na publicznej licytacji, albo od kupca uprawnionego do takich sprzedaży, albo za zapłatą od tego, komu powód powierzył ją sam do używania, celem przechowania lub w jakimkolwiek bądź innym zamiarze. W tych przypadkach posiadacz w dobrej wierze nabywają prawo własności, a poprzedni właściciel ma tylko prawo ządania odszkodowania od tych, którzy są mu za to odpowiedzialni.

§ 368. Jeżeli jednak będzie udowodnione, że posiadacz mógł powziąć uzasadnione podejrzenie co do dobrej wiary swego posiadania albo już z natury nabytej rzeczy albo z rażąco niskiej jej ceny, albo ze znanych osobistych przymiotów swego poprzednika, z jego zatrudnienia lub innych stosunków, musi jako posiadacz w złej wierze odstąpić rzecz właścicielowi.

CO POWOD POWINIEN UDOWODNIC?

§ 369. Kto wnosi pozew o własność, musi udowodnić, iż pozwany ma w swej mocy rzecz dochodzoną pozewem i że ta rzecz jest jego własnością.

§ 370. Kto żąda sądownie zwrotu rzeczy ruchomej, musi ją opisać znakami, któremi odróżnia się od wszystkich innych rzeczy podobnych tego samego gatunku.

§ 371. Rzeczy, które w ten sposób nie dadzą się odróżnić, jak gotówka zmieszana z inną gotówką, albo obligacje opiewające na okaziciela, nie mogą być w zasadzie przedmiotem powództwa o własność, chyba że zachodzą

takie okoliczności, na podstawie których powód może udowodnić swoje prawo własności, i według których pozwany musiał wiedzieć, że nie ma prawa przywłaszczenia sobie tej rzeczy.

B) SKARGA O WŁASNOŚĆ NA PODSTAWIE PRAWNIE DOMNIEMANEJ WŁASNOŚCI POWODA.

PRZECIWKO JAKIEMU POSIADACZOWI STOSUJE SIĘ TO DOMNIEMANIE?

§ 372. Jeżeli powód wprawdzie nie zdołał udowodnić nabycia własności na rzeczy, którą mu zatrzymano, ale wykazał ważny tytuł i niewadliwy sposób nabycia posiadania rzeczy, to mimo to będzie uważany za prawdziwego właściciela wobec każdego posiadacza, który nie może wykazać żadnego tytułu, albo wykaże tylko słabszy tytuł posiadania.

§ 373. Jeżeli więc pozwany posiada rzecz w złej wierze lub nieprawnie; jeżeli nie może wymienić żadnego poprzednika albo wskazuje tylko podejrzanego; albo jeżeli otrzymał rzecz bez zapłaty, a powód za zapłatą, natenczas musi ustąpić powodowi.

§ 374. Jeżeli pozwany i powód mają jednaki tytuł niewadliwego posiadania, pozwanemu należy się pierwszeństwo z mocy posiadania.

§ 375. Kto posiada rzecz w cudzem imieniu, może w ten sposób bronić się przed pozwem o własność, iż wymieni swojego poprzednika i z tego się wykaże.

Art. 81 K. p. c. Jeżeli w myśl przepisów prawa cywilnego pozwany chce wskazać swego poprzednika, w którego imieniu posiada rzecz lub prawo, będące przedmiotem sporu, powinien to uczynić w piśmie procesowym wniesionem przed rozprawą.

USTAWOWY SKUTEK.

A) ZAPRZECZENIA POSIADANIA;

§ 376. Kto przed sądem zaprzecza posiadania rzeczy, a posiadanie będzie mu udowodnione, musi już tylko z tej przyczyny odstąpić posiadanie powodowi; zachowuje on jednak prawo wnieść później pozew o własność.

B) ZMYSLENIA POSIADANIA;

§ 377. Kto nie posiadając rzeczy udaje, iż ją posiada i przez to wprowadza w błąd powoda, odpowiada za wszelką wynikłą stąd szkodę.

C) PORZUCENIA POSIADANIA RZECZY SPORNEJ.

§ 378. Kto miał rzecz w posiadaniu i porzucił ją po doręczeniu pozwu, musi powodowi, jeżeli tenże nie chce wystąpić przeciwko rzeczywistemu dzierżycielowi, dostarczyć rzecz napowrót swoim kosztem lub zwrócić jej nadzwyczajną wartość.

CO POSIADACZ MA ZWROCIC WŁASCICIELOWI.

§ 379. W poprzednim rozdziale postanowiono, co posiadacz zarówno w dobrej jak i w złej wierze ma zwrócić właścicielowi ze względu na utracony zysk lub poniesioną szkodę.

ROZDZIAŁ TRZECI.

O NABYCIU WŁASNOŚCI PRZEZ ZAWŁASZCZENIE.

PRAWNE WYMOGI NABYCIA.

§ 380. Bez tytułu i bez prawnego sposobu nabycia nie można nabyć własności.

TYTUŁ I SPOSOB BEZPOŚREDNIEGO NABYCIA.

ZAWŁASZCZENIE

§ 381. Przy rzeczach niczyich tytuł polega na wio-
dzonej wolności objęcia ich w posiadanie. Sposobem
nabycia jest zawłaszczenie, przez które bierze się rzecz
niczyją w swą władzę w zamiarze obchodzenia się z nią
jak ze swoją.

§ 382. Rzeczy niczyje mogą nabywać przez zawła-
szczenie wszyscy członkowie państwa, o ile ustawy poli-
tyczne nie ograniczają tego uprawnienia, lub o ile nie-
którym członkom nie służy pierwszeństwo zawłaszcze-
nia.

I PRZEZ ŁOWIENIE ZWIERZĄT,

§ 383. Dotyczy to w szczególności łowienia zwie-
rząt. Ustawy polityczne stanowią, komu służy prawo po-
lowania lub rybołówstwa; jak przeszkadza się nadmier-
nemu przyrostowi dzikiej zwierzyny i jak wynagradza
się szkodę wyrządzoną przez nią; jak należy przeszkod-
zić wybieraniu miodu przez cudze pszczoły. Ustawy
karne stanowią, jak należy karać kłusowników.

§ 384. Domowe roje pszczół i inne zwierzęta swoj-
skie albo oswojone nie są przedmiotem swobodnego ło-
wienia, przeciwnie właściciel ma prawo ścigać je na ob-
cym gruncie; powinien jednak właścicielowi gruntu wy-
nagrodzić ewentualnie wyrządzoną szkodę. W przypad-
ku, gdy właściciel ula macierzystego nie ścigał roju przez
dwa dni, albo gdy oswojone zwierzę nie wraca dobro-
wolnie przez 42 dni, każdy może je zabrać dla siebie i za-
trzymać na gruncie publicznym, zaś na swoim tylko wła-
ściciel gruntu.

2 PRZEZ ZNALEZIENIE RZECZY NICZYICH

§ 385. Osoba prywatna nie jest uprawniona do przywłaszczenia sobie wyrobów zastrzeżonych dla państwa przez ustawy polityczne.

§ 386. Każdy członek państwa może zawłaszczyć rzeczy ruchome, których właściciel nie chce więcej zatrzymać jako swoje i dlatego je porzuca.

§ 387. Ustawy polityczne stanowią, kiedy grunty z powodu zupełnego zaniechania ich uprawy, albo budynki z powodu zaniechania naprawy, należy uważać za opuszczone, lub należy je zabrać.

PRZEPISY O ZNALEZIENIU

A) RZECZY ZGUBIONYCH,

§ 388. W razie wątpliwości nie można się domniemywać, że ktoś chciał swoją własność porzucić; dlatego znalazca nie powinien uważać rzeczy znalezionej za porzuconą i jej sobie przywłaszczyć. Tembardziej nikt nie może sobie rościć prawa nadbrzeźnictwa.

§ 389. Znalazca jest więc zobowiązany oddać rzecz poprzedniemu posiadaczowi, jeżeli go można poznać dokładnie na podstawie znaków rzeczy albo z innych okoliczności. Jeżeli poprzedni posiadacz nie jest mu znany, a wartość rzeczy znalezionych przewyższa jednego guldena, powinien w ciągu dni 8-miu ogłosić o znalezieniu rzeczy w sposób przyjęty w każdej miejscowości, a jeżeli rzecz znaleziona warta więcej niż 12 guldenów, winien donieść o zdarzeniu zwierzchności miejscowej.

Jeden gulden równa się 2 złotym, 12 guldenów równa się 24 złotym w myśl rozporządzenia z 1 sierpnia 1924 (Dz U R P Nr 82, poz 785)

§ 390. Zwierzchność zobowiązana jest, nie podając szczególnych znamion rzeczy znalezionej, ogłosić bez-

zwłocznie o doniesieniu w sposób zwyczajny w każdej miejscowości; jeżeli zaś właściciel nie zgłosi się w terminie zastosowanym do okoliczności, a wartość rzeczy znalezionej przekracza 25 guldenów, zwierzchność powinna ogłosić o tem trzechkrotnie w dziennikach publicznych. Jeżeli rzeczy znalezionej nie można bez niebezpieczeństwa pozostawić w rękę znalazcy, należy tę rzecz, albo jeżeli jej nie można przechować bez oczywistej szkody, wartość uzyskaną z niej przez publiczną licytację złożyć w sądzie, albo oddać trzeciemu w przechowanie.

25 guldenow równa się 50 złotym według powołanego rozporządzenia

§ 391. Jeżeli poprzedni dzierżyciel albo właściciel rzeczy znalezionej zgłosi się w ciągu roku od chwili ogłoszenia i należycie wykaże swoje prawo, wyda mu się rzecz albo uzyskane za nią pieniądze. Jest jednak zobowiązany zwrócić wydawcy i na żądanie zapłacić znalazcy tytułem znaleźnego 10 od sta zwyczajnej wartości. Gdyby jednak według tego obliczenia wynagrodzenie osiągnęło sumę tysiąca guldenów, należy od nadwyżki wymierzyć tylko w stosunku 5 od sta.

1000 guldenow równa się 2000 zł według rozp z 1 sierpnia 1924 (Dz U R P Nr 82, poz 785)

§ 392. Jeżeli w ciągu roku nikt nie upomina się na podstawie prawnej o rzecz znalezionej, znalazca nabywa prawo używania rzeczy lub uzyskanej za nią wartości. Jeżeli zgłosi się później poprzedni dzierżyciel, należy mu zwrócić rzecz lub uzyskaną za nią wartość wraz z pobranymi od niej odsetkami po potrąceniu kosztów i znaleźnego. Dopiero po upływie roku przedawnienia nabywa znalazca podobnie jak posiadacz w dobrej wierze, prawo własności.

§ 393. Kto nie przestrzega przepisów przytoczonych

w §§ 388—392, odpowiada za wszelkie szkodliwe skutki. Jeżeli znalazca do nich się nie stosuje, traci także znalezione i nadto stosownie do okoliczności staje się jeszcze winnym oszustwa według ustawy karnej.

Art 262 § 3 k k Kto przywłaszcza sobie mienie znalezione, podlega karze aresztu do miesiący 6 ciu lub grzywny

Art 56 prawa o wykroczeniach Kto w ciągu dwóch tygodni od daty znalezienia cudzego mienia wartosci ponad 10 zł, cudzych akt lub dokumentow, albo od daty przybłakania się cudzego zwierzęcia, nie zawiadomił o tem władzy policyjnej lub gminnej, ani w inny właściwy sposob nie poszukuje posiadacza, podlega karze aresztu do 2 tygodni lub grzywny do 500 zł

§ 394. Kilku osobom, które równocześnie rzecz znalazły, służą ze względu na nią równe obowiązki i prawa. Do wspólnych znalazców zalicza się również tego, który najpierw rzecz spostrzegł i chciał ją podnieść, chociaż inny przedtem ją zabrał.

B) UKRYTYCH PRZEDMIOTÓW,

§ 395. Jeżeli znajdzie się rzeczy nieznanego właściciela zakopane, zamurowane lub inaczej ukryte, należy o tem donieść, tak jak wogóle przy znalezieniu rzeczy.

§ 396. Jeżeli znajdzie się właściciela na podstawie zewnętrznych oznak lub innych okoliczności, należy mu rzecz oddać; atoli musi on zapłacić znalazcy znalezione oznaczone w § 391, jeżeli nie może udowodnić, że już wcześniej miał o tem wiadomość.

§ 397. W przypadku, gdy nie można odrazu rozpoznać właściciela, zwierzchność musi postąpić według przepisów §§ 390—392.

C) SKARBU,

§ 398. Jeżeli rzeczy znalezione składają się z pieniędzy, klejnotów lub innych kosztowności, które tak długo leżały w ukryciu, że już nie można dowiedzieć się

o ich poprzednim właścicielu, wówczas zowią się skarbem. O znalezieniu skarbu zwierzchność powinna donieść władzy krajowej.

Rozp Prez R P z dnia 28 grudnia 1934 (Dz U R P Nr 110, poz 976) art 44 przekazuje właściwość z § 398 u c powiatowej władzy administracji ogólnej

§ 399. (Trzecia część skarbu przypada na rzecz majątku państwowego. Z pozostałych dwóch trzecich części otrzymuje jedną część znalazca, drugą właściciel gruntu. Jeżeli własność gruntu jest podzielona, przypada trzecia część po połowie właścicielowi głównemu i użytkowemu).

W miejsce tego przepisu obowiązuje co do skarbu dekret kancelarii nadwornej z 15 czerwca 1846 Nr 970 Zb u s § 1 dekretu opiewa „odnosnie do skarbu wogole a więc i co do skarbow archeologicznych państwo zrzeka się odtąd zastrzeżonej mu w § 399 trzeciej części, skarb więc należy rozdzielić w równych częściach między znalazcę i właściciela gruntu, a jeżeli własność gruntu jest podzielona, podzieli się część przypadającą na właściciela gruntu pomiędzy właściciela głównego i użytkowego“

§ 400. Kto przy tem dopuszcza się czynu niedozwolonego, kto poszukiwał skarbu bez wiedzy i woli właściciela użytkowego, albo zataił znalezienie skarbu, tego udział powinien przypaść donosicielowi, albo państwu, jeżeli nie było donosiela.

§ 401. Jeżeli robotnicy przypadkowo znajdą skarb, należy się im jako znalazcom trzecia część.*) Jeżeli właściciel wynajął ich wyraźnie do poszukiwania skarbu, muszą zadowolnić się zwyczajną zapłatą.

3 O ZDOBYCZY

§ 402. Prawo wojenne zawiera przepisy o prawie zdobyczy i o rzeczach zdobytych napowrót na nieprzyjaciela.

*) Obecnie połowa po myśl dekretu kancelarii nadwornej z 15 czerwca 1846 powołanego przy § 399 u c

O PRAWIE WYNIKAJĄCEM Z OCALENIA RZECZY RUCHOMYCH

§ 403. Kto cudzą rzecz ruchomą ratuje przed nieuchronną stratą lub zagładą, jest uprawniony do żądania od właściciela, który domaga się zwrotu rzeczy, zwrotu swych nakładów i stosownego wynagrodzenia w wysokości najwyżej 10 od sta.

ROZDZIAŁ CZWARTY.

O NABYCIU WŁASNOŚCI PRZEZ PRZYROST.

PRZYROST

§ 404. Przyrostem nazywa się wszystko, co z rzeczy powstaje, lub z nią się łączy, a czego nikt inny nie oddał właścicielowi. Przyrost powstaje naturalnie lub sztucznie, lub równocześnie obydwoma sposobami:

I PRZYROST NATURALNY

A) W PŁODACH NATURALNYCH,

B) PRZYCHOWEK ZWIERZĄT,

§ 405. Naturalne owoce z gruntu, mianowicie takie pożytki, które grunt wydaje bez obrabiania, jako to: ziola, grzyby i tem podobne, należą jako przyrost do właściciela gruntu, podobnie jak wszystkie pożytki, które pochodzą ze zwierzęcia, należą do jego właściciela.

§ 406. Właściciel zwierzęcia zapłodnionego przez zwierzę należące do drugiego, nie jest mu zobowiązany do żadnej zapłaty, jeżeli nie była wymówiona.

C) WYSPY

§§ 407—413 utraciły moc obowiązującą wobec wydania ustawy wodnej z dnia 19 września 1922 (art 264 tejże ustawy) Jednolity tekst tej ustawy, ogłoszony rozporządzeniem Min z dnia 13

kwietnia 1928 (Dz. U. R. P. Nr. 62, poz. 574), przytoczono niżej na str. 523.

II. SZTUCZNY PRZYROST PRZEZ PRZEROBIENIE LUB ZJEDNOCZENIE W OGÓLNOŚCI;

§ 414. Kto przerabia cudze rzeczy, kto je ze swojemi jednoczy, miesza lub zlewa, nie nabywa jeszcze przez to prawa do cudzej własności.

§ 415. Jeżeli przerobione w ten sposób rzeczy można przywrócić do pierwotnego stanu, a rzeczy zjednoczone, zmieszane, lub zlane, jeżeli można znowu oddzielić, zwraca się każdemu właścicielowi jego rzecz, a wynagradza się szkodę temu, komu się ona należy. Jeżeli przywrócenie do pierwotnego stanu albo oddzielenie nie jest możliwe, rzecz staje się wspólną własnością uczestników; jednak ten, z którego rzeczą drugi dokonał zjednoczenia na skutek swej winy, ma wybór, czy chce zatrzymać cały przedmiot za zwrotem kosztów ulepszenia, czy też chce go zostawić drugiemu, również za wynagrodzeniem. Uczestnik, który ponosi winę, będzie odpowiadał stosownie do swej dobrej lub złej wiary. Jeżeli zaś nikomu nie można przypisać winy, wybór służy temu, czyj udział ma większą wartość.

§ 416. Jeżeli używa się cudzych materiałów tylko do naprawy rzeczy, należy cudzy materiał do właściciela rzeczy głównej, a ten ma obowiązek stosownie do swej dobrej lub złej wiary zapłacić poprzedniemu właścicielowi zużytych materiałów ich wartość.

W SZCZEGÓLNOŚCI PRZY BUDOWIE.

§ 417. Jeżeli kto wystawił budynek na własnym gruncie i użył do tego cudzych materiałów, to budynek pozostaje wprawdzie jego własnością, lecz nawet budujący w dobrej wierze musi zwrócić uszkodowanemu ma-

terjały według ceny zwyczajnej, chyba że je nabył wśród okoliczności przytoczonych w § 367; natomiast budujący w złej wierze musi zwrócić materiały po cenie najwyższej, a ponadto wynagrodzić jeszcze wszelką inną szkodę.

§ 418. Naodwrot, jeżeli ktoś budował z własnych materiałów bez wiedzy i woli właściciela na cudzym gruncie, budynek przypada właścicielowi gruntu. Budujący w dobrej wierze może żądać zwrotu wydatków koniecznych i pożytecznych; zaś działający w złej wierze, będzie traktowany podobnie jak ten, który prowadzi cudze sprawy bez zlecenia. Jeżeli właściciel gruntu wiedział o prowadzeniu budowy i nie zakazał jej natychmiast budującemu w dobrej wierze, może żądać tylko zwyczajnej wartości gruntu.

§ 419. Jeżeli budynek powstał na cudzym gruncie i z cudzych materiałów, to także w tym przypadku własność budynku należy do właściciela gruntu. Pomiędzy właścicielem gruntu a budującym powstają takie same prawa i obowiązki, jak w poprzednim paragrafie, a budujący musi poprzedniemu właścicielowi materiałów zwrócić wartość zwyczajną lub najwyższą zależnie od swej dobrej lub złej wiary.

Patrz ustawę z dnia 26 kwietnia 1912 r. Nr. 86 Dpp. o prawie zabudowy, przytoczoną na str. 532.

III. PRZYROST MIESZANY.

§ 420. Co postanowiono poprzednio odnośnie do budynku wystawionego z cudzych materiałów, odnosi się również do przypadków, gdy pole zasiano cudzem ziarnem, lub gdy obsadzono cudzemi roślinami. Taki przyrost należy do właściciela gruntu, skoro tylko rośliny zapuściły już korzenie.

§ 421. Własności drzewa nie oznacza się według korzeni, rozszerzających się w sąsiednim gruncie, lecz we-

dług pnia, który wystaje z gruntu. Jeżeli drzewo rośnie na granicach kilku właścicieli, jest ich wspólną własnością.

§ 422. Każdy właściciel gruntu może ze swojego gruntu wrywać korzenie cudzego drzewa, a gałęzie zwisające w jego słupie powietrznym może obcinać lub ich inaczej używać.

ROZDZIAŁ PIĄTY.

O NABYCIU WŁASNOŚCI PRZEZ ODDANIE.

NABYCIE POSREDNIE

§ 423. Rzeczy, które już mają właściciela, nabywa się pośrednio przez to, że w sposób prawny przechodzą z jednego właściciela na drugiego.

TYTUŁ NABYCIA POSREDNIEGO

§ 424. Tytuł pośredniego nabycia polega na umowie, na rozporządzeniu na wypadek śmierci, na orzeczeniu sędziego, albo na przepisie ustawy.

SPOSOB NABYCIA POŚREDNIEGO

§ 425. Sam tytuł nie daje jeszcze własności. Własność i wogóle wszystkie prawa rzeczowe można nabyć poza przypadkami podanymi w ustawie, tylko przez prawne oddanie i odebranie.

SPOSOBY ODDANIA I CO DO RUCHOMOSCI

A) ODDANIE FIZYCZNE,

§ 426. Rzeczy ruchome można w zasadzie przenieść na drugiego tylko przez fizyczne oddanie z ręki do ręki.

B) ODDANIE PRZEZ ZNAKI,

§ 427. Przy takich rzeczach ruchomych, których właściwość wyklucza oddanie fizyczne, jako to przy

wierzytelnościach, przesyłkach w czasie przewozu, przy składzie towarów lub przy innej rzeczy zbiorowej, ustawa zezwala na oddanie przez znaki; w ten sposób, że właściciel wydaje odbiorcy dokumenty, wykazujące własność albo oddaje narzędzia, zapomocą których odbiorca będzie mógł objąć rzeczy we wyłączne posiadanie; albo w ten sposób, że z rzeczą łączy znak, na podstawie którego każdy może wyraźnie rozpoznać, iż rzecz odstąpiono drugiemu.

C) PRZEZ OSWIADCZENIE,

§ 428. Przez oświadczenie oddaje się rzecz, jeżeli pozbywający w sposób widoczny objawi swą wolę, że w przyszłości będzie dzierżył rzecz w imieniu odbiorcy, lub ze odbiorca dzierżący rzecz dotychczas bez prawa rzeczowego, będzie ją posiadał w przyszłości na mocy prawa rzeczowego.

SKUTEK CO DO RZECZY PRZESŁANYCH,

§ 429. W zasadzie uważa się rzeczy przesłane za oddane dopiero wtedy, kiedy je odbiorca otrzyma; chyba, że tenże sam oznaczył sposób przesłania, lub go zatwierdził.

LUB CO DO RZECZY POZBYTYCH KILKU OSOBOM

§ 430. Jeżeli właściciel odstąpił tę samą rzecz ruchomą dwom różnym osobom, jednej z oddaniem, drugiej bez oddania, należy ona do tej osoby, której rzecz w pierw miejsce oddano; atoli właściciel odpowiada wobec strony pokrzywdzonej.

2 PRZY NIERUCHOMOŚCIACH I BUDYNKACH (Now III, § 15)

§ 431. Celem przeniesienia własności rzeczy nieruchomości, musi nastąpić wpis aktu nabycia do przeznaczonych na to ksiąg publicznych. Wpis ten nazywa się wpisem hipotecznym (intabulacją).

Patrz powszechna ustawę hipoteczną z 28 hpca 1871 r Dziennik praw państwa Nr 95, umieszczoną na str 415

Patrz ustawę z dnia 24 marca 1920 r o nabywaniu nieruchomości przez cudzoziemców (Dz U R P Nr 24, poz 202 z 1933 r), umieszczoną na str 476

§ 432. (Now III, § 16) W tym celu akt nabycia musi być ujęty dokumentem uwierzytelnionym we formie przepisanej do ważności aktu albo dokumentem publicznym.

Prawo o notaryjacie (Rozp Prez R P z dnia 27 października 1933 — Dz U R P Nr 84, poz 609) — art 82 opiewa

§ 1 Umowy o przejście, ograniczenie lub obciążenie prawa własności do nieruchomości, powinny być pod nieważnością samej umowy sporządzane w formie aktu notaryjnego

§ 2 W postępowaniu sądowem formę, przepisaną w § 1, zaępuje ugoda, układ lub orzeczenie sądowe

§ 3 Pełnomocnictwa, na których podstawie mają być zawarte przed notariuszem umowy, wymienione w § 1, wymagają do swej ważności formy aktu notaryjnego

§ 433. (Now III, § 17) W dokumencie muszą być dokładnie wymienione osoby, które oddają i obejmują własność; nieruchomość, która ma być oddana z jej częściami składowemi; tytuł prawny oddania; dalej miejsce i czas zawarcia umowy; a nadto musi oddawca w tym samym lub osobnym dokumencie wyraźnie oświadczyć, że zezwala na intabulację.

§ 434. (Now III, § 18) Celem przeniesienia własności nieruchomości, które nie są wpisane do księgi grunтовой, musi być złożony w sądzie dokument, zaopatrzony w wymogi §§ 432 i 433. Miejsce pozwolenia na intabulację zajmie oświadczenie pozwolenia na złożenie dokumentu.

Nowela III § 24 Dokumenty, o których mowa w §§ 18—23 (§§ 434—437, 451 i 481) należy złożyć w sądzie, który ma prowadzić księgę gruntową dla gruntów, nie będących przedmiotem księgi tabularnej, położonych w obrębie gminy katastralnej

Każdemu wolno wglądać w dokumenty złożone w sądzie

Blisze przepisy co do przyjmowania, porządkowania i przechowywania tych dokumentów, wydane będą w drodze rozporządzenia

§ 435. (Now III, § 19). **To samo obowiązuje co do przeniesienia własności budynków, wystawionych na cudzym gruncie w tym zamiarze, ażeby tam nie pozostawały na zawsze, o ile nie są przynależnością prawa zabudowy.**

B) PRZEZ WYROK I INNE DOKUMENTY SĄDOWE,

§ 436. (Now III, § 20) **Jeśli własność nieruchomości albo budynku ma być przeniesiona na mocy wyroku prawomocnego, aktu działu sądowego lub przyznania dziedzictwa, potrzeba również intabulacji (§§ 431 do 433) albo złożenia dokumentu (§§ 434, 435).**

ALBO C) PRZEZ LEGAT

§ 437. (Now III, § 21). **Taksamo do nabycia własności zapisanego dobra nieruchomości albo budynku konieczne jest oddanie rzeczy zapisobiercy po myśli §§ 431 do 435.**

WARUNKOWY WPIS W KSIĘDZE PUBLICZNEJ,

CZYLI PRENOTACJA

§ 438. **Jeżeli ten, który rości sobie własność nieruchomości, posiada wprowadzić na to dokument wiarygodny, ale nie odpowiadający wszystkim przepisom ustawowym wymaganym dla intabulacji (434 i 435) *), to mimo to może, ażeby go nikt nie ubiegł w prawie pierwszeństwa, uzyskać warunkowy wpis do księgi publicznej, który zowie się ostrzeżeniem (prenotacją). Przez nie nabywa warunkowe prawo własności, a skoro tylko na skutek orzeczenia sądowego usprawiedliwił prenotację,**

*) Obecnie §§ 432 i 433 Patrz §§ 35—51 Powszechnej ustawy o księgach gruntowych — str 415 i nast

będzie uważany za rzeczywistego właściciela, od chwili wniesienia podania o prenotację według porządku ustawy.

Patrz art. 851 l. 4 k. p. c.

§ 439. O dokonaniu prenotacji należy zawiadomić przez doręczenie do własnych rąk tego, kto ją uzyskał, jako też jego przeciwnika. Ubiegający się o prenotację musi w ciągu 14 dni od dnia doręczenia wnieść pozew zwyczajny celem udowodnienia prawa własności; w przeciwnym razie należy wykreślić dokonaną prenotację na prośbę przeciwnika.

Patrz § 41 i nast. ustawy hipotecznej, oraz art. XXIX przepisów wprowadzających k. p. c., dotyczący powodztwa o ustalenie nieistnienia prawa zaprenotowanego.

PRZEPIS O KOLIZJI WPISOW.

§ 440. Jeżeli właściciel odstąpił tę samą nieruchomości dwom różnym osobom, to przypada ona temu, który pierwiej wniósł podanie o intabulację.

SKUTEK NABYCIA:

A) ZE WZGLĘDU NA POSIADANIE;

§ 441. Skoro tylko dokument dotyczący prawa własności został wpisany do księgi publicznej, nowy właściciel wstępuje w prawne posiadanie.

B) ZE WZGLĘDU NA POŁĄCZONE Z NIEM PRAWA;

§ 442. Kto nabywa własność rzeczy, nabywa także połączone z nią prawa. Praw, ograniczonych do osoby pozbywającego, tenże przenieść nie może. Wogóle nikt nie może odstąpić drugiemu więcej praw, aniżeli sam posiada.

C) ZE WZGLĘDU NA CIĘŻARY.

§ 443. Z własnością nieruchomości przejmuje się również wszystkie ciężary z nią złączone wpisane do

ksiąg publicznych. Kto nie wgląda do tych ksiąg, w każdym przypadku ponosi skutki swego niedbalstwa. Inne wierzytelności i roszczenia, które ma ktoś do poprzedniego właściciela, nie przechodzą na nowonabywcę.

ZGASNIĘCIE PRAWA WŁASNOŚCI.

§ 444. Własność wogóle można utracić z woli właściciela, z ustawy i z orzeczenia sędziowskiego. Własność nieruchomości jednak traci się tylko przez wykreślenie z ksiąg publicznych.

ROZSZERZENIE TYCH PRZEPISÓW NA INNE PRAWA RZECZOWE.

§ 445. Według przepisów zawartych w tym rozdziale a dotyczących sposobu nabycia i utraty prawa własności na nieruchomościach, należy postępować także co do innych praw rzeczowych, które dotyczą nieruchomości.

Patrz ustawę z dnia 26 kwietnia 1912 r. (Dz. u. p. Nr. 86) o prawie zabudowy, umieszczoną na str. 532, rozporządzenie Prez. Rzp. z dnia 24 października 1934 r. (Dz. U. R. P. Nr. 94, poz. 848) o własności lokali, przytoczone na str. 537, oraz rozporządzenie Min. Sprawiedl. z dnia 28 października 1934 (Dz. U. R. P. Nr. 94, poz. 853) o sposobie ujawniania w księgach hipotecznych prawa odrębnej własności lokali, przytoczone na str. 543.

FORMA I OSTROŻNOŚCI PRZY WPISACH.

§ 446. W jaki sposób i przy zachowaniu jakich ostrożności należy wogóle postępować przy intabulacji praw rzeczowych, stanowią o tem osobne przepisy o urządzeniu tabul krajowych i ksiąg gruntowych.

ROZDZIAŁ SZOSTY.

O PRAWIE ZASTAWU.

POJĘCIE PRAWA ZASTAWU I ZASTAWU.

§ 447. Prawo zastawu jest prawem rzeczowym, które przyznaje wierzycielowi osiągnięcie zaspokojenia z rzeczy, gdyby w oznaczonym czasie nie wypełniono zobowiązania. Rzecz, na której prawo to służy wierzycielowi, nazywa się wogóle zastawem.

RODZAJE ZASTAWU

§ 448. Jako zastaw może służyć każda rzecz, będąca w obiegu. Jeżeli jest rzeczą ruchomą, nazywa się zastawem ręcznym, lub zastawem w ścisłym znaczeniu; jeżeli jest nieruchoma, zowie się hipoteką, lub zastawem gruntowym.

TYTUŁ PRAWA ZASTAWU.

§ 449. Prawo zastawu odnosi się wprawdzie zawsze do ważnej wierzytelności, ale nie każda wierzytelność daje tytuł do nabycia prawa zastawu. Tytuł ten opiera się na ustawie, na orzeczeniu sędziowskiem, na umowie, albo na ostatniej woli właściciela.

§ 450. Przypadki, w których ustawa przyznaje komuś prawo zastawu, wymienione są we właściwym miejscu tej księgi ustaw i w postępowaniu upadłościowym. Ustawa o postępowaniu sądowym stanowi, jak dalece sąd może przyznać prawo zastawu. Jeżeli prawo zastawu ma być nabyte za zezwoleniem dłużnika lub osoby trzeciej, która swoją rzecz za niego oddaje w zastaw, natenczas należy stosować przepisy o umowach i o zapisach.

SPOSOB NABYCIA PRAWA ZASTAWU

A) PRZEZ ODDANIE FIZYCZNE,

B) PRZEZ INTABULACJĘ LUB ZŁOŻENIE DOKUMENTU
W SĄDZIE,

§ 451. (Now. III, § 22). Celem rzeczywistego nabycia prawa zastawu musi wierzyciel zaopatrzony w tytuł, wziąć rzecz zastawioną, jeżeli jest ruchoma, w przecho-wanie; jeżeli zaś jest nieruchoma, musi uzyskać intabu-lację swej wierzytelności w sposób przepisany dla naby-cia własności lub nieruchomości. Sam tytuł daje tylko prawo osobiste do rzeczy, ale nie daje prawa rzeczowego na rzeczy.

Prawo zastawu na nieruchomościach niewpisanych do ksiąg (§ 434) albo na budynkach (§ 435) nabywa się przez złożenie do sądu uwierzytelnionego dokumentu zawierającego ustanowienie zastawu. W dokumencie mu-szą być dokładnie wymienione przedmiot zastawu i wie-rzytelność z podaniem cyfrowo oznaczonej sumy pienięż-nej, odnośnie do wierzytelności oprocentowanej także wysokość procentu; tudzież wyraźne przyzwolenie za-stawcy na złożenie dokumentu w sądzie.

Rozp Prez R P z dnia 22 marca 1928 o rejestrowym zasta-wie rolniczym (Dz U R P Nr 38, poz 360), zmienione rozp. z dnia 23 sierpnia 1932 (Dz U R P Nr 72, poz 655) oraz ustawa z dnia 14 marca 1932 o rejestrowym zastawie drzewnym (Dz U R P Nr 31, poz 317)

C) PRZEZ ODDANIE SYMBOLICZNE,

§ 452. W razie zastawienia rzeczy ruchomych, któ-rych nie można oddać fizycznie z ręki do ręki, trzeba się posługiwać tal_y jak przy przeniesieniu własności (§ 427), takimi znakami, z których każdy może łatwo dowiedzieć się o ustanowieniu zastawu. Kto zaniedba tej przeczności, odpowiada za szkodliwe skutki.

D) PRZEZ PRENOTACJĘ

§ 453. Jeżeli nie może nastąpić wpis wierzytelności do ksiąg publicznych z powodu braku ustawowych formalności w dokumencie, wierzyciel może domagać się wpisu ostrzeżenia (prenotacji). Na mocy tej prenotacji uzyskuje warunkowe prawo zastawu, które w razie usprawiedliwienia wierzytelności w sposób przewidziany powyżej w §§ 438 i 439, przechodzi w bezwarunkowe prawo zastawu od chwili wniesienia podania o prenotację według ustawowego porządku.

NABYCIE PODZASTAWU

§ 454. Zastawnik może swój zastaw, o ile ma na nim prawo, zastawić dalej u trzeciego, i o tyle zastaw staje się podzastawem, jeżeli ten trzeci każe sobie zastaw równocześnie oddać, lub wpisać podzastaw na prawie zastawu do ksiąg publicznych.

§ 455. Jeżeli właściciel otrzyma wiadomość o dalszym ustanowieniu prawa zastawu, może spłacić swój dług wierzycielowi tylko za wolą tego, który ma podzastaw, albo musi go złożyć w sądzie, gdyż inaczej zastaw odpowiada posiadaczowi podzastawu.

ZASTAWIENIE RZECZY CUDZEJ

§ 456. Jeżeli zastawiono cudzą rzecz ruchomą bez zezwolenia właściciela, ma on wprowadzić w zasadzie prawo żądać jej zwrotu; jednak w tych przypadkach, w których pozew o własność nie jest dopuszczalny przeciwko posiadaczowi w dobrej wierze (§ 367), jest zobowiązany albo wynagrodzić szkodę zastawnikowi w dobrej wierze, albo zrzec się zastawu i zadowolnić się prawem żądania wynagrodzenia od zastawcy.

PRZEDMIOTOWA ROZCIĄGŁOŚĆ PRAWA ZASTAWU

§ 457. Prawo zastawu rozciąga się na wszystkie części należące do wolnej własności zastawcy, na przyrost

i przynależność zastawu, a więc także i na owoce, dopóki ich jeszcze nie oddzielono lub nie pobrano. Jeżeli więc dłużnik jednemu wierzycielowi zastawi swoje dobro, a drugiemu później owoce z tego samego dobra, to późniejsze ustanowienie prawa zastawu jest skuteczne tylko ze względu na owoce już oddzielone i pobrane.

PRAWA I OBOWIĄZKI ZASTAWNIKA:

A) W RAZIE STWIERDZENIA, ZE ZASTAW JEST ZA MAŁY,

§ 458. Jeżeli wartość zastawu na skutek winy zastawcy, albo z powodu później ujawnionej wady rzeczy nie wystarczy na pokrycie długu, to wierzyciel ma prawo żądać od zastawcy innego odpowiedniego zastawu.

B) PRZED PŁATNOSCIA,

§ 459. Bez zezwolenia zastawcy nie wolno wierzycielowi używać zastawu; przeciwnie musi go należycie przechowywać i odpowiada za to, jeżeli z jego winy zaginie. Jeżeli zaginie bez jego winy, nie traci przez to swej wierzytelności.

§ 460. Jeżeli wierzyciel zastawił zastaw dalej, odpowiada nawet za taki przypadek, przez który zastaw nie byłby u niego uległ zniszczeniu albo pogorszeniu.

C) PO PŁATNOŚCI WIERZYTELNOŚCI.

§ 461. Jeżeli zastawnik nie otrzyma zaspokojenia po upływie oznaczonego czasu, ma prawo domagać się sprzedaży zastawu na licytacji sądowej. Sąd powinien przy tem postąpić wedle przepisów ustawy o postępowaniu sądowem.

§ 462. Przed licytacją nieruchomości należy dozwolnić każdemu zastawnikowi na niej zainstabulowanemu wykupienia tej wierzytelności, z powodu której żądano licytacji.

Art. 179 k. z.: Wstąpienie w prawa wierzyciela następuje z mocy ustawy:

1) gdy wierzyciel splaca innego wierzyciela mającego przed nim pierwszeństwo co do zaspokojenia.

§ 463. Dłużnicy nie mają prawa brać udziału w licytacji rzeczy przez siebie zastawionej.

§ 464. Jeżeli nie uzyskano dłużnej sumy z zastawu, dłużnik uzupełnia brakującą resztę; atoli jemu przypada także nadwyżka, uzyskana ponad dłużną kwotę.

Now. III, § 44. §§ 53 i 55 powsz. ust. hipotecznej z 25 lipca 1871 l. 95 Dzup. ulegają zmianie, a mianowicie:

§ 53 ustęp 1 ma brzmieć:

Właściciel ma prawo prosić o adnotacje w hipotece, że zamierza swą realność sprzedać lub ustanowić na niej prawo zastawu dla długu, którego kwotę należy podać. W ten sposób uzasadnia dla praw, które wskutek zamierzonych czynności mają być wpisane, pierwszeństwo hipoteczne od chwili powyższego podania.

§ 55 ma brzmieć:

Adnotacja pierwszeństwa traci skuteczność, jeżeli chodzi o ustanowienie prawa zastawu, z upływem roku, w innych przypadkach w § 53 wymienionych z upływem sześćdziesięciu dni po dozwoleniu. W uchwale należy to wyraźnie powiedzieć, podając dzień kalendarzowy, w którym termin się kończy.

Ustępstwo pierwszeństwa.

§ 45. Przez intabulację lub prenotację ustępstwa pierwszeństwa zmienić można porządek praw wpisanych na nieruchomości. Do tego potrzeba zezwolenia uprawnionego, który ustępuje i tego, który posuwa się naprzód, nadto, jeżeli prawo ustępujące jest hipoteką, zgody właściciela, a jeżeli jest obciążone prawem trzeciego, także jego zgody. Rozmiar i pierwszeństwo innych praw wpisanych nie doznają przez to zmiany.

§ 46. Prawo posuwające się naprzód uzyskuje bez ograniczeń pierwszeństwo prawa ustępującego, jeżeli w księdze następuje po niem bezpośrednio lub jeżeli mu ustąpią pierwszeństwa także wszyscy uprawnieni pośredni.

§ 47. Jeżeli ustępstwo pierwszeństwa nastąpiło między prawami, które nie idą bezpośrednio po sobie, a pośredni uprawnieni nie zgodzili się na nie, wówczas prawo uprzywilejowane uzyskuje pierwszeństwo prawa ustępującego w granicach rozmiaru tegoż i stosownie do jego właściwości.

Jeżeli prawo ustępujące jest warunkowe lub terminowe, wówczas przed spełnieniem się warunku lub nadejściem terminu wierzytelność uprzywilejowana może być przy egzekucji zaspokojona taką tylko kwotą, jaka na nią przypada według jej dawnego miejsca.

Jeżeli prawo ustępujące według swego dawnego miejsca musi być przejęte przez nabywcę bez policzenia na licytacyjną cenę kupna, wówczas przy rozdziale tej ceny kupna uwzględnić należy prawo uprzywilejowane na jego pierwotnym miejscu.

§ 48. Prawo uprzywilejowane także na dawnym swem miejscu idzie przed prawem ustępującem, jeżeli się nie umówiono inaczej.

§ 49. Jeżeli więcej praw wskutek wpisanego równocześnie następstwa pierwszeństwa wchodzi w miejsce innego, wówczas na tem wówczas miejscu to z nich będzie mieć pierwszeństwo, które je miało poprzednio, chyba że się umówiono inaczej.

§ 50. Późniejsze zmiany co do istnienia lub rozmiaru prawa ustępującego nie wywierają wpływu na pierwszeństwo prawa uprzywilejowanego, chyba że się umówiono inaczej.

§ 51. Przepisy powyższe nie stosują się do ustępstw pierwszeństwa, które wpisano przed 1 stycznia 1917.

Uchyła się postanowienia § 30 powszechnej ustawy hipotecznej i § 218 ustęp 2 ordynacji egzekucyjnej.

§ 465. Ustawa postępowania sądowego stanowi, jak dalece zastawnik powinien ograniczyć się do swojego zastawu, albo o ile jest uprawniony sięgnąć do innego majątku dłużnika.

§ 466. Jeżeli dłużnik w czasie trwania zastawu przeniósł własność zastawionej rzeczy na drugiego, wówczas wierzyciel może dochodzić naprzód swego prawa osobistego przeciwko dłużnikowi, a następnie pełnego swojego zaspokojenia na rzeczy zastawionej.

ZGAŚNIĘCIE PRAWA ZASTAWU.

§ 467. Jeżeli rzecz zastawiona ulegnie zniszczeniu, jeżeli wierzyciel zrzeka się swego prawa do niej w sposób ustawowy, albo jeżeli zwraca ją dłużnikowi bez zastrzeżenia, gaśnie wprawdzie prawo zastawu, ale wierzytelność istnieje nadal.

§ 468. Prawo zastawu gaśnie również przez upływ czasu, do którego było ograniczone, a więc również i z czasowem prawem zastawcy do zastawionej rzeczy, byleby tylko wierzyciel skądinąd wiedział o tej okoliczności, lub by mogła mu być wiadoma z ksiąg publicznych.

§ 469. (Now. III, § 33). Prawo zastawu gaśnie, gdy dług jest umorzony. Zastawca obowiązany jest jednak do umorzenia długu jedynie za równoczesnym zwrotem zastawu. Samo umorzenie długu nie wystarcza do zniesienia hipoteki. Nieruchomość, która służy za hipotekę, dopóty pozostaje odpowiedzialna, dopóki dług nie zostanie wykreślony z ksiąg publicznych. Do tego czasu właściciel nieruchomości może na podstawie kwitu lub innego dokumentu, wykazującego zgaśnięcie długu, zastawem zabezpieczonego, przenieść prawo zastawu na nową wierzytelność, która nie przewyższa kwoty wierzytelności intabulowanej.

§ 469a. (Now. III, § 34). Przy ustanowieniu prawa zastawu nie można zrzec się tego prawa rozporządzania. Jeżeli właściciel zobowiąże się wobec drugiego do wykreślenia oznaczonej hipoteki, to nie może tą hipoteką rozporządzać, jeżeli to zobowiązanie adnotowano przy hipotece w księdze publicznej.

§ 470. (Now. III, § 35). Jeżeli po umorzeniu długu (§ 469) lub po zjednoczeniu (§ 1446) nieruchomości, stanowiącej hipotekę, zostanie przymusowo sprzedana, albo jeśli dozwolono jej zarządu przymusowego, zanim prawo zastawu wykreślono z księgi gruntowej, albo zanim nieruchomości lub prawo zastawu przeniesiono, w takim razie przy rozdziale ceny kupna nie należy uwzględniać tego prawa zastawu. O tyle tylko, o ile wierzytelność prawem zastawu zabezpieczona istnieje jeszcze wobec osoby trzeciej albo właścicielowi należy się zwrot za jej

umorzenie (§ 1358), zostaje właścicielowi przekazana przypadająca na to część.

Now. III, § 37. W przypadku wykreślenia prawa zastawu może właściciel równocześnie uzyskać adnotację w księdze gruntowej, że zastrzeżony zostaje wpis nowego prawa zastawu z pierwszeństwem i do wysokości wykreślonego prawa zastawu na przeciąg trzech lat po dozwoleniu adnotacji. Zastrzeżenie to na wypadek zmiany własności skuteczne jest na rzecz nowego właściciela. Jednakże w razie przymusowej sprzedaży nieruchomości zastrzeżenie nie będzie uwzględnione, jeśli nie uczyniono z niego użytku do chwili adnotacji wprowadzenia licytacyjnego.

Now. III, § 38 Właściciel nieruchomości może żądać, aby z pierwszeństwem i do wysokości ciążącego na nieruchomości prawa zastawu wpisano prawo zastawu dla nowej wierzytelności z tem ograniczeniem, że ono prawną skuteczność uzyska, jeśli w ciągu roku po dozwoleniu wpisu nowego prawa zainstabulowane zostanie wykreślenie dawniejszego prawa zastawu.

Ziszczenie się tego warunku zanotować należy w księdze publicznej równocześnie z wykreśleniem dawniejszego prawa zastawu.

Now. III, § 39. Gdyby w ciągu tego czasokresu nie żądano wykreślenia, albo gdyby wykreślenia odmówiono, nowe prawo zastawu gaśnie z upływem czasokresu i winno być wykreślone z urzędu razem z wszelkimi, odnoszącymi się do niego wpisami.

Do wniesienia podania o wykreślenie dawniejszego prawa zastawu uprawniony jest nie tylko dłużnik hipoteczny ale także i wierzyciel, na rzecz którego wpisano prawo zastawu dla nowej wierzytelności.

Now. III, § 40. Jeżeli dawniejsze prawo zastawu jest obciążone, to nowe prawo zastawu wpisane z pierwszeństwem dawniejszego staje się prawnie skutecznem tylko pod tym dalszym warunkiem (§ 38), że obciążenie będzie wykreślone albo za zgodą interesowanych przeniesione na nowe prawo zastawu.

Jeżeli dawniejsze prawo zastawu obciąża łącznie kilka ciał hipotecznych, wówczas nowe prawo zastawu staje się prawnie skutecznem tylko pod tym dalszym warunkiem (§ 38), że dawniejsze prawo zastawu wykreślone zostanie ze wszystkich ciał hipotecznych.

Now. III, § 41. Postanowienia §§ 37 do 40 zastosować należy odpowiednio, gdy nowa wierzytelność zająć ma miejsce dwóch lub więcej co do stopnia bezpośrednio po sobie następujących wierzytelności hipotecznych.

Now. III, § 42 uchyla art. XXVIII ust. wpraw. do ord. egz. z 27 maja 1896 L. 78 d. u. p.

Now. III, § 43. Przepisy poprzedzające mają też zastosowanie do praw zastawu, które powstały przed 1 stycznia 1917. Jednak na niekorzyść prawa, przed tym dniem wpisanego może właściciel po umorzeniu długu lub po zjednoczeniu się prawa zastawu z własnością rozporządzać prawem zastawu tylko o tyle, o ile dług zastawny ciążył jeszcze dnia 1 stycznia 1917 r.

O PRAWIE ZATRZYMANIA.

§ 471. (Now. III, § 52). Przepis ten został uchylony przez art. XXII § 1 przepisów wprowadzających Kodeks zobowiązań.

O prawie zatrzymania patrz artykuły 218 i 219 kodeksu zobowiązań i art. 518 i nast. kodeksu handlowego.

ROZDZIAŁ SIÓDMY.

O SŁUŻEBNOŚCIACH (SERWITUTACH).

POJĘCIE PRAWA SŁUŻEBNOŚCI.

§ 472. Prawo służebności zobowiązuje właściciela, by na korzyść drugiego znosił coś lub zaniechał czegoś ze względu na swą rzecz. Jest ono prawem rzeczowym, skutecznem przeciw każdemu posiadaczowi rzeczy służebnej.

PODZIAŁ SŁUŻEBNOŚCI NA GRUNTOWE I OSOBISTE;

§ 473. Jeżeli prawo służebności jest związane z posiadaniem gruntu dla jego korzystniejszego albo dogodniejszego używania, powstaje służebność gruntowa; pozatem służebność jest osobistą.

NA SŁUŻEBNOŚCI WIEJSKIE I MIEJSKIE.

§ 474. Przy służebnościach gruntowych muszą być dwaj posiadacze gruntu, z których do jednego jako zobowiązanego należy grunt służebny, do drugiego zaś jako uprawnionego grunt panujący. Grunt panujący jest przeznaczony już to na gospodarstwo wiejskie, już to

na inny użytek; dlatego rozróżnia się służebności wiejskie i miejskie.

ZWYKLEJSZE RODZAJE: A) SŁUŻEBNOŚCI MIEJSKICH;

§ 475. Służebnościami miejskimi są zwykle: 1. prawo oparcia ciężaru swego budynku o budynek cudzy; 2. wpuszczenia belki lub krokwi w cudzą ścianę; 3. otwarcia okna w cudzej ścianie, czy to dla światła czy dla widoku; 4. budowania dachu lub balkonu w słupie powietrznym sąsiada; 5. prowadzenia dymu przez komin sąsiada; 6. wysunięcia okapu na cudzy grunt; 7. wylewania płynów na grunt sąsiada lub przeprowadzenia ich przezeń. Na podstawie tych i tym podobnym służebności miejskich, posiadacz domu uprawniony jest przedsięwziąć na gruncie swojego sąsiada coś takiego, co tenże musi znosić.

§ 476. Na podstawie innych służebności miejskich jest posiadacz gruntu służebnego obowiązany do zaniechania tego, co mu w innym razie wolno było czynić. Takimi służebnościami są: 8. niepodwyższanie swego domu; 9. nieznížanie go; 10. nieodbieranie panującemu budynkowi światła i powietrza; 11. albo widoku; nieodwracanie okapu swego domu od gruntu sąsiada, któremu do nawodnienia ogrodu, do napełniania jego zbiornika wody, albo w inny sposób może być pożyteczny.

B) SŁUŻEBNOŚCI WIEJSKICH.

§ 477. Ważniejsze służebności wiejskie są: 1. prawo utrzymania na cudzym gruncie ścieżki, wygonu bydła lub drogi do jeżdżenia; 2. czerpania wody, pojenia bydła, sprowadzania i odprowadzania wody; 3. prawo strzeżenia bydła i prawo paszy; 4. wyrebu drzewa, zbierania suchych gałęzi i chrustu, zbierania żołądźi, grabienia liści; 5. polowania, łowienia ryb, łapania ptaków; 6. łamanie kamieni, brania piasku, wypalania wapna.

RODZAJE SŁUŻEBNOŚCI OSOBISTYCH.

§ 478. Służebnościami osobistymi są: potrzebne używanie rzeczy, użytkowanie i mieszkanie.

SŁUŻEBNOŚCI NIEREGULARNE I POZORNE.

§ 479. Można jednak służebności, które same przez się są służebnościami gruntowymi, przyznać tylko pewnej osobie lub korzyści, które są zwyczajnie służebnościami, przyznać z zastrzeżeniem odwołalności. Odstępstw od natury służebności nie należy jednak się domniemywać; kto twierdzi, że istnieją, winien to udowodnić.

NABYCIE PRAWA SŁUŻEBNOŚCI. TYTUŁ DO NABYCIA.

§ 480. Tytuł do służebności polega na umowie; na rozporządzeniu ostatniej woli; na orzeczeniu wydanem przy podziale wspólnych gruntów; lub wreszcie na przedawnieniu.

Patent ces. z 5 lipca 1853 Nr. 130 Dzup. o wykupie i uregulowaniu prawa poboru drzewa, paszy i produktów leśnych wyklucza nabycie przez zasiedzenie następujących służebności:

prawo wyrębu i poboru drzewa lub innych produktów leśnych z cudzego lasu, prawo paszy na cudzym gruncie oraz wszelkie inne służebności wiejskie, przy których grunt służebny jest lasem lub gruntem przeznaczonym na kulturę lasową.

Służebności te nie mogą już być odtąd nabyte przez zasiedzenie, a można je nabyć tylko na podstawie pisemnej umowy, rozporządzenia ostatniej woli lub orzeczenia prawnego przy podziale wspólnych gruntów. W żadnym wypadku nie można zastrzec, że służebność nie dopuszcza wykupienia. Postanowienie takie jest nieważne i uważa się za niedodane.

SPOSÓB NABYCIA.

§ 481. (Now. III, § 23). Prawo rzeczowe służebności można nabyć na przedmiotach, wpisanych do ksiąg publicznych, tylko przez wpis do tych ksiąg.

Na nieruchomościach niewpisanych do ksiąg (§ 434) lub na budynkach (§ 435) nabywa się prawo rzeczowe przez złożenie w sądzie wierzytelnego dokumentu o ustanowieniu służebności, zaś na innych rzeczach przez sposoby oddania powyżej (§§ 426 do 428) wymienione.

STOSUNEK PRAWNY PRZY SŁUŻEBNOŚCIACH.
PRZEPISY OGÓLNE O PRAWIE SŁUŻEBNOŚCI.

§ 482. Wspólną cechą wszystkich służebności jest to, że posiadacz rzeczy służebnej zazwyczaj nie ma obowiązku czynienia czegoś, lecz tylko ma obowiązek zezwolić drugiemu na wykonywanie jakiegoś prawa, lub zaniechać tego, co zresztą jako właściciel byłby uprawniony czynić.

§ 483. Uprawniony musi przeto w zasadzie ponosić nakład na utrzymanie i naprawę rzeczy, przeznaczonej dla służebności. Jeżeli jednak zobowiązany także tej rzeczy używa, musi stosunkowo przyczyniać się do nakładu i tylko przez odstąpienie tej rzeczy uprawnionemu uwolnić się może, nawet bez jego zgody, od tego obowiązku.

§ 484. Posiadacz gruntu panującego może wprowadzić wykonywać swe prawo w sposób dowolny, atoli nie wolno rozszerzać służebności, lecz raczej musi się je ograniczać, o ile na to pozwala ich natura i cel ustanowienia.

§ 485. (Now. III, § 26). Żadnej służebności nie można samowładnie ani oddzielić od rzeczy służebnej ani przenieść na inną rzecz lub osobę. Również uważa się każdą służebność za niepodzielną o tyle, o ile nie można prawa ciążącego na gruncie ani zmienić, ani podzielić przez powiększenie, zmniejszenie lub podzielenie gruntu na części, chyba że zajdzie przypadek wymieniony w § 847.

§ 486. Jeden grunt może służyć równocześnie kilku osobom, byleby przez to dawniejsze prawa osoby trzeciej nie ucierpiały.

ZASTOSOWANIE DO SŁUŻEBNOSCI GRUNTOWYCH; W SZCZEGÓLNOŚCI DO PRAWA OPARCIA CIĘŻARU NA CUDZYM BUDYNKU, OPARCIA TAMŻE BELKI LUB PRZEPROWADZENIA DYMU.

§ 487. Według podanych tu zasad określić należy stosunki prawne przy poszczególnych rodzajach służebności. Kto zatem obowiązany jest znosić ciężar sąsiedniego budynku; dozwolić wpuszczenia belki do swojej ściany; lub przechodzenia cudzego dymu przez swój komin; ten musi przyczynić się stosunkowo do utrzymania przeznaczonych na ten cel murów, słupów, ścian lub komina. Nie można jednak wymagać od niego, aby panujący budynek podpierał lub naprawiał komin sąsiada.

PRAWO OKNA.

§ 488. Prawo okna uprawnia tylko do światła i powietrza; widoku musi się osobno dozwolić. Kto nie ma prawa widoku, można go zmusić do zakratowania okna. Z prawem okna łączy się obowiązek zabezpieczenia otworu; kto zaniedba tego zabezpieczenia, odpowiada za szkodę stąd wynikłą.

PRAWO OKAPU.

§ 489. Kto posiada prawo okapu, może spuszczać wodę deszczową na cudzy dach bez rynien lub w rynnach; może on również dach swój podwyższyć; winien jednak poczynić takie kroki, by przez to służebność nie stała się uciążliwszą. Podobnie musi na czas uprzątnąć spadły obficie śnieg, jakoteż utrzymywać rynny do ścieku przeznaczone.

PRAWO ODPROWADZANIA WODY DESZCZOWEJ.

§ 490. Komu służy prawo sprowadzać wodę deszczową z sąsiedniego dachu na swój grunt, ma obowiązek sam ponosić wydatki na rynny, kadzie i inne potrzebne do tego przyrządy.

§ 491. Jeżeli spust płynów wymaga rowów i kanałów, właściciel gruntu panującego musi je urządzić; musi je także porządnie przykryć i czyścić, aby przez to odciążyć grunt służebny.

PRAWO SCIEZKI, WYGONU BYDŁA I PRZEJAZDU.

§ 492. Prawo ścieżki obejmuje prawo chodzenia tą ścieżką, prawo być noszonym na niej przez ludzi, lub pozwalania drugim ludziom do siebie przez nią przychodzić. Z wygonem bydła związane jest prawo używania tacek, a z przejazdem prawo jeżdżenia jednym lub kilku zaprzęgami.

§ 493. Natomiast bez szczególnego pozwolenia prawo chodzenia nie nadaje prawa do jeżdżenia konno lub na innych zwierzętach; prawo wygonu bydła nie nadaje prawa do wleczenia przez grunt służebny wielkich ciężarów; wreszcie prawo do jeżdżenia wozem nie nadaje prawa do pędzenia przez drogę bydła wolno puszczonego.

§ 494. Do utrzymania drogi, mostów i kładek przyczyniają się stosunkowo wszystkie osoby lub posiadacze gruntu, którym służy prawo ich używania, a zatem także posiadacz gruntu służebnego o tyle, o ile odnosi z tego korzyść.

Patrz §§ 1 i 3 ust. z 7 lipca 1896 Nr. 140 Dzup. o przyznaniu drog koniecznych, przytoczonej na str. 564.

PRZESTRZEŃ NA TO.

§ 495. Przestrzeń dla tych trzech służebności musi odpowiadać potrzebnemu użytkowi i stosunkom miej-

scowym. Jeżeli drogi i ścieżki stają się nieużyteczne wskutek powodzi lub innego przypadku, należy aż do przywrócenia do pierwotnego stanu, wyznaczyć nową przestrzeń, jeżeli władza polityczna nie wydała już w tym kierunku zarządzenia.

PRAWO CZERPANIA WODY.

§ 496. Temu, kto ma prawo czerpania cudzej wody, służy także prawo przystępu do niej.

PRAWO PROWADZENIA WODY

§ 497. Kto ma prawo sprowadzania wody z gruntu cudzego na swój grunt, albo ze swojego na cudzy, jest również uprawniony do zakładania własnym kosztem potrzebnych do tego rur, rynien i śluz. Według potrzeb gruntu panującego ustala się rozmiary tego urządzenia, których nie wolno przekraczać.

Patrz art 17 i 19 ustawy wodnej przy § 287 u c

PRAWO PASZY.

§ 498. Jeżeli przy nabyciu prawa paszy nie oznaczono gatunku i ilości bydła mającego się paść, ani czasu i rozmiaru używania, należy chronić trzydziestoletnie spokojne posiadanie. W przypadkach wątpliwych następujące przepisy stanowią wskazówkę.

USTAWOWE PRZEPISY

A) CO DO GATUNKU BYDŁA PEDZONEGO NA PASZĘ;

§ 499. Prawo paszy obejmuje wszelkie gatunki bydła pociągowego, rogatego i welniastego, jeżeli przepisy polityczne i lasowe nie sprzeciwiają się temu; nie rozciąga się jednak na trzodę chlewną i drób, ani — w okolicach leśnych — na kozy. Bydło nieczyste, niezdrowe i bydło cudze wykluczone jest zawsze od paszy.

B) CO DO JEGO LICZBY;

§ 500. Jeżeli liczba bydła wygonowego zmieniła się w ciągu ostatnich trzydziestu lat, musi się przyjąć średnią liczbę z wygonu bydła przez pierwsze trzy lata. Jeżeli również ta liczba nie da się ujawnić, należy mieć słuszny wzgląd już to na obszar już to na gatunek pastwiska, a przynajmniej należy zabronić uprawnionemu wygonu na cudze pastwisko więcej bydła, niż mógłby przezimować je paszą uzyskaną z gruntu panującego. Syraków nie wlicza się do liczby oznaczonej.

C) CO DO CZASU WYGONU,

§ 501. Czas wygonu oznacza się wprawdzie wogóle wedle niezaprzeczonego zwyczaju, zaprowadzonego w każdej okolicy; jednakowoż w żadnym przypadku nie wolno przeszkadzać paszeniem bydła prowadzeniu gospodarstwa, oznaczonego przepisami politycznymi, ani go utrudniać.

D) CO DO ROZCIĄGŁOŚCI PRAWA PASZY.

§ 502. Prawo paszy nie nadaje prawa do żadnego innego użytkowania. Ten, komu to prawo służy, nie może ani trawy kosić, ani też z reguły właścicielowi gruntu wzbraniać wspólnego paszenia, a tem mniej naruszać substancji pastwiska. Gdy zachodzi obawa szkody, musi przez pasterza pilnować swego bydła.

ZASTOSOWANIE TYCH PRZEPISÓW DO INNYCH
SŁUŻEBNOŚCI

§ 503. Co dotychczas postanowiono o prawie paszy, należy odpowiednio stosować także do praw łowienia zwierzyny, wyrębu drzewa, łamania kamienia i do innych służebności. Jeżeli kto mniema, że może uzasadnić prawa te współwłasnością, należy rozstrzygnąć spory sąd wynikłe według zasad zawartych w rozdziale o współwłasności.

SŁUŻEBNOŚCI OSOBISTE, W SZCZEGÓLNOŚCI.**I PRAWO UŻYWANIA.**

§ 504. Jeżeli niczego innego nie umówiono, wykonywanie służebności osobistych opiera się na następujących zasadach: Służebność używania polega na tem, że ktoś jest uprawniony używać rzeczy cudzej, bez naruszenia substancji, wyłącznie dla swojej potrzeby.

PRZEPISY CO DO UŻYTKÓW,

§ 505. Komu zatem służy prawo używania jakiej rzeczy, ten, bez względu na posiadany przez siebie inny majątek, może z niej ciągnąć korzyści odpowiednie stanowi swemu, zatrudnieniu i gospodarstwu.

§ 506. Potrzebę należy określić według chwili dozwolenia używania. Późniejsze zmiany w stanowisku lub zawodzie uprawnionego nie dają prawa do większego używania.

CO DO SUBSTANCJI,

§ 507. Uprawniony nie może zmienić substancji rzeczy, danej mu do używania; nie wolno mu również prawa tego przenosić na kogo innego.

I CO DO CIĘŻARÓW,

§ 508. Właściciel może z rzeczy danej do używania ciągnąć wszelkie użytki, które dadzą się z niej osiągnąć bez naruszenia prawa używania. Zato ma jednak obowiązek ponosić wszelkie ciężary z rzeczą związane, tak zwyyczajne jak nadzwyczajne, i utrzymywać ją swoim kosztem w dobrym stanie. Wtenczas tylko, gdy koszta przewyższają użytek dla właściciela pozostający, uprawniony musi ponosić nadwyżkę lub zrzec się swego prawa.

2 PRAWO UŻYTKOWANIA

§ 509. Użytkowanie jest prawem używania cudzej rzeczy bez jakiegokolwiek ograniczenia, z zachowaniem substancji.

O ILE ONO MOŻE ODNOSIC SIĘ DO RZECZY ZUŻYWALNYCH

§ 510. Rzeczy zużywalne nie są same przez się przedmiotem używania lub użytkowania, lecz tylko ich wartość. Gotówką uprawniony może rozporządzać według upodobania. Jeżeli jednak dozwolono użytkowania lub używania kapitału już ulokowanego, uprawniony może żądać tylko odsetek.

PRAWA I OBOWIĄZKI UŻYTKOWCY

§ 511. Użytkowca ma prawo do całego zwyczajnego i nadzwyczajnego przychodu; do niego zatem należy czysty dochód z kopalń, zyskany według obowiązującej ustawy górniczej, i drzewo wycięte stosownie do porządku gospodarstwa leśnego. Do skarbu, znalezionej na gruncie, do użytkowania przeznaczonym, nie ma żadnego prawa.

W SZCZEGOLNOSCI

A) CO DO CIĘŻARÓW Z RZECZĄ ZWIĄZANYCH,

§ 512. Jednak za czysty dochód można tylko to uważać, co pozostaje po potrąceniu wszystkich wydatków potrzebnych. Użytkowca więc przejmuje wszelkie ciężary, połączone z rzeczą służebną w chwili dozwolenia użytkowania, zatem także odsetki od kapitałów na niej zahipotekowanych. Na niego przechodzą wszystkie zwyczajne i nadzwyczajne powinności, jakie z rzeczy tej świadczyć należy, o ile można je w czasie trwania użytkowania zaspokoić z użytków pobieranych; ponosi także koszt, bez których nie można uzyskać owoców.

B) CO DO UTRZYMANIA RZECZY,

§ 513. Użytkowca jest obowiązany utrzymywać rzecz służebną, jak dobry gospodarz, w tym stanie, w jakim ją objął, a z przychodu skutecznie naprawy, uzupełnienia i remonty. Jeżeli mimo to wartość rzeczy służebnej zmniejszy się przez samo tylko prawne używanie, bez winy użytkowcy, nie odpowiada on za to.

C) CO DO ROBOT BUDOWLANYCH,

§ 514. Jeżeli właściciel na doniesienie użytkowcy przedsięwzięje swoim kosztem budowy, które wskutek starości budynku, lub wskutek przypadku stały się konieczne, winien mu użytkowca wynagrodzić odsetki od wyłożonego kapitału w miarę polepszzonego przez to użytkowania.

§ 515. Jeżeli właściciel nie może lub nie chce tego uczynić, użytkowca ma prawo albo wykonać roboty budowlane, a po ukończeniu użytkowania żądać zwrotu kosztów tak, jak posiadacz w dobrej wierze, albo domagać się stosownego wynagrodzenia za utracone użytkowanie wskutek zaniedbania budowy.

§ 516. Użytkowca nie ma obowiązku bez otrzymania całkowitego odszkodowania zezwolić na roboty budowlane, które nie są konieczne, chociażby przyczynić się mogły do powiększenia dochodu.

D) CO DO KOSZTOW MELJORACYJ,

§ 517. Użytkowca może zabrać napowrót wszystko to, co wyłożył bez zezwolenia właściciela celem trwałego pomnożenia pożytków; wynagrodzenia jednak za pozytywki, wynikające jeszcze z dokonanego ulepszenia, żądać może tylko o tyle, o ile sprawujący interesy bez zlecenia ma do tego prawo.

ŚRODKI DOWODOWE W TYM WZGLĘDZIE

§ 518. Celem ułatwienia dowodu wzajemnych należytości powinni właściciel i użytkowca sporządzić wiarygodny spis wszystkich rzeczy służebnych. Jeżeli go zaniechano, jest domniemanie, że użytkowca otrzymał rzecz z wszystkim tem, czego potrzeba do zwykłego jej używania, w stanie zdatnym do użytku w średniej jakości.

ROZDZIAŁ Użytków przy zgaśnięciu użytkowania

§ 519. Po zakończeniu użytkowania należą niezwrócone jeszcze owoce do właściciela; winien on jednak zwrócić użytkowcy lub jego dziedzicom koszty poniesione na ich uzyskanie, tak jak posiadaczowi w dobrej wierze. Do innych użytków użytkowca lub jego dziedzice mają prawo w miarę czasu trwania użytkowania.

KIEDY Używający lub użytkowca jest obowiązany dać zabezpieczenie

§ 520. Zabezpieczenia substancji żądać może właściciel od używającego czy użytkowcy w zasadzie tylko wtedy, gdy się pokaże niebezpieczeństwo. Jeżeli zabezpieczenia nie dano, należy albo oddać rzecz właścicielowi za stosownem wynagrodzeniem, albo w miarę okoliczności oddać pod zarządek sądowy.

3 SŁUŻEBNOŚĆ MIESZKANIA

§ 521. Służebnością mieszkania jest prawo używania części mieszkalnych domu dla własnej potrzeby. Jest więc służebnością używania budynku mieszkalnego. Jeżeli zaś oddaje się komu wszystkie części mieszkalne domu do używania nieograniczonego, z zachowaniem substancji, jest to użytkowanie budynku mieszkalnego. Według tego należy stosować przepisy powyżej podane do stosunku prawnego między uprawnionym a właścicielem.

§ 522. W każdym razie właściciel zachowuje prawo rozporządzania wszystkimi częściami domu, które nie należą do właściwego mieszkania; nie wolno też utrudniać mu potrzebnego nadzoru nad jego domem.

PRAWO SKARGI CO DO SŁUŻEBNOŚCI.

§ 523. Co do służebności istnieje dwojakie prawo skargi. Można dochodzić prawa służebności przeciwko właścicielowi; albo też właściciel może wystąpić przeciw przywłaszczeniu sobie służebności. W pierwszym przypadku powód udowodnić musi nabycie służebności, lub przynajmniej posiadanie jej jako prawa rzeczowego, w przypadku drugim wykazać musi, że przeciwnik przywłaszcza sobie służebność na jego rzeczy.

ZGAŚNIĘCIE SŁUŻEBNOŚCI. W OGÓLNOŚCI.

§ 524. Służebności gasną w ogólności w ten sam sposób, jak gasną wogóle prawa i obowiązki według trzeciego i czwartego rozdziału części trzeciej.

SZCZEGÓLNE POSTANOWIENIE NA PRZYPADEK ICH ZGAŚNIĘCIA:

A) WSKUTEK ZNISZCZENIA GRUNTU SŁUŻEBNEGO LUB PANUJĄCEGO;

§ 525. Zniszczenie gruntu służebnego lub panującego zawiesza wprawdzie służebność; lecz skoro tylko grunt lub budynek przywrócono do pierwotnego stanu, służebność odzyskuje swą dawną moc.

B) PRZEZ ZJEDNOCZENIE;

§ 526. Gdy własność gruntu służebnego i panującego zjednoczy się w jednej osobie, służebność gaśnie sama przez się. Jeżeli jednak następnie jeden z tych zjednoczonych gruntów zostanie pozbyty, a służebności tymczasem w księgach publicznych nie wykreślono, naten-

czas nowemu posiadaczowi gruntu panującego służy prawo wykonywania służebności.

C) WSKUTEK UPŁYWU CZASU.

§ 527. Jeżeli posiadacz służebności mógł wiedzieć z ksiąg publicznych lub w inny sposób o czasowym tylko prawie tego, który ustanowił służebność, lub o czasie, do jakiego służebność ograniczył, służebność gaśnie sama przez się przez upływ tego czasu.

§ 528. Służebność ustanowiona dla kogoś aż do czasu, w którym trzecia osoba osiągnie pewien oznaczony wiek, gaśnie dopiero z upływem oznaczonego czasu, chociażby ta trzecia osoba przed osiągnięciem tego wieku zmarła.

ZGAŚNIĘCIE SŁUŻEBNOŚCI OSOBISTYCH W SZCZEGÓLNOŚCI.

§ 529. Służebności osobiste ustają ze śmiercią. Jeżeli je wyraźnie ustanowiono dla dziedziców, rozumieć należy przez nich, w razie wątpliwości, tylko pierwszych dziedziców ustawowych. Prawo jednak udzielone rodzinie przechodzi na wszystkich jej członków. Służebność osobista, nabyta przez gminę lub inną osobę prawną, trwa dopóty, dopóki osoba prawna istnieje.

NIEMOŻNOŚĆ ZASTOSOWANIA DO RENT STAŁYCH.

§ 530. Stałe renty roczne nie są służebnością osobistą, z natury więc swojej można je przenosić na wszystkich następców.

Patrz ustawę z dnia 7 lipca 1896 r. Nr. 140 Dzup. o przyznaniu dróg koniecznych, przytoczoną na str. 564.

ROZDZIAŁ ÓSMY. O PRAWIE SPADKOWEM.

SPUŚCIZNA

§ 531. Ogół praw i obowiązków zmarłego, o ile nie polegają na ściśle osobistych stosunkach, zowie się jego spuścizną lub spadkiem.

PRAWO SPADKOWE I SPADEK

§ 532. Wyłączone prawo do wzięcia w posiadanie całej spuścizny lub części tejże, oznaczonej w stosunku do całości (np. połowy, trzeciej części), nazywa się prawem spadkowym. Jest to prawo rzeczowe, skuteczne przeciw każdemu, kto chce sobie do spuścizny przypisywać prawo. Ten, komu przysługuje prawo spadkowe, nazywa się dziedzicem, a spuścizna, w stosunku do dziedzica, zowie się spadkiem.

TYTUŁ DO PRAWA DZIEDZICZENIA

§ 533. Prawo dziedziczenia opiera się na 1) woli spadkodawcy, wyrażonej zgodnie z przepisem ustawy; 2) na umowie spadkowej, dozwolonej ustawą (§ 602), albo 3) na ustawie.

§ 534. Wymienione trzy rodzaje prawa spadkowego mogą istnieć także obok siebie, tak że jednemu dziedzicowi należy się część oznaczona w stosunku do całości na podstawie rozporządzenia ostatniej woli, drugiemu na podstawie umowy, a trzeciemu z mocy ustawy.

ROŻNICA MIĘDZY SPADKIEM A ZAPISEM

§ 535. Jeżeli komuś przeznaczono nie taką część spadku, która się odnosi do całej spuścizny, lecz tylko pewną oznaczoną szczegółowo rzecz, jedną lub więcej rzeczy pewnego gatunku, sumę pieniężną, albo prawo, wówczas to, co mu przeznaczono, nazywa się zapisem

(legatem), chociażby wartość tego stanowiła największą część spuścizny, osobę zaś, której to pozostawiono, należy uważać nie za dziedzica, lecz tylko za zapisobiercę (legatarjusza).

CHWIŁA, KIEDY SPADEK PRZYPADA

§ 536. Prawo dziedziczenia powstaje dopiero po śmierci spadkodawcy. Jeżeli domniemany dziedzic zmarł przed spadkodawcą, nie mógł przenieść na swych dziedziców nienabytego jeszcze prawa spadkowego.

§ 537. Jeżeli dziedzic przeżył spadkodawcę, prawo spadkowe przechodzi na jego dziedziców także przed objęciem spadku tak, jak inne wolno dziedziczne prawa, chyba że prawo to zgasło na skutek zrzeczenia się albo w inny sposób.

ZDOLNOŚĆ DZIEDZICZENIA

§ 538. Kto jest uprawniony do nabywania majątku, może w zasadzie również dziedziczyć. Kto zrzekł się wogóle prawa nabywania czegokolwiek, lub zrzekł się ważnie pewnego oznaczonego spadku, stracił przez to albo prawo spadkowe wogóle, lub też prawo do tego oznaczonego spadku.

§ 539. Przepisy polityczne stanowią, o ile gminy duchowne lub ich członkowie mają zdolność dziedziczenia.

PRZYCZYNY NIEZDOLNOŚCI

§ 540. (Now III, § 63) Kto dopuścił się zbrodni przeciw spadkodawcy, jest tak długo niegodny prawa spadkowego, dopóki nie można z okoliczności wywnioskować, że spadkodawca mu przebaczył.

§ 541. (Now. III, § 64). Przy dziedziczeniu ustawowem potomkowie tego, kto uczynił się niegodnym prawa dziedziczenia, powołani są zamiast niego do dziedziczenia, chociażby on przeżył spadkodawcę.

Now. III, § 66. Postanowienia powyższe (§§ 63—65) nie mają zastosowania, jeżeli spadek przypadł przed 1 stycznia 1917.

§ 542. Kto zmusił lub w sposób oszukańczy skłonił spadkodawcę do oświadczenia ostatniej woli, kto przeszkodził w oświadczeniu lub zmianie ostatniej woli, albo ukrył już sporządzone przez niego oświadczenie ostatniej woli, jest wyłączony od prawa spadkowego i odpowiada za wszelką szkodę, wyrządzoną przez to osobie trzeciej.

§ 543. Osoby, które przyznały się przed sądem do cudzołóstwa lub kazirodztwa, lub którym to udowodniono, wykluczone są nawzajem od prawa spadkowego z rozporządzenia ostatniej woli.

§ 544. Rozporządzenia polityczne stanowią, o ile krajowcy tracą prawo spadkowe skutkiem opuszczenia ojczyzny lub porzucenia służby wojskowej bez należytego zezwolenia.

CHWILA, WEDŁUG KTÓREJ OCENIA SIĘ ZDOLNOŚĆ.

§ 545. Zdolność dziedziczenia ocenić można jedynie według chwili, kiedy spadek rzeczywiście przypada. Chwilą tą jest z reguły śmierć spadkodawcy (§ 703).

§ 546. Osiągnięta później zdolność dziedziczenia, nie daje prawa do odebrania drugim tego, co im już prawnie przypadło.

SKUTEK PRZYJĘCIA SPADKU.

§ 547. Skoro tylko dziedzic przyjął spadek, przedstawia co do niego spadkodawcę. Wobec trzecich osób uważa się obydwoch za jedną osobę. Przed przyjęciem spuścizny przez dziedzica uważa się spuściznę tak, jak gdyby ją jeszcze posiadał zmarły.

§ 548. Dziedzic przejmuje zobowiązania, które spadkodawca byłby zobowiązany wypełnić ze swego ma-

jątku. Nie przechodzą na dziedzica kary pieniężne zagrożone przez ustawę, jeżeli zmarły nie był jeszcze na taką karę zasądzony.

§ 549. Do ciężarów obciążających dziedzictwo należą także koszty pogrzebu, odpowiadającego zwyczajowi miejscowemu, stanowisku i majątkowi zmarłego.

§ 550. Kilku dziedziców uważa się co do ich wspólnego prawa spadkowego za jedną osobę. W tym charakterze odpowiadają przed sądownym oddaniem (przyznaniem) spadku wszyscy za jednego i jeden za wszystkich. Jak dalece odpowiadają po dokonaniem oddaniu, stanowi rozdział o objęciu spadku w posiadanie.

ZRZECZENIE SIĘ PRAWA SPADKOWEGO.

§ 551. (Now. III, § 54). Kto swoim prawem dziedziczenia może ważnie rozporządzać, ten jest także uprawniony zrzec się z góry tego prawa umową zawartą ze spadkodawcą. Umowa wymaga do ważności swej sporządzenia aktu notarialnego lub udokumentowania protokołem sądowym. Takie zrzeczenie się odnosi skutek także i względem potomków, jeśli nie umówiono się inaczej.

Patrz: Prawo o notariacie z 27 października 1933 r. (Dz. U. R. P. Nr. 84, poz. 609) art. 142, który opiewa: Z dniem wejścia w życie prawa niniejszego (tj. z dniem 1 stycznia 1934 r.) ustaje właściwość sądów do wykonywania czynności, które może sporządzić notariusz, a w szczególności ustaje prawo sądów do przyjmowania oświadczeń ostatniej woli.

ROZDZIAŁ DZIEWIĄTY.

O OŚWIADCZENIU OSTATNIEJ WOLI W OGÓLNOŚCI I O TESTAMENTACH W SZCZEGÓLNOŚCI.

OŚWIADCZENIE OSTATNIEJ WOLI.

§ 552. Rozporządzenie, którem spadkodawca przeznacza swój majątek lub część jego odwołalnie jednej

lub kilku osobom na wypadek swej śmierci, nazywa się oświadczeniem ostatniej woli.

WYMAGANIA

I FORMA WEWNĘTRZNA.

§ 553. Rozporządzenie ostatniej woli, ustanawiające dziedzica, nazywa się testamentem; jeżeli zaś zawiera tylko inne zarządzenia, nazywa się kodycylem.

PRZYDZIAŁ SPADKU.

A) JEZELI USTANOWIONO TYLKO JEDNEGO DZIEDZICA,

§ 554. Jeżeli spadkodawca ustanowił bez bliższego określenia tylko jednego dziedzica, nie ograniczając go do części spuścizny, dziedzic ten dostaje całą spuściznę. Jeżeli zaś jednemu dziedzicowi wymierzono tylko część spadku, oznaczoną w stosunku do całości, to części pozostałe przypadają dziedzicom ustawowym.

B) JEZELI KILKU BEZ PODZIAŁU,

§ 555. Jeżeli ustanowiono więcej dziedziców bez określenia podziału, natenczas dzielą się oni w równych częściach.

C) JEZELI WSZYSTKICH W OZNACZONYCH CZĘŚCIACH,

§ 556. Jeżeli ustanowiono kilku dziedziców i to wszystkich w oznaczonych częściach spadkowych, które jednak nie wyczerpują całości, wówczas pozostałe części przypadają dziedzicom ustawowym. Jeżeli a) oli spadkodawca powołał dziedziców do całego spadku, natenczas dziedzice ustawowi nie mogą sobie rościć żadnych praw, choćby spadkodawca był coś pominął przy obliczeniu wysokości sum lub przy wyliczaniu przedmiotów spadkowych.

D) JEZELI JEDNYCH W CZĘŚCIACH, DRUGICH BEZ CZĘŚCI

§ 557. Jeżeli spośród kilku dziedziców ustanowionych jednym wymierzono część oznaczoną (np. jedną

trzecią, jedną szóstą), drugim zaś część nieoznaczoną. Otrzymują ci drudzy pozostały spadek w równych częściach.

§ 558. Jeżeli niema żadnej reszty, należy ze wszystkich części oznaczonych potrącić stosunkowo dla dziedzica, ustanowionego bez części określonej tyle, aby otrzymał równy udział z tym, któremu najmniej przeznaczono. Jeżeli części dziedziców są jednakie, mają oni oddać dziedzicowi, ustanowionemu bez oznaczonej części — tyle, aby otrzymał równy udział z nimi. We wszystkich innych przypadkach, gdzie spadkodawca pomylił się w rachunku, należy dokonać podziału w taki sposób, aby wola spadkodawcy była o ile możności, spełniona według stosunku, wyrażonego co do całości.

KTÓRYCH DZIEDZICÓW UWAZA SIĘ ZA JEDNĄ OSOBĘ

§ 559. Jeżeli między ustanowionymi dziedzicami znajdują się takie osoby, że niektóre z nich w razie ustawowego porządku dziedziczenia należy w stosunku do innych uważać za jedną osobę (np. dzieci brata w stosunku do brata spadkodawcy), wówczas także przy podziale z testamentu uważa się je za jedną tylko osobę. Korporację, gminę, zespół (np. ubogich) liczy się zawsze za jedną tylko osobę.

PRAWO PRZYROSTU.

§ 560. Jeżeli wszyscy dziedzice są powołani do spadku bez oznaczenia części, lub też w powołaniu powiedziano ogólnikowo, że podział ma być równy, i jeden z dziedziców nie może lub nie chce skorzystać ze swego prawa spadkowego, wówczas część opróżniona przyrasta pozostałym ustanowionym dziedzicom.

§ 561. Jeżeli jednego lub więcej dziedziców ustanowiono z oznaczeniem części spadkowej, a drugiego lub

kilku bez oznaczenia, część wolna spadku przyrasta tylko jednemu lub kilku jeszcze pozostałym dziedzicom, ustanowionym bez oznaczenia części.

§ 562. Dziedzicowi ustanowionemu w części określonej nie przysługuje w żadnym przypadku prawo do przyrostu. Jeżeli więc niema dziedzica ustanowionego bez oznaczonej części, wolna część spadku przypada nie temu pozostałemu jeszcze dziedzicowi, który był ustanowiony do pewnej oznaczonej części, lecz dziedzicowi ustawowemu.

§ 563. Kto dostaje wolną część spadku, przejmuje również połączone z nią ciężary, chyba, że ciężary te ograniczają się do osobistych czynności ustanowionego dziedzica.

OSWIADCZENIE MUSI BYĆ ROZWAŻNE, STANOWCZE I SWOBODNE.

§ 564. Spadkodawca musi sam ustanowić dziedzica; nie może poruczyć ustanowienia go orzeczeniu trzeciej osoby.

§ 565. Oświadczenie woli spadkodawcy musi być złożone stanowczo, nie przez samo tylko potwierdzenie zrobionej mu propozycji; musi nastąpić w stanie pełnej przytomności umysłu, z rozmysłem i poważnie, i być wolne od przymusu, podstępny tudzież istotnego błędu.

PRZYCZYNY NIEZDOLNOŚCI SPORZĄDZENIA TESTAMENTU, I. BRAK PRZYTOMNOŚCI UMYSŁU,

§ 566. Jeżeli udowodniono, że złożono oświadczenie w stanie szaleństwa, obłąkania, niedołęstwa umysłowego lub pijaństwa, jest ono nieważne.

§ 567. Jeżeli ktoś twierdzi, że spadkodawca, który był pozbawiony rozumu, miał w chwili sporządzenia ostatniego rozporządzenia zupełną przytomność umysłu,

musi to twierdzenie ponad wszelką wątpliwość udowodnić przez biegłych lub przez osoby urzędowe, które dokładnie zbadały stan umysłowy spadkodawcy, lub pomocą innych pewnych dowodów.

2 UZNANIE MARNOTRAWCĄ, W JAKIEJ MIERZE,

§ 568. Osoba uznana sądownie za marnotrawcę może w ostatniej woli rozporządzić tylko połową swego majątku; druga połowa przypada dzieciom ustawowym.

3 WIEK NIEDOJRZAŁY;

§ 569. Nieletni nie są zdolni do sporządzenia ostatniej woli. Małoletni, którzy nie ukończyli jeszcze osiemnastego roku życia, mogą oświadczyć ostatnią wolę tylko ustnie przed sądem. Sąd musi starać się przez stosowne badanie dojść do przekonania, że oświadczenie ostatniej woli odbywa się swobodnie i z rozwagą. Oświadczenie należy zaprotokółować o zarazem nadmienić o wynikach dochodzenia. Po ukończonym osmnastym roku życia można oświadczyć ostatnią wolę bez jakichkolwiek ograniczeń.

Patrz art 141 Prawa o notaryjacie (Rozp Prez R P z dnia 27 października 1933, Dz U R P Nr 84, poz 609), który opiewa Rozporządzenia ostatniej woli, zeznane ustnie lub złożone na piśmie przed dwoma notariuszami lub przed jednym notariuszem i dwoma świadkami, mają moc sądowych rozporządzeń ostatniej woli, jeżeli zostały sporządzone z zachowaniem przepisów ogólnych o czynnościach notariuszów i przepisów §§ 569, 587—592 i 594—596 kodeksu cywilnego 1811 r

4 BŁĄD ISTOTNY;

§ 570. Istotny błąd spadkodawcy unieważnia rozporządzenie. Błąd jest istotny, jeżeli spadkodawca pomylił się co do osoby, którą chciał obdarzyć, albo co do przedmiotu, który chciał zapisać.

§ 571. Rozporządzenie jest ważne, jeżeli się okaże, że osobę obdarowaną lub rzecz zapisaną nazwano jedynie lub opisano niewłaściwie.

§ 572. Również jeżeli podana przez spadkodawcę pobudka okaże się błędną, rozporządzenie jest ważne; chyba że możnaby udowodnić, iż wola spadkodawcy polegała jedynie i wyłącznie na tej błędnej pobudce.

5. SLUBY ZAKONNE;

§ 573. Osoby zakonne w zasadzie nie są uprawnione do sporządzania testamentów; jeżeli jednak zakon uzyskał szczególny przywilej, że jego członkowie mogą sporządzać testamenty; jeżeli osoby zakonne otrzymały zwolnienie od ślubów, jeżeli na skutek zniesienia swego zakonu, zakładu lub klasztoru wystąpiły ze swego stanu; albo jeżeli znajdują się w takich stosunkach, iż według rozporządzeń politycznych nie uważa się ich już za członków zakonu, zakładu lub klasztoru, lecz mogą nabywać własność zupełną, wolno im rozporządzać tą własnością przez oświadczenie ostatniej woli.

6. KARA CIĘZKIEGO WIĘZIENIA.

§ 574 uchylony §-em 5 ustawy z 15 listopada 1867 r Dpp. Nr. 131 co do osób skazanych przez cywilne sądy karne.

CHWIŁA WAZNOŚCI ROZPORZĄDZENIA.

§ 575. Ostatnia wola, oświadczona ważnie według prawa, nie może utracić ważności wskutek przeszkód, które zaszły później.

§ 576. Nieważnej od początku ostatniej woli nie czyni ważną późniejsze usunięcie przeszkody. Jeżeli w tym przypadku nie sporządzono żadnego nowego rozporządzenia, wchodzi w życie ustawowe prawo spadkowe.

§ 576. Nieważnej pierwotnie ostatniej woli nie czyni ważną późniejsze uchylenie przeszkody. Jeżeli w tym przypadku nie ma żadnego nowego rozporządzenia, wchodzi w życie ustawowe prawo spadkowe.

II ZEWNĘTRZNA FORMA OŚWIADCZEN OSTATNIEJ WOLI,

§ 577. Testament można sporządzić poza sądem lub przed sądem *), pisemnie lub ustnie; pisemnie zaś albo przy świadkach lub bez nich.

I POZASĄDOWYCH PISEMNYCH

§ 578. Kto chce oświadczyć ostatnią wolę pisemnie i bez świadków, musi testament lub kodycył własnoręcznie napisać i podpisać go własnoręcznie swym nazwiskiem. Dodanie dnia, roku i miejsca, gdzie sporządzono ostatnią wolę, nie jest wprawdzie konieczne, lecz zaleca się to uczynić dla uniknięcia sporów.

§ 579. (Now III, § 55) Jeśli spadkodawca polecił spisać ostatnią wolę komu innemu, musi ją podpisać własnoręcznie. Nadto musi on przed trzema zdolnymi świadkami, z których conajmniej dwaj równocześnie muszą być obecni, oświadczyć wyraźnie, że pismo zawiera jego ostatnią wolę. Nakoniec świadkowie także muszą się podpisać, a to wewnątrz albo zewnątrz, zawsze jednak na dokumencie samym a nie na jakiej może okładce, z dodatkiem, wskazującym ich przymiot świadków. Treści testamentu świadek znać nie musi.

§ 580. Jeżeli spadkodawca nie może pisać, musi oprócz zachowania formalności przepisanych w poprzednim paragrafie umieścić własnoręcznie zamiast podpisu swój znak ręczny, i to w obecności wszystkich trzech świadków. Dla ułatwienia utrwalenia dowodu, kto jest spadkodawcą, jest wskazaniem z ostrożności, aby jeden ze świadków wypisał nazwisko spadkodawcy jako go podpisujący.

§ 581. (Now. III, § 56) Jeżeli spadkodawca nie może czytać, musi kazać sobie odczytać pismo przez jedne-

*) Patrz art 142 Prawa o notaryjacie przy § 551

go świadka w obecności dwóch drugich świadków, które w treść pisma względnie, i potwierdzić, że pismo odpowiada jego woli. Ten, kto pisał ostatnią wolę, może w każdym razie być zarazem świadkiem, wykluczony jest jednakże od odczytywania pisma, jeśli spadkodawca czytać nie może.

Now. III, § 58 Postanowienia § 56 nie stosują się do rozporządzeń ostatniej woli, sporządzonych przed 1 stycznia 1917

§ 582. Rozporządzenie spadkodawcy zapomocą powołania się na inną kartkę lub pismo, jest tylko wtedy skuteczne, jeżeli to pismo posiada wszystkie warunki potrzebne do ważności rozporządzenia ostatniej woli. Poza to użyć można takich pisemnych uwag, na które spadkodawca się powołał, tylko do wyjaśnienia jego woli.

§ 583. W zasadzie dotyczy jedno i to samo pismo tylko jednego spadkodawcy. Wyjątek co do małżonków zawiera rozdział o umowach majątkowych małżeńskich.

§ 584. Spadkodawca, który nie może lub nie chce zastosować się do formalności przepisanych dla testamentu pisemnego, może sporządzić testament ustny.

2 POZASĄDOWYCH USTNYCH,

§ 585. Kto sporządza testament ustny, musi swą ostatnią wolę oświadczyć poważnie wobec trzech świadków zdolnych, jednocześnie obecnych i zdolnych do potwierdzenia, że co do osoby spadkodawcy nie zaszedł ani podstęp ani błąd. Wprawdzie nie jest konieczne, ale z ostrożności wskazane, aby świadkowie albo wszyscy wspólnie albo każdy dla siebie celem ulżenia pamięci, albo sami spisali oświadczenie spadkodawcy, albo, skoro tylko będzie możliwe, kazali spisać.

§ 586. (Now. I, § 55) Ustne rozporządzenie ostatniej woli musi być na żądanie każdego, komu na tem zależy, stwierdzone zgodnym, zaprzysiężonym zeznaniem trzech

świadców lub, o ile jednego z nich nie można pod przysięgą przesłuchać, przynajmniej dwóch pozostałych, gdyż w przeciwnym razie to oświadczenie ostatniej woli jest bezskuteczne (§ 601).

Now I, § 59 Postanowienia § 55 nie stosują się do rozporządzeń ostatniej woli, które zeznano przed 13 października 1914

3. SĄDOWYCH

§ 587. Spadkodawca może również sporządzić testament pisemnie lub ustnie przed sądem *). Rozporządzenie pisemne musi spadkodawca co najmniej podpisać własnoręcznie i osobiście oddać sądowi. Sąd ma zwrócić uwagę spadkodawcy, że jego własnoręczny podpis jest konieczny, następnie opieczętować pismo sądownie i zamieścić na okładce uwagę, czyja ostatnia wola tam się znajduje. Z czynności tej spisać należy protokół, a pismo złożyć w sądzie do przechowania, wystawiając równocześnie poświadczenie przyjęcia.

§ 588. Jeżeli spadkodawca chce oświadczyć swą wolę ustnie, należy oświadczenie spisać do protokołu, a protokół opieczętować i oddać w przechowanie, jak to w poprzednim paragrafie przepisano dla rozporządzenia pisemnego.

§ 589. Sąd, który przyjmuje pisemne lub ustne oświadczenie ostatniej woli, składać się musi co najmniej z dwóch zaprzysiężonych osób sądowych, z których jedna ma urząd sędziego w miejscu, gdzie przyjęto oświadczenie. Świadek drugiej osoby sądowej, poza sędzią, zastąpić może także dwóch innych świadków.

§ 590. W razie nagłej potrzeby osoby co dopiero wymienione mogą udać się do mieszkania spadkodawcy, odebrać jego ostatnią wolę na piśmie lub ustnie, a na

*) Patrz art 142 Prawa o notaryjacie przy § 551 i art 141 Prawa o notaryjacie przy § 569

stępnie spisać protokół z tej czynności z dodaniem dnia, roku i miejscowości.

§ 591. (Now. I, § 56) Osoby poniżej lat ośmnastu, nieprzytomni na umyśle, ślepi, głusi lub niemi, następnie tacy, którzy nie rozumieją mowy spadkodawcy, nie mogą być świadkami przy rozporządzeniu ostatniej woli.

Now I, § 59 Postanowienia §§ 56 i 57 nie mają zastosowania do rozporządzeń ostatniej woli, zeznanych przed 13 października 1914.

§ 592 uchylony Now I, § 57

§ 593 został uchylony rozp ces z 6 stycznia 1860 r, Dz u p Nr 9

§ 594. Dziejcie lub legatarjusz nie jest zdolnym świadkiem odnośnie do przeznaczonej mu spuścizny, jak również małżonek, rodzice, dzieci, rodzeństwo, lub osoby w tym samym stopniu spowinowacane i płatni domownicy. Rozporządzenie dla swej ważności musi być własnoręcznie napisane przez spadkodawcę lub potwierdzone przez trzech świadków, nie należących do wyżej wymienionych osób *).

§ 595. Jeżeli spadkodawca przeznacza spadek temu, kto pisze ostatnią wolę, albo jego małżonkowi, dzieciom, rodzicom, rodzeństwu lub osobom w tymże stopniu z nim spowinowaconym, rozporządzenie musi być w sposób w poprzednim paragrafie podany, zeznane, aby zapobiec wątpliwościom.

§ 596. Co zarządzone odnośnie do bezinteresowności i zdolności świadka, aby stwierdzić osobę spadkodawcy ponad wszelką wątpliwość, należy także zastosować do osób sądowych, przyjmujących ostatnią wolę.

§ 597. (Now. I, § 58) Przy rozporządzeniach ostatniej woli, sporządzonych w czasie żeglugi lub w miej-

*) Zob. uwagę przy §§ 551 i 569

scach, gdzie panuje mór lub zaraza, są ważnymi świadkami także osoby, które ukończyły rok czternasty.

Now I, § 59 Postanowienia § 58 nie stosują się do rozporządzeń ostatniej woli, zeznanych przed 13 października 1914 r

§ 598. Do tych uprzywilejowanych rozporządzeń ostatniej woli wymaga się dwóch tylko świadków, z których jeden może pisać testament. Jeżeli zachodzi niebezpieczeństwo zarażenia, nie potrzeba także, aby obaj byli równocześnie obecni.

§ 599. Uprzywilejowane rozporządzenia ostatniej woli tracą swoją moc w sześć miesięcy po ukończeniu jazdy okrętem lub zarazy.

§ 600. Przywileje dla testamentów wojskowych zawierają ustawy wojskowe *).

NIEMOŻNOŚĆ NIEFORMALNYCH ROZPORZĄDZEŃ OSTATNIEJ WOLI

§ 601. Jeżeli spadkodawca nie zachował jednego z warunków tu przepisanych, a niezaleconych wyraźnie tylko z przeczności, wówczas rozporządzenie ostatniej woli jest nieważne.

UMOWY SPADKOWE WAZNE SĄ TYLKO MIĘDZY MAŁŻONKAMI

§ 602. Umowy spadkowe, odnoszące się do całej spuścizny lub do jej części oznaczonej w stosunku do całości, tylko małżonkowie zawrzeć mogą ważnie ze sobą. O przepisach tych stanowi rozdział o umowach majątkowych małżeńskich.

O DAROWIZNACH NA WYPADEK ŚMIERCI WSKAZÓWKA

§ 603. Jak dalece należy uważać darowiznę na wypadek śmierci za umowę lub za ostatnią wolę, postanawia rozdział o darowiznach.

*) Patrz ustawę z dnia 17 marca 1933 r o rozporządzeniach ostatniej woli osob wojskowych (Dz U R P Nr 31, poz 262), przytoczoną na str. 572.

ROZDZIAŁ DZIESIĄTY. O DZIEDZICACH PODSTAWIONYCH I O POWIERNICTWACH.

PODSTAWIENIE POSPOLITE

§ 604. Każdy spadkodawca może na przypadek, gdyby dziedzic ustanowiony nie objął spadku, powołać pierwszego dziedzica podstawionego; a na przypadek, gdyby i ten nie objął, drugiego, na podobny przypadek trzeciego lub i więcej. Rozporządzenie takie nazywa się podstawieniem pospolitem. Dziedzicem staje się pierwszy w szeregu powołany.

§ 605. Jeżeli spadkodawca z dwóch przypadków możliwych: że ustanowiony dziedzic nie może być dziedzicem lub też, że nim być nie chce, wymienił tylko jeden przypadek, wówczas drugi jest wykluczony.

PRAWA Z NIEGO

§ 606. Ciężary na dziedzica nałożone rozciągają się także na dziedzica podstawionego, wstępującego w jego miejsce, o ile ich wyraźna wola lub natura okoliczności nie ograniczyła do osoby dziedzica.

§ 607. Jeżeli sami tylko współdziedzice są sobie nawzajem podstawieni, przyjmuje się, że spadkodawca chciał rozciągnąć części wymierzone w ustanowieniu także na podstawienie. Jeżeli jednak oprócz współdziedziców podstawiony jest także ktoś inny, wówczas opróżniona część spadku przypada wszystkim w równych częściach.

POWIERNICZE

§ 608. Spadkodawca może dziedzica swego zobowiązać, aby dziedzictwo objęte oddał po swej śmierci lub w innych podanych przypadkach zamianowanemu drugiemu dziedzicowi. Rozporządzenie to zowie się podstawieniem powierniczym. Podstawienie powiernicze mieści w sobie milcząco podstawienie pospolite.

O ILE RODZICOM WOLNO USTANOWIĆ PODSTAWIENIE DLA SWYCH DZIECI

§ 609. Także i rodzice mogą dla swych dzieci ustanowić dziedziców lub dziedziców podstawionych, lecz tylko co do majątku, który im pozostawiają, a to nawet w przypadku, gdy dzieci nie mają zdolności do sporządzenia testamentu.

MILCZĄCE PODSTAWIENIE POWIERNICZE

§ 610. Jeżeli spadkodawca zabronił dziedzicowi sporządzenia testamentu co do spuścizny, wówczas jest to podstawienie powiernicze, a dziedzic musi zachować spadek dla swych dziedziców ustawowych. Zakaz pozbywania rzeczy nie wyklucza prawa rozporządzania nią w ostatniej woli.

OGRANICZENIE PODSTAWIENIA POWIERNICZEGO

§ 611. Porządek, w jakim mają następować po sobie dziedzice powierniczy, nie podlega wcale ograniczeniu, jeżeli wszyscy są współcześni spadkodawcy, a może rozciągać się na trzeciego, czwartego i jeszcze dalej.

§ 612. Jeżeli dziedzice podstawieni nie są współczesnymi spadkodawcy, lecz tacy, którzy w chwili sporządzenia testamentu jeszcze się nie urodzili, wówczas podstawienie powiernicze może się rozciągać do drugiego stopnia odnośnie do sum pieniężnych i innych rzeczy ruchomych. Odnośnie do nieruchomości obowiązuje ono tylko do pierwszego stopnia; przy obliczaniu stopni, liczy się jednak tylko tego dziedzica podstawionego, który doszedł do posiadania spadku.

PRAWA DZIEDZICA W RAZIE PODSTAWIENIA POWIERNICZEGO

§ 613. Zanim zajdzie przypadek podstawienia powierniczego, służy dziedzicowi ustanowionemu ograni-

czone prawo własności z prawami i obowiązkami użytkowcy.

WYKŁADNIA PODSTAWIENIA

§ 614. Jeżeli podstawienie wyrażono niejasno, tłumaczyć je należy w taki sposób, aby jak najmniej ograniczyć dziedzica w swobodnem rozporządzaniu własnością.

SPOSOBY ZGAŚNIĘCIA PODSTAWIENIA POSPOLITEGO I POWIERNICZEGO

§ 615. (Now III, § 59) Podstawienie pospolite gaśnie, skoro dziedzic ustanowiony przyjął dziedzictwo; powiernicze, skoro już niema żadnego z powołanych dziedziców podstawionych; albo skoro ustal stan rzeczy, dla którego je uczyniono.

O ile nie można przypuszczać odmiennej woli spadkodawcy, prawo dziedzica podstawionego przechodzi na jego dziedziców (§ 537), chociażby nie dożył nadejścia zdarzenia podstawieniem przewidzianego.

Now III, § 60 Postanowienie powyższe nie stosuje się, jeżeli spadkodawca zmarł przed 1 stycznia 1917 r

§ 616. W szczególności podstawienie powiernicze, ustanowione dla osoby pozbawionej rozumu (§§ 608—609), traci swą moc, jeżeli udowodnionem będzie, że ta osoba w chwili swego ostatniego rozporządzenia była zupełnie zdrowa na umyśle lub jeżeli sąd dozwolił jej swobodnego zarządzania majątkiem z powodu odzyskania rozumu; podstawienie takie nie wchodzi więcej w życie, chociażby nawet tę osobę z powodu powrotu choroby oddano ponownie pod kuratelę, a w międzyczasie nie sporządziła rozporządzenia ostatniej woli.

§ 617. Podstawienie zarządzane przez spadkodawcę dla swego dziecka w czasie, kiedy nie miało jeszcze potomstwa, gaśnie, jeżeli ono pozostawiło zdolnych do dziedziczenia potomków.

POWIERNICTWO

§ 618. Powiernictwo (powiernictwo familijne) jest to rozporządzenie, mocą którego pewien majątek uznaje się za niepozbywalne dobro rodziny dla wszystkich przyszych, lub przynajmniej dla większej liczby pokoleń.

GŁÓWNE RODZAJE POWIERNICTW

§ 619. Powiernictwo jest zazwyczaj albo primogeniturą, albo majoratem lub senjoratem zależnie od tego, czy założyciel jego przeznaczył następstwo albo pierwotnemu z linii starszej, albo najbliższemu stopniem z rodziny, a z między kilku równie bliskich starszemu wiekiem, albo też starszemu z rodziny bez względu na linię.

§ 620. W razie wątpliwości należy domniemywać się raczej primogenitury, niż majoratu lub senjoratu, a znów raczej majoratu niż senjoratu.

PORZĄDEK DZIEDZICZENIA W NICH

§ 621. Przy primogeniturze młodsza linja dochodzi do powiernictwa dopiero po wygaśnięciu starszej, tak że brat ostatniego posiadacza ustąpić musi tegoż synom, wnukom, prawnukom i dalszym potomkom.

§ 622. Założyciel może również zupełnie zmienić porządek dziedziczenia i powołać najpóźniej urodzonego ze starszej linii, albo najmłodszego z wszystkich linii, albo wogóle tego, kto jest stopniem najbliższy założycielowi, pierwszemu nabywcy lub ostatniemu posiadaczowi.

§ 623. Jeżeli założyciel w tym względzie nie wypowiedział wyraźnie swej woli, należy raczej mieć wzgląd na ostatniego posiadacza, aniżeli na założyciela powiernictwa i na pierwszego nabywcę. Jeżeli jest więcej osób w równym stopniu, rozstrzyga wiek starszy.

§ 624. Jeżeli założyciel rozporządzi, że powiernictwo ma przyspaść zawsze najbliższemu z rodziny, rozumie się przez to tego, kto jest najbliższy z męskiego potomstwa według zwyczajnego ustawowego porządku dziedziczenia. Jeżeli jest kilku równie bliskich, dzieli się między nich używanie powiernictwa, o ile z rozporządzenia nie wynika jasno przeciwieństwo.

§ 625. Jeżeli ktoś obok powiernictwa dla linii pierworodnej ustanowił drugie albo więcej powiernictw dla linii później urodzonych, wówczas posiadacz pierwszego powiernictwa i jego potomstwo wtedy dopiero nabyć może posiadanie innego powiernictwa, jeżeli w pozostałych liniach niema żadnych potomków do tego powiernictwa powołanych, a powiernictwa pozostają złączone w rękę jednej osoby tak długo, dopóki znowu nie powstaną dwie linje lub więcej linii.

§ 626. Żeńskie potomstwo nie ma z zasady prawa do powiernictwa. Jeżeli jednak założyciel wyraźnie zarządził, że po wygaśnięciu rodu męskiego powinno powiernictwo przejść na linje żeńskie, dzieje się to według porządku przepisane go dla następstwa płci męskiej; lecz dziedzice męscy tej linii, która doszła do posiadania powiernictwa, idą przed dziedzicami płci żeńskiej.

WARUNKI USTANOWIENIA POWIERNICTWA.

§ 627. Bez szczególnego zezwolenia władzy ustawodawczej nie można ustanowić powiernictwa. Przy ustanowieniu sporządzić należy dokładny, uwierzytelniony spis wszystkich przedmiotów należących do powiernictwa i należy przechować go w sądzie. Inwentarz ten służy za podstawę przy każdej zmianie posiadania i przy oddzieleniu powiernictwa od wolnego majątku. Sąd ma czuwać nad bezpieczeństwem powiernictwa według osobnych przepisów.

ODWOŁANIE USTANOWIENIA.

§ 628. Zażyciel powiernictwa ma prawo odwołać ustanowienie powiernictwa, dopóki nikt nie nabył jeszcze prawa wskutek oddania lub umowy. Oświadczenie woli uważa się za odwołane, jeżeli spadkodawcy urodzi się ślubny dziedzic płci męskiej, który nie jest objęty powiernictwem.

ZASADA CO DO PRAW OCZEKIWACZY I POSIADACZA POWIERNICTWA.

§ 629. Własność majątku powierniczego jest podzielona między wszystkich oczekiwaczy a każdorazowego posiadacza powiernictwa. Tamtym służy jedynie własność zwierzchnicza, temu zaś także użytkowa.

SZCZEGÓLNE PRAWA OCZEKIWACZY.

§ 630. Własność zwierzchnicza daje oczekiwaczom powiernictwa prawo żądać, by należące do powiernictwa zapisy długu złożono do sądu; donieść sądowi w razie złego zarządzania dobrami powiernictwa; przedstawić wspólnego kuratora powiernictwa celem zastępowania powiernictwa i potomstwa; wogóle przedsiębrać wszelkie środki potrzebne celem zabezpieczenia substancji.

NIEOGRANICZONE PRAWA POSIADACZA I JEGO OBOWIĄZKI.

§ 631. Posiadacz powiernictwa ma wszystkie prawa i obowiązki właściciela użytkowego. Do niego należą wszelkie pożytki z majątku powiernictwa oraz przyrostu, lecz nie jego substancja. W zamian za to ponosi też wszystkie ciężary. Nie odpowiada za zmniejszenie substancji, powstałe bez jego zawinienia.

PRAWA OGRANICZONE:**A) DO ZRZECZENIA SIĘ I USTANOWIENIA ZASTAWU;**

§ 632. Posiadacz powiernictwa może wprowadzić zrzec się swego prawa co do swej osoby, nie może tego

jednak żadnym sposobem uczynić dla swego potomstwa, choćby go jeszcze nie było. Jeżeli zastawia owoce powiernictwa lub nawet majątek powiernictwa, zastawienie to ma ważność tylko dla tej części owoców, którą on ma prawo zebrać, nie ma zaś ważności dla majątku powiernictwa lub tej części owoców, która należy się następcy.

B) DO PRZEMIANY, ZAMIANY LUB WIECZYSTEJ DZIERZAWY MAJĄTKU POWIERNICTWA;

§ 633. Z podaniem zaraz poniżej ograniczeniem może posiadacz powiernictwa zamienić nieruchomy majątek powiernictwa na kapitał, może zamienić grun'ta za grun'ta; może je za odpowiedniami czynszami rozdzielić lub też oddać w wieczystą dzierżawę.

§ 634. Do tych zmian potrzebuje zatwierdzenia właściwej władzy sądowej. Władza ta musi przesłuchać wszystkich znanych oczekiwaczy, lub ich kuratorów, jeżeli są małoletni lub nieobecni, następnie kuratora powiernictwa i potomstwa; osądzić ważność przyczyn, i zwłaszcza przy zezwoleniu na podział gruntów dbać o to, by trzymano się miary przepisanej w rozporządzeniach politycznych. Umówione przy tem wynagrodzenie składa się jako kapitał powiernictwa.

C) ZADŁUŻENIA.

§ 635. Posiadacz powiernictwa może obciążyć długami trzecią część majątku powierniczego, albo, jeżeli składa się z kapitałów, podjąć z nich trzecią część. Do tego nie potrzebuje zezwolenia oczekiwaczy lub kuratorów, lecz tylko zatwierdzenia właściwej władzy sądowej.

Patrz §§ 233—246 patentu niespornego

OZNACZENIE TRZECIEJ CZĘŚCI, KTORĄ MOŻNA OBDEŁUŻYĆ,

§ 636. Do tej trzeciej części należy wliczyć wszystkie ciężary, obciążające pod jakąkolwiek nazwą majątek

powiernictwa, tak aby dwie trzecie części pozostały zupełnie wolne.

I WARTOŚCI MAJĄTKU POWIERNICTWA

§ 637. Wartość majątku powiernictwa, jeżeli ma być zamieniony lub obdłużony, oznacza się w drodze szacunku sądowego; jeżeli zaś ma być spieniężony, zapomocą publicznej licytacji.

SPOSOB SPŁATY.

§ 638. Spłaty długu powiernictwa należy tak oznaczyć, aby umarzało się rocznie pięć od sta z długu. Tylko z ważnych przyczyn można zezwolić na przedłużenie terminu.

§ 639. Jeżeli posiadacz powiernictwa chce znów podjąć pewną sumę na swój użytek ze spłat już dokonanych, musi dla jej umorzenia płacić jeszcze osobno pięć od sta rocznie.

ODPOWIEDZIALNOŚĆ NASTĘPCY ZA DŁUGI

§ 640. Następca w powiernictwie obowiązany jest do zapłaty tylko długów swego poprzednika, zaciągniętych za zezwoleniem sądu. Za spłaty na ich umorzenie już zapadłe, odpowiada tylko o tyle, o ile nie można ich zaspokoić z wolnodziedzicznego majątku poprzednika.

§ 641. Jeżeli poprzednik poniósł znaczny nakład na utrzymanie lub ważne polepszenie powiernictwa, na co miałby prawo zadłużyć majątek powierniczy, wówczas nakład ten musi być zwrócony. W tym celu mogą jednak następcy obciążyć trzecią część majątku powiernictwa. Spłaty uiszcza się w sposób przepisany w § 638.

§ 642. Wierzyciel powiernictwa nie może żądać zapłaty długu, ciężącego na powiernictwie, chociażby nawet za zezwoleniem sądu, z majątku szczepowego, lecz tylko z jego dochodów.

PODZIAŁ OWOCÓW OSTATNIEGO ROKU

§ 643. Owoce ostatniego roku dzieli się między dziecię poprzednika i następcę w powiernictwie, tak samo, jak między użytkowcę i właściciela (§ 519).

ZNIESIENIE,

§ 644. Powiernictwo może być zniesione, jeżeli nie ma nadziei potomstwa, któreby do niego było powołane. Do rozwiązania węzła powierniczego potrzeba jednak oprócz zgody właściciela użytkowego i wszystkich oczekiwaczy, których należy wezwać zapomocą edyktu, także przesłuchania kuratora potomstwa i zezwolenia sądownego.

ALBO ZGAŚNIĘCIE POWIERNICTWA.

§ 645. Powiernictwo gaśnie, jeżeli zniszczeje, albo jeżeli wymarły wszystkie w dokumencie fundacyjnym powołane linje i nie ma nadziei potomstwa. W ostatnim przypadku jednoczy się własność zwierzchnicza z własnością użytkową, a posiadacz może dowolnie rozporządzać powiernictwem.

RÓŻNICA MIĘDZY POWIERNICTWEM A FUNDACJAMI.

§ 646. Od postanowień i powiernictw różnią się fundacje, przez które przeznaczają się dochody z kapitałów, gruntów lub praw na zakłady powszechnej użyteczności jako to: na beneficja duchowne, szkoły, szpitale lub domy ubogich, albo też na utrzymanie pewnych osób po wszystkie czasy. Przepisy o fundacjach mieszczą się w rozporządzeniach politycznych.

ROZDZIAŁ JEDENASTY.

O ZAPISACH.

KTO MOŻE UCZYNIĆ ZAPIS, JAK I KOMU;

§ 647. Do ważności zapisu (§ 535) jest konieczne, aby go pozostawił zdolny spadkodawca przez ważne roz-

porządzenie ostatniej woli osobie, zdolnej do dziedziczenia.

§ 648. Spadkodawca może też jednemu lub kilku współdziedzicom przeznaczyć zapis ponad udział w spadku, co do którego należy ich uważać tylko za legatarjuszków.

I KOGO MOŻNA OBCIĄŻYĆ UISZCZENIEM ZAPISU.

§ 649. Zapisy obciążają w zasadzie wszystkich dziedziców w stosunku do ich części spadkowych i to nawet w przypadku, gdy zapisano rzecz należącą do jednego współdziedzica. Zależy jednak od spadkodawcy, czy wykonanie zapisu chce polecić wyłącznie jednemu współdziedzicowi, czy też legatarjuszowi.

§ 650. Jeżeli legatarjusza obciążono dalszym zapisem, nie może on się wymówić od całkowitego wypełnienia zapisu dlatego, iż ten dalszy zapis przenosi wartość przeznaczonego mu zapisu. Jeżeli jednak zapisu nie przyjmie, musi przejąć zlecenie ten, komu zapis przypada, lub też zostawić przypadły sobie zapis temu legatarjuszowi, który z niego ma być zaspokojony.

§ 651. Spadkodawca, który zapisał legat pewnej klasie osób, jakoto: krewnym, służbie albo ubogim, może powierzyć dziedzicowi lub osobie trzeciej sposób rozdziału, którym z tych osób i co każdej z nich ma przypaść. Jeżeli spadkodawca nie w tym względzie nie postanowił, zastrzega się wybór dziedzicowi.

PODSTAWIENIA PRZY ZAPISACH.

§ 652. Spadkodawca może zarządzić przy zapisie podstawienie pospolite lub powiernicze; w tym wypadku należy stosować przepisy podane w poprzednim rozdziale.

PRZEDMIOTY ZAPISU

§ 653. Wszystko, co należy do zwyczajnego obrotu: rzeczy, prawa, prace i inne czynności, które posiadają wartość, można zapisywać.

§ 654. Jeżeli zapisano rzeczy, będące wprawdzie powszechnie w obrocie, a których legatarjusz nie jest zdolny posiadać osobiście, wynagradza mu się zwyczajną wartość.

OGÓLNA ZASADA TŁUMACZENIA PRZY ZAPISACH

§ 655. Słowa bierze się także przy zapisach w ich zwyczajnym znaczeniu; chyba, że udowodniono, iż spadkodawca zwykł był przywiązywać do pewnych wyrażen właściwe sobie odrębne znaczenie, albo że zapis byłby inaczej bezskuteczny.

SZCZEGÓLNE PRZEPISY CO DO ZAPISU

A) RZECZY PEWNEGO GATUNKU,

§ 656. Jeżeli spadkodawca zapisał jedną lub więcej rzeczy pewnego gatunku, nie podał jednak bliższego oznaczenia, a w spuściźnie znajduje się większa ilość takich rzeczy; wówczas wybór należy do dziedzica. Musi on jednak wybrać przedmiot, z którego legatarjusz może mieć użytek. Jeżeli pozwolono legatarjuszowi wziąć lub wybrać jedną rzecz z pomiędzy większej ilości, wówczas może wybrać także najlepszą.

§ 657. Jeżeli spadkodawca zapisał wyraźnie jedną lub kilka rzeczy pewnego gatunku tylko ze swej własności, a rzeczy tego rodzaju niema w spuściźnie, legat traci swoją skuteczność. Jeżeli ich niema w ilości zapisanej, legatarjusz musi się zadowolić taką ilością, jaka jest.

§ 658. Jeżeli spadkodawca zapisze jedną lub więcej rzeczy pewnego gatunku nie wyraźnie ze swej własności, a rzeczy takich niema w spadku, wówczas dziedzic musi

ich dostarczyć legatarjuszowi w jakości odpowiadającej stanowi i potrzebom legatarjusza. Zapis sumy pieniężnej obowiązuje dziedzica do zapłacenia tejże, bez względu na to, czy w spadku znajduje się gotówka, czy też nie.

§ 659. Spadkodawca może również trzeciemu zlecić wybór, którą rzecz z pomiędzy większej ilości ma dostać legatarjusz. Jeżeli ten trzeci wyboru odmówi lub umrze przed dokonaniem go, władza sądowa oznaczy zapis, uwzględniając stan i potrzebę legatarjusza. Oznaczenie przez sąd nastąpi także i wtedy, gdy legatarjusz zmarł, przed dokonaniem pozostawionego mu wyboru.

B) ZAPIS RZECZY OZNACZONEJ;

§ 660. Jeżeli zapis rzeczy oznaczonej powtarza się w jednym lub kilku różnych rozporządzeniach, legatarjusz nie może go żądać zarazem w naturze i w jego wartości. Inne zapisy, wymieniające czy to rzecz tego samego rodzaju, czy to tę samą sumę, należą się legatarjuszowi tylekroć, ilekroć je powtórzono.

§ 661. Zapis jest bezskuteczny, jeżeli zapisany przedmiot stanowił już w czasie ostatniego rozporządzenia własność legatarjusza. Jeżeli legatarjusz nabył później ten przedmiot, wypłaca mu się zwyczajną wartość. Jeżeli go jednak otrzymał od samego spadkodawcy, i to bezpłatnie, uważać należy zapis za uchylony.

C) RZECZY CUDZEJ;

§ 662. Zapis rzeczy cudzej, która nie należy ani do spadkodawcy, ani do dziedzica czy legatarjusza, który ma ją oddać trzeciemu, jest bezskuteczny. Jeżeli wymienione osoby mają udział w tej rzeczy lub roszczenie do niej, wówczas rozumieć należy przez zapis tylko to roszczenie lub udział. Jeżeli zapisano rzecz zastawioną lub obciążoną, wówczas odbiorca przejmuje także związane

z nią ciężary. Jeżeli jednak spadkodawca rozporządził wyraźnie, że oznaczoną rzecz cudzą należy kupić i oddać legatarjuszowi, a właściciel nie chce jej odstąpić za cenę szacunkową, wówczas wypłacić należy legatarjuszowi tę wartość.

D) WIERZYTELNOSCI,

§ 663. Zapis wierzytelności, którą spadkodawca ma do legatarjusza, obowiązuje dziedzica do zwrotu zapisu dłużnego, albo do zeznania na rzecz legatarjusza uwolnienia od długu i zaległych odsetek.

§ 664. Jeżeli spadkodawca zapisał komuś wierzytelność, którą ma do osoby trzeciej, dziedzic musi pozostawić legatarjuszowi wierzytelność wraz z zaległymi i dalej bieżącymi odsetkami.

§ 665. Zapis długu, który spadkodawca ma zapłacić legatarjuszowi, ma ten skutek, że dziedzic musi uznać ten dług, dokładnie przez spadkodawcę podany, lub przez legatarjusza wykazany, i musi go zaspokoić najpóźniej w czasie zakreślonym do zapłaty reszty zapisów, bez względu na warunki i terminy, jakie zawiera oblg. Uznanie spadkodawcy nie może jednak przynieść szkody zagrożonym jego wierzycielom.

§ 666. Przez zwolnienie od długu rozumieć należy tylko zwolnienie od długów obecnych, nie zaś od tych, które powstały dopiero po sporządzeniu zapisu. Jeżeli w zapisie zwalnia się od zastawu lub rękojmi, nie wynika stąd również zwolnienie od długu. Jeżeli się przedłuża termin zapłaty, należy mimo to płacić nadal odsetki.

§ 667. Jeżeli spadkodawca dłużny jest komuś pewną sumę i zapisuje mu taką samą sumę, nie można przypuszczać, że chciał umorzyć dług tym zapisem. Dziedzic płaci wtedy sumę tę dwukrotnie; raz jako dług, a następnie jako zapis.

§ 668. Zapis wszystkich nieściągniętych wierzytelności nie obejmuje przecież ani wierzytelności z publicznych papierów kredytowych, ani kapitałów, ciężących na nieruchomości, ani wierzytelności powstających z prawa rzeczowego.

E) POSAGU,

§ 669. Posag zapisać można albo w tym celu, by małżonka uwolnić od zwrotu, albo chcąc zobowiązać dziedzica, aby małżonce oddał sumę lub rzecz wniesioną jako posag bez dowodu i bez potrącenia wyłożonych na tę rzecz kosztów. Tu obowiązują przepisy podane dla innych zapisów wierzytelności.

§ 670. Jeżeli spadkodawca zapisze osobie trzeciej posag nieokreślony, rozumie się przez to, bez względu na jej własny majątek, taki posag, jaki ojciec byłby obowiązany dać tej osobie według swego stanowiska przy średnim majątku.

§ 671. Jeżeli rodzice zapisują córkom posag, wlicza się go do części spadku, przypadającej z ustawy lub ostatniej woli, o ile nie oznaczono go wyraźnie jako zapis naddziałowy.

F) UTRZYMANIA, WYCHOWANIA, LUB ZYWIENIA,

§ 672. Zapis utrzymania obejmuje żywność, ubranie, mieszkanie i inne potrzeby, a to do końca życia, jak najmniej potrzebną naukę. Wszystko to rozumie się także przez wychowanie. Wychowanie kończy się z pełnoletnością. Przez żywienie rozumie się dostarczanie jedla i napoju do końca życia.

§ 673. Jeżeli ani z wyraźnej ani domniemanej woli spadkodawcy, ujawniającej się z dotychczasowego wsparcia, nie można dociec rozmiaru zapisów, w poprzednim paragrafie wymienionych, musi się je oznaczyć według

stanowiska legatarjusza, lub wedle tego, do czego go przygotowano przez udzielone utrzymanie.

G) RUCHOMOŚCI; SPRZĘTÓW DOMOWYCH;

§ 674. Przez ruchomości (meble) rozumie się tylko sprzęty potrzebne do przyzwoitego używania mieszkania; przez sprzęty domowe czyli urządzenia także ruchomości potrzebne do gospodarstwa domowego. Narzędzia do wykonywania rzemiosła do tego nie należą, jeżeli nie było wyraźniejszego oświadczenia.

H) SCHOWKU;

§ 675. Jeżeli komu zapisano schowek, który nie istnieje sam dla siebie, lecz stanowi tylko część całości, przypuszcza się w zasadzie, iż przeznaczono te tylko przedmioty, które tam znajdują się w chwili śmierci spadkodawcy, a do których przechowywania schowek ten był z natury przeznaczony albo przez spadkodawcę zwyczajnie używany.

§ 676. Jeżeli natomiast schowek jest rzeczą ruchomą lub przynajmniej stanowi rzecz samoistną; wówczas legatarjusz ma prawo tylko do schowku, nie zaś do rzeczy, które się w nim znajdują.

§ 677. Jeżeli zapisano szafę, skrzynkę lub szkatułkę ze wszystkimi tam znajdującymi się rzeczami, wlicza się do nich także złoto i srebro, kosztowności i gotówkę, a nawet zapisy długu, wystawione spadkodawcy przez legatarjusza. Inne zapisy długu lub dokumenty, na których opierają się wierzytelności i prawa spadkodawcy, zalicza się do schowku tylko wtedy, kiedy oprócz nich nic więcej nie ma w schowku. Do zapisu rzeczy w stanie płynnym należą także naczynia przeznaczone do ich przenoszenia.

I) KLEJNOTÓW, KOSZTOWNOŚCI I STROJU;

§ 678. Przez klejnoty rozumie się w zasadzie tylko drogie kamienie i prawdziwe perły; przez kosztowności także kamienie fałszywe i wyroby złote lub srebrne jakoteż pozłacane i posrebrzane, służące do przyozdobienia osoby; przez strój zaś to, czego się używa do przyozdobienia osoby oprócz kosztowności, biżuterji i ubiorów.

K) ZŁOTA LUB SREBRA; BIELIZNY; POJAZDU;

§ 679. Zapis złota lub srebra obejmuje złoto lub srebro obrobione i nieobrobione, lecz nie obejmuje monet bitych, ani nawet tego, co jest tylko częścią lub ozdobą innej rzeczy spadkowej, np. zegarka lub tabakiery. Bielizny nie zalicza się do odzieży, a koronek do bielizny, lecz do stroju. Przez pojazd rozumie się konie wyjazdowe i powóz wraz z należącą do nich uprzężą przeznaczone dla wygody spadkodawcy; nie rozumie się zaś wierzchowców i przyborów do jazdy konnej.

L) GOTÓWKI;

§ 680. Do gotówki należą także te publiczne papiery kredytowe, które zastępują gotówkę w zwyczajnym obiegu.

M) O WYRAZENIU: DZIECI;

§ 681. Przez słowo: dzieci, rozumie się tylko synów i córki, jeżeli spadkodawca obdarza cudze dzieci; jeżeli jednak obdarza własne dzieci, słowo to obejmuje także potomków wstępujących w ich miejsce, którzy byli już spłodzeni w czasie śmierci spadkodawcy.

N) KREWNI;

§ 682. Zapis pozostawiony dla krewnych bez bliższego określenia otrzymują najbliżsi krewni według ustawowego porządku dziedziczenia, a do zapisów należy

także stosować podaną powyżej w § 559 zasadę o podziale dziedzictwa między osoby, które uważa się za jedną osobę.

O) SŁUDZY

§ 683. Jeżeli spadkodawca pozostawił zapis swoim sługom i oznaczył ich tylko przez stosunek służbowy, wówczas przypuszcza się, że mają otrzymać go ci, którzy w chwili jego śmierci pozostają w stosunku służbowym. W tym jednak przypadku jak również we wszystkich innych, domniemanie to uchylić można przez odmienne silniejsze przyczyny domniemania.

DZIEN, W KTÓRYM ZAPISY PRZYPADAJĄ

§ 684. Zazwyczaj (§ 699) nabywa legatarjusz zaraz po śmierci spadkodawcy dla siebie i swych potomków prawo do zapisu. Prawo własności jednak na rzeczy zapisanej uzyskać można tylko stosownie do przepisów o nabywaniu własności, podanych w piątym rozdziale.

DZIEN PŁATNOŚCI

§ 685. Zapisu poszczególnych przedmiotów spuścizny i praw do tych przedmiotów się odnoszących, drobnych wynagrodzeń dla służby i zapisów pobożnych można żądać bezzwłocznie; innych zaś zapisów dopiero w rok po śmierci spadkodawcy.

§ 686. Przy zapisie poszczególnego przedmiotu spadkowego należą się legatarjuszowi także od dnia śmierci spadkodawcy odsetki bieżące, powstałe pożytki i wszelki inny przyrost. Za to ponosi także wszelkie ciężary legat obarczające, a nawet stratę, jeżeli legat bez czyjejkolwiek winy zmniejszy się lub całkowicie zniszczyje.

§ 687. Jeżeli komuś zapisano kwotę, która ma być płaconą w powracających terminach, jako to: co roku, co

miesiąc lub podobnie; legatarjusz uzyskuje prawo do całej kwoty za ten okres, jeżeli dożył choćby tylko jego początku. Żądać jednak tej kwoty można dopiero z upływem terminu. Pierwszy okres rozpoczyna biec z dniem śmierci spadkodawcy.

PRAWO LEGATARJUSZA DO ZABEZPIECZENIA

§ 688. We wszystkich przypadkach, w których wierzyciel może żądać od dłużnika zabezpieczenia, może także legatarjusz domagać się zabezpieczenia swego legatu. W jaki sposób należy dokonać intabulacji zapisu dla uzasadnienia prawa rzeczowego, podano poprzednio w § 437.

Patrz §§ 159—161 patentu niespornego

KOMU PRZYPADA ZAPIS OPRÓZNIONY?

§ 689. Zapis, którego legatarjusz nie może lub nie chce przyjąć, przypada osobie podstawionej (§ 652). Jeżeli niema nikogo podstawionego, a cały zapis przeznaczono dla większej ilości osób niepodzielnie lub wyraźnie w równych częściach, udział, którego jedna z nich nie otrzymuje, przyrasta pozostałym tak samo, jak spadek współdziedzicom. Oprócz tych dwóch przypadków pozostaje zapis opróżniony w masie spadkowej.

PRAWO DZIEDZICA, JEZELI CIĘŻARY WYCZERPUJĄ MASĘ,

§ 690. Jeżeli zapisy wyczerpują cały spadek; niczego więcej dziedzic żądać nie może, jak tylko zwrotu wydatków poczynionych przez siebie dla dobra masy i wynagrodzenia stosownego do swych trudów. Jeżeli nie chce sam spadkiem zarządzać; musi postawić wniosek o ustanowienie kuratora.

§ 691. Jeżeli nie można zaspokoić wszystkich legatarjuszy ze spuścizny, należy wypłacić zapis utrzymania przed wszystkimi innymi zapisami, a utrzymanie należy się legatarjuszowi od dnia, kiedy spadek przypada.

ALBO NAWET PRZEWYŻSZAJĄ.

§ 692. Jeżeli spadek nie starczy na zapłatę długów, innych obowiązkowych wydatków i na zaspokojenie wszystkich zapisów, wówczas legatarjusze ponoszą odpowiedzialnie potrącenie. Dlatego dziedzic nie jest obowiązany do wypłaty zapisów bez zabezpieczenia dopóty, dopóki takie niebezpieczeństwo zachodzi.

§ 693. Jeżeli jednak legatarjusze otrzymali już zapisy, oznacza się potrącenie według wartości, jaką zapis miał w czasie odbioru, i według pobranych z niego pożytków. Aby uniknąć potrącenia może jednak zawsze legatarjusz także po otrzymaniu zapisu, zwrócić do masy ten zapis lub wspomnianą wyżej wartość i pobrane pożytki; co się tyczy ulepszenia i pogorszenia uważa się go za posiadacza w dobrej wierze.

O OPŁATACH USTAWOWYCH NA RZECZ ZAKŁADÓW PUBLICZNYCH.

§ 694. Za zapisy nie należy uważać opłat, jakie spadkodawca przeznaczył w testamencie w myśl przepisów politycznych na wsparcie domów ubogich, domów inwalidów i szpitali oraz na cele nauki publicznej; są one daniną państwową, którą nawet dziedzic ustawowy musi uiścić, a której nie można ocenić według zasad prawa prywatnego, lecz tylko według rozporządzeń politycznych.

ROZDZIAŁ DWUNASTY.**O OGRANICZENIU I UCHYLENIU OSTATNIEJ WOLI.****PRAWO SPADKODAWCY DO OGRANICZENIA LUB ZMIANY SWEJ OSTATNIEJ WOLI.**

§ 695. Spadkodawca może ograniczyć swe rozporządzenie ostatniej woli przez warunek, termin, zlecenie, lub oświadczenie zamiaru. Może też swój testament lub kodycył zmienić lub zupełnie uchylić.

**SPOSOBY OGRANICZENIA OSTATNIEJ WOLI.
I. WARUNEK.**

§ 696. Warunkiem nazywa się zdarzenie, od którego pewne prawo czyni się zawisłym. Warunek jest dodatni albo ujemny według tego, czy chodzi o ziszczenie lub nieziszczenie się zdarzenia. Jest zawieszający, jeżeli prawo przyznane dopiero po jego spełnieniu się uzyskuje swą moc; jeżeli zaś to prawo z jego nadejściem gaśnie, warunek jest rozwiązujący.

PRZEPISY:

A) O NIEZROZUMIAŁYCH;

§ 697. Warunki zupełnie niezrozumiałe należy uważać za niedodane.

B) O NIEMOŻLIWYCH LUB NIEDOZWOLONYCH;

§ 698. Rozporządzenie, którem udziela się komuś prawa pod niemożliwym warunkiem zawieszającym, jest nieważne, choćby ziszczenie się warunku dopiero później stało się niemożliwe, a spadkodawca wiedział o niemożliwości. Niemożliwy warunek rozwiązujący uważa się za niedodany. Wszystko to obowiązuje także przy warunkach niedozwolonych.

C) O MOŻLIWYCH I DOZWOLONYCH;

§ 699. Jeżeli warunki są możliwe i dozwolone; wówczas prawo od nich zawisłe nabyć można jedynie przez ich dokładne spełnienie się; obojętne jest przytem, czy warunek zależy od przypadku, czy od woli obdarzonego dziedzica, legatarjusza lub trzeciego.

D) O WARUNKU NIEZAWARCIA MAŁŻENSTWA;

§ 700. Warunek, że dziedzic lub legatarjusz nie ma zawrzeć małżeństwa nawet po dojściu do pełnoletności, należy uważać za niedodany. Tylko osoba owdowiała musi spełnić ten warunek, jeżeli ma jedno lub kilkoro

dzieci. Można ważnie nałożyć warunek, aby dziedzic lub legatarjusz nie ożenił się z pewną oznaczoną osobą.

**E) JEŻELI WARUNEK SPEŁNIŁ SIĘ ZA ŻYCIA
SPADKODAWCY**

§ 701. Jeżeli warunek, umieszczony w oświadczeniu ostatniej woli spełnił się już za życia spadkodawcy, należy go po śmierci spadkodawcy powtórnie wypełnić tylko wtedy, gdy warunek polega na czynności dziedzica lub legatarjusza, którą on może powtórzyć.

**CZY WARUNEK ODNOSI SIĘ TAKŻE DO OSOB
PODSTAWIONYCH**

§ 702. Warunek nałożony na dziedzica lub legatarjusza nie odnosi się do podstawionego przez spadkodawcę dziedzica lub legatarjusza, bez wyraźnego oświadczenia spadkodawcy.

SKUTEK MOZLIWEGO WARUNKU ZAWIESZAJĄCEGO

§ 703. Do nabycia spadku przyznanego pod warunkiem zawieszającym jest konieczne, aby osoba obdarzona przeżyła spełnienie się warunku i była zdolna do dziedziczenia w chwili jego spełnienia się.

2 TERMIN

§ 704. Jeżeli niema pewności, czy termin, do którego spadkodawca ograniczył przyznane prawo, nadejdzie czy też nie; uważa się to ograniczenie za warunek.

§ 705. Jeżeli termin jest tego rodzaju, że nadejść musi, prawo przyznane przechodzi jak inne prawa bezwarunkowe także na dziedziców osoby obdarowanej, a tylko oddanie rzeczy odracza się do ustanowionego terminu.

§ 706. Jeżeli jest rzeczą oczywistą, że czas oznaczony w ostatniem rozporządzeniu nigdy nie może nadejść, uważa się zakreszenie takiego terminu za dodanie wa-

runku niemożliwego. Tylko w przypadku, gdy spadkodawca prawdopodobnie pomylił się tylko w obliczeniu czasu, oznacza się termin wedle prawdopodobnej woli spadkodawcy.

STOSUNEK PRAWNY PRZY WARUNKU LUB TERMINIE MIĘDZY OSOBĄ OBDARZONĄ A JEJ NASTĘPCĄ

§ 707. Dopóki warunek jeszcze się nie spełnił lub termin jeszcze nie nadszedł, i prawo dziedzica lub legatarjusza doznaje wskutek tego zwłoki; dopóty dziedzic ustawowy i dziedzic testamentowy w pierwszym, zaś dziedzic i legatarjusz w drugim przypadku mają nawzajem takie same prawa i obowiązki co do tymczasowego posiadania i używania spadku lub zapisu, jak przy podstawie powierniczym.

§ 708. Kto otrzymuje dziedzictwo albo zapis pod warunkiem ujemnym lub rozwiązującym, albo tylko na pewien czas, ma wobec tego, komu przypadnie dziedzictwo lub zapis w razie ziszczenia się warunku lub nadejścia oznaczonego terminu, te same prawa i obowiązki, jakie służą dziedzicowi lub legatarjuszowi wobec substytuta powierniczego (§ 613).

3 ZLECENIE

§ 709. Jeżeli spadkodawca przeznaczył komuś spadek ze zleceniem, należy uważać to zlecenie za warunek rozwiązujący, tak że przez niewykonanie zlecenia traci się spadek (§ 696).

§ 710. W wypadku, jeżeli dokładne wykonanie zlecenia nie jest możliwe, należy przynajmniej postarać się, aby wedle możliwości w przybliżeniu uczynić mu zadość. Jeżeli jednak i tego uczynić nie można, obciążony mimo to zatrzymuje przeznaczoną spuściznę, o ile z woli spadkodawcy nie wynika przeciwnieństwo. Kto sam uczynił

się niezdolnym do wykonywania zlecenia, traci przeznaczony mu spadek.

§ 711. Jeżeli spadkodawca wyraził wprawdzie cel, na który przeznaczza spuściznę, ale nie nałożył obowiązku wypełnienia tego celu, wówczas nie można zmusić osoby obdarzonej, ażeby użyła spadku na ten cel.

§ 712. Nieważne jest rozporządzenie, którem spadkodawca zleca swemu dziedzicowi czynność niemożliwą lub niedozwoloną, dodając, że w razie niewykonania zlecenia ma dać legat trzeciej osobie.

O UCHYLENIU ROZPORZĄDZEN, A MIANOWICIE

1. PRZEZ SPORZĄDZENIE NOWEGO ROZPORZĄDZENIA, TESTAMENTU;

§ 713. Późniejszy ważny testament uchyla wcześniejszy testament nie tylko pod względem ustanowienia dziedzica, ale także co do innych rozporządzeń, o ile spadkodawca nie daje wyraźnie do poznania w ostatnim testamencie, że wcześniejszy ma być utrzymany w całości lub w części. Przepis ten obowiązuje także wtedy, jeżeli późniejszy testament powołuje dziedzica tylko do części spadku. Część pozostała nie przypada dziedzicom, ustanowionym w testamencie wcześniejszym, lecz dziedzicom ustawowym.

ALBO KODYCYLU;

§ 714. Późniejszy kodycył, jakich więcej obok siebie istnieć może, uchyla wcześniejsze zapisy oraz kodycyle, tylko o tyle, o ile jest z nimi w sprzeczności.

§ 715. Jeżeli nie można rozstrzygnąć, który testament lub kodycył jest późniejszy, natenczas ważne są obydwaj o tyle, o ile mogą istnieć obok siebie, i wówczas wchodzą w zastosowanie przepisy, podane w rozdziale o współwłasności.

**POMIMO WYRAZONEGO PRZEDTEM OŚWIADCZENIA
NIEZMIENIENIA WOLI**

§ 716. (Now. III, § 61). Za niedołężony uważać należy zamieszczony w testamencie lub kodycyłu dodatek: że każde późniejsze rozporządzenie wogóle, lub gdyby nie zawierało pewnego znamienia, uważane ma być za niebyłe i nieważne.

Now III, § 62 Postanowienie poprzednie ma zastosowanie także do rozporządzenia ostatej woli, sporządzonego przed 1 stycznia 1917 r., jeżeli rozporządzenie zawierające tego rodzaju dodatek sporządzono jeszcze przed tym dniem

2 PRZEZ ODWOŁANIE,

§ 717. Jeżeli spadkodawca chce uchylić swe rozporządzenie nie robiąc nowego; musi je odwołać wyraźnie albo ustnie, albo na piśmie, albo zniszczyć dokument.

§ 718. Odwołania można dokonać tylko w takim stanie, w jakim jest się zdolnym do oświadczenia ostatej woli. Uznany sądownie za marnotrawcę może ostatej wolej swoją ważnie odwołać.

A) WYRAZNE,

§ 719. Ustne odwołanie sądowego *) lub pozasądowego rozporządzenia ostatej woli wymaga tylu i takich świadków, ilu potrzeba do ważności testamentu ustnego; odwołanie zaś pisemne wymaga oświadczenia przez spadkodawcę własnoręcznie napisanego i podpisanego lub przynajmniej podpisanego przez niego i przez świadków, potrzebnych do pisemnego testamentu.

§ 720. Rozporządzenie spadkodawcy, którem zabronił dziedzicowi lub legatarjuszowi zaczepiać ostatej wole, pod zagrożeniem odjęcia korzyści, nie ma nigdy skutku w przypadku, gdy się zwalcza tylko prawdziwość oświadczenia lub jego znaczenie.

*) Patrz art 142 prawa o notaryjacie przy § 551

B) MILCZĄCE,

§ 721. Kto w swym testamencie lub kodycyłu przecina podpis, przekreśla go, albo wymaże całą osnovę, niszczy go. Jeżeli spośród kilku dokumentów równobrzmiących zniszczono tylko jeden, nie można z tego wnioskować o odwołaniu.

§ 722. (Now III, § 57) Jeżeli dokument przypadkiem tylko uległ wymienionym poprzednio uszkodzeniom, albo zaginął, ostatnia wola nie traci skuteczności; byleby tylko udowodniono przypadek i treść dokumentu.

Now III, § 58 Postanowienia § 57 stosują się do wszystkich przypadków prawnych, nierozstrzygniętych przed dniem 1 stycznia 1917 r wyrokiem prawomocnym, dekretem dziedzictwa lub układem stron

§ 723. Jeżeli spadkodawca zniszczył rozporządzenie późniejsze, zostawił zaś nienaruszone wcześniejsze rozporządzenie pisemne, wówczas to ostatnie pisemne odzyskuje swoją moc. Dawniejsze rozporządzenie ustne przez to nie odżywa.

ALBO C) DOMNIEMANE

§ 724. Zapis uchodzi za odwołany, jeżeli spadkodawca dochodził zapisanej wierzytelności i ściągnął ją; jeżeli rzecz przeznaczoną komuś pozbył i nie otrzymał jej napowrót; lub też, jeżeli ją przemienił na inną w taki sposób, iż straciła swój poprzedni kształt i swą dawniejszą nazwę.

§ 725. Jeżeli zaś dłużnik uiścił wierzytelność z własnego popędu; jeżeli pozbycie legatu nastąpiło na zarządzenie sądu; jeżeli rzecz bez zezwolenia spadkodawcy przeistoczono, legat trwa nadal.

3 PRZEZ ZRZECZENIE SIĘ DZIEDZICOW

§ 726. Jeżeli ani dziedzic, ani dziedzic podstawiony nie chce lub nie może przyjąć spadku, prawo spadkowe

przechodzi na dziedziców ustawowych. Ci jednak są obowiązani wypełnić resztę rozporządzeń spadkodawcy. Jeżeli i oni zrzekną się spadku, uważa się legatarjuszy stosunkowo za dziedziców.

ROZDZIAŁ TRZYNASTY.

O USTAWOWYM PORZĄDKU DZIEDZICZENIA.

PRZYPADKI DZIEDZICZENIA USTAWOWEGO

§ 727. Jeżeli zmarły nie pozostawił ważnego oświadczenia ostatniej woli, jeżeli w niem nie rozporządził całym swym majątkiem, jeżeli nie zaopatrzył należycie osób, którym obowiązany był z ustawy pozostawić część spadku; lub, gdy dziedzice ustanowieni nie chcą lub nie mogą przyjąć spadku, wówczas następuje w całości lub w części ustawy porządek dziedziczenia.

§ 728. W braku ważnego oświadczenia ostatniej woli cała spuścizna zmarłego przypada dziedzicom ustawowym. Jeżeli zaś istnieje ważne oświadczenie ostatniej woli, przypada im ta część dziedzictwa, której w oświadczeniu nikomu nie przyznano.

PRZEPIS NA WYPADEK UKROCENIA ZACHOWKU

§ 729. Jeżeli osoba, której spadkodawca był obowiązany z ustawy pozostawić część spadku, została pokrzywdzona przez oświadczenie ostatniej woli, może ona powołać się na przepis ustawy i żądać sądownie należnej jej części spadku według następnego rozdziału.

DZIEDZICE USTAWOWI:

I KREWNI ŚLUBNEGO POCHODZENIA.

§ 730. Ustawowymi dziedzicami są przedewszystkiem ci, którzy są ze spadkodawcą spokrewnieni w najbliższej linii na podstawie ślubnego pochodzenia. Linje pokrewieństwa oznacza się w następujący sposób.

LINJE ICH ZDOLNE DO DZIEDZICZENIA.

§ 731. (Now. I, § 60). Do pierwszej linii należą ci, którzy jednoczą się w osobie spadkodawcy, jako w swym szczipie, mianowicie: dzieci jego i ich potomkowie.

Do drugiej linii należą ojciec i matka spadkodawcy wraz z tymi, którzy wraz z nimi jednoczą się w osobie ojca i matki, mianowicie: jego rodzeństwo i tegoż potomkowie.

Do trzeciej linii należą dziadowie wraz z rodzeństwem rodziców i ich potomkami.

Z czwartej linii są powołani do następstwa w dziedziczeniu tylko pierwsi pradziadowie spadkodawcy.

I. LINJA: DZIECI.

§ 732. Jeżeli spadkodawca ma dzieci ślubne pierwszego stopnia, przypada im całe dziedzictwo, bez względu na to, czy są płci męskiej lub żeńskiej, czy się urodziły za życia spadkodawcy lub po jego śmierci. Kilkoro dzieci dzieli się dziedzictwem według ich liczby w równych częściach. Wnuki żyjących jeszcze dzieci i prawnuki żyjących jeszcze wnuków nie mają prawa do dziedziczenia.

§ 733. Jeżeli dziecko spadkodawcy zmarło przed nim, a pozostał po niem jeden lub kilku wnuków, udział, jakiby się należał zmarłemu dziecku, przypada pozostałemu wnukowi w całości, albo kilku wnukom w równych częściach. Jeżeli z tych wnuków również zmarł jeden i pozostawił prawnuków, dzieli się w taki sam sposób udział zmarłego wnuka na równe części między prawnuków. Jeżeli po spadkodawcy pozostali jeszcze dalsi potomkowie, dokonuje się podziału stosunkowo według podanego powyżej przepisu.

§ 734. W ten sposób dzieli się spadek nietylko wtedy, kiedy wnuki po zmarłych dzieciach schodzą się

z dziećmi jeszcze żyjącymi, lub dalsi potomkowie z bliższymi potomkami spadkodawcy; lecz także wtedy, kiedy spadek ma się rozdzielić tylko pomiędzy wnuków po różnych dzieciach, albo pomiędzy prawnuków po różnych dzieciach. A zatem wnuki pozostałe po każdym dziecku i prawnuki pozostałe po każdym wnuku, bez względu na to czy jest ich wielu lub niewielu, nie mogą nigdy otrzymać ani więcej ani mniej, niż byłoby otrzymało zmarłe dziecko lub zmarły wnuk, gdyby pozostali przy życiu.

2. LINJA: RODZICE I ICH POTOMKOWIE;

§ 735. Jeżeli niema nikogo pochodzącego od samego spadkodawcy, spadek przypada tym, którzy są z nim spokrewnieni w drugiej linji; mianowicie jego rodzicom i potomkom. Jeżeli oboje rodzice jeszcze żyją, należy się im cały spadek w równych częściach. Jeżeli jeden z rodziców zmarł, wówczas wstępują w jego prawo pozostałe po nim dzieci lub potomkowie i połowę, którąby się należała zmarłemu, dzieli się pomiędzy nich według zasad ustalonych w §§ 732—734 o podziale dziedzictwa pomiędzy dzieci i dalszych potomków spadkodawcy.

§ 736. Jeżeli zmarli oboje rodzice spadkodawcy, dzieli się po myśli §§ 732—734 tę połowę spadku, która byłaby przypadła ojcu, pomiędzy dzieci po nim pozostałe i ich potomków; zaś drugą połowę, która byłaby się należała matce, pomiędzy jej dzieci i ich potomków. Jeżeli po tych rodzicach niema innych dzieci jak tylko przez nich wspólnie spłodzone lub ich potomkowie, dzielą oni obie połowy równo pomiędzy sobą. Jeżeli atoli oprócz nich są jeszcze dzieci, które ojciec lub matka lub oboje spłodzili w innem małżeństwie, to dzieci spłodzone wspólnie przez ojca i matkę lub ich potomkowie, otrzymują należny im udział tak z połowy ojczystej

jak i macierzystej, równy udziałowi rodzeństwa przyrodniego.

§ 737. Jeżeli jeden ze zmarłych rodziców spadkodawcy nie pozostawił ani dzieci ani potomków, cały spadek przypada drugiemu z rodziców jeszcze pozostałemu przy życiu. Jeżeli także drugi z rodziców nie żyje, dzieli się cały spadek pomiędzy jego dzieci i potomków według już podanych zasad.

3. LINJA: DZIADKOWIE I ICH POTOMSTWO.

§ 738. Jeżeli rodzice spadkodawcy zmarli bez potomków, spadek przechodzi na trzecią linję, mianowicie na dziadków spadkodawcy i ich potomstwo. Spadek dzieli się wtedy na dwie równe części. Jedna połowa należy się rodzicom ojca i ich potomkom, a druga rodzicom matki i ich potomkom.

§ 739. Każdą z tych połów dzieli się równo pomiędzy dziadków jednej i drugiej strony, jeżeli oboje jeszcze żyją. Jeżeli jeden z dziadków zmarł, albo zmarli oboje z jednej lub drugiej strony, dzieli się przypadającą tej stronie połowę pomiędzy dzieci i potomstwo tych dziadków, według których należy podzielić cały spadek w drugiej linji pomiędzy dzieci i potomków rodziców spadkodawcy (§§ 735—737).

§ 740. Jeżeli ze strony ojca lub matki zmarli oboje dziadkowie i ani po dziadku ani po babce z tej strony niema potomków, wówczas przypada cały spadek żyjącym jeszcze dziadkom z drugiej strony, albo po ich śmierci pozostałym po nich dzieciom i potomkom.

4. LINJA: PRADZIADOWIE.

§ 741. (Now. I, § 61). Po zupełnem wygaśnięciu trzeciej linji powołani są do ustawowego następstwa w dziedziczeniu pradziadowie spadkodawcy. Dziadom ojca

spadkodawcy przypada połowa dziedzictwa, dziadom matki druga połowa. Każdą połową spadku dzielą się obie pary dziadów po równych częściach. Jeżeli niema jednej części jednej pary dziadów, dostaje się ósma część dziedzictwa, przypadająca na tę stronę, pozostałej przy życiu z tej pary dziadów. Jeżeli niema jednej pary dziadów, powołaną jest do jej czwartej części druga para dziadów tego samego rodzica spadkodawcy.

W razie, gdy niema obu par dziadów jednego z rodziców spadkodawcy, powołani są do przypadającej im połowy spadku obie pary dziadów drugiego rodzica w takim samym wymiarze, jak do przypadającej im bezpośrednio połowy spadku.

§§ 742 do 749 uchylone Now. I, § 62.

§ 750. Jeżeli ktoś jest spokrewniony ze spadkodawcą więcej niż z jednej strony, korzysta z każdej strony z tego prawa spadkowego, które mu przysługuje jako krewnemu z tej właśnie strony (§ 736).

WYŁĄCZENIE DALSZYCH KREWNYCH.

§ 751. (Now. I, § 63). Do tych czterech linii pokrewieństwa ślubnego ograniczone jest prawo następstwa w dziedziczeniu majątku wolnodziedzicznego.

Nowela I, § 64. Postanowienia § 63 nie mają zastosowania, jeżeli przypadnięcie sukcesji nastąpiło przed dniem wejścia w życie tego rozporządzenia cesarskiego, tj. przed dniem 13 października 1914 r.

II. USTAWOWE PRAWO DZIEDZICZENIA DZIECI LEGITYMOWANYCH.

§ 752. Dzieci urodzone poza małżeństwem i legitymowane przez późniejsze zawarcie małżeństwa przez ich rodziców, jakoteż te, którym służy szczególne dobrodziejstwo § 160 mimo przeszkody zaszłej przy zaślubinach ich rodziców, mają także pod względem ustawowe-

go porządku dziedziczenia prawa dzieci ślubnych z ograniczeniami zawartymi w § 160 i w § 161.

§ 753. Dziecku nieślubnemu, legitymowanemu przez przywilej ustawodawcy, służy tylko wtedy ustawowe prawo dziedziczenia do spadku po ojcu, jeżeli na prośbę ojca dziecko uzyskało legitymację, aby mogło korzystać z równych praw z dziećmi ślubnymi do majątku wolnodziedzicznego.

III. DZIECI NIEŚLUBNYCH.

§ 754. (Now. I, § 65). Względem matki i krewnych matki mają dzieci nieślubne przy ustawowym następstwie w dziedziczeniu majątku wolno dziedzicznego równe prawa ze ślubnymi. Do spadku ojca i ojcowskich krewnych nie przysługuje dzieciom nieślubnym ustawowe prawo dziedziczenia.

Nowela I, § 67. Nie można rościć sobie ustawowego prawa do spadku pomiędzy dzieckiem nieślubnym a krewnymi matki, jeżeli spadek przypadł przed wejściem w życie tego cesarskiego rozporządzenia (13 października 1914).

IV. DZIECI PRZYSPOSOBIONYCH.

§ 755. Dzieci przysposobione mają przy dziedziczeniu z ustawy to samo prawo do wolno dziedzicznego majątku tego, który je przysposobił, co dzieci ślubne. Nie służy im jednak prawo dziedziczenia po jego krewnych lub po jego małżonku, który nie zezwolił na przysposobienie. Zachowują jednak ustawowe prawo dziedziczenia po swych naturalnych rodzicach i krewnych (§ 183).

V. PRAWO SPADKOWE RODZICÓW PO DZIECIACH W §§ 752—754 WYMIENIONYCH.

§ 756. (Now. I, § 66). Rodzicom przysługuje do spadku ich dzieci legitymowanych lub szczególnie przez ustawę uwzględnionych dzieci nieślubnych takie samo wzajemne prawo, jakie przyznano dzieciom do spadku po ich

rodzicach (§§ 752 do 754). Następstwo w dziedziczeniu majątku dziecka, które pozostało nieślubnem, przysługuje tylko matce i jej krewnym; ojciec i jego krewni są od niego wykluczeni. Także przysposobiciele nie mają ustawowego prawa dziedziczenia do spadku przysposobieńca; przypada on wedle ustawowego porządku dziedziczenia jego krewnym.

Patrz § 67, Now. I przy § 754.

VI. USTAWOWE PRAWO DZIEDZICZENIA MAŁŻONKA.

§ 757. (Now. I, § 68). Pozostały przy życiu małżonek spadkodawcy jest obok dzieci spadkodawcy i ich potomków dziedzicem ustawowym do jednej czwartej części spuścizny, obok rodziców spadkodawcy i ich potomków albo obok dziadów do połowy. Jeżeli obok dziadów żyją potomkowie zmarłych dziadów, otrzymuje małżonek nadto z drugiej połowy dziedzictwa tę część, która wedle § 739 i 740 byłaby przypadła potomkom zmarłych dziadów. We wszystkich przypadkach wlicza się w część dziedzictwa małżonka to, co mu przypada z majątku spadkodawcy wedle umów małżeńskich lub umowy dziedziczenia.

Jeżeli niema ustawowych dziedziców ani pierwszej lub drugiej linji ani dziadów, otrzymuje pozostały małżonek całe dziedzictwo.

§ 758. (Now. I, § 69). Oprócz części dziedzictwa należą się pozostałemu przy życiu małżonkowi jako zapis naddziałowy rzeczy ruchome, wchodzące w skład małżeńskiego gospodarstwa domowego, jednak obok dzieci spadkodawcy tylko to, co jest potrzebne do jego własnego użytku.

§ 759. (Now. I, § 70). Małżonek rozdzielony z własnego zawinienia nie ma ustawowego prawa dziedziczenia i nie może wymagać zapisu naddziałowego.

Jednego i drugiego odmawia się pozostałemu przy życiu małżonkowi, jeżeli spadkodawca wniósł już był przeciw niemu skargę o rozwód lub rozdział małżeństwa z powodu jego zawinienia, a skargę tę uwzględniono.

Nowela I, § 72 Przepisy §§ 68—71 nie stosują się do spadków, których otwarcie sukcesji nastąpiło przed dniem 13 października 1914

§ 760. (Now I, § 73) Jeżeli niema nikogo uprawnionego do następstwa w dziedziczeniu albo jeżeli nikt nie nabywa dziedzictwa, przypada spuścizna jako dobro bezdziedziczne państwu.

ODSTĘPSTWA OD POWSZECHNEGO PORZĄDKU DZIEDZICZENIA

§ 761. Ustawy polityczne zawierają odstępstwa od podanego w tym rozdziale ustawowego porządku dziedziczenia ze względu na majątki włościańskie i spadek po osobach duchownych.

Po myśli dekretu nadwornego z 27 listopada 1807 Nr 828 Zus — co do katolickich duchownych świeckich, gdyby taki duchowny zmarł bez rozporządzenia ostatniej woli, jedna trzecia spadku ma przypaść kościołowi, jedna trzecia ubogim i jedna trzecia krewnym.

ROZDZIAŁ CZTERNASTY.

O ZACHOWKU I POLICZENIU NA ZACHOWEK LUB NA CZĘŚĆ SPADKU.

KTORYM OSOBOM JAKO DZIEDZICOM KONIECZNYM NALEŻY SIĘ ZACHOWEK

§ 762. Osobami, które spadkodawca w rozporządzeniu ostatniej woli musi obdarzyć częścią dziedzictwa, są jego dzieci, a w braku ich jego rodzice.

§ 763. Pod nazwą dzieci rozumie się według ogólnej zasady (§ 42) także wnuków i prawnuków; pod na-

zwą rodziców wszystkich dziadków. Niema tu różnicy pomiędzy płcią męską a żeńską, pomiędzy urodzeniem słubnem a niesłubnem, skoro tylko osobom tym mogłoby służyć prawo i porządek ustawowego dziedziczenia.

Po myśli dekretu nadwornego z 10 maja 1833 Nr 2610 Zus także dzieci adoptowane należą do dzieci, którym według § 763 należy się zachówek

§ 764. Część spadku, której te osoby mają prawo domagać się, nazywa się zachowkiem, one same w tym względzie nazywają się dziedzicami koniecznymi.

W JAKIEJ WYSOKOŚCI,

§ 765. Jako zachówek przeznaczają ustawa dla każdego dziecka połowę tego, coby mu przypadło według ustawowego porządku dziedziczenia.

§ 766. W linii wstępnej należy się każdemu dziedzicowi koniecznemu jako zachówek trzecia część tego, coby otrzymał według ustawowego porządku dziedziczenia.

I Z JAKIEMI OGRANICZENIAMI

§ 767. Kto zrzekł się prawa dziedziczenia, kto wykluczony jest od prawa dziedziczenia według przepisów objętych rozdziałem ósmym, albo kogo spadkodawca prawnie wydziedziczył, ten nie ma prawa do zachowku, a przy wymiarze zachowku uważa się go za nieistniejącego.

WARUNKI PRAWNEGO WYDZIEDZICZENIA

§ 768. Dziecko można wydziedziczyć:

- 1) (jeżeli porzuci wiarę chrześcijańską) — uchylony art 7 ustawy z 25 maja 1868 Dpp Nr 49
- 2) jeżeli spadkodawcę będącego w potrzebie pozostawiło bez pomocy;
- 3) jeżeli zostało skazane za zbrodnię na karę więzienia dożywotniego lub dwudziestoletniego;

4) jeżeli uporczywie prowadzi życie, które wykracza przeciwko obyczajności publicznej.

§ 769. Z tych samych przyczyn można także rodziców wykluczyć od zachowku, a w szczególności także wtedy, jeżeli zupełnie zaniedbali wychowania dziecka.

§ 770. Wogóle można w rozporządzeniu ostatniej woli pozbawić dziedzica koniecznego zachowku także z powodu takich czynności, które czynią dziedzica niegodnym prawa spadkowego według §§ 540—542.

§ 771. Przyczynę wydziedziczenia musi zawsze udowodnić dziedzic niezależnie od tego, czy ją spadkodawca wyraził czy nie wyraził, a musi mieć oparcie w słowach i w myśli ustawy.

§ 772. Wydziedziczenie uchyla się tylko przez wyraźne odwołanie oświadczone we formie ustawowej.

§ 773. Jeżeli co do dziedzica koniecznego bardzo zadłużonego lub marnotrawcy zachodzi uzasadniona obawa, że należny mu zachówek w całości lub po większej części będzie stracony dla jego dzieci, wówczas spadkodawca może mu odjąć zachówek, lecz tylko w ten sposób, że go przeznaczy dla dzieci dziedzica koniecznego.

JAK NALEŻY POZOSTAWIĆ ZACHOWEK

§ 774. Zachówek można pozostawić w części spadku albo zapisu, także bez wyraźnego nazwania go zachowkiem. Jednak dziedzic konieczny musi otrzymać zachówek nieobciążony. Nieważny jest wszelki warunek lub ciężar, ograniczający zachówek. Jeżeli dziedzicowi koniecznemu przeznaczono większą część spadku, warunek lub ciężar mogą się odnosić tylko do części przewyższającej zachówek.

ŚRODKI PRAWNE DZIEDZICA KONIECZNEGO**A) W RAZIE BEZPRAWNEGO WYDZIEDZICZENIA LUB
POKRZYWDZENIA W ZACHOWKU,**

§ 775. Dziedzic konieczny, którego wydziedziczono mimo braku warunków przepisanych w §§ 768—773, może żądać całego należnego mu zachowku; a jeżeli pokrzywdzono go w czystej kwocie zachowku, może żądać jego uzupełnienia.

B) W RAZIE ZUPEŁNEGO POMINIĘCIA

§ 776. Jeżeli spadkodawca pominął zupełnie milczeniem jedno z kilkorga dzieci, o których istnieniu wiedział, może ono również żądać tylko zachowku.

§ 777. Jeżeli zaś na podstawie okoliczności można wykazać, że pominięcie jednego dziecka spośród kilku pochodzi tylko stąd, iż spadkodawca nie wiedział o jego istnieniu, pominięty nie ma obowiązku poprzestać na zachowku, lecz może żądać części spadku, jaka przypada najmniej obdarzonemu dziedzicowi koniecznemu, albo równej części dziedzictwa, gdyby ustanowiono dziedzicem tylko jednego jeszcze pozostałego dziedzica koniecznego, albo gdyby wszystkich innych powołano do równej części.

§ 778. Jeżeli spadkodawca ma jednego tylko dziedzica koniecznego i pomija go milczeniem wskutek wspomnianego powyżej błędu; albo jeżeli bezdzietnemu spadkodawcy dopiero po oświadczeniu jego ostatniej woli przybędzie dziedzic konieczny, którego wcale nie uwzględnił w rozporządzeniu, wówczas zaspakają się tylko stosunkowo zapisy przeznaczone dla zakładów publicznych, na wynagrodzenie świadczonych usług oraz na cele pobożne, w wysokości nie przewyższającej jednej czwartej części czystego spadku, a wszelkie inne rozporządzenia ostatniej woli tracą całkowicie swą moc. Jeżeli

jednak dziedzic konieczny zmarł przed spadkodawcą, odzyskują swą moc napowrót.

§ 779. Jeżeli dziecko umiera przed spadkodawcą i pozostawia potomków, to potomkowie ci w razie pominięcia ich milczeniem wstępują odnośnie do prawa dziedziczenia w miejsce dziecka.

§ 780. (Now. III, § 65). Potomkowie dziecka wydziedziczonego uprawnieni są tylko do żądania zachowku, a prawo to mają i wówczas, gdy wydziedziczony przeżył spadkodawcę.

Patrz Now III, § 66 przy § 541

§ 781. Jeżeli pominięto milczeniem dziedzica koniecznego z linii wstępnej, może zawsze żądać z masy tylko zachowku.

§ 782. Jeżeli dziedzic może udowodnić, że dziedzic konieczny pominięty milczeniem zawinił jedną z przyczyn wydziedziczenia wymienionych w §§ 768—770, wówczas uważa się pominięcie za milczące prawne wydziedziczenie.

KTO MA SIĘ PRZYCZYNIĆ DO UISZCZENIA CZĘŚCI DZIEDZICTWA LUB ZACHOWKU

§ 783. We wszystkich przypadkach, w których dziedzicowi koniecznemu wcale nie wyznaczono należnej części spadkowej lub zachowku, albo wyznaczono niezupełnie, zarówno dziedzice ustanowieni jak i legatarjusze muszą przyczynić się stosunkowo do całkowitej zapłaty.

SPOSÓB WYMIERZENIA I OBLICZENIA ZACHOWKU

§ 784. (Now. III, § 67). Celem prawidłowego wymierzenia zachowku, opisuje się dokładnie i szacuje wszystkie ruchomości i nieruchomości należące do spadku, wszelkie prawa i wierzytelności, które spadkodawca miał

prawo przekazywać swobodnie następcom swoim jako dziedzictwo, a nawet wszystko to, co dziedzic albo zapisobiorca dłużny jest do masy. Dziedzicom koniecznym wolno być obecnymi przy szacunku i czynić tamże swoje uwagi. Nie mogą oni domagać się licytacji przedmiotów należących do spuścizny celem wykrycia prawdziwej wartości. Długi i inne ciężary, za które już za życia spadkodawcy odpowiadał majątek, odlicza się od masy.

Po myśli dekretu nadwornego z 31 stycznia 1844 Nr 781 Zus dziedzic konieczny nie ma według § 784 prawa do stosunkowych części z poszczególnych do spuścizny należących ruchomości i nie ruchomości, lecz tylko do obliczonej wartości swej części spadkowej według sądowego oszacowania

§ 785. (Now. III, § 68). Na żądanie dziecka uprawnionego do zachowku wliczyć należy przy obliczeniu spadku darowizny, które spadkodawca uczynił między żyjącymi. Przedmiot darowizny doliczyć należy do spadku według wartości, która rozstrzyga przy policzeniu według § 794.

Nie uwzględnia się darowizn, uczynionych przez spadkodawcę w czasie, kiedy nie miał uprawnionych do zachowku dzieci, dalej darowizn, dokonanych z dochodów darującego bez uszczuplenia substancji jego majątku, oraz darowizn, czyniących zadość obowiązкови moralnemu lub względom przyzwoitości, następnie darowizn na cele ogólnie pożyteczne, wreszcie darowizn na rzecz osób nie mających prawa do zachowku, a uskuteczniczonych wcześniej, niż na dwa lata przed śmiercią spadkodawcy. Przy darowiznach na rzecz małżonka bieg terminu nie zaczyna się przed rozwiązaniem lub rozdzieleniem małżeństwa.

Nowela III, § 72 Jak dalece należy uwzględnić darowizny, uczynione przed 1 stycznia 1917 przy obliczeniu zachowku lub jak dalece można żądać ich zwrotu wskutek uszczuplenia zachowku, oćenę należy według przepisów dotąd obowiązujących

§ 786. Zachówek oblicza się bez względu na zapisy i inne ciężary, wynikające z ostatniej woli. Aż do rzeczywistego przydziału należy uważać spuściznę ze względu na zyski i szkody za stosunkowo wspólny majątek rodziców głównych i koniecznych.

Po myśli dekretu nadwornego z 27 marca 1847 Nr 1051 Zus — dziedzic konieczny ma według § 786, 830 i 837 ustawy cywilnej prawo żądania rachunków z należnego mu stosunkowego udziału w zyskach i stratach owocach spuścizny od dnia śmierci spadkodawcy aż do dnia przydziału zachowku

POLICZENIE NA ZACHÓWEK

§ 787. (Now. III, § 69). Wszystko, co dziedzic konieczni otrzymują rzeczywiście ze spuścizny przez zapisy lub inne rozporządzenia spadkodawcy, wlicza się przy oznaczeniu ich zachowku.

Jeżeli przy oznaczeniu zachowku mają być uwzględnione darowizny, musi każdy dziedzic konieczny na spowodowane tem podwyższenie swego zachowku dać sobie policzyć podarunki, które podług § 785 doliczone być mają do spuścizny, o ile on sam je otrzymał od spadkodawcy.

§ 788. Do zachowku wlicza się to, co spadkodawca dał za życia córce lub wnuczce w posagu, swemu synowi lub wnukowi na wyprawę albo bezpośrednio przy objęciu urzędu lub na rozpoczęcie jakiegokolwiek przemysłu, albo na zapłatę długów dziecka pełnoletniego.

§ 789. (Now. III, § 70). Na zachówek rodziców policza się zaliczkę tylko o tyle, o ile jej nie dano z tytułu wsparcia, należącego się z ustawy (§ 154).

Nowela III, § 72 Jak dalece należy uwzględnić darowizny świadczone przed 1 stycznia 1917, przy obliczeniu zachowku, lub jak dalece można żądać ich zwrotu z powodu ukroczenia zachowku to ocenia się według postanowień dotychczas obowiązujących

LUB NA CZĘŚĆ SPADKU PRZY USTAWOWEM
DZIEDZICZENIU.

§ 790. Jeżeli dzieci dziedziczą na podstawie rozporządzenia ostatniej woli, dokonuje się policzenia tylko wtedy, kiedy to spadkodawca wyraźnie zażąda. Natomiast przy ustawowym dziedziczeniu dziecko musi dać sobie policzyć to, co dostało od spadkodawcy za jego życia na cele powyżej wspomniane (§ 788). Wnukowi wlicza się do części spadkowej nie tylko to, co bezpośrednio sam otrzymał, lecz także i to, co w ten sposób otrzymali jego rodzice, w których miejsce wstępuje.

§ 791. Co rodzice dali dziecku poza wymienionymi przypadkami, to uważa się za darowiznę i nie policza się tego, jeżeli rodzice wyraźnie nie wymówili sobie zwrotu.

§ 792. Rodzice mogą dziecko wyraźnie uwolnić od policzenia także przy ustawowym porządku dziedziczenia. Gdyby jednak nie można było pokryć kosztów potrzebnego wychowania i zaopatrzenia pozostałych dzieci ani z ich własnego majątku ani z majątku rodziców, dziecko musi zezwolić, aby z tego, co z góry otrzymało na cele wymienione w § 788, policzono mu w tej mierze, ile potrzeba na wychowanie i zaopatrzenie rodzeństwa.

§ 793. Policzenie tego, co otrzymano na część spadku, odbywa się w ten sposób, że każde dziecko jeszcze przed podziałem dostanie taką samą kwotę. Jeżeli spadek na to nie starczy, dziecko poprzednio obdarzone nie może wprawdzie żądać żadnej części spadkowej, lecz nie można go także zmusić do zwrotu.

§ 794. Jeżeli otrzymano nie gotówkę, lecz inne rzeczy ruchome lub nieruchome, wówczas przy każdym policzeniu oznacza się wartość tych ostatnich według chwili otrzymania, natomiast wartość pierwszych według chwili, kiedy spadek przypada.

PRAWO DZIEDZICA KONIECZNEGO DO NIEZBĘDNEGO UTRZYMANIA,

§ 795. Dziedzicowi koniecznemu, nawet gdy prawo nie został wykluczony od zachowku, musi się zawsze mimo to wyznaczyć niezbędne utrzymanie.

I MAŁŻONKA DO PRYZWOITEGO UTRZYMANIA

§ 796. (Now I, § 71) Małżonek nie ma wprowadzić prawa do zachowku, należy mu się jednak, dopóki nie wejdzie w powtórny związek małżeński, brakujące mu przyzwoite utrzymanie, jeżeli ono w jego ustawowej części dziedzicznej albo w wymówionem na wypadek przeżycia lub przekazaniem mu ostatnią wolą zaopatrzeniu nie ma pokrycia. W wypadkach oznaczonych w § 759, nie ma on także do utrzymania ze spuścizny żadnego roszczenia.

Nowela I, § 72 przepisy powyższe (§§ 68—71) nie mają za stosowania do spadków, jeżeli spadek otwarto przed 13 października 1914

ROZDZIAŁ PIĘTNASTY.

O OBJĘCIU SPADKU W POSIADANIE.

WARUNKI PRAWNEGO OBJĘCIA SPADKU W POSIADANIE

§ 797. Nikomu nie wolno samowolnie objąć spadku w posiadanie. Prawo spadkowe musi być przeprowadzone przed sądem, który musi dokonać przyznania spadku to jest oddania go w prawne posiadanie.

Patrz patent o postępowaniu w sprawach niespornych z 9 sierpnia 1854 Dpp Nr 208 i §§ 105—108 Normy jurysdykcyjnej co do własności sądów

§ 798. Jak dalece sąd na wypadek śmierci ma działać z urzędu i jakie ma zachować terminy i środki ostrożności przy tem postępowaniu, stanowią o tem odrębne przepisy dotyczące postępowania sądowego. Tu postana-

wia się, co powinien uczynić dziedzic lub ten, który wogóle rości sobie prawa do spadku, ażeby dojść do posiadania tego, co mu się należy.

Artykuł 23 Prawa upadłościowego (Rozp Prez R P z 24 października 1934, Dz U R P Nr 93, poz 834)

§ 1 Spadek, przypadający upadlemu, syndyk przyjmuje w sposób ograniczający odpowiedzialność masy upadłości wobec wierzycieli spadku do wysokości wartości majątku spadkowego

§ 2 Na wniosek osob interesowanych sędzia — komisarz wyznacza termin, w jakim syndyk winien złożyć oświadczenie, czy spadek przyjmuje

§ 3 Spadek, którego syndyk nie przyjmie, nie wchodzi w skład masy upadłości

WYKAZANIE TYTUŁU PRAWNEGO OŚWIADCZENIE SIĘ DO SPADKU

§ 799. Kto chce objąć spadek w posiadanie, musi wykazać przed sądem tytuł prawny, czy spadek przypada mu z rozporządzenia ostatniej woli, czy z ważnej umowy spadkowej, czy też z ustawy i musi wyraźnie oświadczyć, że spadek przyjmuje.

§ 800. Przyjęcie spadku czyli oświadczenie się do spadku musi zarazem zawierać dodatek, czy ono jest bezwarunkowe, czy też z zastrzeżeniem prawnego dobrodziejstwa inwentarza.

SKUTEK BEZWARUNKOWEGO OŚWIADCZENIA SIĘ,

§ 801. Bezwarunkowe oświadczenie się do spadku ma ten skutek, że dziedzic musi odpowiadać wszystkim wierzycielom spadkodawcy za ich wierzytelności i wszystkim legatarjuszom za ich zapisy, chociażby spuścizna nie starczyła.

I WARUNKOWEGO OŚWIADCZENIA SIĘ

§ 802. Jeżeli przyjmuje się spadek z zastrzeżeniem prawnego dobrodziejstwa inwentarza, sąd ma natychmiast spisać inwentarz na koszt masy. Taki dziedzic od-

powiada wierzycielom i legatarjuszom tylko o tyle, o ile spuścizna wystarczy na ich wierzytelności i także na jego własne wierzytelności, które mu przysługują poza prawem spadkowym.

UPRAWNIENIE DO WARUNKOWEGO LUB BEZWARUNKOWEGO PRZYJĘCIA ALBO ODRZUCENIA SPADKU.

§ 803. Spadkodawca nie może zabronić dziedzicowi zastrzeżenia tego dobrodziejstwa prawnego ani zakazać mu spisania inwentarza. Nawet zrzeczenie się tegoż czynione w umowie spadkowej między małżonkami, nie ma żadnego skutku.

§ 804. Sporządzenia inwentarza może żądać także i ten, komu się należy zachówek.

§ 805. Kto swemi prawami może samodzielnie zarządzać, temu wolno przyjąć spadek bezwarunkowo albo z zastrzeżeniem powyższego dobrodziejstwa prawnego, albo też spadek odrzucić. Opiekunowie i kuratorowie mają zastosować się do przepisów podanych we właściwym miejscu (§ 233).

§ 806. Dziedzic nie może odwołać swojego sądowego oświadczenia się do spadku, ani też nie może zmienić bezwarunkowego i zastrzec sobie prawnego dobrodziejstwa inwentarza.

§ 807. Jeżeli niektórzy spośród kilku współdziedziców oświadczą się do spadku bezwarunkowo, inni zaś lub choćby tylko jeden z nich z zastrzeżeniem wspomnianego dobrodziejstwa prawnego, należy sporządzić inwentarz i przyjąć za podstawę postępowania spadkowego oświadczenie się do spadku, ograniczone tem zastrzeżeniem. W tym przypadku, jakoteż we wszystkich innych, w których trzeba spisać inwentarz, korzysta z prawnego dobrodziejstwa inwentarza także ten, kto złożył bezwarunkowe oświadczenie do spadku, dopóki mu spadek nie oddano.

§ 808. Jeżeli ustanowiono kogoś dziedzicem, komu nawet bez rozporządzenia ostatniej woli należałoby się prawo spadkowe w całości lub w części, nie ma on prawa powołać się na ustawowy porządek dziedziczenia i przez to udaremnić oświadczenie ostatniej woli. Musi on albo przyjąć spadek z ostatniej woli, albo zrzec się go całkiem. Osoby zaś, którym się należy zachówek, mogą się zrzec dziedzictwa, zastrzegając sobie swój zachówek.

PRZENIESIENIE PRAWA DZIEDZICZENIA.

§ 809. Jeżeli dziedzic umrze przed przyjęciem lub odrzuceniem przypadłego mu spadku, to dziedzice jego wstępują w prawo przyjęcia albo nieprzyjęcia dziedzictwa (§ 537), o ile spadkodawca ich nie wyłączył lub nie ustanowił innych dziedziców podstawionych.

ZARZĄDZENIA PRZED PRYZNANIEM SPADKU:

A) ZARZĄD;

§ 810. Jeżeli dziedzic przy przyjęciu spadku wykaże dostatecznie swoje prawo spadkowe, należy mu powierzyć zarząd i używanie spadku.

B) ZABEZPIECZENIE LUB ZASPOKOJENIE WIERZycIELI;

§ 811. Dla zabezpieczenia lub zaspokojenia wierzycieli spadkodawcy sąd nie uczyni nic więcej, aniżeli oni sami żądają. Wierzyciele jednak nie mają obowiązku czekać na oświadczenie się do spadku. Mogą zgłosić swoje roszczenia do masy i żądać, ażeby dla jej zastępstwa ustanowiono kuratora, przeciwko któremu mogliby wystąpić ze swemi wierzytelnościami.

C) ODDZIELENIE SPUŚCIZNY OD MAJĄTKU DZIEDZICA;

§ 812. Jeżeli wierzyciel spadkowy, legatarjusz lub dziedzic konieczny obawia się, że na skutek zjednoczenia spuścizny z majątkiem dziedzica mogłoby powstać

niebezpieczeństwo dla jego wierzytelności, może żądać przed przyznaniem spadku oddzielenia spadku od majątku dziedzica, przechowania go w sądzie, lub oddania w zarząd kuratorowi, aby następnie zanotowano na niem jego roszczenie i zaspokojono je. W takim przypadku jednak dziedzic nie będzie już odpowiadał więcej własnym majątkiem, chociażby nawet jako dziedzic oświadczył się do spadku bezwarunkowo.

D) ZWOŁANIE WIERZYCIELI SPADKOWYCH.

§ 813. Dziedzicowi lub ustanowionemu kuratorowi spuścizny wolno celem zbadania stanu długów prosić o ogłoszenie edyktu, wzywającego wszystkich wierzycieli do zgłoszenia i wykazania swych wierzytelności w czasie stosownym do okoliczności, i wstrzymać się aż do upływu terminu z zaspokojeniem wierzytelności.

Art XXIX przepisów wprowadzających prawo o sądownym postępowaniu egzekucyjnym Komornik zawiesi na wniosek dziedzica lub kuratora spadku postępowanie egzekucyjne, jeżeli sąd spadkowy zezwolił na zwołanie wierzycieli (§ 813 kodeksu cywilnego)

SKUTEK ZWOŁANIA,

§ 814. Skutek tego sądowego zwołania jest taki, że wierzyciele, którzy nie zgłosili się w oznaczonym czasie, nie mają żadnych dalszych roszczeń do spuścizny, która wyczerpała się przez wypłatę zgłoszonych wierzytelności, chyba że im służy prawo zastawu.

LUB JEGO ZANIECHANIA

§ 815. Jeżeli dziedzic zaniedba dozwolonej mu ostrożności sądowego zwołania, lub jeżeli niektórych zgłaszających się wierzycieli zaspokoi bezzwłocznie, nie zważając na prawa pozostałych, i niektórzy wierzyciele nie dostaną zapłaty skutkiem niedostateczności majątku spadkowego, to dziedzic odpowiada im mimo warunkowego oświadczenia się do spadku całym swoim majątkiem.

kiem w tej mierze, o ile byliby otrzymali zapłatę, gdyby użyto spuścizny według ustawowego porządku na zaspokojenie wierzycieli.

**E) WYKAZANIE SIĘ Z WYKONANIA OSTATNIEJ WOLI
ALBO PRZEZ WYKONAWCĘ TESTAMENTU,**

§ 816. Jeżeli spadkodawca zamianował wykonawcę (egzekutora) swej ostatniej woli, zależy od tegoż woli, czy podejmie się tej czynności. Jeżeli się jej podjął, ma obowiązek albo sam jako pełnomocnik wykonać rozporządzenia spadkodawcy, albo przynaglić opieszałego dziedzica do ich wykonania.

ALBO PRZEZ DZIEDZICA

§ 817. Jeżeli nie ustanowiono wykonawcy ostatniej woli albo jeżeli ustanowiony nie podjął się tej czynności, dziedzic jest zobowiązany bezpośrednio wypełnić w miarę możliwości wolę spadkodawcy lub zabezpieczyć wypełnienie i wykazać się z tego przed sądem. Co do wymienionych wyraźnie legatarjuszy ma tylko wykazać, że zawiadomił ich o przeznaczonych dla nich zapisach (§ 688).

Patrz §§ 157—161 Patentu mespornego

§ 818. Rozporządzenia polityczne zawierają szczególne przepisy, jakie opłaty ma dziedzic uiścić, zanim będzie mógł dojść do posiadania spadku i z czego ma się wykazać w przypadku, gdy jego spadkodawca miał rachunki ze Skarbem państwa.

KIEDY NALEŻY PRYZNAĆ SPADEK.

§ 819. Skoro sąd na podstawie złożonego oświadczenia do spadku uznał prawnego dziedzica, a ten wypełnił zobowiązania, przyznaje spadek i zamyka postępowanie. Zresztą dziedzic ma zastosować się do przepisu § 436, ażeby uzyskać przeniesienie własności na nieruchomościach.

Patrz §§ 174 i następne Patentu niespornego oraz § 2 ustawy z 23 maja 1883 (Nr 82 Dpp) o wpisach hipotecznych z urzędu po prawomocności przyznania spadku

ODPOWIEDZIALNOŚĆ WSPÓLDZIEDZICÓW

§ 820. Kilku dziedziców, którzy przyjęli wspólny spadek bez prawnego dobrodziejstwa inwentarza, odpowiada wszystkim wierzycielom spadkowym i legatarjuszom nawet po przyznaniu spadku, wszyscy za jednego i jeden za wszystkich. Między sobą jednak powinni się przyczynić w stosunku do swych części spadkowych.

§ 821. Jeżeli współdziedzice skorzystali z prawnego dobrodziejstwa inwentarza, wówczas przed przyznaniem spadku odpowiadają wierzycielom spadkowym i legatarjuszom według § 550. Po przyznaniu spadku każdy odpowiada za ciężary tylko w stosunku do swej części spadkowej, nawet gdy te ciężary nie przewyższają masy spadkowej.

ŚRODKI ZABEZPIECZENIA WIERZYCIELI DZIEDZICA

§ 822. (Now. III, § 73). Przed przyznaniem dziedzictwa wierzyciele dziedzica popierać mogą egzekucję tylko na te poszczególne części składowe spuścizny, które sąd spadkowy oddał dziedzicowi do swobodnego rozporządzenia.

Now III § 74 Wierzycielom dziedzica, którzy uprawdopodabiając swoją pretensję jeszcze przed przyznaniem dziedzictwa tego żądali, doręczyć należy odpis uchwały, którą sąd spadkowy pozwolił dziedzicowi rozporządzać swobodnie poszczególnymi częściami składowymi spuścizny i odpis dekretu przyznania dziedzictwa. To doręczenie powinno nastąpić równocześnie z doręczeniem uchwał dziedzicowi.

Now III, § 75 Jeśli zachodzą warunki podane w § 379, ustęp 2 *) ordynacji egzekucyjnej, to w celu zabezpieczenia wierzytelności

*) Paragraf ten nie obowiązuje Patrz art XVIII przepisów wprowadzających prawo o sądowym postępowaniu egzekucyjnym

sci przeciw dziedzicowi dozwolone być mogą na rzecz wierzycieli dziedzica przed przyznaniem dziedzictwa tymczasowe zarządzenia względem dobra, które temuż przypadło w spadku Stosownie do celu, który ma być osiągnięty, mogą być zapomocą tymczasowego zarządzenia dozwolone potrzebne środki zabezpieczenia (§§ 379 i 382 ordynacji egzekucyjnej)

POZWY SPADKOWE

§ 823. Także po uzyskaniu przyznania spadku może ten, kto twierdzi, że ma lepsze lub równe prawa spadkowe, zapozwać tego, kto objął spadek w posiadanie, o odstąpienie lub podział spadku. Własności poszczególnych przedmiotów spadkowych nie dochodzi się pozwem o dziedzictwo, lecz pozwem o własność.

Patrz art 41 k p c

ICH SKUTEK

§ 824. Jeżeli pozwany będzie zasądzony na odstąpienie spadku w całości lub w części, należy ocenić roszczenia o zwrot owoców pobranych przez posiadacza albo o zwrot kosztów poniesionych przez niego na spuściznę według zasad, które ustalono wogóle w rozdziale o posiadaniu odnośnie do posiadacza w dobrej lub w złej wierze. Trzeci posiadacz w dobrej wierze nie odpowiada nikomu za przedmioty spadkowe, które tymczasem nabył.

ROZDZIAŁ SZESNASTY.

O WSPÓŁWŁASNOŚCI I INNYCH PRAWACH RZECZOWYCH.

ŹRÓDŁO WSPÓLNOŚCI

§ 825. Gdy własność tej samej rzeczy, albo jedno i to samo prawo należy niepodzielnie do kilku osób, istnieje wspólność. Polega ona na zdarzeniu przypadkowym, na ustawie, na rozporządzeniu ostatniej woli, albo na umowie.

§ 826. Z różnaitości źródeł, z których wspólność powstaje, wynika także bliższe określenie praw i obowiązków uczestników wspólności. Rozdział dwudziesty siódmy zawiera szczególne przepisy dotyczące wspólności majątkowej, wynikającej z umowy.

§ 827. Kto rości sobie prawo do udziału w rzeczy wspólnej, ten musi udowodnić swe prawo, jeżeli inni współnicy go zaprzeczają.

WSPÓLNE PRAWA UCZESTNIKÓW

§ 828. Jak długo wszyscy uczestnicy są ze sobą w zgodzie, wyobrażają tylko jedną osobę i mają prawo rozporządzać wspólną rzeczą według upodobania. Skoro tylko są niezgodni, żaden uczestnik nie może w rzeczy wspólnej przedsięwziąć takiej zmiany, przez którą rozporządzonoby udziałem drugiego uczestnika.

PRAWA UCZESTNIKA DO SWEGO UDZIAŁU

§ 829. Każdy uczestnik jest zupełnym właścicielem swego udziału. O ile nie narusza praw swych spółników, może udział albo pożytki z niego według upodobania i niezależnie zastawić, zapisać lub innym sposobem pozbyć (§ 361).

§ 830. Każdy uczestnik ma prawo domagać się złożenia rachunku i podziału dochodu. W zasadzie może żądać także zniesienia wspólności, jednak nie w czasie niewłaściwym lub na szkodę pozostałych uczestników. Musi się przeto zgodzić na zwłokę nieuniknioną stosownie do okoliczności.

§ 831. Jeżeli uczestnik zobowiązał się do pozostania we wspólności, nie może wprawdzie wystąpić z niej przed upływem czasu, jednakże zobowiązanie takie gaśnie jak inne zobowiązania i nie rozciąga się na dziedziców, jeżeli oni sami na to się nie zgodzili.

§ 832. Także rozporządzenie osoby trzeciej, ustanawiające wspólność jakiejś rzeczy, musi być wprawdzie dopełnione przez pierwszych uczestników, ale już nie przez ich dziedziców. Zobowiązanie do trwałej wspólności nie może istnieć.

PRAWA UCZESTNIKÓW DO RZECZY WSPÓLNEJ

A) ZE WZGLĘDU NA MAJĄTEK GŁÓWNY,

§ 833. Posiadanie i zarząd rzeczy wspólnej służy razem wszystkim uczestnikom. W sprawach, które dotyczą tylko zwykłego zarządu i używania majątku głównego, rozstrzyga większość głosów, którą oblicza się nie według osób lecz według stosunku udziałów uczestników.

§ 834. Jeżeli zawnioskowano ważne zmiany dotyczące utrzymania lub lepszego używania majątku głównego, mogą przegłosowani uczestnicy zażądać zabezpieczenia szkody, jakaby mogła w przyszłości wyniknąć; albo wystąpienia ze wspólności, gdyby im odmówiono zabezpieczenia.

§ 835. Jeżeli nie chcą wystąpić albo jeżeli wystąpienie nie byłoby na czasie, natenczas los, rozjemca lub w razie braku jednomyślnej zgody sędzieja ma rozstrzygnąć, czy należy bezwarunkowo przeprowadzić zmianę, czy za złożeniem zabezpieczenia czy zupełnie nie. Te sposoby rozstrzygnięcia stosuje się także w razie równości głosów uczestników.

§ 836. Jeżeli ma się ustanowić zarządcę rzeczy wspólnych, rozstrzyga o jego wyborze większość głosów, a w braku tejże sędzieja.

§ 837. Zarządcę wspólnego majątku uważa się za pełnomocnika. Z jednej strony jest on zobowiązany składać należyte rachunki, a z drugiej strony jest uprawniony do potrącenia wszystkich poniesionych pożytecznych wydatków. Stosuje się to także w tym wypadku, kiedy

uczestnik zarządza wspólnym majątkiem bez zlecenia pozostałych uczestników.

§ 838. Jeżeli zarząd pozostawiono kilku osobom, to także pomiędzy nimi rozstrzyga większość głosów.

B) ZE WZGLĘDU NA POZYTKI I CIĘŻARY;

§ 839. Wspólne pożytki i ciężary wymierza się w stosunku do udziałów. W razie wątpliwości uważa się każdy udział za równie wielki; kto twierdzi co innego, musi to udowodnić.

§ 840. Uzyskane pożytki powinno się zazwyczaj dzielić w naturze. Jeżeli jednak ten sposób podziału nie jest możliwy, każdy ma prawo domagać się sprzedaży przez publiczną licytację. Wartość otrzymaną ze sprzedaży wypłaci się stosunkowo uczestnikom.

C) CO DO PODZIAŁU

§ 841. Przy podziale rzeczy wspólnej, który ma nastąpić po zniesieniu wspólności, większość głosów jest bez znaczenia. Dział musi być dokonany ku zadowoleniu każdego uczestnika. Jeżeli uczestnicy nie mogą się zgodzić, rozstrzyga los lub rozjemca, a jeżeli nie zgodzą się jednomyślnie na oznaczenie jednego lub drugiego z tych sposobów rozstrzygnięcia, rozstrzyga sędzia.

§ 842. Rozjemca lub sędzia rozstrzyga także, czy w razie podziału gruntów lub budynków uczestnik potrzebuje do używania swej części służebności i pod jakim warunkiem należy mu jej dozwolnić.

§ 843. Jeżeli wspólnej rzeczy albo wcale nie można podzielić, albo nie bez znacznego zmniejszenia jej wartości, należy ją i to na żądanie choćby jednego tylko uczestnika sprzedać w drodze sądowej licytacji, a uzyskaną cenę kupna rozdzielić pomiędzy uczestników.

§ 844. (Now. III, § 27). Służebności, znaki graniczne i dokumenty potrzebne do wspólnego użytku nie nadają się do podziału. Dokumenty złożone będą, jeśli zresztą temu nic nie przeszkadza, u najstarszego wiekiem uczestnika. Wszyscy inni otrzymają na własny koszt uwierzytelnione odpisy. Służebności gruntowe, w braku porozumienia się, pozostają nadal na rzecz wszystkich, wszelako służebność przez to nie może być ani rozszerzona ani też stać się uciążliwszą dla dobra służebnego. Jeśli wykonanie służebności wychodzi na korzyść tylko niektórych części, w takim razie dla wszystkich innych części prawo gaśnie.

Patrz Now. III, § 32 przy § 848a

§ 845. Przy podziale gruntu należy obustronne granice oznaczyć w sposób widoczny i niezmienny według ich różnego położenia słupami, kamieniami granicznymi lub palami. Rzeki, góry i drogi są granicami naturalnymi. Ażeby zapobiec oszustwu i pomyłce, należy na kamieniach, słupach lub palach, które rzeczywiście służą do odgraniczenia, wyryć albo pod nimi zakopać krzyże, herby, liczby lub inne znaki.

§ 846. Należy sporządzić dokumenty, dotyczące dokonania podziału. Uczestnik nieruchomości nabywa także prawo rzeczowe do swego udziału dopiero wtedy, kiedy dokument sporządzony w tym względzie będzie wpisany do ksiąg publicznych (§ 436).

§ 847. (Now. III, § 28). Sam podział jakiegokolwiek wspólnego dobra nie może szkodzić osobie trzeciej; wszystkie służące jej prawa zastawu, służebności i inne prawa rzeczowe wykonywane będą po podziale tak samo jak przed podziałem. Jeśli jednak wykonanie służebności gruntowej odnosi się tylko do części gruntu, w takim razie ze względu na wszystkie inne części prawo gaśnie.

§ 848. (Now. III, § 29). Także prawa osobiste, które służą osobie trzeciej wobec spółności, zatrzymują dawną

moc swoją pomimo wystąpienia ze spółności. Tak samo ten, kto jest dłużnikiem spółności, nie może czynić zapłaty poszczególnym uczestnikom. Zapłata takich długów musi być uczyniona albo całej spółności albo temu, kto prawidłowo jest jej przedstawicielem.

§ 848a. (Now. III, § 30). Jeżeli służebność lub inny ciężar rzeczowy nadaje prawo do pożytków, to w razie podziału gruntu panującego, każdy uprawniony, a w razie podziału gruntu służebnego każdy obciążony może żądać od sądu, ażeby tenże uregulował wykonanie. Wykonanie należy uregulować bez zwiększenia ciężaru tak, jak tego słusznie wymaga interes każdego, uwzględniając naturę i przeznaczenie prawa tudzież stosunek obszarów i odrębność gospodarczą każdej części nieruchomości.

Nowela III, § 31 Uregulowanie po myśl § 30 przeprowadzić należy według przepisów o postępowaniu w sprawach niespornych w tym sądzie grodzkim, w którego okręgu znajduje się obciążona nieruchomość

O ile doszło do porozumienia się interesowanych, należy je stwierdzić pisemnie, sporne punkty rozstrzygnie sąd uchwałą z wyłączeniem zwykłej drogi sporu

Na podstawie powyższego dokumentu i uchwały adnotować należy uregulowanie w księdze publicznej

Nowela III, § 32 Przepisy powyższe (§§ 26 do 31) obowiązują także co do służebności gruntowych i ciężarów rzeczowych, które powstały przed 1 stycznia 1917

§ 849. Co dotychczas postanowiono o wspólności wogóle, da się także zastosować do praw i rzeczy, służących rodzinie jako wspólności, np. do fundacyj, powiernictw itp.

ODNOWIENIE I SPROSTOWANIE GRANIC

§ 850. (Now. II, § 1). Jeżeli znaki graniczne między dwoma gruntami z jakichkolwiek bądź przyczyn tak są uszkodzone, że nie możnaby ich było wcale rozpoznać,

albo jeżeli granice są rzeczywiście niewidoczne lub sporne, każdy z sąsiadów ma prawo żądać sądowego odnowienia lub sprostowania granicy. W tym celu należy wezwać sąsiadów na rozprawę według postępowania w sprawach niespornych z tym dodatkiem, że pomimo niestawienia się wezwanego nastąpi ustalenie i oznaczenie granicy.

§ 851. (Now. II, § 2). Jeżeli granic rzeczywiście nie można rozpoznać lub jeżeli są sporne, ustala się je według ostatniego spokojnego stanu posiadania. Jeżeli tego stanu nie można stwierdzić, to sąd ma podzielić sporną powierzchnię według słusznego uznania.

Osobny przepis stanowi, o ile zastrzega się każdej stronie dochodzenie swego lepszego prawa w drodze procesu.

§ 852. Najważniejszymi dowodami przy sprostowaniu granic są: pomiar i opisanie, lub też odrysowanie spornego gruntu, następnie odnoszące się do niego księgi publiczne i inne dokumenty, wreszcie zeznania świadków znających sprawę i orzeczenie wydane przez biegłych po dokonaniu oględzin.

§ 853. (Now. II, § 3). Koszta postępowania mają ponosić sąsiedzi stosownie do długości swych linii granicznych. Wnioskodawca ma ponieść koszta postępowania, jeżeli z rozprawy wyniknie, że odnowienie lub sprostowanie granicy nie było potrzebne, ponieważ granica nie była sporna lub była dostatecznie widoczna, albo ponieważ inni zainteresowani byli gotowi przeprowadzić rozgraniczenie pozasądownie. Koszta zastępstwa ma ponieść sam zastąpiony.

Jeżeli przyczyną postępowania było naruszenie spokojnego posiadania, sąd może nałożyć koszta w całości lub częściowo na stronę, która spór spowodowała.

Nowela II, § 4. Skoro się ustala granice po myśli § 851 uc., sąd orzeknie równocześnie, czy wartość spornej powierzchni przewyższa kwotę 100 zł. Jeżeli zajdzie ten przypadek, wówczas każdej stronie zastrzega się dochodzenie swego lepszego prawa w drodze procesu.

Rekursy przeciw rozstrzygnięciom sądu II instancji w postępowaniu celem odnowienia i sprostowania granic nie są dopuszczalne.

Nowela II, § 5. Przepisy powyższe nie stosują się do postępowania o odnowienie lub sprostowanie granic, które przed wejściem tego rozporządzenia w życie (25 lipca 1915) wdrożone już zostało przez wniesienie podania lub pozwu do właściwego sądu.

DOMNIEMANA WSPÓLNOŚĆ.

§ 854. Miedze, płoty, ogrodzenia, parkany, mury, prywatne potoki, kanały, place i inne tym podobne ściany przedziałowe, które się znajdują pomiędzy sąsiednimi gruntami, uważa się za wspólną własność, jeżeli herby, napisy lub znaki wyrte albo inne oznaki i dowody nie dowodzą czego innego.

§ 855. Każdy uczestnik może używać muru wspólnego po swej stronie do połowy jego grubości, także zrobić w nim ślepe drzwi i szafy ścienne w tych miejscach, gdzie ich nie umieszczono jeszcze z drugiej strony. Ale nie wolno przez budowę komina, przez ognisko lub inne urządzenie wystawić budynku na niebezpieczeństwo, ani też przeszkadzać sąsiadowi w jakikolwiek sposób w używaniu swego udziału.

§ 856. Wszyscy współwłaściciele przyczyniają się stosunkowo do utrzymania takich wspólnych ścian działowych. Gdzie ściany są podwójne albo gdzie własność jest podzielona, każdy ponosi koszt utrzymania tego, co wyłączenie do niego należy.

§ 857. Jeżeli ściana działowa jest tak postawiona, że cegły, łaty lub kamienie wystają lub zwisają tylko po jednej stronie, albo jeżeli filary, słupy, pale, podpory są

wkopane tylko z jednej strony, należy w razie wątpliwości niepodzielna własność ściany granicznej do tej strony, chyba że co innego wynika z obustronnego obciążenia, umocowania z innych znaków lub innych dowodów. Także i ten uchodzi za wyłącznego posiadacza muru, kto posiada bezspornie dalszy mur równej wysokości i długości biegnący dalej w tym samym kierunku.

§ 858. W zasadzie wyłączny posiadacz nie ma obowiązku odbudowania swego zawalonego muru lub parkanu; tylko wtedy musi je utrzymywać w dobrym stanie, kiedy należałoby obawiać się szkody dla sąsiada granicznego wskutek otworu. Każdy właściciel jest jednak obowiązany dbać o potrzebne zamknięcie swego obszaru z prawej strony od głównego wejścia i oddzielenie go od cudzego obszaru.

§§ 859—950 uchylił art. XXII § 2 przepisów wprowadzających kodeks zobowiązań (Dz. U. R. P. Nr. 82, poz. 599 z 1933 r.).

ROZDZIAŁ OSIEMNASTY.

O DAROWIZNACH.

NIEODWOŁALNOŚĆ DAROWIZN.

WYJĄTKI:

4. Z POWODU ZACHOWKU;

§ 951. (Now. III, § 71). Jeżeli przy oznaczeniu zachowku wlicza się darowizny (§ 785), ale spadek nie wystarcza na jego pokrycie, pokrzywdzony dziedzic konieczny może żądać od obdarowanego wydania daru celem pokrycia brakującej kwoty. Obdarowany uwolnić się może od wydania przez zapłatę kwoty brakującej.

Jeżeli obdarowany jest sam uprawniony do zachowku, odpowiada drugiemu tylko o tyle, o ileby skutkiem darowizny otrzymał więcej, niż należny mu zachówek po wliczeniu darowizn.

Spośród więcej obdarowanych obdarowany wcześniej odpowiada tylko o tyle, o ile obdarowany później nie jest obowiązany do wydania albo nie jest w możności dokonać go. Obdarowani równocześnie odpowiadają stosunkowo.

Now. III, § 72. O ile darowizny, uczynione przed 1 stycznia 1917 mają być uwzględniane przy obliczeniu zachowku lub też mają być zwrócone z powodu ukrócenia zachowku, należy oceniać według przepisów dotąd obowiązujących.

§ 952. Jeżeli obdarowany nie posiada już rzeczy подарowanej ani jej wartości, odpowiada tylko o tyle, o ile pozbył się jej posiadania w złej wierze.

§§ 953—955 uchylił art. XXII § 2 przepisów wprowadzających kodeks zobowiązań (Dz. U. R. P. Nr. 82, poz. 599 z 1933 r.).

DAROWIZNA NA WYPADEK ŚMIERCI.

§ 956. Darowizna, której wykonanie ma nastąpić dopiero po śmierci darującego, jest ważna jako zapis w razie zachowania przepisanych formalności. Tylko wtedy należy ją uznać za umowę, kiedy obdarowany ją przyjął, darujący zrzekł się wyraźnie prawa jej odwołania i wręczył obdarowanemu co do tego pisemny dokument.

§§ 957—1023 uchylił art. XXII § 2 przepisów wprowadzających kodeks zobowiązań (Dz. U. R. P. Nr. 82, poz. 599 z 1933 r.).

§ 1024 uchylił art. XIII § 2 przepisów wprowadzających prawo upadłościowe (Dz. U. R. P. Nr. 93, poz. 835 z 1934 r.).

§§ 1025—1216 uchylił art. XXII § 2 przepisów wprowadzających kodeks zobowiązań (Dz. U. R. P. Nr. 82, poz. 599 z 1933 r.).

ROZDZIAŁ DWUDZIESTY ÓSMY. O UMOWACH MAJĄTKOWYCH MAŁŻEŃSKICH.

UMOWY MAJĄTKOWE MAŁŻEŃSKIE.

§ 1217. Umowami majątkowymi małżeńskimi nazywają się te umowy, które się zawiera co do majątku ze względu na związek małżeński, a których przedmiotem jest w szczególności posag; oprawa; wiano; wspólność majątkowa; zarząd i użytkowanie własnego majątku; porządek dziedziczenia, albo dożywotnie użytkowanie majątku ustanowione na wypadek śmierci oraz pensja wdowia.

W myśl § 1 ustawy z dnia 25 lipca 1871 (Dzpp. Nr. 76) utrzymanej w mocy art. II punkt 3 przepisów wprowadzających kodeks zobowiązań (Dz. U. R. P. Nr. 82, poz. 599 z 1933 r.) oraz art. 137 prawa o notariacie (Dz. U. R. P. Nr. 4, poz. 609 z 1933 r.) do ważności umów majątkowych małżeńskich wymaga się formy aktu notarialnego.

1. POSAG.

§ 1218. Przez posag rozumie się ten majątek, który żona, albo za nią ktoś trzeci daje lub zapewnia mężowi dla ulżenia w ponoszeniu ciężarów, połączonych ze wspólnością małżeńską.

USTANOWIENIE POSAGU;

§ 1219. Gdy narzeczona posiada własny majątek i jest pełnoletnia; zależy od niej i od narzeczonego, jak chcą się ze sobą porozumieć co do posagu i co do innych wzajemnych darów. Jeżeli jednak narzeczona jest jeszcze małoletnia; umowa musi być zawarta przez ojca lub opiekuna, za zezwoleniem sądu opiekuńczego.

§ 1220. Jeżeli narzeczona nie posiada własnego majątku, wystarczającego na stosowny posag, rodzice albo dziadkowie winni w tym samym porządku, w jakim obowiązani są do żywienia i zaopatrzenia dzieci, dać córkom

lub wnuczkom przy ich zamążpójściu posag, stosowny do swego stanowiska i majątku, albo stosunkowo do niego się przyczynić (§§ 141 i 143). Córka nieślubna może tylko od swej matki żądać posagu.

§ 1221. Jeżeli rodzice lub dziadkowie powołują się na niemożność ustanowienia odpowiedniego posagu, powinien sąd na prośbę narzeczonych zbadać okoliczności, lecz bez ścisłego badania stanu majątkowego i według tego oznaczyć stosowny posag, albo też uwolnić od niego rodziców i dziadków.

§ 1222. Jeżeli córka wyszła za mąż bez wiedzy, lub wbrew woli swych rodziców, a sąd uzna przyczynę odmowy zezwolenia za uzasadnioną, rodzice, nie są zobowiązani do dania jej posagu, choćby później zgodzili się na małżeństwo.

§ 1223. Jeżeli córka otrzymała już swój posag i utraciła go, chociażby bez swej winy, nie ma już prawa żądać nowego posagu, nawet w razie powtórnego zamążpójścia.

§ 1224. W razie wątpliwości, czy posag ustanowiony został z majątku rodziców, czy też narzeczonej, należy przyjąć to ostatnie. Jeżeli zaś rodzice wypłacili już posag swej małoletniej córce bez zezwolenia władzy nadopiekuńczej, przypuszcza się, że rodzice uczynili to z własnego majątku.

ODDANIE POSAGU,

§ 1225. Jeżeli mąż nie wymówił sobie posagu przed zawarciem małżeństwa, nie ma też prawa go żądać. Oddania posagu wymówionego można żądać zaraz po zawarciu małżeństwa, jeżeli nie wyznaczono innego terminu.

I DOWÓD NA TO

§ 1226. Jeżeli do majątku męża otwarto konkurs; wówczas dane przez niego przed otwarciem konkursu

pisemne lub ustne potwierdzenie, że otrzymał posag, stanowi dowód przeciw każdemu. Jeżeli zaś takie potwierdzenie nastąpiło dopiero po otwarciu konkursu; nie ma ono żadnej mocy dowodowej wobec wierzycieli.

PRZEDMIOT POSAGU I PRAWA MĘŻA I ZONY DO NIEGO.

§ 1227. Na posag nadaje się wszystko, co można pozbyć i używać. Dopóki trwa wspólność małżeńska, należy do męża użytkowanie posagu i tego, co do niego przysta. Jeżeli posag składa się z gotówki, odstąpionych wierzytelności lub rzeczy zużywalnych, mężowi należy się zupełna własność.

§ 1228. Jeżeli posag składa się z nieruchomości, praw lub rzeczy, których można używać bez naruszenia substancji, uważa się żonę tak długo za właścicielkę a męża za użytkowcę posagu, dopóki nie będzie udowodnione, że mąż objął posag za cenę oznaczoną i zobowiązał się tylko do zwrotu tej sumy pieniężnej.

§ 1229. Według ustawy przypada posag po śmierci męża żonie, a jeżeli żona przed nim umrze, jej dzieciom. Jeżeli żona lub jej dziedzice mają być od tego wykluczeni, trzeba to wyraźnie zastrzec. Kto dobrowolnie ustanawia posag, może sobie wymówić, że posag po śmierci męża ma wrócić do niego.

2. OPRAWA.

§ 1230. Co narzeczony lub osoba trzecia wyznaczy dla narzeczonej celem powiększenia posagu, zowie się oprawą. Wprawdzie w czasie trwania małżeństwa nie należy się żonie korzystanie z oprawy, lecz, jeżeli mąż przeżyje, należy się jej bez osobnej umowy także własność nieograniczona, chociażby nie zapisano posagu mężowi na wypadek, że on przeżyje żonę.

§ 1231. Ani narzeczony, ani jego rodzice nie są obowiązani do wyznaczenia oprawy. Jednak w ten sam spo-

sób, jak rodzice narzeczonej powinni wyznaczyć jej posag, mają rodzice narzeczonego dać mu wyprawę, stosowną do swego majątku (§§ 1220—1223).

3. WIANO.

§ 1232. Podarunek, który mąż przyrzeka dać swej żonie pierwszego poranku, nazywa się wianem. Jeżeli je przyrzekł; przypuszcza się w razie wątpliwości, iż zostało już wręczone w ciągu trzech pierwszych lat małżeństwa.

4. WSPOLNOSC MAJĄTKOWA.

§ 1233. Związek małżeński nie uzasadnia jeszcze sam przez się wspólności majątkowej między małżonkami. Do tego potrzeba osobnej umowy, której rozciągłość i formę prawną ocenia się według §§ 1177 i 1178 rozdziału poprzedniego *).

Art XIV Przepisów wprowadzających kodeks zobowiązań opiewa Jeżeli dotychczasowe przepisy, utrzymane w mocy, powołują się na uchylone przepisy kodeksów cywilnych lub ustaw szczególnych, bądź też ogólnie odsyłają do przepisów prawa cywilnego, dotyczących przedmiotów, unormowanych w kodeksie zobowiązań, stosuje się odpowiedni przepis tego kodeksu

§ 1234. Wspólność majątkową małżonków rozumie się w zasadzie jako umówioną tylko na wypadek śmierci. Daje ona małżonkowi prawo do połowy tego, co z dóbr, poddanych wzajemnie wspólności, pozostanie jeszcze po śmierci drugiego małżonka.

§ 1235. Przy wspólności, która odnosi się do całego majątku, należy przed rozdziałem potrącić wszystkie długi bez wyjątku; jeżeli zaś przedmiotem wspólności jest tylko majątek teraźniejszy lub tylko majątek przyszły, należy potrącić tylko te długi, które były użyte na korzyść majątku wspólnego.

) Paragrafy te uchylił art XXII § 2 Przepisów wprowadzających kodeks zobowiązań

§ 1236. Jeżeli jeden małżonek posiada nieruchomości, a prawo drugiego małżonka do wspólności wpisano do ksiąg publicznych, ten drugi nabywa przez wpis prawo rzeczowe do połowy substancji nieruchomości, wskutek którego jeden małżonek nie może rozporządzać tą połową; atoli nie nabywa przez intabulację prawa do pożytków w czasie trwania małżeństwa. Po śmierci małżonka należy się natychmiast pozostałemu przy życiu małżonkowi nieograniczona własność jego udziału. Jednak przez taką intabulację nie mogą ponieść uszczerbku wierzyciele wcześniej zaintabulowani na nieruchomości.

5 ZARZĄD I UŻYTKOWANIE MAJĄTKU PIERWOTNEGO LUB NABYTEGO.

§ 1237. Jeżeli małżonkowie nie zawarli osobnej umowy co do użycia swego majątku, wówczas każdy małżonek zachowuje swoje poprzednie prawo własności, a jeden nie ma żadnego prawa do tego, co drugi w czasie małżeństwa zarobi lub w jakikolwiekby sposób otrzyma. W razie wątpliwości przypuszcza się, że nabycie pochodzi od męża.

§ 1238. Dopóki żona nie sprzeciwiła się, domniemanie prawne przemawia za tem, że powierzyła mężowi jako swemu ustawowemu zastępcy zarząd swego wolnego majątku.

§ 1239. Wprawdzie ze względu na taki zarząd uważa się wogóle męża za równego innemu upelnomocnionemu zawiadowcy, lecz odpowiada on tylko za majątek zakładowy lub kapitał. Nie ma on obowiązku składania rachunków z dochodów pobranych w czasie zarządu, jeżeli tego wyraźnie nie zastrzeżono; raczej uważa się rachunki za sprawdzone aż do dnia uchycenia zarządu.

§ 1240. Także żona nie ma obowiązku składania rachunków z użytkowania, które odstąpiła mężowi, lecz

w czasie małżeństwa sama wykonywała; małżonkom wolno jednak zaprzestać takiego milcząco dozwolonego zarządu.

§ 1241. W nagłych przypadkach, lub gdy zachodzi niebezpieczeństwo szkody, można mężowi odebrać zarząd majątku, choćby mu był dozwolony wyraźnie i na zawsze. Natomiast i mąż ma prawo położyć kres nieporządnej gospodarce swej małżonki, a nawet żądać, by ją uznano za marnotrawczynię, przy zachowaniu przepisów ustawy.

6. PENSJA WDOWIA;

§ 1242. Pensją wdowią nazywa się to, co przeznaczają się żonie na utrzymanie na wypadek jej wdowieństwa. Pensja ta należy się wdowie zaraz po śmierci męża i trzeba ją zawsze wypłacać na trzy miesiące naprzód.

§ 1243. Wdowie należy się jeszcze przez sześć tygodni po śmierci męża zwykle utrzymanie ze spadku, a jeżeli jest w ciąży, aż do upływu sześciu tygodni po jej rozwiązaniu. Jednak dopóki korzysta z tego utrzymania, nie może pobierać pensji wdowiej.

§ 1244. Jeżeli wdowa wyjdzie za mąż, traci prawo do pensji wdowiej.

ZABEZPIECZENIE POSAGU, OPRAWY I PENSJI WDOWIEJ,

§ 1245. Kto oddaje posag, ten ma prawo zaraz przy oddaniu; lub też później, gdy okaże się niebezpieczeństwo, żądać stosownego zabezpieczenia od tego, kto posag odbiera. Opiekunowie i kuratorowie narzeczonej, która jest powierzona ich pieczy, nie mogą bez zatwierdzenia sądu nadopieczniczego uwalniać od zabezpieczenia posagu, jak również umówionej oprawy i pensji wdowiej.

DAROWIZNY MIĘDZY MAŁZONKAMI I ZARĘCZONYMI,

§ 1246. Ważność albo nieważność darowizn między małżonkami ocenia się według powszechnie obowiązujących przepisów ustawowych o darowiznach.

§ 1247. Tego, co mąż dał żonie do stroju w ubiorze, drogich kamieniach i innych kosztownościach, nie uważa się w razie wątpliwości za użyczenie, lecz za darowiznę. Jeżeli jednak jeden z narzeczonych przyrzeknie lub daruje coś drugiemu, albo jeżeli trzecia osoba jednemu z zaręczonych ze względu na przyszłe małżeństwo coś przyrzeka lub daruje, może odwołać darowiznę, jeżeli małżeństwo nie dojdzie do skutku bez winy darującego.

TESTAMENTY WZAJEMNE,

§ 1248. Małżonkom wolno w jednym i tym samym testamentie ustanowić dziedzicami siebie nawzajem, lub także inne osoby. Także taki testament może być odwołany; ale nie można z faktu odwołania testamentu przez jedną stronę wnioskować o odwołaniu go przez drugą stronę (§ 583).

KONTRAKTY DZIEDZICZENIA WARUNKI WAŻNOSCI
KONTRAKTU DZIEDZICZENIA.

§ 1249. Małżonkowie mogą zawrzeć ze sobą także kontrakt dziedziczenia, który zawiera przyrzeczenie przyszłego spadku lub jego części i przyjęcie przyrzeczenia (§ 602). Jednak do ważności takiego kontraktu potrzeba, aby sporządzono go na piśmie i zachowano wszelkie warunki testamentu pisemnego.

Po myśli § 1 ustawy z 25 lipca 1871 Nr 76 Dpp kontrakty dziedziczenia wymagają jako umowy małżeńskie do swej ważności formy aktu notarialnego

Kontrakty dziedziczenia mogą także zawrzeć narzeczeni pod warunkiem zawarcia przez nich małżeństwa (Dekret nadworny z 25 czerwca 1817 Nr 1340 Zus)

§ 1250. Małżonek zostający pod opieką, może wprawdzie przyjąć przyrzeczony sobie nieszkodliwy spadek; ale rozporządzenie jego własnym spadkiem, bez zatwierdzenia sądu, może utrzymać się tylko o tyle, o ile jest ważnym testamentem.

PRZEPIS CO DO DODANYCH WARUNKÓW.

§ 1251. To, co postanowiono w ogólności o warunkach przy umowach, stosować się musi także do kontraktów dziedziczenia między małżonkami.

SKUTEK KONTRAKTU DZIEDZICZENIA.

§ 1252. Kontrakt dziedziczenia, wpisany nawet do ksiąg publicznych, nie przeszkadza małżonkowi za życia rozporządzać swobodnie swym majątkiem. Prawo powstałe z kontraktu, jest zawisłe od śmierci spadkodawcy; jeżeli dziedzic kontraktowy nie przeżyje spadkodawcy, nie może ani przenieść tego prawa na drugich, ani też żądać zabezpieczenia przyszłego dziedzictwa.

§ 1253. Małżonek nie może przez umowę dziedziczenia zrzec się całkowicie prawa rozporządzania ostatnią wolą. Czysta czwarta część, na której nie może ciążyć ani należny komu zachówek, ani inny dług, pozostaje zawsze na mocy ustawy do swobodnego rozporządzenia ostatniej woli. Jeżeli spadkodawca nią nie rozporządził, nie przypada ona mimo to dziedzicowi kontraktowemu, chociażby mu przyrzeczono cały spadek, lecz dziedzicom ustawowym.

ZGASNIĘCIE KONTRAKTU DZIEDZICZENIA.

§ 1254. Kontraktu dziedziczenia nie można odwołać na szkodę małżonka, z którym go zawarto, lecz można go unieważnić tylko według przepisu ustawy. Dziedzicom koniecznym zastrzega się wobec kontraktu takie same prawa, jak wobec innego rozporządzenia ostatniej woli.

UŻYTKOWANIE NA WYPADEK ŚMIERCI
(PRAWO DOZYWOCIA).

§ 1255. Jeżeli małżonek daje swemu małżonkowi użytkowanie swego majątku na wypadek przeżycia, nie ogranicza się on przez to w swobodnem rozporządzaniu majątkiem przez czynności między żyjącymi; prawo użytkowania (§§ 509—520) odnosi się tylko do spadku wolno dziedzicznego majątku.

§ 1256. Jeżeli zaś użytkowanie nieruchomości za zgodą udzielającego wpisano do ksiąg publicznych, użytkowanie nie może doznać więcej uszczuplenia odnośnie do tej nieruchomości.

§ 1257. Na wypadek, jeżeli pozostały przy życiu małżonek wejdzie w nowe związki małżeńskie, albo chce komu innemu odstąpić użytkowanie, wówczas dzieci zmarłego małżonka mają prawo żądać, aby im odstąpiono to użytkowanie za odpowiednią roczną opłatą.

§ 1258. Małżonek, który rości sobie użytkowanie do całej spuścizny swego małżonka, albo jej części, nie ma prawa żądać udziału, jaki wyznacza mu ustawa w razie ustawowego porządku dziedziczenia (§§ 757—759).

ZRÓWNANIE DZIECI.

§ 1259. Zrównanie dzieci, to jest umowa, według której dzieci z różnych małżeństw mają być nawzajem zrównane co do prawa dziedziczenia, nie ma skutku prawnego.

ODDZIELENIE MAJĄTKU NA WYPADEK:

I. UPADŁOŚCI;

§ 1260. Jeżeli otwarto upadłość do majątku męża za jego życia, żona nie może wprawdzie wobec wierzycieli żądać zwrotu posagu i wydania oprawy, lecz może żądać tylko zabezpieczenia przeciw wierzycielom na wy-

padek rozwiązania małżeństwa. Nadto ma prawo od czasu otwarcia konkursu żądać wdowiego utrzymania, a jeżeli ono nie było umówione, używania posagu. Nie ma jednak prawa ani do jednego ani do drugiego, jeżeli będzie dowiedzione, że żona jest przyczyną upadku stosunków majątkowych męża.

§ 1261. Jeżeli żona co do majątku swego popadnie w konkurs, układy małżeńskie pozostają bez zmiany.

§ 1262. Jeżeli małżonkowie umówili się co do wspólności majątkowej, ustaje ona przez otwarcie upadłości do majątku jednego z nich, a majątek wspólny dzieli się między nich jak wskutek śmierci.

Art XIII § 1 przepisów wprowadzających prawo upadłości we (Dz U R P Nr 93, poz 835 z 1934 r) utrzymuje w mocy §§ 1260—1262

2 DOBROWOLNEGO ROZDZIAŁU,

§ 1263. Jeżeli małżonkowie zgadzają się na to, by żyć w separacji, zależy także od ich porozumienia, które powinno zawsze równocześnie nastąpić (§§ 103—105), czy utrzymują nadal w mocy swe majątkowe umowy małżeńskie, czy też w jakikolwiek sposób chcą je zmienić.

ALBO 3 ROZDZIAŁU SĄDOWEGO,

§ 1264. Jeżeli zaś wyrokiem sądowym orzeczono o separacji, a żadna strona nie ponosi winy rozdziału lub też ponoszą je obie, wówczas tak jeden jak i drugi małżonek żądać może, aby układy małżeńskie uznano za uchylone; przyczem sąd winien zawsze starać się o doprowadzenie do ugody (§ 108). Jeżeli jedna strona jest bez winy, wolno jej żądać utrzymania lub uchylenia układów małżeńskich, albo też, stosownie do okoliczności odpowiedniego utrzymania.

W myśl dekretu nadwornego z 4 maja 1841 Nr 531 Zus „zo nie separowanej z powodu obopolnej winy nie służy w zasadzie pra

wo do przyzwoitego utrzymania, jednak wolno sędziemu na prośbę zony od wypadku do wypadku przy uwzględnieniu wszystkich stosunków i przemawiających za nią względów słuszności zmusić wyjątkowo męża do udzielenia żonie przyzwoitego utrzymania“

4 UNIEWAZNIENIA MAŁŻENSTWA,

§ 1265. Jeżeli małżeństwo uznano za nieważne, gasną także umowy majątkowe małżeńskie; o ile majątek istnieje, wraca do dawnego stanu. Lecz strona winę ponosząca ma dać odszkodowanie stronie będącej bez winy (§ 102).

5 ROZWODU

§ 1266. Jeżeli dozwolono rozwodu (§§ 115 do 133) na żądanie obojga małżonków z powodu nieprzewidywanego wstępu, majątkowe umowy małżeńskie obustronnie gasną, o ile nie zawarto ugody w tym względzie (§ 117). Jeżeli wyrok orzeka o rozwodzie, należy się małżonkowi będącemu bez winy nie tylko zupełne zadośćuczynienie, lecz także od chwili orzeczenia o rozwodzie to wszystko, co mu układy małżeńskie zastrzegają na wypadek przeżycia. Majątek, co do którego wspólność istniała, rozdziela się jak po śmierci, a strona nie ponosząca winy zachowuje z kontraktu dziedziczenia prawo na wypadek śmierci. Małżonek rozwiedziony, chociażby bez winy będący, nie może rościć sobie ustawowego dziedziczenia (§§ 757—759).

ROZDZIAŁ DWUDZIESTY DZIEWIĄTY.

O UMOWACH LOSOWYCH.

§§ 1267—1277 zostały uchylone z mocy art XXII § 2 przepisów wprowadzających kodeks zobowiązań (Dz U R P Nr 82, poz 599 z 1933 r)

RODZAJE UMOW LOSOWYCH

KUPNO SPADKU,

§ 1278. (Now III; § 96) Kto kupuje spadek, przyjęty przez sprzedawcę lub przynajmniej mu przypadły,

wstępuje nie tylko w prawa, lecz także w obowiązki sprzedawcy jako dziedzica, o ile nie są ściśle osobiste. Jeżeli podstawą kupna nie był zatem inwentarz, także kupno spadku jest umową losową.

Kupno spadku wymaga do swej ważności sporządzenia aktu notarialnego lub stwierdzenia zapomocą protokołu sądowego *).

Now III, § 104 Postanowienia § 96 nie stosuje się do umów i dokumentów, które sporządzono przed dniem 1 stycznia 1917 r., ani do zobowiązań, które przed tym dniem powstały

§ 1279. Kupujący spadek nie ma żadnego prawa do rzeczy, które należą się sprzedającemu nie jako dziedzicowi; lecz z innego tytułu np. jako zapis naddziałowy, jako powiernictwo, z tytułu przedstawienia, z tytułu wierzytelności do spadku, i któreby mu się należały także bez prawa spadkowego. Otrzymuje natomiast wszystko, co do spadku jako takiego przyrośnie, czy to przez odpadnięcie legatarjusza, czy współdziedzica, czy w jakikolwiek inny sposób, o ileby sprzedawca miał być do tego prawo.

§ 1280. Wszystko, co dziedzic otrzymuje z mocy prawa spadkowego, jak np. pobrane owoce i wierzytelności, wlicza się do masy; natomiast wszystko, co wyłożył ze swego majątku na objęcie dziedzictwa, albo na rzecz spadku, odlicza się z masy. Tu należą długi zapłacone, legaty już wydane, opłaty i należności sądowe, jak również koszty pogrzebu, jeżeli nie było wyraźnie odmiennej umowy.

§ 1281. O ile sprzedawca zarządził spadkiem przed oddaniem, odpowiada za to kupującemu, jak inny sprawujący interesy.

§ 1282. Wierzyciele spadkowi i legatarjusze mogą atoli domagać się swego zaspokojenia tak od kupującego

) Patrz art 142 prawa o notaryjacie powołany przy § 551

spadek, jak i od samego dziedzica. Prawa ich, jak również prawa dłużników spadkowych nie doznają przez sprzedaż spadku zmiany, a przyjęcie spadku przez jednego ważne jest też dla drugiego.

§ 1283. Jeżeli przy sprzedaży spadku wzięto za podstawę inwentarz, sprzedawca odpowiada za inwentarz. Jeżeli kupna dokonano bez takiego spisu, sprzedawca odpowiada za istnienie swego prawa spadkowego tak, jak je podał, i za wszelką szkodę wyrządzoną kupującemu przez swoją winę.

§§ 1284—1287 uchylił art XXII § 2 przepisów wprowadzających kodeks zobowiązań (Dz U R P Nr 82, poz 599 z 1933 r)

7 UMOWA UBEZPIECZENIA

§ 1288. Jeżeli kto bierze na siebie niebezpieczeństwo szkody, która mogłaby się wydarzyć drugiemu bez jego winy, i za pewną cenę przyrzeka dać mu umówione wynagrodzenie, wówczas powstaje kontrakt ubezpieczenia. Ubezpieczający odpowiada przytem za przypadkową szkodę, a ubezpieczony za przyrzeczoną cenę.

Patrz austriacką ustawę o umowie ubezpieczenia z dnia 23 grudnia 1917 r (Nr 501 Dpp)

§ 1289. Zwykłym przedmiotem tej umowy są towary, przewożone wodą lub lądem. A toli można ubezpieczać także inne rzeczy, np. domy i grunty od niebezpieczeństwa pożaru, powodzi i innych niebezpieczeństw.

§ 1290. Jeżeli powstanie szkoda przypadkowa, za którą wynagrodzenie ubezpieczono, ubezpieczony musi, o ile nie zaistnieje nieprzewyciężona przeszkoda, ani nie było innej umowy, zawiadomić o tem ubezpieczającego w ciągu dni trzech, jeżeli obaj znajdują się w tem samym miejscu, zresztą zaś w ciągu takiego czasu, jaki przepisano dla zawiadomienia o przyjęciu oferty, złożonej

przez nieobecnego (§ 862)*. Jeżeli ubezpieczony zaniedba zawiadomienia, jeżeli nie może dowieść nieszczerliwego wypadku, albo jeżeli ubezpieczający może udowodnić, że szkoda wynikła z winy ubezpieczonego, wtedy ubezpieczony nie ma prawa do sumy ubezpieczonej.

§ 1291. Jeżeli już w chwili zawarcia umowy ubezpieczony wiedział o zaginięciu rzeczy, albo ubezpieczający wiedział już o braku niebezpieczeństwa dla niej, umowa jest nieważna.

UBEZPIECZENIA BODMERYJNE I MORSKIE

§ 1292. Postanowienia o ubezpieczeniach morskich, jak również przepisy o umowie bodmeryjnej są przedmiotem ustaw morskich.

§§ 1293—1341 uchylił art XXII § 2 przepisow wprowadzających kodeks zobowiązań (Dz U R P Nr 82, poz 599 z 1933 r)

) Patrz uwagę przy § 1233

CZĘŚC TRZECIA USTAWY CYWILNEJ.
O PRZEPISACH WSPÓLNYCH DLA
PRAW OSOBOWYCH I RZECZOWYCH.

ROZDZIAŁ PIERWSZY.

O WZMOCNIENIU PRAW I ZOBOWIĄZAŃ.

§§ 1342—1367 uchylił art XXII § 2 przepisów wprowadzających kodeks zobowiązań (Dz U R P Ni 82, poz 599 z 1933 r)

SPOSOBY WZMOCNIENIA PRAWA
II PRZEZ UMOWĘ ZASTAWU

§ 1368. Umową zastawu nazywa się umowa, którą dłużnik lub kto inny za niego udziela istotnie wierzycielowi prawa zastawu na rzeczy, a zatem oddaje mu rzecz ruchomą w zastaw, albo wpisuje zastaw na nieruchomości do ksiąg hipotecznych. Umowa, mocą której ktoś przyrzeka dać zastaw, nie jest jeszcze umową zastawu.

SKUTKI UMOWY ZASTAWU

§ 1369. Co postanowiono w ogólności o umowach, stosuje się także do kontraktu zastawu; jest on obustronnie obowiązujący. Zastawnik musi należycie przechowywać zastaw ręczny i oddać go zastawcy zaraz po uskutecznieniu zapłaty. Jeżeli zastaw jest hipoteczny, zaspokojony wierzyciel musi dać możliwość zastawcy dokonania wykreślenia zobowiązania z ksiąg hipotecznych. Roz-

dział szósty części drugiej określa prawa i obowiązki zastawcy i zastawnika, połączone z posiadaniem zastawu.

§ 1370. Zastawnik obowiązany jest dać zastawcy przy zastawie ręcznym kwit zastawniczy i opisać w nim istotne znamiona zastawu. Można także przytoczyć w kwicie zastawniczym istotne warunki kontraktu zastawu.

WARUNKI NIEDOZWOLONE.

§ 1371. Wszystkie warunki i umowy poboczne, sprzeczne z naturą umowy zastawu i pożyczki, są nieważne. Tu należą układy: że po terminie płatności długu zastaw przypada wierzycielowi; że wierzyciel może dowolnie albo zbyć zastaw za cenę już z góry oznaczoną albo zachować go dla siebie; że dłużnikowi nie wolno nigdy zastawu wykupić, albo nikomu innemu zapisać nieruchomości albo że wierzycielowi nie wolno żądać sprzedaży zastawu po terminie płatności.

§ 1372. Umowa poboczna, że wierzycielowi służyć ma użytkowanie rzeczy zastawionej, nie ma skutku prawnego. Jeżeli wierzycielowi dozwolono samego tylko używania zastawu ruchomego (§ 459), używanie to odbywać się musi w sposób dla dłużnika nieszkodliwy.

W JAKI SPOSOB ZAZWYCZAJ NALEŻY DĄC ZABEZPIECZENIE.

§ 1373. Kto jest obowiązany dać zabezpieczenie, musi wypełnić ten obowiązek przez danie zastawu ręcznego lub hipoteki. Tylko w tym przypadku, gdy nie może dać zastawu, przyjęci będą zdadni poręczyciele.

§ 1374. Nikt nie ma obowiązku rzeczy, mającej służyć za zabezpieczenie, przyjąć w zastaw w wartości szacunkowej wyższej, niż w połowie co do domów, zaś w dwóch trzecich częściach co do gruntów i ruchomości. Kto posiada odpowiedni majątek i kogo można pozwać w tej samej prowincji, jest zdatnym poręczycielem.

ROZDZIAŁ DRUGI.

O PRZEMIANIE PRAW I ZOBOWIĄZAŃ.

§§ 1375—1381 uchylił art. XXII § 2 przepisów wprowadzających kodeks zobowiązań (Dz. U. R. P. Nr. 82, poz. 599 z 1933 r.).

NIEWAŻNOSC UGODY ZE WZGLĘDU NA PRZEDMIOT;

§ 1382. Są przypadki wątpliwe, których nie wolno załatwić ugodą. Do nich należy spór powstały między małżonkami o ważność małżeństwa. Może go rozstrzygnąć tylko sąd oznaczony przez ustawę.

§§ 1383—1410 uchylił art. XXII § 2 przepisów wprowadzających kodeks zobowiązań (Dz. U. R. P. Nr. 82, poz. 599 z 1933 r.).

ROZDZIAŁ TRZECI.

O ZGAŚNIĘCIU PRAW I ZOBOWIĄZAŃ.

§§ 1411—1442 uchylił art. XXII § 2 przepisów wprowadzających kodeks zobowiązań (Dz. U. R. P. Nr. 82, poz. 599 z 1933 r.).

2. POTRĄCENIE.

§ 1443. Przeciwno cesjonarjuszowi wierzytelności wpisanej do ksiąg publicznych można podnieść zarzut potrącenia tylko wtedy, gdy wzajemna wierzytelność jest również wpisana i to właśnie przy tej wierzytelności, albo kiedy zawiadomiono o niej cesjonarjusza przy przejęciu cedowanej wierzytelności.

§§ 1444 i 1445 uchylił art. XXII § 2 przepisów wprowadzających kodeks zobowiązań (Dz. U. R. P. Nr. 82, poz. 599 z 1933 r.).

4. ZJEDNOCZENIE.

§ 1446. (Now. III, § 36). Prawa i obowiązki, wpisane do ksiąg publicznych, nie gasną przez zjednoczenie, dopóki nie nastąpi ich wykreślenie z ksiąg publicznych

(§ 526). Aż do tej chwili wpisane prawo zastawu może być przeniesione przez właściciela lub w drodze egzekucji na osobę trzecią (§§ 469—470).

§§ 1447—1450 uchylił art. XXII § 2 przepisów wprowadzających kodeks zobowiązań (Dz. U. R. P. Nr. 82, poz. 599 z 1933 r)

ROZDZIAŁ CZWARTY.

O PRZEDAWNIENIU I ZASIEDZENIU.

Patrz art. XXIII przepisów wprowadzających kodeks zobowiązań, który opiewa

Przepisy rozdziału IV części trzeciej kodeksu cywilnego austriackiego o przedawnieniu i zasiedzeniu tracą moc w zastosowaniu do zobowiązań.

PRZEDAWNIE NIE.

§ 1451. Przedawnienie jest utratą prawa, którego nie wykonywano przez czas oznaczony ustawą.

ZASIEDZENIE.

§ 1452. Jeżeli prawo przedawnione przenosi się na mocy ustawowego posiadania równocześnie na kogo innego, zowie się prawem zasiedzianem, a sposób nabycia zasiedzeniem.

KTO MOŻE KORZYSTAĆ Z PRZEDAWNIE NIA I ZASIEDZENIA.

§ 1453. Każdy, kto wogóle jest zdolny do nabywania, może także nabyć przez zasiedzenie własność lub inne prawa.

PRZECIW KOMU.

§ 1454. Przedawnienie i zasiedzenie może nastąpić przeciwko wszystkim osobom prywatnym, które zdolne są same wykonywać swe prawa. Przeciwko pupilom i osobom pozostającym pod opieką lub kuratelą, prze-

ciwko kościołom, gminom i innym osobom prawnym, przeciwko zarządcom majątku publicznego oraz przeciwko tym, którzy są nieobecni bez swej winy, przedawanie i zasiedzenie jest dopuszczalne tylko z ograniczeniami poniżej podanemi (§§ 1494, 1472 i 1475).

JAKIE PRZEDMIOTY.

§ 1455. Co można nabyć, można także zasiedzieć. Natomiast rzeczy, których ze względu na ich istotne właściwości lub z powodu przepisu ustawy nie można posiadać, jako też rzeczy i prawa, które są bezwzględnie niepozywalne, nie mogą być przedmiotem zasiedzenia.

§ 1456. Z tego powodu ani nie można nabyć przez zasiedzenie praw służących głowie państwa wyłącznie, jak np. prawa nakładania ceł, bicia monety, rozpisywania podatków i innych praw zwierzchniczych (regaliów), ani też nie ulegają przedawnieniu obowiązki tym prawom odpowiadające.

§ 1457. Inne prawa służące naczelnikowi państwa, lecz nie zastrzeżone wyłącznie dla niego np. do lasów, polowania, rybołówstwa i t. p., mogą być wprawdzie zasiedzane przez innych obywateli, jednak w okresie dłuższym, niż zwyczajny (§ 1472).

§ 1458. Prawa małżonków, ojca, dziecka i inne prawa osobowe nie są przedmiotem zasiedzenia. Jednak ci, którzy wykonują te prawa w dobrej wierze, mogą powołać się na niezawinioną nieświadomość, ażeby tymczasem utrzymać się i wykonywać swoje rzekome prawa.

§ 1459. Prawa człowieka do swych działań i swej własności, np. do zakupywania towaru tu i ówdzie, do używania swych łąk lub swej wody, nie ulegają przedawnieniu, o ile ustawa w pewnym przypadku nie łączy wyraźnie utraty tych praw z zaniechaniem ich wykonywa-

nia w pewnym okresie czasu. Jeżeli zaś pewna osoba zabroniła drugiej wykonywania takiego prawa, albo jej w tem przeszkodziła, natenczas posiadanie prawa wzbromienia ze strony jednej osoby przeciwko dowolności drugiej poczyna się od chwili, w której ta druga osoba poddała się zakazowi albo przeszkodzie, i wskutek tego następuje przedawnienie lub zasiedzenie, jeżeli tylko wszystkie inne wymagania zaistnieją (§§ 313 i 351).

WYMOGI ZASIEDZENIA: 1. POSIADANIE;

§ 1460. Do zasiedzenia wymaga się obok zdolności osoby i przedmiotu, ażeby ktoś rzeczywiście posiadał rzecz lub prawo, które w ten sposób mają być nabyte; ażeby jego posiadanie było prawne, w dobrej wierze i niewadliwe i aby było ciągle wykonywane przez czas oznaczony w ustawie (§§ 309, 316, 320 i 345).

A MIANOWICIE: A) PRAWNE;

§ 1461. Każde posiadanie, opierające się na takim tytule, który starczyłby do nabycia własności, gdyby ona należała się oddawcy, jest prawem i wystarczy do zasiedzenia. Takimi są np. zapis, darowizna, pożyczka, kupno i sprzedaż, zamiana, zapłata i t. d.

§ 1462. Rzeczy zastawione, wygodzone, oddane w przechowanie lub na użytkowanie nie mogą być nigdy nabyte w drodze zasiedzenia przez wierzycieli, korzystających z wygodzenia, przechowców lub użytkowników — z powodu braku tytułu prawnego. Ich dziedzice przedstawiają spadkodawców i nie mają lepszego od nich tytułu. Tylko trzeciemu prawnemu posiadaczowi można policzyć czas zasiedzenia.

B) W DOBREJ WIERZE;

§ 1463. Posiadanie musi być w dobrej wierze. Atoli zła wiara poprzedniego posiadacza nie przeszkadza na-

stępcy w dobrej wierze lub dziedzicowi w rozpoczęciu zasiedzenia od dnia swojego posiadania (§ 1493).

C) NIEWADLIWE.

§ 1464. Posiadanie musi być także niewadliwe. Jeżeli ktoś zawładnie rzeczą gwałtem lub podstępem, albo potajemnie wkradnie się w posiadanie, lub posiada rzecz użyczoną mu tylko na prośbę, ani on ani jego dziedzice nie mogą jej nabyć przez przedawnienie.

2. UPŁYW CZASU.

§ 1465. Do zasiedzenia i przedawnienia potrzeba także upływu czasu przepisanego w ustawie. Oprócz okresu ustanowionego przez ustawę dla pewnych poszczególnych przypadków, oznacza się tutaj wogóle czasokres potrzebny do zasiedzenia lub przedawnienia we wszystkich innych przypadkach. Zależy on zarówno od różnaitości praw i rzeczy, jak i osób.

CZAS ZASIEDZENIA. ZWYCZAJNY;

§ 1466. Prawo własności, którego przedmiotem jest rzecz ruchoma, można zasiedzieć przez trzechetnie prawne posiadanie.

§ 1467. O zasiedzeniu hipotecznem prawa własności uchyliła nowela III, § 201.

§ 1468. Gdzie nie założono jeszcze prawidłowych ksiąg publicznych, nabycie nieruchomości trzeba dowodzić aktami sądowemi i innemi dokumentami, albo jeżeli nieruchomości nie wpisano na nazwisko tego, który wykonywa na niej prawa posiadania, zasiedzenie jest ukończone dopiero po upływie lat trzydziestu.

§ 1469. Dotyczący zasiedzenia hipotecznego prawa służebności, uchyliła nowela III, § 201.

§ 1470. Gdzie niema jeszcze prawidłowych ksiąg publicznych, albo gdy prawo takie nie zostało jeszcze do

nich wpisane, posiadacz w dobrej wierze może je zasiedzieć dopiero po trzydziestu latach.

§ 1471. Przy prawach, które rzadko można wykonywać, np. przy prawie nadania beneficium, lub żądania od kogoś, ażeby przyczynił się do naprawy mostu, musi ten, kto powołuje się na zasiedzenie, oprócz upływu lat trzydziestu udowodnić zarazem, że w przeciągu tego czasu przynajmniej trzy razy zdarzył się przypadek wykonania prawa i że za każdym razem prawo to wykonał.

NADZWYCZAJNY.

§ 1472. Przeciwno Skarbowi Państwa, to jest przeciwko zarządcom dóbr państwowych i majątku państwowego, o ile przedawnienie jest dopuszczalne (§§ 287, 289 i 1456—1457), jako też przeciwko zarządcom dóbr kościelnych, gminnych i innych dozwolonych korporacyj, nie wystarczy zwyczajny czas zasiedzenia. Posiadanie ruchomości, a także nieruchomości albo służebności na nich wykonywanych i innych praw, jeżeli są wpisane do ksiąg publicznych na nazwisko posiadacza, musi trwać przez sześć lat. Prawa tego rodzaju, których nie wpisano do ksiąg publicznych na imię posiadacza, i wszystkie inne prawa można nabyć przeciwko Skarbowi Państwa i wymienionym tu osobom uprzywilejowanym tylko przez czterdziestoletnie posiadanie.

§ 1473. Kto pozostaje we wspólności z osobą uprzywilejowaną przez ustawę ze względu na czas przedawnienia, ten korzysta z tego samego przywileju. Przywileje dłuższego terminu przedawnienia zachowują swoją skuteczność także przeciwko innym osobom również w tym względzie uprzywilejowanym.

§ 1474. Przymiot powiernictwa familijnego, dobra wieczysto-dzierżawnego i wieczysto-czynszowego, gaśnie

tylko przez czterdziestoletnie posiadanie jako swobodnej własności.

§ 1475. Pobyt właściciela poza prowincją, gdzie się rzecz znajduje, nie dopuszcza zwyczajnego zasiedzenia i przedawnienia o tyle, że czas dobrowolnej i niezawinionej nieobecności liczy się tylko w połowie, a więc rok tylko za sześć miesięcy. Krótszych jednak okresów nieobecności, które nie trwały bez przerwy przez cały rok, nie należy uwzględniać, a wogóle nie należy przedłużać czasu nigdy ponad lat trzydzieści, licząc łącznie. Zawiniona nieobecność nie korzysta z wyjątku od zwyczajnego czasu przedawnienia.

§ 1476. Także ten, kto nabył rzecz ruchomą bezpośrednio od posiadacza wadliwego, lub będącego w złej wierze, albo kto nie jest w możności wskazać swojego poprzednika, musi odczekać, aby upłynął podwójny czasokres zwyczajnego zasiedzenia.

§ 1477. Kto opiera zasiedzenie na upływie lat trzydziestu lub czterdziestu, nie potrzebuje podawać tytułu prawnego. Jednak udowodniona mu zła wiara w posiadaniu wyklucza zasiedzenie nawet mimo upływu tego dłuższego czasokresu.

CZAS PRZEDAWNIEŃ OGÓLNY. (Now III, § 191).

§ 1478. O ile każde zasiedzenie mieści w sobie przedawnienie, o tyle oba w ciągu jednego czasokresu dobiegają końca przy zaistnieniu przepisanych warunków. Jednak do właściwego przedawnienia wystarczy samo nieużywanie prawa, które jako takie możnaby było wykonać, przez lat trzydzieści.

§ 1479. Wszystkie prawa przeciw trzeciemu bez względu na to, czy są wpisane do ksiąg publicznych czy nie, gasną więc w zasadzie najpóźniej przez trzydziesto-

letnie nieużywanie, albo przez zachowanie tyloletniego milczenia.

§ 1480. (Now. III, § 192). Wierzytelności o zaległe świadczenia roczne, w szczególności o odsetki, renty, kwoty płacone na utrzymanie, świadczenia z tytułu wymowy oraz annuitety umówione celem spłaty kapitału, gasną w trzech latach; samo prawo przedawnia się przez trzydziestoletnie nieużywanie.

WYJĄTKI.

§ 1481. Zobowiązania wynikające z praw rodzinnych i w ogólności z praw osobowych, np. obowiązek zapewnienia dzieciom niezbędnego utrzymania, jakoteż te zobowiązania, które odpowiadają wymienionemu powyżej (§ 1459) prawu swobodnego rozporządzania swą własnością, np. obowiązek dozwolenia na podział rzeczy wspólnych lub oznaczenia granic, nie mogą ulec przedawnieniu.

§ 1482. Podobnie ten, kto mógł wykonywać prawo na cudzym gruncie w stosunku do całości lub w rozmaity dowolny sposób, nie doznaje ograniczenia w swem prawie jedynie przez to, że wykonywał je choćby nawet przez długi przeciąg czasu tylko na pewnej części gruntu, lub tylko w pewien określony sposób; lecz ograniczenie musi nastąpić przez nabycie lub zasiedzenie prawa do zakazu albo do przeszkodzenia (§ 351). To samo należy stosować także w tym przypadku, jeżeli ktoś wykonywał prawo przysługujące mu przeciwko wszystkim członkom gminy, tylko przeciwko niektórym.

§ 1483. Dopóki wierzyciel ma zastaw w rękach, nie można mu zarzucić, że zaniedbał wykonywania prawa zastawu, i prawo zastawu nie może ulec przedawnieniu. Także nie ulega przedawnieniu prawo dłużnika do wykupna zastawu. O ile jednak wierzytelność przewyższa

wartość zastawu, o tyle może tymczasem zgasnąć przez przedawnienie.

§ 1484. Do przedawnienia takich praw, które tylko rzadko można wykonywać, wymaga się, ażeby w przeciągu trzydziestoletniego czasu przedawnienia, nie zrobiono użytku z trzy razy następującej się sposobności do wykonania takiego prawa (§ 1471).

§ 1485. (Now. III, § 193) Ze względu na osoby w § 1472 uprzywilejowane, wymaga się do przedawnienia podobnie jak i do zasiedzenia lat czterdziestu. Ogólną zasadę, że prawo gaśnie przez nieużywanie go dopiero po upływie lat trzydziestu lub czterdziestu, należy stosować tylko w tych przypadkach, dla których ustawa nie określiła krótszego terminu (§ 1465).

SZCZEGÓLNY CZAS PRZEDAWNIEŃ.

§ 1486. (Now. III, § 194). W trzech latach przedawniają się wierzytelności:

1) za dostawę rzeczy albo wykonanie robót albo inne świadczenia w przedsiębiorstwie przemysłowym, handlowym lub innym przedsiębiorstwie zarobkowym;

2) za dostawę płodów rolnych i leśnych w gospodarstwie rolnym i leśnym;

3) za przyjęcie na wyżywienie, w opiekę, leczenie, na wychowanie lub do nauki przez osoby, które się tem trudnią, lub zakłady, które temu celowi służą;

4) o czynsze najmu i dzierżawy;

5) pracowników o zapłatę i zwrot wydatków z umów służbowych, pomocników, wyrobników, służących i wszelkich osób w służbie prywatnej, jakoteż pracodawców z tytułu zaliczek udzielonych na takie wierzytelności;

6) lekarzy, weterynarzy, akuserek, nauczycieli prywatnych, adwokatów, notariuszów, rzeczników patent-

wych i wszystkich innych osób ustanowionych publicznie do załatwiania pewnych spraw, o wynagrodzenie za ich świadczenia i zwrot wydatków, jakoteż roszczenia stron o zaliczki udzielone tym osobom.

§ 1487. (Now. III, § 195). W ciągu trzech lat musi się dochodzić prawa obalenia rozporządzenia ostatniej woli, żądania zachowku lub jego uzupełnienia, odwołania darowizny z powodu niewdzięczności obdarowanego, lub wystąpienia z roszczeniem przeciwko obdarowanemu o ukrócenie zachowku; prawa uchylenia kontraktu odpłatnego z powodu pokrzywdzenia ponad połowę, lub zaskarżenia dokonanego podziału rzeczy wspólnej, jakoteż roszczenia z powodu zaszłej przy umowie bojaźni lub z powodu błędu, o ile druga strona, która umowę zawarła, nie dopuściła się przy tem podstępu. Po upływie powyższego czasu roszczenia te ulegają przedawnieniu.

§ 1488. Prawo służebności przedawnia się przez nieużywanie, jeżeli strona zobowiązana sprzeciwia się wykonywaniu służebności, a uprawniony nie dochodził swego prawa przez trzy następujące po sobie lata.

§ 1489. (Now. III, § 196). Każdy pozew o wynagrodzenie szkody przedawnia się w trzech latach od czasu, w którym poszkodowany dowiedział się o szkodzie i o osobie sprawcy, bez względu na to, czy szkodę wywołało przekroczenie obowiązku umownego, czy też powstała ona bez związku z umową. Jeżeli poszkodowany nie dowiedział się o szkodzie lub o osobie sprawcy, albo jeżeli szkoda powstała z przestępstwa, prawo skargi gąśnie dopiero po trzydziestu latach.

§ 1490. (Now. III, § 197). Pozwy o obrazę czci, polegające tylko na zniewadze słownej, pismem lub gestami, nie mogą być wnoszone już po upływie roku. Jeżeli jednak wyrządzono zniewagę czynną, natenczas prawo wnie-

sienia powództwa o zadośćuczynienie trwa przez trzy lata.

Przepisy § 1489 należy stosować do pozwów o wynagrodzenie szkody z powodu narażenia na niebezpieczeństwo czyjegoś kredytu, zarobku lub powodzenia przez rozszerzanie nieprawdziwych faktów.

§ 1491. Ustawy ograniczają niektóre prawa do jeszcze krótszego czasu. Przepisy o tem znajdują się w tych miejscach, gdzie o tych prawach jest mowa.

§ 1492. Ustawa weksłowa stanowi, jak długo istnieje prawo weksłowe z weksła.

Patrz art. 70 ustawy z dnia 28 kwietnia 1936 — Prawo weksłowe (Dz. U. R. P. Nr. 37, poz. 282).

WLICZENIE CZASU PRZEDAWNIENIA POPRZEDNIKA.

§ 1493. Kto przejmuje rzecz w dobrej wierze od posiadacza prawnego i w dobrej wierze, ten jako następca ma prawo wliczyć czas zasiedzenia swego poprzednika (§ 1463). To samo stosuje się też do czasu przedawnienia. Przy zasiedzeniu trzydziesto- lub czterdziestoletniem wliczenie to stosuje się także do bezprawnego tytułu, a przy właściwem przedawnieniu nawet bez dobrej wiary lub niezawinionej nieświadomości.

WSTRZYMANIE PRZEDAWNIENIA.

§ 1494. Przeciw osobom, które są niezdolne do zaświadkiwania swemi prawami wskutek braku władz umysłowych, jakoteż przeciw osobom pozostającym pod opieką, obłąkanym lub upośledzonym na umyśle, czas zasiedzenia lub przedawnienia nie może się rozpocząć, o ile dla tych osób nie ustanowiono ustawowych zastępców. Rozpoczęty raz czas zasiedzenia lub przedawnienia będzie wprawdzie dalej, ale nie może nigdy dobiec końca wcześniej, jak w ciągu dwóch lat po usunięciu przeszkód.

§ 1495. Także pomiędzy małżonkami, następnie pomiędzy dziećmi lub osobami pozostającymi pod opieką, a ich rodzicami lub opiekunami, zasiedzenie lub przedawnienie nie może się ani zacząć ani biec dalej, dopóki pierwsi pozostają w związku małżeńskim, a drugie pod władzą rodzicielską lub opiekuńczą.

§ 1496. Przez nieobecność z powodu służby cywilnej lub wojskowej, albo przez zupełne zawieszenie wymiaru sprawiedliwości np. w czasie zarazy lub wojny, wstrzymuje się nie tylko początek, ale dopóki trwa taka przeszkoda, także dalszy bieg zasiedzenia lub przedawnienia.

PRZERWA PRZEDAWNIEŃ

§ 1497. Zarówno zasiedzenie jak i przedawnienie przerywa się, jeżeli ten, który chce się na nie powołać, uznał przed upływem czasu przedawnienia już to wyraźnie już to milcząco prawo drugiego, albo gdy przez uprawnionego został pozwany i pozew był należycie popierany. Jeżeli atoli prawomocne orzeczenie uzna pozew za nieuzasadniony, należy uważać przedawnienie za nieprzerwane.

SKUTEK ZASIEDZENIA LUB PRZEDAWNIEŃ

§ 1498. Kto zasiedział rzecz lub prawo, może wystąpić sądowo przeciwko dotychczasowemu właścicielowi o przyznanie własności, i żądać wpisu przyznanego prawa do ksiąg publicznych, o ile ono jest ich przedmiotem.

§ 1499. W taki sam sposób może zobowiązany po upływie przedawnienia uzyskać wykreślenie swego zobowiązania wpisanego do ksiąg publicznych, albo uznanie nieważności prawa służącego dotychczas uprawnionemu i dokumentów co do niego wystawionych.

§ 1500. Prawo nabyte przez zasiedzenie lub przedawnienie nie może jednak przynieść uszczerbku temu, kto w zaufaniu do ksiąg publicznych jeszcze przed wpisem tego prawa nabył rzecz lub prawo.

§ 1501. Przedawnienia nie należy uwzględniać z urzędu, jeżeli strony go nie zarzucają.

ZRZECZENIE SIĘ LUB PRZEDŁUZENIE PRZEDAWNIEŃ.

§ 1502. Nie można ani z góry zrzec się przedawnienia, ani umówić się o dłuższy okres przedawnienia, aniżeli ustawy przepisują.

PRZEPISY WPROWADZAJĄCE POWSZECHNĄ KSIĘGĘ USTAW CYWILNYCH.

PATENT CESARSKI Z 1 CZERWCA 1811.

(Nr. 946 Zbioru Ustaw Sądowych).

(1) Ze względu na to, że ustawy cywilne celem zupełnego uspokojenia obywateli, iż będą mogli bezpiecznie korzystać ze swych praw prywatnych, powinny być nie tylko według ogólnych zasad słuszności lecz także według szczególnych stosunków mieszkańców ustanowione, podane do wiadomości w zrozumiałym dla nich języku i utrwalone w stałej pamięci przez ułożony w porządku zbiór, było od objęcia przez nas panowania naszą nieustanną troską, aby ukończyć postanowione już i rozpoczęte przez naszych przodków spisanie całkowitej rodzimej księgi ustaw cywilnych.

(2) Projekt ułożony za naszego panowania przez naszą nadworną Komisję Kodyfikacyjną, podobnie jak poprzednio projekt księgi ustaw o zbrodniach i ciężkich przekroczeniach policyjnych, podano do oceny Komisjom powołanym w tym celu w różnych prowincjach, w Galicji zaś już tymczasem wprowadzono go w życie.

(3) Po zużytkowaniu w ten sposób opinii znawców i doświadczeń zebranych przy zastosowaniu tej tak ważnej gałęzi ustawodawstwa postanowiliśmy teraz ogłosić

tę powszechną księgę ustaw cywilnych dla wszystkich naszych niemieckich krajów dziedzicznych i zarządzić że ma ona wejść w życie z dniem 1 stycznia 1812 r.

(4) Wskutek tego tracą moc obowiązującą: stosowane dotychczas prawo pospolite, ogłoszona 1 listopada 1786 pierwsza część księgi ustaw cywilnych, wydana dla Galicji księga ustaw cywilnych, wraz ze wszystkimi ustawami i zwyczajami, które dotyczą przedmiotów unormowanych przez niniejsze prawo cywilne.

(5) Jak jednak w samej księdze ustaw przyjęliśmy ogólną zasadę, że ustawy nie mają działać wstecz; tak i ta księga ustaw nie powinna mieć wpływu na czynności podjęte przed dniem wejścia jej w życie i na prawa z mocy ustaw dawniejszych już nabyte, chociażby czynności te polegały na dwustronnie obowiązujących aktach prawnych, lub na takich oświadczeniach woli, które oświadczający mógłby jeszcze samodzielnie zmienić i za stosować do przepisów, zawartych w niniejszej księdze ustaw.

(6) Dlatego też według ustaw dawniejszych należy ocenić zasiedzenie lub przedawnienie, rozpoczęte przed wejściem w życie niniejszej księgi ustaw. Gdyby ktoś chciał się powołać na zasiedzenie lub przedawnienie, które w nowej ustawie oznaczono na czas krótszy, aniżeli w ustawie dawniejszej, to także ten krótszy okres należy zacząć liczyć dopiero od chwili, w której niniejsza ustawa uzyska moc obowiązującą.

(7) Przepisy tej księgi ustaw obowiązują wprawdzie powszechnie; jednak dla stanu wojskowego i dla osób należących do korpusu wojskowego istnieją w dziedzinie prawa prywatnego odrębne przepisy, których należy przestrzegać przy czynnościach prawnych zawieranych przez te osoby lub z temi osobami, chociażby ta księga ustaw nie powoływała się na nie wyraźnie. Sprawy han-

dłowe i weksłowe ocenia się wedle odrębnych ustaw handlowych i weksłowych, o ile odbiegają od przepisów tej księgi ustaw.

(8) Również pozostają nadal w mocy rozporządzenia, ogłoszone w sprawach politycznych, kameralnych lub skarbowych, ograniczające prawa prywatne, lub określające je bliżej, chociażby niniejsza księga ustaw nie powoływała się na nie wyraźnie.

(9) W szczególności prawa i zobowiązania odnoszące się do spłat pieniężnych, ocenić należy według wydanego już patentu z 20 lutego 1818 o pieniądzach przeznaczonych do obiegu i na powszechną walutę krajową (wiedeńską), jako też wedle ustaw szczególnych, które będą jeszcze wydane, a tylko w braku tych ustaw wedle ogólnych przepisów księgi ustaw.

(10) Oświadczamy zarazem, że niniejszy tekst niemiecki księgi ustaw jest tekstem pierwotnym, według którego należy oceniać tłumaczenia na różne języki krajowe naszych prowincyj.

PATENT CESARSKI Z 23 MARCA 1852

(Nr. 77 Dz. U. P.)

dla Wielkiego Księstwa Krakowskiego.

Aby mieszkańców miasta Krakowa i jego okręgu we wszystkich postanowieniach dotyczących prawa prywatnego zrównać z mieszkańcami sąsiednich krajów koronnych, a zwłaszcza Królestw Galicji i Lodomerji, z którymi miasto Kraków wraz z okręgiem złączono pod względem administracji i sądownictwa, i ponieważ uznaliśmy, że księga ustaw cywilnych wypróbowana przez

długoletnie doświadczenie w innych krajach koronnych naszego cesarstwa, może być zastosowana w mieście Krakowie i jego okręgu, przeto po wysłuchaniu naszej Rady Ministrów i naszej Rady Państwa stanowimy, co następuje:

Od dnia, w którym zorganizowane na nowo sądy rozpoczną swą działalność w mieście Krakowie i w jego okręgu, ma tam równocześnie uzyskać wyłączną moc obowiązującą ogłoszona dnia 1 czerwca 1811 w innych częściach naszego cesarstwa powszechna księga ustaw cywilnych, wraz ze wszystkimi późniejszymi rozporządzeniami, odnoszącymi się do przedmiotów tejże księgi, w miejsce wszystkich innych ustaw i zwyczajów, które dotyczą przedmiotów unormowanych w tem powszechnem prawie cywilnem. Ma ona mieć tę samą moc ustawową, jaką otrzymała w innych częściach naszego cesarstwa z mocy patentu obwieszczającego z 1 czerwca 1811.

Przez wprowadzenie powszechnej księgi ustaw cywilnych nie zmienia się w niczem ustaw wydanych o odciążeniu gruntów.

USTAWA

z dnia 26 października 1921
(Dz. U. R. P. Nr. 89, poz. 657)

w przedmiocie przepisów prawnych, obowiązujących na obszarze Spiszu i Orawy, należącym do Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 1. Ustawy i rozporządzenia, które obowiązywały na obszarze Spiszu i Orawy w dniu przyłączenia tego obszaru do Rzeczypospolitej Polskiej, pozostają nadal w mocy, o ile skutkiem zmienionych stosunków prawno-państwowych, lub na mocy późniejszych ustaw i rozporządzeń, nie przestały obowiązywać.

Art. 2. Upoważnia się Radę Ministrów do wydawania rozporządzeń, znoszących lub zmieniających oznaczone w art. 1 ustawy

i rozporządzenia, oraz wprowadzających na tych ziemiach ustawy, obowiązujące w Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 3. Wykonanie niniejszej ustawy powierza się Prezydentowi Ministrów.

Art. 4. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem jej ogłoszenia.

ROZPORZĄDZENIE RADY MINISTRÓW

z dnia 14 września 1922 r.

(Dz. U. R. P. Nr. 90, poz. 833)

w przedmiocie organizacji sądownictwa na Spiszu i Orawie i rozciągnięcia na ten obszar mocy obowiązującej niektórych ustaw i rozporządzeń.

Na podstawie art. 2 ustawy z dnia 26 października 1921 r. w przedmiocie przepisów prawnych obowiązujących na obszarze Spisza i Orawy, należącym do Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. R. P. Nr. 89, poz. 657) zarządza się co następuje:

§ 1. Włączone do Rzeczypospolitej Polskiej gminy na Spiszu i Orawie wciela się:

1) gminy orawskie do okręgu sądu powiatowego w Czarnym Dunajcu;

2) gminy spiskie do okręgu sądu powiatowego w Nowym Targu.

§ 2. Na obszar wskazany w § 1 rozciąga się moc obowiązującą następujących ustaw i rozporządzeń:

1) ustawy z dnia 31 lipca 1919 r. w sprawie wydawania Dziennika Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. R. P. Nr. 66, poz. 400);

2) obowiązujących w okręgu sądu apelacyjnego w Krakowie:

a) ustaw i rozporządzeń w przedmiocie postępowania sądowego, w sprawach cywilnych spornych i niespornych, postępowania w sprawach karnych i organizacji sądownictwa oraz w przedmiocie opłat sądowych, adwokatury i notariatu, — dotyczy to tak ustawodawstwa powszechnego jak i wojskowego;

b) ustaw i rozporządzeń w przedmiocie powszechnego i wojskowego prawa karnego; atoli postanowienia karno-sądowe zawarte w ustawach administracyjnych i skarbowych, obo-

wiążują na obszarze Spisza i Orawy tylko o tyle, o ile moc obowiązująca tych ustaw rozciągnięta została na te obszary;

- c) postanowień powszechnego kodeksu cywilnego z 1811 r. z wyjątkiem rozdziału 13 i 14 części drugiej powszechnego kodeksu cywilnego i przepisów o dochodzie wdowim (§ 1243 powszechnego kodeksu cyw.);
- d) postanowień z zakresu prawa cywilnego, zawartych w ustawach i rozporządzeniach poza powszechnym kodeksem cywilnym, a dotyczących przedmiotów, objętych tymi rozdziałami powszechnego kodeksu cywilnego, które mają moc obowiązującą na wymienionym w § 1 obszarze, wszelako, z wyjątkiem postanowień ustawy z dnia 25 maja 1868 r. o warunkowej dopuszczalności zawierania małżeństw przed władzami cywilnymi (austr. Dz. U. P. Nr. 47) oraz ustawy z dnia 9 kwietnia 1870 r. o małżeństwach osób nienależących do żadnego prawnie uznanego kościoła lub stowarzyszenia religijnego (austr. Dz. U. P. Nr. 51);
- e) przepisów, w przedmiocie prawa handlowego, wekslowego, czekowego, ustawodawstwa o współdzielniach i upadłościach;
- f) przepisów w przedmiocie prawa hipotecznego.

§ 3. Inne przepisy obowiązujące w okręgu sądu apelacyjnego w Krakowie prawa cywilnego oprócz tych, które według § 2 lit. c) i d) zostały wprowadzone na wymienionym w § 1 obszarze, będą tam miały zastosowanie w tych wypadkach, których obowiązujące dotychczas prawo pisane i zwyczajowe nie normuje, następnie gdy osoby interesowane poddały stosunek prawny przepisom obowiązującym w okręgu sądu apelacyjnego w Krakowie, lub zgodzą się na ich zastosowanie. Nie dotyczy to jednak prawa małżeńskiego, o ile ono określa stosunki osobiste między małżonkami.

§ 4. Obok wprowadzonego w myśl § 2 lit. c) prawa małżeńskiego, pozostaje na wymienionym w § 1 obszarze w mocy węgierskie prawo małżeńskie (art. ustawy XXXI i XXXIII z 1894 r. z rozporządzeniami wykonawczymi do tych ustaw) z następującymi zmianami:

1) uchyla się §§ 1 do 5, 7, 8 ustęp 2 i 3, §§ 9, 10, 14 do 16, 34, 51, 52 ustęp 2, § 56 ustęp 1 punkt a), ustęp 2, a w ustępie 3 słowa „po osiągnięciu wieku dojrzałego“, § 57 ustęp 2 punkt a), — w punkcie b) zaś zdanie końcowe od słów „a jeżeli wówczas był w wieku niedojrzałym“ do słów „w którym wiek dojrzały osiągnął“, — w § 61 w punkcie b) słowa „będący w wieku niedojrzałym“, §§ 63, 64 ustęp 2, 3 i 4, w § 69 w ustępie 3 słowa „w przy-

padku zawarcia małżeństwa wbrew § 7 osiągnął wiek dojrzały w czasie wytoczonego przez Królewską Prokuratorję Państwa procesu albo“; §§ 121 do 130, 132, 143, 146, 147 ustawy z roku 1894 o małżeństwie;

2) w przedmiocie skutków prawnych zaręczyn, odstąpienia od tychże, praw i obowiązków małżonków oraz udzielenia zezwolenia na zawarcie małżeństwa mają zastosowanie przepisy powszechnego kodeksu cywilnego;

3) w rozumieniu węgierskiej ustawy o małżeństwie uważać należy za niezdolne do działań (§ 6 węg. ust. o małż.) te osoby, które w myśl § 48 powsz. kodeksu cywilnego nie mogą zawrzeć ważnego małżeństwa z powodu niemożności dania zezwolenia, natomiast za mające ograniczoną zdolność uważać należy te osoby, które w myśl wprowadzonych niniejszem rozporządzeniem przepisów, nie są zdolne do zawierania małżeństw bez zezwolenia swych prawnych zastępców;

4) upoważnienia prowadzących metryki w zakresie zapowiedzi zawierania małżeństw i prowadzenia metryk małżeńskich przysługują każdoczesnemu staroście spisko-orawskiemu lub jego zastępcy.

Publiczne obwieszczenie zapowiedzi w urzędzie gminnym w myśl § 52 ustawy XXXIII z r. 1894 o metrykach państwowych winno nastąpić w urzędzie gminnym tego miejsca, w którym zamieszkuje każdy z nowożeńców;

5) o odwołaniach z powodu odmowy wydania zapowiedzi lub udzielenia ślubu rozstrzyga w pierwszej instancji wojewoda, w drugiej instancji Minister Spraw Wewnętrznych. Uchyła się przepisy § 60 ustęp 3 i § 61 ustawy XXXIII z r. 1894 o metrykach państwowych.

Udzielenie dyspensy od zapowiedzi i z § 24 ustawy XXXI o małżeństwie oraz wydawanie zaświadczeń w myśl ustępu 3 § 59 ustawy XXXIII z r. 1894 o metrykach państwowych należy do starostwa. O udzielaniu dyspensy od innych przeszkód małżeńskich i zwolnień z § 113 ustęp 4 ustawy XXXI z r. 1894 o małżeństwie decyduje wojewoda, a w drugiej instancji Minister Spraw Wewnętrznych;

6) do małżeństw zawartych po dniu wejścia w życie niniejszego rozporządzenia mają zastosowanie wyłącznie bądź przepisy węgierskiej ustawy o małżeństwie ze zmianami wprowadzonymi niniejszem rozporządzeniem, bądź też odnośne przepisy powszechnego kodeksu cywilnego, zależnie od tego, według których przepisów małżeństwo zostało zawarte.

Następne dopełnienie ceremonii religijnej nie ma wpływu na zastosowanie przepisów węgierskiego prawa małżeńskiego do małżeństw zawartych według tychże przepisów.

§ 5. W zakresie stosunków prywatno-prawnych mają zastosowanie następujące postanowienia przejściowe:

1) Ważność małżeństwa, zawartego przed wejściem w życie niniejszego rozporządzenia, oceniać należy według dotychczasowych przepisów. Jednakże małżeństwo według tych przepisów nieważne, będzie od początku uważane za ważne, jeżeli małżonkowie w dniu wejścia w życie niniejszego rozporządzenia, żyją w wspólności małżeńskiej, a małżeństwo tak pod względem formy jak i warunków prawa materialnego odpowiada przepisom powszechnego kodeksu cywilnego. Według tych przepisów należy w tym wypadku oceniać również stosunki osobiste między małżonkami;

2) jeżeli po wejściu w życie niniejszego rozporządzenia nie nastąpi wypowiedzenie stosunku najmu, dzierżawy lub umowy o świadczeniu usług w terminie najbliższym, jaki dopuszczają dotychczasowe przepisy, to począwszy od tego terminu do stosunków tych mają zastosowanie nowe przepisy;

3) wprowadzone niniejszem rozporządzeniem postanowienia o przedawnieniu i zasiedzeniu mają zastosowanie także do stosunków prawnych, powstałych przed wejściem w życie niniejszego rozporządzenia, o ile do tego czasu przedawnienie lub zasiedzenie nie zostało ukończone. Jednakże rozpoczęcie, wstrzymanie i przerwę przedawnienia, które zdarzyły się przed wejściem w życie niniejszego rozporządzenia, oceniać należy według dotychczasowych postanowień.

Jeżeli czas do przedawnienia lub zasiedzenia według dotychczasowych przepisów upływa wcześniej, aniżeli według nowych przepisów, a bieg przedawnienia lub zasiedzenia rozpoczął się przed wejściem w życie niniejszego rozporządzenia, należy na żądanie interesowanego stosować krótszy termin według dotychczasowych przepisów.

§ 6. W zakresie postępowania w cywilnych sprawach spornych i niespornych postanowienia niniejszego rozporządzenia mają zastosowanie także do wszelkich spraw, wszczętych przed wejściem w życie niniejszego rozporządzenia, o ile do tego dnia nie zostały prawomocnie ukończone.

§ 7. Termin, od którego księgi gruntowe dla wymienionych w § 1 gmin wzięte będą w używanie, oznaczy Minister Sprawiedliwości.

Aż do tego czasu w przedmiocie nabywania praw rzeczowych na nieruchomościach stosować należy postanowienia rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 26 marca 1916 r. (austr. Dz. Ust. Państwa Nr. 87) o składaniu w sądzie dokumentów w celu nabycia powyższych praw.

Od dnia określonego w ustępie 1 złożone w myśl ustępu 2 dokumenty będą uważane jako zwyczajne podania hipoteczne i na ich podstawie będą wykonane wpisy bez ponownego wniosku stron. Stopień hipoteczny określa się według czasu złożenia dokumentów w sądzie.

§ 8. Wykonanie niniejszego rozporządzenia powierza się Ministrowi Sprawiedliwości i Ministrowi Spraw Wewnętrznych.

§ 9. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie po upływie 30 dni po dniu ogłoszenia (tj. po 25 października 1922).

ROZPORZĄDZENIE
PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ
z dnia 27 października 1933 r. (Dz. U. R. P. Nr. 82,
poz. 598).

KODEKS ZOBOWIĄZAŃ.

Na podstawie art. 44 ust. 6 Konstytucji i ustawy z dnia 25 marca 1933 r. o upoważnieniu Prezydenta Rzeczypospolitej do wydawania rozporządzeń z mocą ustawy (Dz. U. R. P. Nr. 29, poz. 249) postanawiam co następuje:

TYTUŁ I.

Źródła, istota i rodzaje zobowiązań.

Art. 1. Zobowiązania powstają z oświadczeń woli oraz z czynów i innych zdarzeń, z którymi ustawa łączy powstanie zobowiązania.

Art. 2. § 1. Istota zobowiązania polega na tem, że dłużnik obowiązany jest wobec wierzyciela do świadczenia.

§ 2. Treścią świadczenia może być danie, czynienie, nieczynienie, zaprzestanie lub znoszenie.

D z i a ł I.

Zobowiązania podzielne i niepodzielne.

Art. 3. § 1. Jeżeli jest kilku dłużników albo wierzycieli, a świadczenie jest podzielne, wówczas zarówno

dług jak i wierzytelność dzielą się na tyle niezależnych od siebie równych części, ilu jest dłużników albo wierzycieli.

§ 2. Świadczenie jest podzielne, jeżeli może być spełnione częściowo bez zmiany istoty i wartości.

Art. 4. Spółdłużnicy, zobowiązani do świadczenia niepodzielnego, odpowiadają za wykonanie zobowiązania, jak dłużnicy solidarni.

Art. 5. § 1. Jeżeli jest kilku wierzycieli, każdy z nich może żądać wykonania zobowiązania niepodzielnego.

§ 2. W razie zgłoszenia sprzeciwu chociażby przez jednego wierzyciela dłużnik obowiązany jest świadczyć wszystkim wierzycielom łącznie, albo złożyć przedmiot świadczenia do depozytu sądowego.

Art. 6. § 1. Żaden z wierzycieli, uprawnionych do świadczenia niepodzielnego, nie może bez zgody spółwierzycieli zwolnić dłużnika z długu ani zmienić zobowiązania pierwotnego lub przyjąć innego świadczenia.

§ 2. Zwłoka dłużnika oraz przerwanie lub zawieszenie biegu przedawnienia w stosunku do jednego z wierzycieli, uprawnionych do świadczenia niepodzielnego, ma skutek względem wszystkich wierzycieli.

Art. 7. § 1. Dłużnik, który wykonał zobowiązanie niepodzielne, może żądać od spółdłużników zwrotu wartości świadczenia w części, jaka na każdego z nich przypada.

§ 2. Wierzyciel, który otrzymał świadczenie niepodzielne, jest odpowiedzialny w stosunku do spółwierzycieli w częściach, które na nich przypadają.

§ 3. Domniemywa się, że części są równe.

D z i a ł I I.**Zobowiązania solidarne.****R o z d z i a ł I.****Przepisy ogólne.**

Art. 8. § 1. Jeżeli dług jest solidarny, każdy z dłużników odpowiada za całość długu, a wierzyciel może dochodzić całości lub części długu od wszystkich dłużników łącznie, od kilku lub od każdego z osobna.

§ 2. Aż do zupełnego zaspokojenia wierzyciela wszyscy spółdłużnicy pozostają zobowiązani.

§ 3. Zaspokojenie wierzyciela przez jednego z spółdłużników zwalnia wszystkich dłużników.

Art. 9. § 1. Jeżeli wierzytelność jest solidarna, każdy z wierzycieli może żądać zapłaty całej wierzytelności, a zaspokojenie jednego umarza dług względem wszystkich wierzycieli.

§ 2. Dłużnik może uiścić dług, według swego wyboru, któremukolwiek z wierzycieli solidarnych, dopóki jeden z nich nie wytoczy przeciwko niemu powództwa.

Art. 10. Zobowiązanie może być solidarne, chociażby każdy z dłużników zobowiązany był w sposób odmienny, albo chociażby wspólny dłużnik zobowiązany był w sposób odmienny wobec każdego z wierzycieli.

Art. 11. Solidarności, czy to dłużników, czy wierzycieli, nie domniemywa się.

Art. 12. § 1. Jeżeli kilka osób zaciągnęło zobowiązanie przez umowę, dotyczącą ich wspólnego przedsiębiorstwa lub ich wspólnej własności, odpowiadają solidarnie, chyba że umówiono się inaczej.

§ 2. Dłużnicy, zobowiązani do świadczenia podzielonego, odpowiadają, w braku odmiennej umowy, za jego

spełnienie solidarnie, jeżeli wzajemne świadczenie wierzyciela jest niepodzielne.

R o z d z i a ł II.

Solidarność dłużników.

Art. 13. § 1. Czyny i zaniechania jednego z dłużników solidarnych nie mogą pogorszyć położenia prawnego spółdłużników ani względem wierzyciela, ani w stosunkach między dłużnikami.

§ 2. W szczególności, zwłoka jednego z dłużników solidarnych, jak również uznanie długu przez któregokolwiek z nich nie ma skutku względem pozostałych.

Art. 14. Jeżeli zobowiązanie solidarne stało się niewykonalnym skutkiem okoliczności, za które jeden z dłużników solidarnych odpowiada, spółdłużnicy nie są zwolnieni od obowiązku zapłaty wartości świadczenia, lecz nie odpowiadają za szkodę.

Art. 15. Przerwanie lub zawieszenie biegu przedawnienia w stosunku do jednego z dłużników solidarnych nie ma skutku względem pozostałych.

Art. 16. § 1. Zrzeczenie się solidarności przez wierzyciela względem jednego z dłużników solidarnych lub zwolnienie go z długu nie ma skutku względem pozostałych dłużników.

§ 2. Odnowienie, dokonane między wierzycielem a jednym z dłużników solidarnych, zwalnia pozostałych, chyba by wierzyciel zastrzegł, iż zachowuje przeciwko nim swe prawa.

§ 3. Zwłoka wierzyciela względem jednego z dłużników solidarnych ma skutek również względem pozostałych.

Art. 17. § 1. Dłużnik solidarny może bronić się zarzutami, które służą mu osobiście wobec wierzyciela, oraz temi, które ze względu na sposób powstania lub treść zobowiązania są wspólne wszystkim dłużnikom.

§ 2. Wyrok, zapadły na korzyść jednego z dłużników solidarnych, zwalnia spółdłużników, jeżeli uwzględnia zarzuty, które są im wszystkim wspólne.

Art. 18. § 1. Dłużnik solidarny, który dokonał zapłaty, ma prawo żądać od spółdłużników zwrotu w częściach, jakie na nich przypadają, a w razie wątpliwości w częściach równych.

§ 2. Jeżeli dług był zaciągnięty na rzecz jednego tylko lub kilku dłużników solidarnych, dłużnicy ci odpowiadają względem pozostałych za cały dług.

§ 3. Część dłużnika niewypłacalnego rozkłada się między pozostałych oraz tego, który zapłaty dokonał.

R o z d z i a ł III.

Solidarność wierzycieli.

Art. 19. Zwłoka dłużnika oraz przerwanie lub zawieszenie biegu przedawnienia w stosunku do jednego z wierzycieli solidarnych ma skutek względem wszystkich wierzycieli.

Art. 20. § 1. Wierzyciel solidarny nie może bez zgody spółwierzycieli zmienić zobowiązania pierwotnego ani przyjąć innego świadczenia.

§ 2. Zwolnienie z długu przez jednego z wierzycieli solidarnych zwalnia dłużnika jedynie co do części tego wierzyciela.

Art. 21. Wierzyciel solidarny, który otrzymał zapłatę, jest odpowiedzialny wobec spółwierzycieli w częściach, jakie na nich przypadają, a w razie wątpliwości — w częściach równych.

D z i a ł III.**Zobowiązania przemienne.**

Art. 22. § 1. Jeżeli dłużnik winien spełnić albo jedno, albo drugie świadczenie, wybór należy do niego, chybaby był zastrzeżony dla wierzyciela.

§ 2. Ani dłużnik, ani wierzyciel nie może wybrać części jednego i części drugiego świadczenia.

Art. 23. § 1. Wybór uważa się za dokonany, gdy strona, uprawniona do wyboru, zawiadomi o nim drugą stronę, jak również gdy uprawniony do wyboru dłużnik świadczenie spełni, albo uprawniony do wyboru wierzyciel jednego ze świadczeń zażąda.

§ 2. Dokonanego wyboru nie można zmienić bez zgody drugiej strony.

Art. 24. Jeżeli wierzyciel ma prawo wyboru i nie korzysta z niego w czasie właściwym, dłużnik może wyznaczyć wierzycielowi odpowiedni termin do wykonania wyboru, a po bezskutecznym upływie tego terminu może zwolnić się od zobowiązania przez spełnienie jednego ze świadczeń.

Art. 25. Jeżeli prawo wyboru służy kilku osobom, które nie mogą złożyć zgodnego oświadczenia, wyboru dokona sąd na żądanie jednej z nich.

Art. 26. § 1. Jeżeli wybór należy do dłużnika, a jedno z przyrzeczonych świadczeń spełnione być nie może, chociażby skutkiem okoliczności, za które dłużnik odpowiada, zobowiązanie ogranicza się do świadczenia, które może być spełnione.

§ 2. Jeżeli żadne ze świadczeń nie może być spełnione, a niemożliwość chociażby jednego z nich jest następstwem okoliczności, za które dłużnik odpowiada, dłużnik obowiązany jest uiścić wartość świadczenia, którego spełnienie stało się niemożliwym na ostatku.

Art. 27. Jeżeli wybór służy wierzycielowi, a jedno ze świadczeń nie może być spełnione wskutek okoliczności, za które dłużnik odpowiada, na miejsce tego świadczenia wchodzi odszkodowanie.

Art. 28. Przepisy działu niniejszego stosuje się także w przypadku, gdy zobowiązanie przemienne obejmuje więcej niż dwa świadczenia.

TYTUŁ II.

Powstanie zobowiązań.

D z i a ł I.

Oświadczenie woli.

R o z d z i a ł I.

Oświadczenie woli w ogólności.

Art. 29. Wolę oświadczyć można nie tylko słowami i powszechnie przyjętymi znakami, lecz i takim zachowaniem się, które w danych okolicznościach nie budzi wątpliwości co do treści oświadczenia.

Art. 30. Oświadczenie woli, które ma być złożone drugiej osobie, jest dokonane z chwilą, gdy doszło do niej w taki sposób, że mogła o niem poznać wiadomość.

R o z d z i a ł II.

Wady oświadczenia woli.

Art. 31. Nieważne jest oświadczenie woli, złożone przez osobę, znajdującą się w stanie nieprzytomności lub chociażby przemijającego zakłócenia czynności psychicznej wyłączającego świadomą wolę.

Art. 32. Przepisy, zawarte w prawie osobowem, stanowią o tem, jaki wpływ na ważność oświadczenia woli

wywiera brak zdolności do działań prawnych lub jej ograniczenie, oraz o tem, w jaki sposób mogą składać oświadczenia woli osoby prawne.

Art. 33. Nieważne jest oświadczenie woli, ujawniające, ze względu na okoliczności, w których złożone zostało, brak zamiaru wywołania skutków prawnych.

Art. 34. § 1. Nieważne jest oświadczenie woli, złożone drugiej osobie, za jej zgodą, dla pozorów.

§ 2. Gdy pod takim oświadczeniem woli ukrywa się rzeczywista czynność prawna, należy ją oceniać według jej natury.

Art. 35. § 1. Pozorność oświadczenia woli nie może szkodzić prawom osób trzecich, nabytym w dobrej wierze.

§ 2. Wierzycciele stron oraz osoby trzecie mogą powoływać się na pozorność wszelkich czynności prawnych, zdziałanych na ich szkodę.

Art. 36. Kto składa oświadczenie woli pod wpływem błędnej pobudki, ten, jeżeli ustawa inaczej nie stanowi, nie może uchylić się od skutków prawnych swego oświadczenia, chyba że prawdziwość pobudki była warunkiem ważności oświadczenia woli.

Art. 37. § 1. Kto był w błędzie co do treści swego oświadczenia lub oświadczenia drugiej strony, ten może uchylić się od skutków prawnych swego oświadczenia, jeżeli błąd wywołała druga strona swoim zachowaniem się, chociażby bez własnej winy, albo o błędzie wiedziała lub z łatwością mogła była błąd zauważyć.

§ 2. Można powoływać się tylko na błąd istotny, uzasadniający przypuszczenie, że strona, nie będąc w błędzie i oceniając rzecz rozsądnie, nie złożyłaby oświadczenia lub nie przyjęłaby oświadczenia drugiej strony.

Art. 38. Będący w błędzie nie może uchylić się od skutków prawnych swego oświadczenia woli, jeżeli druga strona oświadczy gotowość spełnienia świadczenia, które będący w błędzie byłby sobie zastrzegł, gdyby błąd nie był zaszedł.

Art. 39. Jeżeli błąd wywołała druga strona podstępnie, będący w błędzie może uchylić się od skutków prawnych swego oświadczenia, złożonego pod wpływem tego błędu, bez względu na to, czy błąd dotyczył pobudki, czy treści oświadczenia lub czy był istotny.

Art. 40. Podstęp osoby trzeciej jest równoznaczny z podstępem strony, jeżeli ta o podstępie wiedziała i drugiej strony z błędu nie wyprowadziła.

Art. 41. Kto pod wpływem bezprawnej groźby drugiej strony lub osoby trzeciej złożył oświadczenie woli, albo przyjął oświadczenie drugiej strony, ten może uchylić się od skutków prawnych swego oświadczenia, jeżeli z okoliczności wynika, że mógł się obawiać, iż jemu samemu lub innej osobie grozi poważne niebezpieczeństwo osobiste lub majątkowe.

Art. 42. Jeżeli jedna strona, wyzyskując lekkomyślność, niedołęstwo, niedoświadczenie lub przymusowe położenie drugiej strony, wzamian za swoje świadczenie przyjmuje lub zastrzega dla siebie lub dla kogo innego świadczenie, którego wartość majątkowa w chwili zawarcia umowy jest rażąco wysoka w stosunku do wartości świadczenia wzajemnego, druga strona może żądać zmniejszenia swego świadczenia albo zwiększenia świadczenia wzajemnego, a gdy jedno i drugie jest utrudnione, może uchylić się od skutków prawnych swego oświadczenia woli.

Art. 43. § 1. Uchylenie się od skutków prawnych oświadczenia woli, złożonego pod wpływem błędu, pod-

stępu, groźby albo wyzysku, następuje przez zawiadomienie na piśmie drugiej strony.

§ 2. Prawo uchylenia się wygasa: w przypadku błędu i podstępu — z upływem roku od dnia ich wykrycia; w przypadku groźby — z upływem roku od dnia, w którym stan obawy ustał; w przypadku wyzysku — z upływem roku od dnia oświadczenia woli.

§ 3. W przypadku wyzysku roszczenia o zmniejszenie własnego świadczenia, albo o zwiększenie świadczenia drugiej strony nie można dochodzić sądownie po upływie roku od dnia oświadczenia woli.

Art. 44. Zniekształcenie oświadczenia woli, dokonane przez użytą do jego przesłania osobę lub przedsiębiorstwo, ma takie same skutki, jak błąd przy złożeniu oświadczenia.

Art. 45. Przepisy rozdziału niniejszego stosuje się odpowiednio do oświadczeń woli, złożonych w cudzem imieniu.

R o z d z i a ł III.

Warunek.

Art. 46. § 1. Składający oświadczenie woli może, jeżeli ustawa temu się nie sprzeciwia, uzależnić skuteczność lub ustanie skutków oświadczenia od zdarzenia przyszedłego i niepewnego (warunek zawieszający lub rozwiązujący).

§ 2. Ziszczenie się warunku nie ma mocy wstecznej, jeżeli inaczej nie postanowiono.

Art. 47. § 1. Skoro warunek się ziści, wszelkie rozporządzenia prawem warunkowym tracą moc, o ile mogłyby udaremnić skutek ziszczenia się warunku.

§ 2. Warunkowo uprawniony może wykonywać wszelkie czynności, do zachowania jego prawa zmierzające.

Art. 48. § 1. Jeżeli strona, której zależy na zniszczeniu się warunku, wbrew wymaganiom dobrej wiary udaremni zniszczenie się warunku, następują skutki takie, jak gdyby warunek się ziścił.

§ 2. Jeżeli strona, której zależy na zniszczeniu się warunku, wbrew wymaganiom dobrej wiary spowoduje zniszczenie się warunku, następują skutki takie, jak gdyby warunek się nie ziścił.

Art. 49. Warunek niemożliwy, przeciwny porządkowi publicznemu, ustawie lub dobrem obyczajom, czyni nieważnem oświadczenie woli, gdy jest zawieszający; uważa się za niebyły, gdy jest rozwiązujący. Jednakże warunek rozwiązujący niemożliwy, przeciwny porządkowi publicznemu, ustawie lub dobrem obyczajom, czyni nieważnem oświadczenie woli, jeżeli przypuszczać należy, że bez dodania tego warunku nie zostałyby złożone.

R o z d z i a ł IV.

Umowy w ogólności.

Art. 50. § 1. Umowa powstaje przez zgodne oświadczenie woli dwóch stron, z których jedna zobowiązuje się do świadczenia, a druga zobowiązanie to przyjmuje.

§ 2. Przedmiotem umowy może być również powstanie, zmiana lub ustanie stosunku prawnego, bez zobowiązania się do świadczenia.

Art. 51. Jeżeli obie strony zobowiązują się wzajemnie tak, że jedno świadczenie ma być odpowiednikiem drugiego, umowa jest wzajemna.

Art. 52. Wszelkie umowy podlegają przepisom o zobowiązaniach w ogólności, o ile ustawa nie poddaje ich przepisom szczególnym.

Art. 53. Nie można powoływać się na brak lub ograniczenie zdolności do działań prawnych osoby, z którą

umowę się zawarło. Kto taką umowę zawarł, może wyznaczyć przedstawicielowi ustawowemu niezdolnego odpowiedni termin do jej potwierdzenia; staje się wolnym po bezskutecznym upływie tego terminu.

Art. 54. Kto, ukrywając podstępnie swą niezdolność do działań prawnych, składa oświadczenie woli drugiej osobie, która nie mogła się z łatwością przekonać o niezdolności składającego oświadczenie, ten obowiązany jest do naprawienia szkody, jaką druga strona ponosi przez to, że zawarła umowę, nie wiedząc o tej niezdolności.

Art. 55. Strony, zawierające umowę, mogą stosunek swój ułożyć według swego uznania, byleby treść i cel umowy nie sprzeciwiały się porządkowi publicznemu, ustawie, ani dobrem obyczajom.

Art. 56. § 1. Umowy treści niemożliwej do wykonania oraz umowy sprzeczne z porządkiem publicznym, ustawą lub dobrymi obyczajami, są nieważne.

§ 2. Jeżeli wadliwości tego rodzaju dotyczą tylko niektórych postanowień umowy, inne postanowienia pozostają w mocy, chyba że przypuszczać należy, iż bez postanowień, dotkniętych nieważnością, strony nie byłyby zawarły umowy.

Art. 57. Strona, która wiedziała przy zawarciu umowy o niemożliwości świadczenia, obowiązana jest do naprawienia szkody, jaką druga strona ponosi przez to, że zawarła umowę, nie wiedząc o niemożliwości świadczenia.

Art. 58. Umowa o spadek po osobie żyjącej jest nieważna, z wyjątkiem przypadków, przewidzianych w ustawie.

Art. 59. § 1. Strony mogą postanowić, że świadczenie określi osoba trzecia.

§ 2. Umowa taka staje się bezskuteczna, jeżeli osoba trzecia określenia odmawia albo go nie dokona w ciągu

terminu, przez strony oznaczonego, albo jeżeli określi świadczenie w sposób, oczywiście krzywdzący jedną ze stron.

Art. 60. Umowy zobowiązują nietylko do tego, co w nich jest wyrażone, lecz także do wszelkich następstw, wynikających z ustawy, zwyczaju lub słuszności.

R o z d z i a ł V.

Zawarcie umowy.

Art. 61. § 1. Rokowania między stronami, chociażby doprowadziły do zgody co do niektórych postanowień, nie mają mocy obowiązującej, dopóki strony nie wyrażą swej zgody co do całości.

§ 2. Jeżeli jednak strony wyraziły swą zgodę co do wszystkich istotnych postanowień umowy, pozostawiając porozumienie się co do szczegółów na przyszłość, bez zastrzeżenia, że w razie niedojścia do porozumienia umowę uważać będą za niedoszlą do skutku, w takim razie umowę poczytywać należy za zawartą, a co do szczegółów, w razie sporu, orzeka sąd na podstawie przepisów ustawy, zwyczaju lub słuszności.

Art. 62. § 1. Umowa przedwstępna, przez którą jedna lub obie strony zobowiązują się do zawarcia oznaczonej umowy w przyszłości, wymaga do swej ważności określenia istotnych postanowień mającej się zawrzeć umowy oraz terminu, w którym ma być zawarta.

§ 2. Umowa przedwstępna powinna być pismem stwierdzona.

§ 3. W razie uchylenia się strony zobowiązanej od zawarcia umowy, sąd może, na żądanie drugiej strony, jeżeli tylko są spełnione warunki potrzebne do ważności umowy przyrzeczonej, a w szczególności zachowana także jej forma, wyznaczyć zobowiązanemu termin do

jej zawarcia z tym skutkiem, że w razie niezawarcia jej w ciągu tego terminu wyrok prawomocny będzie równoznaczny z zawarciem umowy.

§ 4. Poza tym przypadkiem niewykonanie zobowiązania zawarcia umowy uzasadnia tylko żądanie odszkodowania.

§ 5. Roszczenie o zawarcie umowy przyrzeczonej przedawnia się z upływem roku od chwili, kiedy umowa miała być zawarta.

Art. 63. § 1. Kto w celu zawarcia umowy złoży drugiej stronie oświadczenie, obejmujące istotne postanowienia tej umowy (oferta), i oznaczy termin, w ciągu którego oczekiwać będzie odpowiedzi, ten związany jest ofertą aż do upływu oznaczonego terminu.

§ 2. Gdy termin nie był oznaczony, oferta, uczyniona drugiej stronie w jej obecności, albo bezpośrednio zapomocą telefonu lub innego środka porozumiewania się na odległość, przestaje wiązać, jeżeli nie będzie przyjęta natychmiast; uczyniona zaś w inny sposób przestaje wiązać po upływie czasu, w jakim czyniący ofertę mógł w zwykłym toku czynności otrzymać odpowiedź, wysłaną bez nieuzasadnionej zwłoki.

Art. 64. Jeżeli z opóźnionej odpowiedzi okazuje się, że była ona wysłana w czasie właściwym, czyniący ofertę winien niezwłocznie wysłać drugiej stronie zawiadomienie, że odpowiedź nadeszła z opóźnieniem i że umowa nie została zawarta. W braku takiego zawiadomienia umowę poczytywać należy za zawartą.

Art. 65. Oferta traci moc, jeżeli zawiadomienie o jej odwołaniu doszło do drugiej strony przed otrzymaniem lub jednocześnie z otrzymaniem oferty. Przepis ten stosuje się również do odpowiedzi na ofertę.

Art. 66. Oferta lub przyjęcie oferty nie tracą mocy wskutek tego, że osoba, która takie oświadczenie zło-

żyła, zmarła lub utraciła zdolność do działań prawnych przed zawarciem umowy, chyba że co innego wynika z woli stron albo z natury rzeczy.

Art. 67. Przyjęcie oferty pod zmienionemi lub nowemi warunkami poczytuje się za nową ofertę.

Art. 68. Jeżeli czyniący ofertę żąda niezwłocznego wykonania umowy, albo jeżeli zgodnie z treścią oferty lub zwyczajem zawiadomienie o przyjęciu jest niepotrzebne, umowę uważa się za zawartą, skoro druga strona w czasie właściwym przystąpi do jej wykonania.

Art. 69. Kto w celu zawarcia umowy spełnia zaofiarowane świadczenie, nie czekając na zawiadomienie o przyjęciu oferty, ten w razie niedojścia umowy do skutku ponosi niebezpieczeństwo spełnionego świadczenia, chociażby druga strona żadnej odpowiedzi nie udzieliła.

Art. 70. W razie wątpliwości co do miejsca i czasu zawarcia umowy uważać należy, że umowę zawarto w miejscu i czasie otrzymania odpowiedzi na ofertę, a w przypadku, gdy zawiadomienie o przyjęciu jest niepotrzebne, w miejscu i czasie przystąpienia do wykonania umowy przez stronę, która otrzymała ofertę.

Art. 71. § 1. Regulamin, wydany przez jedną ze stron, wiąże drugą stronę tylko wówczas, gdy został jej wręczony przy zawarciu umowy, a jeżeli posługiwanie się regulaminem jest zwyczajowo w danych stosunkach przyjęte — także wówczas, gdy druga strona mogła z łatwością dowiedzieć się o treści regulaminu.

§ 2. Regulamin, wydany w czasie trwania stosunku prawnego o charakterze ciągłym, wiąże drugą stronę, jeżeli zostały zachowane przepisy paragrafu poprzedzającego, a druga strona nie wypowiedziała umowy z najbliższym terminem wypowiedzenia.

§ 3. Regulamin nie może sprzeciwiać się umowie.

Art. 72. Jeżeli istnieje wzór umowy (umowa typowa), wydany lub zatwierdzony przez władzę państwową lub samorządową, wówczas strony, zawierające umowę z powołaniem się na ten wzór, są związane jego postanowieniami.

Art. 73. § 1. Ogłoszenia, reklamy, cenniki i wszelkiego rodzaju wiadomości o podaży i popycie, skierowane do ogółu lub do poszczególnych osób, uważa się, w razie wątpliwości, nie za ofertę, lecz za zaproszenie do rozpoczęcia rokowań.

§ 2. Jeżeli ten, kto wystąpił z tego rodzaju zaproszeniem, odmawia zawarcia umowy bez usprawiedliwionego powodu, obowiązany jest do odszkodowania.

R o z d z i a ł VI.

Dodatkowe zastrzeżenia umowne.

Oddział 1. Zadatek.

Art. 74. § 1. W braku odmiennego postanowienia umowy albo zwyczaju, uważa się, że zadatek, dany przy zawarciu umowy, zastępuje odszkodowanie z powodu niewykonania umowy przez jedną ze stron.

§ 2. W razie niewykonania umowy przez jedną ze stron, druga strona może, według swego wyboru, bądź dochodzić wykonania umowy, bądź od umowy odstąpić i, chociażby żadna szkoda nie nastąpiła, otrzymany zadatek zatrzymać, a jeżeli sama go dała, domagać się sumy dwukrotnie wyższej.

§ 3. Przepis artykułu niniejszego stosuje się bez względu na to, jaką nazwę strony zadatkowi nadały.

Art. 75. § 1. Przy spełnieniu świadczenia, na które był dany zadatek, zadatek ulega zarachowaniu, a jeżeli zarachowanie jest niemożliwe, winien być zwrócony.

§ 2. Zwrot zadatku należy się również w razie niemożności wykonania umowy wskutek okoliczności, za które żadna ze stron nie odpowiada, oraz rozwiązania umowy z winy obu stron lub za ich zgodą.

Oddział 2. Umowne prawo odstąpienia.

Art. 76. § 1. Przy zawarciu umowy każda ze stron może sobie zastrzec prawo odstąpienia od umowy.

§ 2. Jeżeli strony nie oznaczyły terminu do odstąpienia od umowy, stronie uprawnionej może być wyznaczony przez drugą stronę odpowiedni termin, po którego upływie prawo odstąpienia wygasa.

Art. 77. § 1. Prawo odstąpienia od umowy wykonywa się przez zawiadomienie drugiej strony.

§ 2. Jeżeli wartość przedmiotu umowy przenosi tysiąc złotych, zawiadomienie powinno nastąpić na piśmie.

Art. 78. § 1. W przypadku odstąpienia od umowy uważa się, jak gdyby umowa wcale nie była zawarta.

§ 2. To, co strony sobie już świadczyły, ulega zwrotowi w stanie niezmienionym, chyba że zmiana była konieczna w granicach zwykłego zarządu.

§ 3. Za świadczone usługi oraz za korzystanie z rzeczy należy się drugiej stronie odpowiednie wynagrodzenie.

Art. 79. Kto nie może zwrócić tego, co otrzymał, w stanie niezmienionym, obowiązany jest do naprawienia szkody, wywołanej utratą, uszkodzeniem lub obciążeniem przedmiotu świadczenia, chyba że szkoda powstała wskutek okoliczności, za które nie odpowiada.

Oddział 3. Odstępne.

Art. 80. Jeżeli strony umówiły się, że jednej albo każdej z nich zosobna wolno będzie odstąpić od umowy

za zapłatą pewnej sumy pieniężnej, czyli odstępnego, odstąpienie skuteczne będzie tylko wówczas, gdy odstępnego będzie zapłacone jednocześnie z oświadczeniem o odstąpieniu.

Art. 81. Jeżeli przy zawarciu umowy z zadatkiem strony zastrzegły sobie prawo odstąpienia od umowy, zadatek, w braku odmiennego postanowienia umowy, ma znaczenie odstępnego.

Oddział 4. Odszkodowanie umowne.

Art. 82. Jeżeli dłużnik zobowiązał się zapłacić w razie niewykonania zobowiązania określoną sumę pieniężną lub spełnić inne świadczenie, zapłata sumy lub spełnienie takiego świadczenia zastępuje odszkodowanie.

Art. 83. § 1. Dłużnik nie ma prawa zwolnić się od zobowiązania przez zapłatę umówionego odszkodowania.

§ 2. W razie niewykonania zobowiązania wierzyciel ma prawo żądać albo wykonania zobowiązania, albo zapłaty umówionego odszkodowania. Jednego i drugiego łącznie wierzyciel może żądać tylko wtedy, gdy odszkodowanie zastrzeżono za samo opóźnienie lub za nienałyte wykonanie zobowiązania.

Art. 84. § 1. Odszkodowanie umowne należy się wierzycielowi bez potrzeby wykazania przezeń jakiegokolwiek szkody.

§ 2. Odszkodowania wyższego niż umowne wierzyciel może dochodzić na zasadach ogólnych, jeżeli się zrzeknie odszkodowania umownego.

Art. 85. § 1. Jeżeli odszkodowanie umowne jest rążącó wygórowane, albo jeżeli umowa częściowo wykonana została, dłużnik może żądać zmniejszenia odszkodowania umownego, zwłaszcza gdy udowodni, że wierzy-

ciel wskutek niewykonania umowy nie poniósł żadnej szkody, albo poniósł szkodę nieznaczną.

§ 2. Przeciwne postanowienie umowy jest nieważne.

Oddział 5. Odsetki.

Art. 86. § 1. Wierzyciel może żądać odsetek od należnych mu sum pieniężnych tylko wówczas, gdy to wynika z umowy, zwyczaju lub ustawy.

§ 2. W razie nieokreślenia przez strony stopy odsetek, należą się odsetki ustawowe.

Art. 87. W braku umowy co do terminów płatności odsetek dłużnik winien je płacić półrocznie zdołu, a jeżeli umowa była zawarta na krótszy okres czasu, winien zapłacić odsetki jednocześnie z zapłatą dłużnej sumy pieniężnej.

Art. 88. Dłużnik, który dobrowolnie zapłacił odsetki od dłużnej sumy pieniężnej, nie może żądać ani ich zwrotu, ani zaliczenia na poczet długu, chociażby odsetki się nie należały.

Art. 89. Jeżeli dłużnik zapłacił dług, nie żądając zwrotu nadpłaconych zgóry odsetek, uważać należy, że zrzekł się ich zwrotu.

Art. 90. § 1. Jeżeli umówiona stopa procentowa przenosi o dwie jednostki każdorazową stopę odsetek ustawowych a wierzyciel nie zgodzi się na obniżenie odsetek do powyższej wysokości, dłużnik może wypowiedzieć dług z zachowaniem sześciomiesięcznego terminu wypowiedzenia.

§ 2. Przeciwne postanowienie umowy jest nieważne.

R o z d z i a ł VII.

Umowy o świadczenie przez osobę trzecią lub na rzecz osoby trzeciej.

Art. 91. Kto przyrzekł, że osoba trzecia zobowiąże się lub spełni świadczenie, obowiązany jest dać odszkodowanie drugiej stronie, jeżeli osoba trzecia odmawia zaciągnięcia zobowiązania lub nie spełnia przyrzeczonego świadczenia; może jednak zwolnić się od obowiązku odszkodowania przez spełnienie przyrzeczonego świadczenia, jeżeli to jest możliwe bez szkody dla wierzyciela.

Art. 92. § 1. Jeżeli kto, zawierając umowę, zastrzegł świadczenie na rzecz osoby trzeciej, osoba ta, w braku odmiennej umowy, może wprost od dłużnika żądać spełnienia świadczenia.

§ 2. Kto takie zastrzeżenie uczynił, nie może go już odwołać, jeżeli osoba trzecia oświadczyła jemu lub dłużnikowi, że chce z zastrzeżenia skorzystać.

§ 3. Dłużnik może podnieść zarzuty z umowy także i przeciwko osobie trzeciej.

R o z d z i a ł VIII.

Przedstawicielstwo.

Art. 93. § 1. Umowę zawrzeć można osobiście lub przez przedstawiciela, jeżeli ustawa inaczej nie stanowi.

§ 2. Przedstawiciel, który zawiera umowę w granicach swego umocowania, zobowiązuje reprezentowanego i nabywa dlań prawa bezpośrednio.

§ 3. Działanie w cudzym imieniu może być wyraźne lub wynikać z okoliczności.

Art. 94. § 1. Granice umocowania przedstawiciela, ustanowionego z mocy ustawy, określają przepisy szczególne.

§ 2. Granice umocowania przedstawiciela, ustanowionego z woli reprezentowanego, określa treść pełnomocnictwa.

Art. 95. § 1. Udzielenie pełnomocnictwa ogólnego nie obejmuje umocowania do zbywania i obciążania nieruchomości, zaciągania pożyczek i zobowiązań wekslowych, czynienia darowizn, przyjmowania lub zrzekania się spadków, zawierania ugód, wytaczania powództw, czynienia zapisów na sąd polubowny i wykonywania innych czynności, przekraczających zakres zwykłego zarządu.

§ 2. Do powyższych czynności wystarcza pełnomocnictwo, obejmujące dany ich rodzaj, jeżeli ustawa nie wymaga pełnomocnictwa do poszczególnych czynności.

Art. 96. § 1. Udzielenie pełnomocnictwa ogólnego powinno pod nieważnością nastąpić na piśmie.

§ 2. Jeżeli do ważności umowy potrzebna jest szczególna forma, udzielenie pełnomocnictwa powinno pod nieważnością nastąpić w tej formie.

Art. 97. § 1. Ograniczona zdolność do działań prawnych pełnomocnika nie ma wpływu na ważność umowy, zawartej w imieniu mocodawcy.

§ 2. Jeżeli ograniczenie nastąpiło po udzieleniu pełnomocnictwa, umowa, zawarta przez pełnomocnika w imieniu mocodawcy po tem ograniczeniu, jest nieważna wówczas, gdy mocodawca o ograniczeniu nie wiedział, albo, dowiedziawszy się, nie miał już czasu odwołać pełnomocnictwa.

Art. 98. Jeżeli nie sprzeciwia się temu stosunek prawny, będący podstawą pełnomocnictwa, może ono być każdego czasu odwołane lub ograniczone i wygasa ze śmiercią mocodawcy lub pełnomocnika.

Art. 99. Po wygaśnięciu pełnomocnictwa pełnomocnik obowiązany jest zwrócić mocodawcy dokument peł-

nomocnictwa, może jednak żądać wydania poświadczonego odpisu tego dokumentu.

Art. 100. Wygaśnięcie lub ograniczenie pełnomocnictwa nie wpływa na ważność umowy, zawartej przez pełnomocnika w granicach umocowania, chyba że druga strona w chwili zawarcia umowy o wygaśnięciu lub ograniczeniu pełnomocnictwa wiedziała, albo wiedzieć była powinna.

Art. 101. § 1. Jeżeli zawierający umowę w cudzem imieniu nie ma pełnomocnictwa, albo pełnomocnictwo przekroczy, skuteczność umowy zależy od potwierdzenia jej przez osobę, w której imieniu umowa została zawarta.

§ 2. Druga strona może wyznaczyć osobie, w której imieniu umowa była zawarta, odpowiedni termin do potwierdzenia umowy; staje się wolna po bezskutecznym upływie tego terminu.

§ 3. \forall razie braku potwierdzenia druga strona może żądać od tego, kto działał jako pełnomocnik, naprawienia szkody, jaką poniosła przez to, że zawarła z nim umowę w zaufaniu do istnienia pełnomocnictwa.

§ 4. Potwierdzenie umowy przez osobę, w której imieniu umowa została zawarta, odnosi skutek od chwili jej zawarcia; dobrowolne wykonanie umowy w całości lub w części przez tę osobę jest równoznaczne z potwierdzeniem.

Art. 102. § 1. Pełnomocnik może na swe miejsce podstawić kogo innego, jeżeli ta możliwość została mu nadana przez pełnomocnictwo, albo wynika z ustawy lub ze stosunku, będącego podstawą pełnomocnictwa.

§ 2. Z kilku pełnomocników, umocowanych do jednej i tej samej czynności, każdy może działać oddzielnie, jeżeli inaczej nie postanowiono.

§ 3. Przepisy te stosuje się również do osób, które pełnomocnik na swe miejsce podstawił.

Art. 103. Przepisy rozdziału niniejszego stosuje się odpowiednio do jednostronnych oświadczeń woli, złożonych przez przedstawiciela.

R o z d z i a ł IX.

Przyrzeczenie publiczne.

Art. 104. § 1. Kto ogłosi publicznie, że wypłaci nagrodę za wykonanie pewnej czynności, obowiązany jest dotrzymać przyrzeczenia.

§ 2. Jeżeli przyrzekający nie oznaczył terminu do wykonania czynności, ani nie zrzekł się odwołania, wolno mu przyrzeczenie odwołać.

§ 3. Odwołanie winno być ogłoszone publicznie w taki sam sposób, w jaki było uczynione przyrzeczenie.

§ 4. Odwołanie jest bezskuteczne względem tego, kto przedtem czynność wykonał.

Art. 105. § 1. Jeżeli czynność wykona kilka osób oddzielnie i niezależnie od siebie, każdej należy się nagroda, chyba że była przyrzeczona tylko jedna nagroda.

§ 2. W tym drugim przypadku otrzyma nagrodę osoba, która pierwsza się zgłosi, a w razie jednoczesnego zgłoszenia się kilku osób ta, która pierwsza czynność wykonała.

§ 3. Jeżeli czynność wykonało kilka osób wspólnie, w razie sporu sąd odpowiednio podzieli nagrodę.

Art. 106. § 1. Publiczne przyrzeczenie nagrody konkursowej za dzieło najlepsze jest nieważne, jeżeli w ogłoszeniu nie oznaczono terminu, w ciągu którego można się ubiegać o nagrodę.

§ 2. Ocena, czy i które dzieło zasługuje na nagrodę, należy do przyrzekającego, jeżeli w ogłoszeniu nie oznaczył innego sposobu oceny. Przyrzekający nagrodę tylko wtedy staje się właścicielem nagrodzonego dzieła lub też nabywa prawo autorskie do niego, gdy to zastrzegł w ogłoszeniu.

R o z d z i a ł X.

Tłumaczenie oświadczeń woli.

Art. 107. Oświadczenie woli należy tak tłumaczyć, jak tego wymagają ze względu na okoliczności, w których złożone zostało, dobra wiara i zwyczaje uczciwego obrotu.

Art. 108. W umowach należy raczej badać, jaki był wspólny zamiar stron i cel umowy, aniżeli opierać się na dosłownem znaczeniu wyrazów.

R o z d z i a ł XI.

Forma oświadczeń woli w ogólności.

Art. 109. § 1. Ważność oświadczenia woli zależna jest od zachowania szczególnej formy tylko w przypadkach, w których ustawa lub umowa wyraźnie wymaga zachowania pewnej formy pod rygorem nieważności.

§ 2. Jeżeli według woli stron zawarcie umowy ma nastąpić w pewnej formie, domniemywa się, że strony zastrzegły zachowanie umówionej formy pod rygorem nieważności.

Art. 110. Wymaganie ustawy lub umowy, bez zagrożenia nieważnością, aby zachowana była forma piśmenna, ma tylko to znaczenie, że w razie sporu niedopuszczalny jest dowód ze świadków bez zgody obu stron.

Art. 111. Jeżeli umowa była zawarta na piśmie, uzupełnienie, zmiana lub rozwiązanie jej za zgodą obu stron, oraz odstąpienie od umowy, winny być pismem stwierdzone.

Art. 112. § 1. Umowa, której zawarcia na piśmie wymaga pod rygorem nieważności ustawa albo wola stron, jest zawarta, skoro ją strony własnoręcznie podpiszą.

§ 2. W przypadku umowy wzajemnej wystarcza wymiana pism, podpisanych przez stronę zobowiązaną.

Art. 113. Za niepiśmiennych lub niemogących pisać, lecz umiejących czytać, może podpisać się inna osoba, której podpis winien być uwierzytelniony przez notariusza lub władzę gminną z zaznaczeniem, że osoba ta podpisała się na życzenie niepiśmiennego lub niemogącego pisać, lecz umiejącego czytać.

Art. 114. Osoby nieumiejące lub niemogące czytać, mogą składać oświadczenia woli na piśmie jedynie w formie aktu notarialnego.

D z i a ł I I.

Powstanie zobowiązań z innych źródeł.

R o z d z i a ł I.

Prowadzenie cudzych spraw bez zlecenia.

Art. 115. Kto bez zlecenia prowadzi cudze sprawy, obowiązany jest do działania z korzyścią i zgodnie z rzeczywistością lub domniemaną wolą osoby interesowanej, a w prowadzeniu tych spraw obowiązany jest dokładać należytej staranności.

Art. 116. § 1. Prowadzący cudzą sprawę bez zlecenia winien, w miarę możliwości, zawiadomić o tem osobę

interesowaną i oczekiwać jej zleceń, chyba że okoliczności wymagają działania bez zwłoki.

§ 2. W każdym razie obowiązany jest doprowadzić sprawę do końca, a przynajmniej prowadzić ją dopóty, dopóki osoba interesowana nie będzie mogła jej objąć.

§ 3. Z czynności swych prowadzący cudzą sprawę winien złożyć rachunek.

Art. 117. § 1. Prowadzący cudzą sprawę bez zlecenia ma prawo do zwrotu wszelkich wydatków użytecznych, jakie poczynił, wraz z odsetkami od dnia ich wyłożenia, jeżeli działanie było z korzyścią i odpowiadało rzeczywistej lub domniemanej woli osoby interesowanej.

§ 2. Przy istnieniu tych samych warunków osoba interesowana, na żądanie prowadzącego sprawę, obowiązana jest zwolnić go od zobowiązań, jakie na siebie przyjął.

Art. 118. Kto prowadzi cudzą sprawę wbrew wiadomej mu woli osoby interesowanej, nietylko nie ma prawa do zwrotu wydatków, lecz odpowiada za wszelką stąd wynikłą szkodę, chyba że zakaz osoby interesowanej sprzeciwia się porządkowi publicznemu, ustawie lub dobrem obyczajom.

Art. 119. Jeżeli prowadzący cudzą sprawę dokonał zmian w mieniu *) osoby interesowanej bez wyraźnej potrzeby lub korzyści, albo wbrew wiadomej mu woli tejże osoby, obowiązany jest na jej żądanie przywrócić rzeczy do stanu poprzedniego, a gdyby to nie było możliwe, dać odszkodowanie. Nakłady może zabrać zpowrotem, o ile to jest możliwe bez uszkodzenia rzeczy.

Art. 120. Potwierdzenie osoby interesowanej nadaje prowadzeniu jej sprawy wszelkie skutki zlecenia, nawet

*) w brzmieniu obwieszczenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 czerwca 1934 r. (Dz. U. R. P. Nr. 54, poz. 492).

gdy prowadzący sprawę mniemał, że prowadzi sprawę własną.

Art. 121. § 1. Kto, celem odwrócenia niebezpieczeństwa, grożącego drugiemu, ratuje jego dobro, ma prawo żądać od niego zwrotu koniecznych wydatków, chociażby działanie nie odniosło skutku i odpowiada tylko za rażące niedbalstwo.

§ 2. Przepisu tego nie stosuje się do osób, obowiązanych chronić cudze dobro.

Art. 122. Kto, w celu odwrócenia grożącej drugiemu szkody lub wspólnego niebezpieczeństwa, dobrowolnie lub nawet przymusowo poniósł szkodę majątkową, ten może żądać od osób, które z tego odniosły korzyść, powetowania w odpowiednim stosunku doznanej straty.

R o z d z i a ł II.

Niesłuszne z bogacenie.

Art. 123. Kto niesłusznie uzyskał korzyść z majątku innej osoby, obowiązany jest do wydania tej osobie uzyskanej korzyści w naturze, a gdyby to nie dało się uskuteczyć, do wydania wartości.

Art. 124. Obowiązek wydania korzyści obejmuje nie tylko korzyść, bezpośrednio uzyskaną, lecz także i to, co w razie zbycia, utraty lub uszkodzenia uzyskano jako równowartość lub odszkodowanie.

Art. 125. Jeżeli ten, kto uzyskał korzyść z majątku innej osoby, rozporządził tą korzyścią na rzecz osoby trzeciej pod tytułem darmym, wówczas obowiązana do wydania jest ta osoba trzecia.

Art. 126. Zobowiązany do wydania uzyskanej korzyści ma prawo żądać zwrotu nakładów koniecznych i użytecznych. Jeżeli wiedział, że korzyść mu się nie na-

leży, zwrotu nakładów użytecznych może żądać tylko do wysokości zwiększenia się wartości rzeczy, albo może zabrać je zpowrotem, o ile to jest możliwe bez uszkodzenia rzeczy.

Art. 127. Obowiązek wydania korzyści lub jej wartości wygasa, jeżeli ten, kto ją uzyskał, wykaże, że korzyść tę zużył lub utracił w taki sposób, iż nie jest już zbogacony, chyba że, pozbywając się korzyści, był w złej wierze, albo powinien był liczyć się z obowiązkiem zwrotu.

R o z d z i a ł III.

Nienależne świadczenie.

Art. 128. § 1. Kto, celem wykonania zobowiązania, spełnił świadczenie, ma prawo żądać zwrotu tego, co świadczył, o ile w chwili spełnienia świadczenia nie był zobowiązany względem osoby, której świadczył.

§ 2. Kto spełnił należne świadczenie, zanim stało się wymagalnem, nie może żądać zwrotu.

Art. 129. Można żądać zwrotu spełnionego świadczenia, gdy podstawa prawna świadczenia odpadła lub nie została urzeczywistniona wskutek tego, że zastrzeżonego celu świadczenia nie osiągnięto.

Art. 130. Nieważność zobowiązania pociąga za sobą obowiązek zwrotu otrzymanego świadczenia, chyba że zobowiązanie po spełnieniu świadczenia stało się ważnem.

Art. 131. Nie można żądać zwrotu świadczenia:

- 1) jeżeli ustawa odmawia prawa sądowego dochodzenia wierzytelności lub uznaje ją za przedawnioną;
- 2) jeżeli spełnione świadczenie odpowiada obowiązkowi moralnemu, względom przyzwoitości lub zwyczajom;

3) jeżeli spełniający dobrowolnie świadczenie wiedział, że do świadczenia nie był obowiązany, chyba że spełnienie świadczenia nastąpiło z zastrzeżeniem zwrotu, w celu uniknięcia przymusu, albo w wykonaniu czynności prawnej, zakazanej lub mającej cel niegodziwy.

Art. 132. § 1. Kto drugiemu świadomie płaci za spełnienie czynu zabronionego lub przeciwnego dobrym obyczajom, albo w celu skłonienia go do takiego czynu, ten nie ma prawa żądać zwrotu tego, co zapłacił.

§ 2. Również nie ma prawa żądać zwrotu ten, kto wykonał zobowiązanie z czynności prawnej o celu niegodziwym, jeżeli niegodziwość zachodzi po jego stronie.

Art. 133. § 1. Kto otrzymał nienależne świadczenie, obowiązany jest do zwrotu według przepisów o niesłusznem zbogaceniu.

§ 2. Jeżeli przyjmujący świadczenie wiedział, że ono się nie należy, winien nadto naprawić szkodę.

R o z d z i a ł IV.

Czyny niedozwolone.

Oddział 1. Odpowiedzialność za własne czyny.

Art. 134. Kto z winy swej wyrządził drugiemu szkodę, obowiązany jest do jej naprawienia.

Art. 135. Kto rozmyślnie lub przez niedbalstwo wyrządził drugiemu szkodę, wykonywając swe prawo, obowiązany jest do jej naprawienia, jeżeli wykroczył poza granice, zakreślone przez dobrą wiarę lub przez cel, ze względu na który prawo mu służyło.

Art. 136. Za wyrządzoną szkodę odpowiada nietylko ten, kto ją bezpośrednio wywołał, lecz i ten, kto inną osobę do wyrządzenia szkody nakłonił albo był jej po-

mocny, jak również i ten, kto świadomie skorzystał z wyrażonej drugiemu szkody.

Art. 137. § 1. Jeżeli szkodę wyrządziło kilka osób wspólnie, odpowiedzialność ich jest solidarna, chyba że udowodnione będzie, kto w jakim stopniu przyczynił się do wywołania szkody.

§ 2. Kto z pomiędzy zobowiązanych solidarnie do odszkodowania zapłacił całkowitą wartość szkody, ten ma prawo żądać od każdego z pozostałych zwrotu części, którą oznaczy sąd z uwzględnieniem okoliczności, a zwłaszcza winy każdego.

Oddział 2. Wyłączenie odpowiedzialności za własne czyny.

Art. 138. § 1. Za szkodę, wyrządzoną w stanie niedorozwoju psychicznego, choroby psychicznej lub innego zakłócenia czynności psychicznej, sprawca w ogólności nie odpowiada.

§ 2. Jednakże kto uległ zakłóceniu czynności psychicznej skutkiem użycia napojów odurzających albo innych podobnych środków, ten obowiązany jest do odszkodowania, chybaby udowodnił, że stan taki został wywołany bez jego winy.

Art. 139. Kto działa w obronie koniecznej, odpieając bezpośredni bezprawny zamach na jakiegokolwiek dobro własne lub innej osoby, ten nie odpowiada za szkodę, jaką wyrządził przytem napastnikowi.

Art. 140. Kto zniszczył lub uszkodził cudzą rzecz, albo zabił lub zranił cudze zwierzę, w celu odwrócenia od siebie lub od innych niebezpieczeństwa, grożącego bezpośrednio od tej rzeczy lub zwierzęcia, ten nie odpowiada za szkodę, jeżeli niebezpieczeństwa sam nie wywołał, a czyn wyrządzający szkodę był konieczny.

Art. 141. § 1. Posiadacz gruntu ma prawo zwierzę cudze, które na gruncie szkodę wyrządza, zając celem zabezpieczenia naprawienia szkody.

§ 2. Na zajętem zwierzęciu uzyskuje ustawowe prawo zastawu, celem zabezpieczenia należnego mu odszkodowania oraz kosztów żywienia i utrzymania zajętego zwierzęcia.

Oddział 3. Odpowiedzialność za cudze czyny.

Art. 142. Kto z mocy ustawy lub umowy obowiązany jest do nadzoru nad osobą, której z powodu wieku albo stanu psychicznego lub cielesnego winy przypisać nie można, obowiązany jest do naprawienia szkody, jaką osoba ta wyrządziła, chybaby udowodnił, że uczynił zadość obowiązkowi nadzoru, albo że szkoda byłaby nastąpiła także i przy starannem wykonywaniu nadzoru.

Art. 143. Gdy poszkodowany nie może uzyskać naprawienia szkody od osób, obowiązanych do nadzoru, obowiązek całkowitego lub częściowego odszkodowania może być włożony na samego sprawcę, jeżeli z okoliczności, a zwłaszcza ze stanu majątkowego poszkodowanego i sprawy wynika, że odpowiada to względem słuszności.

Art. 144. § 1. Kto powierza wykonanie czynności drugiemu, odpowiada za szkodę, wyrządzoną przez sprawcę przy wykonywaniu powierzonej mu czynności, chybaby udowodnił, że nie ponosi żadnej winy w wyborze.

§ 2. Przepisu powyższego nie stosuje się w przypadku, gdy wykonanie czynności zostało powierzone osobom, przedsiębiorstwom i zakładom, trudniącym się zawodowo wykonywaniem takich czynności.

Art. 145. Kto powierza wykonanie czynności swemu podwładnemu, odpowiada za szkodę, wyrządzoną

z jego winy przy wykonywaniu powierzonych mu czynności.

Art. 146. Jeżeli za szkodę odpowiada, w myśl artykułów poprzedzających, nie tylko sprawca, lecz i inna osoba, ich odpowiedzialność jest solidarna.

Art. 147. Osoby, odpowiadające za cudze czyny, mają zwrotne roszczenie do sprawcy, jeżeli udowodnią, że szkoda powstała z jego winy.

Oddział 4. Odpowiedzialność za szkody, wyrządzone przez zwierzęta i rzeczy.

Art. 148. Właściciel zwierzęcia albo ten, kto się zwierzęciem posługuje, odpowiedzialny jest za szkodę, jaką ono wyrządziło, niezależnie od tego, czy było pod jego nadzorem, czy też zabląkało się lub uciekło, chybaby udowodnił, że nie można poczytać żadnej winy ani jemu, ani osobie, za którą ponosi odpowiedzialność.

Art. 149. Chociażby właściciel zwierzęcia albo ten, kto się zwierzęciem posługuje, nie był odpowiedzialny, w myśl artykułu poprzedzającego, za szkodę, przez zwierzę wyrządzoną, sąd może, uwzględniając okoliczności, a zwłaszcza stan majątkowy poszkodowanego i właściciela albo posługującego się zwierzęciem, włożyć na właściciela albo na tego, kto się zwierzęciem posługiwał, obowiązek całkowitego lub częściowego odszkodowania, jeżeli to odpowiada względem słuszności.

Art. 150. Za szkodę, wywołaną wyrzuceniem, wylaniem lub spadnięciem czegoś z pomieszczenia, odpowiada ten, kto je zajmuje, chybaby udowodnił, że wypadek nastąpił wskutek siły wyższej, albo wyłącznie z winy poszkodowanego lub osoby trzeciej, za której czyny nie ponosi odpowiedzialności i której działaniu nie mógł przeszkodzić.

Art. 151. § 1. Za szkodę, wyrządzoną przez zawalenie się budynku lub oberwanie się części budynku albo innego urządzenia, odpowiada posiadacz, chybaby udowodnił, że wypadek nie nastąpił skutkiem braku utrzymania budynku w należytych stanie, ani skutkiem wady w jego budowie.

§ 2. Osoba, której grozi szkoda na wypadek zawalenia się budynku lub innego urządzenia, może żądać od posiadacza, ażeby podjął środki zaradcze, jakich wymaga odwrócenie grożącego niebezpieczeństwa, a na przypadek ich niepodjęcia może być upoważniona przez sąd do zastosowania środków zaradczych na koszt posiadacza.

Oddział 5. Odpowiedzialność za szkody, wyrządzone w związku z użyciem sił przyrody.

Art. 152. § 1. Właściciele przedsiębiorstw lub zakładów, wprawianych w ruch zapomocą sił przyrody (pary, gazu, elektryczności, wody i t. p.), albo wytwarzających materiały wybuchowe lub posługujących się nimi, odpowiadają za szkodę na osobie lub mieniu, wyrządzoną komukolwiek przez ruch przedsiębiorstwa lub zakładu; od tej odpowiedzialności mogą uwolnić się tylko wówczas, gdy udowodnią, że szkoda powstała wyłącznie z winy poszkodowanego lub osoby trzeciej, za której czyny nie ponoszą odpowiedzialności, albo wskutek siły wyższej.

§ 2. Jeżeli przedsiębiorstwo lub zakład prowadzi inna osoba na własny rachunek, za szkodę wyrządzoną odpowiada zamiast właściciela ta osoba.

Art. 153. § 1. Odpowiedzialność, w artykule poprzedzającym przewidzianą, ponoszą również właściciele mechanicznych środków komunikacji, poruszanych zapomocą sił przyrody.

§ 2. Jeżeli jednak środek komunikacji oddany był do użytku innej osobie na jej własny rachunek i niebezpieczeństwo, albo jeżeli właściciel pozbawiony został możliwości rozporządzania nim wskutek cudzego czynu bezprawnego, za szkodę wyrządzoną odpowiada zamiast właściciela ten, kto miał władzę rozporządzania środkiem komunikacji.

Art. 154. § 1. W razie zderzenia się mechanicznych środków komunikacji osoby, które ponoszą odpowiedzialność na podstawie artykułu poprzedzającego, mogą wzajemnie dochodzić naprawienia szkód, poniesionych wskutek zderzenia, tylko na zasadach ogólnych.

§ 2. Również na zasadach ogólnych osoby te odpowiadają za szkody, wyrządzone tym, których przewożą z grzeczności.

Art. 155. Ograniczenie lub wyłączenie zgóry odpowiedzialności, określonej w trzech artykułach poprzedzających, jest nieważne.

Art. 156. Przepisów oddziału niniejszego nie stosuje się, jeżeli odpowiedzialność za wypadki, związane z ruchem przedsiębiorstw i zakładów oraz mechanicznych środków komunikacji unormowana jest w przepisach szczególnych.

Oddział 6. Odszkodowanie w ogólności.

Art. 157. § 1. Odszkodowanie obejmuje stratę, jaką poszkodowany poniósł, i korzyść, której mógł się spodziewać, gdyby mu szkody nie wyrządzono.

§ 2. Zobowiązany do odszkodowania odpowiada tylko za normalne następstwa działania lub zaniechania, które spowodowało szkodę.

§ 3. W przypadkach przez ustawę przewidzianych, można żądać, niezależnie od naprawienia szkody majątkowej, zadośćuczynienia za krzywdę moralną.

Art. 158. § 1. Wysokość odszkodowania będzie ustalona z uwzględnieniem wszelkich zachodzących okoliczności.

§ 2. Jeżeli poszkodowany przyczynił się do wyrządzenia szkody, odszkodowanie ulega odpowiedniemu zmniejszeniu.

Art. 159. Odszkodowanie należy się w pieniądzu. Jednak na żądanie poszkodowanego sąd może, stosownie do okoliczności, nakazać naprawienie szkody przez przywrócenie rzeczy do stanu poprzedniego.

Art. 160. Przy określaniu szkody majątkowej bierze się pod uwagę wartość rzeczy według cen rynkowych, a w razie złego zamiaru lub rażącego niedbalstwa zobowiązanego do odszkodowania, także szczególną wartość rzeczy dla poszkodowanego.

Oddział 7. Odszkodowanie za uszkodzenie ciała lub rozstrój zdrowia, za pozbawienie życia, pozbawienie wolności i obrazę czci.

Art. 161. § 1. Kto odpowiedzialny jest za uszkodzenie ciała lub za wywołanie rozstroju zdrowia, ponosi wszelkie powstałe z tego powodu koszty, a w razie potrzeby obowiązany jest do wyłożenia zgóry sumy, niezbędnej na leczenie poszkodowanego.

§ 2. Gdyby poszkodowany utracił w całości lub w części zdolność do pracy zarobkowej, albo gdyby zwiększyły się jego potrzeby lub zmniejszyły widoki powodzenia w przyszłości, zobowiązany do odszkodowania powinien mu wypłacać rentę w wysokości, odpowiadającej wyrządzonej szkodzie.

§ 3. Jeżeli w czasie wydania wyroku szkoda nie da się jeszcze ustalić dokładnie, poszkodowanemu może być przyznana renta tymczasowa.

Art. 162. § 1. W razie śmierci poszkodowanego wskutek uszkodzenia ciała lub wywołania rozstroju zdrowia, zobowiązany do odszkodowania winien zwrócić koszty leczenia i pogrzebu temu, kto je poniósł.

§ 2. Osobom, do których utrzymywania zmarły był obowiązany z mocy ustawy i które rzeczywiście utrzymywał, zobowiązany do odszkodowania winien wynagrodzić utracone korzyści przez wypłacanie renty, obliczonej stosownie do potrzeb poszkodowanych, do dochodów i prawdopodobnej długości życia zmarłego, a także do prawdopodobnego czasu trwania prawa do alimentacji.

§ 3. Nadto krewni, powinowaci, wychowawcy i inne osoby bliskie, którym zmarły dobrowolnie i stale dostarczał środków utrzymania, mogą żądać przyznania takiej renty, jeżeli z okoliczności, a zwłaszcza ze stosunku stanu majątkowego poszkodowanych i osoby zobowiązanej do odszkodowania wynika, że odszkodowanie odpowiada względem słuszności.

Art. 163. § 1. W przypadkach, przewidzianych w dwóch artykułach poprzedzających, sąd może orzec, zarówno w wyroku przyznającym rentę, jak i później, że renta ma być zabezpieczona na majątku dłużnika, i oznaczyć sposób zabezpieczenia.

§ 2. W razie zmiany okoliczności można żądać uchylenia renty lub zmiany jej wysokości.

Art. 164. § 1. Zamiast renty sąd może z ważnych powodów przyznać jednorazowe odszkodowanie.

§ 2. Jednorazowe odszkodowanie nie może przewyższać dziesięcioletniej kapitalizacji renty, chyba że strony zgodzą się na wyższą kapitalizację.

Art. 165. § 1. W razie uszkodzenia ciała lub wywołania rozstroju zdrowia, pozbawienia życia, pozbawienia wolności lub obrazy czci, sąd może przyznać poszkodo-

wanemu lub instytucji przezeń wskazanej stosowną sumę pieniężną, jako zadośćuczynienie za cierpienia fizyczne i krzywdę moralną.

§ 2. Przepis powyższy stosuje się również w przypadkach, gdy kobietę albo małoletniego lub psychicznie upośledzonego mężczyznę skłoniono zapomocą podstępu, gwałtu, nadużycia stosunku zależności lub wyzyskania krytycznego położenia do poddania się czynowi nierząd-nemu.

§ 3. Prawo do zadośćuczynienia przechodzi na spadkobierców, jeżeli zostało umownie lub prawomocnym wyrokiem przyznane za życia poszkodowanego, a w przypadku, przewidzianym w paragrafie pierwszym, także wtedy, gdy powództwo zostało wytoczone za życia poszkodowanego.

Art. 166. W razie śmierci poszkodowanego wskutek uszkodzenia ciała lub wywołania rozstroju zdrowia, sąd może przyznać najbliższemu członkowi rodziny zmarłego lub instytucji, przez nich wskazanej, stosowną sumę pieniężną, jako zadośćuczynienie za doznaną przez nich krzywdę moralną.

Art. 167. Prawo do odszkodowania, w oddziale niniejszym przewidzianych, nie można ustępować osobom trzecim, z wyjątkiem należności umownie lub prawomocnym wyrokiem przyznanych i to jedynie już wymagalnych.

TYTUŁ III.**Przejście praw i obowiązków, wynikających
z zobowiązań.****D z i a ł I.****Zmiana wierzyciela.****R o z d z i a ł I.****Przelew wierzytelności.**

Art. 168. Wierzyciel może bez zezwolenia dłużnika przenieść swą wierzytelność na osobę trzecią, o ile to nie sprzeciwia się właściwości zobowiązania, ani przepisom ustawy.

Art. 169. Jeżeli, wbrew postanowieniu umownemu, wierzyciel przelewa swą wierzytelność bez zezwolenia dłużnika, przelew wiąże dłużnika tylko w przypadku, gdy co do przelanej wierzytelności istniał dokument piśmienny, nie zawierający wzmianki o takim ograniczeniu praw wierzyciela, a nabywca polegał na dokumencie.

Art. 170. § 1. Nabywca wstępuje w prawa wierzyciela z chwilą zawarcia umowy o przelew wierzytelności.

§ 2. Wraz z wierzytelnością przechodzą na nabywcę wszelkie związane z nią prawa, w szczególności prawo do zaległych odsetek, jeżeli nie umówiono się inaczej.

Art. 171. Przelewu wierzytelności z dokumentu na okaziciela dokonywa się przez wydanie dokumentu.

Art. 172. Przelew wierzytelności winien być pisemnie stwierdzony. Przepisu tego nie stosuje się do przelewu wierzytelności z dokumentu na okaziciela.

Art. 173. Dopóki dłużnik nie otrzymał zawiadomienia na piśmie o przelewie wierzytelności od zbywcy albo

od nabywcy, zapłata, dokonana poprzedniemu wierzycielowi, oraz czynności prawne, z nim zdziałane, mają skutek przeciwko nabywcy, chyba że dłużnik wiedział o dokonanych przelewach w chwili zapłaty długu lub w chwili zawarcia czynności z poprzednim wierzycielem.

Art. 174. Dłużnikowi służyć przeciwko nabywcy wierzytelności zarzuty, jakie miał przeciwko zbywcy w chwili powzięcia wiadomości o przelewach.

Art. 175. Gdy między kilku osobami toczy się spór o to, która z nich jest wierzycielem, każda strona procesowa może żądać od sądu, aby do czasu ukończenia procesu nakazał dłużnikowi wstrzymać się z zapłatą długu lub złożyć przedmiot świadczenia do depozytu sądowego, jeżeli dług jest wymagalny.

Art. 176. Przepisy o przelewach wierzytelności stosuje się odpowiednio do ustąpienia osobom trzecim wszelkiego rodzaju praw, o ile w tej mierze nie obowiązują przepisy szczególne.

R o z d z i a ł II.

Wstąpienie osoby trzeciej w prawa zaspokojonego wierzyciela.

Art. 177. Osoba trzecia, spłacająca wierzyciela, może wstąpić w jego prawa albo z mocy umowy, albo z mocy ustawy.

Art. 178. Wstąpienie w prawa wierzyciela jest umowne:

1) gdy wierzyciel, otrzymując zapłatę od osoby trzeciej, podstawia ją w swe prawa; podstawienie to powinno być wyraźne i równoczesne z zapłatą;

2) gdy dłużnik spłaca wierzyciela sumą, pożyczoną w celu zapłacenia długu i podstawienia wypożyczającego

w prawa wierzyciela; ażeby podstawienie to było ważne, potrzeba, aby oświadczenie o zaciągnięciu pożyczki, pokwitowanie jej odbioru i pokwitowanie spłaty wierzyciela sporządzone były w jednym akcie przed notariuszem, oraz aby w akcie mieściło się oświadczenie, że spłata dopełniona została pieniędzmi, dostarczonemi w tym celu przez nowego wierzyciela.

Art. 179. Wstąpienie w prawa wierzyciela następuje z mocy ustawy:

- 1) gdy wierzyciel spłaca innego wierzyciela, mającego przed nim pierwszeństwo co do zaspokojenia;
- 2) gdy kto płaci cudzy dług, za który odpowiada osobiście albo pewnemi przedmiotami majątkowemi.

Art. 180. Zaspokojony wierzyciel obowiązany jest osobie, wstępującej w jego prawa z mocy umowy lub ustawy, wydać dokumenty, dotyczące wierzytelności, oraz przedmioty, służące do jej zabezpieczenia.

Art. 181. Wstąpienie umowne albo z mocy ustawy nie może szkodzić pierwotnemu wierzycielowi, gdy tylko w części zaspokojony został; może on w tym przypadku wykonywać swe prawa co do pozostałej należności z pierwszeństwem przed tym, od którego otrzymał tylko częściową zapłatę, chyba że zrzekł się tego pierwszeństwa.

D z i a ł II.

Zmiana dłużnika.

Art. 182. Kto przez umowę z dłużnikiem zobowiązał się zwolnić go od obowiązku świadczenia, powinien w czasie właściwym zaspokoić wierzyciela i odpowiada względem dłużnika za to, że wierzyciel do spełnienia świadczenia pociągać go nie będzie.

Art. 183. § 1. Kto przez umowę z wierzycielem zobowiązuje się do świadczenia zamiast dłużnika, ten wstępuje na jego miejsce i przejmuje wszelkie jego obowiązki.

§ 2. Dotychczasowy dłużnik zostaje zwolniony wówczas, gdy to wyraźnie wypływa z umowy.

§ 3. W razie wątpliwości nowego dłużnika uważać należy za dłużnika solidarnego.

§ 4. Jeżeli nabywca nieruchomości przejmuje ciążące na niej długi, rozumieć należy, w razie wątpliwości, że ma wstąpić na miejsce dotychczasowego dłużnika.

Art. 184. Jeżeli wierzyciel zgadza się na zmianę dłużnika na skutek umowy, zawartej między dotychczasowym dłużnikiem a nowym, wstępującym na jego miejsce, dotychczasowy dłużnik zostaje zwolniony, chyba że nowy dłużnik był niewypłacalny w chwili dokonania zmiany, a wierzyciel o tem nie wiedział.

Art. 185. Przejmujący cudzy dług może przeciwstawić wierzycielowi wszelkie zarzuty, jakie wynikają ze stosunku wierzyciela z dotychczasowym dłużnikiem, z wyjątkiem zarzutu potrącenia z wierzytelnością dotychczasowego dłużnika.

Art. 186. Wskutek zmiany dłużnika za zgodą wierzyciela wygasają ustanowione celem zabezpieczenia wierzytelności poręczenia i prawa zastawu, jeżeli poręczyciel lub osoby, do których należy przedmiot prawa zastawu, nie zgodzą się na dalsze ich trwanie.

Art. 187. Jeżeli istnieje co do długu dokument piśmienny, oświadczenie przejmującego dług i zezwolenie wierzyciela na zmianę dłużnika winny być pismem stwierdzone.

Art. 188. § 1. Kto nabywa majątek lub przedsiębiorstwo bez przejęcia lub zaspokojenia długów, jakie na nich ciążyą, ten odpowiada solidarnie ze zbywcą za te

długi nabytym majątkiem lub przedsiębiorstwem, o ile o ich istnieniu w czasie nabycia wiedział lub wiedzieć był powinien.

§ 2. Jeżeli majątek lub przedsiębiorstwo nabywa osoba bliska zbywcy, domniemywa się, że o istnieniu długów wiedziała.

TYTUŁ IV.

Wygaśnięcie zobowiązań.

D z i a ł I.

Wykonanie zobowiązań.

R o z d z i a ł I.

Przepisy ogólne o sposobie, miejscu i czasie wykonania.

Art. 189. Strony winny wykonywać zobowiązania zgodnie z ich treścią, w sposób, odpowiadający wymaganiom dobrej wiary i zwyczajom uczciwego obrotu.

Art. 190. § 1. Dłużnik obowiązany jest spełnić świadczenie w miejscu, wskazanem w umowie lub odpowiadającym naturze zobowiązania.

§ 2. Jeżeli miejsce spełnienia świadczenia nie może być w ten sposób określone, świadczenie winno być spełnione w miejscu zamieszkania dłużnika w czasie spełnienia, albo w miejscu siedziby przedsiębiorstwa dłużnika, jeżeli zobowiązanie ma związek z tem przedsiębiorstwem.

§ 3. Świadczenie, polegające na wydaniu rzeczy co do tożsamości oznaczonej, w razie wątpliwości winno być spełnione w miejscu, w którym rzecz w czasie powstania zobowiązania się znajdowała.

§ 4. Jeżeli w zobowiązaniach wzajemnych miejsce spełnienia jednego ze świadczeń wynika z umowy lub

z natury zobowiązania, wówczas, w razie wątpliwości, świadczenie wzajemne winno być spełnione w tem samym miejscu.

Art. 191. § 1. Sumę pieniężną dłużnik obowiązany jest, w braku odmiennego postanowienia umowy, przesłać wierzycielowi na swój koszt i niebezpieczeństwo do miejsca, gdzie wierzyciel ma swe zamieszkanie albo siedzibę przedsiębiorstwa.

§ 2. Jeżeli wierzyciel zmienił miejsce zamieszkania albo siedzibę swego przedsiębiorstwa po powstaniu zobowiązania, ponosi spowodowaną przez tę zmianę nadwyżkę kosztów przesłania.

Art. 192. § 1. Dłużnik obowiązany jest spełnić świadczenie w terminie, wskazanym w umowie lub wynikającym z natury zobowiązania.

§ 2. Jeżeli termin spełnienia świadczenia nie może być w ten sposób określony, dłużnik obowiązany jest spełnić świadczenie niezwłocznie po powstaniu zobowiązania.

Art. 193. Jeżeli z treści zobowiązania wynika, że dłużnik winien spełnić świadczenie, gdy będzie mógł lub gdy będzie miał po temu środki, sąd wyznaczy odpowiedni termin do spełnienia świadczenia.

Art. 194. Terminy, ustanowione przez oświadczenie woli lub ustawę, oblicza się według treści oświadczenia woli lub ustawy. W razie wątpliwości stosuje się przepisy poniższe.

Art. 195. § 1. Przy obliczaniu terminów na dni każdy dzień liczy się od północy do północy.

§ 2. Jeżeli początkiem terminu, obliczonego na dni, jest pewne zdarzenie, nie uwzględnia się przy obliczaniu terminu doby, w ciągu której zdarzenie to zaszło.

§ 3. W przypadku przedłużenia terminu termin przedłużony biegnie od dnia, następującego po upływie poprzedniego terminu.

Art. 196. Terminy, oznaczone na tygodnie, miesiące lub lata, kończą się w dniu, odpowiadającym nazwą lub datą początkowemu dniowi terminu, a gdyby takiego dnia w ostatnim miesiącu nie było, w ostatnim dniu tegoż miesiąca.

Art. 197. Za środek miesiąca, niezależnie od ilości w nim dni, uważa się piętnasty dzień miesiąca, a termin półmiesięczny uważa się za równy piętnastu dniom.

Art. 198. Jeżeli termin jest określony na miesiące lub lata, a ciągłość terminu nie jest wymagana, miesiąc liczy się za pełnych dni trzydzieści, rok za pełnych dni trzysta sześćdziesiąt pięć.

Art. 199. Jeżeli koniec terminu przypada na niedzielę lub dzień ustawowo uznany za świąteczny, albo na dzień, w którym świadczenie nie może być spełnione wobec obowiązujących przepisów, termin upływa w dniu następnym.

Art. 200. Domniemywa się, że termin jest zastrzeżony na korzyść dłużnika, chyba by wynikało z umowy, przepisu ustawy lub okoliczności, że termin był zastrzeżony na korzyść wierzyciela lub stron obu.

Art. 201. Jeżeli dłużnik stał się niewypłacalnym, albo czynem swoim znacznie zmniejszył udzielone zabezpieczenie wierzytelności, zobowiązanie terminowe staje się natychmiast wymagalnym.

R o z d z i a ł II.

Osoby uczestniczące w wykonaniu.

Art. 202. § 1. Wierzyciel ma prawo żądać od dłużnika świadczenia osobistego tylko w przypadkach, w których to wynika z umowy albo z natury zobowiązania.

§ 2. Zobowiązanie, nie wymagające osobistego świadczenia dłużnika, może wykonać osoba trzecia nawet bez jego wiedzy.

Art. 203. Świadczenie do rąk wierzyciela jest nieważne, jeżeli był on niezdolny do odbioru, chyba że dłużnik dowiódł, że spełnione świadczenie obrócone zostało na korzyść wierzyciela, albo że spełnienie potwierdził wierzyciel, po uzyskaniu zdolności do odbioru.

Art. 204. Świadczenie do rąk osoby, do odbioru nieumocowanej, zwalnia dłużnika, o ile wierzyciel je potwierdził lub z niego skorzystał.

Art. 205. Spełnienie świadczenia w dobrej wierze do rąk osoby trzeciej, jako prawnego następcy wierzyciela, zwalnia dłużnika, chociażby następstwo po spełnieniu świadczenia zostało unieważnione lub ograniczone.

R o z d z i a ł III.

Przedmiot wykonania.

Art. 206. § 1. Wierzyciel może odmówić przyjęcia świadczenia częściowego, jeżeli cały dług jest wymagalny.

§ 2. Jednorazowe lub kilkakrotne przyjęcie przez wierzyciela części wymagalnego długu nie pozbawia go prawa żądania od dłużnika niezwłocznego uiszczenia reszty długu, chyba że wierzyciel zgodził się wyraźnie na odroczenie lub rozłożenie długu na raty.

Art. 207. Jeżeli wierzyciel na zaspokojenie swej wierzytelności przyjmuje świadczenie inne niż to wynika z treści zobowiązania, zobowiązanie wygasa, a dłużnik w tym przypadku obowiązany jest do rękojmi za przyjęte przez wierzyciela świadczenie.

Art. 208. Dłużnik, obowiązany do dania wierzycielowi rzeczy co do tożsamości oznaczonej, ma obowiązek zachowania jej z należytą starannością aż do wydania.

Art. 209. Jeżeli przedmiotem zobowiązania jest rzecz, oznaczona tylko co do gatunku, bez ściślejszego określenia, dłużnik winien dać rzecz średniej jakości i dobroci.

Art. 210. Jeżeli przedmiotem zobowiązania jest suma pieniężna, dłużnik może zapłacić sumę dłużną każdym gatunkiem pieniędzy, mających obieg prawny w miejscu i chwili zapłaty według wartości, jaką państwo tym pieniądзом nadaje.

Art. 211. § 1. Jeżeli przedmiotem zobowiązania jest suma, oznaczona w pieniądzach zagranicznych, dłużnik może zapłacić dług pieniędzmi krajowemi, chyba że zapłata w pieniądzach zagranicznych była wyraźnie zastrzeżona.

§ 2. Wysokość sumy, którą dłużnik płaci pieniędzmi krajowemi, winna być obliczona według kursu pieniędzy zagranicznych w chwili i miejscu zapłaty.

§ 3. Jeżeli dłużnik dopuścił się zwłoki, wierzyciel może żądać zapłaty, według swego wyboru, albo podług kursu pieniędzy zagranicznych w dniu wymagalności, albo podług kursu w dniu zapłaty.

§ 4. Jeżeli zapłata następuje pieniędzmi zagranicznymi, dłużnik może zapłacić sumę dłużną każdym gatunkiem pieniędzy, mających obieg prawny w kraju, którego pieniędzmi płaci.

Rozp. Prezydenta Rz. z 12 czerwca 1934 r. o wierzytelnościach w walutach zagranicznych (Dz. U. 1934 poz. 509).

Art. 38 (3) Moc obowiązująca art. 211 i 437 kodeksu zobowiązań zawiesza się.

R o z d z i a ł IV.

Zarachowanie zapłaty.

Art. 212. § 1. Dłużnik, mający wobec tego samego wierzyciela kilka długów tego samego rodzaju, może wskazać przy zapłacie, który dług chce uiścić.

§ 2. Jednak z tego, co przypada na rachunek danego długu, wierzyciel ma prawo zaspokoić przedewszystkiem zaległe koszty, odsetki lub raty.

Art. 213. Jeżeli dłużnik nie wskazał, który dług chce uiścić, i przyjął pokwitowanie, w którym wierzyciel zarachował zapłatę na jeden lub niektóre z długów, dłużnik nie może już żądać zarachowania na inny dług.

Art. 214. W braku jakiegokolwiek oświadczenia zarachowuje się zapłatę naprzód na poczet długu wymagalnego; jeżeli jest kilka długów wymagalnych, na poczet tego, który jest najmniej zabezpieczony; jeżeli jest kilka długów jednakowo zabezpieczonych, na poczet najbardziej uciążliwego dla dłużnika; jeżeli jest kilka długów równie uciążliwych, na poczet najdawniejszego; w jednokowych pod każdym względem okolicznościach — na poczet wszystkich długów stosunkowo.

R o z d z i a ł V.

Wykonanie zobowiązań wzajemnych.

Art. 215. § 1. Świadczenia, należące się obu stronom z umów wzajemnych, winny być spełnione jednocześnie, o ile co innego nie wynika z umowy lub z natury zobowiązań.

§ 2. Każda ze stron może wstrzymać się ze swem świadczeniem, dopóki druga strona nie spełni swego świadczenia.

Art. 216. § 1. Kto zobowiązał się do wcześniejszego świadczenia, może wstrzymać się ze swem świadczeniem aż do spełnienia lub zabezpieczenia świadczenia wzajemnego, jeżeli spełnienie wzajemnego świadczenia jest wątpliwe wobec złego stanu majątkowego drugiej strony.

§ 2. Prawo to nie służy stronie, która o złym stanie majątkowym drugiej strony w czasie zawarcia umowy wiedziała lub wiedzieć była powinna.

Art. 217. Niespełnienie nieznacznej części świadczenia nie uprawnia drugiej strony do wstrzymania się od spełnienia świadczenia wzajemnego, chyba że takie wstrzymanie się usprawiedliwiają okoliczności.

R o z d z i a ł VI.

Prawo zatrzymania.

Art. 218. § 1. Zobowiązany do wydania cudzej rzeczy może ją zatrzymać, dopóki nie nastąpi zwrot lub należyte zabezpieczenie wyłożonych na rzecz wydatków koniecznych i użytecznych.

§ 2. Przepisu tego nie stosuje się w przypadku, gdy obowiązek wydania cudzej rzeczy wynika z czynu niedozwolonego, albo gdy chodzi o zwrot rzeczy użyczonej, wynajętej lub wdzierżawionej.

Art. 219. Jeżeli wskutek rozwiązania umowy strony obowiązane są do zwrotu wzajemnych świadczeń, każdej z nich służy prawo zatrzymania, dopóki druga strona nie zwróci lub nie zabezpieczy zwrotu otrzymanego świadczenia wzajemnego.

R o z d z i a ł VII.

Pokwitowania i inne dowody wykonania zobowiązań.

Art. 220. § 1. Dłużnik, który spełnił świadczenie, ma prawo żądać od wierzyciela pokwitowania.

§ 2. Dłużnik może żądać pokwitowania w pewnej formie, jeżeli ma w tem interes.

§ 3. Koszty pokwitowania ponosi dłużnik, jeżeli co innego nie wynika z treści zobowiązania.

§ 4. Odmowa wydania pokwitowania upoważnia dłużnika do złożenia przedmiotu świadczenia do depozytu sądowego.

Art. 221. Kto zgłosi się do dłużnika z pokwitowaniem wierzyciela, tego uważa się za umocowanego do odbioru świadczenia, jeżeli nie było zastrzeżone, że świadczenie ma nastąpić do rąk własnych wierzyciela.

Art. 222. § 1. Gdy istnieje dokument, stwierdzający zobowiązanie, dłużnik ma prawo żądać zwrotu dokumentu jednocześnie ze spełnieniem świadczenia, a jeżeli spełnia świadczenie tylko częściowo, zaznaczenia o tem na dokumencie.

§ 2. Dobrowolny zwrot dokumentu lub zaznaczenie przez wierzyciela na dokumencie, że świadczenie zostało spełnione częściowo lub zmniejszone, uzasadnia domniemanie, że dług w całości lub w części został zapłacony, albo że dłużnik został w całości lub w części z długu zwolniony.

§ 3. Gdy wierzyciel nie chce zwrócić dokumentu lub odmawia zaznaczenia na dokumencie o częściowej zapłacie, dłużnik może złożyć przedmiot świadczenia do depozytu sądowego, a w razie utraty dokumentu ma prawo żądać od wierzyciela, niezależnie od pokwitowania z odbioru długu, wydania uwierzytelnionego na koszt wierzyciela oświadczenia na piśmie, że dokument został utracony.

Art. 223. Gdy istnieje dokument, stwierdzający zobowiązanie dania pieniędzy lub rzeczy wartości ponad tysiąc złotych, spełnienie świadczenia winno być pismem stwierdzone, chyba że nastąpił zwrot dokumentu.

Art. 224. Piśmienne potwierdzenie odbioru kapitału uzasadnia domniemanie, że wszelkie należności dodatkowe, jakoto odsetki i t. p. zostały zaspokojone. To samo dotyczy piśmiennego potwierdzenia odbioru świadczenia okresowego w stosunku do świadczeń, wymagalnych wcześniej.

R o z d z i a ł VIII.

Dokumenty na okaziciela i znaki legitymacyjne.

Art. 225. Kto wystawi dokument, w którym zobowiąże się spełnić świadczenie na żądanie okaziciela, obowiązany jest do świadczenia za zwrotem wydanego dokumentu, a w razie częściowego świadczenia za zaznaczeniem o tem na okazanym dokumencie.

Art. 226. Jeżeli do wystawiania i puszczenia w obieg dokumentów na okaziciela ustawa wymaga zezwolenia władzy, dokument, wystawiony bez zezwolenia właściwej władzy, jest nieważny, a wystawca odpowiedzialny jest za szkodę, jaką komukolwiek wyrządzi przez wystawienie takiego dokumentu.

Art. 227. Posiadaczowi dokumentu na okaziciela może wystawca przeciwstawić tylko takie zarzuty, które odnoszą się do autentyczności lub wynikają z treści okazanego dokumentu, albo służą mu przeciw osobie okaziciela.

Art. 228. § 1. Spełnienie świadczenia do rąk okaziciela zwalnia dłużnika od zobowiązania.

§ 2. Dłużnik nie ma obowiązku dochodzenia, czy okaziciel jest prawnym posiadaczem dokumentu.

§ 3. Gdyby jednak dłużnik miał powód do przypuszczenia, że okazany dokument dostał się do rąk okaziciela sposobem bezprawnym, albo gdyby właściwa władza wydała zakaz spełnienia świadczenia, dłużnik ma

prawo zwolnić się od zobowiązania przez złożenie przedmiotu świadczenia do depozytu sądowego.

Art. 229. Gdy dokument na okaziciela został prawnomocnie umorzony, dłużnik obowiązany jest wydać osobie, na której żądanie nastąpiło umorzenie, na jej koszt nowy dokument, albo, gdy wierzitelność jest wymagalna, spełnić świadczenie.

Art. 230. § 1. Przepisy o dokumentach na okaziciela stosuje się odpowiednio do kontramarek i tym podobnych znaków legitymacyjnych, stwierdzających obowiązek świadczenia na żądanie okaziciela.

§ 2. W razie utraty znaku dłużnik winien spełnić świadczenie na żądanie osoby, która wykaże, że była prawnym posiadaczem znaku i że znak został utracony.

R o z d z i a ł IX.

Zwłoka wierzyciela i złożenie do depozytu sądowego.

Art. 231. Wierzyciel dopuszcza się zwłoki, gdy bez uzasadnionego powodu uchyla się od przyjęcia świadczenia, rzeczywiście mu zaofiarowanego, lub odmawia wykonania czynności, bez której świadczenie nie może być spełnione, albo oznajmi, że świadczenia nie przyjmie.

Art. 232. Jeżeli wierzyciel dopuścił się zwłoki w przyjęciu świadczenia, dłużnik ma prawo złożyć przedmiot świadczenia do depozytu sądowego, a gdyby przedmiot do tego się nie nadawał, żądać od sądu wyznaczenia dozorca lub zarządcy, celem jego zachowania.

Art. 233. O złożeniu przedmiotu świadczenia do depozytu sądowego lub o zarządzeniu sądu co do jego zachowania dłużnik obowiązany jest zawiadomić wierzyciela niezwłocznie na piśmie.

Art. 234. § 1. Po złożeniu przedmiotu świadczenia do depozytu sądowego lub na zachowanie, wierzyciel może żądać wydania go, lecz dopóki takiego żądania nie zgłosi, dłużnik może odebrać przedmiot zpowrotem.

§ 2. W razie odebrania przedmiotu przez dłużnika złożenie do depozytu sądowego lub na zachowanie uważa się za niebyłe.

Art. 235. § 1. Rzeczy, ulegające szybkiemu zepsuciu lub wymagające znacznych kosztów zachowania, mogą być, na żądanie dłużnika i za zezwoleniem sądu, sprzedane drogą przetargu publicznego, a cena osiągnięta ze sprzedaży może być złożona do depozytu sądowego.

§ 2. Jeżeli rzeczy mają cenę rynkową lub giełdową, mogą być sprzedane z przetargu publicznego tylko wtedy, gdy nie mogły być sprzedane z wolnej ręki po cenie bieżącej.

Art. 236. Ważne złożenie do depozytu sądowego lub na zachowanie zwalnia dłużnika z zobowiązania oraz wkłada na wierzyciela obowiązek zwrotu dłużnikowi wyłożonych kosztów.

Art. 237. § 1. Przepisy rozdziału niniejszego stosuje się odpowiednio w przypadkach, gdy dłużnik nie wie, kto jest wierzycielem, lub jakie jest miejsce zamieszkania wierzyciela, gdy wierzyciel został ograniczony w zdolności do działań prawnych lub jej pozbawiony, a nie ma przedstawiciela, uprawnionego do przyjęcia świadczenia, gdy wiarygodność jest sporna między kilku osobami lub gdy zachodzą inne ważne powody.

§ 2. Zawiadomienie wierzyciela jest w tych przypadkach niepotrzebne.

Art. 238. Jeżeli wierzyciel dopuścił się zwłoki w przyjęciu świadczenia, dłużnik może żądać naprawienia wynikłej stąd szkody.

R o z d z i a ł X.

Skutki niewykonania zobowiązań w ogólności.

Oddział 1. Odszkodowanie.

Art. 239. Dłużnik odpowiedzialny jest wobec wierzyciela za wszelką szkodę, wynikłą z niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania, chybaby udowodnił, że niewykonanie lub nienależyte wykonanie jest następstwem okoliczności, za które nie odpowiada.

Art. 240. § 1. Dłużnik odpowiedzialny jest nie tylko za działanie lub zaniechanie rozmyślne, lecz i za niedołożenie staranności, wymaganej w uczciwym obrocie lub w danym stosunku prawnym.

§ 2. Postanowienie umowy, że dłużnik nie będzie odpowiadał za szkodę, jaką może wyrządzić wierzycielowi rozmyślnie, jest nieważne.

Art. 241. Dłużnik nie może się zasłaniać tem, że wykonanie zobowiązania zlecił komu innemu, chociażby był do tego uprawniony, albo że zobowiązanie, zaciągnięte w jego imieniu, winien wykonać jego przedstawiciel ustawowy. Za działanie i zaniechanie tych osób odpowiada tak, jak za swe własne działanie i zaniechanie.

Art. 242. Odszkodowanie określa się według postanowień umowy lub szczególnych przepisów ustawy; w braku tychże stosuje się odpowiednio przepisy o naprawieniu szkody, wyrządzonej czynem niedozwolonym.

Oddział 2. Zwłoka dłużnika.

Art. 243. § 1. Dłużnik dopuszcza się zwłoki, jeżeli nie spełnia świadczenia w terminie, oznaczonym w umowie lub w ustawie, a w przypadku gdy termin nie jest oznaczony, jeżeli nie spełnia świadczenia niezwłocznie po wezwaniu przez wierzyciela.

§ 2. Opóźnienie w spełnieniu świadczenia, będące następstwem okoliczności, za które dłużnik nie odpowiada, nie jest uważane za zwłokę.

Art. 244. W razie zwłoki dłużnika wierzyciel może domagać się, niezależnie od świadczenia, naprawienia szkody, spowodowanej przez zwłokę.

Art. 245. Dłużnik, będący w zwłoce, odpowiada za utratę lub uszkodzenie przedmiotu świadczenia, chyba by udowodnił, iż jedno lub drugie byłoby nastąpiło, chociażby spełnił świadczenie w czasie właściwym.

Art. 246. Jeżeli świadczenie polega na wydaniu rzeczy, oznaczonej tylko co do gatunku, wierzyciel może w razie zwłoki dłużnika nabyć rzecz tego samego gatunku na koszt dłużnika, albo żądać zapłaty wartości rzeczy, zachowując w obu przypadkach prawo do odszkodowania.

Art. 247. § 1. W razie zwłoki dłużnika w wykonaniu zobowiązania czynienia, wierzyciel może żądać upoważnienia sądowego do wykonania czynności na koszt dłużnika, zachowując prawo do odszkodowania.

§ 2. Jeżeli zobowiązanie polega na nieczynieniu, zaprzestaniu lub znoszeniu, wierzyciel może żądać upoważnienia sądowego do usunięcia na koszt dłużnika wszystkiego, co dłużnik wbrew zobowiązaniu uczynił, zachowując prawo do odszkodowania.

§ 3. W przypadkach nagłych wierzyciel może, bez upoważnienia sądowego, wykonać czynność na koszt dłużnika lub usunąć na jego koszt to, co wbrew zobowiązaniu uczynione zostało.

Art. 248. § 1. Jeżeli dłużnik opóźnia się z wykonaniem zobowiązania pieniężnego, winien zapłacić wierzycielowi tytułem odszkodowania za opóźnienie odsetki

umowne, a w braku umowy w tym względzie odsetki ustawowe, licząc od dnia wymagalności długu.

§ 2. Odsetki te należą się wierzycielowi bez potrzeby wykazania przezeń jakiegokolwiek szkody i bez względu na to, czy dłużnik dopuścił się winy.

§ 3. Wierzyciel może żądać nadto dodatkowego odszkodowania na zasadach ogólnych.

Art. 249. § 1. Od zaległych odsetek wolno liczyć odsetki za opóźnienie dopiero od chwili wytoczenia o nie powództwa, chyba że z woli stron zaległe odsetki zostały skapitalizowane już po powstaniu zaległości.

§ 2. Przepis powyższy nie uchybia odmiennym przepisom i zwyczajom handlowym.

§ 3. Od zaległych świadczeń okresowych wolno liczyć odsetki za opóźnienie, jak przy zobowiązaniach pieniężnych.

Oddział 3. Skutki niewykonania zobowiązań wzajemnych.

Art. 250. § 1. Jeżeli jedna ze stron dopuści się zwłoki w wykonaniu zobowiązania wzajemnego, druga strona może, według swego wyboru, albo dochodzić wykonania zobowiązania i odszkodowania za zwłokę, albo wyznaczyć drugiej stronie odpowiedni termin do wykonania z zastrzeżeniem, że po bezskutecznym upływie wyznaczonego terminu od umowy odstępuje.

§ 2. Jeżeli świadczenia obu stron są podzielne, wówczas w razie zwłoki jednej ze stron w wykonaniu zobowiązania co do części świadczenia, prawo do odstąpienia, służące drugiej stronie, ogranicza się, według jej wyboru, do tej części albo do całej reszty niespełnionego świadczenia.

§ 3. Jeżeli wartość przedmiotu umowy przenosi tysiąc złotych, wyznaczenie terminu do wykonania zobo-

wiązania z zagrożeniem o odstąpieniu winno nastąpić na piśmie.

Art. 251. § 1. Jeżeli strony zastrzegły sobie prawo odstąpienia od umowy na przypadek niewykonania zobowiązania wzajemnego w terminie ściśle określonym, strona uprawniona, w razie zwłoki drugiej strony, może bez wyznaczenia dodatkowego terminu oświadczyć, że od umowy odstępuje.

§ 2. Przepis ten stosuje się również w przypadku, gdy wykonanie zobowiązania przez jedną ze stron po terminie nie ma dla drugiej strony znaczenia bądź z uwagi na naturę zobowiązania, bądź z uwagi na niemożność osiągnięcia celu, w którym umowę zawarto.

Art. 252. Gdy zobowiązanie wzajemne stanie się niemożliwym do wykonania skutkiem okoliczności, za które strona zobowiązana odpowiada, strona uprawniona może, według swego wyboru, albo żądać odszkodowania za niewykonanie zobowiązania, albo oświadczyć, że od umowy odstępuje. W razie częściowej niemożliwości druga strona może od umowy odstąpić, jeżeli z natury zobowiązania lub z celu, zamierzonego przez strony, wynika, że wykonanie częściowe nie ma dla strony uprawnionej znaczenia.

Art. 253. Strona, odstępująca od umowy, winna zwrócić drugiej stronie wszystko, co otrzymała od niej z mocy umowy, oraz ma prawo żądać nietylko zwrotu tego, co dała, lecz i naprawienia szkody, spowodowanej niewykonaniem zobowiązania wzajemnego.

D z i a ł II.

Potrącenie.

Art. 254. § 1. Dłużnik ma prawo potrącić ze swego długu to, co wierzyciel chociażby z innego stosunku

prawnego jest mu dłużny, jeżeli przedmiotem obu długów są sumy pieniężne albo rzeczy zamienne tego samego gatunku i jakości, a obie wierzytelności są wymagalne i zaskarżalne.

§ 2. Gdy dłużnik oświadczy wierzycielowi, że korzysta z prawa potrącenia, obie wierzytelności uważane będą za wzajemnie umorzone w całości lub w części z chwilą, kiedy stały się możliwe do potrącenia.

Art. 255. Dłużnik może wykonać prawo potrącenia, chociażby miejsca płatności obu długów były różne, jednak winien w tym przypadku powetować stratę, jakąby wierzyciel poniósł z tego powodu.

Art. 256. § 1. Odroczenie wykonania zobowiązania, udzielone przez sąd lub bezpłatnie przez wierzyciela, nie przeszkadza potrąceniu.

§ 2. Wierzytelność przedawniona może być potrącona, jeżeli w czasie, gdy potrącenie stało się możliwe, nie była jeszcze przedawniona.

Art. 257. Jeżeli między dwiema osobami istnieje kilka długów, nadających się do potrącenia, przy potrąceniu ich stosuje się przepisy o zarachowaniu zapłaty.

Art. 258. Zajęcie wierzytelności przez osobę trzecią wyłącza umorzenie jej przez potrącenie tylko wtedy, gdy dłużnik stał się wierzycielem już po zajęciu.

Art. 259. Wbrew woli wierzyciela nie mogą być umorzone przez potrącenie ze strony dłużnika:

1) wierzytelności, dotyczące zwrotu rzeczy, oddanych na przechowanie, użyczonych lub samowolnie zabranych;

2) wierzytelności z tytułu alimentów oraz wierzytelności nie ulegające zajęciu;

3) wierzytelności z tytułu wynagrodzenia za pracę,

jeżeli wynagrodzenie nie przenosi tysiąca dwustu złotych miesięcznie.

Art. 260. Poręczyciel może potrącić to, co wierzyciel winien jest dłużnikowi głównemu, lecz dłużnik główny nie może potrącić tego, co wierzyciel winien jest poręczycielowi.

Art. 261. Dłużnik może potrącić wobec jednego z wierzycieli solidarnych to, co mu jest winien inny wierzyciel solidarny.

Art. 262. Kto z mocy umowy obowiązany jest do świadczenia na rzecz osoby trzeciej, ten nie może potrącić wierzytelności, służącej mu przeciw temu, z kim zawarł umowę.

D z i a ł III.

Odnowienie.

Art. 263. Jeżeli dłużnik, w celu umorzenia zobowiązania, za zgodą wierzyciela zobowiąże się świadczyć co innego, niż był obowiązany, albo choćby to samo, lecz z innej podstawy prawnej, zobowiązanie wygasa przez odnowienie.

Art. 264. § 1. Odnowienia nie domniemywa się.

§ 2. Zmiany w zobowiązaniu, dotyczące jedynie czasu, miejsca lub sposobu spełnienia świadczenia, oraz zmiany w zabezpieczeniu, oprocentowaniu lub innych dodatkowych świadczeniach, jak również wystawienie nowego dokumentu, nie stanowią same przez się odnowienia.

Art. 265. § 1. Wydanie wierzycielowi weksłu lub czeku, opatrzonego weksłowo lub czekowo obowiązującym podpisem dłużnika albo innych osób, nie stanowi odnowienia, jeżeli tego wyraźnie nie umówiono.

§ 2. Kto otrzymuje od dłużnika weksel lub czek, nie zwalniając go z pierwotnego zobowiązania, ten odpo-

wiedzialny jest względem dłużnika za szkodę, wyrządzoną uchybieniem przepisom wekslowym lub czekowym.

Art. 266. Gdy wierzytelność pierwotna zostaje umorzona przez odnowienie, zabezpieczenia prawem zastawu albo poręczeniem mogą być utrzymane w mocy, jeżeli zastawca i poręczyciel na to się zgodzą.

D z i a ł I V.

Niemożliwość świadczenia.

Art. 267. § 1. Gdy spełnienie świadczenia stało się niemożliwe skutkiem okoliczności, za które dłużnik nie odpowiada, zobowiązanie wygasa.

§ 2. Dłużnik, zwolniony skutkiem niemożliwości od obowiązku świadczenia w całości lub części, traci prawo do świadczenia wzajemnego w całości lub części, a gdy je już otrzymał, obowiązany jest do zwrotu.

§ 3. Gdy w zobowiązaniu wzajemnem świadczenie jednej strony stanie się niemożliwe do wykonania tylko w części, druga strona może odstąpić od umowy, jeżeli z natury zobowiązania albo z celu, zamierzonego przez strony, wynika, że częściowe wykonanie zobowiązania nie ma dla strony uprawnionej znaczenia.

Art. 268. Jeżeli rzecz, będąca przedmiotem świadczenia, została utracona, a dłużnikowi służą z tego tytułu roszczenia odszkodowawcze przeciwko osobom trzecim, obowiązany on jest ustąpić wierzycielowi te roszczenia lub uzyskane odszkodowanie.

D z i a ł V.

Wygasnięcie lub zmiana zobowiązań ze względu na nadzwyczajne wypadki.

Art. 269. Gdyby z powodu nadzwyczajnych wypadków, jako to: wojny, zarazy, zupełnego nieurodzaju

i innych klęsk żywiołowych, świadczenie było połączone z nadmiernymi trudnościami lub groziło jednej ze stron rażąca strata, czego strony nie mogły przewidzieć przy zawarciu umowy, sąd może, jeżeli uzna to za konieczne według zasad dobrej wiary, po rozważeniu interesów obu stron, oznaczyć sposób wykonania, wysokość świadczenia lub nawet rozwiązać umowę.

D z i a ł VI.

Dobrowolne zwolnienie z długu i rozwiązanie umowy.

Art. 270. Zobowiązanie wygasa, gdy wierzyciel zwalnia dłużnika z długu, a dłużnik zwolnienie to przyjmuje.

Art. 271. Umowne zobowiązania wzajemne wygasają, gdy obie strony zgodnie postanowią, że umowę rozwiązują.

Art. 272. Zobowiązanie bezterminowe o charakterze ciągłym wygasa po wypowiedzeniu przez dłużnika lub wierzyciela z zachowaniem terminów umownych, ustawowych lub zwyczajowych, a w braku tychże, niezwłocznie po wypowiedzeniu.

D z i a ł VII.

Przedawnienie.

R o z d z i a ł I.

Przepisy ogólne.

Art. 273. § 1. Dłużnik może uchylić się od świadczenia, gdy powoła się na upływ czasu, pociągający za sobą według ustawy przedawnienie wierzytelności.

§ 2. Sąd nie może z urzędu uwzględnić przedawnienia.

Art. 274. Zrzeczenie się prawa korzystania z przedawnienia, dokonane przed upływem terminu przedawnienia, jako też zgoda stron na skrócenie lub przedłużenie terminu przedawnienia, są nieważne.

Art. 275. Przedawnienie wierzytelności nie pozbawia wierzyciela prawa uzyskania zaspokojenia z rzeczy ruchomej, otrzymanej w zastaw.

R o z d z i a ł II.

Bieg przedawnienia.

Art. 276. Bieg przedawnienia rozpoczyna się od dnia, w którym wierzytelność stała się wymagalna, a w przypadku, gdy wymagalność zależy od woli wierzyciela, od dnia, w którym wierzyciel mógł tę wolę wyrazić.

Art. 277. Bieg przedawnienia nie rozpoczyna się, a rozpoczęty zawieszają się:

1) względem wierzytelności dzieci przeciwko rodzicom, przez czas trwania władzy rodzicielskiej;

2) względem wierzytelności osób, pozbawionych zdolności do działań prawnych lub w niej ograniczonych, przeciwko osobom i władzom, sprawującym opiekę lub kuratelę, przez czas trwania opieki lub kurateli;

3) względem wierzytelności jednego z małżonków przeciwko drugiemu, przez czas trwania małżeństwa;

4) względem wszelkich wierzytelności, gdy z powodu zawieszenia wymiaru sprawiedliwości albo siły wyższej nie można ich dochodzić przed sądami polskimi.

Art. 278. § 1. Przedawnienie biegnie przeciwko osobom pozbawionym zdolności do działań prawnych lub w niej ograniczonym, chociażby osoby te nie miały przedstawiciela ustawowego.

§ 2. Jednakże termin przedawnienia nie może się skończyć wcześniej, niż po upływie dwóch lat od chwili, gdy ustanowiono przedstawiciela, albo gdy ustala przyczyna jego ustanowienia.

§ 3. Gdy termin przedawnienia jest krótszy niż dwa lata, bieg przedawnienia rozpoczyna się od chwili ustanowienia przedstawiciela lub ustania przyczyny jego ustanowienia.

Art. 279. Bieg przedawnienia przerywa się:

- 1) przez uznanie wierzytelności ze strony dłużnika;
- 2) przez wniesienie pozwu, przypozwanie, podniesienie zarzutu potrącenia w procesie, wnioszek o nadanie klauzuli wykonalności lub o wszczęcie egzekucji, zgłoszenie wierzytelności w postępowaniu układowem lub upadłościowem, zgłoszenie u inspektora pracy wierzytelności z tytułu umowy o pracę oraz wogóle przez każdą czynność w postępowaniu sądowem, rozjemczem lub w postępowaniu przed sądem polubownym, przedsięwziętą przez wierzyciela celem ustalenia, zabezpieczenia lub dochodzenia wierzytelności.

Art. 280. § 1. Po każdym przerwaniu bieg przedawnienia rozpoczyna się na nowo.

§ 2. Jeżeli przerwanie nastąpiło przez wniesienie pozwu, przypozwanie lub podniesienie zarzutu potrącenia w procesie, bieg przedawnienia rozpoczyna się na nowo dopiero od chwili prawomocnego rozstrzygnięcia lub innego zakończenia sporu. Jeżeli postępowanie uległo zawieszeniu na zgodny wniosek obu stron, albo wskutek niestawiennictwa obu stron lub jednej z nich, bieg

przedawnienia rozpoczyna się na nowo z ostatnią czynnością procesową stron lub sądu.

§ 3. Jeżeli przerwanie nastąpiło przez zgłoszenie wierzytelności w postępowaniu układowym lub upadłościowym, bieg przedawnienia rozpoczyna się na nowo z chwilą zakończenia tego postępowania.

R o z d z i a ł III.

Terminy przedawnienia.

Art. 281. Każda wierzytelność ulega przedawnieniu z upływem lat dwudziestu, jeżeli ustawa inaczej nie stanowi.

Art. 282. Z upływem lat pięciu ulegają przedawnieniu:

1) wierzytelności z tytułu czynszu najmu i czynszu dzierżawnego;

2) wierzytelności z zaległych świadczeń okresowych, powstałe z mocy ustawy lub umów, jeżeli ustawa nie przewiduje innego terminu;

3) odsetki umowne i ustawowe;

4) wierzytelności osób, należących do wolnych zawodów, oraz osób, załatwiających cudze sprawy z urzędu lub dobrowolnie, z tytułu wynagrodzenia za świadczenia i zwrotu poniesionych wydatków, tudzież wierzytelności z tytułu zaliczek, danych tymże osobom.

Art. 283. § 1. Z upływem lat trzech ulegają przedawnieniu wierzytelności z tytułu naprawienia szkody, wyrządzonej czynem niedozwolonym.

§ 2. Termin ten liczy się od dnia, w którym poszkodowany dowiedział się o szkodzie i o osobie, obowiązanej do odszkodowania.

§ 3. W każdym razie wierzytelność przedawnia się z upływem lat dwudziestu od dnia spełnienia czynu, wyrządzającego szkodę.

§ 4. Jeżeli szkoda wynikła ze zbrodni lub występku, wierzytelność ulega przedawnieniu dwudziestoletniemu, licząc od dnia popelnienia przestępstwa.

Art. 284. Z upływem lat trzech ulegają przedawnieniu wierzytelności pracowników z tytułu wynagrodzenia za pracę i zwrotu poniesionych wydatków, tudzież wierzytelności pracodawców z tytułu udzielonych zaliczek.

Art. 285. Z upływem lat dwóch ulegają przedawnieniu:

1) wierzytelności przemysłowców, rzemieślników i kupców z tytułu dokonania robót i dostarczenia towarów, tudzież wierzytelności rolników z tytułu dostarczenia płodów rolniczych lub leśnych;

2) wierzytelności z tytułu utrzymania, pielęgnowania, wychowania lub nauki, przypadające osobom, trudniącym się tem zawodowo, albo utrzymującym zakłady, na ten cel przeznaczone;

3) wierzytelności przedsiębiorstw prowadzących hotele, pokoje umeblowane, domy zajezdne i wszelkiego rodzaju jadłodajnie, z tytułu należności za dostarczone gościom mieszkanie, utrzymanie i usługi, oraz z tytułu wydatków dla nich poniesionych.

Art. 286. Przedawnienie, przewidziane w artykułach 282, 284 i 285, następuje chociażby świadczenia okresowe, praca, roboty i dostarczanie trwały w dalszym ciągu.

Art. 287. § 1. Gdy nastąpiła kapitalizacja zaległych świadczeń okresowych lub odsetek, gdy nastąpiło zamknięcie rachunku, uznanie długu na piśmie lub stwierdzenie długu prawomocnym wyrokiem, wierzytelności w ten sposób ustalone ulegają ogólnemu przedawnieniu dwudziestoletniemu, licząc od dnia ich ustalenia.

§ 2. Jeżeli wierzytelność, ustalona w powyższy sposób, obejmuje świadczenia okresowe lub odsetki płatne w przyszłości, świadczenia te lub odsetki ulegają przedawnieniu pięcioletniemu.

TYTUŁ V.

Zaskarżanie czynności dłużnika, działanych ze szkodą wierzycieli.

Art. 288. § 1. Wierzyciele mogą żądać, aby czynności prawne, dokonane przez dłużnika z ich szkodą, były uznane w stosunku do nich za bezskuteczne.

§ 2. Z żądaniem tem wierzyciele mogą wystąpić w drodze powództwa albo zarzutu przeciwko osobie trzeciej, która skutkiem czynności prawnej dłużnika nabyła prawo, albo zwolniona została od obowiązku, jeżeli dłużnik przedsięwziął czynność ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli, a osoba trzecia o tem wiedziała lub wiedzieć była powinna i jeżeli pozostały majątek dłużnika nie wystarcza na zupełne pokrycie wierzytelności.

§ 3. Jeżeli z czynności prawnej dłużnika osiąga korzyść osoba, będąca w bliskim z nim stosunku, domniemywa się, że wiedziała o świadomem działaniu ze szkodą wierzycieli.

§ 4. Czynność prawna dłużnika może być uznana za bezskuteczną w stosunku do wierzyciela, chociażby wierzytelność powstała po dokonaniu czynności.

Art. 289. § 1. Jeżeli osoba trzecia osiągnęła korzyść pod tytułem darmym, wierzyciel może zaskarżyć czynność prawną dłużnika bez względu na to, czy obdarowany wiedział lub powinien był wiedzieć o tem, że dłużnik miał świadomość pokrzywdzenia wierzycieli.

§ 2. Jeżeli czynność taka została dokonana przez dłużnika nie dawniej, niż na rok przed powstaniem wierzytelności, wierzyciel może ją zaskarżyć nawet bez względu na to, czy dłużnik miał świadomość pokrzywdzenia wierzycieli.

Art. 290. Wierzyciel może dochodzić praw, przyznanych mu w tytule niniejszym, przeciwko następcy szczególnemu osoby, która z dłużnikiem czynność zawarła, jeżeli następca uzyskał korzyść pod tytułem darmym, albo jeżeli wiedział o okolicznościach, które uzasadniały prawa wierzycieli przeciwko jego poprzednikowi.

Art. 291. Kto osiągnął korzyść z czynności dłużnika, dokonanej ze szkodą wierzycieli, ten może zwolnić się od ich roszczeń bądź przez zaspokojenie ich wierzytelności, bądź przez wskazanie mienia dłużnika, dostatecznego do ich zaspokojenia.

Art. 292. W razie uznania czynności dłużnika za bezskuteczną w stosunku do wierzyciela, korzystającego z prawa zaskarżenia, wierzyciel ten z wyłączeniem innych wierzycieli może poszukiwać swego zaspokojenia na tem, co skutkiem zaskarżonej czynności wyszło z majątku dłużnika lub do niego nie weszło.

Art. 293. § 1. Wierzyciele nie mogą dochodzić sądownie praw, przyznanych im w tytule niniejszym, po upływie lat pięciu od daty dokonania czynności przez dłużnika.

§ 2. Jednakże przed upływem powyższego terminu wierzyciel może zawiadomić osobę, przeciwko której chce dochodzić swych roszczeń, o zamiarze zaskarżenia czynności dłużnika, dokonanej z jego szkodą, a wówczas powyższy termin liczyć się będzie od daty zawiadomienia. Zawiadomienie winno nastąpić przez notariusza lub komornika.

TYTUŁ VI.**Sprzedaż i zamiana.****D z i a ł I.****Sprzedaż.****R o z d z i a ł I.****Przepisy ogólne.**

Art. 294. Przez umowę sprzedaży sprzedawca zobowiązuje się przenieść własność rzeczy lub inne prawo majątkowe na kupującego, który zobowiązuje się zapłacić określoną cenę.

Art. 295. Przedmiotem sprzedaży mogą być także prawa, mające powstać w przyszłości.

Art. 296. § 1. Cenę można określić przez wskazanie podstaw do ustalenia jej w przeszłości.

§ 2. Jeżeli strony zgodziły się na cenę rynkową lub giełdową, rozumieć należy, w razie wątpliwości, przeciętną cenę rynkową lub giełdową w miejscu i czasie, w których przedmiot sprzedaży ma być kupującemu wydany.

§ 3. Jeżeli w tem miejscu ceny takiej niema, stosuje się cenę rynkową lub giełdową miejsca, którego ceny według przyjętego zwyczaju uważane są tam za rozstrzygające.

Art. 297. Jeżeli określenie ceny pozostawiono słusznemu uznaniu jednej ze stron lub osoby trzeciej, w razie sporu sąd cenę ustali.

Art. 298. Brak określenia ceny przez strony nie pociąga za sobą nieważności sprzedaży, jeżeli z okoliczności wynika, że strony miały na myśli zwykle ceny, przyjęte wogóle w obrocie lub w ich stosunkach wzajemnych.

R o z d z i a ł II.**Obowiązki sprzedawcy.**

Art. 299. § 1. Sprzedawca jest obowiązany spełnić wszystko, czego wymaga przeniesienie sprzedanego prawa na kupującego i powstrzymać się od wszelkich czynności, któreby mogły udaremnić lub utrudnić przeniesienie prawa.

§ 2. Sprzedawca własności rzeczy nieruchomości winien zwolnić nieruchomości od obciążeń, wynikających z hipotek i zaległości uprzywilejowanych, o ile kupujący nie przyjął na siebie tych obciążeń i zaległości, niemniej obowiązany jest postarać się o wykreślenie praw, które są wpisane do księgi hipotecznej (gruntowej), lecz nie istnieją.

Art. 300. § 1. Sprzedawca własności rzeczy obowiązany jest wydać tę rzecz kupującemu w umówionym czasie i miejscu z wszystkimi przynależnościami, w umowie nie wyłączonemi.

§ 2. Sprzedawca innego prawa obowiązany jest umożliwić kupującemu jego wykonywanie, a jeżeli do tego potrzebne jest posiadanie rzeczy, obowiązany jest ją wydać.

Art. 301. § 1. Jeżeli rzecz ma być przesłana kupującemu, uważa się ją, w braku odmiennej umowy, za wydaną, gdy sprzedawca odda ją, celem dostarczenia na miejsce przeznaczenia, osobie lub zakładowi, zawodowo trudniącym się przewozem rzeczy tego rodzaju.

§ 2. Sprzedawca winien z należytą starannością dokonać wyboru osoby lub zakładu, którym poleca przesłanie rzeczy.

§ 3. Jeżeli kupujący dał sprzedawcy szczególnie wskazówki co do sposobu dostarczenia rzeczy sprzeda-

nej, a sprzedawca bez usprawiedliwionych powodów od tych wskazówek odstąpił, odpowiada za wynikłą stąd szkodę.

Art. 302. Sprzedawca winien udzielić kupującemu potrzebnych wyjaśnień o stosunkach prawnych i faktycznych, dotyczących przedmiotu sprzedaży, oraz wydać posiadane przez siebie dokumenty, odnoszące się do sprzedanego prawa i sposobu korzystania z niego. Jeżeli treść takiego dokumentu dotyczy także innych praw, sprzedawca winien wydać wyciąg uwierzytelniony.

Art. 303. Koszty wydania, w szczególności zmierzenia, zważenia i opakowania, ponosi sprzedawca, koszty odbioru i przesłania ponosi kupujący, wszelkie zaś inne koszty, związane ze sprzedażą, ponoszą obie strony po połowie.

R o z d z i a ł III.

Korzyści i ciężary. Niebezpieczeństwo.

Art. 304. § 1. Z chwilą wydania rzeczy sprzedanej przechodzą na kupującego korzyści i ciężary oraz niebezpieczeństwo przypadkowej utraty lub uszkodzenia.

§ 2. Jeżeli własność sprzedanej nieruchomości przechodzi na kupującego przed jej wydaniem, skutki te, w braku odmiennej umowy, powstają już z chwilą przejścia własności.

§ 3. Jeżeli strony przyjęły inną chwilę rozliczenia się co do korzyści i ciężarów, wówczas, w razie wątpliwości, niebezpieczeństwo przypadkowej utraty lub uszkodzenia rzeczy przechodzi na kupującego z tą chwilą.

Art. 305. § 1. Jeżeli umowę sprzedaży zawarto pod warunkiem zawieszającym, a rzecz została wydana, korzyści i ciężary oraz niebezpieczeństwo przypadkowej utraty lub uszkodzenia rzeczy przechodzą na kupującego dopiero z chwilą ziszczenia się warunku.

§ 2. Jeżeli umowę sprzedaży zawarto pod warunkiem rozwiązującym, korzyści i ciężary oraz niebezpieczeństwo przypadkowej utraty lub uszkodzenia rzeczy przechodzą na kupującego jak przy sprzedaży bezwarunkowej; jednakże w razie ziszczenia się warunku przechodzą one zpowrotem na sprzedawcę z chwilą, gdy rzecz została mu zwrócona, a przy nieruchomościach z chwilą odzyskania własności, jeżeli sprzedawca odzyskał własność rzeczy przed jej zwrotem.

R o z d z i a ł IV.

Rękojnia za wady prawne i fizyczne.

Oddział 1. Przepisy ogólne.

Art. 306. § 1. Sprzedawca obowiązany jest do rękojmi, jeżeli się okaże, iż sprzedane przezeń prawo służy w całości lub części osobie trzeciej, jest ograniczone lub obciążone, albo nie istnieje (wady prawne).

§ 2. Sprzedawca obowiązany jest do rękojmi, jeżeli rzecz sprzedana nie posiadała w chwili wydania własności, o których istnieniu zapewnił kupującego, albo jeżeli miała wady, zmniejszające jej wartość lub użyteczność ze względu na cel, w umowie oznaczony, albo z natury lub przeznaczenia rzeczy wynikający (wady fizyczne).

Art. 307. Sprzedawca jest zwolniony od obowiązku rękojmi, jeżeli kupujący wiedział o wadzie w czasie zawarcia umowy, a gdy chodzi o rzeczy oznaczone tylko co do gatunku, jeżeli kupujący wiedział o wadzie w czasie wydania.

Art. 308. Strony mogą przez umowę odpowiedzialność z tytułu rękojmi rozszerzyć, ograniczyć lub wyłączyć. Jednakże wyłączenie lub ograniczenie odpowie-

działności z tytułu rękojmi jest nieważne, jeżeli sprzedawca zataił podstępnie przed kupującym wadę przedmiotu sprzedaży.

Art. 309. Jeżeli kupujący odstępuje od umowy z powodu wady, obie strony winny sobie nawzajem zwrócić otrzymane świadczenia według przepisów, dotyczących umownego prawa odstąpienia.

Art. 310. Jeżeli kupujący żąda obniżenia ceny z powodu wady, następuje ono w takim stosunku, w jakim wartość przedmiotu sprzedaży, wolnego od wad, pozostaje do jego wartości, obliczonej z uwzględnieniem istniejących wad.

Oddział 2. Rękojnia za wady prawne.

Art. 311. Sprzedawca nieruchomości nie jest obowiązany do rękojmi za publiczno-prawne ciężary i ograniczenia, którym nieruchomość podlega.

Art. 312. § 1. Sprzedawca wierzytelności odpowiada za wypłacalność dłużnika w chwili przelewu tylko o tyle, o ile taką odpowiedzialność na siebie przyjął.

§ 2. Przy sprzedaży papierów wartościowych sprzedawca odpowiada z tytułu rękojmi w razie wszczęcia postępowania umarzającego, gdy ogłoszenie o wszczęciu tego postępowania nastąpiło przed zawarciem umowy.

Art. 313. Kupujący może dochodzić praw z tytułu rękojmi, chociażby osoba trzecia nie wystąpiła przeciw niemu sądownie z roszczeniem do przedmiotu sprzedaży, jeżeli udowodni istnienie wady prawnej.

Art. 314. Kupujący, pozwany sądownie przez osobę trzecią, roszczącą sobie prawo do przedmiotu sprzedaży, obowiązany jest niezwłocznie przypoznać sprzedawcę. Gdyby tego zaniedbał, a osoba trzecia uzyskała

wyrok dla siebie korzystny, sprzedawca zwolniony będzie od rękojmi, o ile wykaże, iż jego udział w procesie przyczyniłby się do zapadnięcia wyroku, pomyślnego dla kupującego.

Art. 315. § 1. Jeżeli sprzedane prawo służy w całości osobie trzeciej albo nie istnieje, kupujący może od umowy odstąpić.

§ 2. Jeżeli sprzedane prawo służy osobie trzeciej tylko częściowo, albo istnieje tylko w mniejszej rozciągłości, kupujący może żądać obniżenia ceny, a jeżeli z okoliczności wynika, że nie zawarłby umowy, gdyby był o tem wiedział, może od umowy odstąpić. Te same prawa służą kupującemu w przypadku, gdy przedmiot sprzedaży jest obciążony.

Art. 316. Umowne wyłączenie rękojmi za wady prawne przedmiotu sprzedaży nie zwalnia sprzedawcy od obowiązku zwrotu otrzymanej ceny kupującemu, pozbawionemu przedmiotu sprzedaży, chyba kupujący wiedział, iż nabyte prawo jest sporne lub nabył je na własne niebezpieczeństwo.

Art. 317. § 1. Kupujący, który odstępuje od umowy albo domaga się obniżenia ceny, może żądać od sprzedawcy naprawienia szkody, jaką poniósł przez to, że zawarł umowę, nie wiedząc o wadzie prawnej; w szczególności może żądać zwrotu kosztów spowodowanych procesem, a także zwrotu nakładów poczynionych na rzecz, o ile wskutek pozbawienia go rzeczy nie miał z nich korzyści, a nie otrzymał wynagrodzenia od osoby trzeciej.

§ 2. Sprzedawca odpowiada wobec kupującego również za wszelką inną szkodę, chyba udowodnił, że nie ponosi żadnej winy.

Art. 318. Jeżeli kupujący uniknął utraty nabytego prawa w całości lub w części, albo skutków ogranicze-

nia lub obciążenia prawa na rzecz osoby trzeciej przez zapłatę sumy pieniężnej lub spełnienie innego świadczenia, sprzedawca może zwolnić się od obowiązku rękojmi, zwracając kupującemu zapłaconą sumę lub wartość spełnionego świadczenia wraz z odsetkami ustawowymi i kosztami.

Art. 319. § 1. Roszczeń z tytułu rękojmi za wady prawne nie można dochodzić sądownie po upływie lat trzech, jeżeli chodzi o nieruchomości, w innych zaś przypadkach po upływie roku; terminy te biegną od chwili, kiedy kupujący dowiedział się o faktach, uzasadniających rękojmię; w przypadkach, gdy kupujący dowiedział się o tych faktach dopiero z pozwu, wniesionego przez osobę trzecią, terminy powyższe biegną od daty uprawomocnienia się wyroku.

§ 2. W drodze zarzutu kupujący może żądać rękojmi także po upływie powyższych terminów, jeżeli przed ich upływem zawiadomił sprzedawcę o wadzie.

§ 3. Sprzedawca nie może korzystać z upływu tych terminów, jeżeli wadę podstępnie zataił.

Oddział 3. Rękojnia za wady fizyczne.

Art. 320. Jeżeli sprzedawca nieruchomości zapewnił kupującego, że ma ona oznaczony obszar, odpowiada za obszar tak, jak za pewną oznaczoną właściwość.

Art. 321. Przy sprzedaży według próbki lub wzoru rozumie się, że istnienie właściwości, jakie ma próbka lub wzór, jest przez sprzedawcę zapewnione.

Art. 322. Sprzedawca nie odpowiada z tytułu rękojmi za wady fizyczne, powstałe po przejściu niebezpieczeństwa na kupującego, chyba że wady wynikły z przyczyny, tkwiącej już poprzednio w rzeczy sprzedanej.

Art. 323. Jeżeli w chwili zawarcia umowy, a gdy chodzi o rzeczy oznaczone tylko co do gatunku, w chwili wydania, kupujący mógł dowiedzieć się o wadach rzeczy przy dołożeniu zwykłej uwagi, ma on prawa z tytułu rękojmi tylko wtedy, gdy go sprzedawca zapewnił, że wady nie istnieją, albo gdy ich istnienie podstępnie zataił.

Art. 324. § 1. Kupujący traci prawa z tytułu rękojmi:

1) jeżeli nie zawiadomi sprzedawcy o wadzie w ciągu miesiąca od jej wykrycia;

2) jeżeli w przypadkach, w których zbadanie rzeczy jest przyjęte, nie zawiadomi sprzedawcy o wadzie w ciągu miesiąca po upływie czasu, w którym przy należytej staranności mógł ją wykryć.

§ 2. Jeżeli zawiadomienie było piśmienne lub telegraficzne, wystarcza, aby w powyższym terminie pismo lub telegram były wysłane.

§ 3. Utrata praw w tych przypadkach nie następuje, jeżeli sprzedawca wadę podstępnie zataił, albo jeżeli miejsce zamieszkania sprzedawcy nie jest kupującemu wiadome.

Art. 325. § 1. W przypadku rękojmi za wady fizyczne kupujący może od umowy odstąpić albo żądać obniżenia ceny.

§ 2. Jeżeli przedmiotem sprzedaży są rzeczy zamienne, kupującemu służy wybór między prawami, przewidzianymi w paragrafie poprzedzającym, a żądaniem dostarczenia, zamiast rzeczy wadliwych, takiej samej ilości rzeczy tego samego gatunku, wolnych od wad, oraz naprawienia szkody, wynikłej z opóźnienia.

Art. 326. Jeżeli kupujący zawiadomił sprzedawcę o wadzie fizycznej sprzedanej rzeczy, sprzedawca może mu wyznaczyć odpowiedni termin do oświadczenia, czy

pragnie od umowy odstąpić. Po upływie tego terminu odstąpienie jest niedopuszczalne.

Art. 327. Kupujący nieruchomość może odstąpić od umowy z powodu niezupełności zapewnionego obszaru tylko wtedy, gdy niezupełność jest tak znaczna, że utrzymanie umowy w mocy nie przedstawia dlań interesu.

Art. 328. Jeżeli kupujący odstępuje od umowy, obowiązany jest w szczególności zwrócić rzecz ze wszystkimi uzyskanymi korzyściami, sprzedawca zaś winien zwrócić otrzymaną cenę z odsetkami ustawowymi oraz wartość poczynionych przez kupującego nakładów koniecznych i użytecznych.

Art. 329. § 1. Jeżeli z powodu wad fizycznych rzeczy, nadesłanej z innej miejscowości, kupujący chce od umowy odstąpić, nie może odesłać rzeczy bez uprzedniego porozumienia się ze sprzedawcą; obowiązany jest postarać się o przechowanie rzeczy na koszt sprzedawcy aż do chwili, w której w normalnych warunkach sprzedawca będzie miał możliwość nią rozporządzić.

§ 2. Jeżeli zachodzi obawa, że rzecz ulegnie pogorszeniu, kupujący ma prawo, a nawet, gdy tego interes sprzedawcy wymaga, obowiązek sprzedać rzecz z zachowaniem należytej staranności. Powyższe prawo służy kupującemu również wtedy, gdy sprzedawca zwleka z rozporządzeniem rzeczą lub gdy jej przechowanie wymaga znacznych kosztów.

§ 3. O zamiarze sprzedaży kupujący powinien, w miarę możliwości, zawiadomić sprzedawcę, w każdym zaś razie powinien wysłać mu zawiadomienie niezwłocznie po dokonaniu sprzedaży.

Art. 330. § 1. Gdy z pomiędzy rzeczy sprzedanych tylko niektóre są wadliwe i dadzą się odłączyć od wol-

nych od wad, bez szkody dla obu stron, prawo kupującego do odstąpienia od umowy ogranicza się do rzeczy wadliwych.

§ 2. Odstąpienie od umowy co do rzeczy głównej pociąga za sobą odstąpienie od umowy co do rzeczy dodatkowej, ale nie odwrotnie.

Art. 331. § 1. Kupujący, który odstępuje od umowy albo domaga się obniżenia ceny lub dostarczenia rzeczy wolnych od wad zamiast wadliwych, może żądać naprawienia szkody, jakiej doznał przez to, że zawarł umowę, albo, gdy chodzi o rzeczy oznaczone tylko co do gatunku, przez to, że przyjął rzecz, nie wiedząc o jej wadzie.

§ 2. Sprzedawca odpowiada wobec kupującego również za wszelką inną szkodę, chybaby udowodnił, że nie ponosi żadnej winy.

Art. 332. Do sprzedaży zwierząt domowych, jako to: koni, bydła rogatego, owiec, kóz, trzody chlewnej, oraz innych zwierząt, które wymieni rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości, stosuje się przepisy o rękojmi ze zmianami, wskazanymi w artykułach poniższych.

Art. 333. § 1. Sprzedawca odpowiada tylko za wady główne i tylko o tyle, o ile wyjdą najaw w ciągu oznaczonego terminu.

§ 2. Wady główne i terminy ich ujawnienia się (terminy rękojmi) oznaczy rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości.

§ 3. Za wady, nieoznaczone w tem rozporządzeniu,

sprzedawca odpowiada wtedy, jeżeli taką odpowiedzialność wyraźnie na siebie przyjął.*)

Art. 334. Jeżeli w ciągu oznaczonego terminu wyjdzie najaw wada, za którą sprzedawca odpowiada, domniemywa się, że istniała już w chwili wydania zwierzęcia.

Art. 335. § 1. Kupujący traci prawa z tytułu rękojmi, jeżeli w ciągu tygodnia po wykryciu wady głównej nie zawiadomi o niej sprzedawcy.

§ 2. Jeżeli zawiadomienie było piśmienne lub telegraficzne, wystarcza, aby w powyższym terminie pismo lub telegram były wysłane.

§ 3. Utrata praw nie następuje, jeżeli sprzedawca wadę podstępnie zataił, albo jeżeli miejsce zamieszkania sprzedawcy nie jest kupującemu wiadome.

*) Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z dnia 25 czerwca 1934 r. (Dz. U. R. P. Nr. 57, poz. 505) o wadach głównych i terminach ich ujawnienia u zwierząt domowych. (Dz. U. R. P. Nr. 57, poz. 505).

Na podstawie art. 333 § 2 kodeksu zobowiązań (Dz. U. R. P. z 1933 r. Nr. 82, poz. 598) zarządzam co następuje:

§ 1. Wadami głównymi w rozumieniu art. 333 § 2 kodeksu zobowiązań są:

a) u zwierząt z gatunku konia:

1) dychawica — przypadki utrudnienia oddechu, spowodowane przez chroniczne, nieuleczalne schorzenie płuc lub serca; termin rękojmi 14 dni;

2) dychawica świszcząca — przypadki przeszkody w oddychaniu, spowodowane przez chroniczne, nieuleczalne schorzenie krtani lub tchawicy, objawiającej się charakterystycznymi szmerami; termin rękojmi 14 dni;

3) łykawość we wszystkich postaciach; termin rękojmi 14 dni;

4) nosaczna stwierdzona na podstawie oznak zewnętrznych lub zapomocą obowiązujących metod rozpoznawczych; termin rękojmi 21 dni;

5) okresowe zapalenie oczu (schorzenie wewnętrznych części oka, ślepoty miesięczna); termin rękojmi 14 dni;

Art. 336. § 1. Roszczeń z tytułu rękojmi za wady fizyczne nie można dochodzić sądownie po upływie roku, a gdy chodzi o wady budynku po upływie lat pięciu licząc od dnia otrzymania rzeczy przez kupującego.

§ 2. Jeżeli chodzi o wady zwierząt, termin ten wynosi sześć tygodni i biegnie od końca terminu rękojmi, ustanowionego w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości.

§ 3. W drodze zarzutu kupujący może żądać rękojmi także po upływie powyższych terminów, jeżeli przed ich upływem zawiadomił sprzedawcę o wadzie.

§ 4. Sprzedawca nie może korzystać z upływu tych terminów, jeżeli wadę podstępnie zataił.

R o z d z i a ł V.

Obowiązki kupującego.

Art. 337. § 1. Kupujący obowiązany jest zapłacić umówioną cenę, oraz odebrać rzecz, jeżeli sprzedawca ma obowiązek ją wydać.

6) wartogłowienie — w postaci nieuleczalnej wywołane wodnicą mózgu; termin rękojmi 14 dni;

b) u bydła rogatego:

1) gruźlica w postaci otwartej gruźlicy wymienia lub jeżeli jest przyczyną ogólnego wychudzenia zwierzęcia; termin rękojmi 21 dni;

2) zaraza płucna; termin rękojmi 28 dni;

c) u owiec:

1) świerzb; termin rękojmi 14 dni;

2) wodnica ogólna silnie rozwinięta; termin rękojmi 14 dni;

d) u trzody chlewnej:

1) pomór świń; termin rękojmi 10 dni;

2) różycyca świń; termin rękojmi 3 dni;

3) wągry szkodliwe dla ludzi; termin rękojmi 14 dni;

4) włośnica; termin rękojmi 14 dni.

§ 2. Terminy rękojmi wymienione w paragrafie poprzednim biegną od chwili wydania zwierzęcia.

§ 3. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem 1 lipca 1934 r.

§ 2. Jeżeli rzecz ma być przesłana z innej miejscowości, kupujący obowiązany jest zapłacić cenę dopiero po nadejściu rzeczy do miejsca przeznaczenia i po umożliwieniu mu jej zbadania.

Art. 338. Kupujący obowiązany jest zapłacić odsetki ustawowe od umówionej ceny od chwili, w której uzyskał możność korzystania z nabytego prawa, chyba że według umowy cena ma być zapłacona w terminie późniejszym.

R o z d z i a ł VI.

Sprzedaż na próbę.

Art. 339. § 1. Sprzedaż na próbę lub z zastrzeżeniem obejrzenia uważa się, w razie wątpliwości, za zawartą pod warunkiem zawieszającym, że kupujący uzna przedmiot sprzedaży za dobry. W braku oznaczenia w umowie czasu próby lub obejrzenia sprzedawca może wyznaczyć kupującemu odpowiedni termin.

§ 2. Warunek uważa się za ziszczoney, jeżeli kupujący rzecz odebrał, a nie złożył oświadczenia przed upływem terminu umówionego lub wyznaczonego.

R o z d z i a ł VII.

Prawo odkupu.

Art. 340. Prawo odkupu może być zastrzeżone w umowie sprzedaży na czas nie przenoszący lat pięciu, zastrzeżone zaś na czas dłuższy ulega skróceniu do lat pięciu. Prawo to wykonywa się przez oświadczenie sprzedawcy, skierowane do kupującego.

Art. 341. § 1. Z chwilą wykonania prawa odkupu kupujący obowiązany jest przenieść zpowrotem na sprzedawcę nabyte prawo za zwrotem ceny i kosztów

sprzedaży oraz nakładów koniecznych i użytecznych; zwrot nakładów użytecznych należy się kupującemu tylko do wysokości przyrostu wartości, istniejącego w chwili odkupu, w porównaniu z wartością rzeczy w chwili otrzymania jej przez kupującego.

§ 2. Jeżeli strony określiły w umowie sprzedaży cenę odkupu przenoszącą cenę i koszty sprzedaży, sprzedawca może żądać obniżenia ceny odkupu do wartości przedmiotu sprzedaży w chwili wykonania prawa odkupu, jednak nie niżej kwoty, którą musiałby zapłacić w myśl paragrafu poprzedzającego.

Art. 342. Jeżeli kupujący, mimo zastrzeżenia prawa odkupu przez sprzedawcę, zbył lub obciążył nabyte prawo albo dokonał istotnych zmian rzeczy, obowiązany jest usunąć prawa osób trzecich albo dokonane zmiany, a gdyby to było niemożliwe, dać odszkodowanie.

Art. 343. Prawo odkupu służy sprzedawcy przeciwko osobom trzecim, jeżeli przedmiot sprzedaży nabyły, wiedząc o zastrzeżonym prawie odkupu, albo jeżeli prawo to było ujawnione w księdze hipotecznej (gruntowej).

Art. 344. § 1. Prawo odkupu jest niezbywalne i niepodzielne.

§ 2. Jeżeli jest kilku uprawnionych do odkupu, a niektórzy z nich nie wykonywają tego prawa, pozostali mogą je wykonać w całości.

R o z d z i a ł VIII.

Prawo pierwokupu.

Art. 345. Kto zastrzegł sobie prawo pierwokupu, może je wykonać przez oświadczenie skierowane do zo-

bowiązanego, gdy ten zawarł z osobą trzecią umowę sprzedaży prawa, do którego się odnosi zastrzeżenie pierwokupu.

Art. 346. § 1. Zobowiązany może zawrzeć z osobą trzecią umowę sprzedaży prawa, do którego się odnosi zastrzeżenie pierwokupu, jedynie pod warunkiem zawierającym, że uprawniony nie wykona prawa pierwokupu.

§ 2. Zobowiązany powinien niezwłocznie zawiadomić uprawnionego do pierwokupu o treści umowy, zawartej z osobą trzecią.

§ 3. Prawo pierwokupu co do nieruchomości można wykonać w ciągu miesiąca, co do innych rzeczy w ciągu tygodnia od otrzymania tego zawiadomienia, jeżeli nie ustanowiono innych terminów.

§ 4. Jeżeli zawiadomienie uprawnionego o sprzedaży jest niewykonalne z powodu okoliczności, za które zobowiązany nie odpowiada, prawo pierwokupu upada.

Art. 347. Jeżeli zobowiązany sprzedał nabyte prawo osobie trzeciej bezwarunkowo, albo jeżeli nie zawiadomił uprawnionego do pierwokupu o sprzedaży lub podał do jego wiadomości warunki sprzedaży niezgodne z rzeczywistością, uprawniony może żądać od niego odszkodowania, a w przypadku złej wiary osoby trzeciej może wykonać prawo pierwokupu wobec tej osoby; termin do wykonania pierwokupu bieć będzie wówczas od dnia, w którym uprawniony dowiedział się o uchybieniu ze strony zobowiązanego.

Art. 348. § 1. Przez wykonanie prawa pierwokupu przychodzi do skutku umowa sprzedaży między zobowiązanym a uprawnionym, pod temi samemi warunkami, pod jakimi zobowiązany zawarł umowę z osobą trzecią. Jednakże postanowienia umowy z osobą trzecią, mające na celu udaremnienie prawa pierwokupu, są bezskuteczne względem uprawnionego.

§ 2. Jeżeli umowa z osobą trzecią przewiduje świadczenia dodatkowe, których uprawniony do pierwokupu nie mógłby spełnić, może on wykonać prawo pierwokupu, uiszczając wartość tych świadczeń; jeżeli nie dają się ocenić w pieniądzu, a bez nich umowa z osobą trzecią nie byłaby doszła do skutku, prawo pierwokupu upada.

Art. 349. § 1. Jeżeli przedmiotem umowy z osobą trzecią jest sprzedaż prawa, do którego się odnosi zastrzeżenie pierwokupu, łącznie z innymi prawami, nie związanymi z prawem pierwokupu, zobowiązany może żądać rozciągnięcia prawa pierwokupu na te prawa, o ile nie dają się one oddzielić bez uszczerbku dla niego. Żądanie takie winien połączyć z zawiadomieniem uprawnionego do pierwokupu o zamierzonej sprzedaży.

§ 2. Jeżeli osoba trzecia na mocy umowy ma zapłacić cenę kupna w terminie późniejszym, uprawniony do pierwokupu może skorzystać z tego terminu tylko wtedy, gdy zabezpieczy zapłatę ceny.

Art. 350. § 1. Prawo pierwokupu jest niepodzielne i w braku odmiennej umowy niezbywalne.

§ 2. Jeżeli jest kilku uprawnionych do pierwokupu, a niektórzy z nich nie wykonywają tego prawa, pozostali mogą wykonać je w całości.

Art. 351. Jeżeli ustawa inaczej nie stanowi, przepisy rozdziału niniejszego stosuje się także w przypadkach, gdy prawo pierwokupu wynika z innych tytułów niż umowne.

D z i a ł II.

Zamiana.

Art. 352. Przez umowę zamiany każda ze stron zobowiązuje się przenieść na drugą stronę własność rze-

czy lub inne prawo majątkowe wzamian za zobowiązanie się do przeniesienia własności rzeczy lub innego prawa majątkowego.

Art. 353. Do zamiany stosuje się odpowiednio przepisy o sprzedaży.

TYTUŁ VII.

Darowizna.

R o z d z i a ł I.

Przepisy ogólne.

Art. 354. § 1. Przez umowę darowizny darczyńca zobowiązuje się dokonać kosztem swego majątku bezpłatnego przysporzenia majątkowego na rzecz osoby obdarowanej.

§ 2. Darczyńca może obciążyć obdarowanego obowiązkiem spełnienia oznaczonego świadczenia.

Art. 355. Przepisów o darowiznie nie stosuje się:

1) jeżeli kto bez wynagrodzenia zobowiązuje się do usług lub daje drugiemu używanie rzeczy, chociażby zazwyczaj za te usługi lub danie używania pobierał wynagrodzenie;

2) jeżeli kto zrzeka się prawa, którego jeszcze nie nabył lub które nabył w takich warunkach, że w razie zrzeczenia się prawo uważa się za nienabyte;

3) o ile przyrzeczone lub dokonane przysporzenie majątkowe odpowiada obowiązkowi moralnemu, względem przyzwoitości lub zwyczajom.

Art. 356. Przedmiotem darowizny nie może być zbycie lub obciążenie użytkowaniem majątku przyszłego ani w całości, ani w części.

Art. 357. Kto wolę uczynienia darowizny oświadczył w sposób inny niż między obecnymi i nie bezpo-

średnio zapomocą telefonu lub innego środka porozumiewania się na odległość, a nie oznaczył terminu, w ciągu którego ma nastąpić przyjęcie, związany jest swem oświadczeniem aż do chwili przyjęcia go lub odrzucenia przez drugą stronę; jednak może wezwać drugą stronę do złożenia oświadczenia, wyznaczając jej w tym celu odpowiedni termin. W razie bezskutecznego upływu tego terminu uważa się, że darowizna nie przyszła do skutku.

Art. 358. § 1. Jeżeli przysporzenie majątkowe na rzecz obdarowanego nie następuje przez samo zawarcie umowy lub równocześnie z nią, potrzeba do ważności darowizny, aby oświadczenie darczyńcy sporządzone było w formie aktu notarialnego.

§ 2. Jednakże późniejsze wykonanie darowizny uchyla skutki braku formy.

R o z d z i a ł II.

Obowiązki darczyńcy.

Art. 359. Do obowiązków darczyńcy stosuje się odpowiednio przepisy o obowiązkach sprzedawcy, z zachowaniem przepisów poniższych.

Art. 360. § 1. Darczyńca odpowiada za szkodę, wynikłą z niespełnienia lub nienależytego spełnienia świadczenia, tylko w razie złego zamiaru lub rażącego niedbalstwa.

§ 2. W przypadku opóźnienia w zapłacie darowanej sumy pieniężnej odsetki za opóźnienie należą się dopiero od dnia wniesienia pozwu.

Art. 361. Jeżeli rzecz darowana ma wady prawne lub fizyczne, darczyńca odpowiada za szkodę, jaką wyrządził obdarowanemu przez to, że, wiedząc o wadach,

nie zawiadomił go o nich najpóźniej w chwili wydania rzeczy.

R o z d z i a ł III.

Spełnienie świadczenia, obciążającego obdarowanego.

Art. 362. § 1. Darczyńca ma prawo domagać się spełnienia świadczenia, obciążającego obdarowanego, jeżeli wykonał swe zobowiązania, wynikające z umowy darowizny, a świadczenie nie ma na celu wyłącznie korzyści obdarowanego.

§ 2. Prawo to przechodzi na spadkobierców darczyńcy.

§ 3. Jeżeli świadczenie leży w interesie publicznym, spełnienia świadczenia może żądać po śmierci darczyńcy także właściwa władza.

§ 4. Osoba trzecia, która odnosi korzyść ze świadczenia, może się domagać jego spełnienia według przepisów o umowach na rzecz osób trzecich.

Art. 363. § 1. Jeżeli obdarowany nie spełnia świadczenia bez uzasadnionej przyczyny, darczyńca lub jego spadkobiercy mogą żądać zwrotu przysporzenia majątkowego według przepisów o niesłusznym zbogaceniu o tyle, o ile to przysporzenie musiałoby być użyte na spełnienie świadczenia.

§ 2. Zwrot przysporzenia uskutecznia się przez zapłatę odpowiedniej sumy pieniężnej, chociażby przedmiotem darowizny nie były pieniądze; jednak obdarowany może zwolnić się od obowiązku zapłaty tej sumy, zwracając przedmiot darowizny w naturze w stanie, w jakim się znajduje.

R o z d z i a ł IV.

Odwołanie darowizny.

Art. 364. Darczyńca może odwołać darowiznę jeszcze niewykonaną, jeżeli od chwili, kiedy ją był przyrzekł, jego stosunki majątkowe tak się zmieniły, że nie może wykonać darowizny bez uszczerbku dla własnego utrzymania, odpowiadającego jego stanowisku społecznemu, oraz bez uszczerbku dla ciężących na nim ustawowych obowiązków alimentacyjnych.

Art. 365. Jeżeli darczyńca popadnie w niedostatek po wykonaniu darowizny, obdarowany, o ile jest jeszcze zubożony skutkiem darowizny, ma obowiązek dostarczać darczyńcy środków, których mu brakuje do utrzymania, odpowiadającego jego stanowisku społecznemu, i do dopełnienia ciężących na nim ustawowych obowiązków alimentacyjnych. Obdarowany nie jest obowiązany płacić z tego tytułu więcej, niż wynoszą ustawowe odsetki od wartości zubożenia. Może się zwolnić od tego obowiązku, zwracając darczyńcy wartość wzbogacenia, będącego następstwem darowizny.

Art. 366. Darczyńca może odwołać darowiznę, nawet już wykonaną, jeżeli obdarowany dopuścił się względem niego rażącej niewdzięczności, zwłaszcza przez popełnienie czynu, stanowiącego przestępstwo albo ciężkie naruszenie obowiązków rodzinnych.

Art. 367. § 1. Darowizna nie może być odwołana z powodu niewdzięczności, jeżeli darczyńca przebaczył obdarowanemu, jak również po śmierci obdarowanego.

§ 2. Prawo odwołania darowizny z powodu niewdzięczności służy spadkobiercom darczyńcy, jeżeli istniało jeszcze w chwili jego śmierci, albo gdy powstało skutkiem tego, że obdarowany rozmyślnie pozbawił darczyńcę życia.

§ 3. Prawo odwołania darowizny z powodu niewdzięczności wygasa z upływem roku od chwili, kiedy uprawniony do odwołania dowiedział się o niewdzięczności obdarowanego.

Art. 368. § 1. Odwołanie wykonywa się przez oświadczenie na piśmie, skierowane do obdarowanego.

§ 2. Zwrot przedmiotu darowizny następuje według przepisów o niesłusznem zubożeniu. Od chwili popełnienia czynu, uzasadniającego odwołanie, obdarowanego uważa się za będącego w zlej wierze.

Art. 369. § 1. Przedstawiciel ustawowy osoby, pozbawionej zdolności do działań prawnych lub w niej ograniczonej, może domagać się sądownie unieważnienia darowizny, dokonanej przez tę osobę przed pozbawieniem jej zdolności do działań prawnych lub ograniczeniem tej zdolności, o ile darowizna, ze względu na wartość darowanego przedmiotu i brak poważnych pobudek moralnych, jest nadmierna.

§ 2. Unieważnienia darowizny nie można dochodzić sądownie po upływie lat dwóch od chwili jej wykonania.

TYTUŁ VIII.

Najem i dzierżawa.

D z i a ł I.

Najem.

R o z d z i a ł I.

Przepisy ogólne.

Art. 370. § 1. Przez umowę najmu wynajmujący zobowiązuje się dać najemcy używanie rzeczy przez czas oznaczony lub nieoznaczony za zapłatą umówionego czynszu.

§ 2. Czynsz może być oznaczony w pieniądzach lub w świadczeniach innego rodzaju.

Art. 371. Umowa najmu nieruchomości lub pomieszczenia, zawarta na czas oznaczony, dłuższy niż rok, powinna być pismem stwierdzona. To samo obowiązuje co do umów, zawartych na czas życia wynajmującego lub najemcy.

Art. 372. § 1. Najem nieruchomości, zawarty na czas dłuższy niż lat dwadzieścia pięć, i najem pomieszczenia, zawarty na czas dłuższy niż lat dziesięć, uważa się po upływie tych terminów za zawarty na czas nieoznaczony.

§ 2. Jeżeli czynsz w całości lub części jest oznaczony w pracy osobistej na rzecz wynajmującego, najem, zawarty na czas dłuższy niż lat pięć, uważa się po upływie lat pięciu za zawarty na czas nieoznaczony.

R o z d z i a ł II.

Obowiązki wynajmującego.

Art. 373. § 1. Wynajmujący powinien wydać najemcy rzecz w terminie umówionym w stanie do umówionego użytku zdatnym i utrzymywać ją w takim stanie przez czas trwania najmu.

§ 2. Drobne naprawy i wydatki, połączone ze zwykłym użytkowaniem rzeczy, obciążają najemcę.

§ 3. Wynajmujący nie jest obowiązany do odbudowy rzeczy najętej, zniszczonej wskutek wypadku.

Art. 374. Gdyby przy wydaniu rzeczy najętej okazała się potrzeba napraw, które obciążają wynajmującego, albo gdyby taka potrzeba powstała w czasie trwania najmu, a wynajmujący, mimo otrzymania zawiadomienia, nie uskutecznił tych napraw w czasie odpowiednim, najemca może je uskutecznić na koszt wynajmującego.

Art. 375. § 1. Gdy w czasie wydania rzecz najęta ma wady, sprzeciwiające się umowie albo utrudniające jej używanie lub zmniejszające użyteczność, albo gdy takie wady powstaną później wskutek okoliczności, za które najemca nie odpowiada, wolny on jest przez czas trwania wady od obowiązku płacenia odpowiedniej części czynszu.

§ 2. Gdyby mimo istnienia wady czynsz został w całości zapłacony, najemca może żądać zwrotu w odpowiednim stosunku.

§ 3. Roszczenia o zwrot czynszu, zapłaconego mimo istnienia wady, nie można dochodzić sądownie po upływie sześciu miesięcy od chwili zapłaty, a gdyby zapłata nastąpiła przed okazaniem się wady, od chwili okazania się wady.

Art. 376. § 1. Gdy rzecz najęta ma wady, które czynią przewidziany w umowie użytek niemożliwym, najemca może odstąpić od umowy, jeżeli wady te istniały już przy wydaniu, a gdy powstały później, jeżeli wynajmujący nie usunął ich w odpowiednim czasie, mimo że został o nich zawiadomiony, albo jeżeli usunąć się nie dadzą.

§ 2. Jeżeli wady najętego pomieszczenia są tego rodzaju, że zagrażają zdrowiu najemcy lub jego domowników, może on odstąpić od umowy, chociażby zgóry rzekł się tego prawa.

Art. 377. Przepisy dwóch artykułów poprzedzających stosuje się odpowiednio w przypadku, gdy ze względu na prawa osoby trzeciej rzecz najęta zostanie odebrana w całości lub w części, jak również w przypadku, gdy ze względu na te prawa najemca dozna przeszkody w używaniu rzeczy, określonej w umowie.

Art. 378. § 1. Gdy osoba trzecia dochodzi przeciwko najemcy praw do rzeczy najętej, któreby mu mogły przeszkodzić w wykonywaniu uprawnień, wynikających z umowy najmu, powinien on niezwłocznie zawiadomić o tem wynajmującego.

§ 2. Gdy najemca zaniecha tego zawiadomienia, odpowiada względem wynajmującego za wynikłą stąd szkodę.

Art. 379. W przypadku, gdy najemca dozna przeskody w używaniu rzeczy najętej wskutek samowolnych czynów osób trzecich, nie roszczących sobie żadnego prawa do tej rzeczy, może on, nawet nie zawiadamiając wynajmującego, wystąpić w imieniu własnem przeciwko tym osobom nietylko o odszkodowanie, lecz również o ochronę zakłóconego lub o przywrócenie utraczonego posiadania.

R o z d z i a ł III.

Obowiązki najemcy.

Art. 380. § 1. Najemca ma obowiązek przez czas trwania najmu używać rzeczy najętej z należytą starannością, w sposób określony umową, a gdy umowa nie określa sposobu używania, w sposób, odpowiadający przeznaczeniu rzeczy.

§ 2. Jeżeli w czasie najmu okaże się potrzeba napraw, które obciążają wynajmującego, najemca powinien zawiadomić go o tem niezwłocznie, w przeciwnym razie odpowiada za szkodę.

§ 3. Jeżeli przedmiotem najmu jest pomieszczenie, najemca powinien stosować się do porządku domowego, o ile ten nie jest sprzeczny z uprawnieniami, z umowy wynikającymi, nadto zaś powinien liczyć się w miarę możliwości z potrzebami innych mieszkańców i sąsiadów.

Art. 381. § 1. Bez pozwolenia wynajmującego nie wolno najemcy czynić w rzeczy najętej zmian, któreby naruszały jej substancję.

§ 2. Nie są uważane za zmiany substancji: zaprowadzenie w pomieszczeniu oświetlenia elektrycznego, gazu, telefonu, radja i innych tego rodzaju urządzeń, jeżeli sposób ich zaprowadzenia nie sprzeciwia się obowiązującym przepisom, chyba by wynajmujący wykazał, że w danych okolicznościach zmiany takie zagrażają bezpieczeństwu nieruchomości. O ile do powyższych urządzeń potrzebne jest współdziałanie wynajmującego, najemca może domagać się tego współdziałania za zwrotem wynikłych stąd kosztów.

Art. 382. Gdy najemca używa rzeczy w sposób niezgodny z jej przeznaczeniem lub umową i mimo upomnienia nie przestaje jej używać w ten sposób, albo gdy zaniedbuje rzecz tak, że jest narażona na znaczne uszkodzenie, wreszcie gdy najemca pomieszczenia wykracza w sposób rażący lub uporeczywy przeciwko obowiązującemu porządkowi domowemu, albo gdy przez nieprzyzwoite zachowanie się wywołuje zgorzenie u innych mieszkańców lub sąsiadów, wynajmujący może odstąpić od umowy i żądać odszkodowania.

Art. 383. § 1. Jeżeli w ciągu trwania najmu pomieszczenia budynek wymaga napraw, których nie można odłożyć aż do ukończenia najmu, najemca winien znosić niedogodności, jakie mu naprawy sprawiają, jednakże ma prawo żądać obniżenia czynszu w stosunku do czasu i do części budynku, której używania był pozbawiony.

§ 2. Jeżeli naprawy są tego rodzaju, że w czasie ich wykonywania pomieszczenie jest niezdatne do użytku, określonego w umowie, najemca ma prawo od umowy odstąpić.

Art. 384. § 1. Najemca obowiązany jest uiszczać czynsz w terminie umówionym, a gdy termin nie jest w umowie oznaczony, w terminie zwyczajowo przyjętym.

§ 2. Jeżeli termin płatności nie jest oznaczony ani przez umowę, ani przez zwyczaj, czynsz winien być płacony zgóry, a mianowicie: gdy najem ma trwać nie dłużej niż miesiąc, za cały czas najmu, gdy ma trwać dłużej niż miesiąc, lub gdy umowa była zawarta na czas nieoznaczony — miesięcznie.

Art. 385. § 1. Gdy najemca z własnej winy albo z przyczyn, dotyczących jego osoby, nie może używać rzeczy najętej lub może jej używać tylko w ograniczonym zakresie, obowiązany jest mimo to płacić czynsz, jeżeli wynajmujący gotów był mu wydać albo pozostawić rzecz w stanie zdatnym do umówionego używania.

§ 2. W takim przypadku najemca może potrącić to, co skutkiem nieużywania przez niego rzeczy wynajmujący oszczędził lub uzyskał przez inne jej użycie.

Art. 386. Celem zabezpieczenia czynszu, zalegającego nie dłużej niż rok, służy wynajmującemu ustawowe prawo zastawu na wniesionych do przedmiotu najmu ruchomościach najemcy i członków jego rodziny, z nim razem mieszkających, o ile ruchomości te nie są zwolnione od zajęcia w drodze egzekucji.

Art. 387. § 1. Ustawowe prawo zastawu wynajmującego wygasa, gdy rzeczy zostaną z przedmiotu najmu wyniesione.

§ 2. Wynajmujący może się sprzeciwić wyniesieniu rzeczy i zatrzymać je na własne niebezpieczeństwo, dopóki zaległy czynsz nie będzie zapłacony albo zabezpieczony.

§ 3. Gdy rzeczy mają być wyniesione skutkiem zarządzenia władzy, wynajmujący zachowuje swoje prawo zastawu, jeżeli w ciągu dni trzech zgłosi je u władzy, która wyniesienie zarządziła.

Art. 388. Wynajmujący może odstąpić od umowy z powodu niepłacenia czynszu przez najemcę, gdy najemca zalega z zapłatą czynszu co najmniej za dwa okresy płatności.

R o z d z i a ł IV.

Zakończenie najmu.

Art. 389. § 1. Najem kończy się z upływem czasu, na który był zawarty, jeżeli w umowie nie zastrzeżono, że w razie zaniechania wypowiedzenia na pewien czas przed końcem najmu przedłuża się on na czas oznaczony lub nieoznaczony.

§ 2. Jeżeli czas trwania najmu nie jest oznaczony, zarówno wynajmujący jak i najemca mogą rozwiązać najem przez wypowiedzenie z zachowaniem terminów wypowiedzenia umownych, zwyczajowych, a w ich braku ustawowych.

§ 3. Umowa, zawarta na czas życia wynajmującego lub najemcy, nie może być wypowiedziana przez wynajmującego.

Art. 390. Ustawowe terminy wypowiedzenia najmu są następujące: gdy czynsz jest płatny w odstępach czasu dłuższych niż miesiąc — najem można wypowiedzieć najpóźniej na trzy miesiące naprzód na koniec kwartału kalendarzowego; gdy czynsz jest płatny miesięcznie — na miesiąc naprzód na koniec miesiąca kalendarzowego; gdy czynsz jest płatny w krótszych odstępach czasu — na trzy dni naprzód; gdy najem jest dzienny — na jeden dzień naprzód.

Art. 391. § 1. Najem nie rozwiązuje się ani przez śmierć wynajmującego, ani przez śmierć najemcy.

§ 2. W razie śmierci najemcy mieszkania jego małżonek, wstępni, zstępni, przysposobieni i rodzeństwo, mieszkający z nim stale razem aż do chwili jego śmierci, wstępują w umowę najmu. Jednak osoby te mogą wypowiedzieć najem z zachowaniem ustawowych terminów wypowiedzenia.

§ 3. W razie wypowiedzenia najmu przez niektóre z wymienionych osób najem rozwiązuje się względem tych, które wypowiedzenia dokonały.

Art. 392. Osoby, pozostające w służbie państwowej lub samorządowej, mogą w razie przeniesienia służbowego do innej miejscowości rozwiązać umowę najmu mieszkania, zawartą na czas oznaczony, z zachowaniem ustawowych terminów wypowiedzenia.

Art. 393. Gdy po upływie czasu, określonego w umowie albo w wypowiedzeniu, najemca używa nadal rzeczy za wyraźną lub milczącą zgodą wynajmującego, uważa się, że najem został przedłużony na czas nieoznaczony.

Art. 394. § 1. Po zakończeniu najmu najemca lub osoba, której najemca rzecz oddał do bezpłatnego używania lub w podnajem, obowiązani są zwrócić ją wynajmującemu w stanie nie pogorszonym.

§ 2. Jednakże najemca nie odpowiada ani za zużycie, będące następstwem prawidłowego używania, ani za uszkodzenie lub utratę wskutek wypadku.

§ 3. Domniemywa się, iż rzecz była wydana najemcy w stanie dobrym, do użytku zdatnym.

Art. 395. Roszczeń o odszkodowanie z powodu, że rzecz została zwrócona w stanie gorszym niż ten, w ja-

kim była wydana najemcy, nie można dochodzić sądowo-
nie po upływie miesięcy sześciu od dnia zwrotu.

Art. 396. Jeżeli najemca rzecz ulepszył, wynajmujący, w braku odmiennej umowy, ma prawo zatrzymać ulepszenia za zapłatą sumy, odpowiadającej ich wartości w chwili zwrotu, lub żądać, aby najemca je usunął.

Art. 397. Po upływie miesięcy sześciu od dnia zwrotu rzeczy najętej najemca nie może dochodzić sądowo-
nie roszczeń o zwrot wydatków na naprawy, obciążające wynajmującego, oraz wydatków, poniesionych na ochronę rzeczy od utraty lub uszkodzenia.

R o z d z i a ł V.

Odstąpienie używania rzeczy najętej i podnajem.

Art. 398. § 1. Najemca może rzecz najętą oddać w całości lub części osobie trzeciej do bezpłatnego używania albo w podnajem, jeżeli mu tego umowa nie zabrania.

§ 2. Najemca odpowiada za to, że osoba trzecia będzie używała rzeczy najętej zgodnie z jego obowiązkami.

§ 3. Umowa o używanie lub o podnajem rozwiązuje się przez zakończenie stosunku najmu, jeżeli jej rozwiązanie nie nastąpiło wcześniej z innych przyczyn.

R o z d z i a ł VI.

Zbycie rzeczy najętej.

Art. 399. § 1. W razie zbycia rzeczy najętej w czasie trwania najmu nabywca wstępuje z mocy samego prawa w stosunek najmu na miejsce zbywcy, może jednak wypowiedzieć najem z zachowaniem terminów ustawowych.

§ 2. Powyższe prawo wypowiedzenia nie służy mu, jeżeli najem był ujawniony w księdze hipotecznej (gruntowej), albo jeżeli w chwili nabycia rzecz była już wydana najemcy, a umowa najmu była zawarta na piśmie z datą urzędownie zaświadczoną.

Art. 400. § 1. Jeżeli wskutek wypowiedzenia przez nabywcę najemca musi oddać rzecz najętą wcześniej, niż byłby obowiązany stosownie do umowy najmu, może żądać od zbywcy odszkodowania z powodu niewykonania umowy.

§ 2. W przypadku takim najemca powinien niezwłocznie zawiadomić zbywcę o przedwczesnem wypowiedzeniu, w przeciwnym razie zbywca może mu przeciwstawić wszelkie zarzuty, których podniesienie uczyniłoby wypowiedzenie ze strony nabywcy bezskutecznem, a których najemca nie podniósł.

Art. 401. Najemca nie może powoływać się wobec nabywcy na zapłatę czynszu, dokonaną zgóry do rąk zbywcy więcej niż za jeden okres płatności, chyba że zapłata była ujawniona w księdze hipotecznej (gruntowej).

D z i a ł II.

Dzierżawa.

R o z d z i a ł I.

Przepisy ogólne.

Art. 402. § 1. Przez umowę dzierżawy wydzierżawiający zobowiązuje się dać dzierżawcy używanie i użytkowanie rzeczy lub prawa majątkowego, w szczególności prawo wytwarzania i pobierania pożytków przez czas oznaczony lub nieoznaczony za zapłatą umówionego czynszu.

§ 2. Czynsz może być oznaczony w pieniądzach lub rzeczach zamiennych innego rodzaju, albo w ułamkowej części pożytków.

Art. 403. Przepisy o najmie stosuje się odpowiednio do dzierżawy ze zmianami, wskazanymi w artykułach poniższych.

Art. 404. Umowa dzierżawy zawarta na czas oznaczony, dłuższy niż rok, powinna być pismem stwierdzona.

Art. 405. Dzierżawę, zawartą na czas dłuższy niż lat trzydzieści, uważa się po upływie lat trzydziestu za zawartą na czas nieoznaczony.

R o z d z i a ł II.

Obowiązki stron.

Art. 406. Wyzierżawiający wtedy tylko obowiązany jest wydać dzierżawcy inwentarz żywy i martwy, znajdujący się na gruncie, gdy inwentarz ten został również wydzierżawiony.

Art. 407. § 1. Jeżeli dzierżawca obejmuje inwentarz wydzierżawiającego, obowiązany jest utrzymywać go według zasad prawidłowej gospodarki. Jeżeli obejmuje inwentarz żywy, obowiązany jest utrzymywać poszczególne jego sztuki i zastępować sztuki ubywające w naturalnym toku rzeczy młodem, uzyskanymi z inwentarza w granicach prawidłowej gospodarki.

§ 2. Poza tym przypadkiem do zastąpienia sztuk, ubywających skutkiem okoliczności, za które dzierżawca nie odpowiada, obowiązany jest wydzierżawiający. Jeżeli nie uczyni tego niezwłocznie po otrzymaniu zawiadomienia o ubytku, albo gdy porozumienie się

z nim spowodowałyby zwłokę, niepożądaną ze względu na prawidłowy tok gospodarki, dzierżawca może uzupełnić braki na rachunek wydzierżawiającego i potrącić ten wydatek z najbliższej raty dzierżawnej.

Art. 408. § 1. Naprawy, połączone ze zwykłym użytkowaniem przedmiotu dzierżawy, w szczególności przy dzierżawie gruntów rolnych naprawy dróg, mostów, ogrodzeń, studzien, budynków mieszkalnych i gospodarczych, obciążają dzierżawcę.

§ 2. Do napraw, obciążających wydzierżawiającego, należy w szczególności odbudowa wydzierżawionych budynków, zniszczonych wskutek wypadku, jeżeli dzierżawca nie może bez nich prowadzić prawidłowej gospodarki.

Art. 409. § 1. Dzierżawca ma obowiązek korzystać z przedmiotu dzierżawy według zasad prawidłowej gospodarki. W szczególności przy dzierżawie gruntów rolnych obowiązany jest utrzymywać odpowiedni inwentarz żywy i martwy, uprawiać i użyźniać ziemię.

§ 2. Bez zezwolenia wydzierżawiającego dzierżawca nie może przedsiębrać takich zmian w zagospodarowaniu przedmiotu dzierżawy, które byłyby niezgodne z jego dotychczasowem przeznaczeniem.

Art. 410. Jeżeli terminy płatności czynszu nie są określone ani przez umowę, ani przez zwyczaj, należy płacić czynsz półrocznie zdołu.

Art. 411. Jeżeli wskutek niezwykłych wypadków, zwłaszcza klęsk żywiołowych, zwyczajny przychód z przedmiotu dzierżawy uległ znacznemu zmniejszeniu, sąd może przy dzierżawie, zawartej na krótki okres czasu, obniżyć odpowiednio czynsz, przypadający za odnośny okres gospodarczy.

Art. 412. Do ruchomości, objętych ustawowem prawem zastawu wydzierżawiającego, należą także, pod warunkami ustalonymi przez odpowiednie przepisy o najmie, rzeczy, znajdujące się w obrębie przedmiotu dzierżawy i służące do prowadzenia gospodarstwa lub przemysłu, a w szczególności przy dzierżawie gruntów płody oraz inwentarz żywy i martwy.

R o z d z i a ł III.

Zakończenie dzierżawy.

Art. 413. W braku odmiennej umowy można wypowiedzieć dzierżawę gruntów rolnych na rok zgóry najpóźniej przed początkiem roku dzierżawnego ze skutkiem na koniec tego roku, inną zaś dzierżawę najpóźniej na sześć miesięcy przed upływem roku dzierżawnego.

Art. 414. Po zakończeniu dzierżawy dzierżawca powinien, w braku odmiennej umowy, zwrócić przedmiot dzierżawy w takim stanie, jaki odpowiada prawidłowej gospodarce.

Art. 415. § 1. Jeżeli dzierżawca otrzymał inwentarz z obowiązkiem zwrotu według wartości szacunkowej, ustalonej przy rozpoczęciu dzierżawy, obowiązany jest zwrócić inwentarz tego samego rodzaju i tej samej wartości szacunkowej. Ubytek wartości szacunkowej powinien wynagrodzić, gdyby zaś okazała się nadwyżka, może żądać jej zwrotu.

§ 2. Nie odpowiada za ubytek, spowodowany winą wydzierżawiającego lub siłą wyższą.

§ 3. Nie może żądać zwrotu nadwyżki wartości, do której się nie przyczynił.

Art. 416. Dzierżawca gruntów rolnych może żądać zwrotu wydatków na zasiewy, które zgodnie ze swym

obowiązkiem pozostawia przy zakończeniu dzierżawy, o ile wbrew zasadom prawidłowej gospodarki nie otrzymał takich zasiewów przy rozpoczęciu dzierżawy, albo gdy dzierżawa kończy się przed upływem roku dzierżawnego, w którym plony z tych zasiewów miały być zebrane.

Art. 417. Jeżeli dzierżawa kończy się przed upływem roku dzierżawnego, dzierżawca obowiązany jest zapłacić czynsz w takim stosunku, w jakim pożytki, które pobrał lub mógł pobrać w czasie trwania dzierżawy w tym roku, pozostają do pożytków z całego roku dzierżawnego.

R o z d z i a ł IV.

Odstąpienie używania przedmiotu dzierżawy i poddzierżawa.

Art. 418. § 1. Bez zgody wydzierżawiającego dzierżawca nie ma prawa oddawać przedmiotu dzierżawy w całości osobie trzeciej do bezpłatnego używania i użytkowania, ani go poddzierżawiać choćby w części.

§ 2. Gdyby to uczynił, wydzierżawiający może od umowy odstąpić i żądać odszkodowania.

TYTUŁ IX.

Użyczenie.

R o z d z i a ł I.

Przepis ogólny.

Art. 419. Przez umowę użyczenia użyczający zobowiązuje się dać biorącemu bezpłatne używanie rzeczy użyczonej.

R o z d z i a l I I.

Obowiązki stron.

Art. 420. Użyczający obowiązany jest wydać biorącemu rzecz użyczoną.

Art. 421. Gdy rzecz użyczona ma takie wady, że może wyrządzić szkodę temu, kto jej używa, użyczający obowiązany jest względem biorącego do naprawienia wynikłej stąd szkody, jeżeli znając wady nie ostrzegł go o nich najpóźniej w chwili wydania.

Art. 422. § 1. Jeżeli w umowie nie określono sposobu używania, biorący może używać rzeczy w sposób odpowiadający jej naturze i przeznaczeniu.

§ 2. Nie wolno mu bez zezwolenia użyczającego oddawać jej do używania innej osobie.

Art. 423. § 1. Biorący do używania obowiązany jest czuwać starannie nad zachowaniem rzeczy w stanie, w jakim ją otrzymał.

§ 2. Nie ma prawa oddawać rzeczy na przechowanie innej osobie, chyba że zmuszają go do tego okoliczności albo upoważnia umowa.

§ 3. W przypadku, gdy mu prawo takie służy, obowiązany jest zawiadomić niezwłocznie użyczającego, gdzie i u kogo rzecz złożył, i odpowiada wtedy tylko za winę w wyborze tej osoby.

Art. 424. Biorący do używania odpowiada za przypadkową utratę lub uszkodzenie rzeczy, jeżeli używa rzeczy w sposób niezgodny z umową lub z jej naturą i przeznaczeniem, albo gdy, nie będąc do tego upoważniony przez umowę ani zmuszony przez okoliczności, odda rzecz innej osobie, a rzecz nie byłaby uległa utracie lub uszkodzeniu, gdyby jej używał w sposób właściwy albo gdyby ją był u siebie zatrzymał.

Art. 425. Biorący do używania ponosi zwykle koszty utrzymania rzeczy, ma natomiast prawo żądać od użyczającego zwrotu innych nakładów, stosownie do przepisów o prowadzeniu cudzych spraw bez zlecenia.

Art. 426. Gdy kilka osób wspólnie wzięło rzecz do używania, odpowiadają solidarnie.

R o z d z i a ł III.

Zakończenie użyczenia.

Art. 427. § 1. Jeżeli umowę użyczenia zawarto na czas nieoznaczony, użyczenie kończy się, gdy biorący uczynił z rzeczy użytek, odpowiadający umowie, albo gdy upłynął czas, w którym mógł być uczynić ten użytek.

§ 2. Użyczający może żądać wcześniejszego zwrotu, gdy biorący używa rzeczy niezgodnie z umową albo z naturą lub przeznaczeniem rzeczy, gdy ją zaniedbuje, gdy odda ją innej osobie, nie będąc do tego upoważniony przez umowę ani zmuszony przez okoliczności, wreszcie gdy rzecz stanie się potrzebna samemu użyczającemu z powodów, nieprzewidzianych w chwili zawarcia umowy.

§ 3. Użyczenie kończy się ze śmiercią biorącego, jeżeli umowa inaczej nie stanowi.

Art. 428. Po zakończeniu użyczenia biorący do używania, jak również osoba, której biorący rzecz oddał, obowiązani są zwrócić rzecz użyczającemu, w stanie niepogorszonym.

Art. 429. Po upływie miesięcy sześciu od dnia zwrotu rzeczy użyczonej nie może użyczający dochodzić sądownie roszczeń o odszkodowanie za uszkodzenie rzeczy, a biorący do używania — roszczeń o zwrot wydatków i nakładów oraz o odszkodowanie.

TYTUŁ X.**Pożyczka.****R o z d z i a ł I.****Przepisy ogólne.**

Art. 430. § 1. Przez umowę pożyczki dający pożyczkę zobowiązuje się przenieść na własność biorącego przedmiot pożyczki, a biorący zobowiązuje się zwrócić przedmiot pożyczki w rzeczach tego samego gatunku i takiej samej jakości.

§ 2. Przedmiotem pożyczki mogą być pieniądze lub inne rzeczy zamienne.

Art. 431. Zobowiązanie udzielenia oraz odebranie pożyczki pieniężnej ponad dwieście pięćdziesiąt złotych powinny być pismem stwierdzone.

R o z d z i a ł II.**Obowiązki stron.**

Art. 432. § 1. Dający pożyczkę może odstąpić od umowy i odmówić wydania przedmiotu pożyczki, jeżeli zwrot przedmiotu pożyczki jest wątpliwy z powodu złego stanu majątkowego drugiej strony.

§ 2. Prawo to nie służy stronie, która w czasie zawarcia umowy o złym stanie majątkowym drugiej strony wiedziała lub wiedzieć była powinna.

Art. 433. Roszczenie biorącego pożyczkę o wydanie przedmiotu pożyczki przedawnia się z upływem miesiący sześciu od chwili, gdy dający pożyczkę dopuścił się zwłoki.

Art. 434. § 1. Biorący pożyczkę oprocentowaną obowiązany jest do odebrania przedmiotu pożyczki.

§ 2. Roszczenie dającego pożyczkę o odebranie przedmiotu pożyczki przedawnia się z upływem miesięcy sześciu od chwili, gdy biorący pożyczkę mógł domagać się wydania.

Art. 435. Jeżeli przedmiotem pożyczki są pieniądze, biorący pożyczkę powinien zwrócić taką sumę pieniężną, jaką otrzymał.

Art. 436. Jeżeli przedmiotem pożyczki są rzeczy zamienne, inne niż pieniądze, biorący pożyczkę obowiązany jest zwrócić taką samą ilość rzeczy tego samego gatunku i jakości, jaką otrzymał.

Art. 437. § 1. Jeżeli według umowy pożyczka ma być zwrócona w równowartości szlachetnego kruszcu lub pieniędzy zagranicznych, przelicza się pożyczkę na odpowiednią ilość kruszcu lub pieniędzy zagranicznych podług kursu z czasu i miejsca wypłaty pożyczki, a biorący pożyczkę obowiązany jest w takim przypadku zapłacić tytułem zwrotu pożyczki kwotę, odpowiadającą wartości, jaką przerachowana w powyższy sposób ilość kruszcu lub pieniędzy zagranicznych przedstawia w pieniądzach krajowych w czasie i miejscu zwrotu pożyczki.

§ 2. Jeżeli dłużnik dopuścił się zwłoki, wierzyciel może żądać zapłaty, według swego wyboru, albo podług kursu kruszcu lub pieniędzy zagranicznych w dniu wymagalności, albo podług kursu w dniu zapłaty.

Rozp. Prezydenta Rz z 12 czerwca 1934 r. o wierzytelnościach w walutach zagranicznych (Dz. U. 1934 poz. 509).

Art. 38 (3) Moc obowiązująca art 211 i 437 kodeksu zobowiązań zawieszają się.

Art. 438. Jeżeli przedmiotem pożyczki są papiery na okaziciela, a w terminie wymagalności zwrotu po-

życzki papierów tych niema już w obrocie, biorący pożyczkę obowiązany jest zapłacić ich wartość w chwili zwrotu, a w razie wycofania ich z obiegu ich wartość według ceny umorzenia.

Art. 439. Jeżeli czas zwrotu pożyczki nie jest oznaczony, dłużnik obowiązany jest zwrócić pożyczkę poniżej dwustu pięćdziesięciu złotych w ciągu miesiąca, a pożyczkę powyżej tej sumy — w ciągu trzech miesięcy po wypowiedzeniu przez dającego pożyczkę.

Art. 440. § 1. Jeżeli umowa nie stanowi inaczej, biorący pożyczkę może ją zwrócić w każdej chwili, bez względu na to czy termin oddania był oznaczony czy nieoznaczony.

§ 2. Jeżeli pożyczka była oprocentowana, dłużnik nie może, w braku odmiennej umowy, zwrócić przedmiotu pożyczki przed nadejściem oznaczonego terminu.

TYTUŁ XI.

Umowy o świadczenie usług.

D z i a ł I.

Umowa o pracę.

R o z d z i a ł I.

Przepisy ogólne.

Art. 441. Przez umowę o pracę pracownik zobowiązuje się do pełnienia dla pracodawcy pracy za wynagrodzeniem.

Art. 442. § 1. Zrzeczenie się zgóry wynagrodzenia za pracę jest nieważne.

§ 2. Jeżeli ani umowa indywidualna, ani układ zbiorowy nie określa rodzaju i rozmiaru pracy albo rodzaju

i wysokości wynagrodzenia, można żądać pracy i wynagrodzenia, jakie w danych okolicznościach są ustalone zwyczajem, a w braku zwyczaju jakie uchodzą za odpowiednie.

Art. 443. Umowa o pracę na czas życia pracodawcy lub pracownika albo na okres czasu powyżej lat trzech powinna być pismem stwierdzona.

Art. 444. § 1. Prawo pracownika do wynagrodzenia może być zbyte lub oddane w zastaw tylko w granicach, w których podlega egzekucji.

§ 2. Umową nie można granic tych przekroczyć.

Art. 445. § 1. Układ co do warunków umów indywidualnych o pracę, zawarty między pracodawcą albo prawnie istniejącym związkiem pracodawców z jednej strony a prawnie istniejącym związkiem pracowników z drugiej strony (układ zbiorowy), wiąże, w braku szczególnego przepisu ustawy, tylko strony, które układ zawarły, oraz członków związku, będącego stroną.

§ 2. Układ zbiorowy powinien być pod nieważnością zawarty na piśmie.

§ 3. Gdy czas mocy obowiązującej albo termin wypowiedzenia nie jest w samym układzie zbiorowym oznaczony, każda ze stron może układ wypowiedzieć na miesiąc naprzód.

§ 4. Postanowienia umów indywidualnych, mniej korzystne dla pracowników niż postanowienia układu zbiorowego, są nieważne. Zamiast nich mają moc odpowiednie postanowienia układu zbiorowego.

Art. 446. Jeżeli dla pewnej kategorii pracowników istnieje lub wydana będzie szczególna ustawa, regulująca stosunek pracy, przepisy działu niniejszego stosuje się jedynie w przedmiotach, ustawą szczególną nie objętych.

R o z d z i a ł II.

Obowiązki stron.

Art. 447. Pracownik obowiązany jest pełnić pracę osobiście, jeżeli z umowy lub okoliczności nie wynika nic innego.

Art. 448. § 1. Pracownik powinien pełnić pracę sumiennie i ze starannością, jakiej wymaga rodzaj pracy lub zwyczaj oraz słuszny interes pracodawcy.

§ 2. W tych granicach pracownik powinien stosować się do poleceń pracodawcy, nie sprzeciwiających się umowie, ustawom i dobrym obyczajom. O ile natura stosunku na to pozwala, pracodawca może poruczyć kierownictwo innej osobie.

Art. 449. Pracodawca powinien przyzwoicie obchodzić się z pracownikiem i szanować jego godność osobistą.

Art. 450. Pracodawca obowiązany jest dokonywać wypłaty wynagrodzenia pieniężnego gotówką, w przeciwnym razie odpowiada za powstałą stąd szkodę.

Art. 451. § 1. Terminy płatności wynagrodzenia określa umowa lub zwyczaj.

§ 2. W braku odmiennej umowy lub zwyczaju pracodawca obowiązany jest płacić wynagrodzenie zdołu, a mianowicie: jeżeli w umowie oznaczono wynagrodzenie miesięcznie lub według krótszych okresów czasu — z końcem każdego okresu; jeżeli je oznaczono według dłuższych okresów — z końcem każdego miesiąca kalendarzowego. Wynagrodzenie dniówkowe albo obliczone od godziny i wynagrodzenie akordowe jest płatne z końcem każdego tygodnia.

§ 3. W każdym przypadku wynagrodzenie jest płatne najpóźniej z chwilą zakończenia stosunku pracy.

Art. 452. § 1. Jeżeli według umowy oprócz stałego wynagrodzenia albo zamiast niego należy się pracownikowi udział w zysku pracodawcy (umowa tantjemowa), prowizja albo procenty od obrotu, produkcji, oszczędności lub tym podobne korzyści, pracodawca powinien dać pracownikowi piśmienne obliczenie należności.

§ 2. Pracownikowi, albo zamiast niego mężowi zaufania, którego w braku zgody między stronami wyznacza sąd, pracodawca obowiązany jest umożliwić przeszerzenie odpowiednich zapisów w księgach celem sprawdzenia obliczenia. To samo obowiązuje, jeżeli pracodawca nie udzielił pracownikowi obliczenia.

Art. 453. Jeżeli według umowy lub zwyczaju należy się pracownikowi oprócz stałego wynagrodzenia gratyfikacja (święteczne, bilansowe i t. p.), a wynagrodzenie przypada mu tylko za pewną część roku, należy mu się również stosunkowa część gratyfikacji. To samo obowiązuje w przypadku umowy tantjemowej.

Art. 454. W przypadkach, gdy obliczenie należności z tytułów, określonych w dwóch artykułach poprzedzających, następuje na podstawie bilansu, wynagrodzenie jest płatne bezzwłocznie po ustaleniu bilansu. W innych przypadkach obliczenie i wypłata tych należności powinny nastąpić, w braku odmiennej umowy lub zwyczaju, po upływie każdego miesiąca.

Art. 455. Pracownikowi należy się wynagrodzenie także za pracę niespełnioną, jeżeli był gotów do jej pełnienia a doznał przeszkody z przyczyn, dotyczących pracodawcy.

Art. 456. § 1. Pracownik, który zobowiązał się pełnić pracę przez czas oznaczony lub nieoznaczony za wynagrodzeniem akordowem, może domagać się, aby pra-

codawca dostarczył mu pracy odpowiedniej co do rodzaju i rozmiarów.

§ 2. W razie niedopełnienia tego obowiązku przez pracodawcę pracownik może żądać stosownego wynagrodzenia za czas, w którym był gotów do pracy.

Art. 457. Pracodawca obowiązany jest do zapłacenia pracownikowi, znajdującemu się w potrzebie, wynagrodzenia przed terminem płatności za pracę już spełnioną, jeżeli może to uczynić bez szkody dla siebie.

Art. 458. § 1. Pracownik, dla którego stosunek pracy stanowi wyłączne lub główne źródło utrzymania, zachowuje prawo do wynagrodzenia, chociażby w pełnieniu pracy doznał bez swej winy przeszkody skutkiem choroby, wypadku, powołania go na ćwiczenia wojskowe albo z innych podobnych ważnych przyczyn.

§ 2. Jeżeli ustawa lub umowa nie zawiera korzystniejszych dla pracownika postanowień, prawo, określone w paragrafie poprzedzającym, służy mu tylko przez okres dwóch tygodni i jedynie wówczas, gdy stosunek pracy trwał już pół roku przed powstaniem przeszkody.

§ 3. Wynagrodzenie to należy się pracownikowi, choćby stosunek pracy skończył się przed upływem powyższego dwutygodniowego terminu wskutek wypowiedzenia, dokonanego w okresie przeszkody przez pracodawcę, albo wskutek przedwczesnego rozwiązania umowy przez pracodawcę bez winy pracownika.

Art. 459. Jeżeli stosunek pracy trwał mniej niż pół roku, pracownik zachowuje prawo do wynagrodzenia w razie niemożności pełnienia pracy z ważnej przyczyny przez krótki okres czasu.

Art. 460. § 1. Zrzeczenie się zgóry wynagrodzenia, przypadającego za czas przeszkody, jest nieważne.

§ 2. Pracodawca może odliczyć od przypadającego za czas przeszkody wynagrodzenia sumy, które pracownik otrzymał za ten czas z funduszków publicznych, z wyjątkiem sum, otrzymywanych w czasie ćwiczeń wojskowych.

Art. 461. § 1. Pracodawca powinien co do pomieszczeń i narzędzi, jakich dostarcza, poczynić odpowiednie zarządzenia celem zabezpieczenia życia i zdrowia pracownika.

§ 2. Jeżeli zobowiązał się dostarczać pracownikowi mieszkania, noclegu lub żywności, powinien przy tych świadczeniach mieć na względzie zdrowie i przyzwoitość.

§ 3. Umowa nie może zmienić ani ograniczyć obowiązków pracodawcy, przewidzianych w artykule niniejszym.

Art. 462. § 1. Gdy w stosunku pracy, stanowiącym wyłączne lub główne źródło utrzymania pracownika, pracownik przyjęty został przez pracodawcę w poczet domowników, to w razie choroby pracownika, nie spowodowanej przezeń rozmyślnie, pracodawca obowiązany jest zapewnić mu potrzebne utrzymanie i opiekę lekarską oraz konieczne środki lecznicze w ciągu dwóch tygodni, jeżeli stosunek pracy trwał już dwa tygodnie, a w ciągu czterech tygodni, jeżeli stosunek pracy trwał już pół roku.

§ 2. Zrzeczenie się tych praw zgóry jest nieważne.

§ 3. Pracodawca może potrącić wydatki na opiekę lekarską i środki lecznicze z wynagrodzenia pieniężnego, należącego się pracownikowi.

§ 4. Pracodawca nie ma powyższych obowiązków, jeżeli stosunek pracy zawiązany był jedynie na czas przemijającej potrzeby, a nie trwał jeszcze miesiąca.

§ 5. Obowiązki te odpadają również w przypadku,

gdy pracownik ma prawo do świadczeń z tytułu ubezpieczenia publiczno-prawnego na przypadek choroby.

Art. 463. § 1. Utrzymanie i opieka lekarska oraz środki lecznicze przez czas choroby należą się pracownikowi, chociażby stosunek pracy skończył się przed upływem okresów trwania obowiązków pracodawcy, wymienionych w artykule poprzedzającym.

§ 2. Jednakże obowiązki te ustają wcześniej wraz z zakończeniem stosunku pracy, jeżeli nastąpiło ono wskutek upływu czasu, na jaki stosunek był zawarty, albo skutkiem wypowiedzenia, dokonanego przed chorobą pracownika, lub skutkiem przedwczesnego rozwiązania umowy przez pracodawcę z ważnych powodów, wyjąwszy chorobę.

Art. 464. Pracownikowi, przyjętemu w poczet domowników, pracodawca obowiązany jest pozostawić odpowiedni czas do wypoczynku i praktyk religijnych.

Art. 465. Pracownikowi, dla którego stosunek pracy stanowi wyłączne lub główne źródło utrzymania, pracodawca po rocznym trwaniu stosunku obowiązany jest corocznie, w terminie przez siebie oznaczonym, udzielić urlopu tygodniowego.

R o z d z i a ł III.

Zakończenie stosunku pracy.

Art. 466. § 1. Stosunek pracy, zawarty na czas oznaczony lub do wykonania oznaczonej pracy, kończy się z upływem tego czasu lub z wykonaniem tej pracy.

§ 2. Jeżeli po upływie oznaczonego w umowie czasu pracownik pełni nadal pracę bez sprzeciwu ze strony pracodawcy, należy uważać umowę za przedłużoną na czas nieoznaczony.

Art. 467. § 1. Umowa o pracę, zawarta na próbę, może być w pierwszym miesiącu rozwiązana przez każdą ze stron każdego czasu za tygodniowym wypowiedzeniem.

§ 2. Jeżeli wypowiedzenie nie nastąpi na tydzień przed końcem tego miesięcznego okresu, uważa się umowę za zawartą na czas nieoznaczony.

§ 3. Okres próbny nie może trwać dłużej niż miesiąc; przedłużenie jest niedopuszczalne.

Art. 468. Umowa o pracę, zawarta na czas życia pracodawcy lub pracownika bądź na czas dłuższy niż lat trzy, może być po upływie lat trzech rozwiązana przez pracownika za sześciomiesięcznym wypowiedzeniem.

Art. 469. § 1. Jeżeli czas trwania stosunku pracy nie jest w umowie oznaczony ani nie wynika z rodzaju lub celu pracy, każda ze stron może rozwiązać umowę przez wypowiedzenie.

§ 2. Jeżeli stosunek pracy pracownika umysłowego stanowi wyłączne lub główne źródło jego utrzymania, pracodawca może umowę wypowiedzieć najpóźniej na sześć tygodni naprzód na koniec kwartału kalendarzowego.

§ 3. Jeżeli stosunek pracy trwa już lat dziesięć, pracodawca może wypowiedzieć umowę najpóźniej na sześć miesięcy naprzód na koniec kwartału kalendarzowego.

§ 4. W innych przypadkach termin wypowiedzenia dla obu stron wynosi dwa tygodnie.

§ 5. Terminy wypowiedzenia mogą być oznaczone w umowie z tym ograniczeniem, że termin wypowiedzenia przez pracodawcę nie może być krótszy od terminów, określonych wyżej, oraz że termin wypowiedzenia

przez pracownika nie może być dłuższy niż termin wypowiedzenia przez pracodawcę.

Art. 470. § 1. Z ważnych powodów każda ze stron może odstąpić od umowy o pracę przed upływem umówionego czasu i bez zachowania terminu wypowiedzenia (rozwiązanie przedwczesne).

§ 2. Ważnymi powodami rozwiązania umowy są okoliczności, które sprawiają, że nie można zgodnie z wymaganiami dobrej wiary żądać od strony, aby pozostawała z drugą stroną w stosunku pracy.

§ 3. Rozwiązanie umowy następuje przez zawiadomienie drugiej strony.

§ 4. Prawo rozwiązania umowy z ważnego powodu wygasa, jeżeli strona nie dokonała rozwiązania w ciągu dwóch tygodni od powzięcia wiadomości o istnieniu ważnego powodu.

§ 5. Jeżeli ważne powody rozwiązania mają charakter ciągly lub powtarzający się, termin dwutygodniowy liczy się od chwili, kiedy ustal stan rzeczy, uzasadniający rozwiązanie umowy.

Art. 471. § 1. Gdy pracodawca rozwiązał przedwcześnie umowę o pracę bez ważnego powodu, albo gdy z winy swej dał ważny powód do przedwczesnego rozwiązania umowy przez pracownika, pracownik zachowuje prawo do wynagrodzenia za czas, jakiby upłynął do zakończenia stosunku pracy przez nadejście umówionego terminu lub przez należyte wypowiedzenie umowy ze strony pracodawcy, co nie uwłącza prawu do wyższego odszkodowania na zasadach ogólnych.

§ 2. Wynagrodzenie stałe jest płatne odrazu z chwilą rozwiązania umowy.

§ 3. Gdy pracownik rozwiązał przedwcześnie umowę bez ważnego powodu, albo gdy z winy swej dał ważny

powód do rozwiązania umowy przez pracodawcę, pracodawca może żądać naprawienia szkody, spowodowanej niewykonaniem umowy; pracownikowi jednak należy się wynagrodzenie za pracę już spełnioną.

Art. 472. Umowa o pracę rozwiązuje się ze śmiercią pracownika.

Art. 473. Pracodawcy i pracownicy nie mogą dochodzić sądownie roszczeń, wynikających z umowy o pracę, po upływie roku od dnia zakończenia stosunku pracy.

Art. 474. § 1. Pracodawca obowiązany jest na żądanie pracownika wydać mu piśmienne świadectwo o czasie i rodzaju pracy oraz zwrócić mu świadectwa i inne dokumenty, jakie ma w swem przechowaniu.

§ 2. W świadectwie nie wolno zamieszczać uwag, któreby mogły utrudnić pracownikowi otrzymanie innego zatrudnienia.

Art. 475. § 1. Jeżeli rodzaj zajęcia przeszkadza pracownikowi w poszukiwaniu innej pracy, pracodawca obowiązany jest po wypowiedzeniu pozostawić pracownikowi na jego żądanie odpowiedni po temu czas, nie uszczuplając wynagrodzenia.

§ 2. Jeżeli czas ten nie jest określony ustawą, oznaczy go inspektor pracy, a w braku tegoż w danej miejscowości, sąd.

R o z d z i a ł IV.

Przejście zakładu pracy na inną osobę.

Art. 476. § 1. W razie przejścia przedsiębiorstwa, gospodarstwa rolnego lub innego zakładu pracy na inną osobę, nabywca wstępuje mocą samego prawa w stosunki, wynikające z umów o pracę.

§ 2. Jeżeli przejście nastąpiło na mocy umowy, nabywca odpowiada solidarnie ze zbywcą za zapłatę wynagrodzenia z umów o pracę, w które wstąpił, przypadającego za czas przed zmianą pracodawcy nie więcej jednak niż za rok.

§ 3. W razie przejścia przedsiębiorstwa, gospodarstwa rolnego lub innego zakładu pracy na inną osobę, pracownik może w ciągu miesiąca a w gospodarstwie rolnem w ciągu trzech miesięcy od dnia, w którym się o tem dowiedział, wypowiedzieć umowę z zachowaniem terminów ustawowych, chociażby była zawarta na czas oznaczony.

R o z d z i a ł V.

Umowa o naukę.

Art. 477. § 1. W braku szczególnych przepisów ustawy przepisu działu niniejszego stosuje się odpowiednio do umowy, przez którą pracodawca zobowiązuje się przygotować ucznia do praktycznego zawodu w związku z pracą wykonywaną dla pracodawcy.

§ 2. Pracodawca obowiązany jest zatrudniać ucznia w sposób odpowiadający jego przyszłemu zawodowi oraz powinien pozostawić mu odpowiedni czas wolny od pracy do uzupełnienia wykształcenia zawodowego w szkole oraz do wypoczynku i praktyk religijnych.

D z i a ł II.

Umowa o dzieło.

R o z d z i a ł I.

Przepisy ogólne.

Art. 478. Przez umowę o dzieło przyjmujący zamówienie zobowiązuje się do wykonania zamówionego dzieła, zamawiający zaś do zapłaty wynagrodzenia.

Art. 479. Jeżeli nie umówiono się o wysokość wynagrodzenia, należy się wynagrodzenie, odpowiadające wartości pracy i wydatkom przyjmującego zamówienie.

R o z d z i a ł II.

Obowiązki przyjmującego zamówienie.

Art. 480. Jeżeli obowiązek osobistego wykonania lub kierowania wykonaniem dzieła nie wynika z umowy ani z natury świadczenia, przyjmujący zamówienie może poruczyć wykonanie innej osobie pod własną odpowiedzialnością.

Art. 481. Jeżeli nic innego nie wynika z umowy lub ze zwyczaju, przyjmujący zamówienie winien dostarczyć potrzebnych do wykonania dzieła materiałów, narzędzi i środków pomocniczych.

Art. 482. Jeżeli materiałów dostarcza zamawiający, przyjmujący zamówienie winien użyć ich w odpowiedni sposób i zdać sprawę z zużycia zamawiającemu oraz zwrócić mu nieużyty resztę.

Art. 483. Gdy materiał, dostarczony przez zamawiającego, nie nadaje się do prawidłowego wykonania dzieła, albo gdy istnieją lub zajdą okoliczności, które mogą przeszkodzić należytemu wykonaniu, przyjmujący zamówienie winien o tem niezwłocznie zawiadomić zamawiającego, w przeciwnym razie odpowiada za szkodę.

Art. 484. Jeżeli przyjmujący zamówienie zwleka z rozpoczęciem albo wykończeniem dzieła tak, że nie można przewidywać, iżby zdołał ukończyć je w czasie umówionym, zamawiający może od umowy odstąpić, nie czekając terminu wykonania.

Art. 485. § 1. Gdy w ciągu wykonywania dzieła okaże się, że przyjmujący zamówienie wykonywa je

w sposób wadliwy albo przeciwny umowie, zamawiający może go wezwać o zmianę sposobu wykonywania i w miarę potrzeby wyznaczyć mu w tym celu odpowiedni termin, a po bezskutecznym upływie tego terminu odstąpić od umowy albo powierzyć poprawienie lub dalsze wykonanie innej osobie na koszt i niebezpieczeństwo przyjmującego zamówienie.

§ 2. W razie odstąpienia od umowy lub powierzenia wykonania innej osobie, zamawiający może, jeśli sam dostarczył materiału, żądać wydania materiału albo rozpoczętego dzieła.

R o z d z i a ł III.

Rękojmia za wady dzieła.

Art. 486. § 1. Gdy dzieło ma wady, które czynią je niezdatnem do zwykłego użytku, albo które sprzeciwiają się wyraźnej umowie, zamawiający może od umowy odstąpić; w przypadku innych wad zamawiający może żądać obniżenia wynagrodzenia w odpowiednim stosunku.

§ 2. Jeżeli wady dadzą się usunąć, zamawiający może uprzednio zażądać ich usunięcia i w tym celu wyznaczyć przyjmującemu zamówienie odpowiedni termin z zagrożeniem, że po bezskutecznym upływie tego terminu nie przyjmie naprawy.

§ 3. Przyjmujący zamówienie może odmówić naprawy, gdyby była połączona z nadmiernymi kosztami.

Art. 487. Prawa, wymienione w artykule poprzedzającym, nie służą zamawiającemu, jeżeli wskazówkami swemi wbrew przestrogom przyjmującego zamówienie albo w inny sposób sam spowodował wadliwość dzieła.

Art. 488. O ile z artykułów poprzedzających nie wynika nic innego, do rękojmi za wady fizyczne i prawne dzieła stosuje się odpowiednio przepisy o rękojmi przy umowie sprzedaży z tą zmianą, że roszczeń z tytułu rękojmi za wady budynku nie można dochodzić sądowo po upływie lat pięciu od chwili oddania.

R o z d z i a ł IV.

Obowiązki zamawiającego.

Art. 489. § 1. W braku odmiennej umowy przyjmującemu zamówienie należy się wynagrodzenie w chwili oddania dzieła.

§ 2. Jeśli dzieło ma być oddawane częściami, a wynagrodzenie obliczono za każdą część z osobna, wynagrodzenie należy się w chwili oddania każdej części.

Art. 490. § 1. Gdy strony zawarły umowę o ryczałtowe wynagrodzenie, przyjmujący zamówienie nie może żądać podwyższenia wynagrodzenia, chociażby w czasie zawarcia umowy nie można było przewidzieć rozmiarów lub kosztu robót.

§ 2. Gdyby jednak skutkiem zmiany stosunków, której nie można było przewidzieć, wykonanie dzieła groziło przyjmującemu zamówienie rażącą stratą, sąd może podwyższyć ryczałt lub rozwiązać umowę, jeżeli uzna to za konieczne zgodnie z wymaganiami dobrej wiary, po rozważeniu interesów stron obu.

Art. 491. § 1. Gdy umowa zawarta była na podstawie kosztorysu, a w toku wykonania zajdzie konieczność znacznego przekroczenia kosztorysu, przyjmujący zamówienie obowiązany jest zawiadomić o tem zamawiającego, w przeciwnym razie traci prawo żądania nadwyżki kosztów.

§ 2. W razie konieczności znacznego przekroczenia kosztorysu zamawiający ma prawo odstąpić od umowy, jednakże obowiązany jest uczynić to bezzwłocznie i w tym przypadku obowiązany jest zapłacić przyjmującemu zamówienie godziwe wynagrodzenie za wykonaną pracę.

Art. 492. Gdy wykonanie dzieła nie dojdzie do skutku, zamawiający nie może odmówić wynagrodzenia, jeśli przyjmujący zamówienie był gotów do wykonania umowy, a doznał przeszkody z przyczyn dotyczących zamawiającego. Jednakże w tym przypadku zamawiający może potrącić to, co przyjmujący zamówienie oszczędził z powodu zaniechania dzieła.

Art. 493. § 1. Gdy dzieło przed oddaniem ulegnie utracie skutkiem wypadku, przyjmujący zamówienie nie może żądać wynagrodzenia, chybaby zamawiający dopuścił się przedtem zwłoki w odbiorze.

§ 2. Zamawiający może żądać zwrotu wartości dostarczonego przez siebie materiału, jeżeli przyjmujący zamówienie był w zwłoce, a nie dowiedzie, że utrata dzieła byłaby nastąpiła, chociażby oddał dzieło w czasie właściwym.

§ 3. Jeżeli dzieło uległo zniszczeniu skutkiem wadliwości materiału, dostarczonego przez zamawiającego, przyjmujący zamówienie, jeśli zwrócił uwagę zamawiającego na wadliwość materiału, ma prawo żądać godziwego wynagrodzenia za wykonaną pracę.

Art. 494. Jeżeli wykonanie dzieła wymaga współdziałania zamawiającego, przyjmujący może, gdy zamawiający nie współdziała, wyznaczyć mu odpowiedni termin z zagrożeniem odstąpienia, a po jego bezskutecznym upływie od umowy odstąpić.

Art. 495. Zamawiający obowiązany jest odebrać dzieło, które przyjmujący zamówienie oddaje mu zgodnie ze swem zobowiązaniem.

R o z d z i a ł V.

Rozwiązanie umowy.

Art. 496. Dopóki dzieło nie jest skończone, zamawiający może w każdej chwili odstąpić od umowy za zapłatą umówionego wynagrodzenia; może jednak potrącić to, co przyjmujący zamówienie oszczędził z powodu zaniechania dzieła.

Art. 497. § 1. Umowa o dzieło, którego wykonanie zależy od osobistych przymiotów przyjmującego zamówienie, rozwiązuje się skutkiem jego śmierci lub niezdolności do pracy. Przyjmujący zamówienie lub jego spadkobiercy mogą żądać zwrotu ceny przygotowanego materiału i zapłaty części wynagrodzenia, odpowiadającej wykonanej pracy, o ile jedno i drugie ma wartość dla zamawiającego.

§ 2. Jeżeli umrze zamawiający, spadkobiercy jego są nadal umową związani.

D z i a ł III.

Zlecenie.

R o z d z i a ł I.

Przepisy ogólne.

Art. 498. § 1. Przez umowę zlecenia przyjmujący zlecenie zobowiązuje się do dokonania określonej czynności dla dającego zlecenie.

§ 2. Umowy o świadczenie usług, nieuregulowane jako szczególny rodzaj umowy, podlegają przepisom o zleceniu.

Art. 499. Zlecenie, dotyczące czynności prawnej, obejmuje, w braku odmiennej umowy umocowanie do wykonania czynności w imieniu dającego zlecenie.

Art. 500. § 1. Jeżeli z umowy lub z okoliczności nie wynika, że przyjmujący zlecenie zobowiązał się wykonać je bez wynagrodzenia, uważa się, że zlecenie ma być wykonane za wynagrodzeniem.

§ 2. Gdy w umowie nie określono wysokości wynagrodzenia, należy się wynagrodzenie, odpowiadające nakładowi pracy.

Art. 501. § 1. Kto jest ustanowiony przez władzę do spełniania czynności dla drugich, albo kto zawodowo tem się trudni, powinien, jeżeli nie chce przyjąć zlecenia, zawiadomić o tem niezwłocznie dającego zlecenie.

§ 2. Taki sam obowiązek ciąży na osobie, która dającemu zlecenie oświadczyła gotowość załatwiania czynności pewnego rodzaju.

§ 3. Zaniechanie zawiadomienia pociąga za sobą odpowiedzialność za wynikłą stąd szkodę.

R o z d z i a ł II.

Obowiązki stron.

Art. 502. § 1. Przyjmujący zlecenie powinien je wykonać sumiennie i ze starannością, jakiej wymaga rodzaj czynności.

§ 2. Może bez uprzedniej zgody dającego zlecenie odstąpić od wskazanego sposobu wykonania zlecenia, gdy nie ma możliwości uzyskania tej zgody, a zachodzi uzasadniony powód do przypuszczenia, że dający zlecenie zgodziłby się na zmianę, gdyby wiedział o istniejącym stanie rzeczy.

Art. 503. § 1. Przyjmujący zlecenie ma prawo powierzyć wykonanie zlecenia osobie trzeciej tylko wtedy, gdy wynika to z umowy lub ze zwyczaju, albo gdy go do tego zmuszają okoliczności.

§ 2. W przypadkach takich obowiązany jest donieść natychmiast dającemu zlecenie o osobie i miejscu zamieszkania swego zastępcy i wówczas odpowiada tylko za winę w wyborze zastępcy.

§ 3. Zastępca odpowiedzialny jest za swe czynności również wobec dającego zlecenie.

§ 4. W przypadkach, gdy przyjmujący zlecenie odpowiada za czynności swego zastępcy jak za swe własne czynności, ich odpowiedzialność jest solidarna.

Art. 504. Jeżeli przyjmujący zlecenie powierza jego wykonanie osobie trzeciej, nie będąc do tego uprawniony, odpowiada także za przypadkową utratę lub uszkodzenie rzeczy dającego zlecenie, które w przeciwnym razie nie byłoby nastąpiło.

Art. 505. Kto zobowiązał się wykonać zlecenie bez wynagrodzenia, odpowiada tylko za szkodę, wyrządzoną rozmyślnie lub wskutek braku staranności, jakiej zwykł dokładać we własnych sprawach.

Art. 506. § 1. Przyjmujący zlecenie powinien udzielać dającemu zlecenie potrzebnych wiadomości o przebiegu sprawy, a po wykonaniu zlecenia lub po wcześniejszym rozwiązaniu umowy złożyć mu sprawozdanie.

§ 2. Powinien mu wydać wszystko, co przy wykonaniu zlecenia dla niego uzyskał, choćby działając w imieniu własnym, w szczególności powinien przelać na niego wierzytelności, jakie nabył we własnym imieniu na jego rachunek.

Art. 507. Przyjmującemu zlecenie nie wolno używać rzeczy i kapitałów dającego zlecenie. Od kapitałów,

zatrzymanych ponad potrzebę, powinien płacić dającemu zlecenie odsetki ustawowe.

Art. 508. Dający zlecenie powinien zwrócić przyjmującemu zlecenie wydatki i nakłady, poczynione przez niego celem należytego wykonania zlecenia, wraz z odsetkami ustawowemi od chwili, kiedy wydatki i nakłady były uczynione, oraz zwolnić go od zobowiązań, które przyjmujący zlecenie w powyższym celu zaciągnął w imieniu własnem.

Art. 509. Jeżeli wykonanie zlecenia wymaga wydatków i nakładów, dający zlecenie winien na żądanie przyjmującego udzielić mu odpowiedniej zaliczki.

Art. 510. W przypadku płatnego zlecenia wynagrodzenie należy uiszczyć, w braku odmiennej umowy, po wykonaniu zlecenia.

Art. 511. Jeżeli kilka osób dało lub przyjęło zlecenie wspólnie, odpowiadają względem drugiej strony solidarnie.

R o z d z i a ł III.

Wygaśnięcie zlecenia.

Art. 512. § 1. Dający zlecenie może odwołać je w każdym czasie, powinien jednak w takim przypadku zwrócić przyjmującemu zlecenie wydatki i nakłady, jakie ten poczynił celem należytego wykonania zlecenia; w przypadku płatnego zlecenia obowiązany jest zapłacić mu część wynagrodzenia, odpowiadającą jego dotychczasowym czynnościom, oraz jeżeli odwołanie nastąpiło bez ważnego powodu, naprawić wynikłą stąd szkodę.

§ 2. Przyjmującemu zlecenie wolno również w każdym czasie przez wypowiedzenie uchylić się od wykonania zlecenia. Jeżeli jednak zlecenie było płatne, a wypo-

wiedzenie nastąpiło bez ważnego powodu, przyjmujący zlecenie odpowiada za szkodę.

§ 3. Zrzeczenie się zgóry prawa odwołania lub wypowiedzenia z ważnych powodów jest nieważne.

Art. 513. Jeżeli odwołanie lub wypowiedzenie zlecenia nastąpiło w czasie nieodpowiednim, strona odwołująca lub wypowiadająca obowiązana jest naprawić wynikłą stąd szkodę.

Art. 514. W braku odmiennej umowy zlecenie nie wygasa ani wskutek śmierci dającego zlecenie, ani skutkiem okoliczności, że dający zlecenie stał się niezdolnym do działań prawnych; chociażby jednak zlecenie wygasło, przyjmujący zlecenie powinien, o ile z przerwania powierzonych mu czynności mogłaby wyniknąć szkoda, prowadzić te czynności nadal, dopóki spadkobiercy albo przedstawiciel ustawowy dającego zlecenie nie będą mogli zarządzić inaczej.

Art. 515. W braku odmiennej umowy zlecenie wygasa wskutek śmierci przyjmującego zlecenie. Jego spadkobiercy powinni niezwłocznie donieść o jego śmierci dającemu zlecenie i, o ile z przerwania powierzonych przyjmującemu zlecenie czynności mogłaby wyniknąć szkoda, prowadzić te czynności nadal, dopóki dający zlecenie nie będzie mógł zarządzić inaczej.

Art. 516. Jeżeli zlecenie wygasło, uważa się je mimo to za istniejące na korzyść przyjmującego zlecenie aż do chwili, kiedy dowiedział się o wygaśnięciu zlecenia.

D z i a ł IV.

Pośrednictwo.

Art. 517. Kto przyrzeka drugiemu wynagrodzenie za nastręczenie sposobności do zawarcia umowy z inną

osobą, albo za pośredniczenie przy zawarciu takiej umowy, obowiązany jest zapłacić wynagrodzenie tylko wtedy, gdy umowa zostanie zawarta wskutek zabiegów pośrednika.

Art. 518. Jeżeli strony nie oznaczyły wysokości wynagrodzenia, należy się wynagrodzenie, określone przez zwyczaj.

Art. 519. § 1. Jeżeli za następczenie sposobności do zawarcia umowy o pracę, o najem mieszkania lub o zbycie nieruchomości, albo za pośrednictwo przy zawarciu takich umów umówiono się o wynagrodzenie niewspółmiernie wysokie, sąd na wniosek dłużnika może je obniżyć.

§ 2. Po zapłacie wynagrodzenia obniżenie jest niedopuszczalne.

Art. 520. Pośrednik ma prawo żądać zwrotu wydatków tylko wtedy, gdy prawo takie wynika z umowy.

Art. 521. Pośrednik traci prawo do wynagrodzenia oraz do zwrotu wydatków, jeżeli pośredniczył także na korzyść drugiej strony mimo zakazu zawartego w umowie, albo w sposób przeciwny wymaganiom dobrej wiary i zwyczajom uczciwego obrotu.

Art. 522. Przepisy działu niniejszego nie uchybiają odmiennym przepisom o prawach i obowiązkach pośredników i agentów handlowych i giełdowych oraz zawodowych pośredników pracy.

D z i a ł V.

Przechowanie.

R o z d z i a ł I.

Przepisy ogólne.

Art. 523. § 1. Przez umowę o przechowanie przechowawca zobowiązuje się czuwać przez czas oznaczony

lub nieoznaczony nad zachowaniem w stanie niepogorszonym rzeczy ruchomej, oddanej na przechowanie.

§ 2. Jeżeli ani z umowy, ani z okoliczności nie wynika, że przechowawca zobowiązał się przechować rzecz bez wynagrodzenia, uważa się, że rzecz ma być przechowana za wynagrodzeniem.

Art. 524. W przypadkach płatnego przechowania, jeżeli w umowie nie określono wysokości wynagrodzenia, należy się wynagrodzenie oznaczone przez obowiązującą taryfę. W braku taryfy wysokość wynagrodzenia oznacza sąd z uwzględnieniem zwyczajów miejscowych albo zasad słuszności.

R o z d z i a ł II.

Obowiązki stron.

Art. 525. § 1. Przechowawca powinien czuwać nad rzeczą w sposób, do jakiego się zobowiązał, a w braku umowy w tym względzie w sposób, jaki wynika z przyjętego zwyczaju lub z natury przechowywanej rzeczy.

§ 2. Ma prawo i obowiązek zmienić miejsce i sposób przechowania rzeczy, w umowie określone, gdy okaże się to konieczne celem ochrony rzeczy od utraty lub uszkodzenia. Jeżeli uprzednie uzyskanie zgody składającego jest możliwe, przechowawca powinien postarać się o nią przed dokonaniem zmiany.

Art. 526. Jeżeli używanie rzeczy nie jest konieczne do zachowania jej w stanie niepogorszonym, nie wolno przechowawcy używać jej bez pozwolenia składającego.

Art. 527. § 1. Przechowawca nie ma prawa oddawać rzeczy na przechowanie innej osobie, chyba, że go do tego zmuszają okoliczności.

§ 2. W przypadkach, gdy mu prawo takie służy, obowiązany jest donieść niezwłocznie składającemu, gdzie i u kogo rzecz złożył i odpowiada wówczas tylko za winę w wyborze tej osoby.

§ 3. Zastępca w przechowaniu odpowiedzialny jest za swe czynności również względem składającego.

§ 4. W przypadkach, gdy przechowawca odpowiada za czynności swego zastępcy, jak za swe własne czynności, odpowiedzialność ich jest solidarna.

Art. 528. Jeżeli przechowawca przyjął rzecz na przechowanie bez wynagrodzenia, odpowiada tylko za szkodę, wyrządzoną rozmyślnie lub wskutek braku staranności, jakiej zwykł dokładać przy przechowaniu rzeczy własnych.

Art. 529. Jeżeli przechowawca zmieni bezprawnie miejsce lub sposób przechowania rzeczy, albo bez pozwolenia składającego i bez potrzeby używa rzeczy złożonej albo, nie mając do tego prawa, odda ją na przechowanie komu innemu, odpowiada także za przypadkową utratę lub uszkodzenie rzeczy, które w przeciwnym razie nie byłoby nastąpiło.

Art. 530. Składający powinien zwrócić przechowawcy wydatki i nakłady, połączone z należym przechowaniem rzeczy, wraz z odsetkami ustawowemi od chwili ich skutecznienia, oraz zwolnić przechowawcę od zobowiązań, które ten zaciągnął w imieniu własnem; powinien udzielić mu na żądanie odpowiedniej zaliczki.

Art. 531. Składający odpowiada za szkodę, jakiej przechowawca doznał skutkiem właściwości rzeczy przechowywanej, chyba że przechowawca w chwili przyjęcia rzeczy wiedział lub wiedzieć był powinien o jej niebezpiecznych właściwościach.

Art. 532. § 1. W przypadkach płatnego przechowania składający powinien, w braku odmiennej umowy, zapłacić przechowawcy wynagrodzenie najpóźniej przy odbiorze rzeczy.

§ 2. Jeżeli odbiór nastąpił przed upływem umówionego terminu, przechowawcy należy się tylko odpowiednia część wynagrodzenia.

Art. 533. Gdy kilka osób wspólnie przyjęło lub oddało rzecz na przechowanie, odpowiadają względem drugiej strony solidarnie.

R o z d z i a ł III.

Zakończenie przechowania.

Art. 534. § 1. Składający ma prawo żądać w każdym czasie zwrotu rzeczy, chociażby oznaczono dłuższy czas przechowania.

§ 2. Przechowawca może żądać odebrania rzeczy przed upływem czasu, oznaczonego w umowie, jeżeli zachodzą ważne ku temu powody. Jeżeli czas przechowania nie był oznaczony, albo jeżeli rzecz była przyjęta na przechowanie bez wynagrodzenia, przechowawca może żądać odebrania rzeczy w każdym czasie, byleby jej zwrot nie nastąpił w chwili nieodpowiedniej dla składającego.

Art. 535. Zwrot rzeczy powinien nastąpić w miejscu, gdzie miała być przechowywana.

Art. 536. § 1. Przechowawca powinien zwrócić rzecz składającemu, chociażby osoba trzecia rościła sobie do niej prawo.

§ 2. Jeżeli przechowawca otrzyma sądowy zakaz zwrotu rzeczy składającemu, powinien niezwłocznie zawiadomić go o tem.

Art. 537. Przepisy działu niniejszego nie uchybiają przepisom, dotyczącym depozytu sądowego i przechowania u innych władz publicznych, oraz przepisom prawa o domach składowych.

D z i a ł VI.

Odpowiedzialność i prawo zastawu utrzymujących hotele, zajazdy i podobne zakłady.

Art. 538. § 1. Osoby, utrzymujące zarobkowo hotele, zajazdy i podobne zakłady, odpowiadają za szkody, poniesione przez gości wskutek utraty lub uszkodzenia rzeczy przez nich wniesionych, chybaby udowodniły, że szkodę spowodował sam gość lub osoba, towarzysząca mu albo go odwiedzająca, albo że szkoda wynikła z właściwości samej rzeczy lub skutkiem nieprzewidzianego wypadku, któremu nie można było zapobiec nawet przy dołożeniu najwyższego stopnia staranności.

§ 2. Wylączenie lub ograniczenie tej odpowiedzialności przez ogłoszenie nie ma skutku prawnego.

Art. 539. Za wniesione uważa się rzeczy, które oddano utrzymującemu zakład lub jego służbie, albo umieszczono w miejscu przez nich wskazanem lub na ten cel przeznaczonem.

Art. 540. § 1. Poszkodowany traci prawo do odszkodowania, jeżeli po otrzymaniu wiadomości o szkodzie nie zawiadomi niezwłocznie utrzymującego zakład.

§ 2. Odszkodowania nie można dochodzić sędownie po upływie miesięcy sześciu od daty otrzymania wiadomości o szkodzie.

§ 3. Przepisów artykułu niniejszego nie stosuje się, gdy utrzymujący zakład przyjął rzeczy na przechowanie, albo gdy jemu lub jego służbie można poczytać zły zamiar lub rażące niedbalstwo.

Art. 541. Jeżeli ani utrzymującemu zakład, ani jego służbie nie można poczytać złego zamiaru lub rażącego niedbalstwa, odszkodowanie polega na zapłacie zwykłej wartości rzeczy utraconej, a w przypadku uszkodzenia na zapłacie sumy pieniężnej, potrzebnej do przywrócenia rzeczy do stanu poprzedniego.

Art. 542. W razie utraty lub uszkodzenia kosztowności, pieniędzy, papierów wartościowych lub przedmiotów sztuki, utrzymujący zakład odpowiada za pełną szkodę tylko wtedy, gdy przyjął je na przechowanie, albo gdy można poczytać jemu lub jego służbie zły zamiar lub rażące niedbalstwo. W innych przypadkach odszkodowanie nie może przenosić tysiąca złotych dla każdego z poszkodowanych gości.

Art. 543. Narówni z utrzymującymi hotele, zajazdy i podobne zakłady, odpowiadają przedsiębiorcy zakładów kąpielowych i wagonów sypialnych za rzeczy, które goście zazwyczaj z sobą przynoszą.

Art. 544. Celem zabezpieczenia roszczeń, wynikających z goszczenia i żywienia, oraz wydatków, poczynionych na gości, służy utrzymującym hotele, zajazdy i podobne zakłady, narówni z wynajmującymi, ustawowe prawo zastawu na rzeczach, wniesionych przez gości.

D z i a ł VII.

Depozyt nieprawidłowy.

Art. 545. § 1. Jeżeli oddano na przechowanie sumę pieniężną bez zastrzeżenia, że zwrócone być mają te same sztuki pieniędzy, przechowawca ma prawo rozporządzać otrzymaną sumą. Czas i miejsce zwrotu określa się według przepisów o przechowaniu, pozatem stosuje się odpowiednio do takiej umowy przepisy o pożyczce.

§ 2. Jeżeli oddano na przechowanie papiery wartościowe lub rzeczy zamienne inne niż pieniądze, przepisy powyższe stosuje się wówczas, gdy było wyraźnie zastrzeżone, że przechowawca może rozporządzać rzeczami oddanymi na przechowanie i ma zwrócić tylko taką samą ilość rzeczy tego samego gatunku i takiej samej jakości.

TYTUŁ XII.

Spółka.

R o z d z i a ł I.

Przepisy ogólne.

Art. 546. Przez umowę spółki spółnicy zobowiązują się dążyć do osiągnięcia wspólnego celu gospodarczego przez działanie w sposób oznaczony, w szczególności przez wniesienie wkładów.

Art. 547. § 1. W braku odmiennej umowy wkłady są równe.

§ 2. Wkład spółnika może polegać na wniesieniu do spółki własności lub innych praw, na dozwoleniu używania rzeczy lub praw, albo na wykonywaniu pracy.

§ 3. Domniemywa się, że rzeczy, które spółnik zobowiązał się wnieść do spółki, mają być wniesione na własność.

Art. 548. Rzeczy i prawa, wniesione tytułem wkładu, a także nabyte lub uzyskane dla spółki w jakibądź sposób w czasie jej istnienia, stanowią majątek spółki.

Art. 549. Przez czas trwania spółki żaden ze spółników nie może domagać się podziału majątku spółki.

Art. 550. Umowa spółki powinna być pismem stwierdzona.

Art. 551. § 1. Zmiana postanowień umowy spółki wymaga zgody wszystkich spółników.

§ 2. Nieważne są postanowienia umowy spółki, według których może być dokonana bez zgody wszystkich spółników istotna jej zmiana.

R o z d z i a ł II.

Stosunki wewnętrzne spółki.

Art. 552. § 1. Każdy spółnik ma prawo i obowiązek prowadzenia spraw spółki.

§ 2. Każdy spółnik może prowadzić bez uprzedniej uchwały spółników sprawę, nie przekraczając zakresu zwykłych czynności spółki.

§ 3. Jeżeli jednak przed załatwieniem takiej sprawy choćby jeden z pozostałych spółników sprzeciwi się jej przeprowadzeniu, potrzeba uprzedniej uchwały spółników.

§ 4. Spółnik może bez uchwały spółników wykonać czynność nagłą, której zaniechanie mogłoby wyrządzić spółce niepowetowane straty.

Art. 553. Uchwały spółników zapadają jednomyślnie.

Art. 554. § 1. Prowadzenie spraw spółki może być powierzone jednemu lub kilku spółnikom bądź na mocy umowy spółki, bądź na podstawie późniejszej uchwały. W tym razie pozostali spółnicy są wyłączeni od prowadzenia spraw spółki.

§ 2. Jeżeli prowadzenie spraw spółki powierzono kilku spółnikom, stosuje się co do sposobu prowadzenia spraw przepisy o prowadzeniu spraw przez wszystkich spółników z tą różnicą, że uchwałę wszystkich spółników zastępuje uchwała spółników, którym prowadzenie spraw spółki zostało powierzone.

Art. 555. Prawa i obowiązki spółników, prowadzących sprawy spółki, ocenia się, w stosunku między nimi a spółką, według przepisów o zleceniu, a w przypadkach, gdy spółnik działa imieniem spółki, nie posiadając prawa prowadzenia jej spraw, albo gdy spółnik, uprawniony do prowadzenia spraw, przekracza swą władzę — według przepisów o prowadzeniu cudzych spraw bez zlecenia.

Art. 556. § 1. Jeżeli spółka trwa dłużej niż rok, spółnicy, prowadzący jej sprawy, powinni składać rachunki corocznie.

§ 2. Spółnik, prowadzący sprawy spółki, nie otrzymuje wynagrodzenia za pracę osobistą.

Art. 557. § 1. Prowadzenie spraw spółki może być powierzone na mocy umowy spółki lub uchwały spółników osobom trzecim nawet z wyłączeniem spółników.

§ 2. Odwołanie tego upoważnienia lub jego ograniczenie może nastąpić tylko na mocy uchwały spółników lub przez sąd z ważnych powodów. Ważnym powodem jest w szczególności dopuszczenie się przez prowadzących sprawy spółki ciężkiego naruszenia obowiązków, albo utrata zdolności do dobrego prowadzenia spraw.

Art. 558. § 1. Jeżeli prowadzenie spraw spółki powierzono jednemu lub niektórym ze spółników, z wyłączeniem pozostałych, wówczas odwołanie tego upoważnienia lub jego ograniczenie może nastąpić tylko z ważnych powodów na podstawie uchwały pozostałych spółników, lub przez sąd na żądanie większości spółników.

§ 2. Spółnik może wypowiedzieć powierzone sobie w umowie spółki prowadzenie jej spraw tylko z ważnych

powodów. Do wypowiedzenia stosuje się odpowiednio przepisy o wypowiedzeniu zlecenia.

Art. 559. W przypadku, gdy spółnik zobowiązał się wnieść do spółki rzeczy inne niż pieniądze na własność lub do używania, wówczas do jego obowiązku świadczenia, odpowiedzialności z tytułu rękojmi i ponoszenia niebezpieczeństwa stosuje się odpowiednio przepisy już to o sprzedaży, już to o najmie.

Art. 560. Spółnik nie jest obowiązany do podwyższenia umówionego wkładu, ani do uzupełnienia wkładu, zmniejszonego wskutek strat.

Art. 561. Spółnik nie może potrącać ze szkodami, za które odpowiada, korzyści, jakich przysporzył spółce w innych sprawach.

Art. 562. Spółnik obowiązany jest powstrzymać się od wszelkiej działalności, sprzecznej z interesami spółki.

Art. 563. § 1. Każdy spółnik ma prawo do równego udziału w zyskach i uczestniczy w stratach w tym samym stosunku, bez względu na rodzaj i wartość wkładu.

§ 2. W umowie spółki można inaczej ustalić stosunek udziału spółników w zyskach i stratach, a nawet zwolnić jednego lub kilku spółników w zupełności od udziału w stratach.

§ 3. Spółnik, który wniósł tytułem wkładu swą pracę, nie uczestniczy w stratach, jeżeli umowa spółki nie stanowi inaczej.

§ 4. Ustalony w umowie stosunek udziału spółników w zyskach odnosi się w razie wątpliwości także do udziału w stratach.

Art. 564. § 1. Spółnik może żądać podziału i wypłaty zysków dopiero po rozwiązaniu spółki.

§ 2. Jeżeli spółkę zawarto na dłuższy okres czasu,

spólnicy mogą żądać podziału i wypłaty całości zysków z końcem każdego roku obrachunkowego.

Art. 565. § 1. W stosunku do spółki spółnikowi nie wolno rozporządzać prawami, służącymi mu z tytułu należenia do niej, z wyjątkiem praw do świadczeń w pieniądzu lub innych rzeczach, przypadających mu w czasie trwania spółki jako udział w zyskach, zwrot wydatków, wynagrodzenie za prowadzenie spraw, oraz praw z tytułu podziału majątku po ustąpieniu spółnika lub rozwiązaniu spółki.

§ 2. Jeżeli spółnik przyjmie sobie spółnika lub ustąpi osobie trzeciej w całości lub w części prawa, służące mu z tytułu należenia do spółki, to ani jego spółnik, ani ta osoba trzecia nie zyskują charakteru spółnika w stosunku do spółki, a w szczególności nie mogą zasięgać wiadomości o stanie jej interesów.

R o z d z i a ł III.

Stosunek do osób trzecich.

Art. 566. Domniemywa się, że spółnik jest umocowany do reprezentowania spółki w granicach, w których ma prawo prowadzenia jej spraw.

Art. 567. Za zobowiązania spółki względem osób trzecich spółnicy odpowiadają majątkiem spółki bez ograniczenia, osobistym zaś majątkiem według ogólnych przepisów o odpowiedzialności spółdłużników.

Art. 568. Spółnik może odmówić zaspokojenia wierzyciela spółki, dopóki wierzyciel spółki może się zaspokoić przez potrącenie swojej wierzytelności z wierzytelnością, jaka służy spółce przeciwko niemu.

Art. 569. § 1. W czasie trwania spółki spółnik nie może żądać od dłużnika spółki zapłaty przypadającego nań udziału w wierzytelności spółki, ani wierzycielowi osobistemu przedstawiać do potrącenia wierzytelności spółki.

§ 2. Dłużnik spółki nie może przedstawić spółce do potrącenia wierzytelności, jaka mu służy przeciwko jednemu ze spółników.

R o z d z i a ł IV.

Ustąpienie spółników ze spółki.

Art. 570. Przystaje się być spółnikiem przez:

- 1) śmierć;
- 2) upadłość;
- 3) pozbawienie lub ograniczenie zdolności do działań prawnych;
- 4) wypowiedzenie udziału lub wystąpienie ze spółki z ważnych powodów;
- 5) wyłączenie ze spółki;
- 6) wypowiedzenie udziału przez osobistego wierzyciela spółnika.

Art. 571. Jeżeli umowa spółki stanowi, że w razie śmierci spółnika spółka ma istnieć nadal z jego spadkobiercami, wówczas wchodzą oni do spółki z mocy prawa; służą im wszystkim wspólnie te prawa, jakie miał zmarły spółnik. Do wykonywania tych praw winni wskazać spółce jedną osobę. Czynności, dokonane przez pozostałych spółników przed takim wskazaniem, są dla spadkobierców spółnika wiążące.

Art. 572. § 1. Jeżeli spółkę zawarto na czas nieoznaczony, spółnik może wypowiedzieć swój udział na trzy miesiące przed końcem roku obrachunkowego.

§ 2. Z ważnych powodów spółnik może wystąpić ze spółki natychmiast i bez wypowiedzenia, chociażby spółka była zawarta na czas oznaczony. Odmienne postanowienie umowy jest nieważne.

§ 3. Wypowiedzenie lub oświadczenie o wystąpieniu skutecznia się przez zawiadomienie pozostałych spółników lub osób, umocowanych do reprezentowania spółki.

Art. 573. § 1. Z ważnych powodów spółnik może być wyłączony ze spółki jednomyślną uchwałą pozostałych spółników.

§ 2. Odmienne postanowienie umowy jest nieważne.

Art. 574. § 1. W czasie trwania spółki wierzyciele spółnika mogą uzyskać zajęcie tylko tych praw, służących spółnikowi z tytułu należenia do spółki, którymi spółnikowi wolno w stosunku do niej rozporządzać.

§ 2. Jeżeli w ciągu ostatnich sześciu miesięcy przeprowadzono bezskutecznie egzekucję z ruchomości spółnika, wówczas jego wierzyciel osobisty, który na podstawie prawomocnego tytułu egzekucyjnego uzyskał zajęcie praw, służących spółnikowi na wypadek jego ustąpienia ze spółki lub jej rozwiązania, może wypowiedzieć jego udział w spółce na trzy miesiące przed upływem roku obrachunkowego, nawet gdy spółka była zawarta na czas oznaczony. Jeżeli umowa spółki przewiduje krótszy termin wypowiedzenia, wierzyciel może skorzystać z terminu umownego.

Art. 575. § 1. Ze spółnikiem, ustępującym ze spółki, albo z jego spadkobiercami należy dokonać rozliczenia. W tym celu majątek spółki będzie oszacowany według jego rzeczywistej wartości w chwili ustąpienia spółnika i przypadający spółnikowi udział będzie wypłacony

w pieniądzech. Przy ustaleniu wysokości udziału stosuje się odpowiednio przepisy o likwidacji spółki.

§ 2. Rzeczy, oddane spółce przez spółnika tylko do używania, zwraca się w naturze.

§ 3. Jeżeli przy rozliczeniu udział spółnika ustępującego okaże się bierny, spółnik jest obowiązany zapłacić spółce przypadającą nań część niedoboru.

§ 4. Spółnik ustępujący albo jego spadkobiercy uczestniczą w zyskach i stratach ze spraw jeszcze niezaoczonych, nie mają jednak wpływu na ich prowadzenie, a mogą tylko żądać wyjaśnień, rachunków i podziału zysków i strat z końcem każdego roku obrachunkowego.

§ 5. Przepisy powyższe stosuje się również w przypadku, gdy wskutek ustąpienia wszystkich spółników z wyjątkiem jednego spółka ulega rozwiązaniu.

R o z d z i a ł V.

Rozwiązanie spółki.

Art. 576. Rozwiązanie spółki następuje:

- 1) z powodów, przewidzianych w umowie;
- 2) jeżeli jej cel został osiągnięty lub stał się niemożliwy do osiągnięcia;
- 3) jeżeli pozostał w niej tylko jeden spółnik wskutek ustąpienia innych;
- 4) wskutek jednomyślnej uchwały spółników;
- 5) wskutek wyroku sądowego, orzekającego jej rozwiązanie.

Art. 577. Spółkę uważa się za przedłużoną milcząco na czas nieoznaczony, jeżeli mimo istnienia powodów rozwiązania, przewidzianych w umowie, prowadzi ona nadal swe czynności za zgodą wszystkich spółników.

Art. 578. § 1. Każdy spółnik może żądać z ważnych powodów rozwiązania spółki przez sąd.

§ 2. Odmienne postanowienie umowy jest nieważne.

R o z d z i a ł VI.

Likwidacja spółki.

Art. 579. W razie rozwiązania spółki odbywa się likwidacja jej majątku w sposób, przewidziany w umowie spółki, a w braku umowy co do likwidacji, w sposób wskazany w artykułach poniższych.

Art. 580. Aż do ukończenia likwidacji majątku rozwiązanej spółki uważa się spółkę za istniejącą, o ile cel likwidacji tego wymaga, zarówno w stosunku między spółnikami, jak i wobec osób trzecich.

Art. 581. Prawo prowadzenia spraw spółki, służące spółnikowi z mocy umowy spółki lub późniejszej uchwały, wygasa z chwilą rozwiązania spółki, uważa się jednak za istniejące na korzyść spółnika aż do chwili, w której o rozwiązaniu spółki się dowiedział.

Art. 582. § 1. Likwidację przeprowadzają wszyscy spółnicy łącznie.

§ 2. Spadkobiercy spółnika winni wskazać spółce do wykonywania ich praw jedną osobę. Czynności, dokonane przez pozostałych spółników przed takim wskazaniem, są dla spadkobierców spółnika wiążące.

§ 3. Na miejsce spółnika upadłego wchodzi zarządca masy upadłości.

Art. 583. § 1. Spółnicy mogą jednomyślną uchwałą wyznaczyć do przeprowadzenia likwidacji jednego lub kilku likwidatorów w liczbie nieparzystej z pośród siebie lub z poza swego grona.

§ 2. W braku zgody spółników co do osoby likwidatora lub z innych ważnych powodów sąd na wniosek spółnika lub innej osoby interesowanej może ustanowić jednego lub kilku likwidatorów.

Art. 584. Likwidatorowie mogą być odwołani na mocy jednomyślnej uchwały spółników.

Art. 585. § 1. Z ważnych powodów może sąd na wniosek spółnika lub innej osoby interesowanej odwołać likwidatorów.

§ 2. Likwidatorów, ustanowionych przez sąd, tylko sąd może odwołać.

§ 3. Odmienne postanowienia umowy są nieważne.

Art. 586. § 1. Likwidacja ma na celu ukończenie spraw bieżących, wykonanie zobowiązań oraz ściągnięcie wierzytelności i wogóle zrealizowanie masy czynnej. Nowe sprawy można podejmować tylko o tyle, o ile jest to konieczne w celu zakończenia dawnych. Sumy, potrzebne do spłaty długów niewymagalnych lub spornych, składa się do depozytu sądowego.

§ 2. Osoby, przeprowadzające likwidację, załatwiają sprawy, wchodzące w zakres likwidacji, większością głosów.

Art. 587. Domniemywa się, że osoby, przeprowadzające likwidację, są umocowane do reprezentowania spółki w granicach, w których są upoważnione do prowadzenia jej spraw.

Art. 588. § 1. Z pozostałości po zapłaceniu długów spółki i zachowaniu sum, potrzebnych do spłaty należności niezaspokojonych, zwraca się spółnikom przedewszystkiem wkłady, przyczem za wkłady niepieniężne płaci się ich cenę, oznaczoną w umowie spółki, a w braku takiego oznaczenia zwraca się wartość, jaką wkłady mia-

ły w chwili wniesienia. Wartość wkładu pracy osobistej, użytkowania lub używania rzeczy nie ulega zwrotowi.

§ 2. Rzeczy, oddane spółce przez spółników tylko do używania, zwraca się w naturze, według zasad o zwrocie rzeczy najętej.

Art. 589. Przewyżka, pozostała po pokryciu wszystkich długów oraz zwrocie wkładów, dzieli się między spółników według stosunku, w jakim uczestniczą w zyskach.

Art. 590. Ani umowa spółki, ani uchwała spółników nie mogą przewidywać spłaty udziałów poszczególnych spółników poniżej rzeczywistej wartości w chwili ostatecznego ustalenia udziałów.

Art. 591. Gdyby majątek spółki nie wystarczał na spłatę długów i zwrot wkładów, niedobór dzieli się między spółników w stosunku, w jakim uczestniczą w stratach. W przypadku niewypłacalności jednego ze spółników przypadająca nań część niedoboru dzieli się między pozostałych spółników w tym samym stosunku.

TYTUŁ XIII.

Renta i dożywocie.

D z i a ł I.

Renta.

Art. 592. Przez umowę o rentę jedna ze stron zobowiązuje się do oznaczonych świadczeń okresowych w pieniądzach lub innych rzeczach zamiennych na rzecz drugiej strony lub osoby trzeciej.

Art. 593. Jeżeli nie oznaczono inaczej terminów płatności renty, rentę pieniężną należy uiszczać mie-

sięcznie zgóry, renta zaś, polegająca na świadczeniu innych rzeczy zamiennych, jest płatna w terminach, wskazanych przez jej właściciela i cel.

Art. 594. Jeżeli uprawniony dożył dnia płatności renty, płatnej zgóry, należy mu się cała renta, przypadająca za dany okres. Jeżeli renta jest płatna zdołu, powinna być zapłacona za okres czasu do dnia, w którym obowiązek ustał.

Art. 595. § 1. Jeżeli z umowy lub z natury rzeczy nic innego nie wynika, należy uiszczać rentę aż do śmierci osoby, na której rzecz ustanowioną została (renta dożywotnia).

§ 2. Jeżeli rentę dożywotnią ustanowiono na rzecz kilku osób, a obowiązek płacenia renty ustał względem niektórych z nich, renta, w braku odmiennej umowy, ulega zmniejszeniu w odpowiednim stosunku.

Art. 596. § 1. Do renty, ustanowionej za wynagrodzeniem, stosuje się odpowiednio przepisy o sprzedaży.

§ 2. Do renty, ustanowionej bez wynagrodzenia, stosuje się odpowiednio przepisy o darowiznie.

Art. 597. Przepisy działu niniejszego stosuje się, w braku odmiennych przepisów, również do wszelkich rent, powstałych z tytułów innych niż umowne.

Art. 598. Przepisy działu niniejszego nie uchybiają przepisom, dotyczącym ubezpieczenia na życie w zakładach ubezpieczeń.

D z i a ł II.

Umowa o dożywocie.

Art. 599. § 1. Kto wzamian za prawo własności nieruchomości zobowiąże się do dożywotniego utrzymywania zbywcy (dożywocie, wymowa, wymiar) powinien

w braku odmiennej umowy przyjąć go do wspólności domowej i dostarczać mu mieszkania, ubrania i żywności, odpowiadających stanowi i dotychczasowej stopie życiowej uprawnionego, a także zapewnić mu pomoc i pielęgnowanie w chorobie oraz postarać się własnym kosztem o pogrzeb, odpowiadający zwyczajom miejscowym.

§ 2. Dożywocie można ustanowić także na rzecz małżonka i innych osób bliskich zbywcy nieruchomości.

§ 3. Obowiązki nabywcy nieruchomości mogą również obejmować spełnienie oznaczonych świadczeń na rzecz innych osób.

Art. 600. Umowa o dożywocie powinna być pod nieważnością zawarta w formie aktu notarialnego.

Art. 601. Wpis prawa własności nieruchomości na rzecz zobowiązanego z tytułu dożywocia może nastąpić tylko równocześnie z wpisem praw, z umowy o dożywocie wynikających.

Art. 602. Jeżeli nieruchomość została oddana w posiadanie zobowiązanego przed wpisaniem go jako właściciela, obowiązek utrzymywania dożywotnika rozpoczyna się dopiero od dnia wpisu, w przeciwnym zaś razie od objęcia nieruchomości w posiadanie.

Przepisy wprowadzające kodeks zobowiązań z 27 października 1933 r. (Dz. U. 1933 poz. 599).

Art. XXI. Art. 602 kodeksu zobowiązań nie stosuje się aż do czasu wydania jednolitego prawa hipotecznego.

Art. 603. Jeżeli dożywocie ustanowiono na rzecz kilku osób, ulega ono, w przypadku śmierci jednej z nich, odpowiedniemu zmniejszeniu.

Art. 604. Zobowiązany z tytułu dożywocia może żądać usług w gospodarstwie od dożywotnika tylko wtedy, gdy to było wyraźnie zastrzeżone w umowie i tylko w miarę sił i zdolności dożywotnika.

Art. 605. § 1. Jeżeli wskutek niedopełnienia obowiązków przez zobowiązanego albo z innych przyczyn

wytworzą się między dożywotnikiem a zobowiązanym takie stosunki, że nie można wymagać od stron, aby nadal pozostawały w bezpośredniej ze sobą styczności, sąd, na żądanie którejkolwiek z nich, przyzna dożywotnikowi, wzamian za prawa w umowie określone, odpowiednią rentę dożywotnią.

§ 2. W przypadkach wyjątkowych sąd może, na żądanie zobowiązanego lub dożywotnika, będącego zbywcą nieruchomości, rozwiązać umowę o dożywocie.

Art. 606. Dożywotnik nie może przelać na inną osobę praw, z umowy o dożywocie wynikających.

Art. 607. W przypadku, gdy zobowiązany zbył otrzymaną nieruchomość, dożywotnik może żądać, zamiast świadczeń z umowy wynikających, dożywotniej renty, odpowiadającej wartości jego praw.

Art. 608. § 1. Osoby, względem których dożywotnik ma ustawowy obowiązek alimentacji, mogą żądać uznania umowy o dożywocie za bezskuteczną w stosunku do nich, o ile wskutek zbycia nieruchomości dożywotnik utracił możliwość dopełnienia tego obowiązku.

§ 2. Powyższe prawo zaskarżenia służy tym osobom bez względu na to, czy dożywotnik miał świadomość ich pokrzywdzenia, oraz bez względu na czas zawarcia umowy o dożywocie.

Art. 609. Przepisów działu niniejszego nie stosuje się do umów z zakładami ubezpieczeń.

TYTUŁ XIV.

Gra i zakład.

Art. 610. § 1. Niedopuszczalne jest sądowe dochodzenie wierzytelności, pochodzących z gry lub zakładu.

§ 2. Wierzytelności te nie mogą również być przedmiotem ugody, uznania ani odnowienia.

Art. 611. Za grę uważa się również umowę o dostawę towarów lub papierów wartościowych, jeżeli według wyraźnej lub domniemanej woli stron rzeczywiste spełnienie wzajemnych świadczeń jest wyłączone, a tylko jedna lub druga ze stron obowiązana jest zapłacić różnicę między umówioną ceną sprzedaży a ceną rynkową w czasie wykonania umowy.

Art. 612. Przepisów powyższych nie stosuje się do gier i losowań, zarządzonych lub zatwierdzonych przez państwo oraz do umów zawieranych na giełdach.

TYTUŁ XV.

Przekaz.

Art. 613. Kto przekazuje drugiemu (odbiorcy przekaz) świadczenie osoby trzeciej (przekazanego), upoważnia tem samem odbiorcę przekazu do przyjęcia, a przekazanego do spełnienia świadczenia na rachunek przekazującego.

Art. 614. § 1. Jeżeli przekazany oświadczy odbiorcy, że przekaz przyjmuje, obowiązany jest względem odbiorcy do spełnienia przekazanego świadczenia i może przeciwstawić odbiorcy tylko te zarzuty, które wynikają z treści przekazu, albo służą mu osobiście przeciwko odbiorcy.

§ 2. Przepisy powyższe stosuje się również w przypadku, gdy odbiorcy wydano przekaz piśmienny, na którym znajduje się już oświadczenie przekazanego, że przekaz przyjmuje.

Art. 615. Prawa odbiorcy przeciwko przekazanemu, wynikające z przyjęcia przekazu, przedawniają się z upływem roku.

Art. 616. Jeżeli przekazany odmawia przyjęcia przekazu lub spełnienia świadczenia, albo jeżeli odbiorca nie chce lub nie może uczynić użytku z przekazu, odbiorca winien niezwłocznie zawiadomić o tem przekazującego.

Art. 617. § 1. Przekazujący może przekaz odwołać, dopóki przekazany nie przyjął go wobec odbiorcy, albo nie spełnił świadczenia.

§ 2. Odwołanie jest dokonane z chwilą, gdy doszło do przekazanego.

§ 3. Przekaz uważa się za odwołany, jeżeli w czasie, w którym odwołanie jest możliwe, ogłoszono upadłość przekazującego.

Art. 618. Przepisy tytułu niniejszego stosuje się również w przypadku, gdy przekaz piśmienny wystawiony został na okaziciela jako odbiorcę. W przypadku takim przekazany może spełnić świadczenie na rachunek przekazującego tylko za zwrotem przekazu.

Art. 619. O ile przekazany jest już dłużnikiem przekazującego co do przekazanego świadczenia, jest on obowiązany względem przekazującego do zadośćuczynienia przekazowi.

Art. 620. § 1. Jeżeli zapomocą przekazu ma być umorzony dług przekazującego względem odbiorcy, który przyjął przekaz, odbiorca obowiązany jest wezwać przekazanego do spełnienia świadczenia.

§ 2. Umorzenie długu następuje dopiero przez spełnienie świadczenia, jeżeli nie umówiono się inaczej.

TYTUŁ XVI.

Ugoda.

Art. 621. Przez ugodę strony czynią sobie wzajemne ustępstwa co do istniejącego między nimi stosunku

prawnego w tym celu, aby uchylić spór istniejący lub powstać mogący lub niepewność co do roszczeń, wynikających ze stosunku prawnego, albo by zapewnić realizację tych roszczeń.

Art. 622. § 1. Z powodu błędu można uchylić się od skutków prawnych ugody tylko wtedy, gdy błąd dotyczy stanu faktycznego, który według treści ugody obie strony uważały za niewątpliwy, a spór albo niepewność nie byłyby powstały, gdyby w czasie zawarcia ugody strony wiedziały o prawdziwym stanie rzeczy.

§ 2. To samo dotyczy błędu co do ważności czynności prawnej.

Art. 623. Odnalezienie dowodów co do roszczeń, które były przedmiotem ugody, nie może pozbawić jej mocy prawnej, jeżeli była zawarta w dobrej wierze.

Art. 624. Jeżeli w ugodzie strony zobowiązały się do przeniesienia prawa, stosuje się przepisy o rękojmi przy sprzedaży.

TYTUŁ XVII.

Poręczenie.

R o z d z i a ł I.

Przepisy ogólne.

Art. 625. Przez umowę poręczenia poręczyciel zobowiązuje się względem wierzyciela do wykonania zobowiązania dłużnika w przypadku, gdyby dłużnik zobowiązania nie wykonał.

Art. 626. Kto poręczy za dług nieważny z powodu braku zdolności dłużnika do działań prawnych, powinien wykonać zobowiązanie jako dłużnik główny, jeżeli

w chwili poręczenia wiedział lub powinien był wiedzieć o braku zdolności dłużnika.

Art. 627. Można poręczyć również za dług przyszły do wysokości zgóry oznaczonej, albo za dług warunkowy.

Art. 628. Bezterminowe poręczenie za dług przyszły może być przed powstaniem długu odwołane w każdym czasie.

Art. 629. Jeżeli kto dał drugiemu zlecenie udzielenia kredytu osobie trzeciej, to zlecenie takie, w braku odmiennej umowy, znaczy tyle, co poręczenie za dług przyszły.

Art. 630. W przypadku, przewidzianym w artykule poprzedzającym, poręczyciel zostaje zwolniony, jeżeli w chwili powstania długu, za który poręczył, wierzyciel wiedział lub wiedzieć był powinien, że położenie dłużnika uległo znacznemu pogorszeniu, a nie otrzymał potwierdzenia zlecenia ze strony poręczyciela.

Art. 631. Zobowiązanie poręczyciela powinno być pismem stwierdzone.

R o z d z i a ł II.

Obowiązki poręczyciela.

Art. 632. § 1. O rozciągłości zobowiązania poręczyciela rozstrzyga każdoczesny stan zobowiązania dłużnika.

§ 2. Czynność prawna, zdziałana przez dłużnika z wierzycielem po udzieleniu poręczenia, nie może zwiększyć zobowiązania poręczyciela.

Art. 633. § 1. Jeżeli dłużnik opóźnił się z zapłatą długu, wierzyciel powinien zawiadomić o tem niezwłocznie poręczyciela.

§ 2. Poręczyciel obowiązany jest wykonać zobowiązanie, za które poręczył, w ciągu tygodnia od chwili, gdy wierzyciel zawiadomił go o opóźnieniu dłużnika.

§ 3. W razie spóźnionego zawiadomienia poręczyciel może żądać od wierzyciela naprawienia szkody, jaką wskutek tego poniósł.

§ 4. Jeżeli poręczyciel zobowiązał się jako poręczyciel solidarny lub udzielił poręczenia za wynagrodzeniem, winien on na żądanie wierzyciela wykonać zobowiązanie, za które poręczył, z chwilą gdy stało się wymagalne.

Art. 634. § 1. Jeżeli termin płatności długu nie jest oznaczony, albo gdy płatność długu zależy od wypowiedzenia, poręczyciel może żądać po upływie sześciu miesięcy od chwili poręczenia, a jeżeli poręczył za dług przyszły — od chwili powstania długu, aby wierzyciel wezwał dłużnika o zapłatę, bądź w najbliższym terminie wypowiedzenia dokonał.

§ 2. Jeżeli wierzyciel nie uczyni zadość temu żądaniu, poręczyciel będzie zwolniony od poręczenia.

Art. 635. § 1. Poręczycielowi służą przeciwko wierzycielowi wszystkie zarzuty, jakie mógł podnieść dłużnik.

§ 2. Poręczyciel nie traci prawa podniesienia zarzutów, chociażby dłużnik zrzekł się tego prawa wobec wierzyciela albo roszczenia wierzyciela uznał.

§ 3. W razie śmierci dłużnika poręczyciel nie może powoływać się na ograniczenie odpowiedzialności spadkobiercy, wynikające z prawa spadkowego.

Art. 636. Gdy kilka osób udzieliło poręczenia, odpowiadają zarówno względem wierzyciela, jak i między sobą według przepisów o solidarności.

Art. 637. Zobowiązanie poręczyciela przedawnia się z upływem roku od dnia wymagalności długu, za który

poręczył. Przepis ten nie dotyczy poręczyciela, który zobowiązał się odpowiadać jako poręczyciel solidarny lub udzielił poręczenia za wynagrodzeniem.

R o z d z i a ł III.

Zwrotne roszczenie.

Art. 638. § 1. O ile poręczyciel zaspokoi wierzyciela, wierzytelność przechodzi na poręczyciela.

§ 2. Dłużnik może przeciwstawić poręczycielowi także te zarzuty, które mu służą przeciwko niemu osobiście.

Art. 639. § 1. Poręczyciel, zapozwany przez wierzyciela, może przypoznać dłużnika.

§ 2. Jeżeli dłużnik nie weźmie udziału w procesie, traci prawo podniesienia przeciwko poręczycielowi zarzutów, które mu służyły przeciwko wierzycielowi, a których poręczyciel nie podniósł z tego powodu, że o nich nie wiedział.

Art. 640. § 1. Poręczyciel powinien niezwłocznie zawiadomić dłużnika o dokonanej przez siebie zapłacie długu, za który poręczył.

§ 2. Gdyby tego nie uczynił, traci prawo żądania od dłużnika zwrotu tego, co zapłacił wierzycielowi, jeżeli dłużnik wykonał tymczasem zobowiązanie.

Art. 641. § 1. Jeżeli poręczenia udzielono z wiedzą dłużnika, dłużnik, wykonywając zobowiązanie, powinien niezwłocznie zawiadomić o tem poręczyciela.

§ 2. Gdyby tego nie uczynił, poręczyciel, który tymczasem zaspokoił wierzyciela, ma prawo żądać od dłużnika zwrotu tego, co zapłacił wierzycielowi.

R o z d z i a ł IV.

Obowiązki wierzyciela.

Art. 642. § 1. Jeżeli wierzyciel wyzbył się zabezpieczenia wierzytelności albo środków dowodowych, odpowiada za szkodę, jaką poręczyciel przez to ponosi.

§ 2. Przepis powyższy stosuje się również w przypadku, gdy zabezpieczenie lub środki dowodowe, których się wierzyciel wyzbył, powstały dopiero po udzieleniu poręczenia.

Art. 643. Wierzyciel odpowiada za szkodę, którą poręczycielowi wyrządził przez to, że nie zgłosił swej wierzytelności do masy upadłości dłużnika.

PRZEPISY KOŃCOWE.

Art. 644. Wykonanie kodeksu niniejszego porucza się Ministrowi Sprawiedliwości.

Art. 645. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem 1 lipca 1934 r.

**ROZPORZĄDZENIE
PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ**

**z dnia 27 października 1933 r.
(Dz. U. R. P. Nr. 82, poz. 599).**

**PRZEPISY WPROWADZAJĄCE
KODEKS ZOBOWIĄZAŃ.**

Na podstawie art. 44 ust. 6 Konstytucji i ustawy z dnia 25 marca 1933 r. o upoważnieniu Prezydenta Rzeczypospolitej do wydawania rozporządzeń z mocą ustawy (Dz. U. R. P. Nr. 29, poz. 249) postanawiam co następuje:

R o z d z i a ł I.

Przepisy ogólne.

Art. I. Z dniem wejścia w życie kodeksu zobowiązań tracą moc przepisy dotychczas obowiązujących kodeksów cywilnych, ustaw wprowadzających je i ustaw szczególnych, dotyczące przedmiotów, unormowanych w kodeksie zobowiązań, o ile przepisy poniższe nie stanowią inaczej.

Art. II. Pozostają w mocy przepisy ustaw szczególnych:

1) dotyczące przedmiotów, co do których kodeks zobowiązań odwołuje się do przepisów ustawy;

- 2) dotyczące zdolności zobowiązania się;
- 3) dotyczące formy czynności prawnych;
- 4) uznające za nieważne czynności prawne;
- 5) dotyczące pełnomocnictw szczególnego rodzaju;
- 6) nakładające odpowiedzialność za cudze czyny;
- 7) dotyczące obowiązku naprawienia szkody;
- 8) przewidujące odpowiedzialność w charakterze spółdłużnika lub poręczyciela;
- 9) wyłączające dopuszczalność ugód;
- 10) zabraniające przelewu wierzytelności lub ograniczające skutki przelewu;
- 11) wyłączające wierzytelności od potrącenia;
- 12) nakładające na wierzyciela obowiązek przyjmowania spłaty częściowej lub spłaty przed terminem płatności albo nadające wierzycielowi prawo żądania zapłaty przed terminem;
- 13) upoważniające do złożenia lub nakazujące złożenie przedmiotu świadczenia do depozytu sądowego;
- 14) wprowadzające szczególne terminy przedawnienia i sposoby przerwania lub zawieszenia przedawnienia oraz szczególne terminy zawite;
- 15) dotyczące prawa odkupu i pierwokupu;
- 16) dotyczące wypowiedzania i rozwiązywania umów o pracę.

Art. III. Pozostają nadto w mocy ustawy:

- 1) o sprzedaży na raty;
- 2) o licytacji dobrowolnej;
- 3) o ochronie lokatorów i zapewnieniu czasowych mieszkań i pomieszczeń dla zwolnionych robotników rolnych;
- 4) o wywłaszczeniu;
- 5) o wykupie gruntów zajętych przez dzierżawców pod budynki;

6) o przerachowaniu zobowiązań, o innych ugodnieniach w stosunkach kredytowych, o niżeniu oprocentowania i zmianie okresów umorzenia pożyczek długoterminowych, o ulgach w spłacie pożyczek krótkoterminowych, o pożyczkach na odbudowę budynków zniszczonych wskutek działań wojennych;

7) o upadłości, zapobieganiu upadłości oraz o zapobieganiu skutkom trudności płatniczych;

8) o umorzeniu (amortyzacji) dokumentów;

9) o dopuszczalnej wysokości odsetek umownych i o lichwie pieniężnej oraz o wysokości odsetek ustawowych;

10) o umowie o pracę szczególnych kategorii pracowników, o pośrednictwie pracy i o ochronie pracy;

11) o załatwianiu zatargów zbiorowych między pewnymi kategorjami pracodawców i pracowników;

12) o urzędach rozjemczych do spraw majątkowych;

13) o prawie górniczem i o prawie dotyczącem ropy, innych minerałów żywicznych i gazów ziemnych;

14) o ubezpieczeniach;

15) o prawie autorskiem, o ochronie wynalazków, wzorów i znaków towarowych i o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji.

Art. IV. Pozostają w mocy ustawy dotyczące ustroju rolnego, w szczególności ustawy o scalaniu gruntów, o zniesieniu służebności, o ochronie drobnych dzierżawców rolnych, o wykupie gruntów podlegających ustawie o ochronie drobnych dzierżawców rolnych, o likwidacji stosunków żelarskich na Spiszu, o wykonaniu reformy rolnej, o przymusowym wykupie na cele reformy rolnej nieruchomości ziemskich osób nieobecnych, o powództwie cywilnem o odszkodowanie z tytułu wynagrodzenia

za nieruchomości przymusowo wykupioną lub przejętą na rzecz Państwa, o likwidacji umów dzierżawnych, dotyczących gruntów parcelowanych, o uregulowaniu stanu hipotecznego nieruchomości, oddanych w toku parcelacji w posiadanie nabywców, o ułatwieniu spłaty uciążliwych zobowiązań, obciążających gospodarstwa rolne, o rybołówstwie, o łowiectwie, o zagospodarowaniu lasów państwowych oraz ustawa wodna.

Art. V. Pozostają w mocy przepisy z dziedziny prawa handlowego, wekslowego i czekowego.

Art. VI. Przepisy kodeksu zobowiązań nie naruszają postanowień umów międzynarodowych.

Art. VII. Pozostają w mocy dotychczasowe przepisy, dotyczące:

1) sposobu i chwili przejścia prawa własności i innych praw rzeczowych na podstawie zobowiązań;

2) sposobu ujawniania w księgach hipotecznych (gruntowych) prawa odkupu, pierwokupu, najmu i dzierżawy, praw wynikających z umowy spółki i z umowy o dożywocie.

Art. VIII. Aż do wydania ustawy szczególnej o umowie o pracę nauczycieli stosuje się do umów o pracę nauczycieli przepisy kodeksu zobowiązań z następującymi zmianami:

1) Gdy czas trwania stosunku pracy nie jest w umowie oznaczony, pracodawca może wypowiedzieć umowę o pracę nauczycielowi domowemu najpóźniej na trzy miesiące naprzód na koniec kwartału kalendarzowego. Powyższy termin wypowiedzenia stosuje się do nauczyciela zatrudnionego w zakładzie naukowym o tyle tylko, o ile zwyczaj nie ustala korzystniejszego dla nauczyciela terminu wypowiedzenia.

W obu przypadkach stosuje się przepis art. 469 § 5 kodeksu zobowiązań.

2) W razie niemożności pełnienia pracy z ważnej przyczyny nauczyciel zatrudniony w zakładzie naukowym zachowuje prawo do wynagrodzenia. Jeżeli umowa nie zawiera korzystniejszych dla nauczyciela postanowień służy mu prawo do wynagrodzenia przez okres, ustalony zwyczajem, a w braku zwyczaju przez okres trzech miesięcy.

Art. IX. W przypadku, wymienionym w przepisie art. 445 § 3 kodeksu zobowiązań, termin wypowiedzenia układu zbiorowego, zawartego między pracodawcą a pracownikami rolnymi, wynosi trzy miesiące.

Art. X. § 1. Przepisów art. 458, 459 kodeksu zobowiązań nie stosuje się do:

1) pracowników, objętych rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 16 marca 1928 r. o umowie o pracę robotników (Dz. U. R. P. Nr. 35, poz. 324);

2) pracowników umysłowych, objętych rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 16 marca 1928 r. o umowie o pracę pracowników umysłowych (Dz. U. R. P. Nr. 35, poz. 323);

3) pracowników zatrudnionych na statkach morskich oraz robotników portowych w Gdyni.

§ 2. Przepisów artykułów wymienionych co do wynagrodzenia skutkiem choroby i wypadku nie stosuje się ponadto do tych pracowników, którzy podlegają obowiązkowi ubezpieczenia, określonego ustawą z dnia 28 marca 1933 r. o ubezpieczeniu społecznym (Dz. U. R. P. Nr. 51, poz. 396) oraz do pracowników, objętych układami zbiorowymi.

Art. XI. § 1. Pozostają w mocy art. 721 i 722 kodeksu postępowania cywilnego.

§ 2. Uchyla się art. XXVI przepisów wprowadzających prawo o sądowym postępowaniu egzekucyjnym.

§ 3. Moc obowiązującą art. XIX przepisów wprowadzających kodeks postępowania cywilnego rozciąga się na obszar całego Państwa.

Art. XII. Art. 20 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 6 marca 1928 r. o opiece nad zabytkami (Dz. U. R. P. Nr. 29, poz. 265) otrzymuje brzmienie następujące:

„Skarbowi Państwa służy prawo pierwokupu co do sprzedawanego przez właściciela zabytku ruchomego, bądź nieruchomości“.

Art. XIII. Ustawą w rozumieniu kodeksu zobowiązań i niniejszych przepisów wprowadzających jest każdy przepis obowiązujący.

Art. XIV. Jeżeli dotychczasowe przepisy, utrzymane w mocy, powołują się na uchylone przepisy kodeksów cywilnych lub ustaw szczególnych, bądź też ogólnie odwołują się do przepisów prawa cywilnego, dotyczących przedmiotów, unormowanych w kodeksie zobowiązań, stosuje się odpowiedni przepis tego kodeksu.

Art. XV. Przedstawicielem ustawowym osoby, ograniczonej w zdolności do działań prawnych, jest w rozumieniu kodeksu zobowiązań również kurator i doradca.

R o z d z i a ł II.

Przepisy szczególne dla obszaru mocy obowiązującej kodeksu Napoleona.

Art. XVI. § 1. Uchyla się w tytule II księgi trzeciej kodeksu Napoleona art. 894, oraz dział IV o darowi-

znach między żyjącymi, czyli art. 931 — 966, z wyjątkiem art. 935, 937, 938, 942, 943, które nadal pozostają w mocy.

§ 2. Uchyła się tytuły III, IV oraz VI—XVI księgi trzeciej kodeksu Napoleona, czyli art. 1101 — 1386, 1582 — 2070, z wyjątkiem art. 1123, 1124, 1125 ustęp 1, 1138, 1141, 1166, 1251 p. 4, 1304 — 1312, 1314, 1340, 1583, 1595, 1686 — 1688, 1696 — 1698, które nadal pozostają w mocy.

Art. XVII. Art. 900 kodeksu Napoleona otrzymuje brzmienie następujące:

„W każdym rozporządzeniu testamentowym warunki niemożliwe, przeciwne prawu lub moralności poczytuje się za nienapisane“.

Art. XVIII. Przepisy tytułu XX księgi trzeciej kodeksu Napoleona o przedawnieniu oraz art. 1304 tegoż kodeksu tracą moc w zastosowaniu do zobowiązań.

Art. XIX. § 1. Powództwo o nieważność lub o zerwanie umów, zdziałanych przez małoletnich i ubezwłasnowolnionych, przedawnia się z upływem lat dziesięciu.

§ 2. Bieg przedawnienia rozpoczyna się względem umów, zdziałanych przez małoletnich, od dnia pełnoletności, a względem umów, zdziałanych przez ubezwłasnowolnionych, od dnia zniesienia ubezwłasnowolnienia.

Art. XX. Prawo zastawu, przewidziane w art. 386, 412 i 544 kodeksu zobowiązań, wstępuje na miejsce przywileju z art. 7 punkty 2 i 6 prawa o przywilejach i hipotekach z r. 1825 i poczytuje się za przywilej. Tak samo poczytuje się za przywilej na szczególnej ruchomości (art. 7 prawa o przywilejach i hipotekach z r. 1825) prawo zastawu, przewidziane w art. 141 ko-

deksu zobowiązań; podlega ono co do pierwszeństwa przepisom art. 8 prawa o przywilejach i hipotekach.

Art. XXI. Art. 602 kodeksu zobowiązań nie stosuje się aż do czasu wydania jednolitego prawa hipotecznego.

R o z d z i a ł III.

Przepisy szczególne dla obszaru mocy obowiązującej kodeksu cywilnego austriackiego.

Art. XXII. § 1. Uchyła się z oddziału pierwszego części drugiej kodeksu cywilnego austriackiego §§ 343 i 471.

§ 2. Uchyła się oddział drugi części drugiej oraz rozdziały I — III części trzeciej kodeksu cywilnego austriackiego, czyli §§ 859 — 1450, z wyjątkiem §§ 951, 952, 956, 1024, 1217 — 1266, 1278 — 1283, 1288 — 1292, 1368 — 1374, 1382, 1443 i 1446 *), które nadal pozostają w mocy.

§ 3. Uchyła się §§ 131, 151 i 187 noweli III do kodeksu cywilnego austriackiego (rozporządzenie cesarskie z dnia 19 marca 1916, Dz. u. p. austr. Nr. 69), jako też wszystkie przepisy tej noweli, odnoszące się do uchylonych obecnie przepisów kodeksu cywilnego austriackiego.

Art. XXIII. Przepisy rozdziału IV części trzeciej kodeksu cywilnego austriackiego o przedawnieniu i zasiedzeniu tracą moc w zastosowaniu do zobowiązań.

Art. XXIV. § 1. Uchyła się rozporządzenie cesarskie z dnia 12 października 1914 o lichwie (Dz. u. p. austr. Nr. 275).

*) W brzmieniu obwieszczenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 czerwca 1934 r (Dz U R P Nr 54, poz 492)

§ 2. Uchyła się ordynację o zaskarżaniu czynności prawnych (zaczepną), wydaną rozporządzeniem cesarskiem z dnia 10 grudnia 1914 (Dz. u. p. austr. Nr. 337) z wyjątkiem § 20.

§ 3. Z ordynacji konkursowej, wydanej tem samem rozporządzeniem cesarskiem, uchyła się §§ 9, 28, 29, 32, 34, 35, 36, 38, 39 ust. 2 i 3, § 40 i 42, oraz z ordynacji układowej, wydanej tem samem rozporządzeniem cesarskiem, uchyła się § 9; zamiast uchylonych przepisów stosuje się przepisy kodeksu zobowiązań.

Art. XXV. Uchyła się:

1) art. XI p. 1 ustawy zaprowadzającej austr. procedurę cywilną z dnia 1 sierpnia 1895 (Dz. u. p. austr. Nr. 112) oraz §§ 560, 568 i 569 austr. procedury cywilnej z 1 sierpnia 1895 (Dz. u. p. austr. Nr. 113), utrzymane w mocy przez art. XXV przepisów wprowadzających kodeks postępowania cywilnego;

2) rozporządzenie austriackiego ministerstwa sprawiedliwości z dnia 21 lipca 1858 o przedawnieniu pretensyj, ustalonych wyrokiem, ugodą lub umową, będącą tytułem egzekucyjnym (Dz. u. p. austr. Nr. 105);

3) dekret kancelarji nadwornej z dnia 10 kwietnia 1839 o przedawnieniu roszezeń czeladzi o wynagrodzenie (Zb. u. sąd. Nr. 355);

4) § 13 ustawy z dnia 1 kwietnia 1875 o organizacji giełd (Dz. u. p. austr. Nr. 67), utrzymany w mocy przez § 38 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 28 grudnia 1924 r. o organizacji giełd (Dz. U. R. P. z 1930 r. Nr. 23, poz. 209);

5) dekrety nadworne z dnia 10 kwietnia 1837 (Zb. u. sąd. Nr. 189) i z dnia 5 listopada 1819 (Zb. u. sąd. Nr. 1621).

Art. XXVI. Aż do wydania rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości, przewidzianego w art. 332 i 333 kodeksu zobowiązań, pozostają w mocy przepisy rozporządzenia austriackiego Ministra Sprawiedliwości w porozumieniu z Ministrem Rolnictwa z dnia 10 listopada 1916 w sprawie okresów domniemania przy wadach zwierząt (Dz. u. p. austr. Nr. 384).*)

R o z d z i a ł IV.

Przepisy szczególne dla obszaru mocy obowiązującej kodeksu cywilnego niemieckiego.

Art. XXVII. § 1. Uchyła się z księgi pierwszej kodeksu cywilnego niemieckiego § 105 ustęp 2, 116 — 118, 125 — 134, 138 — 141, 145 — 155, 157 — 175, 177 — 180, 182 — 193, 227 — 231. Na miejsce przepisów, zawartych w tych paragrafach, wchodzi odpowiednie przepisy kodeksu zobowiązań.

§ 2. Przepisy §§ 119 — 124, 142 — 144, 181, 194 — 225 kodeksu cywilnego niemieckiego tracą moc w zastosowaniu do zobowiązań.

§ 3. Uchyła się księgę drugą kodeksu cywilnego niemieckiego, czyli §§ 241 — 853, z wyjątkiem §§ 313, 411, 456 — 458, 741 — 758, 794 ustęp 1, 797 zdanie drugie, 799, 800, 809 — 811, 828, 839 i 841, które nadal pozostają w mocy.

§ 4. Uchyła się z księgi trzeciej kodeksu cywilnego niemieckiego § 908.

Art. XXVIII. § 312 ustęp 2 kodeksu cywilnego niemieckiego otrzymuje brzmienie następujące:

„Umowa, jaką zawierają między sobą przyszli spadkobiercy ustawowi o ustawową część spadku lub o zacho-

*) Patrz rozporządzenie podane po art. 335 k. z.

wek jednego z nich, powinna być pod nieważnością zawarta w formie aktu notarialnego“.

Art. XXIX. Pozostają w mocy dotychczasowe przepisy, określające odpowiedzialność Skarbu Państwa za urzędnika w przypadkach, przewidzianych w § 839 kodeksu cywilnego niemieckiego.

Art. XXX. Z pruskiej ustawy wykonawczej do niemieckiego kodeksu cywilnego z dnia 20 września 1899 (Zbiór ustaw prusk. str. 177) uchyla się art. 10, 14, 15 §§ 2 — 10 oraz art. 88.

Art. XXXI. Uchyla się ustawę o zaskarżaniu działań prawnych dłużnika poza postępowaniem upadłościowym z dnia 21 lipca 1879 (Dz. u. Rzeszy, 1879 r., str. 277) wraz ze zmianami, zawartymi w ustawie wprowadzającej ustawę w przedmiocie zmiany postępowania upadłościowego z dnia 17 maja 1898 (Dz. u. Rzeszy, 1898 r., str. 248), w redakcji obwieszczenia Kanclerza Rzeszy z dnia 20 maja 1898 (Dz. u. Rzeszy, 1898 r., str. 709), z wyjątkiem § 13, który utrzymuje się w mocy.

Art. XXXII. W art. LIII przepisów wprowadzających prawo o sądowym postępowaniu egzekucyjnym skreśla się przytoczone w tymże artykule §§ 274 ust. 2, 322 ust. 3, 771 i 772 kodeksu cywilnego.

Art. XXXIII. Aż do wydania rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości, przewidzianego w art. 332 i 333 kodeksu zobowiązań, pozostają w mocy przepisy rozporządzenia cesarskiego z dnia 27 marca 1899 o wadach głównych i okresach rękojmi w handlu bydłem (Dz. u. Rzeszy, 1899 r., str. 219).*)

*) Patrz rozporządzenie podane po art. 335 k. z.

Art. XXXIV. Aż do czasu wejścia w życie na obszarze górnośląskiej części województwa śląskiego ustawy z dnia 16 maja 1922 r. o urlopiach dla pracowników, zatrudnionych w przemyśle i handlu (Dz. U. R. P. Nr. 40, poz. 334) w brzmieniu ustawy z dnia 22 marca 1933 r. (Dz. U. R. P. Nr. 27, poz. 228) zawieszają się moc obowiązującą art. 465 kodeksu zobowiązań na tym obszarze.

R o z d z i a ł V.

Przepisy szczególne dla obszaru mocy obowiązującej
tomu X cz. I Zводу Praw.

Art. XXXV. § 1. W tomie X cz. I Zводу Praw uchyla się w szczególności:

a) z księgi drugiej art. 568 — 572, 574, 644 — 681, 684 — 689, 700 — 703, 710, 909, 917, 919;

b) z księgi trzeciej art. 973 — 977, uw. 2 do 1259, 1379, 1380, 1384, 1385, 1389, 1425 — 1428, 1464 — 1467, 1511, 1513 — 1521.

§ 2. Uchyla się księgę czwartą tomu X cz. I Zводу Praw, czyli art. 1528 — 2334, z wyjątkiem art. 1554, 1587, 1627 — 1653, 1663 — 1678, 1705¹ z załącznikiem, 1711, 1712, 2199.

Art. XXXVI. Pozostaje w mocy rozporządzenie Komisarza Naczelnego Ziem Wołynia i Frontu Podolskiego z dnia 19 maja 1920 r. w przedmiocie uchylecia ograniczeń w rozporządzaniu dobrami nieruchomymi z tytułu ich charakteru rodowego (Dz. Urz. Z. W. i F. P. Nr. 10, poz. 136).

Art. XXXVII. Do czasu wejścia w życie rozporządzeń Rady Ministrów, przewidzianych art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 15 lutego 1933 r. o dostawach i robotach na rzecz Skarbu Państwa, samorządu oraz instytucyj prawa publicznego (Dz. U. R. P. Nr. 19, poz. 127), pozo-

stają w mocy z tomu X cz. 1 Zводу Praw: art. 1563, 1576 i 1588, oraz ustawa o przedsiębiorstwach i dostawach dla Skarbu, wyd. r. 1900 i kontyn. r. 1912 i 1913.

Art. XXXVIII. Przepisy o przedawnieniu, zawarte w tomie X cz. 1 Zводу Praw, tracą moc w zastosowaniu do zobowiązań.

R o z d z i a ł VI. Przepisy przejściowe.

Art. XXXIX. Do zobowiązań, które powstały przed wejściem w życie kodeksu zobowiązań, stosuje się nadal prawo dotychczasowe, jeżeli przepisy poniższe nie stanowią inaczej.

Art. XL. § 1. Do zobowiązań, które powstały przed wejściem w życie kodeksu zobowiązań, stosuje się przepisy tego kodeksu, jeżeli chodzi o ocenę skutków prawnych zdarzeń, zaszłych po wejściu w życie kodeksu, a nie związanych z istotą stosunku prawnego.

§ 2. W szczególności do tych zobowiązań stosuje się przepisy kodeksu zobowiązań o przejściu praw i obowiązków, o odnowieniu, o potrąceniu, o skutkach niemożliwości świadczenia, o wygaśnięciu lub zmianie zobowiązań ze względu na nadzwyczajne wypadki, jeżeli zdarzenie, powodujące tego rodzaju skutki, nastąpiło po wejściu w życie kodeksu zobowiązań.

§ 3. Przepisy nowego kodeksu o skutkach niewykonania zobowiązań i o zwłoce wierzyciela stosuje się do zobowiązań, powstałych przed wejściem w życie kodeksu, jeżeli niewykonanie zobowiązania lub zwłoka wierzyciela nastąpiły po wejściu w życie tego kodeksu.

Art. XLI. Na obszarach mocy obowiązującej kodeksu cywilnego austriackiego i kodeksu cywilnego niemieckiego do zobowiązań, które powstały przed wejściem w życie kodeksu zobowiązań, nie stosuje się przepisów, zawartych w artykułach 111 i 223 tego kodeksu.

Art. XLII. Przepisy kodeksu zobowiązań stosuje się do istniejących już zobowiązań:

1) z umów najmu, dzierżawy i o pracę po upływie roku od wejścia w życie kodeksu;

2) z umów spółki, jeżeli spółkę po wejściu w życie kodeksu wyraźnie lub milcząco przedłużono. albo jeżeli spółnicy jednomyślną uchwałą oświadczą, że pragną, aby ich stosunek podlegał odtąd kodeksowi zobowiązań, — począwszy od dnia przedłużenia spółki lub powzięcia uchwały.

Art. XLIII. Do zobowiązań, powstałych przed wejściem w życie kodeksu zobowiązań, a w dniu tym według dotychczasowych przepisów jeszcze nie przedawnionych, stosuje się przepisy tego kodeksu o przedawnieniu, jednak z następującymi ograniczeniami:

1) początek, zawieszenie i przerwanie przedawnienia ocenia się według dotychczasowego prawa, o ile chodzi o czas przed wejściem w życie kodeksu zobowiązań;

2) jeżeli termin przedawnienia według kodeksu zobowiązań jest krótszy, niż według dotychczasowego prawa, bieg przedawnienia rozpoczyna się z chwilą wejścia w życie kodeksu; jeżeli jednak przedawnienie, rozpoczęte przed wejściem w życie kodeksu, nastąpiłoby przy uwzględnieniu terminu przedawnienia, określonego w prawie dotychczasowym, wcześniej, przedawnienie następuje z tym wcześniejszym terminem.

Art. XLIV. Przepisy artykułu poprzedzającego stosuje się odpowiednio do terminów ustawowych, nie będących terminami przedawnienia.

Art. XLV. Prawo odkupu, zastrzeżone zgodnie z dotychczas obowiązującym ustawodawstwem na czas dłuższy, niż to jest dopuszczalne według kodeksu zobowiązań, pozostaje w mocy aż do upływu umówionego czasu trwania.

Art. XLVI. W razie wątpliwości, czy ma być stosowane prawo dotychczasowe, czy też kodeks zobowiązań, stosuje się kodeks zobowiązań.

R o z d z i a ł VII.

Zmiany w przepisach o opłatach stemplowych.

Art. XLVII. W ustawie z dnia 1 lipca 1926 r. o opłatach stemplowych (Dz. U. R. P. z 1932 r. Nr. 41, poz. 413), wprowadza się następujące zmiany:

1) W art. 90 po słowach „z wyjątkiem dokumentów przewozowych (art. 92 i 93)“ umieszcza się słowa „oraz pism, stwierdzających umowę o przechowanie (art. 95) lub depozyt nieprawidłowy (art. 118)“.

2) W art. 91 po p. 5 dodaje się ustęp:
„Przez umowę w p. 1) wymienioną rozumie się umowę, na mocy której pracownik podlega w czasie wykonywania umowy stałemu nadzorowi i kierownictwu służbodawcy“.

3) Nagłówek rozdziału siedemnastego otrzymuje brzmienie: „Pisma, stwierdzające umowę o przechowanie“.

4) W art. 95 słowa: „przyjęcie na skład“ zastępuje się słowem: „przechowanie“.

5) W art. 105 ustęp pierwszy uzupełnia się zdaniem drugim:

„Za kapitał zakładowy w rozumieniu artykułu niniejszego uważa się wkłady spółników z wyjątkiem polegających na wykonywaniu pracy, a co do spółek z ograniczoną odpowiedzialnością również dopłaty“.

6) W art. 115 w ustępach 1 i 2 wyrazy: „udzielenie pożyczki“ zastępuje się wyrazem: „pożyczkę“.

7) W art. 116 zdanie pierwsze otrzymuje brzmienie następujące: „...„Opłacie stemplowej w wysokości 0.3% od sumy zobowiązania podlegają obliży, stwierdzające po-

zyczkę, jeżeli daje ją gminna kasa pożyczkowo-oszczędnościowa lub instytucja drobnego kredytu“.

8) W art. 120 p. 3 otrzymuje brzmienie następujące:

„3) obligi, stwierdzające pożyczkę w listach zastawnych lub obligacjach fundowanych, jeżeli pożyczkę daje instytucja emitująca te listy lub obligacje;“.

9) W art. 120 p. 6 otrzymuje brzmienie następujące:

„6) Obligii, zawierające zobowiązanie do zwrotu stypendjum zwrotnego lub pożyczki bezprocentowej w myśl ustawy z dnia 18 marca 1933 r. o państwowych stypendjach oraz innych formach pomocy dla młodzieży szkół wyższych (Dz. U. R. P. Nr. 25, poz. 207);“.

10) W art. 120 ustęp ostatni otrzymuje brzmienie następujące:

„Minister Skarbu może zwolnić od opłat obligii, stwierdzające pożyczkę pod zastaw przedmiotów już używanych, jeżeli pożyczkę daje zakład zastawniczy, na zysk nieobliczony, jak również stwierdzające pożyczkę nieoprocentowaną, jeżeli ją daje zrzeszenie, którego działalność nie jest obliczona na zysk“.

Art. XLVIII. W rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 13 kwietnia 1927 r. o komunalnych kasach oszczędności (Dz. U. R. P. Nr. 38, poz. 339) ustęp ostatni art. 28 otrzymuje brzmienie następujące:

„Obligii, stwierdzające pożyczkę, którą daje komunalna kasa oszczędności, podlegają opłacie stemplowej w wysokości 0,3⁰/₀ od sumy zobowiązania“.

R o z d z i a ł VIII.

Przepisy końcowe.

Art. XLIX. Wykonanie rozporządzenia niniejszego porucza się Ministrowi Sprawiedliwości.

Art. L. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem 1 lipca 1934 r.

USTAWY ZWIĄZKOWE.

POWSZECHNA USTAWA O KSIĘGACH GRUNTOWYCH.

z dnia 25 lipca 1871 r. Nr. 95 dz. u. p.

CZĘŚĆ PIERWSZA.

O księgach gruntowych w ogólności.

§ 1. Księga gruntowa składa się z księgi głównej i ze zbioru dokumentów lub z księgi dokumentów.

§ 2. Księga główna składa się z wykazów hipotecznych.

Wykazy hipoteczne przeznaczone są do wpisywania:

1. ciał hipotecznych i zmian, dotyczących tych ciał;
2. praw rzeczowych, odnoszących się do ciał hipotecznych i zmian w tychże prawach.

§ 3. Każde ciało hipoteczne należy uważać za całość.

Obszar ciała hipotecznego może ulec zmianie tylko przez odpisanie lub dopisanie do niego w księdze gruntowej poszczególnych nieruchomości lub ich części.

Wykaz należy znieść, jeżeli wszystkie objęte nim nieruchomości zostaną odpisane (§ 11) albo przestaną być przedmiotem księgi gruntowej.

§ 4. Nabycie, przeniesienie, ograniczenie i umorzenie praw hipotecznych (§ 9) może być uzyskane tylko przez wpisanie ich do księgi głównej.

§ 5. Do księgi głównej należy wpisywać istotne określenia praw hipotecznych. Jeżeli te określenia nie dadzą się wyrazić w krótkości, natenczas można powołać się w księdze głównej na dokładnie oznaczyć się mające ustępy dokumentów, które służyły za podsta-

wę wpisów, a to z tym skutkiem, że powołane ustępy dokumentów będzie się uważać, jak gdyby były wpisane do księgi głównej.

§ 6. W księdze gruntowej należy zachować wierzytelny odpis każdego dokumentu, na podstawie którego nastąpił jakiś wpis.

Skład tych odpisów stanowi zbiór dokumentów, wpisanie ich zaś do księgi stanowi księgę dokumentów.

§ 7. Księga gruntowa jest publiczną.

Każdy może przejrzeć księgę gruntową w obecności urzędnika hipotecznego, tudzież brać z niej odpisy lub wyciągi, których prowadzący księgę gruntową winien mu udzielić pod własną odpowiedzialnością.

CZĘŚĆ DRUGA.

O wpisach hipotecznych.

R o z d z i a ł p i e r w s z y.

O wpisach w ogólności.

1. Rodzaje wpisów.

§ 8. Wpis hipoteczny jest albo:

1. wpisem stanowczym (bezwarunkowem nabyciem lub umorzeniem prawa — intabulacją lub ekstabulacją), który bez dalszego usprawiedliwienia, albo

2. wpisem tymczasowym (warunkowem nabyciem lub umorzeniem prawa — prenotacją), który tylko pod warunkiem późniejszego usprawiedliwienia uzasadnia nabycie, przeniesienie, ograniczenie lub umorzenie praw hipotecznych, lub

3. prostą uwagą (adnotacją).

2. Przedmiot intabulacji lub prenotacji.

§ 9. W księdze gruntowej mogą być wpisane tylko prawa rzeczowe i ciężary rzeczowe, dalej prawo odkupu i pierwszeństwa kupna (§§ 1070 i 1073 k. c. *) tudzież prawo najmu (§ 1095 k. c. **)

*) (art. 340 i 345 k. z.).

***) (art. 370 k. z.).

Postanowienia szczególne:**a) co do prawa własności:**

§ 10. Współwłasność na nieruchomościach, należących do jednego ciała hipotecznego, może być wpisana, o ile poszczególne przepisy nie stanowią wyjątku, tylko wedle części, oznaczonych w stosunku do całości, np. w połowie, w jednej trzeciej części.

§ 11. Wpisy celem nabycia własności na poszczególnych częściach składowych jakiegoś ciała hipotecznego mogą być skuteczne jedynie według postanowień ustawy z dnia 6 lutego 1869 r., Nr. 18 dz. u. p. o oddzieleniu części składowej ciała hipotecznego.

b) co do służebności i ciężarów rzeczowych:

§ 12. Przy służebnościach i ciężarach rzeczowych należy podać z możliwą dokładnością treść i rozmiar prawa wpisać się mającego; wartości pieniężnej wymieniać nie potrzeba.

Jeżeli służebności mają być ograniczone do pewnej przestrzeni, to granice teje powinny być dokładnie oznaczone.

c) co do prawa zastawu:

§ 13. Prawo zastawu może być wpisaniem albo na całe ciało hipoteczne albo, jeżeli własność jest wpisana na rzecz więcej osób, na udział każdego ze współwłaścicieli, natomiast nie może być wpisaniem prawo zastawu na poszczególne części składowe ciała hipotecznego, ani też na część udziału, wpisanego w księdze gruntowej na rzecz jednego współwłaściciela.

Przeniesienie wierzytelności hipotecznej i nabycie prawa podzastawu możliwym jest tak co do całej wierzytelności, jak też i co do jej części, oznaczonej stosunkowo lub cyfrowo.

§ 14. Prawo zastawu można wpisać tylko dla sumy pieniężnej, oznaczonej cyfrowo. Jeżeli od wierzytelności należą się odsetki, należy wpisać także wysokość odsetek.

Jeżeli prawem zastawu zabezpiecza się wierzytelności, które mogą powstać z kredytu, z zawiadywania cudzemi interesami, z tytułu rękojmi za braki, względnie z powodu ewikcji lub z tytułu odszkodowania, natenczas w dokumencie, na podstawie którego ma nastąpić wpis, podać należy najwyższą sumę, do której kredyt lub odpowiedzialność ma sięgać.

Jeżeli w dokumencie nie podano wysokości tej sumy, wyrazić ją należy w podaniu.

Jeżeli w tym ostatnim przypadku ten, przeciw komu zyskuje się wpis, uważa się za pokrzywdzonego przez to, że do wpisu podano za wysoką sumę, to może w ciągu terminu, wyznaczonego do wniesienia rekursu, żądaćniżenia tej sumy. Sąd, który zezwolił na wpis, orzeka w takim razie po przesłuchaniu stron i oznacza wysokość sumy wedle słusznego uznania.

§ 15. Dla jednej i tej samej wierzytelności można wpisać niepodzielnie prawo zastawu na dwa lub więcej ciał hipotecznych lub wierzytelności hipotecznych (hipoteka łączna).

Wierzyciel ma w tych przypadkach prawo żądać zapłaty całej wierzytelności z każdego zastawu z osobna.

§ 16. Prawo zastawu, nabyte dla wierzytelności, służy także dla kosztów sporu i egzekucji, jeżeli szczególne przepisy nie stanowią inaczej.

§ 17. Trzechletnie zaległości odsetek, należących się z umowy lub ustawy, mają równe z kapitałem pierwszeństwo.

§ 18. Niezaspokojone od trzech lat roszczenia o roczne renty, alimenty i inne perjodyczne świadczenia mają równe z prawem poboru pierwszeństwo.

d) co do praw z najmu:

§ 19. Przy intabulacji lub prenotacji praw płynących z najmu nie potrzeba podawać sumy dla zabezpieczenia możliwego wynagrodzenia szkody (§ 1121 k. c.).

3. Przedmiot adnotacji.

§ 20. Adnotacje hipoteczne mają na celu:

a) uwidocznienie stosunków osobistych, w szczególności ograniczeń w zarządzie majątkiem, a to z tym skutkiem prawnym, że ktokolwiek uzyska wpis w odnośnym wykazie hipotecznym, nie może się powoływać na niezajomość tych stosunków; np. adnotacja małoletności, kurateli, przedłużenia władzy ojcowskiej lub opiekuńczej, usamowolnienia, otwarcia upadłości lub

b) osiągnięcie pewnych skutków prawnych, związanych z adnotacją wedle ustawy o postępowaniu sądowym lub wedle niniejszej ustawy, jak np. adnotacja stopnia hipotecznego, oddzielenia gruntu, hipoteki łącznej, wypowiedzenia wierzytelności hipotecznej, wytoczenia sporu, sekwestracji, licytacji egzekucyjnej.

4. Poprzednik hipoteczny.

§ 21. Wpisy mogą być dokonane tylko przeciwko temu, kto w czasie wniesienia podania wpisany jest w księdze gruntowej jako właściciel nieruchomości lub prawa, których wpis dotyczy, lub też kto równocześnie zostanie za właściciela zainstalowany lub zapre-notowany (§ 432 k. c.).

§ 22. Jeżeli nieruchomość lub prawo hipoteczne przeniesiono pozahipotecznie na kilka osób po kolei, natenczas ostatni nabywca może, wykazując swych poprzedników, żądać, aby hipoteczne przeniesienie nastąpiło bezpośrednio na jego osobę. Jeżeli wierzytelność hipoteczna, która przeszła na trzecią osobę pozahipotecznie, została umorzona, natenczas dłużnik może żądać wykreślenia jej bez poprzedniego wpisania pozahipotecznej cesji.

§ 23. W razie pozbycia należącej do spadku nieruchomości lub prawa hipotecznego należy zezwolić nabywcy na wpis jego prawa bezpośrednio po spadkodawcy.

§ 24. O ile wierzyciele dziedzica mogą uzyskać zabezpieczenie na przypadających mu w spadku nieruchomościach lub wierzytelnościach spadkodawcy, określa § 822 k. c.

§ 25. O ile prawa hipoteczne mogą być nabyte jeszcze po otwarciu upadłości, określa ordynacja konkursowa.

5. Dokumenty.

§ 26. Na intabulacje i prenotacje można zezwolić jedynie na podstawie dokumentów, które wystawiono w przepisanej do ich ważności formie.

Dokumenty te, jeżeli chodzi o nabycie lub zmianę prawa rzeczowego, muszą zawierać ważny tytuł.

§ 27. Dokumenty, na podstawie których ma nastąpić wpis hipoteczny, nie mogą mieć takich widocznych wad, któreby osłabiały ich wiarygodność, a jeżeli składają się z kilku arkuszy, powinny być tak zeszyte, aby nie można było wsunąć nowego arkusza.

Muszą one nadto zawierać takie oznaczenie osób biorących udział w interesie prawnym, aby nie można było wziąć ich za inne; muszą także podawać miejsce, dzień, miesiąc i rok ich wystawienia.

6. Skutek wpisu.

§ 28. O ile prawa, które trzecie osoby nabywają w zaufaniu do ksiąg publicznych, mogą być wzruszane, określają przepisy, zawarte w §§ 63 i następujących.

7. Pierwszeństwo wpisu.

§ 29. Pierwszeństwo wpisu zależy od liczby porządkowej dziennika podawczego, którą opatrzone podanie przy wniesieniu do władzy hipotecznej (§§ 438, 440 k. c.).

Wpisy dokonane na skutek równoczesnych podań mają pierwszeństwo wspólne (§ 103).

§ 30. Uchylony nowelą III do k. c. W jego miejsce obowiązują obecnie przepisy tytułu 7 tejże noweli, które opiewają:

„Ustępstwo pierwszeństwa.

§ 45. Przez intabulację lub prenotację ustępstwa pierwszeństwa zmienić można porządek praw wpisanych na nieruchomości. Do tego potrzeba zezwolenia uprawnionego, który ustępuje i tego, który posuwa się naprzód, nadto, jeżeli prawo ustępujące jest hipoteką, zgody właściciela, a jeżeli jest obciążone prawem trzeciego, także jego zgody. Rozmiar i pierwszeństwo innych praw wpisanych nie doznają przez to zmiany.

§ 46. Prawo posuwające się naprzód uzyskuje bez ograniczeń pierwszeństwo prawa ustępującego, jeżeli w księdze następuje po niem bezpośrednio lub jeżeli mu ustąpią pierwszeństwa także wszyscy uprawnieni pośredni.

§ 47. Jeżeli ustępstwo pierwszeństwa nastąpiło między prawami, które nie idą bezpośrednio po sobie, a pośredni uprawnieni nie zgodzili się na nie, wówczas prawo uprzywilejowane uzyskuje pierwszeństwo prawa ustępującego w granicach rozmiaru tegoż i stosownie do jego właściwości.

Jeżeli prawo ustępujące jest warunkowe lub terminowe, wówczas przed spełnieniem się warunku lub nadejściem terminu wierzytelność uprzywilejowana może być przy egzekucji zaspokojona taką tylko kwotą, jaka na nią przypada według jej dawnego miejsca.

Jeżeli prawo ustępujące według swego dawnego miejsca musi być przejęte przez nabywcę bez policzenia na licytacyjną cenę kupna, wówczas przy rozdziale tej ceny kupna uwzględnić należy prawo uprzywilejowane na jego pierwotnym miejscu.

§ 48. Prawo uprzywilejowane także na dawnym swem miejscu idzie przed prawem ustępującem, jeżeli się nie umówiono inaczej.

§ 49. Jeżeli więcej praw wskutek wpisanego równocześnie ustępstwa pierwszeństwa wchodzi w miejsce innego, wówczas na

tem nowem miejscu to z nich będzie mieć pierwszeństwo, które je miało poprzednio, chyba że się umówiono inaczej.

§ 50. Późniejsze zmiany co do istnienia lub rozmiaru prawa ustępującego nie wywierają wpływu na pierwszeństwo prawa uprzywilejowanego, chyba że się umówiono inaczej.

§ 51. Przepisy powyższe nie stosują się do ustępstw pierwszeństwa, które wpisano przed 1 stycznia 1917.

Uchyła się postanowienia § 30 powszechnej ustawy hipotecznej i § 218 ustęp 2 ordynacji egzekucyjnej“.

R o z d z i a ł d r u g i.

O intabulacji.

§ 31. Intabulacja (§ 8, L. 1) może nastąpić jedynie na podstawie dokumentów publicznych lub na podstawie takich dokumentów prywatnych, na których podpisy są sądownie lub notarialnie uwierzytelnione.

Oprócz tego na podstawie dokumentów wystawionych przez pełnomocnika można zezwolić na intabulację przeciwko mocodawcy tylko wtedy, jeżeli wystawione przez niego pełnomocnictwo opiewa na pewien oznaczony interes, albo też jeżeli je wystawiono nie wcześniej, niż jeden rok przed wniesieniem podania o wpis.

§ 32. Dokumenty prywatne, na podstawie których ma nastąpić intabulacja, muszą zawierać oprócz wymogów §§ 26 i 27:

a) dokładne oznaczenie nieruchomości lub prawa, co do którego intabulacja ma nastąpić,

b) wyraźne oświadczenie tego, którego prawo ma być ograniczone, obciążone, zniesione lub na inną osobę przeniesione, że zezwala na intabulację.

Oświadczenie to można złożyć także w osobnym dokumencie lub w podaniu o wpis. W takich jednak przypadkach dokument lub podanie, w których zawarte jest to oświadczenie, muszą posiadać wymogi potrzebne do intabulacji.

Dokumenty wystawione w obcych państwach muszą być uwierzytelnione przez polskie poselstwo lub władzę konsularną, o ile co do niektórych państw nie istnieją ustawowe wyjątki.

§ 33. Dokumentami publicznymi, na podstawie których mogą nastąpić intabulacje, są:

a) dokumenty sporządzone co do czynności prawnych przez publiczną władzę lub przez notariusza w granicach ich władzy urzędowej, jeżeli odpowiadają przepisany w § 32 wymogom;

b) ugody nadające się do egzekucji, spisane przez sąd lub inne do tego upoważnione władze lub osoby;

c) nakazy zapłaty, dotyczące się ustawowych należitości i kwot konkurencyjnych, tudzież wykazy zaległych podatków i publicznych opłat, o ile są wykonalne według istniejących ustaw;

d) inne dokumenty, mające przymiot takiego orzeczenia publicznej władzy, które się nadaje do sądowego wykonania. Należą tu przedewszystkiem prawomocne orzeczenia, potwierdzone przez sąd, lub sporządzone przezeń rozdziały ceny kupna sprzedanych w drodze egzekucyjnej licytacji nieruchomości lub praw; sądowe dokumenty, dotyczące się przyznania sprzedanych w drodze licytacji dóbr, dokumenty władz spadkowych, dotyczące się przyznania i świadectwa tychże władz (§§ 177 i 178 patentu z dnia 9 sierpnia 1854 r., Nr. 208 dz. u. p.).

§ 34. Jeżeli prawo, którego przedmiotem nie są perjodyczne świadczenia, wpisano wyraźnie tylko na czas życia pewnej osoby, natenczas można zezwolić na wykreślenie tego prawa także na podstawie aktu zejścia lub uznania tej osoby za zmarłą.

Przy takich zaś prawach, które mają za przedmiot perjodyczne świadczenia, można na podstawie tego dokumentu zezwolić na wykreślenie, jednak dopiero po upływie trzech lat od dnia śmierci, o ile dziedzic nie uzyskał adnotacji skargi o zapłatę zaległości.

R o z d z i a ł t r z e c i.

O prenotacji.

a) O dopuszczalności.

§ 35. Jeżeli przedłożony dokument nie posiada wszystkich w §§ 31—34 oznaczonych szczególnych wymogów do intabulacji, ale ma ogólne wymogi (§§ 26, 27) potrzebne do wpisu hipotecznego, natenczas można na podstawie takiego dokumentu zezwolić na prenotację (§ 8, l. 2).

§ 36. Prenotacja prawa zastawu może tylko wtedy nastąpić, jeżeli wykazano dostatecznie nie tylko wierzytelność, ale i tytuł prawa zastawu.

§ 37. Na prenotację prawa odkupu, pierwszeństwa kupna i najmu można tylko wtedy zezwolić, jeżeli wykazano dostatecznie nie tylko istnienie prawa, ale i zezwolenie na wpis.

§ 38. Prenotacja następuje:

a) na podstawie orzeczeń sądowych pierwszej lub wyższej

instancji, które wprawdzie bezwarunkowo przyznają jakieś prawo rzeczowe lub odmawiają go, ale które nie stały się jeszcze prawomocne;

b) na podstawie rozporządzeń sądowych, któremi dozwolono prenotacji jako egzekucji na zabezpieczenie;

c) na podstawie wniosku władz publicznych w tych przypadkach, w których władze te są powołane stosownie do swego zakresu działania do zarządzenia z urzędu zastawniczego zabezpieczenia roszczeń skarbu państwa lub tych funduszków lub zakładów, które znajdują się pod zarządem państwa, kraju lub gminy tudzież zabezpieczenia roszczeń o zwroty, wynikających z zarządu majątkami, znajdującymi się pod nadzorem sądowym.

§ 39. Jeżeli złożono sądownie taki dług hipoteczny, którego nie można uiścić wierzycielowi z jednej z przyczyn wymienionych w § 1423 *) k. c. lub co do którego wierzyciel ma dopiero płacącemu w myśl § 1422 k. c.***) ustąpić swych praw, natenczas można na podstawie dokumentu urzędowego, poświadczającego złożenie do depozytu, zezwolić na prenotację wykreślenia lub przeniesienia wierzitelności na płacącego.

b) O usprawiedliwieniu.

§ 40. Każda prenotacja uzasadnia nabycie, przeniesienie, ograniczenie i umorzenie prawa rzeczowego tylko pod warunkiem usprawiedliwienia jej i tylko w tym rozmiarze, w jakim następuje usprawiedliwienie.

§ 41. Usprawiedliwienie następuje:

a) na podstawie oświadczenia nadającego się do intabulacji, wystawionego przez osobę, przeciw której uzyskano prenotację;

b) w przypadkach § 38 przez wykazanie, że zaprenotowane orzeczenie sądowe stało się zdolne do egzekucji, lub przez prawomocne orzeczenie właściwej władzy, która ma rozstrzygać o istnieniu zabezpieczonego roszczenia;

c) przez orzeczenie, wydane w drodze sporu przez właściwy sąd przeciwko temu, przeciw komu uzyskano prenotację.

§ 42. Jeżeli usprawiedliwienie ma nastąpić w drodze sporu, natenczas należy wnieść skargę we właściwym sądzie w przeciągu 14 dni, licząc od dnia doręczenia uchwały pozwalającej prenotacji.

*) art. 231 i n. k. z.

**) art. 177 i n. k. z.

W sporze usprawiedliwiającym winien powód wykazać tytuł prawny nabycia prawa hipotecznego, które sobie rości, a więc co do zaprenotowanego prawa zastawu nie tylko rzetelność wierzycelności, ale także tytuł prawny nabycia prawa zastawu i jego rozciągłość. Pozwanemu wolno podnieść wszelkie zarzuty przeciwko istnieniu prawa hipotecznego nawet wtedy, jeżeli przeciw uchwale pozwalającej prenotacji nie wniósł rekursu, lub też wniósł go, ale bez skutku.

§ 43. W uchwale pozwalającej prenotacji należy oznaczyć termin do wniesienia skargi usprawiedliwiającej. Termin ten można przedłużyć z ważnych powodów.

Podanie o przedłużenie terminu należy wnieść do sądu utrzymującego księgi gruntowe i załatwić je według przepisów procedury cywilnej.

§ 44. Jeżeli w czasie wniesienia podania o prenotację spór o istnienie zaprenotowanego prawa był już w toku, natenczas nie potrzeba osobnej skargi usprawiedliwiającej, jak długo według postanowień procedury cywilnej można jeszcze rozszerzyć żądanie skargi także na usprawiedliwienie prenotacji.

§ 45. Jeżeli zaniechano usprawiedliwienia, natenczas ten, przeciw komu dozwolono prenotacji, może prosić o jej wykreślenie.

Jeżeli sądowi utrzymującemu księgi gruntowe wiadomo, że skargę usprawiedliwiającą wniesiono we właściwym czasie, lub że w dniu wniesienia podania o wykreślenie termin do usprawiedliwienia jest jeszcze otwarty, natenczas powinien odrzucić podanie o wykreślenie. W przeciwnym razie powinien zarządzić na krótki czas audjencję, na której popierający prenotację winien udowodnić, że termin do usprawiedliwienia jest otwarty lub że skargę wniesiono we właściwym czasie; w przeciwnym razie należy zezwolić na wykreślenie prenotacji.

Skargę usprawiedliwiającą należy uważać za wniesioną we właściwym czasie, jeżeli wniesiono ją wprawdzie po upływie wyznaczonego do tego terminu, ale jeszcze przed wniesieniem podania o wykreślenie lub też w jednym dniu z tem podaniem.

§ 46. Jeżeli prenotację uznano za usprawiedliwioną, natenczas na żądanie interesowanego należy usprawiedliwienie wpisać do księgi gruntowej stosownie do prawomocnego orzeczenia.

Jeżeli natomiast prenotacji nie uznano za usprawiedliwioną, natenczas należy ją wykreślić na żądanie interesowanego na podstawie prawomocnego orzeczenia.

§ 47. Jeżeli prenotację wykreślono z tego powodu, że powodo-
wi odmówiono stanowczo zaprenotowanego prawa, albo dlatego, że
prenotacji nie uznano za usprawiedliwioną, albo wreszcie dlatego,
że ten, kto ją uzyskał, zrzekł się jej bezwarunkowo, natenczas na-
leży każdą późniejszą na podstawie tego samego dokumentu po-
nownie wniesioną prośbę o prenotację tego samego prawa odrzucić
z urzędu albo, gdyby tego zaniechano i gdyby ponowna prenotacja
nastąpiła, prenotację tę wykreślić, skoro przeciwnik doniesie, że
wykreślenie już raz nastąpiło.

§ 48. Jeżeli natomiast prenotację wykreślono tylko z tego po-
wodu, że skargi usprawiedliwiającej nie wniesiono we właściwym cza-
sie, natenczas można wprawdzie prosić o ponowną prenotację, jednak
jej skuteczność prawna zaczyna się dopiero od chwili wniesienia
nowego podania.

Właścicielowi nieruchomości lub prawa hipotecznego wolno
nadto wytoczyć spór wywoławczy *) i w razie pomyślnego orzecz-
nia przez adnotację jego w księdze gruntowej zapobiec ponownemu
dozwoleniu prenotacji.

§ 49. Jeżeli przeciwko temu, kto jest zaindublowany za właściciela
nieruchomości, uzyskano prenotację prawa własności, wówczas
można wprawdzie dozwalać dalszych wpisów tak przeciw zaindublo-
wanemu, jak i przeciwko zaprenotowanemu właścicielowi, lecz ich
prawne istnienie zależy od tego, czy prenotacja prawa własności
zostanie usprawiedliwioną, czy nie.

Jeżeli prenotacja zostanie usprawiedliwioną, natenczas należy
równocześnie z wpisaniem usprawiedliwienia wykreślić z urzędu
wszystkie te wpisy, które uzyskano przeciwko właścicielowi zain-
dublowanemu po wniesieniu podania, wskutek którego nastąpiła pre-
notacja prawa własności.

Natomiast w razie wykreślenia prenotacji prawa własności
należy zarazem wykreślić z urzędu wszystkie wpisy, dokonane odno-
śnie do tej prenotacji.

Postanowienia te należy stosować także w przypadku, gdy
przeciwko posiadaczowi wierzytelności zabezpieczonej prawem za-
stawu uzyskano prenotację przeniesienia tej wierzytelności na inną
osobę.

*) Art. XXIX. przep. wpr. k. p. c.: Zamiast sporu wywoław-
czego przewidzianego w § 48 ust. 2 ustawy hipotecznej wytacza się
na podstawie przepisów kodeksu postępowania cywilnego powódz-
two o ustalenie nieistnienia prawa zaprenotowanego.

§ 50. Jeżeli wykreślenie jakiegoś prawa zostało tylko zapre-notowane, wówczas można wprawdzie zezwalać na dalsze wpisy, ty-czące się tego prawa, jak np. wpisy prawa nadzastawu lub cesji, atoli ich prawne istnienie zależne jest od tego, czy prenotacja wy-kreślenia zostanie usprawiedliwioną, czy nie.

Jeżeli prenotacja zostanie usprawiedliwioną, natenczas rów-nocześnie z wpisem usprawiedliwienia należy z urzędu wykreślić wszystkie te wpisy, na które zezwolono w międzyczasie odnośnie do wykreślonego prawa.

§ 51. Jeżeli na wierzytelności hipotecznej w czasie wniesienia prośby o jej wykreślenie ciąży jeszcze prawa nadzastawu, natenczas na wykreślenie tej wierzytelności można zezwolić tylko z zastrze-żeniem, że skuteczność prawna tego wykreślenia co do praw nad-zastawu nastąpi dopiero w chwili ich wykreślenia.

Jeżeli wykreślenie wierzytelności hipotecznej zostało zainta-bulowane, nie można zezwalać na dalsze wpisy co do tej wierzytel-ności; jeżeli zaś wykreślenie tylko zapre-notowano, dalsze wpisy mo-gą nastąpić jedynie ze skutkiem prawnym, określonym w § 50.

R o z d z i a ł c z w a r t y.

O adnotacji.

1. Adnotacja stosunków osobistych.

§ 52. Adnotacja stosunków wymienionych w § 20a tudzież wykreślenie tej adnotacji następuje na żądanie interesowanych, ich zastępców ustawowych lub powołanych do tego sądów na podstawie dokumentów, posiadających moc dowodu.

2. Adnotacja stopnia hipotecznego.

§ 53. (w brzmieniu § 44 now. III). Właściciel ma prawo prosić o adnotację w hipotece, że zamierza swą realność sprzedać lub usta-nowić na niej prawo zastawu dla długu, którego kwotę należy po-dać. W ten sposób uzasadnia dla praw, które wskutek zamierzonego interesu mają być wpisane, pierwszeństwo hipoteczne od chwili po-wyższej prośby.

Z równym skutkiem prawnym może wierzyciel hipoteczny żądać adnotacji zamiaru odstąpienia lub wykreślenia swojej wie-rzytelności.

Na adnotację tych podań można jednak tylko wtedy zezwo-lić, jeżeli intabulacja prawa, mającego być wpisaniem, względnie wy-

kreślenie prawa istniejącego byłyby według stanu hipotecznego dopuszczalne i jeżeli podpis na tych podaniach jest sądownie lub notarialnie uwierzytelniony.

§ 54. Uchwała, którą zezwolono na prośbę, może być wydana tylko w jednym egzemplarzu; należy ją zaopatrzyć poświadczeniem, że adnotacja została wykonana.

§ 55. (w brzmieniu § 44 now. III). Adnotacja pierwszeństwa traci skuteczność, jeżeli chodzi o ustanowienie zastawu, z upływem roku, w innych przypadkach wymienionych w § 53 z upływem sześćdziesięciu dni po dozwoleniu. W uchwale należy to wyraźnie powiedzieć, podając dzień kalendarzowy, w którym termin się kończy.

§ 56. Podanie o wpis prawa lub o wpis wykreślenia, dla których adnotowano stopień hipoteczny, należy wnieść w terminie wyznaczonym w § 55 i dołączyć do niego uchwałę pozwalającą adnotacji. Jeżeli wskutek tego podania będzie dozwolona intabulacja lub prenotacja, natenczas wpisowi służy adnotowany stopień hipoteczny. Na egzemplarzu, o którym wyżej była mowa, należy zaznaczyć, że wpis nastąpił.

Na wpis w adnotowanym stopniu hipotecznym można zezwolić nawet wtedy, jeżeli nieruchomości lub wierzytelność hipoteczna po wniesieniu podania o adnotację stopnia hipotecznego została przeniesioną na trzeciego lub obciążoną.

Jeżeli właściciel nieruchomości lub wierzyciel hipoteczny popadnie w konkurs przed wniesieniem podania o wpis, natenczas na wpis można tylko wtedy zezwolić, jeżeli dokument odnoszący się do interesu sporządzono jeszcze przed dniem otwarcia konkursu i jeżeli dzień jego sporządzenia zostanie sądownie lub notarialnie udowodniony. Jeżeli dokument nie odpowiada tym warunkom, dopuszczalność wpisu ocenić należy według przepisów ordynacji konkursowej.

§ 57. Jeżeli zezwolono na intabulację pozbycia nieruchomości lub intabulację cesji lub wykreślenia wierzytelności w adnotowanym stopniu hipotecznym, natenczas na prośbę tej strony, na rzecz której nastąpiła intabulacja, należy zarazem zarządzić wykreślenie tych wpisów, które uzyskano co do tej nieruchomości lub wierzytelności po wniesieniu podania o adnotację.

§ 58. Jeżeli podania o wpis nie wniesiono przed końcem ustanowionego terminu lub jeżeli do końca tego terminu nie wyczerpano kwoty, dla której nastąpiła adnotacja stopnia hipotecznego, natenczas adnotacja staje się bezskuteczną i należy ją wykreślić z urzędu.

Przed upływem ustawowego terminu zezwolić można na wykreślenie adnotacji jedynie za przedłożeniem egzemplarza uchwały pozwalającej adnotacji. Wykreślenie należy poświadczyć na tym egzemplarzu.

3. Adnotacja wypowiedzenia i skargi hipotecznej.

§ 59. Na adnotację wypowiedzenia wierzytelności hipotecznej, poświadczonego dokumentem sądowym lub notarialnym, tudzież na adnotację skargi hipotecznej winien sąd hipoteczny zezwolić na żądanie wierzyciela, jeżeli ten, przeciw komu wypowiedzenie lub skarga jest skierowaną, wpisany jest za właściciela zastawionej nieruchomości i jeżeli wykazano wniesienie skargi hipotecznej.

Na adnotację skargi hipotecznej może także zezwolić wprost sąd procesowy.

§ 60. Adnotacja taka ma ten skutek, że wypowiedzenie lub skarga jest skuteczną także przeciw każdemu późniejszemu właścicielowi zastawu i że w szczególności na podstawie prawomocnego orzeczenia, zapadłego wskutek adnotowanej skargi, lub na podstawie nadającej się do egzekucji ugody można prowadzić egzekucję na zastawionej nieruchomości bezpośrednio przeciw każdemu jej właścicielowi.

4. O skardze o wykreślenie i o adnotacjach sporu.

§ 61. Kto z powodu, że przez intabulację został naruszony w swem prawie hipotecznem, usiłuje tę intabulację dla nieważności w drodze sporu wzruszyć i żąda przywrócenia dawnego stanu hipotecznego, ten może żądać adnotacji takiego sporu w księdze gruntowej i to bądź równocześnie z wniesieniem skargi, bądź później. O adnotację sporu można prosić tak w sądzie procesowym, jak i w sądzie hipotecznym.

Adnotacja sporu ma ten skutek, że wyrok wskutek skargi zapadły wywiera całą moc i przeciw tym osobom, które nabyły prawa hipoteczne już po nadejściu do sądu hipotecznego podana o adnotację sporu.

§ 62. Jeżeli skarga o wykreślenie ma być wniesioną przeciwko tym osobom, które nabyły prawa lub zostały zwolnione od ciężaru bezpośrednio przez wpis, o którego wykreślenie wytoczono skargę, albo jeżeli skarga opiera się na stosunkach zachodzących bezpośrednio między powodem a pozwanym, natenczas czas służący do wniesienia skargi należy ocenić według obowiązujących postanowień prawa cywilnego o przedawnieniu.

§ 63. Kto jednak i względem osób trzecich chce wzruszyć z powodu nieważności intabulację, o której stosownie do przepisów został zawiadomiony, winien w terminie, przeznaczonym do rekursu od uchwały zezwalającej na nią, zażądać od sądu hipotecznego adnotacji, że intabulacja jest sporną i od razu lub najpóźniej w ciągu dni sześćdziesięciu, licząc od dnia, w którym upłynął termin do rekursu, wnieść rzeczywiście skargę o wykreślenie przeciwko tym wszystkim osobom, które przez sporną intabulację nabyły jakieś prawo hipoteczne lub uzyskały na niej dalsze intabulacje lub prenotacje.

Po upływie tych terminów wykreślenie spornej intabulacji przeciw osobom trzecim, które jeszcze przed adnotacją sporu nabyły na niej dalsze prawa hipoteczne, może być tylko wtedy orzeczone, jeżeli te osoby pod względem ich ważności nie znajdowały się w dobrej wierze.

§ 64. Jeżeli jednak powód nie został z jakiegokolwiek przyczyny zawiadomiony stosownie do przepisów o dozwolonej intabulacji, której nieważność twierdzi, prawo do wniesienia skargi o wykreślenie przeciw osobom trzecim, które nabyły dalsze prawa hipoteczne w dobrej wierze, gaśnie dopiero po upływie lat trzech od czasu w którym do sądu hipotecznego wniesiono podanie o sporną intabulację.

§ 65. Jeżeli powód odstąpił od skargi lub prawomocnem orzeczeniem został ze skargą oddalony, albo też jeżeli w przypadku, przewidzianym w § 63, nie wniósł skargi w przepisany terminie, natenczas na żądanie strony przeciwnej należy zarządzić wykreślenie adnotacji sporu.

Jeżeli zaś sporna intabulacja została prawomocnym wyrokiem lub przez ugodę całkowicie lub w części zniesiona, natenczas na żądanie powoda należy dozwolili wykreślenia spornej intabulacji w sposób i w rozciągłości, określonej wyrokiem lub ugodą, a zarazem należy zarządzić wykreślenie adnotacji sporu, jak niemniej tych wszystkich intabulacji i prenotacji, o które co do mającego się wykreślić prawa proszono już po nadejściu do sądu hipotecznego podania o adnotację sporu.

§ 66. Kto twierdzi, że intabulację uzyskano wskutek czynu zabronionego ustawą karną, ten dla uzasadnienia określonego w § 61 skutku prawnego względem wpisów późniejszych może przy dołączeniu poświadczenia właściwej władzy, iż wniesiono do niej doniesienie karne, domagać się w sądzie hipotecznym adnotacji, że intabulacja jest sporną.

Jeżeli jednak adnotacja ma mieć taki skutek, ażeby prawo do unieważnienia intabulacji było zachowane także przeciw osobom trzecim, które jeszcze przed adnotacją sporu nabyły prawa hipoteczne w dobrej wierze, natenczas podanie o adnotację sporu winno być wniesione do sądu hipotecznego w terminie, jaki służy stronie do rekursu od uchwały pozwalającej intabulacji.

§ 67. Gdy sąd karny oświadczy, że intabulacja ma być wykreślona wraz z prawami hipotecznymi, jakie przed adnotacją w § 66 wspomnianą zostały nabyte, wówczas sąd hipoteczny zarządzi wykreślenie podług postanowień § 65, jak tylko strona pokrzywdzona przedłoży wyrok w tej mierze zapadły, opatrzony poświadczeniem prawomocności. Jeżeli jednak sąd karny orzekł wprawdzie o winie oskarżonego, ale nie wydał wyroku na wykreślenie intabulacji i stronę poszkodowaną odesłał z żądaniem wykreślenia na drogę sporu cywilnego, natenczas służy stronie do wniesienia skargi o wykreślenie intabulacji i praw hipotecznych wyżej wzmiankowanych termin dni sześćdziesięciu od dnia prawomocności orzeczenia karnego. Po bezskutecznym upływie tego terminu i w przypadku, jeżeli sąd karny nie uzna oskarżonego winnym, należy zezwolić na wykreślenie adnotacji sporu na żądanie tego, komu zależy na utrzymaniu intabulacji.

§ 68. Jeżeli kto zażąda wykreślenia adnotacji sporu z tej przyczyny, że skarga o wykreślenie nie została wniesiona w terminach w §§ 63, 67 oznaczonych, sąd hipoteczny, nie mając przeciwnej wiadomości, wyznaczy na krótki czas audjencję, na której ten, kto uzyskał adnotację sporu, winien udowodnić, że skarga została wniesioną w czasie właściwym, gdyż inaczej wykreślenie adnotacji ma być dozwolone.

§ 69. Jeżeli hipoteczny właściciel lub wierzyciel, na którego nieruchomości lub wierzytelności zaintabulowane jest jakieś prawo, wytoczy skargę o całkowite lub częściowe wykreślenie tego prawa wskutek przedawnienia, na adnotację sporu można zezwolić.

§ 70. Na adnotację sporu można zezwolić i temu, kto na mocy zasiedzenia (§ 1498 k. c.) domaga się przyznania jakiegoś prawa rzeczowego.

§ 71. Adnotacja skargi o wykreślenie z powodu przedawnienia (§ 69) albo skargi o przyznanie prawa rzeczowego z mocy zasiedzenia (§ 70) nie ma jednak prawnego skutku względem osób trzecich, które w zaufaniu do ksiąg gruntowych uzyskały intabulację lub prenotację wcześniej, zanim wniesiono do sądu hipotecznego podanie o adnotację sporu. Jeżeli prawo nabyte przez zasiedzenie

zostanie przyznane, służyć mu będzie stopień hipoteczny przed wszystkimi wpisami, uskutecznionymi już po adnotacji sporu, wszelkie zaś prawa wpisane po adnotacji sporu, a pozostające z niem w sprzeczności, należy wykreślić.

Zieszłą postąpić należy według postanowień § 65.

5. Adnotacja egzekucyjnej sprzedaży.

§ 72. Sąd, który przeprowadził egzekucyjną sprzedaż nieruchomości lub wierzytelności hipotecznej, powinien zarządzić z urzędu adnotację dokonania tej sprzedaży.

Adnotacja ta ma ten skutek, że dalsze wpisy przeciw dotychczasowemu właścicielowi tylko wtedy uzasadniają prawo, jeżeli sprzedaż uznana zostanie za bezskuteczną.

Jeżeli sprzedaży licytacyjnej albo nie zaczępiono, albo też jeżeli zaczępienie to zostało stanowczo odrzucone, natenczas na prośbę interesowanych nastąpi wykreślenie wszystkich wpisów, uzyskanych przeciw dotychczasowemu właścicielowi po adnotacji egzekucyjnej sprzedaży, tudzież wykreślenie dalszych wpisów, dokonanych ewentualnie na poprzednich.

§ 73. O ile w innych wypadkach sąd hipoteczny lub sąd procesowy może zezwolić na adnotację, stanowi częścią ustawa niniejsza, częścią ustawa z dnia 6 lutego 1869, Nr. 18 dz. u. p., częścią procedura cywilna i ustawa konkursowa.

R o z d z i a ł p i ą t y.

O oddzielaniu części składowych ciała hipotecznego.

§ 74. Odpisanie części składowej ciała hipotecznego i dopisanie jej do innego ciała hipotecznego lub otwarcie dla niej nowego wykazu jest tylko wtedy dopuszczalne, jeżeli część, którą się ma oddzielić, jest dokładnie oznaczona, w razie potrzeby zapomocą planów lub map, których kopje należy zachować w zbiorze dokumentów i jeżeli dokumenty, uzasadniające żądanie, odpowiadają wymogom, przepisany dla intabulacji prawa własności.

Przy przeprowadzeniu oddzielenia należy postąpić według §§ 13—15 ustawy z dnia 6 lutego 1869 r., Nr. 18 dz. u. p.

C Z E Ś Ć T R Z E C I A.

O postępowaniu w sprawach hipotecznych.

R o z d z i a ł p i e r w s z y.

Postanowienia ogólne.

1. Właściwość sądu.

§ 75. O zezwolenie na wpis należy z wyjątkiem przypadków, określonych w niniejszej ustawie tudzież w ustawach o postępowaniu sądowym, wnosić podania do tego sądu hipotecznego, gdzie znajduje się wykaz, w którym wpis ma nastąpić.

2. Zasada postępowania.

§ 76. Sąd utrzymujący księgi gruntowe zarządza z wyjątkiem oznaczonych w niniejszej ustawie przypadków wpisy nie z urzędu, ale na żądanie stron lub władz.

3. Uprawnienie do wnoszenia podań.

§ 77. Kto działa w cudzem imieniu, winien wykazać, że jest upoważniony do wnoszenia podań hipotecznych.

Do wniesienia podania o wpis w imieniu tego, na czyją korzyść wpis ma nastąpić, wystarczy pełnomocnictwo ogólne.

Ustawowi lub sądownie ustanowieni zastępcy nie potrzebują szczególnego pełnomocnictwa do uzyskania wpisu praw na rzecz osób, które zastępują, lub do wykreślenia ciężarów z majątku, powierzonego ich zarządowi.

§ 78. Jeżeli ten, na kogo nieruchomość lub prawo hipoteczne przeszły pozahipotecznie, ustanowił na tej nieruchomości lub na tem prawie na rzecz innej osoby jakieś prawo, będące przedmiotem ksiąg publicznych, natenczas osoba ta może żądać wpisania praw swego poprzednika.

§ 79. Także i ręczyciel może żądać wpisu w imieniu wierzyciela, jeżeli ten ostatni nie wykonuje udzielonego mu prawa do uzyskania prawa zastawu na nieruchomości lub na prawie hipotecznem swego dłużnika.

§ 80. Wpisu praw wspólnych, nie dających się podzielić w stosunku do całości, może żądać każdy z uczestników tak dla siebie, jak i w imieniu innych uczestników.

4. Terminy.

§ 81. Terminy nie oznaczone według dnia kalendarzowego zaczynają biec z dniem po doręczeniu.

Przy obliczaniu tych terminów nie należy odliczać dni ferjalnych, niedzielnych i świątecznych, tudzież tych dni, w czasie których pismo do sądu hipotecznego podać się mające znajdowało się na poczcie.

Terminów tych nie można przedłużać z wyjątkiem terminu do usprawiedliwienia prenotacji (§ 43) i terminu do przedłożenia oryginału dokumentu (§ 88) lub jego tłumaczenia (§ 89).

§ 82. Przywrócenie do pierwotnego stanu z powodu omieszkania terminów oznaczonych w niniejszej ustawie jest niedopuszczalne.

R o z d z i a ł d r u g i.

O podaniach.

1. Forma podania.

§ 83. Podania hipoteczne należy w trybunałach wnosić pisemnie, w sądach jednoosobowych natomiast można je wnosić i ustnie.

Jeżeli podanie wniesiono ustnie, należy spisać w tej mierze protokół z zachowaniem przepisów, ustanowionych dla treści podań pisemnych i pomóc proszącemu do dokładnego określenia żądania.

2. Wymogi podania.

§ 84. W każdej prośbie hipotecznej należy wymienić sąd utrzymujący księgi gruntowe, do którego prośba ma być wniesioną, imię i nazwisko, stan i miejsce zamieszkania proszącego i tych osób, które należy zawiadomić o załatwieniu, gdyby zaś te osoby były osobami prawnymi (korporacjami i t. d.), służące im nazwy i ich zastępców.

§ 85. Wykazy hipoteczne, w których wpis ma nastąpić, należy określić tem samym oznaczeniem, jakie mają w księdze gruntowej.

W żądaniu należy dokładnie podać to, co w księdze gruntowej ma być wpisane.

Żądanie o intabulację mieści w sobie dorozumiane żądanie o prenotację, jeżeli proszący prenotacji wyraźnie nie wykluczył. Jeżeli proszący może lub chce uzyskać prawo rzeczowe tylko na użytkach z nieruchomości, winien to wyraźnie nadmienić.

3. Łączenie podań.

§ 86. O dokonanie kilku wpisów, uzasadnionych jednym i tym samym dokumentem, tudzież o wpis jednego prawa w kilku wykazach hipotecznych lub o wpis kilku praw w jednym wykazie hipotecznym można prosić w jednym podaniu.

4. Załączniki.

a) Oryginały.

§ 87. Dokumenty, na podstawie których ma nastąpić wpis, należy przedłożyć w oryginale.

Jeżeli dokument oryginalny znajduje się w aktach urzędowych lub w przechowaniu sądu hipotecznego albo jeżeli dołączono go do podania będącego w toku załatwiania, wystarczy dołączyć jego odpis i podać, gdzie znajduje się oryginał.

§ 88. Jeżeli oryginał nie może być natychmiast przedłożony, ponieważ znajduje się u innej władzy, należy wspomnieć o tem w podaniu i dołączyć uwierzytelniony odpis.

Gdyby nawet w razie przedłożenia oryginału nie można się było przychylić do podania, należy je natychmiast odrzucić.

Gdyby jednak pod tym warunkiem można było przychylić się do podania, natenczas należy je natychmiast adnotować dla zachowania stopnia hipotecznego odnośnego prawa z dodatkiem „aż do nadejścia oryginału“.

Proszącemu należy zarazem wyznaczyć odpowiedni termin do przedłożenia oryginału, o ile nie ma go już z urzędu nadesłać sąd hipoteczny, w którym się znajduje; jeżeli sąd hipoteczny nadesła oryginał lub jeżeli przedłożony zostanie w oznaczonym terminie, natenczas należy załatwić podanie co do rzeczy.

Jeżeli zaś oryginał nie zostanie przedłożony w zakreślonym lub przedłużonym terminie, natenczas podanie należy natychmiast odrzucić, a adnotację z urzędu wykreślić.

b) Tłumaczenia.

§ 89. Jeżeli dokumenty nie są spisane w języku, w którym można wnosić podania do sądu hipotecznego, natenczas należy dołączyć tłumaczenie, zasługujące na zupełną wiarę.

Jeżeli tłumaczenia niema, a z podania nie wynika, że należy je w każdym razie odrzucić, natenczas należy podanie adnotować w księdze gruntowej dla zachowania stopnia hipotecznego odnośnego prawa z dodatkiem „aż do nadejścia tłumaczenia“. Zarazem

należy proszącemu wyznaczyć odpowiedni termin do przedłożenia tłumaczenia. Jeżeli tłumaczenie zostanie przedłożone w terminie wyznaczonym lub przedłużonym, należy załatwić podanie co do rzeczy; w przeciwnym razie należy je odrzucić, a adnotację z urzędu wykreślić.

c) Odpisy.

§ 90. O ile odpisy potrzebne są dla zbioru dokumentów, o tyle są wolne od stempla. Jeżeli nie przedłożono odpisów lub jeżeli ich nie można użyć, natenczas należy zachować oryginały w zbiorze dokumentów, a strony zawiadomić, że wolno im odebrać je, jeżeli później przedłożą prawidłowe odpisy. W tych jednak przypadkach, w których podanie, wniesione o dozwoleń wpisów w kilku sądach hipotecznych, ma wraz z oryginalnym dokumentem przechodzić z jednego sądu do drugiego, każdy sąd hipoteczny, jeżeli nie przedłożono potrzebnych dla jego księgi gruntowej odpisów lub przedłożone są nie do użycia, powinien sporządzić je za pobraniem podwójnej należytości, ustanowionej dla wierzycielnych odpisów.

Prowadzący księgę gruntową winien na przedłożonych lub w księdze gruntowej wpisanych odpisach potwierdzić z urzędu zgodność ich z oryginałami.

§ 91. Osobne przepisy stanowią, o ile należy przedkładać odpisy celem wymiaru należytości.

5. Wygotowywanie podań i napisy (rubra).

§ 92. Podania hipoteczne należy wносить w jednym egzemplarzu, chyba że ustawy stanowią w tym względzie inaczej.

Do podania należy dołączyć tyle napisów (rubrum), ile będzie potrzeba zawiadomień o załatwieniu podania. Brak napisów nie stanowi jednak powodu do odrzucenia podania.

W napisach należy wymienić istotne punkty żądania, zawartego w podaniu.

Zamiast napisów można dołączyć całkowite odpisy podania. W przypadku tym należy wymienić osoby, którym te odpisy mają być doręczone. Jeżeli podanie wniesiono do protokołu, sąd powinien sporządzić potrzebne napisy, a na żądanie wygotować całkowite odpisy protokołu dla zawiadomienia osób interesowanych.

R o z d z i a ł t r z e c i.

O załatwianiu podań.

1. Rozpoznanie i rozstrzygnięcie.

§ 93. Chwila wniesienia podania do sądu hipotecznego jest stanowczą dla ocenienia tego podania.

§ 94. Sąd hipoteczny winien podanie i jego załączniki dokładnie zbadać i na wpis hipoteczny zezwolić tylko wtedy, jeżeli:

1. z księgi gruntowej nie okazuje się, by ze względu na nieruchomości lub prawo zachodziła jakaś przeszkoda przeciwko wpisowi, o który wniesiono podanie;

2. jeżeli nie zachodzi uzasadniona wątpliwość co do osobistej zdolności osób interesowanych przy wpisie do rozporządzania przedmiotem, którego wpis dotyczy, lub co do uprawnienia do żądania wpisu;

3. jeżeli treść załączonych dokumentów uzasadnia żądanie;

4. jeżeli dokumenty przedłożono w takiej formie, jaka jest potrzebną dla uzyskania intabulacji, prenotacji lub adnotacji.

Przy wpisach hipotecznych, na które nie zezwala sąd hipoteczny, lecz inny sąd, — sąd hipoteczny winien się ograniczyć do rozstrzygnięcia kwestji, czy wpis jest dopuszczalny ze względu na stan hipoteczny; rozstrzygnięcie co do innych wymogów należy do sądu zezwalającego na wpis.

§ 95. Z wyjątkiem przypadków, wymienionych w §§ 45, 68 i 104 niniejszej ustawy, tudzież w ustawie z dnia 6 lutego 1869, Nr. 18 dz. u. p., winien sąd hipoteczny każde podanie rozstrzygnąć bez przesłuchania stron i to w zasadzie (§§ 88, 89) rozstrzygnąć w rzeczy samej bez uchwały przedstanowczej; w uchwale, którą ma wydać, winien wyraźnie wyrzec dozwoleń lub odrzucenie podania.

Jeżeli żądania nie można uwzględnić w całości, lecz tylko w części, należy zarządzić wpis, o ile to jest dopuszczalne, a tę część żądania, która nie może być uwzględnioną, należy odrzucić.

W razie odrzucenia podania w całości lub w części należy w uchwale podać wszystkie powody, które sprzeciwiały się przychylnemu załatwieniu.

2. Szczególne postanowienia.

a) co do uwzględnienia żądania.

§ 96. Nie można zezwolić na więcej lub na co innego, niż stro-
na żądała, choćby według przedłożonych dokumentów była uprawniona do żądania więcej lub czego innego.

Jeżeli żądano tylko prenotacji, nie można zezwolić na intabulację, choćby ona była także dopuszczalną.

§ 97. Jeżeli z dokumentu wypływa, że nabywcy prawa rzeczowego udzielono zezwolenia na intabulację, że jednak nałożono na niego zarazem ograniczenia w rozporządzaniu nabytem prawem lub wzajemne obowiązki z warunkiem równoczesnego zaintabulowania tychże na rzecz uprawnionych, to na wpis tego prawa nie można zezwolić, jeżeli co do zastrzeżonych ograniczeń lub wzajemnych obowiązków nie zażądano zarazem intabulacji lub stosownie do jakości dokumentu przynajmniej prenotacji.

Podanie o równoczesny wpis praw wzajemnych może wnieść tak jedna, jak i druga strona.

§ 98. W uchwałach zezwalających na wpis należy oznaczyć wykazy ksiąg gruntowych, w których wpis ma nastąpić; nadto należy z powołaniem się na dokumenty będące podstawą zezwolenia oznaczyć osoby, na rzecz których i przedmioty, na których wpis ma nastąpić, wreszcie prawa, które mają być wpisane, wraz z istotnymi określeniami w tych słowach, jak mają być wpisane do księgi głównej (§ 5).

b) co do odrzucenia podania.

§ 99. Jeżeli się podanie o intabulację lub prenotację odrzuca, natenczas odrzucone podanie należy adnotować w księdze gruntowej.

Adnotacja ta nie ma miejsca, jeżeli nieruchomości lub prawo, na których wpis miał według podania nastąpić:

a) nie dają się rozpoznać ani z podania, ani z jego załączników, lub też nie są wpisane w księgach sądu hipotecznego albo

b) są wpisane na inną osobę, a nie na tę, przeciwko której intabulacja lub prenotacja może nastąpić według treści dokumentu.

Dokonaną adnotację należy uwidocznić na uchwale.

§ 100. Jeżeli odrzucenie podania o intabulację lub prenotację wyszło od innego sądu, a nie od sądu hipotecznego, natenczas należy z urzędu wezwać ten ostatni sąd o dokonanie adnotacji odrzucenia.

§ 101. Skoro tylko sąd hipoteczny poweźmie wiadomość, że uchwała, którą odrzucono intabulację lub prenotację, stała się prawomocną wskutek niewniesienia rekursu, winien wykreślić z urzędu adnotację odrzuconego podania i zawiadomić o tem interesowanych.

R o z d z i a ł c z w a r t y .

O skutecznianiu wpisów.

§ 102. Wpis do księgi gruntowej może nastąpić tylko na piśmne polecenie sądu hipotecznego i nie inaczej, jak według osnowy tego polecenia.

Jeżeli wykonanie polecenia okazuje się niemożliwym ze względu na stan hipoteczny, wydane polecenie może być sprostowane tylko przez nowe polecenie sądu hipotecznego.

§ 103. Każdy wpis (§ 8) powinien zawierać oprócz oznaczenia, jakiego jest rodzaju, także dzień, miesiąc, rok i liczbę dziennika podawczego, pod którą wniesiono do władzy hipotecznej podanie, będące podstawą wpisu.

Jeżeli do sądu hipotecznego wniesiono równocześnie kilka podań, odnoszących się do jednego ciała hipotecznego, natenczas przy każdym wpisie, skutecznionym wskutek tych podań, należy adnotować liczby dziennika podawczego podań równocześnie wniesionych i wzmiankę o ich równoczesności.

§ 104. W księdze gruntowej nie wolno skrobać, ani też tego, co jest wpisane, czynić w inny sposób nieczytelnym.

Jeżeli przy wpisaniu popełniono pomyłkę i spostrzeżono ją jeszcze w ciągu wpisu, natenczas należy ją sprostować bez żądania polecenia od sądu hipotecznego.

Sprostowanie omyłki spostrzeżonej po skutecznieniu wpisu może nastąpić tylko na polecenie sądu hipotecznego, który w razie, gdyby omyłka mogła pociągnąć za sobą jakieś skutki prawne, winien wysłuchać strony interesowane.

§ 105. Dokument oryginalny, na podstawie którego wpis nastąpił, zaopatrzyć należy poświadczeniem, iż wpis skuteczniono.

W poświadczeniu tem, na którym należy wycisnąć pieczęć urzędową, należy wymienić uchwałę sądową, którą wpis zarządzono, tudzież oznaczyć wykaz hipoteczny.

R o z d z i a ł p i a t y .

O hipotece łącznej.

I. Oznaczenie wykazu głównego.

§ 106. Przy hipotekach łącznych (§ 15), które mają być utworzone przez wpis do różnych wykazów, należy oznaczyć jeden wykaz jako wykaz główny, a inne jako wykazy poboczne. Jeżeli ta-

kiego oznaczenia niema, natenczas wykaz wymieniony na pierwszym miejscu należy przyjąć za wykaz główny.

Jeżeli dla pewnej wierzytelności istniała już hipoteka, a wniesiono podanie o rozszerzenie jej dla tej samej wierzytelności na inne wykazy, natenczas wykaz pierwotnie obciążony należy uważać za wykaz główny.

W wykazie głównym należy powołać przez adnotację wykazy poboczne, a w każdym wykazie pobocznym wykaz główny.

2. Wskazanie i wpis hipoteki łącznej.

§ 107. Jeżeli wierzyciel prosi o rozszerzenie istniejącego dla jego wierzytelności prawa zastawu, natenczas winien wskazać istniejącą już dla tej wierzytelności hipotekę, aby można zanotować odpowiedzialność łączną.

Szkodę powstałą z zamilczenia hipoteki już istniejącej ponosi wierzyciel.

Jeżeli z jakiegokolwiek powodu nie dokonano adnotacji odpowiedzialności łącznej, dłużnik hipoteczny może prosić o jej uskutecznienie. Koszta powstające stąd ponosić winien wierzyciel, jeżeli przypisać mu można pod tym względem winę.

Jeżeli sąd hipoteczny, pozwalając intabulacji lub prenotacji prawa zastawu dla jakiejś wierzytelności, spostrzeże, że dla tej wierzytelności wpisano już prawo zastawu w jego księgach lub w księgach innego sądu hipotecznego, natenczas winien z urzędu postarać się o to, by wykaz, w którym prawo zastawu jest wpisane, był uważany za wykaz główny i by te sądy hipoteczne, w których księgach wierzytelność już wpisano, były o tem zawiadomione.

§ 108. O wpis hipoteki łącznej w różnych sądach hipotecznych można prosić przy dołączeniu dokumentów oryginalnych lub wierzytelnych odpisów (§ 88) bądź równocześnie w poszczególnych sądach, bądź tylko w jednym podaniu.

W pierwszym przypadku należy w każdym podaniu wymienić wykaz główny i wszystkie wykazy poboczne.

W drugim przypadku należy wnieść podanie do tego sądu hipotecznego, w którym ma się znajdować wykaz główny i oznaczyć kolej, według której podanie ma być przesłane innym sądom hipotecznym do załatwienia.

§ 109. Jeżeli przy pierwotnym lub późniejszym wpisie hipoteki łącznej ma współdziałać kilka sądów, natenczas każdy z nich rozstrzygnie samodzielnie kwestję intabulacji prawa zastawu co do zawartych w jego księgach przedmiotów hipotecznych i rozstrzygnięcie swe udzieli sądowi wykazu głównego.

Rekurs przeciwko każdej z zapadłych uchwał należy wnieść do tego sądu hipotecznego, który ją wydał.

Jeżeli dozwolona przez sąd hipoteczny intabulacja lub prenotacja w wykazach pobocznych zostanie w drodze rekursu zniesiona i wykreślona, natenczas o wykreśleniu należy zawiadomić sąd hipoteczny wykazu głównego w celu adnotacji.

§ 110. Stopień pierwszeństwa hipoteki łącznej zależy przy każdym poszczególnym przedmiocie hipotecznym od czasu, w którym podanie o zezwolenie na wpis weszło do tego sądu hipotecznego, w którego księgach wpis nastąpił.

3. Wpisy zmian w wykazie głównym.

§ 111. Wszystkie podania hipoteczne, odnoszące się do prawa zastawu, ciążącego łącznie na kilku wykazach, należy wnosić do tego sądu hipotecznego, w którym utrzymuje się wykaz główny i oceniać według stanu tego wykazu.

Gdyby podanie wniesiono do innego sądu hipotecznego, należy je zwrócić z uwagą, że powinno się je wnieść do sądu hipotecznego wykazu głównego.

§ 112. Wszelkie zmiany, które mają być dokonane na łącznie ciążącym prawie zastawu przez przeniesienie, ograniczenie, obciążenie, wykreślenie lub w inny sposób, należy wpisywać tylko do wykazu głównego. Na wpisy te można przeznaczyć osobną kartę w księdze gruntowej i powołać się na nią przy wykazie głównym.

Wpisanie zmian w wykazie głównym ma takie znaczenie prawne, jak gdyby zmiany te wpisano we wszystkich już istniejących lub jeszcze przybyć mających wykazach pobocznych; jednakże częściowe lub całkowite wykreślenie hipoteki łącznej co do wszystkich przedmiotów hipotecznych należy adnotować także we wszystkich wykazach pobocznych, wykreślenie zaś prawa zastawu co do poszczególnych wykazów pobocznych w tych wykazach pobocznych.

§ 113. Jeżeli prawo zastawu wykreślono co do przedmiotu hipotecznego wpisanego w wykazie głównym, natenczas należy wykreślić także i wszystkie na niem uskutecznione dalsze wpisy w wykazie głównym i przenieść je do wykazu pobocznego tego samego sądu. Wykaz ten należy nadal uważać za wykaz główny, o ile hipoteka łączna nadal istnieje.

Jeżeli w księgach tego samego sądu hipotecznego niema wykazu pobocznego, natenczas sąd ten w braku oświadczenia wierzyciela hipotecznego winien oznaczyć, który wykaz poboczny ma być uważany w przyszłości za wykaz główny i przesłać z urzędu sądowi

hipotecznemu nowego wykazu głównego wierzytelne odpisy dokonanych w księdze głównej wpisów i odnoszących się do nich odpisów dokumentów.

O przemianie wykazu pobocznego na główny należy zawiadomić sądy hipoteczne wszystkich wykazów pobocznych i przemianę tę adnotować z urzędu w każdym nadal istniejącym wykazie pobocznym.

§ 114. Podania hipoteczne, które nie mogą być załatwione z powodu dokonanego już wykreślenia prawa zastawu w wykazie głównym, należy przesłać sądowi hipotecznemu, na który przechodzi utrzymywanie wykazu głównego i zawiadomić o tem proszącego.

Stopień hipoteczny tych podań między sobą oznacza się według liczb dziennika podawczego sądu hipotecznego poprzedniego wykazu głównego.

4. Skarga usprawiedliwiająca.

§ 115. Do usprawiedliwienia prenotacji prawa zastawu, ciążącej łącznie w różnych sądach hipotecznych dla tej samej wierzytelności, wystarcza tylko jedna skarga usprawiedliwiająca.

Skargę usprawiedliwiającą należy wnieść albo do sądu powszechnego dłużnika hipotecznego albo też do sądu, będącego instancją rzeczową dla jednego z przedmiotów hipotecznych obciążonych prenotacją.

5. Wyciągi hipoteczne.

§ 116. W wyciągach hipotecznych takich wykazów, które ze względu na hipotekę łączną utrzymuje się jako wykazy poboczne, należy powołać wykaz główny i uczynić wzmiankę, że zmiany, dokonane na ciężącym łącznie prawie zastawu, wpisane są tylko w wykazie głównym.

6. Postanowienia przejściowe.

§ 117. Jeżeli co do hipoteki łącznej, uzyskanej w różnych wykazach hipotecznych przed wejściem w życie niniejszej ustawy, mają nastąpić dalsze wpisy, natenczas w prośbie o nowy wpis należy wskazać ten wykaz, który ma być uważany za wykaz główny.

Do wykazu tego należy przenieść wszystkie wpisy, które po ustanowieniu hipoteki przedsięwzięto co do niej w innych wykazach. Przeniesienie to należy przy oznaczeniu wykazu głównego adnotować w reszcie wykazów, które nadal mają być uważane za wykazy poboczne.

R o z d z i a ł s z ó s t y.

Amortyzacja dawnych wierzytelności hipotecznych.

§ 118. Dłużnik może wnieść do sądu hipotecznego podanie o wdrożenie amortyzacji wierzytelności hipotecznej, jeżeli od jej intabulacji, a w razie, gdy do niej odnoszą się dalsze wpisy, także od ostatniego z tych wpisów upłynął czasokres najmniej pięćdziesięciu lat i jeżeli tych, którzy wedle wpisów są uprawnionymi lub ich dziedzicami i następcami, nie można odnaleźć, jeżeli wreszcie w tym czasie ani nie pobierano upłat kapitałowych lub procentowych, ani też nie dochodzono prawa w jakikolwiek inny sposób.

§ 119. W podaniu winien prosić podać powody przemawiające za amortyzacją. Jeżeli sąd hipoteczny przychyli się do prośby, winien tych, którzy mają roszczenia co do wierzytelności hipotecznej, wezwać edyktem do zgłoszenia tych roszczeń.

§ 120. W edykcie należy dokładnie określić intabulację wraz z wszystkimi odnoszącymi się do niej wpisami i oznaczyć do zgłoszenia roszczeń termin jednego roku, podając przytem ostatni dzień kalendarzowy, który należy obliczyć w przybliżeniu z uwzględnieniem pierwszego ogłoszenia edyktu.

Edykt należy przybić w sądzie i ogłosić trzykrotnie w piśmie, przeznaczonych do sądowych obwieszczeń. Sąd hipoteczny oceni według własnego uznania, czy edykt należy ogłosić także w innych krajowych lub zagranicznych pismach.

§ 121. Jeżeli w ciągu terminu edyktalnego zgłoszono roszczenie, należy o tem zawiadomić starającego się o amortyzację, interesowani zaś mogą uzyskać rozstrzygnięcie co do tego roszczenia w drodze procesu.

Jeżeli jednak termin edyktalny upłynął bezowocnie, natenczas sąd hipoteczny winien uchwałą dozwolić amortyzacji intabulacji i wpisów, odnoszących się do niej, tudzież ich wykreślenia.

R o z d z i a ł s i ó d m y.

O doręczaniu.

§ 122. (Zniesiony artykułem XI noweli o ulżeniu sądom z 1 czerwca 1914, Nr. 118 dz. u. p. Zawierał nakaz wymienienia w uchwale hipotecznej osób, którym należy ją doręczyć, oraz osoby, której wydać należy oryginalny dokument).

§ 123. O załatwieniu podań hipotecznych należy oprócz proszącego zawiadomić z urzędu następujące osoby:

1. Tego, na czyjej własności nabyto prawo hipoteczne, lub czyje prawa hipoteczne zostały odstąpione, obciążone, ograniczone lub zniesione, lub przeciw komu dozwolono adnotacji hipotecznej.

2. Jeżeli zezwolono na całkowite lub częściowe wykreślenie wpisu, należy doręczyć uchwałę wszystkim tym, na rzecz których ciążyą na wpisanem prawie dalsze intabulacje lub prenotacje.

3. Uchwały zezwalające na intabulacje lub prenotacje, przez które wpisane już prawa osób trzecich zostają obciążone zastawem lub odstąpione, należy doręczyć także właścicielowi nieruchomości.

4. Jeżeli uzyskano wpis przeciw mocodawcy na prośbę jego pełnomocnika, należy uchwałę doręczyć mocodawcy, chyba że upoważnienie wykazano pełnomocnictwem, odpowiadającym wymogom § 31.

5. O każdym odpisaniu i dopisaniu nieruchomości należy zawiadomić także urząd, któremu poruczono utrzymanie katastru.

§ 124. Doręczanie osobom wymienionym w § 123, l. 1—4 ma się odbywać według przepisów o doręczaniu do rąk własnych, zawartych w procedurze cywilnej.

Na dowód doręczenia należy wystawić osobne poświadczenie odbioru.

Dokumenty oryginalne należy zwrócić temu, kto je przedłożył, chyba że w podaniu proszono o inne zarządzenie.

Sądy hipoteczne obowiązane są czuwać nad szybkim i należytem doręczaniem uchwał w sprawach hipotecznych.

§ 125. Okoliczność, że doręczenie nastąpiło wbrew przepisom, albo że zupełnie nie nastąpiło, nie uprawnia bynajmniej do zaprzeczenia ważności wpisu hipotecznego. Ten, kto z wpisu hipotecznego wywodzi dla siebie jakieś prawa lub zwolnienie od zobowiązań, nie potrzebuje dostarczać dowodu, że doręczenie nastąpiło.

R o z d z i a ł ó s m y.

O rekursie.

1. Wniesienie rekursu.

§ 126. Uchwały hipoteczne nie mogą być zmienione wskutek przedstawienia. Przeciw uchwałom hipotecznym dopuszczalny jest tylko środek prawny rekursu.

W rekursie nie można przytaczać nowych okoliczności faktycznych, ani też dołączać do niego nowych dokumentów.

Rekursy wnosić należy zawsze do pierwszej instancji. Do trybunałów wnosić je można tylko na piśmie, natomiast do sądów jednoosobowych wolno je wnosić także i ustnie do protokołu.

Do rekursów pisemnych należy dołączyć napisy, potrzebne do zawiadomienia osób interesowanych.

Rekurs, wniesiony bezpośrednio do drugiej lub trzeciej instancji, winien być odrzucony. Zażalenia z powodu zwłoki można wnieść bezpośrednio do sądów wyższych.

§ 127. Termin do wniesienia rekursu wynosi trzydzieści dni, jeżeli uchwała doręczoną została w obrębie sądu apelacyjnego, sześćdziesiąt zaś dni, jeżeli doręczoną została poza tym obrębem.

Rekursy spóźnione winna pierwsza instancja odrzucać natychmiast, chociażby wpisana do księgi gruntowej adnotacja odmownej uchwały nie miała być jeszcze wykreślona.

§ 128. Rekursy wniesione we właściwym czasie należy przedłożyć przy dołączeniu potrzebnych do ich załatwienia aktów drugiej instancji do rozstrzygnięcia lub też, gdyby rekurs wniesiono od uchwały drugiej instancji, celem przesłania go trzeciej instancji.

O przedłożeniu należy zawiadomić te osoby, którym doręczono zaczepioną rekuresem uchwałę. Zawiadomienie wnoszącego rekursu nie jest wymagane.

§ 129. Jeżeli rekurs wniesiono przeciwko zezwoleniu na intabulację lub prenotację, należy go adnotować w księdze gruntowej, a następnie w razie odmownego załatwienia rekursu adnotację tę wykreślić.

Adnotacja ta, jak i jej wykreślenie, winny być skuteczne z urzędu.

§ 130. W razie odrzucenia rekursu przez drugą instancję dalszy rekurs jest niedopuszczalny, a gdyby go wniesiono, pierwsza instancja winna go odrzucić.

Jeżeli jednak rekurs uwzględniono, natenczas można wnieść rekurs do trzeciej instancji, przyczem przestrzegać należy przepisów §§ 126—129.

Do załatwienia rekursu należy dołączyć powody rozstrzygnięcia, jeżeli zaczepioną nim uchwałę zmieniono lub zatwierdzono z istotnie odmiennych powodów.

2. Skutek załatwienia rekursu.

§ 131. Jeżeli przez nieprzychylnie załatwienie rekursu zatwierdzono uchwałę odmowną, natenczas należy z urzędu zarządzić

wykreślenie skutecznionej w księdze gruntowej adnotacji tej uchwały i zawiadomić strony interesowane.

§ 132. Jeżeli natomiast druga instancja zezwoliła na odmówioną w pierwszej instancji intabulację lub prenotację, należy zezwolenie to wpisać do księgi gruntowej. Wpis ten ma taki skutek, jak gdyby go dokonano w czasie wniesienia pierwszego podania.

§ 133. Jeżeli druga instancja znieśie dozwolone przez pierwszą instancję wykreślenie, natenczas należy przywrócić napowrót wykreśloną intabulację lub prenotację.

Jeżeli zaś druga instancja uchyli jakąś inną intabulację lub prenotację, dozwoloną przez sąd pierwszej instancji, natenczas zarządzenie to należy adnotować w księdze gruntowej, nie wykreślając jednak wpisanego prawa, dopóki sąd trzeciej instancji nie rozstrzygnie, lub dopóki nie upłynie termin do rekursu przeciw zarządzeniu drugiej instancji. Jeżeli sąd trzeciej instancji zatwierdzi uchwałę pierwszej instancji, należy wykreślić adnotację wniesienia rekursu. Jeżeli zaś sąd trzeciej instancji zatwierdzi zmieniające zarządzenie drugiej instancji albo jeżeli nie wniesiono rekursu we właściwym czasie, natenczas należy wykreślić zaintabulowane lub zaprenotowane prawo.

USTAWA

z dnia 2 sierpnia 1926 r.

o prawie właściwym dla stosunków prywatnych wewnętrznych.

(Prawo prywatne międzydzielnicowe).

(Dz. U. R. P. Nr. 101, poz. 580).

I. OSOBY.

Art. 1. Zdolność osobistą obywatela polskiego ocenia się według prawa, obowiązującego w miejscu jego zamieszkania.

Art. 2. Kto zmienia miejsce zamieszkania, ten w dziedzinie zdolności osobistej, stosunków rodzinnych i praw spadkowych podlega prawu nowego miejsca zamieszkania dopiero po jednym roku.

Art. 3. 1) Miejscem zamieszkania według ustawy niniejszej jest miejsce na obszarze Polski, gdzie obywatel polski mieszka z zamiarem stałego pobytu. Jeżeli ma kilka miejsc zamieszkania, — właściwe jest prawo miejsca, w którym skupia się główny i przeważający zakres jego działalności. Obywatel polski, mieszkający zagranicą, podlega prawu, obowiązującemu w ostatnim miejscu zamieszkania w Polsce. Jeżeli wogóle zamieszkania w Polsce nie da się ustalić, właściwe jest prawo, obowiązujące w stolicy państwa.

2) Mężatka sądownie nie rozłączona idzie co do miejsca zamieszkania za mężem; nieletnie lub niewłasnowolne dzieci ślubne, uprawnione (legitymowane) i przysposobione (adoptowane) idą za ojcem, nieślubne — za matką. Jeżeli mąż mieszka zagranicą, a żona i dzieci pozostały w Polsce, — właściwe jest dla nich prawo miejsca ich stałego pobytu.

3) Zdolność osób prawnych oraz wszelkich spółek i stowarzyszeń ocenia się podług prawa, obowiązującego w miejscu ich siedziby.

Art. 4. Zdolność osobistą kupca w jego obrocie handlowym ocenia się podług prawa, obowiązującego w siedzibie przedsiębiorstwa.

Art. 5. Jeżeli obywatel polski, niezdolny według prawa miejsca swego zamieszkania, sporządził w innej części Polski, gdzie obowiązuje prawo odmienne, czynność prawną, mającą tam wywrzeć skutek, należy oceniać jego zdolność według prawa miejsca sporządzenia czynności (art. 11, ust. 1), gdy tego wymaga bezpieczeństwo uczciwego obrotu.

Uznanie za zaginionego, znikłego lub zmarłego.

Art. 6. Dla uznania obywatela polskiego za zaginionego, znikłego lub zmarłego właściwe jest prawo ostatniego miejsca jego zamieszkania.

II. FORMA CZYNNOŚCI PRAWNEJ.

Art. 7. Forma czynności prawnej podlega prawu, które właściwe jest dla samej czynności; jednak wystarczy zastosowanie się do prawa, obowiązującego w miejscu sporządzenia czynności, jeżeli to miejsce nie jest wątpliwe.

III. PRAWA RZECZOWE.

Art. 8. 1) Posiadanie i prawa rzeczowe podlegają ustawie miejsca, w którym znajduje się ich przedmiot.

2) Zasiedzenie, przedawnienie i przemilczenie ocenia się według ustawy miejsca, w którym rzecz ruchoma znajdowała się w chwili upływu czasokresu. Nabywający prawo może powołać się także na ustawę miejsca, w którym rzecz ruchoma znajdowała się w chwili rozpoczęcia czasokresu.

3) Nabycie, zmiana lub umorzenie praw rzeczowych na nieruchomości, jak również zobowiązania z czynności prawnych wynikające, na podstawie których prawa takie mają być nabyte, zmienione lub umorzone, podlegają co do formy, jak i innych warunków ważności, wyłącznie prawu miejsca, gdzie nieruchomość jest położona. Nie tyczy się to jednak obowiązków, wynikających ze stosunków rodzinnych lub praw spadkowych.

IV. ZOBOWIĄZANIA.

Art. 9. Strony mogą poddać stosunek obowiązkowy któremukolwiek z praw, obowiązujących w Polsce.

Art. 10. Jeżeli strony nie oznaczyły właściwego prawa, natenczas stosuje się:

1) do umów, zawieranych na giełdzie, lub targach publicznych, — prawo tamże obowiązujące;

2) do umów, odnoszących się do nieruchomości, — prawo, obowiązujące w miejscu, gdzie nieruchomość się znajduje;

3) do umów, zawieranych w handlu częstkowym, — prawo miejsca, gdzie jest siedziba sprzedawcy;

4) do umów o usługi, roboty, budowie i dostawy, zawieranych z państwem, — prawo właściwe według siedziby władzy działającej, a to do takichże umów, zawieranych z innymi związkami publicznymi, — prawo, obowiązujące w ich siedzibie;

5) do umów o ubezpieczenie — prawo, obowiązujące w siedzibie zakładu ubezpieczającego;

6) do umów, zawieranych z notariuszami, adwokatami i innymi osobami, spełniającymi czynności zawodowe, w zakresie tych czynności, — prawo miejsca, w którym osoby te swój zawód stale wykonywają;

7) do umów o pracę, zawieranych z pracownikami przez przedsiębiorców handlowych, przemysłowych i górniczych, — prawo miejsca, w którym praca jest wykonywana.

Art. 11. 1) Do umów, nie objętych liczbami 1—7 artykułu 10, stosować należy prawo tego obszaru prawnego, w którym obie strony w czasie zawarcia umowy mają miejsce zamieszkania. Gdy strony mieszkają w obszarach różnych praw, a zobowiązanie jest jednostronne, stosować należy prawo tego obszaru, w którym mieszka dłużnik; gdy zobowiązanie jest obustronne, — prawo tego obszaru, w którym umowę zawarto. Umowa między nieobecnyimi uchodzi za zawartą w miejscu, w którym oferent otrzymał przyjęcie oferty.

2) Prawo, obowiązujące w miejscu zawarcia umowy, ma zastosowanie także wtedy, gdy nie można ustalić miejsca zamieszkania, mającego rozstrzygać o prawie właściwym.

3) Jeżeli dłużnik, sporządzający czynność jednostronną, nie oznaczył sam prawa właściwego, obowiązuje go prawo miejsca jego zamieszkania, a jeżeli miejsca zamieszkania w Polsce ustalić nie można, prawo miejsca sporządzenia czynności.

4) Miejscem zamieszkania kupca w jego obrocie handlowym jest siedziba przedsiębiorstwa; jeżeli kupiec ma kilka przedsiębiorstw, — siedziba tego przedsiębiorstwa, z którym stosunek związany.

Art. 12. 1) Zobowiązania z występów i z innych zdarzeń prawnych podlegają prawu, obowiązującemu w miejscu, gdzie zaszedł fakt, który wywołał zobowiązanie.

2) To samo prawo rozstrzyga, czy osoba, w swej zdolności osobistej ograniczona, odpowiada za wyrządzoną szkodę.

V. PRAWA MAŁŻEŃSKIE.

Zawarcie małżeństwa.

Art. 13. 1) Prawną możność zawarcia ważnego związku małżeńskiego ocenia się dla każdej ze stron według prawa, któremu strona podlega osobiście (art. 1 i 2).

2) Władza właściwa może odmówić udzielenia ślubu obywatelowi polskiemu, zdolnemu do zawarcia małżeństwa według prawa, któremu podlega osobiście, gdyby był niezdolny według prawa, obowiązującego w siedzibie władzy.

Art. 14. Forma zawarcia małżeństwa podlega prawu, obowiązującemu w miejscu zawarcia związku małżeńskiego. Do ważności małżeństwa wystarczy zachowanie formy, przepisanej przez prawa, którym oboje przyszli małżonkowie podlegają osobiście.

Stosunki osobiste i majątkowe między małżonkami.

Art. 15. 1) Stosunki osobiste i majątkowe małżonków ocenia się według prawa, któremu małżonkowie podlegają osobiście. Jeżeli małżonkowie następnie mieć będą różne miejsca zamieszkania, stosunki ich oceniać się będzie według prawa, któremu w ostatnim czasie podlegali wspólnie.

2) Prawo miejsca zamieszkania małżonków rozstrzyga, czy w czasie pożycia małżeńskiego mogą zawrzeć układ majątkowy, lub rozwiązać, albo zmienić układ, między nimi istniejący.

3) Jednak zmiana miejsca zamieszkania sama w sobie nie wpływa na zmianę ustawowego ustroju majątkowego małżonków, który podlega nadal prawu męża z czasu zawarcia ślubu.

Art. 16. Układy majątkowe małżeńskie tudzież darowizny między małżonkami lub narzeczonymi podlegają prawu, któremu mąż lub narzeczony podlegał osobiście w chwili zawarcia umowy.

Rozwód i rozdział od stołu i łoża.

Art. 17. 1) Dla rozvodu lub rozdziału od stołu i łoża właściwe jest prawo, któremu małżonkowie osobiście podlegają w czasie Kodeksu cyw. austr.

żądania rozwodu lub rozdziału. Jeśli małżonkowie podlegają w tym czasie prawom różnym, właściwe jest ostatnie ich prawo wspólne.

2) Małżonkowie tylko wówczas mogą żądać rozwodu lub rozdziału w części państwa, w której obowiązuje prawo odmienne od tego, jakie jest dla nich właściwe, gdy rozwód lub rozdział jest dopuszczalny w danym przypadku również według prawa miejsca, gdzie wniesiono żądanie.

VI. STOSUNKI MIĘDZY RODZICAMI A DZIEĆMI.

Pochodzenie ślubne.

Art. 18. 1) O ślubnem pochodzeniu dziecka rozstrzyga prawo, któremu mąż matki podlegał osobiście w czasie urodzenia się dziecka.

2) Jeżeli wówczas mąż już nie żył, właściwe jest prawo zmarłego z czasu jego śmierci.

Rodzice a dzieci ślubne.

Art. 19. 1) Dla stosunków między rodzicami a dziećmi ślubnymi właściwe jest prawo, któremu rodzice i dzieci osobiście podlegają.

2) Jeżeli prawa te są różne i odmienne, obowiązuje prawo, któremu strony wspólnie podlegały do ostatniego czasu.

3) Stosunek rodziców do córki zamężnej ocenia się według ustawy, której podlega mąż córki, o ile uprawnienia rodziców, z właściwej dla nich ustawy płynące, sprzeczne są z uprawnieniami męża, opartymi na właściwej dla niego ustawie.

Dzieci nieślubne.

Art. 20. Stosunek dziecka nieślubnego do matki ocenia się według prawa, któremu matka i dziecko osobiście podlegają; gdyby zaś prawa matki i dziecka były później różne i odmienne, według ostatniego ich prawa wspólnego.

Art. 21. Dla ustalenia nieślubnego ojcostwa, wzajemnych praw i obowiązków ojca i dziecka, tudzież ojca i matki właściwe jest prawo, któremu matka i dziecko podlegały w chwili urodzenia się dziecka. Wszakże należy stosować prawo ojca nieślubnego, gdy dla dziecka jest korzystniejsze.

**Uprawnienie dzieci nieślubnych.
(Legitymacja).**

Art. 22. Uprawnienie dziecka nieślubnego podlega prawu ojca z czasu uprawnienia, a jeżeli ojciec wówczas już nie żył, — prawu z czasu jego śmierci.

Przysposobienie. (Adopcja).

Art. 23. Dla przysposobienia właściwe jest prawo, któremu osobiście podlega przysposabiający.

VII. OPIEKA.

Art. 24. Prawo, któremu osoba, potrzebująca pieczy prawnej (opieki, kurateli, pomocnika, doradcy sądowego), podlega osobiście, jest właściwe dla wszystkich spraw w zakresie pieczy prawnej.

Art. 25. Celem ochrony osoby lub majątku władze, w których okręgu osoba przebywa lub znajduje się jej majątek, wydają na podstawie miejscowego prawa tymczasowe zarządzenia konieczne.

Art. 26. Artykuły powyższe (24 i 25) nie mają zastosowania do kurateli (opieki) dla spraw poszczególnych.

VIII. PRAWA SPADKOWE.

Art. 27. 1) Dla spraw spadkowych właściwe jest prawo, któremu spadkodawca podlegał osobiście w chwili śmierci.

2) Spadkobiercy muszą posiadać zdolność nabycia spadku nie tylko według ustawy właściwej dla praw spadkowych, ale także według ustawy, której podlegają osobiście.

Art. 28. Rozporządzenia ostatniej woli i umowy o prawa spadkowe podlegają prawu spadkodawcy z czasu sporządzenia tych czynności.

Art. 29. 1) Majątki, którymi spadkodawca nie może rozporządzać na wypadek swej śmierci, podlegają prawu miejsca, w którym się znajdują.

2) To samo prawo stosować należy do ograniczeń publiczno-prawnych, którym ulega spuścizna lub jej części.

Art. 30. Celem zabezpieczenia spadku władzę wydadzą konieczne zarządzenia tymczasowe na podstawie prawa, obowiązującego w miejscu znajdowania się przedmiotów spadkowych.

IX. PRZEPISY OGÓLNE.

Art. 31. Przepisy ustawy niniejszej należy stosować i wtedy, gdy ustawa o prawie właściwym dla stosunków prywatnych międzynarodowych (prawo prywatne międzynarodowe) wskazuje właściwość prawa obowiązującego w Polsce.

Art. 32. Gdy niepodobna ustalić faktu, rozstrzygającego w ostatnim rzędzie o prawie właściwym, władza polska zastosuje prawo, obowiązujące w miejscu jej siedziby.

Art. 33. Ustawa niniejsza zyskuje moc obowiązującą po upływie 30 dni od jej ogłoszenia.

Art. 34. Wykonanie tej ustawy porucza się Ministrom: Sprawiedliwości, Spraw Wewnętrznych i Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

USTAWA

z dnia 2 sierpnia 1926 r.

o prawie właściwym dla stosunków prywatnych międzynarodowych.
(Prawo prywatne międzynarodowe).

(Dz. U. R. P. Nr. 101, poz. 581 i 1936 Nr. 3, poz. 22).

I. OSOBY.

Art. 1. 1) Zdolność osobistą osoby fizycznej ocenia się według praw państwa, którego osoba ta jest obywatelem; jeżeli zaś obywatelstwa ustalić nie można — według praw, obowiązujących w miejscu jego zamieszkania.

2) Zmiana obywatelstwa nie pociąga za sobą utraty już uzyskanej pełnoletności.

3) Zdolność osób prawnych, oraz wszelkich spółek i stowarzyszeń ocenia się podług prawa, obowiązującego w miejscu ich siedziby.

Art. 2. Zdolność osobistą kupca w jego obrocie handlowym ocenia się podług prawa, obowiązującego w siedzibie przedsiębiorstwa.

Art. 3. Jeżeli cudzoziemiec, niezdolny według prawa, któremu podlegał osobiście (art. 1), sporządził w Polsce czynność prawną (art. 9 ust. 1), mającą w Polsce wywrzeć skutek, należy oceniać jego zdolność według prawa, obowiązującego w Polsce, gdy tego wymaga bezpieczeństwo uczciwego obrotu.

Uznanie za zaginionego, znikłego lub zmarłego.

Art. 4. 1) Dla uznania osoby za zaginioną, znikłą lub zmarłą właściwe są władze i prawo państwa, któremu osoba ta podlegała ostatnio.

2) W razie konieczności władze polskie mogą według praw, obowiązujących w Polsce, uznać cudzoziemca za zaginionego, zmarłego lub zmarłego, o ile chodzi o skutki w obrębie Państwa Polskiego.

II. FORMA CZYNNOŚCI PRAWNEJ.

Art. 5. Forma czynności prawnej podlega prawu, które właściwe jest dla samej czynności; jednak wystarczy zastosowanie się do prawa, obowiązującego w miejscu sporządzenia czynności, jeżeli to miejsce nie jest wątpliwe.

III. PRAWA RZECZOWE.

Art. 6. 1) Posiadanie i prawa rzeczowe podlegają ustawie państwa, w którym znajduje się ich przedmiot.

2) Zasiedzenie, przedawnienie i przemilczenie ocenia się według ustawy miejsca, w którym rzecz ruchoma znajdowała się w chwili upływu czasokresu. Nabywający prawo może powołać się także na ustawę miejsca, w którym rzecz ruchoma znajdowała się w chwili rozpoczęcia czasokresu.

3) Nabycie, zmiana lub umorzenie praw rzeczowych na nieruchomości, położonej w Polsce, jak również zobowiązania, z czynności prawnych wynikające, na podstawie których prawa takie mają być nabyte, zmienione lub umorzone, podlegają co do formy, jak i innych warunków ważności, wyłącznie prawu, obowiązującemu w Polsce. Nie tyczy się to jednak obowiązków, wynikających ze stosunków rodzinnych lub praw spadkowych.

IV. ZOBOWIĄZANIA.

Art. 7. Strony mogą poddać stosunek obowiązkowy prawu ojczystemu, prawu miejsca zamieszkania, prawu miejsca sporządzenia czynności prawnej, prawu miejsca wypełnienia zobowiązania, lub prawu miejsca położenia rzeczy.

Art. 8. Jeżeli strony nie oznaczyły właściwego prawa, natenczas stosuje się:

1) do umów, zawieranych na giełdzie lub targach publicznych, — prawo tamże obowiązujące;

2) do umów, odnoszących się do nieruchomości, — prawo, obowiązujące w miejscu, gdzie nieruchomość się znajduje;

3) do umów, zawieranych w handlu częstkowym, — prawo miejsca, gdzie jest siedziba sprzedawcy;

4) do umów o usługi, roboty, budowlę i dostawę, zawieranych z państwem, — prawo właściwe według siedziby władzy działającej, a do takichże umów, zawieranych z innymi związkami publicznymi, — prawo, obowiązujące w ich siedzibie;

5) do umów o ubezpieczenie — prawo, obowiązujące w siedzibie zakładu ubezpieczającego; do umów, zawartych z przedstawicielstwem zagranicznego zakładu, mającem siedzibę w Polsce, — prawo, w Polsce obowiązujące;

6) do umów, zawieranych z notariuszami, adwokatami i innymi osobami, spełniającymi czynności zawodowe, w zakresie tych czynności, — prawo miejsca, w którym osoby te zawód swój stale wykonywają;

7) do umów o pracę, zawieranych z pracownikami przez przedsiębiorców handlowych, przemysłowych i górniczych, — prawo miejsca, w którym praca jest wykonywana.

Art. 9. 1) Do umów, nie objętych liczbami 1—7 artykułu 8, stosować należy prawo państwa, w którym obie strony w czasie zawarcia umowy mają miejsce zamieszkania. Gdy strony mieszkają w różnych państwach, a zobowiązanie jest jednostronne, stosować należy prawo państwa, w którym mieszka dłużnik; gdy zobowiązanie jest obustronne, — prawo państwa, w którym umowę zawarto. Umowa między nieobecnymi uchodzi za zawartą w miejscu, w którym oferent otrzymał przyjęcie oferty.

2) Prawo, obowiązujące w miejscu zawarcia umowy, ma zastosowanie także wtedy, gdy nie można ustalić miejsca zamieszkania, mającego rozstrzygać o prawie właściwym.

3) Jeżeli dłużnik, sporządzający czynność jednostronną, nie oznaczył sam prawa właściwego, obowiązuje go prawo miejsca jego zamieszkania, a jeżeli miejsca zamieszkania ustalić nie można, — prawo miejsca sporządzenia czynności.

4) Miejscem zamieszkania kupca w jego obrocie handlowym jest siedziba przedsiębiorstwa; jeżeli kupiec ma kilka przedsiębiorstw, — siedziba przedsiębiorstwa, z którym stosunek związane.

Art. 10. We wszystkich powyższych przypadkach (art. 7—9) strony związane są szczególnymi zakazami ustawowymi, unieważniającymi sprzeczne z nimi czynności prawne, a wydanymi w państwach, w których dłużnik ma miejsce zamieszkania i ma wypełnić zobowiązanie.

Art. 11. 1) Zobowiązania z występków i z innych zdarzeń prawnych podlegają prawu państwa, gdzie zaszedł fakt, który wywołał zobowiązanie.

2) To samo prawo rozstrzyga, czy osoba, w swej zdolności osobistej ograniczona, odpowiada za wyrządzoną szkodę.

V. PRAWA MAŁŻEŃSKIE.

Zawarcie małżeństwa.

Art. 12. 1) Prawną możność zawarcia ważnego związku małżeńskiego ocenia się dla każdej ze stron według jej ustawy ojczystej.

2) Cudzoziemcom, którzyby według swych praw ojczystych mogli zawrzeć związek małżeński, nie wolno, mimo to, zawierać małżeństwa przed tutejszemi władzami, jeżeli przeciw podobnemu małżeństwu według prawa, w Polsce obowiązującego, zachodzi jedna z następujących, nieusuwalnych w drodze dyspensy, przeszkód ważnego małżeństwa:

- 1) pokrewieństwo lub powinowactwo;
- 2) nastawanie na życie małżonka;
- 3) zawarty poprzednio związek małżeński;
- 4) różnica religii, wyższe święcenia kapłańskie i uroczyste śluby zakonne.

Art. 13. 1) Forma zawarcia małżeństwa podlega prawu, obowiązującemu w miejscu zawarcia związku małżeńskiego.

2) Do ważności małżeństwa, zawartego poza granicami Polski, wystarczy zachowanie formy, przepisanej przez prawa ojczyste obojga małżonków.

Stosunki osobiste i majątkowe między małżonkami.

Art. 14. 1) Stosunki osobiste i majątkowe małżonków podlegają ich prawu ojczystemu. Jeżeli małżonkowie następnie należą do państw różnych, stosunki ich oceniać się będzie według prawa państwa, do którego w ostatnim czasie należeli wspólnie.

2) Każdoczesne prawo ojczyste małżonków rozstrzyga, czy w czasie pożycia małżeńskiego mogą zawrzeć układ majątkowy, lub rozwiązać, albo zmienić układ, między nimi istniejący.

3) Jednak zmiana obywatelstwa sama przez się nie wpływa na zmianę ustawowego ustroju majątkowego małżonków, który podlega nadal ojczystemu prawu męża z czasów zawarcia ślubu.

Art. 15. Układy majątkowe małżeńskie, tudzież darowizny między małżonkami, lub narzeczonymi podlegają prawu państwa, do którego mąż lub narzeczony należał w chwili zawarcia umowy.

Art. 16. Artykuły 14 i 15 nie mają zastosowania, o ile państwo, w którego granicach położone są nieruchomości małżonków, wymaga stosowania co do tych nieruchomości własnego prawa.

Rozwód i rozdział od stołu i łoża.

Art. 17. 1) Dla rozvodu lub rozdziału od stołu i łoża właściwe są władze i prawo państwa, któremu małżonkowie osobiście podlegają w czasie żądania rozvodu lub rozdziału. Jeżeli małżonkowie podlegają w tym czasie państwom różnym, właściwe są władze i prawo państwa, do którego małżonkowie wspólnie należeli w ostatnim czasie.

2) Jeżeli małżonkowie zmienili przynależność państwową, to fakt, który zmianę tę wyprzedził, może być przyczyną rozvodu lub rozdziału tylko o tyle, o ile uzasadnia rozwód lub rozdział także według prawa przed tą zmianą właściwego.

3) Dla małżonków, którzy posiadają obywatelstwo polskie lub dla których obywatelstwo polskie było ostatniem, jakie posiadali wspólnie, właściwe są władze polskie lub władze państwa ich miejsca zamieszkania; o ile jednak władze państwa obcego nie zastosowały prawa polskiego, orzeczenia ich nie ulegają ani uznaniu ani wykonaniu na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej.

4) Jeżeli państwo, do którego należą cudzoziemcy, w Polsce zamieszkali, nie zastrzegło sobie orzecznictwa wyłącznego, władze polskie rozstrzygają o ich rozwodzie i rozdziale; oceniają przytem przyczyny według prawa ojczystego tych małżonków. Nawet w przypadku wyłączności, zastrzeżonej przez obce państwo, władze polskie mogą cudzoziemcom, zamieszkałym w Polsce, tymczasowo pozwolić na oddzielne mieszkanie i określić obowiązki utrzymania podług prawa, obowiązującego w Polsce.

VI. STOSUNKI MIĘDZY RODZICAMI A DZIEĆMI.

Pochodzenie ślubne.

Art. 18. 1) O ślubnem pochodzeniu dziecka rozstrzyga prawo ojczyste męża matki z czasu urodzenia się dziecka.

2) Jeżeli wówczas mąż już nie żył, właściwe jest prawo zmarłego z czasu jego śmierci.

Rodzice a dzieci ślubne.

Art. 19. 1) Dla stosunków między rodzicami a dziećmi ślubnem właściwe jest ich prawo ojczyste.

2) Jeżeli prawa te są różne i odmienne, obowiązuje prawo państwa, któremu strony wspólnie podlegały do ostatniego czasu.

3) Prawa rodziców i dziecka do nieruchomości, będącej własnością dziecka, ocenia się według praw państwa, w którym położona jest nieruchomość, jeśli państwo to uważa swoje prawo za właściwe.

4) Stosunek rodziców do córki zamężnej ocenia się według ojczyźszej ustawy męża córki, o ile uprawnienia rodziców, z właściwej dla nich ustawy płynące, sprzeczne są z uprawnieniami męża, opartymi na właściwej dla niego ustawie.

Dzieci nieślubne.

Art. 20. Stosunek dziecka nieślubnego do matki ocenia się według prawa państwa, do którego matka i dziecko należą; gdyby zaś prawa matki i dziecka były później różne i odmienne, — według ostatniego ich prawa wspólnego.

Art. 21. 1) Dla ustalenia nieślubnego ojcostwa, wzajemnych praw i obowiązków ojca i dziecka, tudzież ojca i matki właściwe jest prawo państwa, któremu matka i dziecko podlegały w chwili urodzenia się dziecka.

2) Jeżeli w tym czasie i ojciec nieślubny i matka mają miejsce zamieszkania w Polsce, należy stosować obowiązujące w Polsce prawo właściwe, gdy dla dziecka jest korzystniejsze.

Uprawnienie dzieci nieślubnych.

(Legitymacja).

Art. 22. Uprawnienie dziecka nieślubnego podlega ojczyźszemu prawu ojca z czasu uprawnienia, a jeżeli ojciec wówczas już nie żył, — prawu z czasu jego śmierci.

Przysposobienie. (Adopcja).

Art. 23. Dla przysposobienia właściwe jest prawo państwa, do którego należy przysposabiający.

VII. OPIEKA.

Art. 24. Prawo i władze ojczyźste osoby, potrzebującej pieczy prawnej (opieki, kurateli, pomocnika, doradcy sądowego), są właściwe dla wszystkich spraw w zakresie pieczy prawnej.

Art. 25. Polskie władze opiekuńcze mogą powierzyć władzom obcego państwa opiekę nad obywatelem polskim, mieszkającym lub

posiadającym majątek w obcym państwie, wszakże tylko o tyle, o ile obywatel polski ma tam zapewnioną dostateczną opiekę osobistą lub majątkową.

Art. 26. Dla cudzoziemców, potrzebujących opieki, a zamieszkałych lub posiadających majątek w Polsce, władza polska wyda według własnych praw wszelkie potrzebne zarządzenia opiekuńcze stałe lub czasowe, o ile tego władza obcego państwa nie czyni w dostatecznej mierze. Powody i terminy ustanowienia i zniesienia opieki ocenia się według ustawy ojczystej cudzoziemca.

Art. 27. Artykuły powyższe (24—26) nie mają zastosowania do kurateli (opieki) dla spraw poszczególnych.

VIII. PRAWO SPADKOWE.

Art. 28. 1) Dla praw spadkowych właściwe jest prawo ojczyste spadkodawcy z chwili śmierci.

2) Spadkobiercy muszą posiadać zdolność nabycia spadku nietylko według ustawy właściwej dla praw spadkowych, ale także według swej ustawy ojczystej.

Art. 29. Rozporządzenia ostatniej woli i umowy o prawa spadkowe podlegają prawu ojczystemu spadkodawcy z czasu sporządzenia tych czynności.

Art. 30. 1) Majątki, któremi spadkodawca nie może rozporządzać na wypadek swej śmierci (ordynacje), podlegają prawu państwa, w którym się znajdują.

2) To samo prawo stosować należy do ograniczeń publiczno-prawnych, którym ulega spuścizna lub jej części.

Art. 31. Majątek, według ojczystego prawa spadkodawcy bezdziedziczny, podlega, jako spuścizna bezdziedziczna, prawu państwa, w którego obrębie znajduje się w chwili śmierci spadkodawcy. Za bezdziedziczny uważa się majątek, który według prawa ojczystego spadkodawcy, w braku innych spadkobierców, przypada z ustawy państwu lub innym osobom prawnym.

Spuścizny po obywatelach polskich.

Art. 32. Przewód spadkowy w Polsce obejmuje spuściznę po obywatelu polskim, choćby majątek znajdował się zagranicą.

Spuścizny po cudzoziemcach.

Art. 33. Władze polskie ograniczą się w zasadzie do zabezpieczenia spuścizny, po cudzoziemcu pozostalej.

Art. 34. Jednakże na żądanie osoby, wykazującej swe prawa spadkowe, a zamieszkałej w Polsce, lub posiadającej obywatelstwo polskie, władze postępować będą ze spuścizną, znajdującą się

w Polsce, tak, jak gdyby pozostała po obywatelu polskim Stosowac przytem będą prawo ojczyste spadkodawcy (art 28)

Art 35 1) Wydanie spuszczny poza granice Polski nastąpi dopiero po zaspokojeniu albo nalezytem zabezpieczeniu roszczen i praw spadkowych obywateli polskich, w Polsce zamieszkałych cudzoziemców, tudziez Skarbu Polskiego

2) Wydaniu spadku przez władze polskie nie moze sprzeciwic się, kto nie wykazał swych praw na podstawie prawa własciwego

IX PRZEPISY OGÓLNE

Odesłanie do innego prawa

Art 36 Jezeli obce prawo ojczyste, wskazane niniejszemi przepisami, jako własciwe, kaze ocenic stosunek prawny według innego prawa, nalezy w Polsce zastosowac to inne prawo

Niejednolite prawo

Art 37 Gdy w panstwie, ktorego prawo ustawa niniejsza wskazala jako własciwe, obowiazuje kilka odmiennych praw cywilnych, jego prawo wewnetrzne rozstrzyga, ktore z nich nalezy zastosowac

Ograniczenie w stosowaniu prawa obcego

Art 38 Przepisy prawa obcego nie maja w Polsce mocy prawnej, jezeli są sprzeczne z podstawowemi zasadami obowiazujacego w Polsce porzadku publicznego lub z dobremi obyczajami

Ustalenie brzmienia, tresci i własciwosci prawa obcego

Art 39 1) Sąd moze zwrocic się do Ministra Sprawiedliwosci o udzielenie tekstu praw obcych, lub o wyjasnienie obcej praktyki sadowej

2) Gdy niepodobna stwierdzic tresci obcego prawa, lub ustalic faktu, rozstrzygajacego w ostatnim rzędzie o prawie własciwem władze polskie własciwe zastosują prawo, obowiazujace w Polsce

Odwet

Art 40 uchylony przez art 4 dekretu Prezydenta Rz z 14 stycznia 1936 r (Dz U Nr 3, poz 22)

Moc obowiazujaca

Art 41 Ustawa niniejsza zyskuje moc obowiazujaca po uplywie 30 dni od jej ogłoszenia

Wykonanie ustawy

Art 42 Wykonanie tej ustawy porucza się Ministrom Sprawiedliwosci, Spraw Wewnetrznych, Spraw Zagranicznych oraz Wyznan Religijnych i Oswiecenia Publicznego

DEKRET PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ

z dnia 14 stycznia 1936 r

o ochronie interesów Państwa Polskiego i jego obywateli w stosunkach międzynarodowych

(Dz U R P Nr 3, poz 22)

Na podstawie art 55 ust (1) ustawy konstytucyjnej i ustawy z dnia 6 listopada 1935 r o upoważnieniu Prezydenta Rzeczypospolitej do wydawania dekretów (Dz U R P Nr 81, poz 501) postanawiam co następuje

Art 1 Jeżeli państwo obce

1) traktuje obywateli polskich gorzej niż obywateli innych państw obcych, albo

2) ogranicza Państwo Polskie lub jego obywateli w rozporządzeniu swym majątkiem, znajdującym się poza granicami Rzeczypospolitej, a w szczególności utrudnia im dochodzenie swych roszczeń,

3) nie zapewnia obywatelom polskim przebywającym na jego obszarze, ochrony prawnej, udzielanej powszechnie przez państwa obce, albo wreszcie

4) w jakikolwiek inny sposób na skutek wydanych przez siebie przepisów prawnych narazi na uszczerbek interesy materialne Państwa Polskiego lub jego obywateli,

mogą być wydane zarządzenia ochronne

Art 2 Przedmiot i zakres zarządzeń, przewidzianych w art 1 określają rozporządzenia Rady Ministrów

Art 3 Kto wykracza przeciwko zarządzeniom, wydanym na podstawie dekretu niniejszego, podlega karze aresztu do roku lub grzywny albo obu tym karom łącznie

Art 4 Uchyła się art 40 ustawy z dnia 2 sierpnia 1926 r o prawie właściwym dla stosunków prywatnych międzynarodowych (Dz U R P Nr 101, poz 581)

Art 5 Wykonanie dekretu niniejszego porucza się Ministrom Sprawiedliwości i Spraw Zagranicznych w porozumieniu z innymi właściwymi ministrami

Art 6 Dekret niniejszy wchodzi w życie z dniem ogłoszenia

DEKRET PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ

z dnia 6 września 1935 r.

o wydawaniu Dziennika Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.

(Dz. U. R. P. Nr. 68, poz. 423 z 1935 r.).

Na podstawie art. 55 ust. (2) ustawy konstytucyjnej postanawiam co następuje:

Art. 1. (1) W Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej ogłaszać należy:

- 1) akty ustawodawcze;
- 2) umowy z innymi państwami oraz zatwierdzone w drodze ustawodawczej lub zawarte na podstawie aktu ustawodawczego umowy z Wolnym Miastem Gdańskiem;
- 3) rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej, dotyczące tymczasowego wprowadzenia w życie postanowień, zawartych w umowach handlowych lub celnych;
- 4) zarządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o stanie wojennym i zarządzenia Rady Ministrów o stanie wyjątkowym;
- 5) zarządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o corocznym poborze rekruta;
- 6) rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów, Rady Ministrów i Ministrów, wydane celem wykonania aktów ustawodawczych i z powołaniem się na nie;
- 7) oświadczenia rządowe, stwierdzające zajęcie warunków, od których zależy moc obowiązująca umów z innymi państwami i z Wolnym Miastem Gdańskiem oraz oświadczenia rządowe o przystąpieniu Rzeczypospolitej Polskiej imieniem Wolnego Miasta Gdańska lub o przystąpieniu państw obcych do umów, zawartych przez Rzeczpospolitą Polską, bądź o dokonanych ratyfikacjach.

(2) Ogłoszenie w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej innych aktów prawnych nastąpić może z mocy szczególnego przepisu aktu ustawodawczego.

Art. 2. (1) Na każdym numerze Dziennika Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej oznacza się dzień jego wydania.

(2) Akty prawne, wymienione w art. 1, uważa się za prawnie ogłoszone w dniu wydania numeru Dziennika Ustaw, w którym są zamieszczone.

Art. 3. Akty ustawodawcze i rozporządzenia, ogłoszone w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej, wchodzi w życie ósmego dnia po dniu ogłoszenia, jeżeli same nie stanowią inaczej.

Art. 4. (1) Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej wydaje Minister Sprawiedliwości.

(2) W razie wątpliwości, czy rozporządzenie Ministra odpowiada warunkom, wymaganym do ogłoszenia w Dzienniku Ustaw, rozstrzyga Prezes Rady Ministrów.

Art. 5. (1) Błędy w tekstach aktów prawnych, ogłoszonych w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej, prostuje się w sposób następujący:

- 1) błąd, spowodowany niezgodnością oryginalnego tekstu ustawy z jej brzmieniem uchwalonem, jak również błąd, spowodowany wadliwym brzmieniem oryginału dekretu, rozporządzenia lub zarządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej, prostuje obwieszczenie Prezydenta Rzeczypospolitej;
- 2) błąd, spowodowany niezgodnością oryginalnego tekstu rozporządzenia Rady Ministrów z uchwałą tej Rady, prostuje obwieszczenie Prezesa Rady Ministrów;
- 3) błąd, spowodowany niezgodnością nadesłanego do ogłoszenia tekstu umowy z innym państwem lub jej przekładu z oryginalnym dokumentem umowy, prostuje obwieszczenie Ministra Spraw Zagranicznych;
- 4) błąd, spowodowany wadliwym brzmieniem oryginału innego aktu z pośród wymienionych w art. 1, prostuje obwieszczenie tych władz, które akt wydały lub podały do wiadomości;
- 5) błąd, polegający na ogłoszeniu aktu niezgodnie z jego oryginałem, prostuje obwieszczenie Ministra Sprawiedliwości.

(2) Obwieszczenia, wymienione w ust. 1, ogłasza się w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 6. (1) Warunki prenumeraty Dziennika Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej, ceny numerów pojedynczych oraz zwolnienia od opłat z tytułu prenumeraty ustala Minister Sprawiedliwości.

(2) Biblioteki publiczne otrzymują na żądanie egzemplarz Dziennika Ustaw bezpłatnie, jeżeli nie otrzymują go na mocy innych przepisów.

Art. 7. Organa administracji państwowej, oznaczone przez właściwych ministrów, obowiązane są udostępnić ludności bezpłatnie przeglądanie Dziennika Ustaw.

Art. 8. Wykonanie dekretu niniejszego porucza się Ministrowi Sprawiedliwości.

Art. 9. (1) Dekret niniejszy wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

(2) Z dniem wejścia w życie dekretu niniejszego traci moc obowiązującą rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 23 grudnia 1927 r. w sprawie wydawania Dziennika Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. R. P. z 1928 r. Nr. 3, poz. 18) oraz ustawa z dnia 12 lutego 1930 r. w sprawie zmiany powyższego rozporządzenia (Dz. U. R. P. Nr. 13, poz. 89).

USTAWA

z dnia 21 października 1919 r.
Dz. U. R. P. Nr. 87, poz. 472

o wieku pełnoletności w b. zaborze austriackim.
(Ogłoszona 21 listopada 1919).

Art. 1. Pełnoletność osiąga się z ukończeniem dwudziestego pierwszego roku życia. Młodoletni może być uznany za pełnoletniego po ukończeniu osiemnastego roku życia.

Art. 2. Stosownie do tego ulegają zmianie następujące postanowienia powszechnej ustawy cywilnej:

1. W § 21 słowa „dwudziestego czwartego“ będą zastąpione słowami „dwudziestego pierwszego“.

2. § 174 będzie opiewał: „Dzieci, które ukończyły osiemnasty rok życia, mogą przed ukończeniem dwudziestego pierwszego roku wyjść z pod władzy ojcowskiej, jeżeli je ojciec zgodnie z ich wolą za zezwoleniem sądu wyraźnie uzna za pełnoletnie“.

3. W § 247 słowo „dwudziesty“ będzie zastąpione słowem „osiemnasty“, a w § 248 „dwudziestego“ — słowem „osiemnastego“.

4. § 252 będzie opiewał: „Młodoletniemu, który ukończył osiemnasty rok, może sąd opiekuńczy po zasięgnięciu zdania opiekuna, a jeżeli możliwe także najbliższych krewnych, z jego przyzwoleniem opuścić brakujące lata i uznać go za pełnoletniego“.

5. W § 275 słowa: „dwudziestego piątego“ będą zastąpione słowami: „dwudziestego drugiego“.

Art. 3. W § 266 patentu z 9 sierpnia 1854, *Dzien. Pr. p. Nr. 208*, będą skreślone słowa: „wtedy, gdy do tego w myśl § 174 p. u. c. potrzebne jest przyzwolenie sądu“.

Art. 4. Osoby, które przed dniem wejścia w życie tej ustawy ukończyły dwudziesty pierwszy rok życia, a według obowiązujących dotychczas przepisów nie były jeszcze pełnoletnie, względnie upel-

noletnione, uzyskują pełnoletność z dniem wejścia w życie niniejszej ustawy.

Art. 5. Jeżeli w akcie prawnym, zdziałanym przed czasem wejścia w życie tej ustawy, nabycie, przeniesienie, ograniczenie lub utratę pewnego prawa albo wykonanie zobowiązania uzależniono od osiągnięcia pełnoletności fizycznej, natenczas do ziszczenia takiego warunku czy czasokresu wymagane będzie nadal ukończenie dwudziestego czwartego roku życia.

Art. 6. Wydanie złożonego we wspólnej kasie sieroczej majątku osobom, które osiągną pełnoletność od czasu wejścia w życie tej ustawy aż do dnia 31 marca 1921 roku, może być odroczone aż do tegoż dnia, osobom zaś, które w tym czasie ukończą dwudziesty czwarty rok życia, aż do dnia, w którym ten wiek osiągną.

Art. 7. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 1920 r. i obowiązuje na obszarze b. zaboru austriackiego.

Art. 8. Wykonanie tej ustawy porucza się Ministrowi Sprawiedliwości.

USTAWA

z dnia 16 lutego 1883 r.

(Dz. u. p. Nr. 20) w brzmieniu zmienionem ustawą z 31. III. 1918 r.,
(Dz. u. p. Nr. 129)

o postępowaniu dotyczącem uznania za zmarłego i prowadzenia dowodu śmierci.

§ 1. Uznanie nieobecnego (takiego, który zaginął) za zmarłego, należy do tego trybunału pierwszej instancji, w którego okręgu nieobecny ostatnio mieszkał, a w braku stałego zamieszkania, gdzie w ostatnim czasie przebywał.

Przeprowadzenie rozprawy i wydanie orzeczenia należy do wyznaczonego w tym celu przez przełożonego trybunału członka sądu jako sędziego jednostkowego.

§ 2. O ile niniejsza ustawa inaczej nie zarządza, stosować należy w postępowaniu o uznanie za zmarłego, ogólne przepisy o postępowaniu sądowem w sprawach niespornych.

§ 3. Wszystkie stosunki faktyczne, mogące stanowić podstawę dla orzeczenia sędziowskiego, należy zbadać przez dochodzenie z urzędu. Pod względem użycia środków dowodowych i ocenienia dowodów nie wiążą sądu przepisy ustawowe. W razie potrzeby można przesłuchać pod przysięgą osobę, żądającą uznania za zmarłego, a także inne osoby.

§ 4. Jeżeli zachodzi obawa, że ustalenie okoliczności, mogących mieć wpływ na uzyskanie uznania za zmarłego, będzie przy dłuższej zwłoce niemożliwe lub znacznie utrudnione, można żądać ustalenia tego jeszcze przed żądaniem uznania osoby za zmarłą w tym sądzie grodzkim, w którego okręgu ma się przedsięwziąć dochodzenia w tym celu potrzebne.

§ 5. Prośbę o uznanie za zmarłego można wnieść na rok przed upływem czasu oznaczonego w § 24 u. c. Gdy jednak chodzi o uznanie za zmarłą osoby nieobecnej, która się znajdowała w nie-

bezpieczeństwie bliskiej śmierci, można wnieść żądanie o uznanie jej za zmarłą zaraz po zdarzeniu, w którym była na śmierć narażona. Orzeczenie o uznaniu za zmarłego nie może w żadnym razie nastąpić przed terminem, oznaczonym w § 24 u. c.

§ 6. Gdy zażądano uznania za zmarłego, winien sąd ustanowić kuratora do zastępowania nieobecnego w postępowaniu; jednak sąd może tego zaniechać, jeżeli, stosownie do okoliczności, zastępowanie nieobecnego w postępowaniu jest w danym przypadku zbyt ciężkie.

Do kuratora należy w szczególności prowadzenie odpowiednich dochodzeń celem odnalezienia nieobecnego.

§ 7. Jeżeli sąd uważa, że warunki ustawowe do uznania za zmarłego wykazano w sposób wystarczający do wdrożenia dalszego postępowania, winien za pomocą edyktu, w którym podać należy istotne okoliczności poszczególnego przypadku wezwać o udzielenie wiadomości o nieobecnym sądowi lub kuratorowi, jeżeli takiego ustanowiono. Zarazem należy ogłosić, że rozstrzygnięcie próśby o uznanie za zmarłego nastąpi po upływie roku.

Jednak w przypadku, określonym w § 5 ustęp 2 należy termin ten przedłużyć aż do upływu okresu, oznaczonego w § 24 ust. 2 i 3 u. c.

Edykt należy przybić na tablicy sądowej i umieścić raz w dzienniku, przeznaczonym dla obwieszczeń urzędowych. Sąd może zarządzić, by edykt ogłoszono także w innych dziennikach i ogłoszono w pewnych oznaczonych miejscowościach w sposób tamże zwyczajny, tudzież, by edykt ogłoszono kilkakrotnie.

Dzień, w którym termin edyktałny się kończy, należy podać w edykcie i tak oznaczyć, by od zamieszczenia edyktu w dzienniku urzędowym musiał upłynąć conajmniej rok.

Co do uznania za zmarłego w myśl § 1 ustawy z dnia dzisiejszego o uznaniu za zmarłe osób zaginionych w obecnej wojnie, obowiązują osobne postanowienia § 2 wspomnianej ustawy, zmieniające przepisy ustępów 2 i 4.

§ 8. Po upływie czasu, oznaczonego edyktem, orzeknie sąd na ponowne żądanie o próśbie o uznanie za zmarłego. Gdy orzeczono uznanie za zmarłego, należy także wymienić dzień domniemanej śmierci. Jeśli na podstawie przedsięwziętych dochodzeń da się oznaczyć dzień, który można przyjąć za dzień śmierci, albo za dzień, którego nieobecny nie przeżył, należy ten dzień oznaczyć jako domniemany dzień śmierci, a nadto także dzień, w którym skończył się termin, którego upływ w odnośnym wypadku uzasadnia domniemanie śmierci w myśl § 24 u. c.

§ 9. Jeżeli nieobecny pozostawił małżonka, może ten małżonek przy zachodzących warunkach, określonych w prawie cywilnym żądać, by z uznaniem za zmarłego połączono także orzeczenie, że małżeństwo należy uważać za rozwiązane.

Sąd ma w tym przypadku ustanowić obrońcę wężła małżeńskiego. Może nim być także ustanowiony w myśl § 6 kurator nieobecnego. W orzeczeniu o uznaniu za zmarłego, orzec należy także o żądaniu uznania małżeństwa za rozwiązane. Pozostały małżonek może także już po uznaniu nieobecnego za zmarłego wnieść dodatkowe żądanie o orzeczenie, że małżeństwo uważać należy za rozwiązane. Sąd postąpi w tym względzie wedle postanowień niniejszej ustawy, a jeżeli się do żądania przychyli, ograniczy się w rozstrzygnięciu do orzeczenia, że małżeństwo należy uważać za rozwiązane. Obrońca wężła małżeńskiego ma wnieść w obu przypadkach rekurs przeciw rozstrzygnięciu, zapadłemu w pierwszej instancji, zawierającemu orzeczenie o uznaniu małżeństwa za rozwiązane. To samo obowiązuje, gdy orzeczenie takie zapadło dopiero w drugiej instancji wbrew rozstrzygnięciu pierwszej.

Udowodnienie śmierci.

§ 10. Gdy dowód śmierci nieobecnego nie da się ustalić dokumentami publicznymi, można prowadzić dowód śmierci przed sądem, oznaczonym w § 1 i uzyskać orzeczenie, że dowód ten należy uważać za ustalony. Przy postępowaniu tem należy stosować postanowienia § 1 ust. 2 i §§ 2 do 4. Jeżeli sąd uzna, że żądanie przeprowadzenia dowodu śmierci nadaje się do dalszego postępowania, wyda edykt, do którego zastosować należy postanowienia § 7 z tą odmianną, że termin edyktalny wyznaczyć należy podług uznania sądu jednak nie na krócej, niż trzy miesiące. Równocześnie z wydaniem edyktu winien sąd ustanowić kuratora; sąd może jednak tego zaniechać, jeżeli stosownie do okoliczności zbyteczne jest w danym przypadku zastępowanie nieobecnego w postępowaniu. Podjęcie dowodów może nastąpić przed upływem terminu edyktalnego. Przed rozstrzygnięciem sąd winien przesłuchać strony co do wyników prowadzonych dowodów. Jeżeli dowód śmierci uznany zostanie za przeprowadzony, należy w rozstrzygnięciu podać dzień, co do którego udowodniono, że jest dniem śmierci lub dniem, którego nieobecny nie przeżył; w ostatnim przypadku dzień ten uważany ma być za dzień śmierci.

Uchylenie i sprostowanie uznania za zmarłego lub prowadzenia dowodu śmierci.

§ 10a. Jeżeli nieobecny żyje jeszcze po uznaniu go za zmarłego lub jeżeli umarł w innym dniu, niż w domniemanym dniu śmierci,

wymienionym w uznaniu za zmarłego (§ 8), może uznany za zmarłego lub każdy, kto ma prawny interes w uchyleniu lub sprostowaniu uznania za zmarłego a w interesie publicznym także Prokuratorja Skarbu, przedstawić w sądzie, który orzekł w pierwszej instancji o uznaniu za zmarłego, wniosek o uchylenie lub sprostowanie uznania za zmarłego.

Sąd (§ 1, ustęp 2) rozstrzyga o wniosku uchwałą, przestrzegając przepisów §§ 2 i 3.

Uchylenie lub sprostowanie uznania za zmarłego jest skuteczne dla wszystkich interesowanych i przeciw nim.

§ 10b. Jeżeli uznany za zmarłego stanie w sądzie osobiście i żąda uchylenia uznania go za zmarłego, wówczas, o ile tożsamość wnioskodawcy z osobą, uznaną za zmarłą, jest stwierdzona ponad wszelką wątpliwość, sąd bez dalszego postępowania wniemi orzec o uchyleniu uznania za zmarłego. W bezpośredniej łączności z tem należy za pośrednictwem sądu właściwego dla postępowania spadkowego zarządzić w postępowaniu niespornem wprowadzenie wnioskodawcy z powrotem w posiadanie majątku, który objęły inne osoby na podstawie uznania za zmarłego, a to z uwzględnieniem przepisu § 2 l. 7 patentu z dnia 9 sierpnia 1854 (Dz. u. p. Nr. 208).

Podobnie sąd ma zarządzić, by opieka ustanowiona ewentualnie dla dzieci osoby uznanej za zmarłą, została uchylona i aby teje osobie przywrócono władzę ojcowską.

§ 10c. Postanowienia §§ 10a i 10b należy stosować odpowiednio, jeżeli nieobecny po wydaniu orzeczenia, którem uznano dowód jego śmierci za przeprowadzony, jeszcze żyje, lub zmarł w innym dniu niż w dniu, który w myśl orzeczenia należy uważać za dzień śmierci (§ 10).

USTAWA

z dnia 31 marca 1918 r.

(Dz. u. p. Nr. 128)

o uznaniu za zmarłe osób zaginionych w obecnej wojnie.

§ 1. (1) Osoby, należące do siły zbrojnej monarchji austriacko-węgierskiej lub państwa z nią sprzymierzonego albo zaprzyjaźnionego, które zaginęły jako uczestnicy obecnej wojny, mogą być uznane za zmarłe nie tylko, gdy zachodzą warunki § 24, lecz także wówczas, gdy od ostatniej wiadomości o ich życiu upłynęły 2 lata, a z tego conajmniej rok od dnia, który będzie oznaczony w drodze rozporządzenia.*)

(2) To samo odnosi się do osób zaginionych, które nie należąc do siły zbrojnej, znajdowały się przy niej w polu albo towarzyszyły jej lub dostały się w moc nieprzyjaciela albo ostatnio znajdowały się na obszarze wojennym, w którym zaszły wówczas szczególnie wydarzenia wojenne (potyczka, wysadzenie w powietrze, ostrzeliwanie, rzucanie bomb, wypadek okrętowy, eksplozja i t. p.).

(3) Uznanie za zmarłą osoby, której majątek zajęto celem zabezpieczenia roszczenia państwa o zwrot szkody z powodu zdrady wojennej, może być orzeczone tylko wtedy, gdy zachodzą warunki § 24 u. c.

§ 2. (1) Prośbę o uznanie za zmarłego w myśl § 1 ustęp 1 i 2, można wnieść już po upływie roku od nadejścia ostatniej wiadomości o życiu zaginionego.

(2) Edyktu nie można wydać przed dniem oznaczonym w drodze rozporządzenia (§ 1 ust. 1).

(3) Jeżeli w chwili wydania edyktu upłynęły już terminy, oznaczone w § 1 ust. 1, termin edyktalny należy oznaczyć na sześć miesięcy, a w innych przypadkach na rok i to tak, by termin ten

*) t. j. od 1 marca 1918 r.

nie skończył się przed upływem terminów, oznaczonych w § 1 ust. 1.

§ 3. Bez ujmy dla osobnych postanowień § 2 obowiązują przy uznaniu za zmarłe osób zaginionych w obecnej wojnie przepisy ustawy z dnia 16 lutego 1883, Dz. u. p. Nr. 20, o postępowaniu tyczącem się uznania i dowodzenia śmierci.

ROZPORZĄDZENIE MINISTRA SPRAWIEDLIWOŚCI

z dnia 8 kwietnia 1918 Nr. 134 Dpp.

o okresach dla uznania zaginionych w wojnie teraźniejszej za zmarłych.

(Ogłoszone 9 kwietnia 1918).

Na zasadzie §§ 1 i 4 ustawy z 31 marca 1918 Nr. 128 Dpp. o uznaniu osob zaginionych w wojnie teraźniejszej za zmarłe rozporządza się:

§ 1. Osoby zaginione w wojnie teraźniejszej, do których § 1 ustęp 1 i 2 ustawy z dnia 31 marca 1918 Nr. 128 Dpp. ma zastosowanie, można uznać za zmarłe, jeżeli od ostatniej wiadomości o ich życiu upłynęły dwa lata, z tego przynajmniej jeden rok od 1 marca 1918 r.

§ 2. Rozporządzenie to wchodzi w moc równocześnie z ustawą powyżej podaną.

Do sposobu poszukiwania osób, które zaginęły podczas wojny, odnoszą się rozporządzenia ministerstwa sprawiedliwości z 13 marca 1917 Dz. rozp. Nr. 15 i z 15 kwietnia 1918 Dz. rozp. Nr. 14, tudzież ogłoszenie w Dzienniku rozporządzeń z r. 1917 str. 93.

SPIS OSÓB PRAWNYCH.

Osobowość prawną posiada Skarb Państwa oraz następujące jednostki samorządu:

gminy wiejskie, gromady (podmiot praw majątkowych), miasta, związki komunalne (ustawa z 23. III. 1933 o częściowej zmianie ustroju samorządu terytorjalnego, Dz. U. R. P. Nr. 35, poz. 294 oraz ustawy dzielnicowe);

jednostki i instytucje, posiadające osobowość prawną według prawa kanonicznego (osoby prawne kościelne i zakonne) — art. 2 rozp. Prezydenta R. P. z 7. II. 1928 r. o wpisywaniu do ksiąg hipotecznych prawa własności polskich osób prawnych kościelnych i zakonnych (Dz. U. R. P. Nr. 16, poz. 120) oraz konkordat pomiędzy Stolicą Apostolską a Rzeczpospolitą Polską, podpisany w Rzymie dnia 10. II. 1925 (Dz. U. R. P. Nr. 72 z 1925 r., poz. 501), ratyfikowany zgodnie z ustawą z 23. IV. 1925 (Dz. U. R. P. Nr. 47, poz. 324);

związek religijny i poszczególne gminy wyznaniowe żydowskie (załącznik do rozp. Prezydenta R. P. z 14. X. 1927 r., tekst jednolity w Dz. U. R. P. Nr. 500 z 1928 r.);

izby przemysłowo-handlowe (rozp. Prezydenta R. P. z 15. VII. 1927, Dz. U. R. P. Nr. 67, poz. 591 w brzmieniu ustaw z 10 III. 1932, Dz. U. R. P. Nr. 29, poz. 292 oraz z 24. III. 1933, Dz. U. R. P. Nr. 25, poz. 210);

izby rolnicze (rozp. Prezydenta R. P. z 22. III. 1928, Dz. U. R. P. Nr. 2, poz. 16 z 1933 r.);

izby adwokackie oraz Naczelna Rada Adwokacka (rozp. Prezydenta R. P. z 7. X. 1932, Dz. U. R. P. Nr. 86, poz. 733);

izby rzemieślnicze i cechy (rozp. Prezydenta R. P. z 27. X. 1933, Dz. U. R. P. Nr. 85, poz. 638);

izby lekarskie (ustawa z 15. III. 1934, Dz. U. R. P. Nr. 31, poz. 275);

izby notarialne (art. 25 rozp. Prezydenta R. P. z 27. X. 1933 r., Dz. U. R. P. Nr. 84, poz. 609);

gieldy (art. 14 rozp. Prezydenta R. P. z 28. XII. 1924, tekst jednolity w Dz. U. R. P. Nr. 23, poz. 209 z 1930 r.);

zrzeszenia przemysłowe (art. 70 pr. przemysłowego z 7. VI. 1927, Dz. U. R. P. Nr. 53, poz. 468, w brzmieniu ustaw z 17. III. 1932, Dz. U. R. P. Nr. 29, poz. 293, z 24. III. 1933, Dz. U. R. P. Nr. 25, poz. 209 i z 10. III. 1934 — Dz. U. R. P. Nr. 40, poz. 350).

Osobowość prawna przedsiębiorstw państwowych:

Według wykazu, ogłoszonego w Dzienniku Urzędowym Min. Skarbu Nr. 34 z 1932 r. pod poz. 537, osobowość prawną posiadają następujące polskie zakłady i przedsiębiorstwa państwowe: 1) Bank Gospodarstwa Krajowego, 2) Biblioteka Narodowa, 3) Fundusz Kwaterunku Wojskowego, 4) Fundusz Pomocy bezrobotnym, 5) Instytut Naukowy Gospodarstwa wiejskiego w Puławach, 6) Konserwatorium muzyczne w Warszawie, 7) Liceum Krzemienieckie, 8) Państwowa Fabryka Związków Azotowych w Mościcach,*) 9) Państwowa Kopalnia Węgla Brzeszcze, 10) Państwowa Wytwórnia Prochu, 11) Państwowe Wytwornie Uzbrojenia w Warszawie, 12) Państwowe Zakłady Inżynierji w Warszawie, 13) Państwowe Zakłady Lotnicze w Warszawie, 14) Państwowe Zakłady Przemysłowo-Zbożowe, 15) Państwowe Zakłady Tele- i Radjotechniczne w Warszawie, 16) Państwowe Zakłady Umundurowania w Warszawie, 17) Państwowe Zakłady Wodociągowe na Górnym Śląsku, 18) Państwowy Bank Rolny, 19) Państwowy Fundusz Drogowy, 20) Państwowy Monopol Spirytusowy, 21) Państwowy Monopol Zapalczany, 22) Państwowy Zakład Higjeny, 23) Pocztaowa Kasa Oszczędności, 24) „Polmin“ Państwowa Fabryka Olejów Mineralnych, 25) Polska Agencja Telegraficzna, 26) Polska Poczta, Telegraf i Telefon, 27) Polski Monopol Solny, 28) Polski Monopol Tytoniowy, 29) Polskie Koleje Państwowe, 30) Szkoły akademickie państwowe, 31) „Wieś Kościuszkowska“, fundacja państwowa.

Ponadto osobowość prawną posiadają: Powszechny Zakład Ubezpieczeń Wzajemnych (rozp. Prezydenta R. P. z 27. X. 1927 r., Dz. U. R. P. Nr. 3, poz. 23 z 1933 r.), Fundusz Pracy (ustawy z 16. III. 1933, Dz. U. R. P. Nr. 22, poz. 163 i z 13. III. 1934, Dz. U. R. P. Nr. 29, poz. 235)**) oraz Fundusz Inwestycyjny (rozp. Prezydenta

*) Zlikwidowano 31. VII. 1933 (Dz. U. R. P. Nr. 56, poz. 426 z 1933 r.) i utworzono równocześnie: „Państwowe Fabryki Związków Azotowych w Mościcach i Chorzowie“.

***) Rozp. Prezydenta R. P. z 24. X. 1934 r. o połączeniu Funduszu Bezrobocia z Funduszem Pracy (Dz. U. R. P. Nr. 94, poz. 849) przekazano Funduszowi Pracy zakres działania Funduszu Bezrobocia.

R. P. z 27. X. 1933, Dz. U. R. P. Nr. 85, poz. 636) i Państwowy Zakład Emerytalny (art. 7 ustawy z 11 grudnia 1923 r. o zaopatrzeniu emerytalnem funkcjonarjuszów państwowych i zawodowych wojskowych (tekst jednolity w Dz. U. R. P. Nr. 20, poz. 160 z 1934 r.).

O osobowości prawnej Banku Polskiego — patrz art. 2 statutu Banku Polskiego (Dz. U. R. P. Nr. 62, poz. 455 z 1936 r.).

Fundacje uzyskują charakter osoby prawnej z chwilą zatwierdzenia przez właściwą władzę (art. 2 dekretu o fundacjach i o zatwierdzeniu darowizn i zapisów z 7 lutego 1919 (Dz. p. p. p. Nr. 15, poz. 215)).

Osobowość prawną posiadają następujące spółki: spółka z ogr. odp. — art. 171 k. h.; spółka akcyjna — art. 335 k. h., spółdzielnia — art. 3 ustawy z 29. X. 1920 r. o spółdzielniach (Dz. U. R. P. Nr. 55, poz. 495 z 1934 r.); spółki łowieckie — art. 14 prawa łowieckiego; spółki wodne — art. 136 ustawy wodnej; spółka rybacka *) jeziorowa — art. 40 ustawy o rybołówstwie.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych, Ubezpieczalnie Społeczne, Fundusze: Ubezpieczenia Emerytalnego Robotników, Ubezpieczenia Emerytalnego Pracowników Umysłowych, Ubezpieczenia od Wypadków i Chorób Zawodowych, Ubezpieczenia na Wypadek Braku Pracy Pracowników Umysłowych, Ogólny Fundusz Ubezpieczenia na Wypadek Choroby i Macierzyństwa — są osobami prawa publicznego (art. 17 i 17a rozp. Prezydenta R. P. z 24 października 1934 r. o zmianie ustawy z dnia 28 marca 1933 r. o ubezpieczeniu społecznem, Dz. U. R. P. Nr. 95, poz. 855);

Komunalne Kasy Oszczędności posiadają osobowość prawną o charakterze publiczno-prawnym (art. 2 rozp. Prezydenta R. P. z 24 października 1934 r. o Komunalnych Kasach Oszczędności, Dz. U. R. P. Nr. 95, poz. 860).

*) Osoby prawno-publiczne, z wyjątkiem państwa, są wyłączone od dzierżawienia obwodu rybackiego (art. 22 ustawy z 7 marca 1932 r. o rybołówstwie, Dz. U. R. P. Nr. 35, poz. 357).

USTAWA

z dnia 24 marca 1920 r.

o nabywaniu nieruchomości przez cudzoziemców.

(Dz. U. R. P. 1933 Nr. 24 poz. 202).

Art. 1. Nabywanie nieruchomości przez cudzoziemców, a to tak przez osoby fizyczne, jak i prawne może nastąpić jedynie po uprzednim uzyskaniu zezwolenia Ministra Spraw Wewnętrznych, wydanego w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych. Co do nieruchomości, mających specjalne znaczenie jako to: przemysłowo-handlowe, rolnicze lub inne, decyzja Ministra Spraw Wewnętrznych zapadnie nadto w porozumieniu z właściwym ministrem.

Art. 2. Minister Spraw Wewnętrznych może w poszczególnych wypadkach stawiać specjalne warunki jak nabywcy, tak i sprzedawcy, od których wypełnienia będzie uzależniona możliwość dokonania tranzakcji.

Art. 3. W pozwoleniu powinno być wymienione:

1) osoba nabywcy, 2) przedmiot nabycia, 3) suma minimalna nabycia, 4) warunki istotne tranzakcji oraz warunki specjalne, postawione w myśl art. 2 niniejszej ustawy. Zezwolenie ważne jest na czas 4 miesięcy. Przedłużenie tego okresu nie jest dopuszczalne. Jeżeli akt nabycia w tym czasie nie zostanie sporządzony, zezwolenie traci moc swoją.

Art. 4. Decyzja Ministra Spraw Wewnętrznych nie wymaga uzasadnienia i nie ulega żadnemu zaskarżeniu.

Art. 5. W wypadkach, przewidzianych w art. 1 niniejszej ustawy, nie wolno sporządzać i zatwierdzać aktów prawnych, ani na aktach tych podpisów stron uwierzytelnić, a władze hipoteczne nie mogą przepisywać tytułu własności na nabywcę bez złożenia zezwolenia Ministra Spraw Wewnętrznych, oraz urzędowego dowodu, że te warunki, które w myśl zezwolenia powinny poprzedzać dokonanie tranzakcji, zostały spełnione. W aktach prawnych po-

winny być ściśle uwzględnione pod rygorem nieważności aktów wszystkie warunki, wyszczególnione w zezwoleniu.

Art. 6. Cudzoziemcy powinni każdym razem przed wzięciem udziału w licytacji nieruchomości wykazać się zezwoleniem Ministra Spraw Wewnętrznych do nabycia danej nieruchomości.

Art. 7. Nabycie nieruchomości przez cudzoziemca wbrew postanowieniu niniejszej ustawy jest nieważne.

W razie zawarcia transakcji wbrew tej ustawie, o nieważności orzekają sądy na żądanie powiatowej władzy administracji ogólnej, właściwej ze względu na miejsce położenia nieruchomości.

Art. 8. Postanowienia niniejszej ustawy nie dotyczą przeniesienia prawa własności na spadkobierców.

Art. 9. Wykonanie niniejszej ustawy porucza się Ministrowi Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z zainteresowanymi ministrami.

Art. 10. Ustawa niniejsza nabiera mocy obowiązującej w 8 dni po jej ogłoszeniu.

USTAWA

z dnia 24 października 1919 r.

w przedmiocie zmiany nazwisk

(Nr. 88, poz. 478 Dz. U. R. P. z 1919 r. i Nr. 110, poz. 976 Dz. U. R. P. z 1934 r.)

Art. 1. Zezwolenia na zmianę nazwiska obywatelom Rzeczypospolitej Polskiej udziela Minister Spraw Wewnętrznych. Zezwolenie może być udzielone tylko w przypadkach, zasługujących na szczególne uwzględnienie. Brzmienie nie polskie nazwiska nie jest dostatecznym powodem do zmiany.

Za zmianę nazwiska pobiera się opłatę w sumie 3000 mk. (4500 koron). Od opłaty może być petent zwolniony w całości lub w części przez Ministra Spraw Wewnętrznych.

Art. 2. Proszący winien wyłuszczyć powody zamierzonej zmiany nazwiska i wskazać nazwisko, które pragnie przybrać.

Do podania należy dołączyć metrykę chrztu, względnie urodzenia, tudzież dokumenty, wykazujące przynależność do Państwa Polskiego.

Art. 3. Minister Spraw Wewnętrznych rozpatrzy potrzebę zmiany nazwiska, a w razie uznania jej zarządzi na koszt petenta ogłoszenie zamierzonej zmiany w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej, tudzież według własnego wyboru w trzech dziennikach nieurzędowych.

Art. 4. W ciągu dni 90 od dnia ogłoszenia w dzienniku urzędowym wolno z ważnych powodów zgłosić sprzeciw w przedmiocie zamierzonej zmiany nazwiska do Ministra Spraw Wewnętrznych. W razie zgłoszenia sprzeciwu przez osoby tego samego nazwiska, które proszący przybrać zamierza, zezwolenie nie może być udzielone. Podanie i sprzeciw rozstrzyga Minister Spraw Wewnętrznych i zawiadamia o swej decyzji tak proszącego, jak i osoby, które sprzeciw wniosły.

Art. 5. Ogłoszenie o zezwoleniu na zmianę nazwiska zamieści Minister Spraw Wewnętrznych w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej, zarządzając jednocześnie adnotację w aktach stanu cywilnego.

Art. 6. Adnotacja w aktach stanu cywilnego powoduje zmianę nazwiska proszącego, jego żony, a także i tych dzieci, które w chwili wniesienia podania nie były pełnoletnie.

Art. 7. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem jej ogłoszenia i obowiązuje na całym obszarze Rzeczypospolitej Polskiej. Z dniem tym tracą moc obowiązującą wszystkie inne przepisy w przedmiocie zmiany nazwisk.

Art. 8. Sprawy zmiany nazwisk, nie załatwione jeszcze prawomocnie do dnia ogłoszenia niniejszej ustawy, mają być traktowane według postanowień tej ustawy.

Art. 9. Wykonanie niniejszej ustawy poleca się Ministrowi Spraw Wewnętrznych.

U S T A W A

z dnia 22 marca 1929 r.

(Dz. U. R. P. z r. 1930, Nr. 3, poz. 16)

o zmianie nazwisk hańbiących, ośmieszających lub nieliczących z godnością człowieka.

Art. 1. Obywatel polski, posiadający nazwisko hańbiące, ośmieszające lub nieliczące z godnością człowieka, ma prawo zmienić to nazwisko według przepisów niniejszej ustawy.

Art. 2. Zezwolenie na zmianę nazwiska udziela wojewódzka władza administracji ogólnej. O udzielonem zezwoleniu należy zawiadomić właściwy urząd stanu cywilnego celem dokonania wpisu w odpowiednich aktach stanu cywilnego.

Art. 3. Osoba, ubiegająca się o zmianę nazwiska, winna wskazać nazwisko, które pragnie przybrać.

Do podania należy dołączyć metrykę urodzenia i dowód obywatelstwa polskiego.

Art. 4. Podanie o zmianę nazwiska oraz akt zezwolenia na zmianę nazwiska w myśl niniejszej ustawy osób, których stan niezamożności jest niewątpliwie znany wojewódzkiej władzy administracji ogólnej, wolne są od opłat stemplowych.

Art. 5. Ogłoszenia o zamierzonej zmianie nazwiska oraz o udzielonem zezwoleniu na zmianę nazwiska winny być umieszczone w „Monitorze Polskim“. Koszt powyższych ogłoszeń, o ile dotyczą osób, których stan niezamożności jest niewątpliwie znany wojewódzkiej władzy administracji ogólnej, pokrywa Skarb Państwa.

Art. 6. W ciągu dni 30 od dnia ogłoszenia w „Monitorze Polskim“ o zamierzonej zmianie nazwiska wolno z ważnych powodów zgłosić sprzeciw do wojewódzkiej władzy administracji ogólnej. W razie zgłoszenia sprzeciwu przez osoby takiego samego

nazwiska, które proszący przybrać zamierza, zezwolenie nie może być udzielone.

Art. 7. Wojewódzka władza administracji ogólnej odmówi zezwolenia na przybranie nazwiska historycznego, popularnego lub rozpowszechnionego oraz w tych wypadkach, gdy zachodzi uzasadniona obawa, że ubiegający się o zmianę nazwiska czyni to w zamiarze ułatwienia sobie przestępstw lub ukrycia swojej tożsamości.

Art. 8. Z chwilą doręczenia aktu zezwolenia na zmianę nazwiska, prawo do używania nowego nazwiska uzyskuje proszący, jego żona i te dzieci, które w chwili wniesienia podania nie były pełnoletnie; zaś dzieci pełnoletnie tylko w tym wypadku, jeśli do prośby o zmianę nazwiska się przyłączyły.

Art. 9. Postanowienia ustawy niniejszej nie uchylają mocy obowiązującej ustawy z dnia 24 października 1919 r. w przedmiocie zmiany nazwisk (Dz. U. R. P. Nr. 88, poz. 478).

Art. 10. Wykonanie niniejszej ustawy porucza się Ministrowi Spraw Wewnętrznych.

Art. 11. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem jej ogłoszenia i obowiązuje na całym obszarze Rzeczypospolitej Polskiej w ciągu lat dziesięciu.

ROZPORZĄDZENIE MINISTRA SPRAW WEWNĘTRZNYCH

z dnia 28 lipca 1928 r.

w sprawie zawierania związków małżeńskich przez funkcjonariuszów Policji Państwowej.

(Dz. U. R. P. Nr. 87, poz. 762 z 1928 r.).

Na zasadzie art. 64 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 6 marca 1928 r. o Policji Państwowej (Dz. U. R. P. Nr. 28, poz. 257) zarządzam co następuje:

§ 1. Na zawarcie związku małżeńskiego funkcjonariusz policji w stanie czynnym i nieczynnym winien uzyskać zezwolenie władzy przełożonej stosownie do poniższych przepisów.

§ 2. Zezwolenia na zawarcie związku małżeńskiego oficerom policji udziela Komendant Główny Policji Państwowej.

Zezwolenie na zawarcie związku małżeńskiego może otrzymać oficer Policji Państwowej pod warunkiem:

- a) ukończenia 24 lat życia,
- b) nieposzlakowanej opinii narzeczonej.

§ 3. Zezwolenia na zawarcie związku małżeńskiego szeregowym policji udziela właściwy komendant wojewódzki Policji Państwowej. Szeregowym niepodlegającym komendantom wojewódzkim zezwolenia udziela Komendant Główny Policji Państwowej.

Zezwolenie na zawarcie związku małżeńskiego może otrzymać szeregowy Policji Państwowej pod warunkiem:

- a) ukończenia 24 lat życia,
- b) przesłużenia trzech lat w Policji Państwowej,
- c) nieposzlakowanej opinii narzeczonej.

§ 4. W wypadkach wyjątkowych, zasługujących na szczególne uwzględnienie, władza udzielająca zezwolenia może odstąpić od warunków wymienionych w punkcie a) § 2 i w punktach a) i b) § 3.

Odmowa zezwolenia w takim wypadku może nastąpić bez podania motywów.

§ 5. O ile procent szeregowych żonatyh oraz wdowców i rozwiedzionych, mających na utrzymaniu dzieci, przekracza w pewnym okręgu wojewódzkim 75% ogólnego stanu etatowego szeregowych tego okręgu, to Komendant Główny Policji Państwowej może zabronić wydawania zezwoleń na małżeństwo szeregowym w tym okręgu, wstrzymując jednocześnie obsadzanie etatów w tymże okręgu przez szeregowych wymienionych kategorii. Zakaz taki wydawany jest do odwołania, a traci swą ważność automatycznie z chwilą obniżenia się liczby szeregowych wymienionych kategorii niżej 75%.

§ 6. Decyzja władzy przełożonej ma być zakomunikowana proszącemu na piśmie nie później jak w 6 tygodni po złożeniu przezeń prośby na ręce bezpośredniego przełożonego. Jeżeli termin ten został przekroczony bez winy ze strony proszącego, to zezwolenie ma być uważane w każdym razie za udzielone, przyczem należy wydać proszącemu dowód zezwolenia.

§ 7. O zawarciu związku małżeńskiego powinien funkcjonariusz Policji Państwowej w stanie czynnym i nieczynnym zameldować pisemnie, raportem służbowym, dołączając dowód zawarcia małżeństwa.

§ 8. Samowolne zawarcie przez funkcjonariusza Policji Państwowej związku małżeńskiego bez zezwolenia właściwego komendanta pociąga za sobą w stosunku do winnego funkcjonariusza odpowiedzialność dyscyplinarną.

§ 9. Komendant Główny Policji Państwowej względnie komendant wojewódzki wydaje proszącemu funkcjonariuszowi Policji Państwowej pisemne zezwolenie na zawarcie związku małżeńskiego według poniżej umieszczonego wzoru.

ROZPORZĄDZENIE MINISTRA SKARBU

z dnia 3 czerwca 1929 r.

w sprawie zawierania małżeństw przez oficerów i szeregowych Straży Granicznej.

(Dz. U. R. P. Nr. 50, poz. 413 z r. 1929).

Na podstawie art. 34 ustęp 2 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. o Straży Granicznej (Dz. U. R. P. Nr. 37, poz. 349) zarządzam co następuje:

§ 1. Na zawarcie związku małżeńskiego oficer i szeregowy Straży Granicznej winien uzyskać zezwolenie władzy przełożonej stosownie do niniejszych przepisów.

§ 2. Zezwolenia na zawarcie związku małżeńskiego udziela:

- a) Komendant Straży Granicznej wszystkim oficerom Straży Garnicznej oraz szeregowym, podległym bezpośrednio Komendzie;
- b) Kierownik Inspektoratu Okręgowego Straży Granicznej szeregowym, podległym Inspektoratowi Okręgowemu w granicach ustalanych przez Komendanta Straży Granicznej do dnia 1 kwietnia każdego roku.

§ 3. Warunkami, niezbędnymi do uzyskania zezwolenia są.

A. Dla oficerów:

- 1) ukończenie 24 lat życia,
- 2) nieposzlakowana opinia narzeczonej.

B. Dla szeregowych:

- 1) ukończenie 24 lat życia,
- 2) przesłużenie trzech lat w Straży Granicznej względnie w Straży Celnej,
- 3) nieposzlakowana opinia narzeczonej,
- 4) dołączenie prośby o przeniesienie na inne miejsce służbowe na koszt własny, o ile petent zamierza wstąpić w związek małżeński z osobą, posiadającą w rejonie jego obecnego przydziału służbowego krewnych lub powinowatych.

§ 4. Szeregowym Straży Granicznej przysługuje prawo odwołania od odmownej decyzji Inspektoratu Okręgowego do Komendanta Straży Granicznej w terminie 14 dni od następnego po doręczeniu decyzji względnie ogłoszeniu w rozkazie.

Decyzja Komendanta Straży Granicznej jest ostateczna.

§ 5. Komendant Straży Granicznej może odstąpić w wypadkach wyjątkowych, zasługujących na szczególne uwzględnienie, od warunków wymienionych w § 3 ust. A. pkt. 1 i w § 3 ust. B. pkt. 1, 2 i 4. Odmowa zezwolenia w takim wypadku może nastąpić bez podania powodów.

§ 6. Decyzja w sprawie zawarcia związku małżeńskiego winna być zakomunikowana proszącemu w przeciągu 6 tygodni po złożeniu przezeń prośby na ręce bezpośredniego przełożonego. W razie przekroczenia tego terminu, zezwolenie należy uważać za udzielone, przy czym należy wydać proszącemu dowód zezwolenia.

§ 7. Zezwolenie na zawarcie związku małżeńskiego jest ważne w ciągu roku od dnia wystawienia. Zezwolenie to nie przesądza kwestji, czy do zawarcia małżeństwa nie zachodzą ustawowe lub religijne przeszkody.

§ 8. Zawarcie związku małżeńskiego przez oficera lub szeregowego, bez zezwolenia, pociąga za sobą w stosunku do winnego odpowiedzialność dyscyplinarną.

§ 9. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

ROZPORZĄDZENIE PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ

z dnia 1 kwietnia 1932 r.

o małżeństwach oficerów.

(Dz. U. R. P. Nr. 29, poz. 295 z 1932 r.).

Na podstawie art. 25 ustawy z dnia 23 marca 1922 r. o podstawowych obowiązkach i prawach oficerów Wojsk Polskich (Dz. U. R. P. Nr. 32, poz. 256) oraz art. 42 ustawy z dnia 20 czerwca 1924 r. o podstawowych obowiązkach i prawach oficerów Polskiej Marynarki Wojennej (Dz. U. R. P. Nr. 64, poz. 626) zarządzam co następuje:

§ 1. Oficer w stanie czynnym, w stanie nieczynnym, oraz oficer inwalida, pozostający w zakładzie utrzymywanym przez Państwo, powinen na zawarcie małżeństwa uzyskać zezwolenie władzy wojskowej. Zezwolenie to jest jedynie stwierdzeniem, że ze strony wojska nie zachodzą przeszkody do zawarcia małżeństwa.

§ 2. Zezwoleń na zawarcie małżeństwa udzielają:

I. oficerom w stanie czynnym:

- a) generałom, admirałom, oficerom sztabowym wojska i marynarki wojennej na stanowiskach dowódców pułków (równorzędnych) i wyższych, oraz wszystkim oficerom wojska, pełniącym służbę w instytucjach bezpośrednio podległych Ministrowi Spraw Wojskowych — Minister Spraw Wojskowych, bądź w jego imieniu upoważniony do tego organ;
- b) oficerom sztabowym i młodszym wojska, pełniącym służbę w Generalnym Inspektoracie Sił Zbrojnych — Generalny Inspektor Sił Zbrojnych;
- c) oficerom sztabowym i młodszym wojska, pełniącym służbę w Sztabie Głównym i w instytucjach bezpośrednio podległych Szefowi Sztabu Głównego — Szef Sztabu Głównego;
- d) wszystkim innym oficerom sztabowym i młodszym wojska i marynarki wojennej:

- 1) w czasie pokoju, oraz w czasie wojny, na obszarze nieobjętym stanem wojennym dowódca okręgu korpusu, względnie — o ile chodzi o oficerów sztabowych i młodszych marynarki wojennej — szef Kierownictwa Marynarki Wojennej;
- 2) w czasie wojny, na obszarze objętym stanem wojennym — przełożony o uprawnieniach co najmniej dowódcy dywizji;

II. oficerom w stanie nieczynnym, oraz oficerom-inwalidom, pozostającym w zakładzie utrzymywanym przez Państwo:

- a) generałom, admirałom i oficerom sztabowym wojska — Minister Spraw Wojskowych, bądź w jego imieniu upoważniony do tego organ;
- b) oficerom sztabowym i młodszym marynarki wojennej — szef Kierownictwa Marynarki Wojennej;
- c) oficerom młodszym wojska — dowódca tego okręgu korpusu, na którego terenie dany oficer ma miejsce zamieszkania, względnie na którego terenie położony jest zakład, w którym pozostaje proszący o zezwolenie na zawarcie małżeństwa, oficer inwalida.

§ 3. Do otrzymania zezwolenia na zawarcie małżeństwa wymagane są następujące warunki:

- a) ukończenie przez oficera 24 lat życia, oraz posiadanie stopnia oficerskiego przez okres co najmniej pięciu lat;
- b) dla podporuczników, poruczników i kapitanów (rotmistrzów) wojska i marynarki wojennej, zabezpieczony należycie dochód miesięczny, zwiększający uposażenie przywiązane do danego stopnia oficerskiego co najmniej do poborów samotnego majora (komandora podporucznika) na stanowisku dowódcy baonu (równorzędnego);
- c) nieposzlakowana opinia narzeczonej;
- d) poziom umysłowy i towarzyski narzeczonej, odpowiadające stanowisku żony oficera.

W przypadkach zasługujących na szczególne uwzględnienie, może Minister Spraw Wojskowych udzielić zezwolenia na zawarcie małżeństwa oficerom nieposiadającym warunków, wymienionych w punktach a) i b). Powyższe uprawnienie przysługuje w czasie wojny na obszarze objętym stanem wojennym, co do oficerów wymienionych w § 2 p. I lit. d 2 przełożonym o uprawnieniach co najmniej dowódcy armji.

Oficerowie, będący słuchaczami szkół i kursów wojskowych, nie mogą w czasie odbywania studjów, otrzymać zezwoleń na zawarcie małżeństwa.

§ 4. Oficer w stanie czynnym, ubiegający się o zezwolenie na zawarcie małżeństwa, powinien wnieść do dowódcy formacji (równorzędnego), w której pełni służbę, pisemny raport z prośbą o zezwolenie na zawarcie małżeństwa, załączając do raportu dokumenty, wskazane w § 5.

Oficer w stanie nieczynnym oraz oficer inwalida, pozostający w zakładzie, utrzymywanym przez Państwo, wnoszą analogiczne raporty do najbliższego komendanta garnizonu.

§ 5. W raporcie należy wyszczególnić:

- 1) nazwisko i imiona rodziców bądź opiekunów narzeczonej, ich zajęcie, oraz miejsce zamieszkania,
- 2) wykształcenie i ewentualne zajęcie narzeczonej.

Do raportu należy dołączyć:

- 1) metryki urodzenia obojga narzeczonych,
- 2) akty zejścia (metryki śmierci) poprzedniej żony lub męża, o ile narzeczony lub narzeczonej jest wdowcem lub wdową,
- 3) dokument, stwierdzający unieważnienie małżeństwa lub uzyskanie rozwodu, o ile poprzedni związek małżeński jednego lub obojga narzeczonych został unieważniony lub nastąpił rozwód,
- 4) dokument, stwierdzający w sposób niewątpliwy zabezpieczenie dochodu miesięcznego w wysokości wymaganej w § 3 ust. 1 p. b.

§ 6. Dowódca formacji (równorzędny) po otrzymaniu raportu, o ile odpowiada on warunkom wymienionym w § 4, ogłasza niezwłocznie na odprawie podległemu korpusowi oficerskiemu prośbę oficera o zezwolenie na zawarcie małżeństwa i podaje dane dotyczące osoby narzeczonej, żądając zgłoszenia do swej wyłącznie wiadomości, ewentualnych zastrzeżeń przeciw projektowanemu małżeństwu.

W terminie trzech miesięcy od otrzymania raportu, bada dowódca formacji (równorzędny), przy użyciu w razie potrzeby odpowiednich organów wojskowych, lub gdy się tego nie da uniknąć, cywilnych — czy zachodzą warunki udzielenia zezwolenia na zawarcie małżeństwa, wymienione w § 3, oraz ewentualnie ujawnione zastrzeżenia przeciw projektowanemu małżeństwu, poczem po upływie tego terminu składa raport przelożonemu, uprawnionemu do udzielania zezwolenia na zawarcie małżeństwa z wnioskiem przychylnym bądź odmownym, zależnie od wyników przeprowadzonych badań. Wniosek powinien być należycie uzasadniony.

Z raportem oficera w stanie nieczynnym, oraz oficera inwalidy, pozostającego w zakładzie, utrzymywanym przez Państwo, postępuje w analogiczny sposób komendant garnizonu z tem, iż w toku badań ma on zażądać od dowódcy formacji (równorzędnego), w której oficer pełnił ostatnio służbę, opinii podległego korpusu oficerskiego co do projektowanego małżeństwa.

§ 7. Postanowienia § 6 nie mają zastosowania do próśb wnoszonych przez generałów (admirałów). Raporty oficerów sztabowych wojska lub marynarki wojennej na stanowiskach dowódców formacji (równorzędnych) i wyższych, przedkłada dowódca okręgu korpusu (równorzędny) Ministrowi Spraw Wojskowych ze swoją opinią, do rozstrzygnięcia.

§ 8. W czasie wojny, na obszarze objętym stanem wojennym, Naczelny Wódz może zarządzić, iż do oficerów wymienionych w § 2 p. I lit. d 2 nie ma być stosowany tryb postępowania, przewidziany w § 6.

§ 9. Zezwolenia na zawarcie małżeństwa wydaje się na piśmie według załączonego wzoru.

§ 10. Od odmownej decyzji przełożonego, właściwego w myśl § 2 do udzielenia zezwolenia na zawarcie małżeństwa, niema środka prawnego.

Jeżeli odmowna decyzja opiera się na braku warunków wymienionych w pkt. a) lub b) § 3, należy podać motywy odmowy do wiadomości oficera, a zarazem w przypadkach na to zasługujących wskazać na postanowienia § 3 ust. 2.

§ 11. Po załatwieniu prośby o zezwolenie na zawarcie małżeństwa, należy zwrócić oficerowi przedłożone dokumenty, z wyjątkiem dokumentu wymienionego w § 5 ust. 2 p. 4.

§ 12. Zezwolenie na zawarcie małżeństwa traci swoją moc, jeśli małżeństwo nie zostało zawarte w przeciągu sześciu miesięcy od dnia doręczenia oficerowi zezwolenia.

W przypadkach uzasadnionych stanem zdrowia lub żalobą, może być czasokres 6 miesięcy na prośbę oficera w stanie czynnym, przedłużony na okres dalszych 3 miesięcy przez dowódcę formacji (równorzędnego), w której dany oficer pełni służbę, względnie — o ile chodzi o oficera w stanie nieczynnym, lub oficera inwalidę — przez komendanta garnizonu, do którego złożono raport z prośbą o zezwolenie na zawarcie małżeństwa. W innych przypadkach, lub na czas dłuższy, decyduje o przedłużeniu zezwolenia przełożony, który udzielił zezwolenia na zawarcie małżeństwa.

§ 13. O zawarciu małżeństwa powinien oficer w stanie czynnym złożyć dowódcy formacji (równorzędnemu) w terminie dni 14, licząc od dnia ślubu, pisemny raport z dołączeniem odpisu aktu ślubnego (metryki ślubu). Analogiczne raporty składają oficerowie w stanie nieczynnym, oraz oficerowie-inwalidzi, pozostający w zakładzie utrzymywanym przez Państwo temu komendantowi garnizonu, do którego złożyli raport z prośbą o zezwolenie na zawarcie małżeństwa.

§ 14. Wykonanie niniejszego rozporządzenia porucza się Ministrowi Spraw Wojskowych.

§ 15. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Do próśb o zezwolenie na zawarcie małżeństwa, wniesionych przed dniem wejścia w życie niniejszego rozporządzenia — mają zastosowanie przepisy niniejszego rozporządzenia z tem, iż przewidziany w § 6 termin 3 miesięcy nie ma do tych próśb zastosowania.

ROZPORZĄDZENIE MINISTRA SPRAW WEWNĘTRZNYCH

z dnia 11 maja 1934 r.

o zawieraniu związków małżeńskich przez funkcjonarjuszów
Policji województwa śląskiego.

(Dz. U. R. P. Nr. 41, poz. 370 z 1934 r.).

Na podstawie art. 28 i 110 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 28 października 1933 r. o służbie w Policji województwa śląskiego (Dz. U. R. P. Nr. 86, poz. 662) zarządzam co następuje:

§ 1. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 28 lipca 1928 r. w sprawie zawierania związków małżeńskich przez funkcjonarjuszów Policji Państwowej (Dz. U. R. P. Nr. 87, poz. 762) stosuje się do oficerów i szeregowych Policji województwa śląskiego z tą zmianą, że uprawnienia, nadane Komendantowi Głównemu Policji Państwowej, przysługują na obszarze województwa śląskiego Wojewodzie Śląskiemu, a uprawnienia komendantów wojewódzkich Policji Państwowej — Komendantowi Głównemu Policji województwa śląskiego.

§ 2. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

USTAWA

z dnia 31 grudnia 1868 r.
(Dz. u. p. z r. 1869, Nr. 4).

Art. I. Zapowiedzi małżeństw między członkami różnych wyznań chrześcijańskich powinny być dokonane w przepisanej ustawą wogóle sposób, na przeznaczonem dla odbycia nabożeństwa zebra-
niu okręgu parafjalnego stowarzyszenia religijnego każdego z narzeczonych.

Art. II. Uroczyste oświadczenie zezwolenia na małżeństwo, które mają zawrzeć osoby należące do różnych wyznań chrześcijańskich, winno być złożone w obecności dwóch świadków przed właściwym duszpasterzem jednego z narzeczonych lub przed jego zastępcą.

Może się to stać i w tym przypadku, jeżeli zapowiedzi z powodu odmowy duszpasterza, zostały ogłoszone przez władzę polityczną. Narzeczonym wolno w każdym razie postarać się, aby małżeństwo, zawarte przed duszpasterzem jednego z narzeczonych, otrzymało błogosławieństwo kościelne duszpasterza drugiego narzeczonego.

Art. III. Uchyla się §§ 71 i 77 u. c. i wszystkie inne ustawy i rozporządzenia, odnoszące się do małżeństw mieszanych, o ile sprzeciwiają się postanowieniom niniejszej ustawy.

Art. IV. Wykonanie niniejszej ustawy porucza się Ministrowi Spraw Wewnętrznych oraz innym Ministrom, w ich zakresie działania.

USTAWA

z dnia 9 kwietnia 1870 Nr. 51 Dpp.,

o małżeństwach osób, nienależących do żadnego ustawa uznanego kościoła lub stowarzyszenia religijnego,*) i o prowadzeniu rejestrów urodzenia, małżeństw i śmierci.

§ 1. Czynności urzędowe, które ustawy odnośnie do małżeństw i prowadzenia metryk małżeństw przydzielają duszpasterzom, ma, o ile dotyczą osoby nienależącej do żadnego ustawa uznanego ko-

*) Przepisy te nie zostały rozciągnięte na Spisz i Orawę (§ 2 L. 2 lit. d rozp. z 14 września 1922 r. poz. 833 Dz. U. R. P.).

ściola lub stowarzyszenia religijnego, przedsięwziąć starostwo powiatowe, a w miejscowościach, posiadających własne statuty gminne, władza gminna, której powierzono urzędowanie polityczne.

Właściwość starostwa powiatowego (władzy gminnej) określa się według miejsca zamieszkania odnośnych osób.

Odnosnie do zapowiedzi, zawarcia małżeństwa i przeszkód dla nich, dalej wpisu do rejestru małżeństw, wystawienia świadectw urzędowych z tego rejestru i prób ugodowych przed rozdziałem małżeństwa — mają odpowiednie zastosowanie art. III ustawy z 25 maja 1868 Nr. 47 Dpp. i ustawa z 31 grudnia 1868 Nr. 4 Dpp. z r. 1869.

§ 2. Odnosnie do rozwodu małżeństw należy wspomniane w § 1 osoby zrównać z przynależnymi niekatolickich wyznań chrześcijańskich.

§ 3. Metryki urodzenia i śmierci co do osób w § 1 wspomnianych prowadzi starostwo polityczne (władza gminna), w którego powiecie zaszedł przypadek urodzenia lub śmierci.

Władza ta ma sama przedsięwziąć wpis tymczasowy wtedy, kiedy jej właściwość zdaje się być wątpliwą, lecz równocześnie wdrożyć dalsze postępowanie.

Świadectwom urzędowym, wystawionym na mocy tych rejestrów przez władze polityczne, służy moc dowodowa dokumentów publicznych.

§ 4. O każdym przypadku urodzenia lub śmierci, który należy wpisać do metryk (§ 3) prowadzonych przez władzę polityczną, ma obowiązany do doniesienia zawiadomić w zasadzie osobiście tę władzę w ciągu następnych dni ośmiu, a w przypadkach urodzin podać zarazem imię dziecka nadane lub nadać się mające.

Do doniesienia o przypadkach śmierci należy dołączyć kartę oględzin zwłok.

§ 5. Do doniesienia o urodzinach jest przedewszystkiem obowiązany ojciec ślubny noworodka. Jeżeli ojciec jest nieobecny lub nie jest w stanie donieść, albo jeżeli chodzi o dziecko nieślubne, ma donieść akuszer lub akuszerka, a w braku ich ten, w którego mieszkaniu dziecko urodziło się. Jeżeli nie zajdzie żaden z tych przypadków, matka jest obowiązana zarządzić doniesienie.

O śmierci ma donieść małżonek pozostały przy życiu, w braku jego najbliższy krewny, a jeżeli ten jest nieobecny, ów, w którego mieszkaniu zaszedł wypadek śmierci.

O wypadkach urodzin i śmierci, zaszłych w zakładach położniczych, domach podrzutek, w szpitalach, więzieniach, domach przy-

musowej pracy i w innych zakładach publicznych, ma donieść naczelnik zakładu.

§ 6. Za zaniechanie doniesienia, jakoteż za przekroczenie zakreślonego dlań terminu karze się winnego (§ 5) grzywną do pięćdziesięciu guldenów,*) a w przypadku niemożności zapłaty aresztem do dni pięciu.

Starostwo powiatowe i naczelnicy gminy mają czuwać nad doniesieniem we właściwym czasie, a w razie zaszyłych zaniechań zarządzić, co z urzędu należy.

USTAWA

z dnia 31 grudnia 1868 r.

(Dz. u. p. z r. 1869, Nr. 3).

§ 1. Uchyla się nałożony na małżonków w §§ 104, 107 i 132 u. c. obowiązek zawiadomienia swego właściwego duszpasterza o powziętym przez nich zamiarze separacji. Wolno im jednak zawiadomić o tym zamiarze swego właściwego duszpasterza i wziąć od niego pisemne poświadczenie, że przedsięwzięte przez niego usiłowanie doprowadzenia do zgody (§ 104, 107 u. c.) było daremne.

§ 2. Jeżeli podanie o rozdział (§§ 105 i 107 u. c.) nie jest zaopatrzone w świadectwo właściwego duszpasterza, że usiłowano bezskutecznie doprowadzić małżonków do zgody, natenczas sąd właściwy dla udzielenia rozdziału powinien przed rozpoczęciem urzędowania w sprawie głównej zwrócić się do małżonków z przepisaniem w § 104 u. c. przedstawieniami trzykrotnie z przerwami ośmioldniowymi.

§ 3. Protokół, który ma być spisany po trzykrotnych usiłowaniach doprowadzenia do pojednania ma zawierać tylko wynik tych usiowań.

§ 4. Ustawa ta wchodzi w życie z dniem ogłoszenia. Wykonanie jej porucza się Ministrowi Sprawiedliwości.

*) Obecnie 100 zł., rozp. z 21 stycznia 1924 poz. 89 DURP. §§ 9 i 10.

ROZPORZĄDZENIE PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ

z dnia 15 lutego 1928 r.

o sposobie lokowania funduszków przez osoby prawa publicznego, fundacje i osoby niewłasnowolne oraz o sposobie lokowania kaucyj, składanych z tytułu obowiązku publicznego.

(Dz. U. R. P. Nr. 17, poz. 141).

Na podstawie art. 44 ust. 6 Konstytucji i ustawy z dnia 2 sierpnia 1926 r. o upoważnieniu Prezydenta Rzeczypospolitej do wydawania rozporządzeń z mocą ustawy (Dz. U. R. P. Nr. 78, poz. 443) postanawiam co następuje:

Art. 1. Fundusze, należące do osób prawa publicznego, fundacyj i do osób niewłasnowolnych oraz do tych osób fizycznych i prawnych, których majątek z jakiegokolwiek powodu znajduje się pod zarządem kuratora, winny być lokowane z bezpieczeństwem prawnem (pupilarnem).

Postanowienie to nie dotyczy funduszków, potrzebnych na bieżące wydatki i prowadzenie gospodarstwa w zwykłym trybie, oraz funduszków osób prawa publicznego, potrzebnych na bezpośrednio realizowanie ich zadań.

Art. 2. Za lokatę z bezpieczeństwem prawnem (pupilarnem) uważa się:

- 1) kupno i budowę nieruchomości w kraju położonych;
- 2) udzielanie pożyczek pod zastaw nieruchomości w kraju położonych lub na hipotekę tych nieruchomości za zabezpieczeniem prawnem (pupilarnem); udzielanie pożyczek pod zastaw hipotek, przyczem pożyczki te nie mogą przekraczać 75⁰/₀ zastawionej wierzytelności, która ma czynić zadość przepisom o bezpieczeństwie prawnem (pupilarnem);
- 3) kupno papierów państwowych lub przez Państwo gwarantowanych;
- 4) kupno listów zastawnych krajowych instytucyj kredytu długoterminowego, emitowanych za zabezpieczeniem prawnem (pu-

pilarnem), oraz obligacyj Polskiego Banku Komunalnego i Komunalnego Banku Kredytowego w Poznaniu;

5) umieszczanie funduszów w instytucjach bankowych i w komunalnych instytucjach kredytowych na książeczki wkładkowe, które z mocy obecnie obowiązujących przepisów dzielnicowych korzystają z prawa papierów, posiadających bezpieczeństwo prawne (pupilarne), względnie prawo takie w przyszłości uzyskają.

Art. 3. Lokaty funduszów osób prawa publicznego mogą być dokonywane w sposób, przewidziany w punktach 1 i 2 art. 2, jedynie za zezwoleniem właściwego ministra, który obowiązany jest przed udzieleniem zezwolenia zawiadomić Ministra Skarbu. W razie braku wcześniejszego oświadczenia się Ministra Skarbu zezwolenie może być udzielone osobie prawa publicznego najwcześniej po czterech dniach od dnia zawiadomienia Ministra Skarbu; w razie podniesienia w tym czasie przez Ministra Skarbu zastrzeżeń przeciw udzieleniu zezwolenia może być ono udzielone przez właściwego ministra najwcześniej po dwudziestu ośmiu dniach od wyżej wymienionego terminu, o ile w międzyczasie na wniosek Ministra Skarbu nie rozstrzygnie sprawę Rada Ministrów.

Uprawnienie powyższe może właściwy minister w porozumieniu z Ministrem Skarbu przekazać terytorjalnie właściwemu wojewodzie, który obowiązany jest zawiadomić o zamierzonej zezwoleniu prezesa właściwej izby skarbowej. W razie podniesienia zastrzeżeń przez prezesa izby skarbowej winna nastąpić decyzja przy dalszym zastosowaniu ustępu pierwszego niniejszego artykułu.

Osoby prawa publicznego, zamierzające lokować swe fundusze w sposób, przewidziany w punktach 3 i 4 art. 2, winny dokonywać tej lokaty za pośrednictwem instytucji, wskazanych przez Ministra Skarbu, i zgodnie z planem, zatwierdzonym przez tegoż ministra.

Art. 4. Zabezpieczenie funduszów w rozumieniu punktów 2 i 4 art. 2 jest prawne (pupilarne) tylko wtedy, gdy suma zobowiązania wraz z poprzedzającymi ją ciężarami nie przekracza połowy rzeczywistej wartości obciążonej nieruchomości miejskiej względnie dwóch trzecich rzeczywistej wartości obciążonej nieruchomości wiejskiej.

Art. 5. Na dobrach powierniczych (fideikomisowych), na budynkach, obciążonych obowiązkiem zniesienia, oraz na lasach ochronnych w rozumieniu art. 19 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 czerwca 1927 r. o zagospodarowaniu lasów

niestanowiących własności Państwa (Dz. U. R. P. Nr. 57, poz. 504) nie wolno lokować funduszków osób w art. 1 wymienionych.

Art. 6. Instytucje publiczno-prawne przymusowego ubezpieczenia na wypadek choroby, braku pracy, niezdolności do pracy, śmierci, na starość oraz od wypadków mogą nawzajem sobie udzielać pożyczek z pominięciem przepisów art. 2 niniejszego rozporządzenia za zezwoleniem właściwego ministra.

Przepisy niniejszego rozporządzenia nie mają również zastosowania w wypadku dobrowolnego zabezpieczenia gotówkowych spłat spadkowych współdziedziców niewłasnowolnych, gdy jeden ze współdziedziców niewłasnowolnych otrzymuje w drodze działów jego spadkowych cały nieruchomości majątek spadkowy wskutek prawnej jego niepodzielności, jeżeli tylko na tym nieruchomości majątku będzie ustanowione prawo zastawu względnie hipoteka z prawem pierwszeństwa przed wszystkimi innymi osobistymi długami obejmującego majątek spadkowy.

Art. 7. Kaucje z tytułu obowiązku publicznego, o ile nie są składane w gotówce, winny odpowiadać przepisom art. 2 p. 2—5.

Art. 8. Zakłady ubezpieczeń, podległe nadzorowi Ministra Skarbu, winny lokować swe fundusze zgodnie z wydanymi w tym kierunku specjalnymi przepisami prawnymi.

Art. 9. Przepisy dzielnicowe na obszarze b. dzielnic austriackiej i pruskiej o lokowaniu funduszków osób niewłasnowolnych oraz tych, których majątek znajduje się pod zarządem kuratora, zachowują moc obowiązującą z wyjątkiem punktów 1—5 § 194 cesarskiego patentu z dnia 9 sierpnia 1854 r. (aust. Dz. u. p. Nr. 208) względnie ustępu 1 § 1807 niemieckiego kodeksu cywilnego. W miejsce tych uchylonych przepisów ma zastosowanie art. 2 niniejszego rozporządzenia.

Na obszarze b. dzielnicy rosyjskiej nie obowiązuje nadal postanowienie części 2 zdania pierwszego art. 268 cz. I tom X Zb. pr. ces. ros. zaczynające się od słów „pieniądze zaś“ a kończące się słowami „na to pozwalają“.

Art. 10. Fundusze osób, wymienionych w art. 1, ulokowane dotychczas niezgodnie z art. 2 niniejszego rozporządzenia, winny być wycofane z tych lokat i umieszczone w sposób, odpowiadający przepisom niniejszego rozporządzenia, w ciągu trzech miesięcy od dnia wejścia w życie niniejszego rozporządzenia. W wyjątkowych wypadkach uprawniony jest właściwy minister w porozumieniu z Ministrem Skarbu do przedłużenia powyższego terminu.

Art. 11. Z dniem wejścia w życie niniejszego rozporządzenia tracą moc obowiązującą rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 3 grudnia 1924 r. o sposobie trwałego lokowania funduszów przez osoby prawa publicznego, fundacje i osoby niewłasnowolne oraz o sposobie lokowania kaucyj (Dz. U. R. P. Nr. 105, poz. 953) oraz o sposobie lokowania gotowizny bieżącej przez osoby prawa publicznego i osoby niewłasnowolne (Dz. U. R. P. Nr. 106, poz. 959), rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 30 grudnia 1924 r. o zmianie niektórych postanowień rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 3 grudnia 1924 r. o sposobie lokowania gotowizny bieżącej przez osoby prawa publicznego i osoby niewłasnowolne (Dz. U. R. P. Nr. 117, poz. 1045) oraz wszelkie przepisy niezgodne z niniejszem rozporządzeniem.

Art. 12. Wykonanie niniejszego rozporządzenia porucza się Ministrowi Skarbu i Sprawiedliwości w porozumieniu z właściwymi ministrami.

Art. 13. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie po upływie trzech miesięcy od dnia ogłoszenia.

RADA OPIEKUŃCZA.

Pierwsza nowela częściowa do powszechnej księgi ustaw cywilnych
(Rozporządzenie cesarskie z dn. 12 października 1914 Dz. U. P.
Nr. 276).

T y t u ł 6.

Rada opiekuńcza.

§ 30. Celem wspierania sądów przy wykonywaniu sądownictwa opiekuńczego i kuratelarnego należy tworzyć rady opiekuńcze.

§ 31. Zadaniem rady opiekuńczej jest udzielanie sądowi wiadomości o faktach, ważnych dla podjęcia i prowadzenia spraw pupilarnych, wspieranie sądu przy nadzorowaniu opiekunów i kuratorów i donoszenie mu o takich dostrzeżonych brakach i naruszeniu obowiązków, których pouczeniem i upomnieniem nie zdoła sama usunąć.

§ 32. W szczególności jest obowiązkiem rady opiekuńczej:

1. donosić sądowi o potrzebie ustanowienia opiekuna, współopiekuna lub kuratora albo przedłużenia władzy opiekuńczej;

2. donosić sądowi o przypadkach, w których zarządzenie sądowe okazuje się potrzebnem z powodu zaniedbania pieczy i wychowania albo naduzycia praw rodzicielskich lub niedopełnienia połączonych z niemi obowiązków albo z powodu zaszłego lub grożącego zupełnego zaniedbania dzieci;

3. wymienić osoby zdadne, które oświadczyły gotowość objęcia opieki lub kurateli;

4. wspierać zastępcę prawnego przy wyborze zawodu dla tych osób pieczy poruczonych, które są na ukończeniu obowiązku szkolnego. Rozporządzeniem ma być oznaczone, o ile władze szkolne obowiązane są zawiadomić w tym celu radę opiekuńczą o wystąpieniu małoletnich ze szkoły.

§ 33. Sąd może poruczyć radzie opiekuńczej odbieranie przyrzeczenia od opiekunów, współopiekunów i kuratorów i stwierdza-

nie tegoż; sąd może również wzywać radę opiekuńczą do wyjawienia zdania o celowości i stosowności projektowanych lub zamierzonych zarządzeń, dotyczących osoby lub majątku pieczy poruczonego.

§ 34. Opiekę na małoletnimi, dla których nie ustanowiono innego opiekuna, może sąd przekazać radzie opiekuńczej.

§ 35. O ile niema odmiennych zarządzeń ustawowych może być drogą rozporządzenia postanowione, że radzie opiekuńczej przekazuje się nadzór nad dziećmi w wieku poniżej lat czternastu (dziećmi przyjętymi na wychowanie), oddanymi prywatnym osobom na wyżywienie i w pieczę i że zarazem czyni się zawisłem prawo przyjmowania dzieci na wychowanie od przyzwolenia rady opiekuńczej.

§ 36. Rada opiekuńcza podlega sądowi swego okręgu. W miejscach, w których znajduje się trybunał pierwszej instancji, sprawuje nadzór nad radą opiekuńczą sąd powiatowy a jeżeli w miejscu jest więcej sądów powiatowych, sąd powiatowy okręgu odnośnej rady opiekuńczej.

Rada opiekuńcza obowiązana jest odnośnie do osób pieczy poruczonych, znajdujących się w jej okręgu, czynić zadość wszystkim, skierowanym do niej poleceniom i zapytaniom sądowym. W miarę potrzeby może sąd zwołać radę opiekuńczą na narady.

§ 37. Jeżeli pobyt osoby pieczy poruczonej zostanie przelozony do okręgu innej rady opiekuńczej, zawiadomi o tem jej zastępca prawny radę opiekuńczą dotychczasowego miejsca pobytu, ta zaś radę opiekuńczą nowego miejsca pobytu.

§ 38. Celem spełnienia swych zadań może rada opiekuńcza znosić się z korporacjami publicznymi, zakładami i stowarzyszeniami i powierzać funkcjonarjuszom i członkom takich stowarzyszeń lub innym osobom załatwianie przekazanych im czynności lub grup takich czynności pod swem kierownictwem i nadzorem (wychowawcy sierót, wychowawczynie sierót). Osobom tym należy wydać dekret.

Ci wychowawcy mogą być w szczególności używani do wywiadów oraz do perjodycznego doglądu i nadzoru. Nadzór nad dziećmi poniżej lat siedmiu i czuwanie nad pupilkami należy z reguły powierzać wychowawczynom sierót.

Wychowawców (wychowawczynie) sierót można przybierać do narad rady opiekuńczej z głosem doradczym.

§ 39. Członkowie rady opiekuńczej mają obowiązek przestrzegania tajemnicy o spostrzeżeniach, poczynionych w wykonywaniu

swego urzędu, o ile spełnienie ich zadań nie wymaga innego zachowania się.

§ 40. Okręg rady opiekuńczej obejmuje z reguły obręb jednej gminy (obszaru dworskiego); można jednak w jednej i tej samej gminie utworzyć więcej rad opiekuńczych.

Dla sąsiadujących ze sobą gmin tego samego sądu powiatowego albo części takich gmin, następnie dla sąsiadujących ze sobą obszarów dworskich (części obszarów dworskich) i gmin (części gmin) można ustanowić wspólną radę opiekuńczą.

Okręgi rad opiekuńczych ustala władza polityczna po wysłuchaniu interesowanych gmin (obszarów dworskich) w porozumieniu z prezydentem sądu krajowego (obwodowego) i ogłasza je w Dzienniku ustaw i rozporządzeń krajowych. To samo odnosi się do zmiany okręgów. W razie różnicy zdań między władzą polityczną a prezydentem sądu krajowego (obwodowego) rozstrzyga szef politycznej władzy krajowej w porozumieniu z prezydentem wyższego sądu krajowego.

Za władzę polityczną należy uważać starostwo, w razie zaś jeżeli w radzie opiekuńczej ma udział gmina o własnym statucie, polityczną władzę krajową.

Szef politycznej władzy krajowej może w porozumieniu z prezydentem wyższego sądu krajowego zarządzić, że w pewnym okręgu sądowym lub w pewnych częściach poszczególnego okręgu sądowego należy dla braku odpowiednich warunków zaniechać tymczasowo tworzenia rad opiekuńczych.

§ 41. Członkami rady opiekuńczej mogą być osoby własnowolne obojga płci, które posiadają austriackie obywatelstwo państwowe i są w używaniu praw obywatelskich.

Jeżeli członek rady opiekuńczej utraci ustawową zdolność członkostwa, gaśnie jego urząd.

§ 42. Członkami rady opiekuńczej należy obok reprezentantów prawnie uznanych kościołów i stowarzyszeń religijnych, szkolnictwa i interesowanych gmin (obszarów dworskich) ustanawiać także osoby, które mają dostateczną znajomość stosunków miejscowych, czynnie okazują swe trwale zainteresowanie się sprawą opieki nad młodzieżą i potrafią podjąć się prac, połączonych z zadaniami rad opiekuńczych. Przy tem należy mieć w szczególności także wzgląd na członków tych związków lub instytucji, które są poświęcone wychowaniu sierót lub innym gałęziom ochrony młodzieży.

Członków rady opiekuńczej ustanawia się na przeciąg lat pięciu. Ich urząd jest urzędem honorowym. Są oni uprawnieni do używania w czasie swej funkcji tytułu „radca sierocy“.

§ 43. Członków rady opiekuńczej, którzy stale zaniedbują swoje obowiązki, może sąd pozbawić członkostwa. O ile chodzi o reprezentantów kościołów i stowarzyszeń religijnych albo szkolnictwa, winien sąd w takim razie uczynić u władzy, powołanej do mianowania, wniosek, ażeby wysłano inne osoby.

§ 44. Reprezentanci prawnie uznanego kościoła albo stowarzyszenia religijnego lub szkolnictwa nie mogą się uchylać od powołania do rady opiekuńczej. Wszystkie inne osoby mogą uchylić się od wstąpienia do rady opiekuńczej, jeżeli są uprawnione do uchylecia się od opieki albo jeżeli już przez jeden okres byli czynni jako członkowie rad opiekuńczych. Jeżeli następnie zaistnieje powód uchylecia się, można złożyć członkostwo.

O dopuszczalności uchylecia się lub złożenia rozstrzyga ten sąd, któremu podlega rada opiekuńcza.

§ 45. Wysłanie reprezentantów gmin następuje w poruczonym zakresie działania gminy na podstawie uchwały reprezentacji gminy.

§ 46. Ustalone będą w drodze rozporządzenia ilość członków rady opiekuńczej tudzież miejsc, zastrzeżonych reprezentantom kościołów, stowarzyszeń religijnych, szkolnictwa i gminy, organa i korporacje, powołane do wymieniać członków, sposób wyboru tychże, uzupełnienie rady opiekuńczej z powodu przedwczesnego wystąpienia członków, przepisy o ukonstytuowaniu się i regularnem odnawianiu rady opiekuńczej oraz przepisy o załatwianiu czynności w radzie opiekuńczej i znoszeniu się jej z sądami.

§ 47. Gminy (obszary dworskie) są obowiązane dostarczyć radom opiekuńczym potrzebnych lokalności urzędowych.

Jeżeli dla kilku gmin (obszarów dworskich) utworzono wspólną radę opiekuńczą, natenczas w braku układu oznaczy władza polityczna (§ 40, ustęp 4), która z tych gmin (obszarów dworskich) ma dostarczyć lokalności urzędowych.

§ 48. § 284 p. ks. u. c. otrzymuje napis „Rada opiekuńcza“ i ma brzmieć:

Celem wspierania sądów przy wykonywaniu sądownictwa opiekuńczego i kuratelarnego są powołane rady opiekuńcze. Ich skład i zadania będą określone odrębną ustawą.

T y t u ł 7.

Ewidencja osób pieczy poruczonych.

§ 49. W jaki sposób w sądzie opiekuńczym należy urządzać ewidencję stosunków i majątku małoletnich i osób pieczy poruczo-

nych oraz innych ważnych dla sprawowania opieki i kurateli określoności, postanowione będzie rozporządzeniem.

Uchyła się postanowienia §§ 207 i 208 p. ks. u. c. wraz z napisem; w ich miejsce wstępują postanowienia, zawarte w §§ 50 i 54 niniejszego rozporządzenia cesarskiego.

T y t u ł 8.

Ustawowe zastępstwo małoletnich, umieszczonych w zakładach.

§ 50. § 207 p. ks. u. c. otrzymuje napis: „Opieka zakładowa“ i ma brzmienie:

Ustanowienia opiekuna można zaniechać, jak długo małoletni, który nie ma ani nieruchomości ani też znacznego ruchomego majątku, pozostaje w domu pracy przymusowej lub zakładzie poprawczym albo w zakładzie publicznym lub prywatnym, poświęconym wychowaniu opiekuńczemu, których statut jest zatwierdzony przez państwo. To samo odnosi się do wychowanków, wychowywanych w jakiejś rodzinie pod dozorem przełożonego zakładu. W takim razie prawa i obowiązki opiekuna ma przełożony zakład. Jeżeli zachodzą powody, któreby go wedle ustawy odnośnie do jego osoby wykluczały od ustanowienia go opiekunem, natenczas rozstrzygnie sąd wedle własnego ocenienia, czy on jako przełożony zakładu jest niezdolny do objęcia tych praw i obowiązków.

Mimo przyjęcia małoletniego do zakładu może sąd dla jego dobra ustanowić opiekuna albo ustanowionego już utrzymać w urzędzie. Na wychowanie małoletniego w zakładzie nie wolno takiemu opiekunowi wywierać żadnego wpływu.

§ 51. Zakłady wymienione w § 50 obowiązane są udzielić sądowi wczas wiadomości, gdy małoletni przyjęty zostaje w celu zapatrzania do zakładu albo go opuszcza.

Jak długo po wystąpieniu małoletniego, niepozostającego pod władzą ojcowską, nie ustanowiono innego opiekuna, winien przełożony zakład nadal sprawować opiekę.

§ 52. Na wniosek przełożonego jednego z zakładów, wymienionych w § 50 i po wysłuchaniu opiekuna może sąd zarządzić, że opieka nad małoletnimi, którzy w czasie wejścia w życie niniejszego rozporządzenia cesarskiego znajdują się w takim zakładzie, przechodzi na zakład.

§ 53. Przepisy dekretu nadwornego z dnia 17 sierpnia 1822 Z. u. s. Nr. 1888 pozostają w mocy. Dopóki sąd nie ustanowi innego opiekuna, ma dyrekcja domu sierotego lub domu podrzuteków odno-

śnie do dzieci, pozostających pod jej pieczę, w całej pełni prawa i obowiązki opiekuna.

T y t u ł 9.

Ustanowienie opiekuna urzędowego.

§ 54. § 208 p. ks. u. c. otrzymuje napis „Opieka generalna“ i ma brzmieć:

O ile nie ma zdatnych opiekunów, chętnych do objęcia urzędu albo jeżeli dla skutecznego strzeżenia praw i dobra niezamożnego małoletniego jest to konieczne, można zlecić opiekę zdatnemu do tego organowi publicznego zarządu albo związku dla ochrony młodzieży. Zlecenie takie może się ograniczać do niektórych praw i obowiązków opiekuna. Bliższe postanowienia w tym względzie wydane będą w drodze rozporządzenia.

Sąd może zlecenie odwołać, jeżeli jest to w interesie osoby pieczy poruczonej.

ORDYNACJA O UBEZWŁASNOWOLNIENIU.

(Rozp. cesarskie z dnia 28 czerwca 1916 Dz. U. P. Nr. 207 o pozbawieniu własnowolności).

Rozdział I.

Postanowienia ogólne.

Pozbawienie własnowolności.

§ 1. (1) Osoby wieku powyżej lat siedmiu, które z powodu choroby umysłowej albo nieudolności umysłu są niezdolne do zawiadywania osobiście swojemi sprawami, mogą być pozbawione własnowolności całkowicie.

(2) Pełnoletni, którzy wprawdzie nie są niezdolni do zawiadywania swojemi sprawami, lecz z powodu choroby umysłowej lub nieudolności umysłu potrzebują do należytego zawiadywania swojemi sprawami doradcy, mogą być pozbawieni własnowolności częściowo.

§ 2. Pozatem mogą być pełnoletni pozbawieni własnowolności częściowo:

1. jeśli marnotrawstwem ściągają na siebie albo na rodzinę swoją niebezpieczeństwo nędzy;

2. jeśli z powodu nalógowego nadużywania alkoholu (opilstwa) albo trucizn działających na układ nerwowy ściągają na siebie lub na swoją rodzinę niebezpieczeństwo nędzy albo zagrażają bezpieczeństwu innych albo do zawiadywania swojemi sprawami potrzebują doradcy.

§ 3. Kto pozbawiony jest własnowolności całkowicie, ten pod względem swej zdolności do działania zostaje na równi z dzieckiem, które nie ma siedmiu lat skończonych. Do pieczy nad osobą i majątkiem pozbawionego własnowolności ustanowiony ma być kurator.

§ 4. (1) Kto pozbawiony jest własnowolności częściowo, zostaje na równi z małoletnim, który osiągnął wiek dojrzałości i otrzymuje doradcę.

(2) Kto pozbawiony jest własnowolności częściowo z powodu choroby umysłowej lub nieudolności umysłu, może zawrzeć małżeństwo tylko za zezwoleniem swego doradcy i sądu i testować tylko ustnie przed sądem (§ 569 p. ks. u. c.).

(3) Doradca ma prawa i obowiązki opiekuna, sąd opiekuńczy może jednak zachować doradcy, rozporządzanie tem, co pozbawiony własnowolności zarobi swą pilnością.

§ 5. Zarząd majątkiem osoby pozbawionej własnowolności sprawowany być winien podług przepisów powszechnej księgi ustaw cywilnych o zarządzie majątkiem przez opiekuna (§ 222 do 248 p. ks. u. c.).

§ 6. (1) Przepisy §§ 176, 1210 i 1494 p. ks. u. c. mają zastosowanie do osób pozbawionych całkowicie lub częściowo własnowolności z powodu choroby umysłowej lub nieudolności umysłu.

(2) Przepisy §§ 176, 568, 718 i 1210 p. ks. u. c. obowiązują względem wszystkich osób, które podług niniejszego rozporządzenia cesarskiego pozbawione są własnowolności częściowo z powodu marnotrawstwa albo z powodu nałogowego nadużywania alkoholu (opilstwa) lub trucizn działających na układ nerwowy.

§ 7. (1) Przy wyborze kuratora lub doradcy osoby pozbawionej własnowolności sąd opiekuńczy nie jest wiązany prawami pierwszeństwa kiedyindziej obowiązującymi (§§ 196 do 198, 259, 281 p. ks. u. c.).

(2) Jeśli pozbawiony własnowolności zostaje pod władzą ojcowską lub pod opieką matki, to należy ustanowić kuratorem w pierwszym razie ojca, w drugim razie matkę, chyba gdyby ustanowienie innego kuratora było wskazane interesem pozbawionego własnowolności.

Tymczasowy nadzór.

§ 8. (1) Jeśli tego wymaga nagląco ochrona osoby własnowolnej, natenczas przy przyjęciu jej do zakładu obłąkanych lub do innego zakładu opieki lekarskiej albo po wprowadzeniu postępowania celem pozbawienia własnowolności należy ustanowić jej na wniosek lub z urzędu doradcę tymczasowego.

(2) Do ustanowienia doradcy tymczasowego powołany jest sąd właściwy do pozbawienia własnowolności albo też sąd powiatowy, który ma orzekać o zatrzymaniu w zakładzie obłąkanych lub podobnym zakładzie opieki lekarskiej.

(3) Przed ustanowieniem tymczasowego doradcy przesłuchać należy potrzebującego ochrony, jeśli to stać się może bez uchybienia celowi.

(4) Jeśli przeciw osobie przyjętej do zakładu obłąkanych albo takiej, co do której wprowadzono postępowanie celem pozbawienia własnowolności z powodu choroby umysłowej albo nieudolności umysłu, wniesiono skargę albo ma być dozwolona egzekucja, natenczas w przypadkach naglących sąd procesowy albo sąd właściwy dla dozwolenia egzekucji może ustanowić osobnego kuratora po myśli § 8 proc. cyw.*)

(5) O ustanowieniu tymczasowego doradcy należy zawiadomić sąd sprawujący pieczę i wykonać adnotację w księdze gruntowej.

(6) Sąd sprawujący pieczę może ustanowić inną osobę.

§ 9. (1) Doradca tymczasowy ma prawa i obowiązki doradcy osoby pozbawionej własnowolności (§ 4). Sąd może ścieńczy albo określić zakres władzy doradcy tymczasowego przy jego ustanowieniu albo później uwzględniając powód i cel ustanowienia tudzież interes powierzonego pieczy.

(2) Poza zakresem władzy doradcy tymczasowego powierzony pieczy nie doznaje ograniczeń w swych czynnościach prawnych.

§ 10. Tymczasowego doradcę należy na wniosek lub z urzędu bezzwłocznie uwolnić, jeśli powierzony pieczy nie potrzebuje już jego ochrony. Poza tem uwolnienie orzec należy, jeśli wniosek pozbawienia własnowolności prawomocnie zostanie odrzucony albo postępowanie celem pozbawienia własnowolności prawomocnie zostanie zastanowione albo jeśli na podstawie pozbawienia własnowolności zostanie ustanowiony kurator lub doradca.

§ 11. (1) Jeśli zatrzymanego w zakładzie obłąkanych uznano zdrowym na umyśle, jeśli postępowanie celem pozbawienia własnowolności prawomocnie zastanowiono albo pozbawienia własnowolności prawomocnie odmówiono, okoliczności te nie wpływają na ważność czynności prawnych podejmowanych w czasie pośrednim przez doradcę tymczasowego.

(2) Tak samo czynności prawne, które w czasie pośrednim podejmował powierzony pieczy, nie mogą ulegać zaczepieniu z tego powodu, że ustanowiony był doradca tymczasowy, chyba że są sprzeczne z czynnościami prawnymi doradcy tymczasowego.

Rozdział II.

Przepisy o właściwości.

§ 12. (1) Pozbawienie własnowolności wypowieda uchwałą sąd powiatowy, w którego okręgu osoba mająca być pozbawiona własnowolności ma stały pobyt w czasie wprowadzenia postępowania.

*) Obecnie art. 68 k. p. c.

(2) Jeśli osoba mająca być pozbawiona własnowolności zmieni w toku postępowania celem pozbawienia własnowolności stały swój pobyt, rozprawę i orzeczenie można poruczyć sądowi powiatowemu nowego pobytu, o ile to się okaże potrzebnym celem uniknięcia znacznych kosztów lub istotnego utrudnienia albo opóźnienia postępowania.

(3) Gdyby odmówiono objęcia postępowania, orzeka trybunał pierwszej instancji, przełożony sądowi odmawiającemu.

(4) Do pozbawienia własnowolności krajowca, który w obrębie państwa nie ma stałego miejsca pobytu, właściwy jest sąd powiatowy jego ostatniego miejsca pobytu w obrębie państwa, a gdyby i takiego nie było, sąd powiatowy w Wiedniu, który wskazany będzie rozporządzeniem. Sąd wedle tych przepisów właściwy może za zgodą sądu krajowego wyższego zaniechać wprowadzenia lub dalszego ciągu postępowania celem pozbawienia własnowolności w obrębie państwa, jeśli krajowiec ma miejsce zamieszkania lub pobytu za granicą i jeśli zaprowadzona za granicą kuratela albo opieka wystarcza do ochrony praw i interesów krajowca.

§ 13. (1) Pozbawienie własnowolności cudzoziemca należy pozostawić państwu, do którego tenże należy.

(2) Dla cudzoziemca, który ma stały pobyt w obrębie państwa, sąd tutejszy ma aż do orzeczenia władzy państwa przynależności, zarządzić wszystko, czego potrzeba do ochrony jego osoby i jego majątku a w szczególności ustanowić tymczasowego doradcę, jeśli zachodzą warunki § 8.

(3) O wprowadzeniu tymczasowych zarządzeń ochronnych dla cudzoziemca tudzież o wniosku pozbawienia własnowolności podanym do tutejszych sądów należy zawiadomić bez zwłoki władze państwa przynależności.

(4) Jeśli cudzoziemiec ma stały pobyt w obrębie państwa, sąd tutejszy oznaczy odpowiedni czas, w ciągu którego oczekiwać należy orzeczenia władzy państwa przynależności o pozbawieniu własnowolności. Po bezskutecznym upływie tego czasu sąd tutejszy orzeka nie sam o pozbawieniu własnowolności.

(5) Właściwym jest tutejszy sąd powiatowy, w którego okręgu cudzoziemiec miał stały pobyt w czasie wprowadzenia postępowania

§ 14. (1) Jeśli do orzeczenia o pozbawieniu własnowolności cudzoziemca właściwe są sądy tutejsze, mają one postępować i orzekać podług prawa tutejszego. Wypowiedziane w obrębie państwa pozbawienie własnowolności można uznać za nieohowujące, jeśli władze państwa przynależności cudzoziemca orzekną, że nie zachodzą

dzą warunki pozbawienia własnowolności albo jeśli pozbawienie własnowolności w państwie przynależności uchylono.

(2) Sądy tutejsze mogą orzeczenie, którem wypowiedziały pozbawienie własnowolności cudzoziemca, uchylić z powodów obowiązujących w obrębie państwa.

§ 15. Postanowienia §§ 12 do 14 nie mają zastosowania, o ile w traktatach państwowych lub oświadczeniach rządu inne są przepisane zarządzenia co do miejscowych granic zastosowania prawa.

Rozdział III.

Postępowanie sądowe przy przyjmowaniu do zakładów zamkniętych.

§ 16. (1) Kierownik publicznego lub prywatnego zakładu obłąkanych donieść powinien z reguły w ciągu dwudziestu czterech, a najpóźniej czterdziestu ośmiu godzin sądowi powiatowemu, w którego okręgu zakład się znajduje, o przyjęciu każdego umysłowo chorego, który nie na własne żądanie tamże przyjęty został, a to, jeśli to możebne, z wymienieniem choroby i wymienieniem istniejącego jej poświadczenia. Wstąpienie dobrowolne musi być stwierdzone pisemnem oświadczeniem oddanem wobec kierownika zakładu i dwóch świadków. Oświadczenie może być każdego czasu odwołane.

(2) Jeśli chory przyjęty na własne żądanie ograniczony zostaje w swobodzie ruchu lub w styczności ze światem zewnętrznym, natenczas także i o takich chorych doniesienie uczynić należy sądowi powiatowemu z reguły w ciągu dwudziestu czterech a najpóźniej w ciągu czterdziestu ośmiu godzin od chwili rozpoczęcia się tych ograniczeń.

(3) Pod względem obowiązku donoszenia z zakładami obłąkanych na równi postawione są inne zakłady lecznicze lub opieki lekarskiej, które przyjmują umysłowo chorych. Rozporządzeniem postanowione będzie, o ile czynić należy doniesienie o przyjęciu osób do klinik psychiatrycznych i oddziałów obserwacyjnych szpitali itp.

(4) Za opóźnienie lub zaniechanie doniesienia przez kierownika zakładu prywatnego sąd powiatowy, któremu ma być uczynione doniesienie, nałoży na tego, kto ma obowiązek donoszenia, karę porządkową (§ 220 proc. cyw.) w kwocie 10 do 1000 K. Gdyby obowiązkowi donoszenia w należytych czasie ponownie uchybiono, może władza administracyjna co do zakładów prywatnych zarządzić oddalenie kierownika zakładu albo odebranie koncesji. O opóźnieniu lub zaniechaniu doniesienia przez kierownika zakładu publicznego zawiadomić należy władzę, której zakład służbowo podlega.

§ 17. O ile przyjęcia do jednego z wymienionych zakładów nie zarządził sąd albo właściwy komendant w postępowaniu karnem wojskowym (§ 221 proc. karnej wojsk.), sąd powiatowy, w którego okręgu znajduje się zakład, winien natychmiast wprowadzić postępowanie po myśli niniejszego rozdziału i orzec o dopuszczalności zatrzymania (§ 22) ile możności w ciągu trzech tygodni po doniesieniu o przyjęciu chorego do zakładu.

§ 18. (1) Orzeczenie to poprzedzone być winno badaniem chorego przez jednego lub dwóch znawców pod kierunkiem sędziego samoistnego, powołanego w sądzie powiatowym do orzeczenia.

(2) O badaniu chorego należy zawiadomić polityczną władzę krajową. Organ sanitarny, któregooby ta władza wyznaczyła, ma prawo brać udział w badaniu chorego przez zadawanie pytań choremu i znawcom.

(3) Znawców ustanawia sędzia samoistny. Znawcami ustanawiać należy lekarzy wykształconych i doświadczonych w psychiatrii. W razie potrzeby może się odbyć ponowne badanie lub uzupełnienie opinii przez tych samych lub innych znawców.

§ 19. (1) Znawcą powinien być ustanowiony lekarz urzędowy albo sądowy; jako drugi znawca może być dobrany także lekarz publicznego zakładu obłąkanych. Natomiast nie wolno powoływać znawców, należących do zakładu prywatnego, w którym znajduje się osoba zatrzymana albo którzy z tymże zakładem w stałych zostają interesach. Znawcami nie wolno być osobom, które z zatrzymanym, z osobami, na których wniosek zatrzymanie nastąpiło albo z właścicielem lub kierującym lekarzem zakładu prywatnego spokrewnione lub spowinowacane są w linii wstępnej lub zstępnej albo w linii ubocznej spokrewnione do czwartego a spowinowacane do drugiego stopnia.

(2) Jeśli podług świadectwa lekarskiego, na którego podstawie nastąpiło przyjęcie albo podług sumarycznego sprawozdania kierownictwa zakładu o badaniu lekarskiem w zakładzie albo też podług innych wiarogodnych zawiadomień zachodzi widocznie choroba umysłowa lub nieudolność umysłu, wystarczy powołanie jednego znawcy.

(3) Na żądanie zatrzymanego albo jego zastępcy albo gdyby przy badaniu sprawa okazywała się wątpliwą, należy powołać drugiego znawcę.

§ 20. (1) Sędzia, któremu poruczono kierownictwo badania, śledzić powinien, czego potrzeba lub co posłużyć może do ocenienia stanu umysłowego zatrzymanego zapomocą słuchania świadków i osób mogących dać wyjaśnienia, zapomocą sprowadzenia aktów,

dokumentów i rzeczy wywiadowczych, zapomocą zasięgnięcia zdania władz i przez inne odpowiednie badania.

(2) Na żądanie udzielić należy sędziemu do przejrzania w zakładzie historje choroby i inne podobne stwierdzenia, które sporządzono w zakładach publicznych lub prywatnych i zakładach obserwacyjnych o zatrzymanym albo o osobach z nim spokrewnionych a na żądanie dać mu je w odpisach.

§ 21. Sędzia winien przesłuchać zatrzymanego osobiście; wątpliwosci, któreby przemawiały przeciw temu, należy mu oznajmić. Zatrzymanego tudzież lekarzy i personal zakładu należy z reguły przesłuchiwać w zakładzie; w tym celu sędziemu wolny jest wstęp do zakładu w każdym czasie; jednakże w zakładach publicznych należy zawiadomić o tem kierownictwo.

§ 22. Na podstawie wyniku wywiadów należy orzec uchwałą, czy dalsze zatrzymanie w zakładzie jest dopuszczalne lub czy zatrzymany jako zdrowy na umyśle ma być wypuszczony na wolność.

§ 23. (1) Uchwała o dopuszczalności zatrzymania nie przeszkadza innemu zarządzeniu sądu kuratelnego. Skuteczność jej gaśnie najpóźniej z upływem roku.

(2) W uchwale sądowej można oznaczyć także krótszy termin.

(3) Przedłużenie zatrzymania poza termin oznaczony musi być poprzedzone ponownem przesłuchaniem zatrzymanego przez sędziego i badaniem przez jednego lub dwóch znawców, jeśli sąd kuratelny nie spowodował tymczasem dalszego umieszczenia w zakładzie.

(4) Zatrzymanemu, który nie jest jeszcze pozbawiony własności, jego rodzicom, dzieciom, małżonkowi, rodzeństwu i zastępcom wolno żądać ponownego badania sądowego i orzeczenia także i przed upływem oznaczonego terminu, o ile istnieją powody mniemania, że dalsze zatrzymanie nie jest już potrzebne.

(5) W razie odrzucenia wniosku o uwolnienie sąd może uchwalić, że ponowne wywiady co do powodów zatrzymania nie mają nastąpić przed upływem czasu, przez który zatrzymanie uznano za dopuszczalne.

§ 24. (1) Prawo rekursu od uchwały zatrzymania w zakładzie obłąkanych (§ 22) służy zatrzymanemu i tegoż zastępcom tudzież organowi sanitarnemu ustanowionemu u politycznej władzy krajowej dla pieczy nad obłąkanymi, a od uchwały, którą zarządzone uwolnienie zatrzymanego z zakładu obłąkanych, kierownikowi zakładu. Srodek prawny przedstawienia nie jest dopuszczalny.

(2) Rekurs organu sanitarnego ustanowionego u politycznej władzy krajowej dla pieczy nad obłąkanymi i odpowiedzialnego kierownika zakładu obłąkanych ma skutek wstrzymujący.

(3) Rekurs wnieść należy w ciągu czasokresu koniecznego dni czternastu w tym sądzie powiatowym, który orzekł w pierwszej instancji. Od zatwierdzającej uchwały sądu rekursowego niema dalszego rekursu.

Rozdział IV.

Postępowanie celem pozbawienia własnowolności.

Tytuł 1.

Postępowanie aż do pozbawienia własnowolności.

Wprowadzenie postępowania.

§ 25. Pozbawienie własnowolności z powodu choroby umysłowej albo nieudolności umysłu orzeczone zostaje na wniosek albo z urzędu, pozbawienie własnowolności z powodu marnotrawstwa, opilstwa lub z powodu nadużywania trucizn działających na ustrój nerwowy, tylko na wniosek.

§ 26. (1) Do uczynienia wniosku o pozbawienie własnowolności mają prawo małżonek, jak długo małżeństwo nie jest rozdzielone, tudzież osoby, które z tym, kto ma być pozbawiony własnowolności, spokrewnione lub spowinowacane są w linii wstępnej lub zstępnej albo w linii ubocznej spokrewnione do czwartego stopnia albo spowinowacane do drugiego stopnia, następnie rodzice i dzieci nieślubni, którzy żyją w spólnem gospodarstwie domowem z tym, kto ma być pozbawiony własnowolności tudzież zastępca ustawy teżoż ostatniego.

(2) O pozbawienie własnowolności z powodu choroby umysłowej lub nieudolności umysłu, opilstwa albo nadużywania trucizn działających na układ nerwowy może nadto uczynić wniosek prokurator państwa przy trybunale pierwszej instancji, w którego okręgu znajduje się sąd właściwy, jeśli tego wymaga interes publiczny a w szczególności, jeśli istnieje niebezpieczeństwo, że chory może groźnym stać się dla innych.

(3) O pozbawienie własnowolności z powodu marnotrawstwa, opilstwa lub nadużywania trucizn działających na układ nerwowy może uczynić wniosek także naczelnik gminy pobytu lub przynależności tudzież naczelnik związku powołanego do zaopatrywania ubogich albo innej organizacji publicznej sprawującej pieczę nad ubogimi.

(4) Przeciw osobie zostającej pod władzą ojcowską lub pod opieką nie może uczynić wniosku żaden krewny albo powinowaty.

§ 27. Wniosek wprowadzenia postępowania można uczynić na piśmie lub do protokołu. Zarazem należy przytoczyć fakty, które go uzasadniają i wskazać środki dowodowe albo środki uprawdopodobnienia.

§ 28. Przed wprowadzeniem postępowania co do wniosku pozbawienia własnowolności z powodu choroby umysłowej lub niedolności umysłu sąd zażądać może przedłożenia świadectwa lekarskiego na stan umysłowy chorego, jeśli niema obowiązującej już uchwały o dopuszczalności zatrzymania go w zakładzie. Badanie będące podstawą świadectwa nie powinno być odbyć się dawniej aniżeli czternaście dni przed tegoż przedłożeniem. Rodzicom, dzieciom, małżonkom i rodzeństwu chorego nie wolno wystawiać takich świadectw.

Postępowanie.

§ 29. Do wszystkich dochodzeń, przesłuchań i innych rozpraw należy wezwać wnioskodawcę, tego, kto ma być pozbawiony własnowolności, jego zastępcę i tymczasowego doradcę i przesłuchać ich na fakta istotnie ważne dla orzeczenia.

§ 30. Zaniechać należy wezwania tego, kto ma być pozbawiony własnowolności, jeżeli jego osobiste stawienie się nie jest możebne albo byłoby dlań szkodliwe. W tym przypadku doręczyć należy wezwane jego zastępcy, a gdyby takiego nie było, ustanowionemu dla niego kuratorowi. Przeciw ustanowieniu takiego kuratora niema środka prawnego.

§ 31. Wnioskodawca, ten, kto ma być pozbawiony własnowolności, jego zastępca i doradca tymczasowy mają prawo stawiać pytania znawcom, świadkom i osobom mogącym udzielić wyjaśnień, wskazywać punkta, które wydają się im ważnymi dla dochodzeń, czynić wnioski tudzież wglądać w akta i podejmować odpisy.

§ 32. (1) Sąd, czyniąc użytek z przywiedzionych faktów i dowodów winien przeprowadzić dochodzenia, potrzebne do stwierdzenia warunków pozbawienia własnowolności.

(2) Tego, kto ma być pozbawiony własnowolności, należy przesłuchać osobiście. Może on być w tym celu z zachowaniem potrzebnej oględności przyprowadzony do sądu albo przesłuchany przez sędziego wezwanego. Jeżeli ten, kto ma być pozbawiony własnowolności, znajduje się w zakładzie obłąkanych albo w podobnym zakładzie opieki lekarskiej, to należy go z reguły przesłuchać w zakładzie. Przesłuchania wolno zaniechać tylko wtedy, jeżeli ono wo-

góle jest niewykonalne lub też nie da się wykonać bez szkody dla zdrowia tego, kto ma być pozbawiony własnowolności.

§ 33. (1) Orzeczenie o pozbawieniu własnowolności z powodu choroby umysłowej lub nieudolności umysłu albo z powodu nałogowego nadużywania trucizn działających na układ nerwowy, nie może zapaść bez poprzedniego badania przez jednego lub dwóch znawców tego, kto ma być pozbawiony własnowolności. Do tego badania stosować należy odpowiednio §§ 18, ust. 1 i 3, i 19.

(2) Jeżeli jednak stan umysłowy tego, kto ma być pozbawiony własnowolności, badany był sądownie w ciągu ostatnich sześciu miesięcy z okazji przyjęcia go do jednego z zakładów wymienionych w § 16 i podług świadectw kierownika zakładu i wyniku dochodzeń sądowych nie zaszła od tego czasu w jego stanie umysłowym żadna ze względu na orzeczenie istotna zmiana, można zaniechać ponownego przesłuchania i badania przez znawców a wziąć za podstawę orzeczenia o pozbawieniu własnowolności wynik dochodzeń dawniejszych.

§ 34. Sąd może zarządzić, ażeby osoba, która ma być badana, umieszczona została na czas najwyżej trzech miesięcy w zakładzie leczniczym, jeżeli to według opinii lekarskiej jest nieodzowne do stwierdzenia stanu umysłowego i wykonane być może bez szkody dla stanu zdrowia i innych stosunków osoby, która ma być zbadana. Przed wydaniem tego zarządzenia wysłuchać należy, jeżeli to możebne, wnioskodawcę, tego, kto ma być pozbawiony własnowolności, jego zastępcę i tymczasowego doradcę. Osobom tym doręczyć należy uchwałę, którą umieszczenie w zakładzie zarządzone, a przeciw temu służy im rekurs.

Uchwała.

§ 35. (1) Po zakończeniu dochodzeń orzeka sąd uchwałą. W uchwale wypowiedzieć należy, czy i z jakiego powodu (§§ 1 i 2) orzeczono całkowite lub częściowe pozbawienie własnowolności.

(2) W uchwale orzec należy o zwrocie kosztów postępowania. Uchwałę należy umotywować z przedstawieniem wyników postępowania.

§ 36. (1) Gdy zachodzą warunki pozbawienia własnowolności z powodu opilstwa lub nadużywania trucizn działających na układ nerwowy, lecz z wyników całej rozprawy można przypuszczać, że osoba, która ma być pozbawiona własnowolności, się poprawi, sąd może odroczyć ostateczną uchwałę, oznaczając odpowiedni czas próby. Odroczenie takie może sąd uczynić zależnem od tego, ażeby ten, kto ma być pozbawiony własnowolności, poddał się na oznaczony

przez sąd okres czasu najmniej sześciu a najwyżej dwunastu miesięcy leczeniu w zakładzie odzwyczajania, przez sąd oznaczonym.

(2) Po upływie tego czasokresu należy wniosek o pozbawienie własnowolności rozstrzygnąć, jeżeli go tymczasem nie cofnięto.

(3) Przed upływem czasu próby należy przystąpić do rozstrzygnięcia, gdy się okaże, że bez pozbawienia własnowolności nie można liczyć na poprawę albo gdy ten, kto ma być pozbawiony własnowolności, opuści przeznaczony mu zakład przedwczesnie bez uzasadnionego powodu, udaremni leczenie albo z powodu swego zachowania się, naruszającego prowadzenie zakładu, zostanie wydalonej.

Tytuł 2.

Środki prawne celem pozbawienia własnowolności.

Sprzeciw.

§ 37. (1) Uchwałę sądu powiatowego, pozwalającą pozbawienia własnowolności albo uchwałę trybunału pierwszej instancji, którą skutkiem rekursu dozwolono odmówionego przez sąd powiatowy pozbawienia własnowolności, można zacząć sprzeciwem.

(2) Do rozstrzygnięcia sprzeciwu powołany jest sąd krajowy lub sąd obwodowy, w którego okręgu znajduje się sąd powiatowy, orzekający w pierwszej instancji.

§ 38. Uprawnieni do sprzeciwu są: pozbawiony własnowolności, tegoż zastępca jakoteż doradca tymczasowy, a gdy chodzi o pozbawienie własnowolności z powodu choroby umysłowej lub nieudolności umysłu, także ci, którzy podług § 26, ust. 1, uprawnieni są do wniosku o pozbawienie własnowolności, o ile sami wniosku o pozbawienie własnowolności nie uczynili. Oprócz tego do sprzeciwu uprawniony jest kurator (§ 65, ust. 3), który ustanowiony został pozbawionemu własnowolności celem odebrania uchwały, orzekającej pozbawienie własnowolności.

§ 39. (1) Sprzeciw wnieść należy w sądzie powiatowym pisemnie lub do protokołu w terminie koniecznym dni czternastu.

(2) Termin do sprzeciwu rozpoczyna się dla osób, którym uchwałę doręczono, z dniem doręczenia, dla innych uprawnionych do sprzeciwu, z dniem doręczenia osobie pozbawionej własnowolności albo kuratorowi, gdyby jej samej uchwały nie doręczono.

§ 40. (1) W razie wniesienia w należytych czasie sprzeciwu doręczyć należy egzemplarz pisma albo odpis protokołu osobom, które uczyniły wniosek pozbawienia własnowolności, z pouczeniem,

że wolno im celem odparcia albo poparcia sprzeciwu wziąć udział w postępowaniu. Oznajmienie udziału w postępowaniu podać należy na piśmie albo ustnie do protokołu w sądzie powiatowym w czasokresie koniecznym dni czterdziestu od dnia doręczenia za równoczesnym złożeniem oświadczenia.

(2) Jeżeli dla uzasadnienia albo odparcia sprzeciwu przytacza się nowe fakty i środki dowodowe, należy je podać już w piśmie lub protokole, w pisemnym lub protokolem oświadczeniu.

(3) Spóźnione sprzeciwy lub oświadczenia winien sąd powiatowy odrzucić.

(4) Po złożeniu w należytych czasie oświadczenia albo po upływie czasokresu przedłożyć należy akta trybunałowi, na każdy przypadek z wyjaśniającym sprawozdaniem.

§ 41. Pozbawiony własnowolności, któremu przyznano prawo ubogich, może żądać, aby mu dano zastępcę ubogich. Zastępstwo ubogich poruczyć można także urzędnikowi sądu albo prokuratorowi państwa. Przepisy procedury cywilnej o dodaniu zastępcy ubogich mają zastosowanie z tą odmianą, że orzeczenie o takim żądaniu przysługuje temu sądowi powiatowemu, w którym toczyło się postępowanie celem pozbawienia własnowolności.

§ 42. (1) Trybunał odrzuci sprzeciw bez zarządzenia ustnej rozprawy, jeżeli wniesiony został przez osobę nieuprawnioną do sprzeciwu albo jeżeli jest spóźniony.

(2) We wszystkich innych przypadkach ma być na skutek sprzeciwu wyznaczona audjencja do ustnej rozprawy, do której wezwać należy interesowanych, którzy wnieśli sprzeciw lub oświadczenie z powodu sprzeciwu, jakoteż wnioskodawcę, pozbawionego własnowolności, jego zastępcę i tymczasowego doradcę.

§ 43. (1) Jeżeli już przy wyznaczaniu audjencji do ustnej rozprawy okaże się konieczność stwierdzenia prawdziwości poszczególnych faktów, przywiedzionych w sprzeciwie lub oświadczeniu, powtórzenia dowodów, przedłożonych w sądzie powiatowym, uzupełnienia ich lub przeprowadzenia nowych dowodów, przewodniczący senatu winien wezwać do rozprawy wymienionych świadków albo przesłuchanych już w sądzie powiatowym lub innych znawców i spowodować dostarczenie wszelkich innych środków dowodowych.

(2) Przewodniczący może zarządzić stawienie się osoby mającej być pozbawioną własnowolności a w razie potrzeby sprawozdanie jej.

§ 44. W razie niejawienia się tego, kto wniósł sprzeciw lub złożył oświadczenie z powodu sprzeciwu, należy mimo to rozprawę

na skutek sprzeciwu przeprowadzić i rozstrzygnąć, uwzględniając to, co w sprzeciwie lub oświadczeniu przywiedziono, o ile ono zostało udowodnione.

§ 45. (1) Rozprawa rozpoczyna się po wywołaniu sprawy wywoływaniem jednego z członków senatu jako sprawozdawcy. Tenże w imieniu przy pomocy aktów przedstawić stan rzeczy i dotychczasowy przebieg postępowania o ile tego potrzeba do zrozumienia sprzeciwu, dalej treść istotną oświadczeń stron i wynikające stąd punkta rozprawy. Sprawozdawcy nie wolno wypowiadać własnego zdania o orzeczeniu, które ma zapisać.

(2) Następnie odczytać należy zaczepioną uchwałę; gdy przewodniczący lub senat uzna to za potrzebne, odczytać należy także inne akta. Potem następuje wysłuchanie wywodów stron.

§ 46. Do badania stanu rzeczy i osobistego przesłuchania osoby, która ma być pozbawiona własnowolności, mają zastosowanie §§ 32 do 34.

§ 47. (1) Sprzeciw wolno cofnąć aż do ukończenia rozprawy ustnej. Jeżeli sprzeciw cofnięto przed rozpoczęciem rozprawy ustnej, przewodniczący senatu może jako sędzia samoistny zarządzić, że wyznaczona rozprawa się nie odbędzie.

(2) Cofnięcie ma obok utraty środka prawnego także i ten skutek, że wnoszący sprzeciw obowiązany jest zwrócić tym, którzy złożyli oświadczenie z powodu sprzeciwu, na ich wniosek koszta, urosłe dla nich w postępowaniu co do sprzeciwu a konieczne do odpowiadającego celowi udziału w postępowaniu.

(3) Wniosek musi być uczyniony w trybunale w ciągu dni czternastu po zawiadomieniu o cofnięciu sprzeciwu, inaczej jest wykluczony. O wniosku orzeka przewodniczący senatu jako sędzia samoistny bez poprzedniej rozprawy ustnej.

§ 48. (1) Trybunał orzeka o sprzeciwie uchwałą. Jeśli orzeczone ma być nie całkowite lecz częściowe pozbawienie własnowolności, uchwałę zaczepioną należy zmienić w tym duchu.

(2) Przepisy §§ 35, ustęp 2, i 36 mają zastosowanie.

Rekurs.

§ 49. (1) Od uchwały sądu powiatowego o pozbawieniu własnowolności przysługuje prawo rekursu wnioskodawcy, temu, przeciw komu postępowanie celem pozbawienia własnowolności było wprowadzone, zastępcy jego i doradcy tymczasowemu. Jeśli rekurs i sprzeciw wniesiono przeciw uchwale sądu powiatowego, trybunał

ma orzec o obydwóch środkach prawnych równocześnie. Środek prawny przedstawienia jest medopuszczalny.

(2) Od orzeczenia trybunału o sprzeciwie służy prawo rekursu do Najwyższego Trybunału interesowanym, którzy wnieśli sprzeciw lub z powodu sprzeciwu złożyli oświadczenie, wnioskodawcy, dalej pozbawionemu własnowolności tudzież jego zastępcy i doradcy tymczasowemu, o ile zaś zaczęzione zostaje orzeczenie o kosztach, tym, na których orzeczeniem o sprzeciwie nałożono zwrot kosztów.

(3) Rekurs wnieść należy w czasokresie koniecznym dni czterech w sądzie, który orzekł w pierwszej instancji a gdy zażalenie podniesiono przeciw orzeczeniu o sprzeciwie, w sądzie powiatowym.

(4) Od uchwały zatwierdzonej przez sąd rekursowy niema dalszego środka prawnego.

Tytuł 3.

Zniesienie i przemiana pozbawienia własnowolności.

§ 50. (1) Jeśli warunki pozbawienia własnowolności już nie istnieją, pozbawienie własnowolności z powodu choroby umysłowej lub nieudolności umysłu znieść należy z urzędu lub na wniosek, pozbawienie zaś własnowolności z powodu marnotrawstwa, opilstwa lub nadużywania trucizn działających na układ nerwowy tylko na wniosek.

(2) Jeśli choroba umysłowa lub nieudolność umysłu wprawdzie jeszcze nie ustąpiła ale o tyle się polepszyła, że wystarczy częściowe pozbawienie własnowolności, sąd może przemienić całkowite pozbawienie własnowolności na częściowe.

§ 51. (1) Postanowienia §§ 12 do 15 mają odpowiednie zastosowanie do zniesienia i przemiany pozbawienia własnowolności.

(2) Do uczynienia wniosku o zniesienie lub przemianę pozbawienia własnowolności uprawnieni są pozbawiony własnowolności, jego zastępca a jeśli chodzi o pozbawienie własnowolności z powodu choroby umysłowej lub nieudolności umysłu, osoby wymienione w § 26, ustęp 1.

§ 52. Do postępowania odpowiednie zastosowanie mają postanowienia §§ 27 do 32, 33, ustęp 1, 35.

§ 53. (1) Jeśli zniesienia lub przemiany pozbawienia własnowolności odmówi sąd powiatowy albo wskutek rekursu przeciw dozwolonemu przez sąd powiatowy zniesieniu lub przemianie trybunał, uchwałę zacząć można sprzeciwem. Do wniesienia sprzeciwu uprawnione są osoby wymienione w § 38.

(2) Odpowiednie zastosowanie mają postanowienia § 37, ustęp 2, i §§ 39 do 48.

§ 54. Gdy wniosek o zniesienie lub przemianę pozbawienia własnowolności albo sprzeciw z powodu odmowy zniesienia lub przemiany odrzucono, a podług wyniku postępowania musi się na pewno przyjąć, że nie można oczekiwać wyleczenia lub znacznej poprawy w najbliższym czasie, sąd może uchwalić, że nowego wniosku o zniesienie lub przemianę pozbawienia własnowolności przed upływem odpowiednio wyznaczonego czasokresu czynić nie wolno, jeśli się dostatecznie nie uprawdopodobni, że nastąpiło polepszenie stanu osoby pozbawicnej własnowolności. Czasokresu nie wolno ustanawiać ponad rok. Wniosek podany wbrew takiej uchwale można odrzucić bez dalszego postępowania.

§ 55. Orzeczenie o zniesieniu lub przemianie pozbawienia własnowolności zacząć można rekursem podług przepisów § 49, które odpowiednio stosować należy.

Rozdział V.

Postanowienia wspólne.

Postępowanie.

§ 56. (1) W postępowaniu unormowanem tem rozporządzeniem cesarskiem zastosowanie mają o ile niema innych postanowień przepisy o postępowaniu w sprawach niespornych (§§ 1 do 19 patentu cesarskiego z dnia 9 sierpnia 1854, Dz. u. p. Nr. 208). Interesowanym wolno dać się zastąpić przez adwokatów.

(2) Pozatem mają odpowiednie zastosowanie postanowienia procedury cywilnej o przeprowadzeniu dowodów i dostarczaniu dokumentów, przedmiotów naoczni i rzeczy wywiadowczych z tą odmianą, że sąd ma prawo we wszystkich przypadkach działać z urzędu i że do przeprowadzenia dowodów nie potrzeba formalnej uchwały na dowód.

(3) Nie można odmówić przedłożenia dokumentów, jeśli posiadacz sam na dokument się powołał albo jeśli podług prawa cywilnego albo też z tego powodu do wydania lub przedłożenia jest obowiązany, że one według treści swej należą wspólnie do posiadacza i do osoby, która ma być pozbawiona własnowolności lub do wnioskodawcy. Uchwałę nakazującą wydanie dokumentu wykonać należy z urzędu.

§ 57. (1) Do ustnej rozprawy o sprzeciwie z powodu pozbawienia własnowolności (§§ 37 do 47) i z powodu odmowy zniesienia lub przemiany pozbawienia własnowolności (§ 53) odpowiednie zastosowanie mają postanowienia procedury cywilnej o ustnej roz-

prawie, a do uchwał, które na podstawie ustnej rozprawy zapadają, przepisy §§ 412 i 426 proc. cyw. Na wniosek tego, kto ma być lub kto został pozbawiony własnowolności albo jego zastępcy wykluczyć należy jawność w każdym razie, na wniosek innego interesowanego wówczas, gdy to jest w interesie tego, kto ma być lub kto został pozbawiony własnowolności.

(2) Rekursu albo odrębnego rekursu niema, jeśli od uchwał tego samego rodzaju wykluczony jest w procesie cywilnym. W takich przypadkach niedopuszczalne jest także i przedstawienie.

Koszta.

§ 58. (1) Koszta postępowania po myśli §§ 16 do 23 tudzież wprowadzonego z urzędu lub na wniosek prokuratora państwa postępowania celem pozbawienia własnowolności, zniesienia lub przemiany zaliczać będzie państwo.

(2) Koszta wprowadzonego na wniosek innych osób postępowania w sprawach pozbawienia własnowolności, sprzeciwu, zniesienia lub przemiany tudzież koszta takich czynności sądowych, które w toku postępowania z urzędu wprowadzonego podjęte zostały tylko na wniosek interesowanego albo tylko przez niego zostały spowodowane, poniesie na razie interesowany, który je spowodował. Jeśli wedle tego więcej osób obowiązanych jest do ponoszenia kosztów, odpowiadają one do niepodzielnej ręki.

(3) Interesowanemu, który tymczasowo do poniesienia kosztów jest obowiązany, można polecić, ażeby złożył wystarczającą zaliczkę. Jeśli zaliczki w należyтым czasie nie złoży, można zaniechać czynności sądowych, o ile sąd nie uzna ich za potrzebne do osiągnięcia celu postępowania.

§ 59. (1) Koszta postępowania po myśli §§ 16 do 23 winien zwrócić zatrzymany.

(2) Sąd może jednak zwrot takich kosztów nałożyć całkowicie lub w części na tego, kto spowodował umieszczenie zatrzymanego w zakładzie, jeśli tenże o bezpodstawności tego zarządzenia wiedział lub wiedzieć musiał.

§ 60. (1) Skarb państwa poniesie koszta, jeśli postępowanie w sprawie pozbawienia własnowolności, zniesienia lub przemiany wprowadzone zostało z urzędu lub na wniosek prokuratora państwa bez skutku. Sąd może jednak zwrot tych kosztów w całości lub w części nałożyć na tego, kto spowodował postępowanie w sprawie pozbawienia własnowolności, zniesienia lub przemiany, jeśli tenże o bezpodstawności tych zarządzeń wiedział lub wiedzieć musiał.

(2) Koszta postępowania w sprawach pozbawienia własnowolności, sprzeciwu, zniesienia lub przemiany, którego nie spowodował sam pozbawiony własnowolności lub jego zastępca a które zakończyło się odrzuceniem wniosku, ponosić winien ten, na którego wniosek postępowanie zostało wprowadzone.

(3) Sąd może jednak zawsze zwrot kosztów, które spowodowane były tylko przeciwnymi celowi albo nieuzasadnionymi wnioskami lub zachowaniem się trzeciej w postępowaniu interesowanej osoby, nałożyć na tę trzecią osobę.

§ 61. O ile powyższemi postanowieniami nie rozporządzono inaczej, koszta ponosić winien pozbawiony własnowolności.

§ 62. Koszta zastępstwa ponosi sam zastąpiony.

§ 63. (1) Z majątku osoby zatrzymanej albo pozbawionej własnowolności wolno ściągać koszta tylko o tyle, o ile to nie zagraża utrzymaniu jej lub jej rodziny.

(2) O ile koszta nie dadzą się ściągnąć z majątku zatrzymanego lub pozbawionego własnowolności, ponosić je mają ci, którzy podług ustawy mają obowiązek starania się o ich utrzymanie.

(3) Postanowienia ustępu pierwszego mają zastosowanie także do ściągania kosztów od tego, kto jest obowiązany do utrzymania.

§ 64. Drogą rozporządzenia mogą być ustanowione taryfy należności znawców, którzy wedle niniejszego rozporządzenia cesarskiego mają być przesłuchiwani.

Doręczanie i urzędowe oznajmianie orzeczeń.

§ 65. (1) Uchwałę, którą orzeczono o zatrzymaniu w zakładzie obłąkanych (§ 22), doręczyć należy zatrzymanemu, jego zastępcy i doradcy tymczasowemu, tudzież kierownikowi zakładu i organowi sanitarnemu ustanowionemu dla pieczy nad obłąkanymi u politycznej władzy krajowej.

(2) Uchwałę, którą orzeczono o pozbawieniu własnowolności albo o zniesieniu (przemianie) prawomocnie już z mocy będącego pozbawienia własnowolności, doręczyć należy wnioskodawcy, dalej temu, o którego pozbawieniu własnowolności orzeczono, jego zastępcy i doradcy tymczasowemu.

(3) Doręczenia temu, o którego zatrzymaniu lub pozbawieniu własnowolności orzeczono, wolno zaniechać tylko wtedy, gdyby to z powodu stanu, w jakim się znajduje, było oczywiście bezcelowe albo szkodliwe jego zdrowiu. Jeśli za niego nie występuje żaden zastępca, to należy ustanowić kuratora w celu odebrania uchwały. Przeciw ustanowieniu takiego kuratora niema środka prawnego.

(4) W wygotowaniu uchwały wskazać należy środek prawny rekursu i sprzeciwu i termin ich wniesienia.

(5) Orzeczenie trybunału z powodu sprzeciwu doręczyć ma sąd powiatowy, który orzekł o pozbawieniu własnowolności lub jego zniesieniu (przemianie).

§ 66. (1) Wygotowanie uchwały, którą orzeczono o zatrzymaniu w zakładzie obłąkanych, przesłać należy sądowi właściwemu do orzekania o pozbawieniu własnowolności a wygotowanie uchwały, którą orzeczono o pozbawieniu własnowolności zatrzymanego albo ustanowiono dlań kuratora lub doradcę, odpowiedzialnemu kierownikowi zakładu obłąkanych, w którym chory jest umieszczony albo pod którego kierownictwem chory pielęgnowany jest poza zakładem.

(2) Wygotowanie uchwały, którą orzeczono o pozbawieniu własnowolności, jego zniesieniu lub przemianie, doręczyć należy sądowi opiekuńczemu a o pozbawieniu własnowolności chorego, który poza zakładem publicznym dla umysłowo chorych jest pielęgnowany, tudzież o ustanowieniu takiemu choremu doradcy lub kuratora zawiadomić należy władzę polityczną pierwszej instancji i władzę gminną miejsca pobytu.

(3) Przepis § 65, ustęp ostatni, ma zastosowanie.

Początek skuteczności pozbawienia własnowolności, zniesienia lub przemiany. Ogłoszenie.

§ 67. (1) Uchwała, którą orzeczono pozbawienie własnowolności albo zniesiono pozbawienie własnowolności, które stało się prawomocnem albo którą przemieniono całkowite pozbawienie własnowolności na częściowe, nabiera skuteczności z początkiem dnia, w którym orzeczenie doręczono pozbawionemu własnowolności albo osobie, która ma za niego odebrać uchwałę (§ 65, ustęp 3). Sąd może jednakże odroczyć w uchwale jej skuteczność do początku dnia, w którym stanie się prawomocną.

(2) Pozbawienie własnowolności tudzież zniesienie lub przemiana orzeczonego prawomocnie pozbawienia własnowolności sąd opiekuńczy winien bezzwłocznie po nastaniu prawomocności uchwały ogłosić publicznie.

(3) O sposobie ogłoszenia można wydać bliższe przepisy drogą rozporządzenia.

Rozdział VI.

Postanowienia końcowe i przejściowe.

§ 68. (1) Kto przed rozpoczęciem się mocy obowiązującej niniejszego rozporządzenia cesarskiego oddany został pod kuratelę

z powodu niezdolności zawiadywania swojemi sprawami, z powodu choroby umysłowej, nieudolności umysłu, obłąkania lub głupowatości, od chwili rozpoczęcia się mocy obowiązującej niniejszego rozporządzenia cesarskiego zostaje na równi z takim, kto pozbawiony został własnowolności całkowicie z powodu choroby umysłowej lub nieudolności umysłu.

(2) Kto oddany został pod kuratelę z powodu marnotrawstwa, zostaje od chwili rozpoczęcia się mocy obowiązującej niniejszego rozporządzenia cesarskiego na równi z pozbawionym własnowolności z powodu marnotrawstwa.

§ 69. Przepisy niniejszego rozporządzenia cesarskiego o zniesieniu lub przemianie pozbawienia własnowolności mają zastosowanie także do osób, które przed rozpoczęciem się mocy obowiązującej tego rozporządzenia cesarskiego oddane zostały pod kuratelę.

§ 70. O ile ustawy i rozporządzenia nietknięte nastaniem mocy obowiązującej niniejszego rozporządzenia cesarskiego z ustanowieniem kurateli albo z oddaniem pod kuratelę łączą pewne skutki, skutki te następują względem tych osób, które pozbawione są własnowolności na podstawie niniejszego rozporządzenia cesarskiego. Skutki złączone w ustawach istniejących z ustanowieniem kurateli z powodu choroby umysłowej, wchodzą w zastosowanie także i w razie całkowitego pozbawienia własnowolności z powodu nieudolności umysłu.

§ 71. Przepisy niniejszego rozporządzenia cesarskiego mają zastosowanie do będących w toku rozpraw o zawieszenie kurateli, jeśli sąd powiatowy lub trybunał pierwszej instancji nie powzięły już uchwały o zawieszeniu kurateli. W razie potrzeby uzupełnić należy postępowanie po myśli niniejszego rozporządzenia cesarskiego.

§ 72. Przepisy o przedłużeniu władzy ojcowskiej i opieki zostają nietknięte.

§ 73. (1) Niniejsze rozporządzenie cesarskie nabiera mocy obowiązującej dnia 1 września 1916.

(2) Z nastaniem mocy obowiązującej niniejszego rozporządzenia cesarskiego tracą moc obowiązującą wszystkie w innych przepisach ustawowych zawarte postanowienia o przedmiotach w niniejszym rozporządzeniu cesarskiem uregulowanych, które są odmienne od postanowień niniejszego rozporządzenia cesarskiego.

§ 74. Wykonanie niniejszego rozporządzenia cesarskiego polecam Mojemu Ministrowi sprawiedliwości. Tenże wyda wszelkie do wprowadzenia i przeprowadzenia potrzebne rozporządzenia, a to, o ile one dotyczą zakresu działania innych Ministrów, w porozumieniu z nimi.

USTAWA

z dnia 6 lipca 1914 Nr. 53 D. u. kr. z r. 1916

o uzupełnieniu ksiąg gruntowych przez wpisanie dobra publicznego.

Art. I. Zmieniając częściowo §§ 2, 9 i 37 ustawy z 20 marca 1874 Dz. u. kr. Nr. 29 postanawia się:

§ 1. Nieruchomości, będące dobrem publicznym (§ 287 uc.), należy na wniosek wpisać do księgi gruntowej.

Do postawienia wniosku uprawniony jest organ publiczny, powołany do zarządu nieruchomością, jak również każdy, komu na danym gruncie służy prawo prywatne, które może być wpisane do księgi gruntowej (§ 9 ustawy o księgach gruntowych).

§ 2. Na karcie własności należy na pierwszym miejscu uwidocznić przymiot gruntu jako dobra publicznego.

Wpis prawa własności może być zaniechanym. Należy jednak to prawo wpisać na wniosek właściciela.

§ 3. Do przyjęcia do księgi gruntowej łóżyska wód publicznych i wpisu jego prawa własności, jak również do wpisania praw prywatnych na wodach, stanowiących dobro publiczne, wymagane jest przyzwolenie politycznej władzy krajowej.¹⁾

O przyzwolenie ma się postarać wnioskodawca i wykazać je sądowi.

§ 4. Koszta udziału stron i ich zastępców w dochodzeniach i rozprawach, jak również koszty doręczenia ponoszą dotyczące strony.

Wszelkie inne koszty dochodzeń i rozpraw łącznie z kosztami edyktów ponosi wnioskodawca.

Art. II. Wykonanie niniejszej ustawy poruczam mojemu ministrowi sprawiedliwości.

¹⁾ Zob. art. 20 ustawy wodnej z 19/9 1922, (Dz. U. R. P. 1928 Nr. 62, poz. 574 i 1934 Nr. 110, poz. 976).

USTAWA WODNA

z dnia 19 września 1922 r.

(Dz. U. R. P. 1928 Nr. 62 poz. 574 i 1934 Nr. 110 poz. 976).

CZĘŚĆ PIERWSZA.

O prawie własności wód.

Rodzaje wód.

Art. 1. Wody są albo publiczne, albo prywatne. Pierwsze stanowią własność publiczną (część dobra publicznego), drugie są własnością prywatną.

Wody publiczne.

Art. 2. (1) Wszystkie wody są publiczne, o ile z mocy niniejszej ustawy (art. 4) albo wskutek szczególnych tytułów prawnych nie stanowią własności prywatnej.

(2) Na wodach publicznych nie można nabywać ani praw własności, ani innych praw prywatnych, oprócz uprawnień, przewidzianych niniejszą ustawą.

(3) Woda, odprowadzona z wody publicznej z obowiązkiem doprowadzenia jej do tej samej albo innej wody publicznej, pozostaje wodą publiczną.

Zamiana na wody publiczne.

Art. 3. (1) Prywatne wody płynące i jeziora mogą być w drodze ustawodawczej zaliczone do kategorii wód publicznych w interesie publicznym.

(2) Jeżeli wskutek tej zmiany zajdzie potrzeba obciążenia służebnością lub wywłaszczenia gruntu, poszkodowany otrzyma wynagrodzenie od Państwa.

(3) Jeżeli dotychczasowe użytkowanie wody lub łożyska przez uprawnionego zostanie zmienione lub uszczuplone, otrzymuje on odszkodowanie. Od tego odszkodowania należy odliczyć ciężary, jakie dotychczas ponosił uprawniony.

Wody prywatne.

Art. 4. Następujące wody należą do właściciela gruntu z samego prawa, o ile temu nie stają na przeszkodzie prawa, nabyte przez inne osoby:

- a) woda z opadów atmosferycznych;
- b) woda, zawarta w znajdujących się w jego gruncie jeziorach, stawach, sadzawkach, studniach i innych zbiornikach, tudzież w wodociągach, kanałach i rowach;
- c) woda podziemna, znajdująca się w jego gruntach, i źródła, wypływające na powierzchni jego gruntów, z wyjątkiem źródeł mineralnych, podlegających monopolowi, i wód cementowych, objętych zastrzeżeniami górnictwami;
- d) odpływy z powyższych wód, dopóki nie spłyną na cudzy grunt albo do cudzej wody prywatnej lub do wody publicznej.

Przynależność wód prywatnych.

Art. 5. (1) O ile nie innego nie zostanie udowodnione, płynące wody prywatne uważać należy za przynależne do tych gruntów, przez które, albo między którymi przepływają.

(2) Granicę własności prywatnych wód płynących określa między gruntami nadbrzeżnymi:

- a) leżącymi po przeciwległych brzegach — linja, biegnąca środkiem wody przy stanie zwyczajnym (średnim);
- b) przyległymi — linja, idąca prostopadle od punktu przecięcia ich granicy z linją brzegu (art. 6) do wyżej oznaczonej linii środkowej.

(3) Sposób oznaczenia zwyczajnego (średniego) stanu wody określi rozporządzenie Ministra Robót Publicznych.

(4) Na wodach granicznych sięga własność obywateli polskich, o ile stosunki własności nie zostały inaczej uregulowane, do granicy Państwa.

(5) Powyższe postanowienia stosują się także do jezior, nie należących do wód płynących, o ile własność w inny sposób nie została uregulowana.

Linja brzegu.

Art. 6. (1) Granicę między łożyskiem wody a przyległymi gruntami oznacza się, gdzie jest wyraźna krawędź brzegu, według tej krawędzi, zresztą według granicy porostu traw, o ile zaś ta granica leży powyżej zwyczajnego (średniego) stanu wody — według tegoż stanu wody.

(2) Linja brzegu może być ustalona przez władzę wodną w razie potrzeby po wysłuchaniu właścicieli gruntów nadbrzeżnych i innych osób interesowanych. Interesowani mogą zażądać ustalenia linii brzegu na koszt własny.

(3) W razie zmiany łozyska wody może być linja brzegu ponownie ustalona.

(4) Linję brzegu ustala władza wodna na podstawie postępowania, które przeprowadzi według postanowień części szóstej niniejszej ustawy. Ustalenie to nie przesądza jednak dochodzenia prawa, opartego na tytule prywatno-prawnym, na zwykłej drodze prawa.

Przymuliska na wodach płynących.

Art. 7. (1) Przymuliska, powstające stopniowo i niepostrzeżenie przy gruntach nadbrzeżnych wód płynących, zarówno jak i odsypiska, jakie tworzy woda płynąca, oddalając się niepostrzeżenie od jednego brzegu, a przenosząc na drugi, przypadają na rzecz właścicieli nadbrzeżnych w granicach, określonych w art. 5, ust. 2, punkcie b, z obowiązkiem pozostawienia ścieżki lub drogi holowniczej wzdłuż rzek żeglownych i splawnych.

(2) To samo stosuje się do powiększenia gruntów nadbrzeżnych, powstałego skutkiem naturalnego obniżenia zwierciadła wody.

(3) Prawo to nie dotyczy odsypisk morskich, które stanowią własność Państwa.

Przymuliska na jeziorach i stawach.

Art. 8. (1) W jeziorach i stawach, które nie należą do właścicieli nadbrzeżnych, przymuliska i powierzchnie przybrzeżne, osuszone wskutek obniżenia zwierciadła wody, pozostają w dotychczasowych granicach własnością właścicieli jezior i stawów. Muszą oni jednak zezwolić właścicielom nadbrzeżnym na dostęp do wody, o ile to jest konieczne do wykonywania zwykłego użytkowania w dotychczasowym zakresie.

(2) Natomiast właściciele jezior i stawów nie nabywają żadnego prawa do gruntów nadbrzeżnych, jakie woda pokrywa podczas wylewów.

Odsypiska i grunty, uzyskane przez regulację.

Art. 9. (1) Grunt, uzyskany wskutek budowy regulacyjnych między linią brzegu a budowlami regulacyjnymi, tudzież łozyska wód płynących, odcięte przekopami, przypadają tym, którzy ponoszą koszty przedsiębiorstwa.

(2) Skoro cel regulacji został osiągnięty, grunty te i odsypiska muszą być odstąpione właścicielom gruntów przyległych na ich zadanie za zwrotem wartości, jeżeli nie są potrzebne do żeglugi albo do umocnienia brzegów albo też do produkcji materiałów dla robót regulacyjnych.

(3) Jeżeli względy publiczne tego wymagają, może władza wodna zobowiązać nabywców gruntów do odpowiedniego ich użytkowania.

Oderwiska.

Art. 10. Jeżeli przez siłę zywiołową (wodę, zapadnięcie ziemi, usuwisko stoku górskiego) znaczna i łatwa do rozpoznania część gruntu zostanie oderwana od brzegu i przerzucona do obcego gruntu, położonego niżej, lub na brzegu przeciwnym, to właściciel poprzedni może własności swej dochodzić, lecz skargę o to w ciągu 2 lat wytoczyć jest obowiązany. Po upływie tego terminu skarga jego jest niedopuszczalna, chybaby właściciel gruntu, z którym część oderwana została połączona, nie objął go jeszcze w posiadanie.

Wyspy.

Art. 11. (1) Wyspy, tworzące się na wodach prywatnych, należą do właścicieli nadbrzeżnych w granicach, określonych w art. 5 ustępie 2.

(2) Wyspy, tworzące się na wodach publicznych, stanowią dobro publiczne.

Art. 12. Jeżeli woda płynąca, tworząc sobie nowe ramie, przecina i okrąża grunt właściciela nadbrzeżnego i czyni z tegoż gruntu wyspę, to właściciel zachowuje własność swego gruntu, choćby nawet wyspa utworzyła się na rzece publicznej.

Opuszczone łożysko:

a) wody płynącej.

Art. 13. (1) Jeżeli woda publiczna opuści dotychczasowe łożysko i utworzy nowe, to nowe łożysko staje się dobrem publicznym. Dotychczasowi właściciele gruntów, zajętych pod nowe łożysko, mogą żądać w drodze administracyjnej w ciągu jednego roku od zaszłej zmiany, aby ich odszkodowano opuszczonem łożyskiem w stosunku do powierzchni zabranego im gruntu, lub jego wartością.

(2) Jeżeli woda prywatna opuści dotychczasowe i utworzy nowe łożysko, woda ta staje się własnością właścicieli gruntów nadbrzeżnych. Właściciele opuszczonego łożyska i dotychczasowi wła-

ściciele nowego łożyska, właściciele nadbrzeżni, poprzedni i nowi, właściciele wody, jako też wszyscy inni, którzy poprzednio mieli prawo do wody i do łożyska nowej wody płynącej, są uprawnieni, a to wszyscy, lub każdy z nich do przywrócenia stanu pierwotnego w ciągu roku.

b) jeziora.

Art. 14. (1) Łožysko opuszczonego jeziora należy do właścicieli jeziora w stosunku do przysługującego każdemu prawa własności.

(2) Jeżeli udziały własności nie były oznaczone, łożysko opuszczonego jeziora ma być rozdzielone między właścicieli brzegów, według zasad, przepisanych w art. 5 ust. 2.

Ochrona brzegu.

Art. 15. Każdy właściciel gruntu ma prawo zabezpieczać swój brzeg przed podmywaniem wody płynącej. Nikomu atoli nie wolno zakładać takich budowli i plantacji, któreby mogły zmienić bieg wody, albo szkodzić żegludze, zakładom wodnym lub innym cudzym prawom.

Usuwanie przymulisk i wysp.

Art. 16. (1) Dla ułatwienia żeglugi i splawu, tudzież dla przywrócenia zwykłego biegu wody, może władza wodna zarządzić usunięcie przymulisk i przekopanie wysp.

(2) Za usunięcie przymulisk i przekopanie wysp na wodach publicznych nie mogą właściciele żądać odszkodowania, chyba jeżeli posiadali przymulisko lub wyspę dłużej niż lat trzydzieści i używali ich pod uprawę.

Ograniczenie prawa rozporządzania wodą prywatną:

a) wodą opadową i odpływem ze źródeł.

Art. 17. (1) Właściciel nie może zmieniać kierunku odpływu zbierającej się na jego gruncie wody opadowej, ani odpływu ze źródeł ze szkodą gruntu nizej położonego.

(2) Właścielowi gruntu nizej położonego nie wolno wstrzymywać naturalnego odpływu ze szkodą gruntu wyżej położonego.

(3) Zakaz, przewidziany w ustępie 1, nie dotyczy zmiany odpływu, spowodowanej zmianą gospodarczego użytkowania gruntu (zmianą kierunku orki, stawianiem budynków i ogrodzeń lub innymi gospodarczymi zarządzeniami).

(4) Na właścicielu ciąży obowiązek usunięcia przeszkód i zmian w odpływie wody, powstałych na jego gruncie wskutek przypadku

lub działania osób trzecich na niekorzyść wyżej, względnie niżej leżących gruntów.

b) wodą jezior.

Art. 18. (1) Właściciel jeziora, nie należącego do wody płynącej, nie jest uprawniony spuszczać go lub jego zwierciadła tak obniżać, iżby przez to stan wód gruntowych uległ zmianie ze szkodą innych, chyba że to jest potrzebne dla zwykłego odwodnienia gruntów.

(2) Również nie wolno właścicielowi wpuszczać do jeziora wody i innych cieczy, lub wrzucać stałych lub mulistych materji, które mogą wodę ze szkodą dla innych zanieczyścić.

c) wodą podziemną.

Art. 19. (1) Właściciel gruntu nie może stale zabierać do użycia i zużycia większej ilości wody podziemnej, niż to jest potrzebne do użytku domowego i do gospodarstwa, gdyby przez to:

1) zakład wodociągowy lub źródło, użytkowane przez kogo innego, zostały pozbawione wody, lub wydajność ich istotnie została zmniejszona,

2) dotychczasowe użytkowanie cudzego gruntu zostało uszczuplone,

3) stan wody płynącej lub jeziora tak został zmieniony, iżby inni w wykonaniu swoich praw zostali przez to ukrócenii.

(2) Właściciel gruntu nie ma prawa:

1) piętrzyć wody gruntowej doliny za pomocą podziemnych urządzeń,

2) wprowadzać lub wpuszczać do ziemi takich materji, któreby zanieczyszczały wodę podziemną, wodę płynącą lub jezioro ze szkodą dla innych.

(3) Przepis ustępu 2 punktu 2 nie ma zastosowania do nawożenia gruntów.

Intabulacja.

Art. 20. Łozyska wód publicznych i prawa prywatne na wodach publicznych mogą być wpisane do ksiąg hipotecznych (gruntowych) za zezwoleniem władzy wodnej II instancji.

USTAWA

z dnia 7 października 1921 roku

o przepisach porządkowych na drogach publicznych,

Dz. U. R. P. Nr. 89, poz. 656, zmieniona rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 14 lutego 1928 r., Dz. U. R. P. Nr. 18, poz. 151 i z dnia 28 grudnia 1934 r., Dz. U. R. P. Nr. 110, poz. 976.

Art. 12. W wypadkach, gdzie droga publiczna przecina las, właściciel jego, jeżeli osuszenie drogi, bezpieczeństwo ruchu, zabezpieczenie przeciwko tworzeniu się zasp śnieżnych tego wymagają, — może być zobowiązany na podstawie dobrowolnej umowy, a w braku zgody na podstawie orzeczenia powiatowej władzy administracji ogólnej w stosunku do dróg gminnych oraz w stosunku do tych dróg powiatowych, wojewódzkich i państwowych, których budowa i utrzymanie przekazane zostały powiatowym związkom samorządowym, zaś — wojewódzkiej władzy administracji ogólnej w stosunku do dróg nie przekazanych powiatowym związkom samorządowym — do utrzymywania po obu stronach drogi pasa ziemi wolnego od drzew i krzaków określonej w każdym wypadku szerokości za jednorazowym odszkodowaniem.

Kto się nie zadowol orzeczeniem władzy administracyjnej w sprawie wysokości odszkodowania, temu przysługuje prawo zwrócenia się do sądu w terminie 30-dniowym, co nie wstrzymuje wykonania orzeczenia administracyjnego, jeżeli odszkodowanie zostanie złożone do depozytu sądowego.

Art. 14. Właściciele gruntów, przylegających do drogi publicznej, obowiązani są dozwolić na urządzenie czasowego przejazdu przez ich grunty, o ile zarząd drogowy uzna to za konieczne z powodu wydarzeń, spowodzających przerwę w komunikacji, jak

np. z powodu przełamów nawierzchni drogi, wielkich zasp śniegowych, usuwisk, zniesienia mostów, lub grobli drogowych, lub też z powodu przebudowy lub naprawy drogi.

Za szkody wyrządzone właściciel będzie odpowiednio wynagrodzony przez zarząd drogi na podstawie dobrowolnej umowy, lub w braku tejże na mocy orzeczenia powiatowej władzy administracji ogólnej w stosunku do dróg gminnych oraz w stosunku do tych dróg powiatowych, wojewódzkich i państwowych, których budowa i utrzymanie zostały przekazane powiatowym związkom samorządowym, zaś orzeczeniem wojewódzkiej władzy administracji ogólnej w stosunku do dróg nie przekazanych powiatowym związkom samorządowym.

Zainteresowanemu służy prawo zwrócenia się do sądu co do wysokości odszkodowania jak w art. 12.

Art. 25. O ile przepisy powszechnej ustawy cywilnej w poszczególnych dzielnicach nie przewidują takiej majątkowej odpowiedzialności, za szkody wyrządzone na drogach publicznych odpowiadają majątkowo rodzice za dzieci niepełnoletnie z nimi mieszkające, służbodawcy oraz właściciele pojazdów i zwierząt — za służbę niżej lat czterestu. Współwłaściciele odpowiadają solidarnie.

W razie niewykrycia sprawy szkód, wyrządzonych na drogach publicznych, odpowiedzialność ponosi wieś, osada lub miasto, na których terenie szkody dokonano, o ile znamiona szkody wskazują, że wyrządziła je ludność miejscowa.

KONKORDAT

pomiędzy Stolicą Apostolską a Rzeczpospolitą Polską, podpisany w Rzymie dnia 10 lutego 1925 r. (Dz. U. R. P. Nr. 72, poz. 501).

Art. XVI. Wszystkie polskie osoby prawne, kościelne i zakonne mają, zgodnie z przepisami prawa powszechnie obowiązującego, prawo nabywania, odstępowania, posiadania i administrowania, według prawa kanonicznego, swego majątku ruchomego i nieruchomości, jak również prawo stawania przed wszelkimi instancjami i władzami państwowymi dla obrony swych praw cywilnych.

Osoby prawne, kościelne i zakonne są uznawane za polskie, o ile cele, dla których powstały, dotyczą spraw kościelnych lub zakonnych Polski, i o ile osoby, upoważnione do reprezentowania ich i do zarządzania ich dobrami, przebywają stale na ziemiach Rzeczypospolitej Polskiej. Osoby prawne kościelne i zakonne, nie odpowiadające powyższym warunkom, korzystać będą z praw cywilnych, przyznawanych przez Rzeczpospolitą cudzoziemcom.

USTAWA

z dnia 26 kwietnia 1912 r. (Dz. u. p. Nr. 86)

o prawie zabudowy.

I. Postanowienia prywatno-prawne.

§ 1. Grunt można obciążyć prawem rzeczowym, zbywalnym i dziedzicznym, do wykonania budowy nad i pod powierzchnią ziemi (prawo zabudowy).

Prawo zabudowy może rozciągać się również na części gruntu, które dla samego utrzymywania budowli nie są potrzebne, lecz dla jej używania pożyteczne. Niedopuszczalne jest ograniczenie prawa zabudowy do części budynku, w szczególności do piętra.

§ 2. Prawo zabudowy można nabyć jedynie na gruntach państwa, kraju, powiatu, gminy lub fundacji publicznej. Kościoły, prebendy, instytucje kościelne lub korporacje oraz zakłady użyteczności publicznej lub stowarzyszenia mogą ustanowić na swych gruntach prawo zabudowy, jeżeli polityczna władza krajowa orzeknie w poszczególnym przypadku, że ustanowienie odpowiada interesowi publicznemu.

§ 3. Prawa zabudowy nie można ustanowić na krócej, niż na trzydzieści lat, ani na dłużej, niż na ośmdziesiąt lat.

Jeżeli wynagrodzenie za ustanowienie prawa zabudowy polega na świadczeniach powtarzających się (czynsz budowlany), należy określić ich wysokość i wymagalność, niezależnie od niepewnych przyszłych wydarzeń.

§ 4. Prawa zabudowy nie można ograniczyć warunkiem rozwiązującym.

Zgaśnięcie prawa zabudowy z powodu zwłoki w zapłacie czynszu budowlanego można umówić tylko na przypadek, że czynsz budowlany zalega co najmniej za dwa lata po sobie następujące.

§ 5. Prawo zabudowy powstaje przez wpis hipoteczny jako ciężar gruntu.

Prawa zabudowy nie można ustanowić na części ciała hipotecznego. Prawa zastawu albo inne ciężary, odnoszące się do zapłaty pieniędzy lub przeciwne celowi prawa zabudowy, nie mogą wyprzedzać w pierwszeństwie prawa zabudowy. Dla wpisanego do ksiąg prawa zabudowy należy równocześnie otworzyć osobny wykaz hipoteczny. Wszystkie wpisy przeciw uprawnionemu do budowy należy zamieszczać w tym wykazie.

§ 6. Prawo zabudowy uważa się za rzecz nieruchomą, a budowlę nabytą lub wykonaną na podstawie prawa zabudowy za przynależność prawa zabudowy.

Uprawnionemu do budowy służą na budowlu prawa właściciela, a na gruncie, o ile w umowie o prawo zabudowy niczego innego nie postanowiono, prawa użytkowcy.

Przepisy obowiązujące dla budynków stosuje się odpowiednio do prawa zabudowy.

§ 7. Prawo zastawu na prawie zabudowy należy uważać za ustawowo zabezpieczone (§§ 230 i 1374 u. c.), jeżeli obciążenie nie przekracza połowy wartości prawa zabudowy i jeżeli dług w umówionych annuitetach lub w równych ratach, płatnych conajwyżej w okresach jednorocznych, ma być uiszczony najpóźniej w piątym roku przed zgaśnięciem prawa zabudowy.

§ 8. Wykreślenia prawa zabudowy można dozwolnić przed upływem czasu, na jakie zostało ustanowione. Bez zgody zaindebultowanych na prawie zabudowy wierzycieli zastawniczych i innych rzeczowo uprawnionych można dozwolnić wykreślenia prawa zabudowy przed upływem czasu, na jaki zostało ustanowione tylko z tem ograniczeniem, że skutek prawny co do praw zastawu i innych praw rzeczowych ma nastąpić dopiero z ich wykreśleniem.

§ 9. Ze zgaśnięciem prawa zabudowy przypada budowla właścicielowi gruntu. Ustawowe prawa zastawu i prawa uprzywilejowane, ciężące na prawie zabudowy, przechodzą na grunt, skoro tylko gaśnie prawo zabudowy.

W braku innej umowy należy zapłacić uprawnionemu do budowy odszkodowanie w wysokości czwartej części istniejącej wartości budowli.

§ 10. Jeżeli uprawnionemu do budowy należy się przy zgaśnięciu prawa zabudowy według ustawy lub umowy, odszkodowanie za budowlę, prawo zastawu i inne prawa rzeczowe na prawie zabudowy rozciągają się na odszkodowanie.

§ 11. Przy egzekucji z gruntu, obciążonego prawem zabudowy należy odpowiednio stosować przepisy o egzekucji z gruntu

obciążonego służebnością; roszczenia o czynsz budowlany należy uważać za przychody nieruchomości. O ile odbywa się licytacja przymusowa na rzecz danin publicznych, mających wedle obowiązujących przepisów ustawowe prawo zastawu lub prawo pierwszeństwa na gruncie, winien nabywca przejąć prawo zabudowy bez policzenia na cenę przetargową.

§ 12. Przepisy obowiązujące co do używania podziemi i powierzchni gruntu pozostają nienaruszone.

II. Postępowanie.

§ 13. Jeżeli wedle stanu ksiąg gruntowych i przedłożonych dokumentów można przychylić się do prośby o wpis prawa zabudowy, należy to w pierw adnotować w księdze hipotecznej. Adnotacja ta ma taki sam skutek jak adnotacja stopnia pierwszeństwa według §§ 53 do 56 powszechnej ustawy gruntowej.

Zarazem należy wezwać organy powołane do wymiaru i ściągnięcia należnych od nieruchomości podatków, dodatków, należności od przeniesienia majątku i innych danin publicznych, o ile daniny te mają prawo pierwszeństwa przed prawami zastawu zapisanymi w księdze gruntowej, by w ciągu 14 dni zgłosiły swe roszczenia w sądzie, gdyż w przeciwnym razie, utracą pierwszeństwo na rzecz wpisać się mającego prawa zabudowy. W podaniu o wpis prawa zabudowy należy wymienić tych, których należy wezwać. Uchwałę należy doręczyć wezwanym do rąk własnych.

§ 14. Jeżeli w okresie dla wezwanych ustanowionym nie zgłoszono roszczenia, mającego prawo pierwszeństwa, należy natychmiast orzec co do wpisu księgowego prawa zabudowy. Jeżeli takie roszczenia zgłoszono, należy wnoszącego podanie zawiadomić o zgłoszeniach drogą uchwały. Wpisu prawa zabudowy wolno dozwolnić tylko wtedy, kiedy wykazano zapłatę lub zabezpieczenie zgłoszonych roszczeń. Jeżeli tego nie wykazano sądowi w ciągu sześćdziesięciu dni po zawiadomieniu o zgłoszeniu, należy adnotację prośby wykreślić z urzędu.

III. Postanowienia o należnościach prawnych.

§ 15. Przy wymiarze należności od przyznania lub dalszego przeniesienia prawa zabudowy, albo od przeniesienia gruntu obciążonego tem prawem należy przestrzegać ogólnych przepisów ustaw należnościowych ze zmianami ustalonymi w §§ 16 do 19.

§ 16. Celem zbadania wartości prawa zabudowy lub gruntu obciążonego tem prawem należy, o ile umówiona cena nie stanowi

podstawy wymiaru należytości, określić wpierw łączną wartość nieruchomości (gruntu wraz z budowlami, które ewentualnie na nim się znajdują) według ogólnych przepisów ustaw należytościowych tak, jak gdyby grunt nie był obciążony prawem zabudowy.

Wartość prawa zabudowy z włączeniem budowli nabytych lub wykonanych na podstawie prawa zabudowy (§ 6) należy podać w tyłu setnych częściach ustalonej wedle poprzedniego ustępu ogólnej wartości nieruchomości, ile wynosi liczba lat między chwilą miarodajną dla wymiaru należytości, a chwilą zgaśnięcia prawa zabudowy; przytem należy uważać za pełny rok, ułamki roku, dosięgające sześciu miesięcy, w innym zaś przypadku nie należy brać ich w rachubę.

Za wartość gruntu obciążonego prawem zabudowy należy przyjąć kwotę, która pozostaje po odliczeniu od ogólnej wartości nieruchomości wartości prawa zabudowy z przynależnością (§ 6), ustalonej według poprzedniego ustępu.

Powyższe postanowienia nie wyłączają stosowania przytoczonych w §§ 50 i nast. ustawy z 9 lutego 1850 (Dz. u. p. Nr. 50) sposobów oszacowania ze względu na odrębne ustalenie wartości prawa zabudowy i gruntu prawem tem obciążonego.

§ 17. Wartość umówionych w myśl § 3 ust. 2 świadczeń powtarzających się (czynszów budowlanych) należy ustalić w następujący sposób:

1. Jeżeli między chwilą miarodajną dla wymiaru należytości, a chwilą zgaśnięcia prawa zabudowy upływa okres krótszy, niż dziesięć lat, sumę czynszów budowlanych umówionych za ten okres;

2. Jeżeli ten okres wynosi dziesięć lat lub więcej, jednak najwyżej czterdzieści pięć lat — dziesięciokrotną kwotą rocznego czynszu budowlanego;

3. Jeżeli okres ten wynosi więcej niż czterdzieści pięć lat, — piętnastokrotną kwotą rocznego czynszu budowlanego.

Jeżeli w przypadkach naprowadzonych w p. 2 i 3 świadczenia powtarzające się, nie są jednakowe dla poszczególnych lat, ma stanowić podstawę przewidzianego w p. 2 i 3 obliczenia roczna przeciętna czynszów budowlanych za cały czas trwania prawa zabudowy.

§ 18. Jeżeli z umowy przyznającej prawo zabudowy czas trwania prawa zabudowy nie wynika wyraźnie, albo jeżeli czas trwania zależy od warunku, jeszcze niespełnionego w chwili wymiaru należytości, przyjąć należy dla zastosowania przepisów §§ 16 i 17 czas

trwania najdłuższy według umowy, lub w braku postanowienia umownego, określającego najdłuższy czas trwania, najdłuższy możliwy według § 3 ust. 1 niniejszej ustawy.

§ 19. O ile w myśl § 12 ust. z 22 grudnia 1910 (Dz. u. p. Nr. 242) i wydanego do tej ustawy statutu dla zrzeczeń, uważanych za powszechnie użyteczne, zmierzających do celu oznaczonego w § 4 tejże ustawy, przyznaje się w drodze ustawodawczej ulgi co do należytości od nabycia lub zbycia rzeczy nieruchomości, albo co do równowartości należytości od ich majątku nieruchomego, należy te ulgi odpowiednio zastosować do należytości od nabycia i dalszego zbycia prawa zabudowy przez wymienione stowarzyszenia budowlane i do równowartości należytości od wartości prawa zabudowy, przysługującego takim zrzeczeniom budowlanym. Dla stosowania odnośnych postanowień należy prawo zabudowy, dopóki grunt obciążony niem nie jest zabudowany, uważać ze stanowiska prawnego za grunt niezabudowany, po zabudowaniu zaś za budynek; bliższe przepisy o tem wydane będą w drodze rozporządzenia.

ROZPORZĄDZENIE PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ

z dnia 24 października 1934 r.

o własności lokali.

(Dz. U. R. P. Nr. 94, poz. 848 i 1936 Nr. 3, poz. 21).

Na podstawie art. 44 ust. 6 Konstytucji i ustawy z dnia 15 marca 1934 r. o upoważnieniu Prezydenta Rzeczypospolitej do wydawania rozporządzeń z mocą ustawy (Dz. U. R. P. Nr. 28, poz. 221) postanawiam co następuje:

Art. 1. (1) Mieszczące się w jednym budynku oddzielne lokale, pięttra i części pięter, uznane przez właściwą władzę budowlaną za samodzielne pomieszczenia, mogą stanowić przedmiot odrębnej własności.

(2) W tym przypadku grunt, podwórza, ogródki, fundamenty, mury zewnętrzne, mury konstrukcyjne i mury oddzielające poszczególne wyłączone ze wspólnej własności lokale, dachy, kominy oraz wszelkie części budynku i wszelkie urządzenia, służące do użytku wszystkich właścicieli lokali lub pewnych grup właścicieli, jak strychy, piwnice, klatki schodowe, korytarze, bramy, ogólne ustępy, wspólne łazienki, pralnie, suszarnie, dźwigi, urządzenia kanalizacyjne, wodociągowe, ogrzewania centralnego, oświetlenia i t. p. — stanowią wspólną własność wszystkich właścicieli poszczególnych lokali.

Art. 2. (1) Ustanowienie odrębnej własności lokali powinno pod nieważnością nastąpić w formie aktu notarialnego.

(2) Akt ten winien określać:

1) rodzaj, położenie i rozmiar poszczególnych lokali z powołaniem się na plan;

2) stosunkowy udział właścicieli lokali we współwłasności nieruchomości, z której wydzielona została własność lokali;

3) wzajemne prawa i obowiązki właścicieli lokali, a w szczególności stosunkowy udział właścicieli poszczególnych lokali w ponoszeniu wspólnych wydatków i kosztów, połączonych z zarządem i utrzymaniem wspólnej nieruchomości;

4) zasady zarządu wspólną nieruchomością i nadzoru nad zarządem.

Art. 3. (1) Do zarządzania wspólną nieruchomością winien być powołany zarząd. Zarząd składa się z jednego lub kilku członków.

(2) Do zarządu mogą być powołane osoby z pośród właścicieli poszczególnych lokali lub z poza ich grona.

(3) Zarząd uprawniony jest do wykonywania zarządu wspólną nieruchomością w najszerszym zakresie, w tem do przedsięwzięcia pilnych robót i napraw, do rozdziału kosztów z prawem dochodzenia ich sądowego od poszczególnych współwłaścicieli, do zawierania umów ubezpieczenia całego budynku łącznie z wydzielonemu lokalami oraz do reprezentowania przed sądem i poza sądem ogółu współwłaścicieli w sprawach dotyczących zarządu.

(4) Jeżeli zarząd nie jest jednoosobowy, wówczas oświadczenia woli imieniem ogółu współwłaścicieli składają dwaj członkowie zarządu, o ile akt ustanawiający odrębną własność lokali nie postanawia inaczej. Oświadczenia, skierowane do ogółu współwłaścicieli, a złożone wobec jednego członka zarządu, mają skutek prawny względem ogółu współwłaścicieli. To samo dotyczy wszelkich doręczeń.

(5) Zarząd powołuje zebranie właścicieli poszczególnych lokali. W razie niepowołania przez zebranie, zarząd ustanowi sąd grodzki miejsca położenia nieruchomości na wniosek strony interesowanej według przepisów o trybie wyznaczenia sędziego polubownego przez sąd państwowy. Jednocześnie z ustanowieniem zarządu sąd określi wynagrodzenie jego członków.

(6) Zarząd powołuje się na trzy lata; może być on odwołany wcześniej przez większość niezbędną do jego powołania pod warunkiem jednoczesnego powołania innego zarządu. Dotyczy to także zarządu ustanowionego przez sąd.

Art. 4. (1) Prawo kontroli służy każdemu ze współwłaścicieli.

(2) Akt ustanawiający odrębną własność może ustanowić komisję rewizyjną, składającą się przynajmniej z trzech członków, powoływanych przynajmniej na rok z pośród współwłaścicieli.

(3) Komisja rewizyjna powinna być ustanowiona przy współwłasności należącej do więcej niż dziesięciu odrębnych lokali.

(4) Członkowie komisji rewizyjnej nie mogą pobierać żadnego wynagrodzenia.

Art. 5. (1) Sprawy związane z utrzymaniem i użytkowaniem wspólnej nieruchomości należą do zebrania właścicieli lokali.

(2) Uchwały zebrania właścicieli lokali wymagają w szczególności następujące sprawy:

- 1) rozpatrywanie i zatwierdzanie sprawozdania rachunkowego za rok ubiegły;
- 2) kwitowanie zarządu z wykonania przez niego obowiązków;
- 3) uchwalanie rocznych preliminarzy dochodów i wydatków;
- 4) wybór zarządu i komisji rewizyjnej.

Art. 6. (1) Zwyczajne zebranie właścicieli lokali powinno się odbyć w terminie dwóch miesięcy po upływie roku kalendarzowego w celu powzięcia uchwał w sprawach wymienionych w artykule poprzedzającym.

(2) Przedmiotem zwyczajnego zebrania mogą być także inne sprawy.

Art. 7. (1) Nadzwyczajne zebranie właścicieli lokali zwołuje się w przypadkach przewidzianych w akcie ustanawiającym odrębną własność lokali, jak również na żądanie:

- 1) właścicieli lokali, reprezentujących przynajmniej 1/10 część udziałów we wspólnej nieruchomości;
- 2) komisji rewizyjnej, jeżeli jest przewidziane jej utworzenie.

(2) Żądanie takie należy zgłosić na ręce zarządu.

Art. 8. (1) Zebranie właścicieli lokali zwołuje zarząd.

(2) W razie niezwołania w terminie dwóch miesięcy po upływie roku kalendarzowego zebrania zwyczajnego, jak również zebrania nadzwyczajnego w terminie dwóch tygodni od dnia zgłoszenia przez osoby do tego upoważnione żądania zwołania takiego zebrania, sąd grodzki miejsca położenia nieruchomości, po wezwaniu zarządu do oświadczenia się, może upoważnić do zwołania zebrania osoby występujące z tem żądaniem. W tym przypadku sąd ten wyznaczy zarazem przewodniczącego zebrania.

Art. 9. (1) Zebranie właścicieli lokali zwołuje się przynajmniej na tydzień przed terminem zebrania.

(2) W zawiadomieniu należy oznaczyć czas, miejsce i porządek obrad. W przypadku zamierzonej zmiany w wzajemnych prawach i obowiązkach właścicieli poszczególnych lokali (art. 2 pkt. 3)) należy wskazać treść zamierzonych zmian.

Art. 10. (1) Jeżeli w akcie, ustanawiającym odrębną własność lokali, inaczej nie postanowiono, zebranie właścicieli lokali, należycie zwołane, jest zdolne do powzięcia uchwał bez względu na ilość reprezentowanych na niem udziałów we wspólnej własności.

(2) Uchwały zapadają bezwzględną większością reprezentowanych udziałów, jeżeli postanowienia aktu, ustanawiającego odrębną własność lokali, nie stanowią inaczej. Jednakże uchwały co do zmiany stosunkowego udziału właścicieli poszczególnych lokali w ponoszeniu wspólnych wydatków i kosztów, połączonych z zarządem i utrzymaniem wspólnej nieruchomości, wymagają jednomyślności wszystkich właścicieli lokali.

(3) Uchwały zebrania powinny być wpisane do księgi protokółów.

Art. 11. Jeżeli lokal należy do kilku właścicieli, obowiązani są oni wybrać osobę zdolną do działań prawnych, która reprezentować ich będzie na zebraniu właścicieli lokali i wobec zarządu.

Art. 12. (1) Każdą uchwałę zebrania właścicieli lokali można zaskarżyć, jeżeli jest niezgodna z prawem lub postanowieniami aktu ustanawiającego odrębną własność lokali, albo jeżeli godzi wbrew dobremu obyczajom w interesy poszczególnych właścicieli lokali lub ma na celu pokrzywdzenie któregokolwiek z nich.

(2) Powództwo należy wytoczyć przeciw ogółowi właścicieli lokali w terminie sześciu tygodni od daty otrzymania wiadomości o uchwale, nie później jednak niż w ciągu trzech miesięcy od daty jej powzięcia. Właściwym jest sąd miejsca położenia wspólnej nieruchomości.

(3) Prawo wytoczenia powództwa służy każdemu właścicielowi lokalu, który na zebraniu właścicieli głosował przeciw uchwale, a po jej powzięciu zgłosił sprzeciw do protokołu, a właścicielowi nieobecnemu wtedy, gdy nieprawnie na zebranie dopuszczony nie został, gdy zebranie zwołane zostało wadliwie lub gdy uchwała zapadła w przedmiocie nieobjętym porządkiem obrad.

(4) Prawo wytoczenia powództwa służy również zarządowi i komisji rewizyjnej, jeżeli akt ustanawiający odrębną własność lokali przewiduje jej utworzenie. W tym przypadku ogół współwłaścicieli reprezentuje kurator wyznaczony przez sąd.

Art. 13. Sąd orzekając w sprawach między właścicielami lokali winien godzić interes wspólny z poszanowaniem praw poszczególnych właścicieli.

Art. 14. (1) Udział we wspólnej własności jest nieodłączny od własności poszczególnych lokali i może być zbyty tylko łącznie z lokalem.

(2) Wszelkie ciężary, ciężące na lokalu, z mocy samego prawa ciążyą na przynależnym do niego udziale we współwłasności. Nie jest dopuszczalne oddzielne obciążenie udziału; nie dotyczy to jednak służebności gruntowych.

Art. 15. (1) Prawo odrębnej własności lokalu wraz z przynależnym do niego udziałem we współwłasności podlega ujawnieniu w księgach hipotecznych (gruntowych) i może stanowić przedmiot zabezpieczenia rzeczowego.

(2) Jeżeli nieruchomości, z której ma być wyłączona odrębna własność lokali, jest obciążona hipotecznie, wyłączenie lokali może nastąpić tylko za zgodą wierzycieli hipotecznych oraz po przeprowadzeniu za ich zgodą podziału wierzytelności hipotecznych między poszczególne lokale. Nie jest jednak przeszkodą do wyłączenia lokalu brak zgody uprawnionych ze służebności gruntowych.

Art. 16. (1) Nie jest dopuszczalne zniesienie współwłasności nieruchomości, z której wyłączono odrębną własność lokali, dopóki ta odrębna własność istnieje.

(2) Nabywca lokalu, stanowiącego przedmiot odrębnej własności, wstępuje w prawa i obowiązki zbywcy z tytułu udziału we współwłasności.

Art. 17. Egzekucyjna sprzedaż lokalu stanowiącego odrębną własność wraz z przynależnym do niego udziałem we współwłasności odbywa się według przepisów o egzekucji z nieruchomości i może być prowadzona przeciwko właścicielowi lokalu, choćby lokal ten wraz z przynależnym udziałem we wspólnej własności był obciążony łącznie z innymi lokalami i przynależnymi do nich udziałami we współwłasności.

Art. 18. (1) W razie zniszczenia budynku, odszkodowanie należne z tytułu ubezpieczenia będzie wypłacone do rąk zarządu i zostanie przez niego użyte na przywrócenie budynku do należytego stanu, niedobór zaś, jakiby się okazał, pokryją wszyscy właściciele lokali w stosunku do udziału każdego z nich we wspólnej własności.

(2) Jeżeli cały budynek ulegnie zniszczeniu a właściciele nie zgadzają się na jego odbudowanie, własność odrębna poszczególnych lokali wygasa, a odszkodowanie z tytułu ubezpieczenia przypada do podziału między współwłaścicieli w stosunku do udziału każdego z nich we wspólnej własności.

(3) Przepisy artykułu niniejszego nie naruszają szczególnych przepisów co do wypłaty odszkodowania z tytułu ubezpieczenia w razie, gdy na nieruchomości ciąży prawa rzeczowe.

Art. 19. Państwowy podatek od nieruchomości wymierza się i pobiera, przy odpowiednim zastosowaniu obowiązujących w tym względzie przepisów, od poszczególnych lokali, stanowiących przedmiot odrębnej własności z uwzględnieniem udziału tych lokali we wspólnej własności.

Art. 20. (1) Ulgi, przewidziane w ustawie z dnia 24 marca 1933 r. o ulgach dla nowowznoszonych budowli (Dz. U. R. P. Nr 22, poz. 173), stosuje się również do lokali, które mieszczą się w takich budynkach i stanowią odrębną własność.

(2) Pisma dotyczące się ustanowienia odrębnej własności w takich budynkach i pisma dotyczące podziału wierzytelności na poszczególne lokale wolne są od opłat stemplowych, a wpisy tych praw do ksiąg hipotecznych — od opłat hipotecznych (należności za wpis hipoteczny).

(3) Przypadające od powyższych czynności opłaty notarialne oraz pisarzy hipotecznych będą pobierane w stosunku połowy przepisanych stawek.

Art. 21. (1) Przepisów rozporządzenia niniejszego nie stosuje się do budynków, będących własnością osób fizycznych w chwili wejścia w życie rozporządzenia niniejszego.

(2) Przepisy rozporządzenia niniejszego stosuje się jednak do tych budynków, które przed wejściem jego w życie stanowiły własność osób prawnych i uległy podziałowi na poszczególne lokale, jeżeli umowy, na mocy których powstała odrębna własność lokali, zostaną uzgodnione z przepisami tego rozporządzenia.

Art. 22. (1) Wykonanie rozporządzenia niniejszego porucza się Ministrowi Sprawiedliwości i Ministrowi Spraw Wewnętrznych.

(2) Ministra Sprawiedliwości upoważnia się do wydania rozporządzenia co do sposobu ujawniania w księgach hipotecznych prawa odrębnej własności lokali i innych praw rzeczowych na tych lokalach.

Art. 23. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia, jednocześnie w zakresie mocy obowiązującej rozporządzenia niniejszego traci moc art. 664 Kodeksu Napoleona oraz ustawa z dnia 30 marca 1872 r. o dzieleniu budynków na części fizyczne (Dz. u. p. austr. Nr. 50).

ROZPORZĄDZENIE MINISTRA SPRAWIEDLIWOŚCI

z dnia 28 października 1934 r.
(Dz. U. R. P. Nr. 94, poz. 853).

o sposobie ujawniania w księgach hipotecznych prawa odrębnej własności lokali i innych praw rzeczowych na tych lokalach.

Na podstawie art. 22 ustęp 2 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. o własności lokali (Dz. U. R. P. Nr. 94, poz. 848) zarządzam co następuje:

I. Przepisy dla obszaru mocy obowiązującej Kodeksu Napoleona i Tomu X cz. 1 Zводу praw.

§ 1. Dla każdego lokalu, stanowiącego przedmiot odrębnej własności, należy założyć nową księgę hipoteczną.

§ 2. W dziale pierwszym tej księgi należy uwidocznic rodzaj, położenie i rozmiar danego lokalu z powołaniem się na plan oraz stosunkowy udział właściciela lokalu we współwłasności nieruchomości, z której wydzielona została własność lokalu z przytoczeniem numeru księgi hipotecznej tej nieruchomości.

Do innych wpisów w tej księdze stosuje się obowiązujące przepisy.

§ 3. Ustanowienie odrębnej własności lokali należy uwidocznic w dziale pierwszym dotychczasowej księgi hipotecznej nieruchomości, przyczem we wpisie należy powołać akt notarialny, na podstawie którego wydzielenie nastąpiło, oraz numery wszystkich ksiąg hipotecznych wydzielonych lokali.

§ 4. W dziale drugim dotychczasowej księgi należy jako właścicieli wpisać właścicieli wydzielonych lokali, jednak bez wymienia ich imion i nazwisk, a jedynie z powołaniem numerów ksiąg hipotecznych wydzielonych lokali. We wpisie należy zaznaczyć sto-

sunek, w jakim właściciele poszczególnych lokali uczestniczą we współwłasności nieruchomości.

§ 5. W dziale trzecim dotychczasowej księgi pozostają wpisy służebności gruntowych i innych praw, dotyczących wyłącznie nie-wydzielonych części nieruchomości.

Rygory, wniesione w związku z wpisami w dziale czwartym, należy wykreślić łącznie z wykreśleniem odnośnych wpisów w dziale czwartym (§ 6).

Z pozostałymi wpisami w tym dziale należy postąpić stosownie do zawartych umów i obowiązujących ze względu na istotę prawa, którego wpis dotyczy, przepisów.

§ 6. W dziale czwartym dotychczasowej księgi należy wykreślić wszystkie wierzytelności hipoteczne, podzielone między poszczególne lokale (art. 15 ustęp 2 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. o własności lokali Dz. U. R. P. Nr. 94, poz. 848).

II. Przepisy dla obszaru mocy obowiązującej Kodeksu cywilnego z 1811 r.

§ 7. Dla każdego lokalu, stanowiącego przedmiot odrębnej własności, należy założyć nowy wykaz hipoteczny.

§ 8. Na karcie posiadania tego wykazu należy zamieścić napis: „Wykaz lokalu..., wydzielonego z nieruchomości... liczba wykazu hipotecznego... gminy katastralnej...“

W oddziale pierwszym tej karty należy uwidocznnić rodzaj, położenie i rozmiar danego lokalu z powołaniem się na plan, w oddziale zaś drugim — stosunkowy udział właściciela lokalu we współwłasności nieruchomości, z której wydzielona została własność lokalu z przytoczeniem liczby wykazu hipotecznego tej nieruchomości.

Do innych wpisów w tym wykazie stosuje się obowiązujące przepisy.

§ 9. Ustanowienie odrębnej własności lokali należy uwidocznnić w oddziale drugim karty posiadania dotychczasowego wykazu hipotecznego nieruchomości, przyczem we wpisie należy powołać akt notarialny, na podstawie którego wydzielenie nastąpiło, oraz liczby wszystkich wykazów hipotecznych wydzielonych lokali.

§ 10. W karcie własności dotychczasowego wykazu należy jako właścicieli wpisać właścicieli wydzielonych lokali, jednak bez wymieniania ich imion i nazwisk, a jedynie z powołaniem liczby wy-

kazów hipotecznych wydzielonych lokali. We wpisie należy zaznaczyć stosunek, w jakim właściciele poszczególnych lokali uczestniczą we współwłasności nieruchomości.

§ 11. W karcie ciężarów dotychczasowego wykazu należy wykreślić wszystkie wierzytelności hipoteczne, podzielone między poszczególne lokale (art. 15 ustęp 2 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. o własności lokali Dz. U. R. P. Nr. 94, poz. 848).

Wpisy służebności gruntowych oraz innych praw, dotyczących wyłącznie niewydzielonych części nieruchomości, pozostają w karcie ciężarów dotychczasowego wykazu.

Z wpisami w tej karcie, niewymienionymi w ustępach poprzedzających, należy postąpić stosownie do zawartych umów i obowiązujących ze względu na istotę prawa, którego wpis dotyczy, przepisów.

III. Przepisy dla obszaru mocy obowiązującej Kodeksu cywilnego z 1896 r.

§ 12. Dla każdego lokalu, stanowiącego przedmiot odrębnej własności, należy założyć nowy wykaz księgi gruntowej (księga wieczysta lokalu).

§ 13. W napisie tego wykazu należy zaznaczyć, że wykaz dotyczy lokalu, wydzielonego z nieruchomości, oraz powołać liczbę tomu i wykazu tej nieruchomości. W spisie posiadłości należy uwidocznić rodzaj, położenie i rozmiar danego lokalu z powołaniem się na plan, w spisie zaś praw, związanych z własnością, — stosunkowy udział właściciela lokalu we współwłasności nieruchomości, z której wydzielona została własność lokalu z przytoczeniem liczby tomu i wykazu tej nieruchomości.

Do innych wpisów w tym wykazie stosuje się obowiązujące przepisy.

§ 14. Ustanowienie odrębnej własności lokali należy uwidocznić w spisie posiadłości dotychczasowego wykazu księgi gruntowej nieruchomości, przyczem we wpisie należy powołać akt notarialny, na podstawie którego wydzielenie nastąpiło, oraz liczby wszystkich tomów i wykazów księgi gruntowej wydzielonych lokali.

§ 15. W dziale pierwszym dotychczasowego wykazu należy jako właścicieli wpisać właścicieli wydzielonych lokali, jednak bez wymieniania ich imion i nazwsk, a jedynie z powołaniem liczby tomów i wykazów księgi gruntowej wydzielonych lokali. We wpisie

należy zaznaczyć stosunek, w jakim właściciele poszczególnych lokali uczestniczą we współwłasności nieruchomości.

§ 16. W dziale drugim dotychczasowego wykazu pozostają wpisy służebności gruntowych oraz innych praw, dotyczących wyłącznie niewydzielonych części nieruchomości.

Z pozostałymi wpisami w tym dziale należy postąpić stosownie do zawartych umów i obowiązujących ze względu na istotę prawa, którego wpis dotyczy, przepisów.

§ 17. W dziale trzecim dotychczasowego wykazu należy wykreślić wszystkie wierzytelności hipoteczne (hipoteki, długi gruntowe i rentowe), podzielone między poszczególne lokale (art. 15 ustęp 2 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. o własności lokali Dz. U. R. P. Nr. 94, poz. 848).

IV. Przepisy wspólne.

§ 18. Z chwilą ujawnienia w księdze hipotecznej (gruntowej) ustanowienia odrębnej własności lokali wszelkie obciążenia wpisuje się wyłącznie do ksiąg (wykazów) poszczególnych lokali.

Wyjątek stanowią służebności gruntowe i prawa, dotyczące wyłącznie niewydzielonych części nieruchomości, które nadal wpisuje się w dotychczasowych księgach (wykazach).

§ 19. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

ROZPORZĄDZENIE PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ

z dnia 24 września 1934 r.

Prawo o postępowaniu wywłaszczeniowym.

(Dz. U. R. P. Nr. 86, poz. 776).

Na podstawie art. 44 ust. 6 Konstytucji i ustawy z dnia 15 marca 1934 r. o upoważnieniu Prezydenta Rzeczypospolitej do wydawania rozporządzeń z mocą ustawy (Dz. U. R. P. Nr. 28, poz. 221) postanawiam co następuje:

R o z d z i a ł I.

Przepisy ogólne.

Art. 1. Wywłaszczenie jest dopuszczalne wyłącznie ze względów wyższej użyteczności, za odszkodowaniem, w przypadkach, w których przepis prawa przewiduje możliwość wywłaszczenia.

Art. 2. Wywłaszczenie, unormowane prawem niniejszem, może polegać na:

- 1) odjęciu prawa własności lub innych praw rzeczowych na nieruchomości, albo na ograniczeniu czasowym lub stałym praw rzeczowych na nieruchomości;
- 2) odjęciu prawa własności materiałów, niezbędnych do budowy urządzeń na cele obrony Państwa, dróg lądowych i wodnych oraz kolei;
- 3) czasowym zajęciu unieruchomości.

Art. 3. § 1. Do orzekania o wywłaszczeniu i odszkodowaniu za wywłaszczenie w myśl prawa niniejszego powołany jest wojewoda, właściwy według położenia przedmiotu wywłaszczenia.

§ 2. Jeżeli przedmiotem wywłaszczenia są nieruchomości, położone na obszarze dwóch lub więcej województw, orzekanie należy do tego wojewody, którego w tym celu wyznaczy Minister Spraw Wewnętrznych.

Art. 4. Jeżeli prawo niniejsze nie stanowi inaczej, przy postępowaniu wywłaszczeniowym stosuje się przepisy rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. o postępowaniu administracyjnym (Dz. U. R. P. Nr. 36, poz. 341).

Art. 5. Sąd, powołany w myśl prawa niniejszego do orzekania co do odszkodowania za wywłaszczenie, wydaje orzeczenie w trybie postępowania niespornego.

R o z d z i a ł II.

Czynności wstępne.

Art. 6. § 1. Jeżeli ubiegający się o wywłaszczenie zamierza wbrew woli właściciela dokonać na jego gruncie prac pomiarowych, powinien na to uzyskać zezwolenie powiatowej władzy administracji ogólnej.

§ 2. W zezwoleniu wymieniony będzie imiennie kierownik tych prac oraz ilościowo: technicy dokonywający pomiarów, tudzież personel pomocniczy i robotniczy, upoważniony do wstępu na grunt celem dokonania pomiaru.

Art. 7. § 1. Ubiegający się o wywłaszczenie może w razie nieodzownej konieczności usuwać trwale przeszkody, utrudniające mu dokonanie niezbędnych prac pomiarowych, tylko na podstawie zezwolenia powiatowej władzy administracji ogólnej, wymieniającego przeszkodę, którą należy usunąć, oraz sposób jej usunięcia.

§ 2. Ubiegający się o wywłaszczenie oraz osoby, upoważnione do dokonania pomiaru, mają prawo wstępu do wnętrza budynków posiadacza nieruchomości w poszczególnym przypadku tylko za zezwoleniem tej władzy, wymieniającem miejsca, do których dostęp jest dozwolony.

Art. 8. § 1. Jeżeli zezwolenie, wymienione w art. 6 lub 7, dotyczy nieruchomości, pozostających w administracji wojska, lub budynków zajmowanych przez wojsko, powiatowa władza administracji ogólnej wyda zezwolenie po uzyskaniu zgody właściwej władzy wojskowej.

§ 2. Powiatowa władza administracji ogólnej powinna doręczyć posiadaczowi nieruchomości odpis zezwolenia, wymienionego w art. 6 lub 7, co najmniej na 3 dni przed rozpoczęciem pomiarów. W przypadku, gdy zezwolenie dotyczy większej liczby osób, może być ono podane do wiadomości interesowanych zapomożą obwieszczeń publicznych we właściwych gminach.

§ 3. Od decyzji udzielającej zezwolenia służy odwołanie na zasadach ogólnych; odwołanie nie wstrzymuje wykonania.

Art. 9. § 1. Ubiegający się o wywłaszczenie obowiązany jest wynagrodzić szkody, jakie wyrządził wskutek prowadzenia prac pomiarowych.

§ 2. Na zabezpieczenie wypłaty odszkodowania powinna być na żądanie interesowanego przed rozpoczęciem prac pomiarowych złożona powiatowej władzy administracji ogólnej kaucja w wysokości, określonej przez tę władzę. Od obowiązku składania kaucji wolny jest Skarb Państwa, monopole i przedsiębiorstwa państwowe oraz związki samorządu terytorialnego.

§ 3. W razie wyrządzenia szkody powiatowa władza administracji ogólnej określi wysokość odszkodowania po wysłuchaniu opinii biegłego. Odszkodowanie będzie wypłacone w ciągu miesiąca lub — w razie zachodzących przeszkód prawnych — złożone do depozytu sądowego; w razie niezachowania tego terminu powiatowa władza administracji ogólnej na wniosek strony zabroni dalszego prowadzenia prac pomiarowych.

§ 4. Orzeczenie powiatowej władzy administracji ogólnej jest ostateczne w administracyjnym toku instancyj. Jeżeli strona nie zgadza się na odszkodowanie, ustalone orzeczeniem tej władzy, może w ciągu miesiąca od daty doręczenia orzeczenia żądać ustalenia odszkodowania przez właściwy sąd.

R o z d z i a ł III.

Postępowanie przygotowawcze.

Art. 10. § 1. Celem wszczęcia postępowania wywłaszczeniowego ubiegający się o wywłaszczenie powinien złożyć wojewodzie uzasadniony wniosek wraz z odpowiednimi załącznikami.

§ 2. We wniosku należy:

1) wymienić i opisać rodzaj i cel zamierzonych robót, wymagających wywłaszczenia;

2) uzasadnić potrzebę wywłaszczenia ze wskazaniem przepisu prawnego, przewidującego dopuszczalność wywłaszczenia na dany cel;

3) wskazać w przybliżeniu ogólną powierzchnię terenu, przeznaczonego do wywłaszczenia, z powołaniem się na plan sytuacyjny, oraz opisać ogólnie to, co się na nieruchomości znajduje;

4) wskazać, na czym ma polegać wywłaszczenie;

5) wymienić cenę żadaną przez właściciela i ofiarowaną mu w wyniku pertraktacyj, prowadzonych w celu dobrowolnego nabycia nieruchomości;

6) oznaczyć termin rozpoczęcia zamierzonych robót.

§ 3. Jeżeli wywłaszczenie nie jest zamierzone na rzecz Skarbu Państwa, monopolów lub przedsiębiorstw państwowych, ani na rzecz związków samorządu terytorialnego, ubiegający się o wywłaszczenie powinien nadto poprzeć dowodem posiadanie odpowiednich środków lub niezbędnych kredytów na odszkodownie za wywłaszczenie oraz na wykonanie zamierzonych robót.

§ 4. Jeżeli wywłaszczenie jest zamierzone na cele obrony Państwa, ubiegający się o wywłaszczenie może wymienić i opisać rodzaj i cel zamierzonych robót w sposób ogólny oraz pominąć dane, wymienione w pkt. 6) § 2; te ostatnie dane można również pominąć, gdy wywłaszczenie jest zamierzone na cele kolei żelaznych użytku publicznego. W przypadku, gdy wywłaszczenie dotyczy większej liczby osób, można pominąć dane wymienione w pkt. 5) § 2.

Art. 11. § 1. Do wniosku należy dołączyć:

1) ogólny plan sytuacyjny z oznaczeniem granic terenu, który ma ulec wywłaszczeniu;

2) wyciągi z ksiąg hipotecznych wywłaszczanych nieruchomości, jeżeli nieruchomości te posiadają hipotekę;

3) wykaz właścicieli wywłaszczanych gruntów, możliwie z podaniem ich adresów.

§ 2. Plany sytuacyjne i inne załączniki, wymienione w paragrafie poprzedzającym, powinny być sporządzone oddzielnie dla każdej gminy i złożone w takiej ilości, aby mogły być ogłoszone we wszystkich gminach, w których obrębie znajdują się nieruchomości, mające ulec wywłaszczeniu.

Art. 12 § 1. Wojewoda oddali wniosek o wszczęcie postępowania wywłaszczeniowego, jeżeli nie ma podstaw prawnych do wywłaszczenia; w przeciwnym razie wszczyną postępowanie wywłaszczeniowe.

§ 2. Równocześnie z wszczęciem postępowania wywłaszczeniowego wojewoda prześle władzy hipotecznej pisemny wniosek o wpisanie ostrzeżenia (adnotacji) o postępowaniu wywłaszczeniowym we właściwej księdze hipotecznej.

§ 3. Zmiany w stanie hipotecznym, zaszłe po wniesieniu ostrzeżenia (adnotacji) nie mają wpływu na dalsze postępowanie wywłaszczeniowe.

Art. 13. Wojewoda przesyła powiatowej władzy administracji ogólnej wniosek wywłaszczeniowy wraz z załącznikami w celu obwieszczenia o wywłaszczeniu w gminach, w których obrębie znajdują się wywłaszczane nieruchomości.

Art. 14. § 1. Obwieszczenie polega na podaniu do publicznej wiadomości w sposób, przyjęty w danej miejscowości, następujących danych o wywłaszczeniu:

- 1) na czym rzecz i na jaki cel ma być dokonane wywłaszczenie;
- 2) na czym ma ono polegać według zamierzeń wnioskodawcy;
- 3) przybliżoną ogólną powierzchnię gruntów i wskazanie miejsca, gdzie grunty te się znajdują;
- 4) wyszczególnienie właścicieli gruntów.

§ 2. W obwieszczeniu należy ponadto podać do wiadomości, że plan sytuacyjny i inne załączniki zostały wyłożone w lokalu zarządu gminy do przejrzenia w okresie dni czternastu, oraz ogłosić, że w tym terminie wolno każdej osobie interesowanej zgłaszać wnioski lub sprzeciwy, które należy wносить na ręce przełożonego gminy.

§ 3. Treść obwieszczenia należy nadto wywiesić w lokalach urzędowych właściwej powiatowej władzy administracji ogólnej oraz w lokalach właściwych zarządów gmin.

Art. 15. Niezwłocznie po upływie terminu, wymienionego w artykule poprzedzającym, zarząd gminy przedstawi akta sprawy powiatowej władzy administracji ogólnej i dołączy do nich zgłoszone wnioski, sprzeciwy, jak również treść obwieszczenia, jakie zarządził, ze wskazaniem daty oraz sposobu, w jakim zostało dokonane.

Art. 16. Powiatowa władza administracji ogólnej przedstawia akta ze swą opinią wojewodzie.

Art. 17. § 1. Wojewoda po zapoznaniu się z aktami sprawy zawiadomii wywłaszczającego o zgłoszonych wnioskach lub sprzeciwach, wyznaczając mu termin do zapoznania się z nimi i złożenia wyjaśnień.

§ 2. Równocześnie wojewoda wezwie wywłaszczającego do przedstawienia w oznaczonym terminie szczegółowych danych, określających: 1) granice i rodzaj każdej przeznaczony do wywłaszczenia nieruchomości lub jej części, oraz wszystkiego co się na niej znajduje; 2) powierzchnie, obliczone w metrach kwadratowych,

z powołaniem się na plan; 3) imiona, nazwiska i adresy właścicieli oraz tych osób trzecich, którym służą prawa rzeczowe na danej nieruchomości, z wymienieniem tych praw zgodnie z księgą hipoteczną, a w braku jej na zasadzie innych odpowiednich dokumentów; 4) wysokość odszkodowania, zaofiarowanego każdemu z właścicieli.

§ 3. Wywłaszczający powinien nadto dołączyć lub powołać się na dokumenty, na których oparto dane, wymienione w pkt. 1) — 3) paragrafu poprzedzającego, oraz dołączyć szczegółowe plany pomiarowe wywłaszczanych nieruchomości. W przypadku, gdy wywłaszczenie dotyczy większej liczby osób, wywłaszczający może pominiąć przedstawienie danych, wymienionych w pkt. 4) paragrafu poprzedzającego.

Art. 18. § 1. Pomiaru terenu dokonywają oraz plan pomiarowy sporządzają mierniczowie przysięgli.

§ 2. Jeżeli wywłaszczenie jest zamierzone na rzecz Skarbu Państwa, monopoli lub przedsiębiorstw państwowych, prace wymienione w paragrafie poprzedzającym, mogą wykonywać także mierniczowie bądź inżynierowie urzędów, monopoli lub przedsiębiorstw państwowych.

§ 3. Przepis niniejszy stosuje się również do prac pomiarowych, dokonywanych w toku czynności wstępnych.

Art. 19. § 1. Jeżeli wywłaszczany zgadza się na odstąpienie nieruchomości, spór zaś dotyczy tylko wysokości odszkodowania, strony mogą zawrzeć odpowiednią umowę z zastrzeżeniem ustalenia odszkodowania w myśl przepisów prawa niniejszego. Umowa może być zawarta także przed powiatową władzą administracji ogólnej lub wojewodą.

§ 2. Obowiązujące ograniczenia co do rozdrabniania gruntów i obrotu ziemią nie będą stosowane.

§ 3. Posiadacze ordynacyj i fideikomisów władni są sami zawierać umowy.

R o z d z i a ł IV.

Wywłaszczenie.

Art. 20. Jeżeli strony zawarły umowę, przewidzianą w artykule poprzedzającym, wojewoda może wydać orzeczenie o wywłaszczeniu bez wszczynania postępowania przygotowawczego i bez rozprawy.

Art. 21. § 1. Wojewoda, wyznaczając rozprawę co do wywłaszczenia, zawiadomi o miejscu i terminie rozprawy co najmniej na

14 dni przedtem: wywłaszczającego, właściciela, osoby, które zgłosiły wnioski lub sprzeciwy, oraz osoby trzecie, których te wnioski, sprzeciwy lub odpowiedzi na nie bezpośrednio dotyczą.

§ 2. W przypadku, gdy zawiadomienia, przewidziane w paragrafie poprzedzającym, dotyczą większej liczby osób, osoby te mogą być zawiadomione zapamocą obwieszczeń publicznych we właściwych gminach.

§ 3. W razie potrzeby rozprawa odbywa się na miejscu i z udziałem biegłych.

Art. 22. § 1. Po przeprowadzeniu rozprawy wojewoda wydaje orzeczenie o wywłaszczeniu albo odmawia jego wydania, o ile zachodzą ku temu powody prawne lub faktyczne.

§ 2. Orzeczenie powinno w szczególności zawierać:

- 1) ustalenie przedmiotu i rozmiaru wywłaszczenia;
- 2) cel wywłaszczenia z określeniem rodzaju projektowanych robót;
- 3) uzasadnienie przyjęcia lub odrzucenia wniosków i sprzeciwów.

§ 3. W przypadku wywłaszczenia nieruchomości na rzecz Skarbu Państwa na budowę lub przebudowę linii kolejowych, budynków i innych urządzeń, niezbędnych do eksploatacji kolei, wojewoda na wniosek wywłaszczającego może mu zezwolić na niezwłoczne objęcie wywłaszczonej nieruchomości. Wojewoda ustali równocześnie lub najpóźniej w ciągu 3 miesięcy, od chwili objęcia nieruchomości wysokość odszkodowania za wywłaszczoną nieruchomość, które będzie wypłacone w ciągu dwóch miesięcy lub — w razie zachodzących przeszkód prawnych — złożone do depozytu sądowego; w razie niezachowania tego terminu wojewoda na wniosek strony uchyli zezwolenie na niezwłoczne objęcie nieruchomości.

Art. 23. W orzeczeniu wywłaszczający może być zobowiązany do wybudowania i utrzymywania własnym kosztem we wskazanych przez władzę miejscach mostów, dróg, grobli, przejazdów, rowów odpływowych i innych urządzeń, niezbędnych celem zapobieżenia stratom i niewygodom, mogącym powstać dla gruntów sąsiednich wskutek wykonania robót, oraz celem zapewnienia im bezpieczeństwa, zagrożonego przez dokonane roboty.

Art. 24. § 1. Wbrew woli właściciela nie może mu być pozostawiona tylko taka część jego nieruchomości, która wskutek rozdrobnienia, wywołanego wywłaszczeniem, nie może być racjonalnie użytkowana na cele dotychczasowe; w tym przypadku wywłaszczenie powinno na żądanie właściciela objąć całą nieruchomość.

§ 2. Jeżeli tylko pewna część gruntu, pozostawionego właścicielowi, traci dla niego znaczenie ze względu na dotychczasowe przeznaczenie, wówczas przymus nabycia przez wywłaszczającego za odszkodowaniem dotyczy tylko tej części.

§ 3. W razie potrzeby objęcia wywłaszczeniem części budynku wywłaszczenie na żądanie właściciela powinno objąć cały budynek.

Art. 25. § 1. Orzeczenie doręcza się wywłaszczającemu i wywłaszczonemu na piśmie. W przypadku, gdy orzeczenie dotyczy większej liczby osób, treść jego może być podana do wiadomości interesowanych zapomocą obwieszczeń publicznych we właściwych gminach.

§ 2.. W ciągu dni czterdziestu od daty doręczenia orzeczenia lub od daty dokonania obwieszczeń służy stronie odwołanie do Ministra Spraw Wewnętrznych.

§ 3. Wojewoda udziela stronie przeciwnej terminu czterdziestodniowego do zapoznania się z treścią odwołania i do wniesienia w tym czasie pisemnej odpowiedzi, poczem przedstawia akta Ministrowi Spraw Wewnętrznych.

§ 4. Orzeczenie Ministra Spraw Wewnętrznych zapada w porozumieniu z właściwym ministrem.

R o z d z i a ł V.

Zasady odszkodowania.

Art. 26. Obowiązek odszkodowania ciąży na tym, na czyją rzecz orzeczono wywłaszczenie.

Art. 27. § 1. Odszkodowanie obejmuje stratę, powstałą wskutek wywłaszczenia.

§ 2. Wzrostu wartości nieruchomości, powstałej wskutek przeprowadzenia robót, budowli lub urządzeń, dla których wywłaszczenie następuje, nie uwzględnia się przy ustaleniu odszkodowania.

§ 3. W przypadku wywłaszczenia tylko części nieruchomości odszkodowanie powinno obejmować nie tylko wartość części wywłaszczonej, lecz także ubytek wartości części nieobjętej wywłaszczeniem.

Art. 28. § 1. Odszkodowanie nie należy się za nowowzniesione budowle, zaprowadzone plantacje i wogóle za wszelkie nowe urządzenia i ulepszenia, co do których ze sposobu ich wykonania, czasu

powstania albo innych okoliczności da się stwierdzić, że zostały dokonane w celu osiągnięcia wyższego odszkodowania.

§ 2. W przypadku, przewidzianym w paragrafie poprzedzającym, wywłaszczony może znieść na własny koszt i zabrać przedmiot takich urządzeń do czasu faktycznego objęcia nieruchomości przez wywłaszczającego; w przeciwnym razie wywłaszczający władny jest usunąć wymienione przedmioty na koszt i niebezpieczeństwo wywłaszczonego.

Art. 29. § 1. W przypadku ograniczenia praw lub czasowego zajęcia odszkodowanie powinno być ustalone i wypłacone z góry, jeżeli zarówno czas ograniczenia jak szkoda dadzą się zgóry ustalić. Gdyby ustalenie takie było niemożliwe, odszkodowanie będzie określone z upływem każdego półrocza w okresie trwania ograniczenia.

§ 2. Odszkodowanie obejmuje prócz utraconych pożytków również określone oddzielnie zmniejszenie się wartości przedmiotu, wyniku wskutek czasowego zajęcia.

§ 3. Jeżeli ograniczenie praw nie zostało dokonane na rzecz Skarbu Państwa, monopoli, przedsiębiorstw państwowych lub związków samorządu terytorialnego, wywłaszczony może żądać zabezpieczenia pieniężnego w wysokości co najmniej półrocznego odszkodowania.

Art. 30. § 1. W braku zgody stron na inny sposób wynagrodzenia odszkodowanie powinno być wypłacone w pieniądzu.

§ 2. Jeżeli suma odszkodowania, ustalona przez wojewodę, zostanie podwyższona przez sąd, wywłaszczonemu należą się odsetki w wysokości stopy dyskontowej Banku Polskiego od nadwyżki odszkodowania, ustalonej przez sąd, licząc od dnia prawnego objęcia nieruchomości do dnia zapłaty lub złożenia nadwyżki do depozytu sądowego.

§ 3. W razie objęcia nieruchomości na podstawie art. 22 § 3 lub art. 56 pkt. 4) wywłaszczonemu należą się odsetki w tej samej wysokości od sumy odszkodowania, licząc od dnia prawnego objęcia nieruchomości przez wywłaszczającego do dnia zapłaty lub złożenia tej sumy do depozytu sądowego.

R o z d z i a ł VI.

Ustalenie odszkodowania.

Art. 31. § 1. Wniosek o ustalenie odszkodowania wywłaszczający składa wojewodzie najpóźniej przed upływem trzech miesięcy od daty doręczenia ostatecznego orzeczenia o wywłaszczeniu.

§ 2. Jeżeli wywłaszczający nie zgłosi w tym terminie wniosku, wywłaszczony może sam wystąpić z żądaniem ustalenia odszkodowania.

Art. 32. § 1. Na rozprawę co do odszkodowania należy wezwać co najmniej na 14 dni przedtem strony oraz te osoby, których prawa rzeczowe na nieruchomości zostały ujawnione w postępowaniu wywłaszczeniowym. W przypadku, gdy wezwanie dotyczy większej liczby osób, osoby te mogą być wezwane zapomocą obwieszczeń publicznych we właściwych gminach.

§ 2. W wezwaniach i obwieszczeniach, wymienionych w paragrafie poprzedzającym, należy uprzedzić, że w razie niestawienia się wzywanych wysokość odszkodowania będzie ustalona bez ich udziału.

Art. 33. § 1. Na rozprawie strony mogą zawrzeć układ, dotyczący wysokości odszkodowania, jeżeli osoby, mające prawa rzeczowe na wywłaszczonej nieruchomości, na to się zgodzą.

§ 2. Układ zostaje w całej treści wciągnięty do protokołu. Wypisy z tego protokołu mają moc prawną równą aktowi notarialnemu.

§ 3. Przepis art. 19 § 3 stosuje się odpowiednio do układów.

Art. 34. Jeżeli wywłaszczony oświadczy na rozprawie zgodę na wysokość odszkodowania, zaoferowaną przez wywłaszczającego w myśl art. 10 § 2 pkt. 5), będzie to uważane za zawarcie układu w rozumieniu artykułu poprzedzającego.

Art. 35. Jeżeli na rozprawie wywłaszczający i osoby, którym służą prawa rzeczowe na wywłaszczonej nieruchomości, oświadczą, że zgadzają się na pozostawienie tych praw na nieruchomości mimo wywłaszczenia, osoby te zostaną wyłączone z dalszego postępowania, a wartość pozostawionego prawa zostanie odpowiednio uwzględniona przy określeniu odszkodowania.

Art. 36. Na rozprawie należy wysłuchać opinii biegłych co do wysokości odszkodowania.

Art. 37. Orzeczenie co do odszkodowania wydaje wojewoda na podstawie wyników rozprawy.

Art. 38. § 1. Jeżeli wywłaszczona nieruchomość jest obciążona na rzecz osób trzecich, ustaloną sumę odszkodowania należy złożyć do depozytu sądowego celem jej podziału zgodnie z przepisami kodeksu postępowania cywilnego, chyba że wywłaszczony i osoby trzecie zgodzą się na niezwłoczną wypłatę sumy.

§ 2. Jeżeli strona oświadczy, iż na wysokość odszkodowania ustaloną orzeczeniem, nie zgadza się lub odmawia przyjęcia odszkodowania, sumę należy złożyć do depozytu sądowego.

§ 3. Sumę odszkodowania należy złożyć do depozytu sądowego także wtedy, gdy z powodu innych przeszkód prawnych niezwłoczne wydanie jej uprawnionemu jest niemożliwe.

Art. 39. Wyjąwszy przypadki, przewidziane w artykule poprzedzającym, suma odszkodowania, ustalona orzeczeniem, powinna być przez wywłaszczającego wypłacona uprawnionemu.

Art. 40. § 1. Od orzeczenia wojewody co do odszkodowania niema środka prawnego w administracyjnym toku instancyj.

§ 2. Jeżeli strona nie zgadza się na odszkodowanie, ustalone orzeczeniem wojewody, może w ciągu trzech miesięcy od daty doręczenia orzeczenia żądać ustalenia odszkodowania przez właściwy sąd.

R o z d z i a ł VII.

Wykonanie i skutki wywłaszczenia.

Prawo pierwokupu.

Art. 41. § 1. Po wydaniu ostatecznego orzeczenia o wywłaszczeniu wojewoda na wniosek wywłaszczającego wyda orzeczenie o wykonaniu wywłaszczenia; orzeczenie jest natychmiast wykonalne.

§ 2. Wydanie orzeczenia o wykonaniu wywłaszczenia będzie poprzedzone wypłaceniem lub złożeniem do depozytu sumy odszkodowania, ustalonego umową lub orzeczeniem wojewody.

§ 3. Jeżeli wywłaszczona nieruchomości należała do kościoła lub wyznania prawnie uznanego i była przeznaczona wyłącznie do służby bożej lub chowania zmarłych, wydanie orzeczenia o wykonaniu wywłaszczenia będzie poprzedzone pozbawieniem nieruchomości przez właściwą władzę duchowną charakteru rzeczy poświęconej.

Art. 42. § 1. Na podstawie ostatecznego orzeczenia o wykonaniu wywłaszczenia tytuł własności przedmiotu wywłaszczonego zostanie przepisany na rzecz wywłaszczającego w księdze hipotecznej, jeżeli nieruchomości miała uregulowaną hipotekę.

§ 2. Z ujawnieniem tego orzeczenia w księdze hipotecznej podlegają wykreśleniu wszystkie prawa rzeczowe na wywłaszczonej nieruchomości z wyjątkiem tych, na których pozostawienie wyrazili zgodę wywłaszczający i osoby, którym te prawa służą.

§ 3. Wywłaszczający nie wstępuje w umowy, zawarte przez wywłaszczonego co do wywłaszczonej nieruchomości, chyba że na wstąpienie w te umowy wyraził zgodę.

Art. 43. § 1. Jeżeli wywłaszczający nie złoży wniosku o ustalenie odszkodowania w ciągu trzech miesięcy od daty doręczenia usatecznego orzeczenia o wywłaszczeniu lub zrzeka się wywłaszczenia przed ustaleniem odszkodowania, wówczas interesowani władni są dochodzić w drodze sądowej od wywłaszczającego szkody, poniesionej wskutek postępowania wywłaszczeniowego.

§ 2. Jeżeli wywłaszczający zrzeka się swych uprawnień po ustaleniu wysokości odszkodowania, właściciel może dochodzić bądź szkody, poniesionej przez niego wskutek postępowania wywłaszczeniowego, bądź też żądać zapłaty ustalonego odszkodowania wzamian za odstąpienie nieruchomości.

Art. 44. § 1. Wywłaszczonemu służy prawo pierwokupu co do wywłaszczonej nieruchomości.

§ 2. Jeżeli wywłaszczenie dotyczyło większej liczby osób, zawiadomienie interesowanych może być dokonane zapomocą obwieszczeń publicznych we właściwych gminach.

R o z d z i a ł VIII.

Wywłaszczenie materiałów.

Art. 45. Powiatowa władza administracji ogólnej może zezwolić wywłaszczającemu na poszukiwanie i wydobywanie na cudzej nieruchomości materiałów, niezbędnych do budowy i utrzymania urządzeń na cele obrony Państwa, dróg lądowych i wodnych oraz kolei, jako to: kamieni, żwiru, piasku i innych, jeżeli budujący nie może ich wydobyć bliżej w odpowiedniej ilości i jakości.

Art. 46. Za szkody, wyrządzone poszukiwaniami, oraz za wywłaszczone materiały należy się właścicielowi odszkodowanie, bez uwzględnienia jednak wzrostu wartości jego nieruchomości, powstałej wskutek przeprowadzenia drogi lub kolei.

Art. 47. Właściciel może żądać wywłaszczenia za odszkodowaniem całego gruntu, zawierającego potrzebne materiały, bądź jeżeli z danego gruntu sam je wydobywał, a materiały te zostały wydobyte przez wywłaszczającego w takiej ilości, że dalsze użytkowanie gruntu zgodnie z dotychczasowem przeznaczeniem jest niemożliwe, bądź jeżeli wydobywanie materiałów trwa dłużej niż trzy lata.

Art. 48. § 1. W braku umowy powiatowa władza administracji ogólnej, po wysłuchaniu stron, określa:

1) zakres ograniczenia praw właściciela;

2) wysokość odszkodowania na podstawie opinii biegłych.

§ 2. Jeżeli budującym drogę lub kolej nie jest Skarb Państwa, przedsiębiorstwo państwowe lub związek samorządu terytorialnego, orzeczenie nadto na żądanie właściciela określi wysokość zabezpieczenia, jakie powinno być złożone do depozytu sądowego przed wykonaniem orzeczenia.

Art. 49. § 1. Od orzeczenia w części, dotyczącej zakresu ograniczenia praw oraz wysokości zabezpieczenia, służy stronom odwołanie do wojewody.

§ 2. Jeżeli strona nie zgadza się na odszkodowanie, ustalone przez powiatową władzę administracji ogólnej, może w ciągu miesiąca od daty doręczenia orzeczenia żądać ustalenia odszkodowania przez właściwy sąd.

§ 3. Co do sposobu ustalenia i wypłacenia odszkodowania stosuje się odpowiednio zasady prawa niniejszego, dotyczące odszkodowania za wywłaszczenie.

R o z d z i a ł IX.

Czasowe zajęcie nieruchomości.

Art. 50. Czasowe zajęcie nieruchomości może być dokonane tylko wówczas, gdy zamierzony z niej użytek nie może spowodować trwałej zmiany gospodarczego przeznaczenia zajętego przedmiotu, lub gdy z nieruchomości ma być wywłaszczony materiał do budowy urządzeń na cele obrony Państwa, dróg lądowych i wodnych oraz kolei.

Art. 51. § 1. Jeżeli czasowe zajęcie trwa dłużej niż trzy lata, właściciel może przez notariusza wezwać posiadacza zajętego przedmiotu do nabycia nieruchomości z wolnej ręki lub jej wywłaszczenia. Gdyby posiadacz nie nabył nieruchomości z wolnej ręki w okresie sześciomiesięcznym od daty doręczenia wezwania, lub w tym terminie nie uzyskał orzeczenia wojewody o wywłaszczeniu, właściciel może wystąpić do sądu o przywrócenie mu posiadania czasowo zajętego majątku.

§ 2. Nieruchomość, zajęta czasowo, powinna być na żądanie właściciela zwrócona przed terminem, jeżeli zajęcie jej okaże się zbędne, lub jeżeli czyni się z niej inny użytek od tego, na jaki ją zajęto. Do orzekania powołany jest wojewoda.

R o z d z i a ł X.

Zajęcie wywołane siłą wyższą lub nagłą potrzebą.

Art. 52. § 1. W przypadkach siły wyższej lub nagłej potrzeby powiatowa władza administracji ogólnej może nakazać czasowe zajęcie cudzej nieruchomości.

§ 2. Gdyby potrzeba okazała się tak dalece pilna, że nie byłoby możności zawiadomienia powiatowej władzy administracji ogólnej, przełożony gminy lub właściwy komendant policji władny jest wydać odpowiednie zarządzenie pod warunkiem niezwłocznego zawiadomienia właściwej powiatowej władzy administracji ogólnej celem wydania nakazu czasowego zajęcia w myśl paragrafu poprzedzającego.

Art. 53. § 1. Powiatowa władza administracji ogólnej w ciągu dni czternastu od dnia zajęcia określa wysokość odszkodowania, które będzie wypłacone w ciągu miesiąca lub — w razie zachodzących przeszkód prawnych — złożone do depozytu sądowego; w razie niezachowania tego terminu powiatowa władza administracji ogólnej na wniosek strony uchyli czasowe zajęcie.

§ 2. Orzeczenie powiatowej władzy administracji ogólnej jest ostateczne w administracyjnym toku instancyj. Jeżeli strona nie zgadza się na odszkodowanie, ustalone orzeczeniem tej władzy, może w ciągu miesiąca od daty doręczenia orzeczenia żądać ustalenia odszkodowania przez właściwy sąd.

§ 3. Co do sposobu ustalenia i wypłacenia odszkodowania stosuje się odpowiednio zasady prawa niniejszego, dotyczące odszkodowania za wywłaszczenie.

Art. 54. Czasowe zajęcie, o którym mowa w rozdziale niniejszym, ustaje z mocy samego prawa, jeżeli wnioskodawca w okresie sześciu miesięcy od uzyskania nakazu nie wystąpi do wojewody o wywłaszczenie nieruchomości w trybie, przepisany prawem niniejszem.

R o z d z i a ł XI.

Wywłaszczenie na cele obrony Państwa.

Art. 55. §. 1. Dopuszczalne jest wywłaszczenie w przypadku, gdy tego wymaga interes obrony Państwa.

§ 2. Przepis § 1 służy za podstawę do wywłaszczenia w przypadkach, nieobjętych innemi przepisami prawnemi o dopuszczalności wywłaszczenia na cele obrony Państwa.

Art. 56. Do wywłaszczeń na cele obrony Państwa stosuje się przepisy prawa niniejszego ze zmianami następującymi:

1) terminy czternastodniowe, przewidziane w prawie niniejszem, skraca się do dni 7;

2) wnioski wywłaszczeniowe, zgłoszone przez władze wojskowe, są wiążące dla wojewody, o ile dotyczą potrzeby, przedmiotu i rozmiaru wywłaszczenia; nie wyłącza to jednak zastosowania przepisu art. 23 i 24;

3) ustalenie odszkodowania może odbywać się równocześnie z rozprawą co do wywłaszczenia;

4) w przypadkach nagłych wojewoda zezwala władzy wojskowej na niezwłoczne objęcie nieruchomości; wojewoda ustali równocześnie lub najpóźniej w ciągu trzech miesięcy od chwili objęcia nieruchomości wysokość odszkodowania za wywłaszczoną nieruchomość, które będzie wypłacone w ciągu dwóch miesięcy lub — w razie zachodzących przeszkód prawnych — złożone do depozytu sądowego; w razie niezachowania tego terminu wojewoda na wniosek strony uchyli zezwolenie na niezwłoczne objęcie nieruchomości;

5) zarządzenia tymczasowe, przewidziane w art. 52 § 2, może wydawać władza wojskowa, oznaczona przez Ministra Spraw Wojskowych.

R o z d z i a ł XII.

Przepisy karne.

Art. 57. § 1. Kto przeszkadza w wykonywaniu prac pomiarowych przez osoby do tego upoważnione, lub nie dopuszcza ich do miejsc, wymienionych w zezwoleniu, albo przeszkadza w dokonaniu czynności, objętych zezwoleniem,

podlega, jeżeli za czyn w myśl ustaw karnych nie grozi kara surowsza, karze aresztu do jednego miesiąca lub grzywny do 1.000 złotych.

§ 2. Kto usuwa lub niszczy dokonywane prace pomiarowe, podlega, jeżeli za czyn nie grozi kara surowsza, karze aresztu do trzech miesięcy lub grzywny do 3.000 złotych

§ 3. Orzekanie należy do władz administracyjnych.

Art. 58. § 1. Kto wbrew orzeczeniu powiatowej władzy administracji ogólnej przeszkadza w poszukiwaniu i wydobywaniu materiałów, niezbędnych do budowy urządzeń na cele obrony Państwa, dróg lądowych i wodnych oraz kolei,

podlega, jeżeli za czyn w myśl ustaw karnych nie grozi kara

surowsza, karze aresztu do jednego miesiąca lub grzywny do 1.000 złotych.

§ 2. Kto wbrew zarządzeniu powiatowej władzy administracji ogólnej, przełożonego gminy, komendanta policji lub władzy woj. skowej przeszkadza w zajęciu nieruchomości w przypadkach siły wyższej lub nagłej potrzeby,

podlega, jeżeli za czyn nie grozi kara surowsza, karze aresztu do trzech miesięcy lub grzywny do 3.000 złotych.

§ 3. Orzekanie należy do władz administracyjnych.

R o z d z i a ł XIII.

Przepisy końcowe i przejściowe.

Art. 59. § 1. Wywłaszczenia, co do których postępowanie zostało wszczęte przed wejściem w życie prawa niniejszego, będą ukończone na zasadzie przepisów dotychczasowych.

§ 2. Jeżeli jednak niema decyzji ostatecznej w toku postępowania administracyjnego co do ustalenia odszkodowania, będzie ono ustalone w myśl przepisów prawa niniejszego.

§ 3. Jeżeli postępowanie co do ustalenia odszkodowania nie zostało wszczęte do chwili wejścia w życie prawa niniejszego, a strona nie zgłosi odpowiedniego wniosku w ciągu sześciu miesięcy od dnia wejścia w życie prawa niniejszego, wywłaszczenie traci swą moc.

§ 4. Jeżeli do chwili wejścia w życie prawa niniejszego odszkodowanie za wywłaszczony grunt nie zostało ostatecznie ustalone, odszkodowanie należy ustalić ze szczególnem uwzględnieniem wynikłej stąd straty.

Art. 60. Wykonanie prawa niniejszego porucza się Ministrowi Spraw Wewnętrznych oraz innym ministrom — stosownie do zakresu ich działania.

Art. 61. § 1. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie po upływie miesiąca od dnia ogłoszenia.

§ 2. Z dniem wejścia w życie rozporządzenia niniejszego tracą moc wszelkie przepisy w sprawach, unormowanych tem rozporządzeniem.

§ 3. Rozporządzenie niniejsze nie narusza jednak przepisów, odrębnie normujących postępowanie wywłaszczeniowe na cele reformy rolnej, jak również odpowiednich przepisów ustawy wodnej

(Dz. U. R. P. z 1928 r. Nr. 62, poz. 574) i ustawy z dnia 28 stycznia 1932 r. w sprawie pomiarów Państwa (Dz. U. R. P. Nr. 19, poz. 125).

§ 4. Rozporządzenie niniejsze nie narusza również przepisów dotychczasowych w zakresie, w jakim określają cele, dla których dopuszczalne jest wywłaszczenie i zajęcie nieruchomości.

§ 5. Pozostają w mocy przepisy o wywłaszczeniu, zawarte w prawie górniczem (Dz. U. R. P. z 1930 r. Nr. 85, poz. 654).

ROZPORZĄDZENIE PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ

z dnia 24 września 1934 r.

o wywłaszczeniu na cele kolejowe.

(Dz. U. R. P. Nr. 86, poz. 777).

Na podstawie art. 44 ust. 6 Konstytucji i ustawy z dnia 15 marca 1934 r. o upoważnieniu Prezydenta Rzeczypospolitej do wydawania rozporządzeń z mocą ustawy (Dz. U. R. P. Nr. 28, poz. 221) postanawiam co następuje:

Art. 1. Wywłaszczać można na cele budowy, rozwoju i utrzymania linii kolejowych oraz budowli i urządzeń, potrzebnych do eksploatacji kolei.

Art. 2. (1) Prawo wywłaszczenia na cele kolejowe służy: Państwu, przedsiębiorstwu „Polskie Koleje Państwowe“ i każdemu przedsiębiorcy, który uzyskał koncesję na budowę i eksploatację kolei użytku publicznego znaczenia ogólnego lub miejscowego, bądź też kolei miejskich użytku publicznego.

(2) Prawo wywłaszczenia na cele kolejowe służy również przedsiębiorcy, który uzyskał pozwolenie na budowę kolei użytku prywatnego o silniku mechanicznym, jeżeli Minister Komunikacji w porozumieniu z Ministrami Spraw Wewnętrznych oraz Przemysłu i Handlu uzna, że budowa projektowanej kolei jest wskazana ze względu na wyższą użyteczność.

Art. 3. Wykonanie rozporządzenia niniejszego porucza się Ministrowi Komunikacji w porozumieniu z interesowanymi ministrami.

Art. 4. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie po upływie miesiąca od dnia ogłoszenia. Równocześnie tracą moc obowiązującą przepisy w sprawach, unormowanych rozporządzeniem niniejszym.

USTAWA

z dnia 7 lipca 1896 r. (Dz. u. p. Nr. 140)

o przyznaniu dróg koniecznych.

§ 1. Dla nieruchomości, nie mającej dla celów należytego prowadzenia lub używania gospodarstwa potrzebnego połączenia drogowego z publiczną siecią dróg dlatego, ponieważ brak jej zupełnie połączenia drogowego lub ponieważ ono okazuje się niedostateczne, może właściciel w przypadkach, gdy dla zaspokojenia potrzeby drogi niema warunków wywłaszczenia lub bezpłatnego zezwolenia wedle § 365 powszechnej księgi ustaw cywilnych albo wedle innych wydanych w tym względzie ustaw, domagać się sądowego przyznania drogi koniecznej przez cudze nieruchomości na podstawie przepisów niniejszej ustawy.

Przy stosowaniu niniejszej ustawy rozumie się przez wyraz „połączenie drogowe“ drogę założoną (gościniec), jako też wykonywane uprawnienie drogowe bez zaistnienia drogi założonej.

§ 2. Nie można żądać przyznania drogi koniecznej, jeżeli korzyść z niej nie przeważa niekorzyści, jakie przez nią powstają dla wszystkich nieruchomości, które ma się obciążyć, tudzież jeżeli brak połączenia drogowego należy przypisać rażącemu niedbalstwu właściciela gruntu, powstałemu po wejściu w życie niniejszej ustawy.

Nie przyznaje się drogi koniecznej dla uzyskania połączenia drogowego krótszego, aniżeli istniejące.

§ 3. Droga konieczna polega na służebności ścieżki, przegonu bydła lub drogi jezdnej, albo też na rozszerzeniu takich samych praw drogowych, które już istnieją; w szczególności można na drogę konieczną pozwolić również współużywania istniejącej drogi prywatnej lub założenia nowej drogi przez cudze grunta.

§ 4. Dla rodzaju, rozmiaru i kierunku drogi koniecznej oraz dla bliższych warunków jej używania są miarodajne potrzeby nieruchomości, wymagających tej drogi. Zarazem jednak należy mieć

względ na to, by z jednej strony cudze nieruchomości były możliwie najmniej obciążone a ich właściciel możliwie najmniej obciążony, z drugiej strony zaś właściciela, potrzebującego drogi koniecznej narazić na możliwie nieznaczne wydatki; w szczególności należy o ile możliwe ograniczyć przypadki zezwalania na założenie drogi.

Drogę konieczną należy przyznać tylko o tyle, o ile przez nią trwale zagospodarowanie lub używanie nieruchomości, która ma być obciążona, nie zostają uniemożliwione albo znacznie utrudnione.

Nie wolno przyznać drogi koniecznej przez budynki, zamknięte dziedzińce i oparkane ogrody, znajdujące się przy domach mieszkalnych dla przeszkodzenia dostępowi obcych osób, tudzież przez takie grunty, które ze względów publicznych nie pozwalają na używanie ich jako drogi koniecznej.

§ 5. Właściciel gruntu, potrzebujący drogi koniecznej, winien za wszelką szkodę, jakiej doznają przez przyznanie drogi koniecznej obciążone nią nieruchomości, zapłacić stosowne odszkodowanie w gotówce.

Oдноśne roszczenie o odszkodowanie przysługuje właścicielowi nieruchomości obciążonej bezpośrednio przeciwko właścicielowi drogi potrzebującemu. Inni z tej nieruchomości uprawnieni (uprawnieni do używania, dzierżawcy i t. d.) mają się zwrócić ze swemi roszczeniami o odszkodowanie, o ile nie chodzi o prawa rzeczowe, dla których zaspokojenia ma służyć kapitał odszkodowawczy (§ 22), do ich właściciela; przy oznaczeniu odszkodowania należy uwzględnić także tę szkodę, jaką ci uprawnieni ponoszą przez przyznanie drogi koniecznej.

§ 6. Jeżeli przyznaje się współużywanie cudzej drogi prywatnej, należy wliczyć do sumy odszkodowania spowodowane przez to większe wydatki na utrzymanie drogi.

§ 7. Jeżeli chodzi o założenie drogi, właściciel nieruchomości, która ma być obciążona, jest uprawniony żądać, by właściciel, potrzebujący drogi przejął na swą własność grunt, wymagany pod drogę konieczną. W takim przypadku, przy ustaleniu ceny wykupna, należy uwzględnić nietylko wartość gruntu, który ma być odstąpiony, ale też zmniejszenie się wartości, którego dozna część pozostająca odnośnemu właścicielowi z jego posiadłości gruntowej, w szczególności także utrudnienia w zagospodarowaniu reszty posiadłości gruntowej, wskutek odstąpienia wynikłe.

§ 8. Roszczenie o przyznanie drogi koniecznej nie przedawnia się.

§ 9. Rozprawa nad żądaniem przyznania drogi koniecznej odbywa się na wniosek właściciela nieruchomości, będącej w potrzebie.

Do rozprawy jest powołany sąd grodzki, w którego okręgu nieruchomość będąca w potrzebie jest położona.

O ile w niniejszej ustawie niczego innego nie postanowiono mają tu zastosowanie zasady postępowania w sprawach niespornych.

Co do pytania, czy i o ile używanie pewnego gruntu jako drogi koniecznej, nie stoją na przeszkodzie względy publiczne (§ 4, ust. 3), winien sąd w poszczególnych przypadkach uzyskać oświadczenie właściwej władzy administracyjnej, które wiąże go przy wydaniu rozstrzygnięcia.

§ 10. W podaniu należy określić żądaną drogę konieczną, podając jej rodzaj i kierunek, i przytaczając numery katastralne i gatunki kultur odnośnych nieruchomości, oraz nazwisko, stan i miejsce zamieszkania ich właścicieli, jako też uzasadnić powody żądania. Jeżeli nieruchomości są przedmiotem księgi gruntowej, należy przytoczyć także wykazy hipoteczne.

Podanie należy wnieść w tylu egzemplarzach, by każdemu z właścicieli nieruchomości, które mają być obciążone, można doręczyć jeden egzemplarz, a jeden egzemplarz zachować w sądzie; pozatem należy dostarczyć jeden nieostemplowany egzemplarz celem doręczenia go politycznej władzy powiatowej.

Dla kilku sąsiadujących ze sobą nieruchomości, dla których istnieje taka sama potrzeba drogi koniecznej, można prosić o przyznanie drogi koniecznej w jednym podaniu.

§ 11. Na skutek podania winien sąd przedewszystkiem przekonać się z ksiąg publicznych o prawdziwości twierdzeń zawartych w podaniu co do stosunków własności odnośnych nieruchomości, a gdy niema przeszkód do wszczęcia postępowania, wyznaczyć posiedzenie sądowe, zzywając na nie wszystkie interesowane strony. Wezwanie właścicieli nieruchomości, które mają być obciążone, następuje przy przestrzeganiu przepisów, miarodajnych dla doręczenia do rąk własnych.

O wyznaczeniu posiedzenia do rozprawy należy zawiadomić również polityczną władzę powiatową, ze względu na mogące zajść względy publiczne (§ 4 ust. 3). Władza ta, jeżeli sama nie jest powołana do strzeżenia interesów publicznych, ma przesłać bezzwłocznie odpowiednie zawiadomienie właściwej władzy administracyjnej.

§ 12. Sąd winien zbadać przy pomocy dwóch biegłych, zazwyczaj na miejscu, wszelkie stosunki miarodajne dla kwestji koniecz-

ności drogi koniecznej i jej kierunku, tudzież dla oznaczenia wysokości odszkodowania.

W całkiem prostych przypadkach można zaniechać przeprowadzenia oględzin miejsca.

Badaniom można poddać także takie nieruchomości, co do których właściciel potrzebujący drogi nie rości sobie prawa w swem podaniu, o ile ich używanie okazuje się konieczne dla celowego ułożenia drogi koniecznej. W tym przypadku należy wezwać do rozprawy również właścicieli odnośnych nieruchomości.

§ 13. Jako biegłych należy użyć miejscowych mężów, obznajomionych z wchodzącymi w rachubę stosunkami gospodarczymi. Ich nazwiska należy podać do wiadomości stronom przy wezwaniu do rozprawy.

Do rozpoczęcia rozprawy mogą strony podnosić ewentualne zarzuty co do zdatności lub bezstronności biegłych. Jeżeli sędzia uznaje te zarzuty za uzasadnione, winien je uwzględnić. W miejsce biegłego, który ustąpił, należy bez zwłoki powołać innego biegłego.

§ 14. Przed rozpoczęciem badania należy biegłych zaprzysiąc, chyba że wszystkie strony zrzekły się zaprzysiężenia.

Biegli winni po dokładnem zbadaniu sprawy wydać swe orzeczenie co do drogi koniecznej, która ma być przyznana i co do odszkodowania, jakie należy zapłacić.

Każdy biegły jest obowiązany podać okoliczności faktyczne i inne podstawy, na jakich opiera swe orzeczenie.

§ 15. Opierając się na wynikach rozprawy winien sąd, bez naruszenia postanowienia § 9 ust. 4, na podstawie swego swobodnego uznania, nie będąc wiązany regułami dowodowymi, rozstrzygnąć co do przyznania drogi koniecznej i odszkodowania, które ma być zapłacone; winien jednak w uzasadnieniu orzeczenia podać okoliczności, które były miarodajne dla jego przekonania.

Równocześnie należy orzec o tem, kto ma ponieść koszty postępowania (§ 25).

Przedstawienie przyznanej drogi koniecznej ma być możliwie najdokładniejsze, a w razie konieczności, z powołaniem się na wykonany szkic sytuacyjny.

Jeżeli droga konieczna wiedzie przez kilka parcel, należących do różnych właścicieli lub do różnych ciał hipotecznych, należy odszkodowanie ustalić z osobna dla każdego właściciela lub dla każdej grupy odnośnych, wedle ciał hipotecznych rozdzielonych parcel.

Termin zapłaty sumy odszkodowania wynosi cztery tygodnie po uprawomocnieniu się rozstrzygnięcia. Na prośbę zobowiązanego jednak, sąd winien udzielić mu dalszego terminu, a mianowicie do

lat trzech po prawomocności rozstrzygnięcia, z obowiązkiem oprocentowania sumy odszkodowawczej w tym czasie.

Orzeczenie należy doręczyć stronom przy przestrzeganiu przepisów, obowiązujących co do doręczenia do rąk własnych.

§ 16. Orzeczenie sądu można zaskarżyć tylko rekuresem.

Termin do rekursu wynosi 14 dni.

Rekurs należy wnieść w tylu egzemplarzach, by jeden egzemplarz mógł zachować sąd, i by po jednym egzemplarzu można doręczyć tym przeciwnikom żalącego się, których interesy zażalenie miałyby dotknąć. Tym ostatnim wolno wnieść swe oświadczenie na rekurs w ciągu dni 14.

Po nadejściu tych oświadczeń, względnie po bezskutecznym upływie przeznaczzonego na to okresu czternastodniowego, należy z urzędu przedłożyć akty sądowi drugiej instancji.

Poprzednie postanowienia obowiązują również przy zaskarżeniu orzeczenia drugiej instancji.

Jeżeli, w przypadku rekursu, chodzi o rozstrzygnięcie pytania, czy i o ile względy publiczne stoją na przeszkodzie używaniu pewnego gruntu jako drogi koniecznej (§ 4 ust. 3), miarodajne będzie w drugiej i trzeciej instancji oświadczenie właściwej wyższej władzy administracyjnej, które należy uzyskać.

Jeżeli podstawą orzeczenia sądowego jest oświadczenie właściwego Ministerstwa, złożone na owe pytanie, niema przeciw niemu rekursu.

Wstąpienie na zwyczajną drogę prawa celem dochodzenia roszczeń, o których należy orzekać w postępowaniu unormowanym niniejszą ustawą, jest niedozwolone.

§ 17. Jeżeli na podstawie prawomocnego orzeczenia nastąpi przyznanie drogi koniecznej za odszkodowaniem, ma sąd po upływie czterech tygodni po prawomocności na podstawie tegoż orzeczenia z urzędu zarządzić dokonanie odpowiedniego wpisu hipotecznego drogi koniecznej w myśl przepisów o księgach gruntowych i równocześnie polecić intabulację prawa zastawu dla przyznanej sumy odszkodowania wraz z odsetkami na nieruchomości uprawnionej do drogi koniecznej, a jeżeli ona w chwili wykonania czynności hipotecznych jest zjednoczona w jedno ciało hipoteczne z innymi nieruchomościami, na całym ciele hipotecznym. Należy przytem sumę intabulowaną oznaczyć wyraźnie jako ustaloną sumę odszkodowania za sądowe przyznanie drogi koniecznej, a nieruchomości, dla której sumę tę ustalono, należy wymienić z numerem katastralnym i numerem wykazu hipotecznego.

Jeżeli nieruchomości uprawniona do drogi koniecznej nie jest wpisana do księgi gruntowej, należy celem uzasadnienia prawa zastawu dla sumy odszkodowania wraz z odsetkami, dokonać z urzędu zastawniczego opisanie nieruchomości.

Jeżeli jednak udowodni się sądowi w ciągu wspomnianego czterotygodniowego okresu, iż w międzyczasie nastąpiła zapłata lub sądowe złożenie sumy odszkodowania wraz z przypadającymi odsetkami (§ 22), natenczas odpada zarządzone w ustępie pierwszym i drugim niniejszego paragrafu zabezpieczenie odszkodowania. W takim razie uchwała hipoteczna, zarządzająca wpis drogi koniecznej, ma zawierać wzmiankę o uskutecznionej zapłacie, lub o sądowym złożeniu sumy odszkodowania wraz z odsetkami.

Jeżeli prawomocnem orzeczeniem przyznano drogę konieczną, lecz nie przyznano za nią odszkodowania, należy natychmiast po uprawomocnieniu się orzeczenia zarządzić wpis hipoteczny drogi koniecznej, przepisany w ustępie pierwszym niniejszego paragrafu.

§ 18. Jeżeli sąd dowie się o zmianach w osobie właściciela, które nastąpiły co do odnośnych nieruchomości po wszczęciu postępowania o przyznanie drogi koniecznej, winien uwzględnić te zmiany celem wstąpienia nowych właścicieli w dalsze postępowanie w miejsce ich poprzedników prawnych.

W każdym razie stan prawny, wytworzony orzeczeniem sądowym, wiąże, o ile po wszczęciu postępowania zachodzą zmiany w własności, także następców prawnych stron wymienionych w orzeczeniu, a to nawet wówczas, gdy własność nabyli na mocy licytacji sądowej. Zaszła w międzyczasie zmiana w własności odnośnych nieruchomości nie stoi zatem na przeszkodzie czynnościom urzędowym, wymienionym w § 17. Jednak ten, kto na podstawie umowy nabył jedną z tych nieruchomości przed sądowym zawiadomieniem o urzędowej czynności hipotecznej lub o zastawieniu nieruchomości, nie wiedząc o postępowaniu wszczętym co do drogi koniecznej, jest uprawniony odstąpić od umowy, lecz musi oświadczyć to drugiej stronie kontraktowej w ciągu czasu, służącego mu do wniesienia rekursu przeciw odnośnej uchwale sądowej.

§ 19. Gdzie istnieją księgi dokumentów, tam w odniesieniu do wpisu uchwały sądowej stosować należy odpowiednio postanowienia §§ 17 i 18.

§ 20. Służebności drogi koniecznej należy w przypadku sprzedaży przymusowej dobra służebnego utrzymać w mocy jako ciężar tego dobra i przekazać nowonabywcy bez policzenia na cenę kupna.

§ 21. Sumie odszkodowawczej, zabezpieczonej prawem zastawu służy po podatkach rządowych i innych publicznych daninach pierwszeństwo przed wszystkimi innymi wierzytelnościami ciężącymi na przedmiocie zastawionym.

§ 22. Zapłacenie odszkodowania ma nastąpić, również poza przypadkami, wymienionymi w § 1425 u. c. przez złożenie do depozytu sądowego w instancji właściwej ze względu na położenie nieruchomości, jeżeli na nieruchomości obciążonej drogą konieczną ciążyą prawa rzeczowe trzecich osób.

Potrzeba złożenia do depozytu odpada jednak, jeżeli i o ile te prawa rzeczowe pomimo zmniejszenia wartości odnośnej nieruchomości, wywołanego przez przyznanie drogi koniecznej, są tak dalece niezagrożone, że hipoteki zatrzymują bezpieczeństwo, przepisane § 1374 u. c., inne zaś prawa nie są widocznie w swem bezpieczeństwie zagrożone.

Sąd powołany do prowadzenia ksiąg publicznych ma prawo udzielić na wniosek właściciela nieruchomości potwierdzenia o istnieniu wymaganego bezpieczeństwa, na podstawie swego przekonania, nabranego przez przedsięwzięte dochodzenie.

Złożoną sumę odszkodowania należy użyć na zaspokojenie roszczeń rzeczowo uprawnionych (ust. 1), stosując odpowiednio postanowienia o rozdziale ceny kupna, uzyskanej z przymusowej licytacji, chyba że wierzyciele zrzekają się tego użycia; w tym ostatnim przypadku należy złożoną sumę odszkodowania lub nieżądaną przez wierzycieli część kwoty, wydać uprawnionemu właścicielowi gruntu.

§ 23. Jeżeli na podstawie niniejszej ustawy przyznano dla nieruchomości drogę konieczną, to można następnie wedle tej ustawy żądać rozszerzenia istniejącej drogi koniecznej lub przyznania nowej tylko o tyle, o ile odnośne stosunki faktyczne w międzyczasie uległy ważnej zmianie.

§ 24. Jeżeli przyznana na podstawie niniejszej ustawy służebność drogi koniecznej stała się później zbędna, winien sąd na wniosek jednej lub drugiej strony, po zbadaniu stanu rzeczy wydać w tym względzie orzeczenie i po starannem rozważeniu wszystkich miarodajnych okoliczności postanowić wedle zasad słuszności, czy i w jakiej wysokości właściciel nieruchomości służebnej ma zwrócić właścicielowi gruntu panującego część uiszczonego w swoim czasie kapitału odszkodowawczego. W takich przypadkach należy odpowiednio stosować postanowienia wydane co do postępowania o przyznanie drogi koniecznej.

W taki sam sposób należy postąpić na prośbę właściciela nieruchomości, obciążonej służebnością drogi koniecznej, jeżeli nieru-

chomość ta ma doznać przez prowadzenie budowy, zmianę kultury i t. p. takiej przemiany, która w myśl ust. 2 lub 3 § 4 czyni dalsze trwanie służebności niedopuszczalnym. Służebność drogi koniecznej należy uchylić, jeżeli uprawdopodobniono zamierzoną przemianę nieruchomości, jednak uchylenie służebności należy uzależnić od właściwych środków ostrożności z powodu rzeczywistego podjęcia odnośnej przemiany.

Zamiast uchylonej służebności drogi należy na żądanie właściciela potrzebującego drogi jednocześnie ustalić inną drogę konieczną.

§ 25. Koszty postępowania, unormowanego niniejszą ustawą winien ponieść właściciel gruntu, potrzebujący drogi koniecznej, chyba że zostały wywołane nieuzasadnionem wystąpieniem strony przeciwnej.

Koszty, które ewentualnie powstały wskutek interwencji władz administracyjnych celem strzeżenia względów publicznych (§ 4 ust. 3), nie obciążają właściciela gruntu.

W przewidzianych w § 24 przypadkach późniejszego uchylenia służebności drogi koniecznej winien sąd wedle zasad słuszności orzec o ponoszeniu kosztów przez strony, uwzględniając przytem korzyści, jakie wedle wyniku postępowania urastają każdej ze stron.

§ 26. O ile prawomocne orzeczenia, wydane w myśl niniejszej ustawy wymagają przymusowego wykonania, można na ich podstawie prowadzić egzekucję wedle przepisów postępowania w sprawach spornych.

§ 27. Odszkodowanie, złożone w sądzie jest wolne od należności depozytowej.

§ 28. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Jej wykonanie porucza się Ministrom Sprawiedliwości, Spraw Wewnętrznych i Skarbu.

USTAWA

z dnia 17 marca 1933 r.

o rozporządzeniach ostatniej woli osób wojskowych.

(Dz. U. R. P. Nr. 31, poz. 262).

Art. 1. (1) Prawo sporządzania rozporządzeń ostatniej woli według postanowień ustawy niniejszej służy w czasie mobilizacji, wojny lub przebywania w niewoli:

- 1) żołnierzom w służbie czynnej,
 - 2) osobom, pełniącym:
 - a) służbę pomocniczą,
 - b) wojskową służbę kolejową,
 - c) wojskową służbę w pocztach radiotelegrafach i telegrafach wojskowych,
 - d) wojskową służbę drogową,
 - e) wojskową służbę Żeglugi Śródlądowej;
 - 3) osobom, powołanym do osobistych świadczeń wojennych;
 - 4) osobom, które przebywają przy jednostce wojskowej na mocy jakiegokolwiek stosunku służbowego lub umownego, albo wogóle jednostce takiej towarzyszą;
 - 5) osobom, wchodzącym w skład załogi lub wziętym w charakterze służbowym na pokład:
 - a) okrętu, należącego do marynarki wojennej,
 - b) statku, wcielonego czasowo do marynarki wojennej,
 - c) statku powietrznego, wchodzącego w skład siły zbrojnej.
- (2) Prawo sporządzania rozporządzeń ostatniej woli według postanowień ustawy niniejszej służy osobom, wymienionym w ust. (1) p. 1, 4 i 5, również w czasie mobilizacji częściowej, jeśli pełnią służbę w jednostkach zmobilizowanych, przy jednostkach tych przebywają lub im towarzyszą.

Art. 2. Rozporządzenie ostatniej woli jest ważne, jeżeli zeznający ostatnią wolę:

- 1) własnoręcznie je napisał i podpisał, albo
- 2) własnoręcznie je podpisał, a prócz niego podpisali je dwaj świadkowie, albo
- 3) będąc rannym lub chorym złożył oświadczenie ostatniej woli ustnie w obecności dwóch świadków, albo
- 4) zeznał ostatnią wolę ustnie do protokołu wobec sędziego wojskowego.

Art. 3. (1) Przy sporządzaniu rozporządzenia ostatniej woli świadkami mogą być osoby, które ukończyły lat 17, posiadają pełnię władz umysłowych i mają rozeznanie swoich czynów.

(2) Przy podpisywaniu rozporządzenia ostatniej woli, albo przyjmowaniu ustnego zeznania jej, świadkowie nie muszą być równocześnie obecni.

(3) Świadkiem może być również osoba, pisząca rozporządzenie ostatniej woli.

Art. 4. Protokół, spisany w myśl art. 2 p. 4, posiada co do treści i podanego w nim czasu sporządzenia moc dowodową dokumentu publicznego.

Art. 5. (1) Rozporządzenie ostatniej woli traci moc prawną w rok po ustaniu okoliczności, które uprawniały do sporządzenia go według postanowień ustawy niniejszej.

(2) Bieg tego okresu ulega zawieszeniu, jeśli zeznający ostatnią wolę jest niezdolny do sporządzenia innego rozporządzenia ostatniej woli, na czas trwania niezdolności.

(3) Jeśli zeznający ostatnią wolę zmarł lub zaginął przed upływem terminu rocznego, o którym mowa w ust. 1, rozporządzenie ostatniej woli, sporządzone na mocy przepisów ustawy niniejszej, zachowuje moc prawną.

Art. 6. Wykonanie ustawy niniejszej porucza się Ministrom Spraw Wojskowych i Sprawiedliwości.

Art. 7. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem ogłoszenia. Równocześnie tracą moc obowiązującą w zakresie, uregulowanym ustawą niniejszą, wszelkie dotychczas obowiązujące przepisy prawne, a w szczególności: § 44 niemieckiej ustawy wojskowej z dnia 2 maja 1874 r. (Dz. U. Rzeszy str. 45), art. 981 — 984 kodeksu Napoleona oraz art. 1071, 1072, 1074, 1075, 1076 i 1081 tomu X Zводу Praw.

USTAWA

z dnia 5 marca 1869 r. Nr. 27 Dpp.,

dotycząca odpowiedzialności przedsiębiorstw kolei żelaznych za
wynikłe wskutek wypadków na kolejach żelaznych uszkodzenia
ciała lub zabicia ludzi.

§ 1. Jeżeli wskutek wypadku w ruchu kolei, prowadzonej przy użyciu pary (teraz w ogóle „przy użyciu siły żywiołowej prowadzonej“ kolei: ustawa z 12 lipca 1902 Nr. 147 Dpp.) — nastąpiło uszkodzenie ciała lub zabicie człowieka, to zawsze domniemywać się należy, że wypadek zaszedł z winy przedsiębiorstwa lub tych osób, któremi ono się posługuje przy wykonaniu ruchu. Za winę tych osób przedsiębiorstwo ma odpowiadać tak samo, jak za własną winę przez wynagrodzenie szkody według §§ 1325 do 1327 kc.)*

§ 2. Od tego wynagrodzenia szkody przedsiębiorstwo jest tylko wtedy i tylko o tyle wolne, o ile udowodni, że zdarzenie wynikło wskutek nieuchronnego wypadku (siła wyższa — vis maior) lub wskutek nieuchronnego czynu trzeciej osoby, za której winę nie odpowiada, lub wskutek winy uszkodzonego. Ogłoszone zgóry przez przedsiębiorstwo lub z niem umówione wyłączenie albo ograniczenie tego obowiązku wynagrodzenia szkody nie ma skutku prawnego.

§ 3. uchylony art. XXVI p. 3) przepisów wprowadzających kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. R. P. Nr. 83, poz. 652 z 1930 r.).

§ 4. Ustawa ta wchodzi w moc z dniem jej ogłoszenia. Wykonanie jej jest powierzone Ministrowi Sprawiedliwości.

*) Patrz art. 164—167 k. z.

USTAWA

z dnia 9 sierpnia 1908 r. Nr. 162 Dpp.

o odpowiedzialności za szkodę wynikłą z ruchu samochodowego.

§ 1. Jeżeli kogo uszkodzono lub zabito, albo wyrządzono szkodę na rzeczach przez używanie pojazdu drogowego (samochodu) nie na szynach, wprawionego w ruch na ulicach publicznych lub drogach siłą elementarną, odpowiada kierowca i właściciel lub każdy współwłaściciel za wynagrodzenie wyrządzonej szkody. a mianowicie przy szkodzie w rzeczach za odszkodowanie według § 1323 kc., przy uszkodzeniu ciała według §§ 1325 i 1326 kc., przy zabiciu według § 1327 kc.

Od odpowiedzialności jako kierowcy są uwolnieni wojskowi, jeżeli kierowali samochodem w wykonaniu swej służby.

Jeżeli w czasie zdarzenia szkodliwego oddano komu samochód dla jazdy na własny rachunek i niebezpieczeństwo (przedsiębiorca ruchu), odpowiada on zamiast właściciela.

Jeżeli samochodem w czasie zdarzenia szkodliwego wskutek postępowania bezprawnego nie rozporządzał właściciel lub przedsiębiorca ruchu, odpowiada zamiast niego ów, kto nim rozporządzał.

Jeżeli kto na mocy powyższych postanowień odmawia obowiązku odpowiedzialności, ma udowodnić okoliczności faktyczne, uzasadniające jego uwolnienie.

Kilku odpowiedzialnych za szkodę odpowiada do niepodzielnej ręki.

§ 2. Kto odpowiada za szkodę według § 1, wolny jest od odpowiedzialności za szkodę tylko wtedy, kiedy udowodni, że zdarzenie szkodliwe wynikło z winy trzeciej osoby lub samego poszkodowanego, albo że nie można mu było zapobiec mimo ostrożności przepisanej i faktycznej w prowadzeniu i obchodzeniu się z samochodem, jak również że nie należy zdarzenia przypisać właścicielowi samochodu lub odrębności, odmowie i brakom w funkcjonowaniu samochodu.

Przepis powyższy obowiązuje zwłaszcza także w wypadku, gdy szkoda pochodzi ze splotenia się zwierząt lub gdy polega na uszkodzeniu zwierząt biegających po drodze publicznej bez nadzoru.

Powołanie się na zawinienie osoby trzeciej jest wyłączone, jeżeli odpowiedzialny za szkodę posługiwał się tą osobą przy ruchu samochodu.

Jeżeli szkoda lub jej zakres pochodzi tylko częściowo z zawinienia osoby poszkodowanej lub osoby trzeciej, należy przy uwzględnieniu wszystkich okoliczności przysądzić tylko część roszczeń, oznaczonych w § 1.

§ 3. Postanowienia §§ 1 i 2 niniejszej ustawy nie mają zastosowania do wzajemnych roszczeń odszkodowawczych z powodu uszkodzenia obowiązanych do odpowiedzialności lub ich rzeczy, które wynikły z jednego i tego samego zdarzenia szkodę przynoszącego.

Niema przytem różnicy, czy zdarzenie to wynikło z ruchu jednego tylko samochodu, czy też ze zderzenia się samochodów w ruchu ze sobą albo z ruchem przedsiębiorstw, podlegających obowiązkowi odszkodowania według ust. z 5 marca 1869 Nr. 27 Dpp. lub z 12 lipca 1902 Nr. 147 Dpp.

Żądania wynagrodzenia szkody reguluje we wszystkich tych przypadkach powszechna ustawa cywilna.

Jednak trzecie osoby, które ponoszą szkodę ze zdarzeń, wynikłych ze zderzenia się kilku przedsiębiorstw odpowiedzialnych za szkodę, mogą zwrócić swe roszczenia o odszkodowanie przeciw każdemu odpowiedzialnemu za szkodę na mocy owej ustawy która jest miarodajna według właściwości ruchu pozwanego za jego obowiązek do odszkodowania. O ile to roszczenie odszkodowawcze jest uzasadnione przeciw kilku osobom, odpowiadają one do niepodzielnej ręki.

§ 4. Postanowienia §§ 1 i 2 niniejszej ustawy nie mają zastosowania do roszczeń odszkodowawczych z powodu uszkodzenia osób lub rzeczy, przewożonych samochodem, chyba że użycie samochodu nastąpiło za zapłatą albo dla transportu zawodowego osób lub rzeczy, albo w służbie lub na zlecenie jednej z osób do odszkodowania obowiązanych.

Jeżeli wojskowy w wykonaniu swej służby doznaje uszkodzenia przez ruch samochodu, będącego na usługach administracji wojskowej, należy ocenić roszczenia odszkodowawcze uszkodzonego lub jego rodziny przeciw Skarbowi wyłącznie według ustaw o zapatrzeniu wojskowych.

§ 5. Postanowienia §§ 1, 2 i 3 ust. końcowy niniejszej ustawy nie mają zastosowania do samochodów, które według umocowanego na nich urzędowego zaświadczenia tak są urządzone lub zaopatrzone w takie urządzenia, że przy niezbędnem obciążeniu dla ruchu i prowadzeniu ich na dobrej i poziomej drodze nie mogą przekroczyć w ciągu godziny chyżości ponad 25 kilometrów.

Zaistnienie tych warunków ma udowodnić ten, który na ich podstawie odmawia obowiązku do wynagrodzenia szkody.

Roszczenia odszkodowawcze z ruchu takich samochodów wyłącznie podlegają powszechnej ustawie cywilnej.

§ 6. Prawo do żądania odszkodowania na mocy §§ 1, 2 i 3 ustęp końcowy niniejszej ustawy przedawnia się:

a) w ciągu sześciu miesięcy od dnia, kiedy uszkodzony dowiedział się o szkodzie i osobie obowiązanej do wynagrodzenia szkody;

b) również bez względu na dowiedzenie się w ciągu trzech lat od dnia zdarzenia szkodliwego.

Roszczenie odszkodowawcze gaśnie również przed upływem terminu przedawnienia, jeżeli uprawniony do odszkodowania zaniedbał z własnej winy w ciągu czterech tygodni po dniu, kiedy dowiedział się o osobie obowiązanej do wynagrodzenia szkody, ją o wypadku zawiadomić, chyba że może udowodnić, że obowiązany do wynagrodzenia szkody dowiedział się w ciągu owego czterotygodniowego terminu o wypadku na innej drodze.

§ 7. Postanowienia niniejszej ustawy nie wyłączają dalej sięgającej odpowiedzialności, wynikającej z powszechnej ustawy cywilnej lub z innych ustaw.

§ 8. Również tam, gdzie należy ocenić roszczenia odszkodowawcze za szkodę wyrządzoną ruchem samochodu według ustawy cywilnej, właściciel samochodu lub wstępujący w jego miejsce według § 1 odpowiada za przewinienie osób, któremi posługuje się przy ruchu, o ile chodzi o ich świadczenie usług przy ruchu samochodu.

Kilku właścicieli lub wstępujące w miejsce właściciela osoby odpowiadają do niepodzielnej ręki.

§ 9. Skargi o wynagrodzenie szkody, wyrządzonej ruchem samochodu, można wnieść również do sądu rzeczowo właściwego, w którego okręgu zaszło zdarzenie szkodliwe.

§ 10. Uszkodzony przez ruch samochodu ma dla swej pretensji odszkodowawczej ustawowe prawo zastawu, wyprzedzające wcześniej uzasadnione prawa zastawu, na roszczeniu, które służy

ubezpieczonemu przeciw ubezpieczającemu z zawartego przezeń ubezpieczenia na wypadek odpowiedzialności za szkodę.

§ 11. Osoby, których używa się do ruchu samochodów w wykonywaniu swej służby na mocy umowy, są, o ile nie mają do nich zastosowania ustawy z 28 grudnia 1887 Nr. 1 Dpp. z r. 1888 i z 20 lipca 1894 Nr. 168 Dpp., zabezpieczone w miarę postanowień pierwszej ustawy.

Pracownicy, co do których istnieją przesłanki § 4 ustawy z 28 grudnia 1887 Nr. 1 Dpp. z r. 1888 są wyłączeni od obowiązku ubezpieczenia.

Za wypadki w ruchu w myśl ustawy o zabezpieczeniu od nieszczęśliwych wypadków nie uważa się takich wypadków, które wydarzają się na wyścigach albo w przygotowaniu się do wyścigów (training).

Ze względu na ubezpieczenie uważa się zawsze właściciela samochodu za przedsiębiorcę ruchu do ubezpieczenia obowiązanego.

Termin, w jakim już istniejące przedsiębiorstwa samochodowe, które tem samem wstępują w ubezpieczenie, mają donieść w myśl § 18 ustawy o ubezpieczeniu od nieszczęśliwych wypadków, i chwilę, z jaką rozpoczyna się skuteczność ubezpieczenia, postanowi rozporządzenie ministerstwa spraw wewnętrznych.

W prywatne umowy ubezpieczeniowe w myśl § 61 ust. 2 ustawy o ubezpieczeniu od nieszczęśliwych wypadków zakład ubezpieczenia od nieszczęśliwych wypadków ma wstąpić w miarę § 61 ust. 2 i 3 tej ustawy, jeżeli zawarto je przed 1 grudnia 1907.

§ 12. Ze względu na ubezpieczenie od obowiązku wynagrodzenia szkody za ruch samochodowy można wydać postanowienia w drodze rozporządzenia:

1) że ubezpieczony ma pewną część szkody w stosunku do całości, w każdym razie szkody poniżej pewnej kwoty, sam ponosić bez żądania zwrotu ich przez ubezpieczającego;

2) że ubezpieczający nie odpowiada, jeżeli o szkodzie w pewnym terminie nie zawiadomiono ani ubezpieczającego, ani szkoda nie była przedmiotem skargi lub doniesienia w sądach, prokuraturze, u władz policyjnych, gminnych lub politycznych, albo u zarządcy, ani nie stała się w jednej z tych władz lub organów przedmiotem dochodzeń z urzędu.

§ 13. Umowy, które mają zgóry wyłączyć lub ograniczyć przepisy niniejszej ustawy na niekorzyść poszkodowanego, są nieważne.

§ 14. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z początkiem trzeciego miesiąca kalendarzowego po jej ogłoszeniu.

Do szkód z wcześniej zaszyłych wydarzeń nie ma zastosowania.

ROZPORZĄDZENIE PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ.

z dnia 14 marca 1928 r.

o prawie lotniczem.

(Dz. U. R. P. 1935 Nr. 69, poz. 437).

Na podstawie art. 44 ust. 6 Konstytucji i ustawy z dnia 2 sierpnia 1926 r. o upoważnieniu Prezydenta Rzeczypospolitej do wydawania rozporządzeń z mocą ustawy (Dz. U. R. P. Nr. 78, poz. 443) postanawiam co następuje:

I. Postanowienia ogólne.

Art. 1. Zwierzchnictwo nad przestrzenią powietrzną w granicach całego Państwa z włączeniem wód terytorjalnych należy do Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 2. (1) Żegluga w przestrzeni powietrznej nad obszarem Państwa jest dozwolona polskim statkom powietrznym.

(2) Obce statki powietrzne korzystają z prawa przylotu do Polski i przelotu przez Polskę na mocy umów międzynarodowych lub na mocy pozwolenia władz polskich, mianowicie statki wojskowe na mocy pozwolenia Ministra Spraw Wojskowych, inne zaś statki na mocy pozwolenia Ministra Komunikacji, wydanego w porozumieniu z Ministrami Spraw Wewnętrznych, Spraw Wojskowych i Spraw Zagranicznych.

Art. 3. Za polskie statki powietrzne uważa się:

- a) statki, wpisane do polskiego rejestru państwowego (art. 10);
- b) polskie wojskowe statki powietrzne.

Art. 4. Statkami powietrznymi są:

Balony, sterowce, samoloty, szybowce i inne tego rodzaju aparaty, zdolne do unoszenia się w powietrzu i przewożenia ludzi lub rzeczy.

Art. 5. (1) Statek powietrzny, będący w rozporządzeniu władz wojskowych i znajdujący się pod dowództwem osoby, pełniącej służbę wojskową, uważa się za statek wojskowy.

(2) Statki powietrzne, nie należące do Skarbu Państwa i nie będące w rozporządzeniu władz wojskowych, uważa się za statki prywatne.

Art. 6. Żegluga powietrzna może być ograniczona lub całkowicie zakazana:

- a) w interesie obrony lub bezpieczeństwa Państwa na zasadzie uchwały Rady Ministrów,
- b) w razie wojny bądź ogłoszenia mobilizacji ogólnej lub częściowej — przez Ministra Spraw Wojskowych w porozumieniu z Ministrem Komunikacji, a na obszarze wojennym przez Naczelnego Wodza.

XII. Odpowiedzialność.

Art. 57. (1) Za szkody i straty tak osobiste, jak majątkowe, zrządzone wskutek używania statku powietrznego, odpowiada w zasadzie właściciel statku.

(2) Właściciel statku jest wolny od odpowiedzialności, jeżeli oddał statek innej osobie do użytku na jej własny rachunek, a oddanie statku wpisane zostało do rejestru państwowego. W tym przypadku odpowiedzialność ponosi osoba, która wzięła od właściciela statek do użytku na własny rachunek.

(3) Kto nieprawnie używa obcego statku powietrznego, ponosi odpowiedzialność za szkody i straty, a oprócz tego solidarnie z nim są odpowiedzialni właściciel względnie osoba, wyżej określona, chyba że udowodnią, iż użycie statku nastąpiło bez ich zgody.

(4) Solidarnie z osobami wyżej wymienionymi odpowiadają ci, z których winy szkoda powstała.

(5) Za szkody i straty, zrządzone przez wyrzucanie przesyłek pocztowych z polecenia władzy, odpowiada Skarb Państwa.

Art. 58. Osoby, wymienione w art. 57, są wolne od odpowiedzialności, jeżeli udowodnią, że szkoda wynikła bądź z powodu siły wyższej, bądź z winy samego uszkodzanego, bądź wreszcie, że przedsięwzięły wszelkie możliwe środki dla uniknięcia wypadku.

Art. 59. (1) Odpowiedzialność przedsiębiorcy (art. 44 i 47) za śmierć lub uszkodzenie cieleśne podróżnych ogranicza się do wysokości dwudziestu tysięcy złotych na podróżnego.

(2) Nieważne są umowy, mające na celu zwolnienie przedsiębiorcy od odpowiedzialności lub zmniejszenie jej poniżej przepisanej granicy.

(3) Ograniczenie wysokości odszkodowania nie stosuje się w razie udowodnienia przedsiębiorcy grubego niedbalstwa lub złej woli.

(4) Umowa szczególna między podróżnym a przedsiębiorcą może ustalić wyższą granicę odpowiedzialności.

Art. 60. (1) Za szkody osobiste i majątkowe, zrządzone osobom, przewożonym bezpłatnie lub z grzeczności, właściciel statku względnie osoby, w art. 57 wymienione, ponoszą odpowiedzialność tylko w razie udowodnienia im grubego niedbalstwa lub złej woli.

(2) Postanowienie to nie stosuje się do przedsiębiorstw lotniczych.

Art. 61. (1) W razie niepodjęcia zapowiedzianego lotu lub jego przerwy podróżny ma prawo do zwrotu opłaty przewozowej za drogę nieodbytą, oraz do zwrotu zwykłych kosztów przejazdu od miejsca lądowania statku do najbliższego miejsca, z którego będzie mógł podjąć dalszą podróż.

(2) Pozatem przedsiębiorca nie ponosi wobec podróżnych odpowiedzialności za niedokonanie lotu, za opóźnienie odlotu lub przylotu statku powietrznego, ani za utratę połączenia w miejscu przesiadania.

Art. 62. Przedsiębiorca jest odpowiedzialny za zaginięcie lub uszkodzenie przyjętych do przewozu przesyłek bagażowych lub towarowych od chwili zawarcia umowy o przewóz (art. 48) do chwili wydania przesyłki, o ile nie udowodni, że zaginięcie lub uszkodzenie ich powstało:

- a) z winy wysyłającego,
- b) z powodu niedostatecznego opakowania przesyłki,
- c) z powodu właściwości przesyłki lub
- d) z powodu siły wyższej.

Art. 63. Odpowiedzialność przedsiębiorcy za zaginięcie lub uszkodzenie przesyłki bagażowej lub towarowej ogranicza się do wysokości dwustu złotych za przesyłkę. Jeżeli jednak wysyłający złoży specjalną deklarację o wyższej wartości przesyłki, wówczas przedsiębiorca jest obowiązany zapłacić sumę zadeklarowaną, chyba że udowodni, iż suma ta jest wyższa od rzeczywistej szkody.

Art. 64. (1) Przyjęcie przez odbiorcę przesyłki bez zastrzeżeń stanowi dowód dostarczenia przesyłki w stanie dobrym, zgodnie z umową przewozową.

(2) Jednakże w razie niewidocznego uszkodzenia przesyłki odbiorca może nie później niż w ciągu trzech dni od chwili faktycznego odbioru domagać się wynagrodzenia od przedsiębiorcy

lub jego przedstawiciela w miejscu odbioru po uprzednim stwierdzeniu szkody w sposób, określony w przepisach przewozowych.

Art. 65. (1) Przedsiębiorca ponosi odpowiedzialność za przekroczenie terminu dostawy przesyłki; wolny jest jednak od odpowiedzialności, jeżeli przekroczenie terminu dostawy powstało z przyczyn od niego niezależnych.

(2) Terminy dostawy przesyłek i granice odpowiedzialności przedsiębiorcy za przekroczenie terminu dostawy określają przepisy przewozowe.

Art. 66. (1) Odbiorca ma prawo uznać przesyłkę za zaginioną, jeżeli przesyłka, zawierająca towar łatwo psujący się, nie będzie mu wydana w miejscu przeznaczenia w przeciągu trzech dni, a każda inna przesyłka w przeciągu dziesięciu dni, licząc od dnia upływu terminu dostawy.

(2) Bieg terminu dostawy wstrzymuje się na cały czas przerwy, spowodowanej załatwieniem formalności celnych, akcyzowych, skarbowych oraz czynności władz administracyjnych.

Art. 67. Wobec załogi przedsiębiorcy odpowiada według przepisów, określających prawa i obowiązki przedsiębiorcy wobec pracowników.

Art. 68. Roszczenia o wynagrodzenie za szkody, zrządzone osobom trzecim, ulegają przedawnieniu z upływem lat dwóch, licząc od dnia, kiedy szkoda powstała, roszczenia zaś z tytułu umowy o przewóz — od dnia, w którym upłynął termin przylotu podróznego, względnie termin dostawy.

Art. 69. Skargi o wynagrodzenie za szkody, wynikłe z używania statku powietrznego, mogą być wnoszone do sądu w miejscu stałej siedziby właściciela statku powietrznego, względnie przedsiębiorcy lub do sądu w miejscu, gdzie szkoda powstała, a jeżeli chodzi o roszczenia z tytułu umowy o przewóz — w miejscu zawarcia umowy o przewóz lub w miejscu odbioru przesyłki lub też w miejscu stałej siedziby przedsiębiorcy.

USTAWA

z dnia 29 marca 1926 r.

o prawie autorskiem.

(Dz. U. R. P. 1935 Nr. 36 poz. 260).

R o z d z i a ł I.

POSTANOWIENIA OGÓLNE.

Przedmiot prawa autorskiego.

Art. 1. Przedmiotem prawa autorskiego jest od chwili ustalenia w jakiej bądź postaci (słowem żywym, pismem, drukiem, rysunkiem, barwą, bryłą, dźwiękiem, mimiką, rytmiką) każdy przejaw działalności duchowej, noszący cechę osobistej twórczości.

Należą tu w szczególności:

Dzieła, utrwalone słowem żywym, pismem, drukiem; mowy, referaty, wykłady, kazania, improwizacje, listy, pamiętniki; wydane i niewydane książki, broszury, artykuły oraz przygotowawcze do nich narzuty, plany, zarysy i szkice; cały obszar produkcji literackiej, naukowej, a także praktycznej, o ile ostatnia posiada ślady indywidualnego ujęcia treści.

Kompozycje muzyczne wszelkiego rodzaju, czy to samoistne, czy związane ze słowem.

Dzieła z zakresu wszystkich sztuk graficznych i plastycznych: rysunkowe, malarskie, rytownicze, litograficzne, rzeźbiarskie, graferskie, architektoniczne, dzieła sztuki zdobniczej, stosowanej do rzemiosł i przemysłu, bez względu na ich rodzaj, rozmiary i wartość materiału, zdjęcia fotograficzne lub otrzymane w podobny do fotografii sposób, ilustracje naukowe, mapy i inne pomoce naukowe. W tem wszystkiem korzystają z ochrony zarówno wykonanie ostateczne, jak prowadzące do niego szkice, rysunki, plany, modele, projekty.

Utwory sztuki mimicznej (pantomina), rytmicznej, (choreografia), żywe obrazy, produkcje kinematograficzne i tym podob-

ne, utrwalone w scenariuszach, rysunkach, fotografiach lub choćby tylko w pamięci pewnej liczby osób.

Art. 2. Opracowanie cudzych utworów, jak: tłumaczenie, przeróbka, przystosowanie, transpozycja na inną technikę artystyczną, układ muzyczny, przeróbka na muzyczne instrumenty mechaniczne, przeniesienie na film kinematograficzny i t. p., są również przedmiotem prawa autorskiego. Wykonywanie takiego prawa zależy od zezwolenia twórcy oryginału (zależne prawo autorskie). Zezwolenie jest zbędne, gdy prawo autorskie co do oryginału wygasło. Zezwolenie traci moc, jeżeli opracowanie nie ukazało się w przeciągu lat pięciu.

Wymóg uzyskania zezwolenia nie stosuje się do dzieł, które mają cechy samodzielnej twórczości, chociaż podjęte do nich dał utwór cudzy.

Art. 3. Prawo autorskie do utworów fotograficznych lub otrzymanych w podobny do fotografii sposób istnieje pod warunkiem, że zastrzeżenie wyraźnie uwidoczniło na odbitkach. Na odbitkach fotograficznych i reprodukcjach, otrzymywanych w podobny do fotografii sposób, na filmach, a także na nutach dla mechanizmu, na walcach fonograficznych i tym podobnych przyrządach, odtwarzających utwór w sposób mechaniczny, należy uwidocznić rok zdjęcia lub przeniesienia. W braku podania roku prawo autorskie do takich utworów wtedy tylko ma skutek przeciw osobom trzecim, jeżeli wiedziały, że czas trwania prawa autorskiego jeszcze nie upłynął.

Art. 4. Przedmiotem prawa autorskiego nie są:

1) ustawy, rozporządzenia, orzeczenia sądów i innych władz, oraz pisma i formularze urzędowe, przeznaczone przez władze do wiadomości powszechnej;

2) proste informacje dziennikarskie (wiadomości bieżące, dział drobnych wypadków i t. p.).

Art. 5. Utwory, określone w art. 1—3 korzystają z ochrony od chwili prawowitego ich ukazania się (wydania, wygłoszenia, wystawienia i t. p.) w następujących wypadkach:

1) jeżeli twórcami ich są obywatele Państwa Polskiego lub w Polsce zamieszkali cudzoziemcy;

2) jeżeli ukazały się naprzód w Polsce lub równocześnie w Polsce i zagranicą;

3) jeżeli wydane zostały naprzód w języku polskim;

4) jeżeli ochrona wynika z układów między państwowych lub uzasadnia ją wzajemność.

Względem utworów, które jeszcze się nie ukazały, ochrona służy wszystkim twórcom, obywatelom Państwa Polskiego i cudzoziemcom.

Podmiot prawa autorskiego.

Art. 6. Prawo autorskie należy w zasadzie do twórcy dzieła.

W braku dowodu przeciwnego za twórcę poczytuje się osobę, której nazwisko zaznaczono na dziele albo ogłoszono przy wykonaniu lub wystawieniu utworu.

Art. 7. Wydawcom zbiorów pieśni ludowych, melodji, przysłów, bajek, powieści, wzorów stylu budowlanego i innych utworów sztuki ludowej, wypisów, antologii, starych rękopisów, edycji krytycznych służy prawo autorskie, o ile opracowanie wydawnicze (wybór, układ, ustalenie tekstu i t. p.) ma cechy twórczości (art. 1).

Art. 8. Prawo autorskie do dzieł zbiorowych (encyklopedji, roczników, kalendarzy i t. p.) oraz do czasopism jest podwójne: do całości służy wydawcy, do poszczególnych części ich twórcom. Współpracownicy dzieł zbiorowych, jeżeli otrzymują honorarium autorskie, nie mogą gdzie indziej wydawać opracowanych przez siebie części przez lat trzy od czasu ukazania się ich w dziele zbiorowym. Współpracownicy czasopism mogą wydawać gdzie indziej swe prace po ukazaniu się ich w całości w piśmie periodycznem. To ograniczenie upada z chwilą, gdy w czasopiśmie dalszy ciąg utworu nie ukazuje się bez winy twórcy dłużej niż przez trzy miesiące.

Twórcy dzieł łącznych (np. opera i libretto, melodia i tekst, powieść i ilustracja) mają wspólne prawo autorskie co do całości, jednak każdy w swym zakresie zachowuje prawo odrębne.

Do dzieł nierozłącznych (np. powieść lub utwór dramatyczny, napisany przez kilku autorów wspólnie) stosuje się odpowiednio przepisy o współwłasności.

Art. 9. Twórcę dzieła, wydanego bez podania nazwiska (anonym), albo pod nazwiskiem zmyślonem (pseudonim), zastępuje w obronie praw autorskich wydawca, w braku wydawcy nakładca. Zastępstwo to rozciąga się także na obronę praw osobistych. Zastępstwo ustaje, jeżeli twórca poda do wiadomości publicznej swe nazwisko.

Art. 10. Prawo autorskie do utworów fotograficznych lub otrzymanych w podobny do fotografji sposób, do filmów kinematograficznych i do przeróbki utworów muzycznych na instrumenty muzyczne służy przedsiębiorcy, w razie zaś zamówienia dzieła — zamawiającemu.

Art. 11. Stosunki, uregulowane w przepisach art. 6—10, mogą na urzędzić w umowie inaczej.

Treść prawa autorskiego.

Art. 12. Twórca rozporządza swem dziełem wyłącznie i pod każdym względem; w szczególności rozstrzyga, czy dzieło ma się ukazać, czy ma być odtworzone, rozpowszechnione i w jaki sposób

Ochrona praw osobistych służy każdemu twórcy bez względu na istnienie lub nieistnienie prawa autorskiego (art. 62).

R o z d z i a ł II.

OGRANICZENIE PRAW AUTORSKICH.

Art. 13. W dziedzinie piśmiennictwa wolno każdemu, pod warunkami art. 17:

1) przedrukowywać w prasie aktualne dyskusyjne artykuły prasowe na tematy ekonomiczne, polityczne lub religijne, jeżeli zostały one ogłoszone bez zastrzeżenia;

2) przedrukowywać w czasopismach lub w dziełach, przeznaczonych na publikacje tego rodzaju, mowy, wygłoszone na zebraaniach lub rozprawach o charakterze publicznym, co jednak nie uprawnia do zbiorowego wydania mów jednej osoby;

3) przytaczać w dziełach, stanowiących samoistną całość, dla wyjaśnienia lub nauczania małe ustępy z wykładów, mów, oraz innych utworów naukowych i literackich, a z drobnych utworów najwyżej trzy z jednego dzieła, ale dopiero, gdy prace te zostały już wydane w książkach; do antologii wolno robić zapożyczenia z cudzych utworów, czy to drukowanych w książkach, czy w czasopismach, ale dopiero po śmierci autorów, z których dzieł czerpie się urywki;

4) podawać krótkie streszczenia utworów ogłoszonych lub wystawionych;

5) rozpowszechniać wydane dzieło przez odnajmowanie egzemplarzy, wygłaszanie wykładów, recytacje, jeśli się te recytacje odbywają nie w celach zarobkowych, chyba że autor ich wyraźnie zabronił. Wydany utwór sceniczny wolno wystawiać, lecz nie w teatrze i nie w celach zarobkowych;

6) użyć już wydanych drobnych urywków utworu poetyckiego lub drobnych utworów poetyckich, jako tekstu nowego utworu sztuki muzycznej.

Art. 14. W zakresie utworów muzycznych wolno, pod warunkami art. 17:

1) przytaczać w dziełach naukowych i literackich, albo w podręcznikach małe ustępy kompozycji muzycznych lub drobne utwory w całości, o ile prace te zostały już wydane;

2) rozpowszechniać wydane dzieła muzyczne przez odnajmowanie egzemplarzy, przez wygłaszanie wykładów z produkcjami jedynie objaśniającymi, przez wykonywanie samego dzieła, jeżeli za to wykonywanie nie pobiera się opłaty lub nie ma ono na celu innej korzyści materialnej, albo jeżeli wykonanie stanowi część składową obchodu narodowego lub też, jeżeli towarzystwo muzyczne urządza wykonanie dzieła wyłącznie dla swych członków. Nie wolno wszakże wykonywać dzieła scenicznego w teatrze.

Art. 15. W zakresie utworów rysunkowych, malarskich, graficznych, rzeźbiarskich, architektonicznych i fotograficznych wolno, pod warunkami art. 17:

1) wystawiać dzieła publicznie, lecz nie dla zysku;

2) umieszczać reprodukcje w dziełach naukowych, w podręcznikach i katalogach muzealnych lub używać ich do objaśnienia wykładów, jeżeli utwory zostały wydane, albo wystawione są stale w taki sposób, że każdy może je oglądać;

3) kopjować w świątyniach lub muzeach dzieła, nabyte dla nich bezpośrednio od twórcy, jednakże z zachowaniem przepisów, ustalonych przez właściwy zarząd;

4) odtwarzać jakąkolwiek techniką artystyczną lub reprodukcyjną dzieła sztuki, wystawione na stałe na drogach publicznych, ulicach, placach lub w publicznych ogrodach, jednakże nie w tych samych rozmiarach i nie do takiego samego użytku; o ile chodzi o dzieła architektoniczne, można odtwarzać tylko zewnętrzną fasadę, a gdy chodzi o świątynie i gmachy publiczne — także ich wnętrza;

5) odtwarzać w rzeźbie utwory malarskie lub graficzne i odwrotnie;

6) budować według wydanych planów, opisów, modeli i rysunków budowlanych, jeżeli twórca, wydając je, nie zastrzegł wyłącznie dla siebie prawa budowania;

7) odtwarzać utwory fotograficzne, lecz nie w sposób fotograficzny lub do niego podobny.

Art. 16. Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego może ze względów wyższej użyteczności upoważnić do rozpowszechniania wydanego dzieła zapomocą środków radjofonicznych lub radjowizyjnych, choćby twórcy lub nabywcy ich praw nie udzielili swego zezwolenia.

Orzeczenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego zarazem ustala należne za to upoważnienie słuszne odszkodowanie i powinno być doręczone na piśmie twórcy lub nabywcy jego praw.

Orzeczenie może być wykonane przez osobę upoważnioną dopiero po wypłaceniu odszkodowania lub złożeniu go do depozytu sądowego.

W ciągu miesiąca od dnia doręczenia orzeczenia twórca lub nabywca jego praw mogą w drodze powództwa wniesionego do sądu okręgowego, właściwego ze względu na siedzibę osoby upoważnionej, żądać podwyższenia odszkodowania. Wniesienie powództwa nie wstrzymuje wykonania orzeczenia.

Art. 17. Opracowanie, rozpowszechnianie, zapożyczanie z cudzych utworów, przewidziane w art. 2 oraz w art. 13—16, dozwolone są tylko pod warunkiem wyraźnego podania źródła opracowania, zapożyczenia, rozpowszechniania i wymienienia twórcy.

Wolność zapożyczenia nie upoważnia do żadnych zmian. W utworach muzycznych dozwolone są tylko przeniesienia na inny ton, na inny głos lub instrument, w dziełach zaś rysunkowych i plastycznych zmiany wielkości, tudzież zmiany konieczne, wywołane sposobem odtworzenia.

Art. 18. Wolno każdemu skopjować lub w inny sposób odtworzyć cudzy utwór wyłącznie dla własnego użytku prywatnego. Przepis ten nie odnosi się do budowania według cudzego utworu architektonicznego.

Art. 19. Na wykonywanie praw autorskich do wszelkiego rodzaju portretów potrzeba zezwolenia osoby portretowanej, jeżeli nie otrzymała od artysty zapłaty.

Zezwolenia nie potrzeba:

1) jeżeli chodzi o wizerunki osób powszechnie znanych, a nie było z ich strony zastrzeżenia przy portretowaniu;

2) jeżeli wizerunki osób są tylko szczegółem obrazu, przedstawiającego obchód, zgromadzenie, krajobraz i t. p.

Art. 20. Na wykonywanie praw autorskich co do listów potrzeba zezwolenia osoby, do której listy były zwrócone, jeżeli przez takie wykonywanie nazwisko jej ma lub może być ujawnione. Po śmierci tej osoby potrzeba do lat trzydziestu od jej zgonu zezwolenia małżonka, jeżeli nie było rozłączenia od stołu i łoża; w braku małżonka — zezwolenia rodziców; w braku rodziców — zezwolenia dzieci zmarłego; w braku tychże — zezwolenia rodzonych braci i sióstr.

R o z d z i a ł III.

CZAS TRWANIA PRAWA AUTORSKIEGO.

Art. 21. Prawo autorskie gaśnie w pięćdziesiąt lat od śmierci twórcy; przy dziełach łącznych w pięćdziesiąt lat od śmierci tego twórcy, który innych przeżył.

Względem utworów, niewydanych za życia (pośmiertnych), prawo autorskie gaśnie w pięćdziesiąt lat od jego śmierci. W razie wydania takiego utworu w ostatnim dziesięcioleciu, czas trwania prawa autorskiego przedłuża się o lat dziesięć.

Prawo autorskie, które powstało na rzecz osób prawnych, gaśnie w pięćdziesiąt lat od czasu wydania utworu lub innego podania go do wiadomości publicznej. Ten sam termin stosuje się do anonimów i pseudonimów, jeżeli twórca przed wygaśnięciem prawa nie ujawnił publicznie swego autorstwa.

Prawo autorskie do dzieł fotograficznych, lub otrzymanych w podobny do fotografii sposób gaśnie w dziesięć lat od zdjęcia fotografii; do utworów kinematograficznych — w dwadzieścia lat od sporządzenia filmu; do przeróbek utworów muzycznych na przyrządy mechaniczne — w dwadzieścia lat od dokonania przeróbki. Prawo autorskie do serji zdjęć fotograficznych, mającej znaczenie artystyczne lub naukowe, gaśnie w pięćdziesiąt lat od śmierci wydawcy.

Art. 22. Jeżeli utwór ukazuje się w częściach odrębnych (tomach zeszytach i t. p.), to dla każdej części termin liczy się osobno; jeżeli jednak części nie są co do treści odrębnymi dziełami, czas trwania liczy się od wydania części ostatniej.

Art. 23. Czas trwania prawa autorskiego liczy się latami, począwszy od 1 stycznia tego roku, który nastąpił po śmierci twórcy, po prawowitem wydaniu lub innem zdarzeniu, oznaczonem w art. 21 i 22.

R o z d z i a ł IV.

PRZEJŚCIE PRAW AUTORSKICH.

Postanowienia ogólne.

Art. 24. Prawo autorskie można przenosić na inne osoby przez czynności prawne między żyjącymi lub na przypadek śmierci; w braku rozporządzenia ostatniej woli, prawo to przechodzi na dziedziców ustawowych. Umowy, dotyczące przeniesienia prawa autorskiego, winny być pismem stwierdzone.

Art. 25. Prawo autorskie, dopóki służy twórcy, nie może być przedmiotem egzekucji z powodu roszczeń pieniężnych, jeżeli sprzeciwi się temu twórca. Po śmierci twórcy, jeżeli prawo autorskie służy dziedzicom, a dzieło nie zostało wydane, mogą się sprzeciwić egzekucji: małżonek twórcy, jeżeli nie było rozłączenia od stołu i łoża; w braku małżonka — rodzice; w braku rodziców — dzieci zmarłego; w braku dzieci — jego rodzeni bracia i siostry. Jednakże osoby te rozstrzygają tylko o tyle, o ile niema dostatecznych wskázówek co do woli twórcy w sprawie wydania dzieła.

Ograniczenia powyższe nie obowiązują, jeżeli przedmiotem egzekucji jest prawo autorskie do utworów fotograficznych, lub otrzymywanych w podobny do fotografii sposób, do utworów kinematograficznych i do przeróbek muzycznych na instrumenty mechaniczne.

Art. 26. Stereotypy, płyty, kamienie, formy, oraz inne przyrządy, należące do uprawnionego i służące jedynie do wykonania jego prawa autorskiego, stanowią przynależność tego prawa.

Art. 27. Prawa i obowiązki stron oceniać należy według umowy; o ile w niej brak wskázówek — według przepisów ustawy niniejszej; w braku tychże — według odpowiednich postanowień prawa handlowego i cywilnego.

Art. 28. Twórca, odstępując dzieło sztuki na własność, nie wyzbywa się przez to prawa autorskiego; jednak nabywca nie ma obowiązku dopuszczać twórcy do kopjowania, odtwarzania lub wystawiania dzieła.

Art. 29. Jeżeli przy sprzedaży oryginalnego dzieła sztuki plastycznej sprzedawca uzyskuje cenę przewyższającą więcej niż o połowę cenę nabycia, twórca i jego spadkobiercy przez cały czas trwania prawa autorskiego mają prawo do dwudziestoprocentowego udziału we wspomnianej przewyżce ponad połowę. Zrzeczenie się zgóry tego prawa ze strony twórcy lub jego spadkobierców nie ma skutków prawnych.

Za zwrot udziału w przewyżce odpowiada przed uprawnionym sprzedawca.

Udowodnienie ceny kupna i następnej ceny sprzedaży jest obowiązkiem uprawnionego.

Art. 30. Pomimo przeniesienia prawa autorskiego na inną osobę, twórca zachowuje swe prawa osobiste.

Art. 31. Następcy prawnemu, choćby nawet nabył wszelkie prawa autorskie, nie wolno czynić w utworze zmian, z wyjątkiem

wywołanych oczywistą koniecznością, których twórca nie miałby słusznej podstawy zabronić.

Art. 32. Pomimo przeniesienia prawa autorskiego twórca nie traci wyłącznego prawa zezwalania na wykonywanie autorskich praw zależnych (art. 2), jeżeli nie umówiono się inaczej.

Art. 33. Każda strona może po czterech latach w każdym czasie wypowiedzieć na rok zgóry umowę, w której twórca obowiązuje się na czas powyżej lat pięciu oddawać drugiej stronie swe przyszłe utwory lub pewien ich rodzaj, albo też stale dla niej w pewnym zakresie twórczości pracować.

Zrzeczenie się tego prawa ze strony twórcy nie ma mocy prawnej.

Art. 34. Każda strona może przez umotywowane oświadczenie rozwiązać umowę o stworzenie dzieła aż do oddania tego dzieła, jeżeli po zawarciu umowy zaszły nieprzewidziane zdarzenia, będące słuszną przyczyną rozwiązania, jako to: choroba twórcy, wyłączająca na czas dłuższy wykonanie dzieła, okoliczności, zniewalające twórcę ze względu na jego istotne interesy duchowe do zaniechania dzieła, niewypłacalność zamawiającego i t. p. Przepis ten nie uchyla roszczeń z tytułu niesłusznego zubożenia się, roszczeń o zwrot nakładów i odszkodowania.

Umowa o nakład.

Art. 35. Przez umowę o nakład (umowę wydawniczą) nakładca nabywa wyłączne prawo do wydania utworu piśmienniczego lub artystycznego i obowiązuje się skutecznie je w stosownej formie, oraz użyć odpowiednich środków celem rozpowszechnienia wydawnictwa, przyczem dbać powinien o związane z wydawnictwem duchowe i materialne interesy twórcy.

Art. 36. Nakładca nie może bez zezwolenia twórcy przenosić swych praw na inne osoby, chyba że je przenosi razem z przedsiębiorstwem, lecz i w tym przypadku twórca ma prawo zabronić przeniesienia w stosunku do swego nie wydanego dotąd dzieła, jeżeliby wyszły najaw fakty, wobec których wydawnictwo zaszkodziłoby poważnie dobrej sławie twórcy.

Uważa się, że twórca udzielił zezwolenia, jeżeli nie sprzeciwił się przeniesieniu w ciągu dwóch miesięcy od otrzymania zawiadomienia o zamierzonym przeniesieniu.

Twórca, zabraniający nakładcy przeniesienia praw na inną osobę wraz z przedsiębiorstwem, obowiązany jest zwrócić otrzymane już za swój utwór wynagrodzenie.

Art. 37. Twórca obowiązany jest dostarczyć nakładcy całe dzieło, lub część, przeznaczoną do odrębnego wydania, bez zwłoki i w stanie odpowiednim; nakładca winien również bez zwłoki przystąpić do prac nad wydaniem i ukończyć je w należywym czasie.

Art. 38. Jeżeli twórca nie dostarczył nakładcy dzieła w czasie właściwym, nakładca może wyznaczyć mu odpowiadający okolicznościom czas dodatkowy z zagrożeniem rozwiązania umowy, a po bezskutecznym jego upływie rozwiązać umowę. Twórca może również rozwiązać umowę, jeżeli nakładca mimo oznaczenia mu czasu dodatkowego, okolicznościom odpowiadającego, z zagrożeniem rozwiązania umowy, nie podejmuje prac nad wydaniem dzieła. Co do roszczeń wzajemnych obowiązują ogólne przepisy prawa; jednak w razie niedostarczenia dzieła przez twórcę, nakładca może go skarżyć tylko o odszkodowanie, nie zaś o dokonanie dzieła.

Art. 39. Nakładca może uwolnić się od obowiązku wydania, płacąc umówione wynagrodzenie i zwracając dzieło, jeżeli strony inaczej nie postanowiły, jednak z prawa tego nakładca nie może korzystać po upływie sześciu miesięcy od dostarczenia mu dzieła, chyba że zaszły lub wyszły najaw fakty, wobec których wydawnictwo zaszkodziłoby poważnie dobru publicznemu, albo dobrej sławie nakładcy.

Art. 40. Przepisy art. 37 i 38 stosuje się także, gdy nakładca nabył od autora prawo do kilku wydań.

Przed przystąpieniem do nowego wydania nakładca obowiązany jest dać autorowi możliwość poczynienia zmian w utworze. Jednak autorowi wolno poczynić tylko takie zmiany, którym nakładca sprzeciwić się nie miałby słusznej podstawy.

Art. 41. W braku odpowiedniej wskazówki w umowie wysokość wynagrodzenia oznacza się według zasad słuszności.

W braku umowy o termin płatności wynagrodzenie płatne jest przy oddaniu dzieła nakładcy.

W razie umowy o wynagrodzenie procentowe od całego nakładu procent oblicza się od ceny, po której egzemplarze sprzedaje się publiczności, a należność ma być zapłacona natychmiast po ukończeniu druku.

Jeżeli wynagrodzenie zależy od liczby sprzedanych egzemplarzy, wydawca obowiązany jest co trzy miesiące przedstawiać twórcy rachunki, pozwalać mu przytem, względnie osobie, przezeń upoważnionej, przeglądać odpowiednie pozycje w księgach i fakturach i wypłacać przypadającą należność.

Art. 42. Nakładca ponosi koszty korekty.

Twórca ma prawo żądać przesyłania sobie do przejrzania korekt, wolnych od błędów drukarskich. Za poprawienie tych korekt nie należy mu się osobne wynagrodzenie.

Twórca ponosi koszty zmian, dokonanych w dziele po rozpoczęciu pracy wydawniczej, jeżeli przekraczają zwykłą miarę, a nie są niezbędnym następstwem faktów, które zaszły niezależnie od twórcy po rozpoczęciu pracy wydawniczej.

Art. 43. W braku umowy co do liczby wydań i egzemplarzy nakładca ma prawo do jednego wydania najwyżej w 2.000 egzemplarzy, a w 1.000 egzemplarzy, jeżeli chodzi o wydanie nut zwykłych.

Twórcy należy się bezpłatnie po jednym egzemplarzu od każdej setki, jednak najwyżej 100. Nie wlicza się ich do powyższej liczby 2.000, względnie 1.000 egzemplarzy. Przy dziełach zbiorowych nakładca może zastąpić egzemplarze dzieła odbitkami danego przyczynku.

Przepisy drugiego ustępu niniejszego artykułu nie dotyczą czasopism.

Art. 44. Poza liczbą egzemplarzy, określoną w art. 43, nakładca ma prawo celem dopełnienia powinności, przewidzianych w art. 35, zamówić nadwyżkę 100 egzemplarzy, a nadto celem pokrycia braków dalszą nadwyżkę po dwa egzemplarze od setki przy nakładach do 3.000 egzemplarzy, przy większych zaś nakładach po jednym jeszcze egzemplarzu od każdej dalszej setki.

Art. 45. Twórca, względnie osoba przezeń upoważniona, ma prawo sprawdzać w drukarni, ile drukuje się egzemplarzy dzieła i w tym celu wejrzeć w księgi zamówień, w faktury u nakładcy i w drukarni.

Art. 46. Cenę sprzedażną oznacza nakładca i zawiadamia o niej twórcę. Na podwyższenie ceny musi uzyskać zgodę twórcy, chyba że nie przekracza ona wzrostu kosztów takiego samego wydawnictwa. Jeżeli wynagrodzenie umówione zostało w odsetkach, to od podwyżki należy się twórcy umówiony procent za pozostałe do sprzedaży egzemplarze.

Art. 47. Twórca ma prawo przystąpić do nowego wydania niezwłocznie po rozprzedaniu poprzedniego.

W każdej chwili służy mu prawo wykupienia od nakładcy niesprzedanych egzemplarzy po cenie, po jakiej nakładca sprzedaje je księgarzom.

Bez względu na pozostały zapas egzemplarzy twórca może przystąpić do nowego wydania dzieła po upływie lat pięciu od ukazania się poprzedniego, a przy podręcznikach szkolnych i dziełach naukowych po upływie lat dziesięciu.

Art. 48. W wydaniu zbiorowym swych dzieł twórca może umieścić również takie utwory, co do których prawo nakładu odstąpił osobom innym, jeżeli od czasu ich ukazania się upłynęło lat pięć; jednakże nie może sprzedawać ich oddzielnie, chyba że ma prawo do ich wydania na podstawie artykułu poprzedniego.

Prawo nakładcy do wydania zbiorowego utworów jednego autora nie obejmuje prawa wydawania lub sprzedawania oddzielnie poszczególnych utworów.

Inne umowy o rozpowszechnianie utworów.

Art. 49. Przy umowach o publiczne wystawienie dzieła scenicznego, lub o publiczne wykonanie dzieła muzycznego stosuje się z odpowiednimi zmianami artykuły 35 do 38 i 40.

Przepisy art. 41 stosuje się z tą zmianą, że wynagrodzenie autorskie płatne jest natychmiast po zawarciu umowy, a jeżeli twórca ma dostarczyć rękopis, natychmiast po dostarczeniu go przedsiębiorcy; jeżeli zaś wynagrodzenie oblicza się w stosunku do zysku (tantjema), należy je wypłacać po każdym zamknięciu kasowym.

Art. 50. Twórca może natychmiast rozwiązać umowę, jeżeli przedsiębiorca wystawia utwór w rażąco nieodpowiedniej formie, lub zupełnie nieodpowiednimi siłami, albo wprowadza zmiany, którym sprzeciwiać się twórca miałby słuszną podstawę.

Art. 51. Kto nabył za wynagrodzeniem niewydane plany architektoniczne, nabywa prawo zastosowania ich tylko w jednej budowl.

Art. 52. Jeżeli twórca zezwala na przeniesienie swego utworu na instrumenty mechaniczne, to, w braku umowy odmiennej, uważa się, że zezwolenie nie obejmuje uprawnienia do publicznego wykonywania dzieła za zapłatą lub dla jakiegokolwiek korzyści materialnej.

Przepis powyższy stosuje się także w przypadkach, gdy przy przeniesieniu dzieła została dokonana jego przeróbka, uzasadniająca ze względu na twórczą działalność powstanie zależnego prawa autorskiego.

Art. 53. Zezwolenie na przeniesienie dzieła na film kinematograficzny obejmuje, w braku umowy odmiennej, uprawnienie do publicznego wykonywania filmu.

Art. 54. Zezwolenie na publiczne wykonywanie dzieła nie obejmuje, w braku umowy odmiennej, zezwolenia na rozpowszechnianie dzieła zapomocą radjofonji lub radjowizji.

Posiadacze głośników lub innych podobnych urządzeń, nawet umieszczonych w miejscu publicznem, mają prawo, bez odrębnego wynagrodzenia dla twórców, używać wspomnianych urządzeń przy odbiorze dzieła, rozpowszechnianego zapomocą radjofonji lub radjowizji.

R o z d z i a ł V.

UMOWA AGENCYJNA.

Art. 55. Umowa agencyjna uprawnia i zobowiązuje agenta do udzielenia we własnem imieniu, ale na rachunek twórcy, licencji na przedstawienia utworów scenicznych i do wykonywania dzieł muzycznych, tudzież do ścigania sądownie w imieniu twórcy bezprawnych przedstawień, względnie wykonywań tych utworów.

Art. 56. Prawa i obowiązki, wynikające z umowy twórcy z agentem, należy oceniać na podstawie art. 27.

Umowa ta nie uprawnia agenta do zawierania umów o wydanie dzieła.

Art. 57. Agent obowiązany jest donosić twórcy natychmiast o każdej umowie licencyjnej, na jego rachunek zawartej, składać mu rachunki i wypłacać co trzy miesiące wynagrodzenie autorskie lub tantiemy, po potrąceniu prowizji, która w braku umowy wynosi dziesięć od sta.

Art. 58. Śmierć agenta rozwiązuje umowę.

R o z d z i a ł VI.

OCHRONA PRAWNA.

Skargi z powodu naruszenia praw autorskich.

Art. 59. Twórca (lub jego prawny następca) może żądać od wkraczającego bezprawnie w jego prawa, by zaniechał naruszenia, wydał to, czem się z bogacił, a w razie winy wynagrodził wszelką szkodę.

Art. 60. Bezprawnie sporządzone egzemplarze lub ich części oraz przyrządy, służące do wydawnictwa, jak: klisze, stereotypy, kamienie, płyty i t. p., należące do pozwanego, mają być na wniosek pokrzywdzonego przyznane mu na poczet roszczeń pieniężnych,

albo pozostawione u właściciela w stanie niezdatnym do użytku. Nie można jednak niszczyć dzieł sztuki.

Przy dziełach budownictwa nie można wstrzymać rozpoczętej budowy. Pokrzywdzony ma jednak prawo do wynagrodzenia (honorarjum) według sprawiedliwego uznania, niezależnie od roszczeń z tytułu niesłusznego zubożenia się i roszczeń o odszkodowanie.

Art. 61. Od osoby, która, nie wkraczając w prawo autorskie, wyrządza z winy swej szkodę w jego przedmiocie, pokrzywdzony żądać może wynagrodzenia zrządzonej szkody.

Skargi z powodu naruszenia praw osobistych.

Art. 62. Twórca, któremu wyrządzono szkodę w zakresie jego osobistego stosunku do dzieła, może, — chociażby prawo autorskie wcale nie istniało, zgasło, przeszło na inne osoby, albo było bezskuteczne według postanowień art. 13 do 16 — żądać niezależnie od roszczeń z art. 59 do 61 zaniechania czynów krzywdzących i usunięcia ich skutków, w szczególności publicznego odwołania lub innej deklaracji publicznej, ogłoszenia wyroku w czasopismach i innych środków zadośćuczynienia. Jeżeli czyn był popełniony rozmyślnie, sąd na wniosek pokrzywdzonego może mu oprócz odszkodowania przyznać za poniesione przykrości i inne osobiste uszczerbki odpowiednią kwotę, którą oznaczy stosownie do zachodzących okoliczności według swobodnego uznania (pokutne).

Taką krzywdą osobistą jest: gdy ktoś przywłaszcza sobie autorstwo, nazwisko twórcy lub pseudonim; gdy nie podaje w swym utworze autora lub źródła, z którego zaczerpnął treść lub wyimki, przez co może powstać błędne mniemanie co do autorstwa, albo podaje fałszywie autora lub źródło; gdy publikuje dzieło, do publikacji przez twórcę nie przeznaczone; gdy wprowadza w publikacji zmiany, dodatki, skrócenia, które treść wykrzywiają, lub uwłaczają godności i wartości dzieła; gdy wydaje dzieło w rażąco nieodpowiedni sposób; gdy czyni zmiany w oryginale dzieła, gdy oryginał dzieła sztuki oznacza nazwiskiem twórcy wbrew jego woli, lub w inny sposób wbrew jego woli ujawnia autorstwo; gdy w krytyce obniża wartość dzieła przez świadomie fałszywe przedstawienie faktów i t. p.

Art. 63. Po śmierci twórcy powołani są do wniesienia skargi z art. 62, jeżeli twórca nie wyraził innej woli, jego małżonek, rodzice, zstępni oraz rodzeni bracia i siostry zmarłego. Osoby te jednak nie mają prawa do pokutnego. W razie wniesienia skargi przez jed-

ną z nich inne nie mogą wytaczać skargi osobnej, lecz mogą tylko przystąpić do już wytoczonego sporu.

Niezależnie od osób, wymienionych w ustępie poprzedzającym, po śmierci twórcy może wnieść pozew samodzielny z art. 62 Prokuratorja Generalna Rzeczypospolitej Polskiej w interesie publicznym, na polecenie Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. Pozew może również obejmować żądanie pokutnego.

Art. 64. Przepis art. 62 stosuje się odpowiednio do rozpozschecnienia portretu bez pozwolenia portretowanego; przepisy art. 62 i 63 — do naruszania praw osobistych przez wydanie listów bez pozwolenia, wymaganego art. 20.

Postępowanie zabezpieczające.

Art. 65. W sprawach o roszczenia z zakresu prawa autorskiego ma zastosowanie art. 859 kodeksu postępowania cywilnego, choćby chodziło o zabezpieczenie roszczeń pieniężnych.

Art. 66. Jeżeli naruszenie prawa autorskiego nastąpiło w miejscu, w którym niema siedziby sądu okręgowego, zarządzenia tymczasowe, dotyczące zabezpieczenia przed wytoczeniem powództwa, może wydać także sąd grodzki, który byłby miejscowo właściwy do rozpoznania sprawy.

Art. 840 kodeksu postępowania cywilnego stosuje się odpowiednio.

Art. 67. Postanowienie sądu grodzkiego o zabezpieczeniu powództwa nie ulega zaskarżeniu.

Sąd okręgowy, do którego wpłynął pozew w terminie wyznaczonym (art. 840 k. p. c.), zarządzi na wniosek pozwanego natychmiast rozprawę celem powzięcia postanowienia o utrzymaniu w mocy lub uchyleniu zarządzenia tymczasowego.

Postanowienia karne.

Art. 68. Kto wbrew przepisom ustawy niniejszej wkracza w wyłączne prawa twórcy lub jego następcy prawnego, podlega karze aresztu do sześciu miesięcy lub grzywny do dziesięciu tysięcy złotych albo obu tym karom łącznie.

Sporządzający kopję z cudzego utworu sztuki plastycznej podlega karze tylko wtedy, gdy trudni się takim kopjowaniem zarobkowo.

Art. 69. Nakładca, który bez wiedzy twórcy zamawia, i sporządzający nakład, który bez wiedzy twórcy wytwarza większą

liczbę egzemplarzy utworu, aniżeli mu dozwolono, podlega karze aresztu do dwóch lat lub grzywny do pięćdziesięciu tysięcy złotych, albo obu tym karom łącznie.

Art. 70. Kto przywłaszcza sobie cudze autorstwo, podlega karze aresztu do jednego roku lub grzywny do dziesięciu tysięcy złotych, albo obu tym karom łącznie.

Art. 71. Ściganie czynów z art. 68 i 70 może nastąpić tylko z oskarżenia prywatnego.

Art. 72. Do ścigania z oskarżenia prywatnego są uprawnione te osoby, którym w danym przypadku służy prawo do skargi cywilnej. Uprawnienie to nie przysługuje Prokuratorji Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej w przypadkach, gdy występuje na zasadzie art. 63 ust. 2.

Art. 73. Sąd może na wniosek pokrzywdzonego zarządzić ogłoszenie wyroku na koszt skazanego.

Art. 74. W sprawach o przestępstwa z art. 68, 69 i 70 orzekają sądy okręgowe.

R o z d z i a ł VII.

POSTANOWIENIA PRZEJŚCIOWE I KOŃCOWE.

Art. 75. Ustawa niniejsza stosuje się także do praw autorskich, istniejących w dniu jej wejścia w życie. Przez to jednakże nie skraca się czasu trwania praw, przez dotychczasowe przepisy określonego, a przedłuża się go jedynie wówczas, gdy prawem autorskiem rozporządza jeszcze twórca lub jego spadkobierca.

Art. 76. Umowy, dotyczące przejścia prawa autorskiego, ocenia się według przepisów, które obowiązywały w czasie zawarcia umowy.

Art. 77. Przedruki, reprodukcje, budowy i przeróbki dla instrumentów mechanicznych, nie zabronione przez dotychczasowe obowiązujące przepisy, a rozpoczęte, zanim ustawa niniejsza uzyskała moc obowiązującą, wolno ukończyć i rozpowszechnić, chociażby podpadały pod zakazy niniejszej ustawy.

Art. 78. Ustawa niniejsza wchodzi w życie w trzydzieści dni po jej ogłoszeniu.

Art. 79. Wykonanie niniejszej ustawy porucza się Ministrowi Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego oraz Ministrowi Sprawiedliwości.

USTAWA

z dnia 2 sierpnia 1926 r.

o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji.

(Dz. U. R. P. 1930, Nr. 56, poz. 467).

Ochrona cywilno-prawna praw przedsiębiorcy.

Art. 1. 1) Przedsiębiorca ma prawo żądania, aby inny przedsiębiorca (konkurent) nie wdzierał się w jego klientelę przez jakiegokolwiek czynności, zdolne do wywołania u osób, którym ofiarowuje swe wytwory, towary lub świadczenia, mylnego mniemania, że one pochodzą od przedsiębiorcy pierwszego.

2) Przedsiębiorca, którego prawo naruszono, żądać może zaniechania czynów i usunięcia przyczyn, mogących wywołać pomyłki u odbiorców. Jeżeli przedsiębiorca doznał już ubytku w swej klienteli, krzywdziciel winien wydać niesłuszne, kosztem jego osiągnięte, z bogaceniem z trzech lat ostatnich, licząc wstecz od dnia, w którym skarga wpłynęła do sądu. Jeżeli wprowadzenie w błąd klienteli wywołane było złym zamiarem lub oczywiście niedbalstwem krzywdziciela, winien także wynagrodzić wszelką szkodę pokrzywdzonemu i dać mu zadośćuczynienie za wyrządzone krzywdy osobistej natury przez ogłoszenie wyroku lub przez odpowiednią deklarację publiczną, a w razie istnienia złego zamiaru przez zapłatę pokutnego, o ile zadośćuczynienie nie zostaje osiągnięte przez skazanie karne. Zamiast wymienionych majątkowych świadczeń pokrzywdzony żądać może ryczałtowej sumy pieniężnej, ale nie ponad 10.000 złotych.

3) Roszczenia o zaniechanie, usunięcie przyczyn, odszkodowanie i zadośćuczynienie służą pokrzywdzonemu także przeciw tym osobom, które przy bezprawnym wkraczaniu w klientelę pokrzywdzonego współdziałały. Odpowiedzialność współdziałających jest solidarna z przedsiębiorcą. Odpowiedzialność ich nie zachodzi, jeżeli wobec stosunku zależności od przedsiębiorcy nie mogły odmówić współdziałania.

4) Roszczenia, w artykule niniejszym określone, ulegają przedawnieniu trzechletniemu, które liczy się co do każdego działania bezprawnego oddzielnie.

Art. 2. 1) Oznaczenie przedsiębiorstwa nie może być takie, aby wprowadzało w błąd odbiorców co do tożsamości z innym przedsiębiorstwem konkurencyjnym, gdziekolwiekby się ono znajdowało. W razie przekroczenia tego przepisu stosuje się postanowienia artykułu poprzedniego.

2) Jeżeli ktoś z powołaniem się na swe prawo (np. prawo do nazwiska) oznacza swe przedsiębiorstwo w sposób, mogący wywołać pomyłki co do tożsamości z innym przedsiębiorstwem konkurencyjnym, które już dawniej używało podobnych oznaczeń, winien przez odpowiednie dodatki do oznaczeń usunąć możliwość wprowadzania w błąd odbiorców. Jednak sąd na wniosek późniejszego użytkownika oznaczeń może według uznania nakazać umieszczenie dodatków, usuwających obawę wprowadzenia w błąd odbiorców, także temu przedsiębiorcy, który w pierw oznaczenia używał, chociaż jest powodem.

Art. 3. Kto poza przypadkami art. 1 i 2 szkodzi przedsiębiorcy przez czyny, sprzeczne z obowiązującymi przepisami albo z dobremi obyczajami (uczciwością kupiecką), jako to przez podawanie nieprawdziwych wiadomości o przedsiębiorstwie, przez podmanianie dla celów konkurencyjnych jego organów do niewypełniania obowiązków służbowych, przez wyjawianie tajemnic przedsiębiorstwa technicznych lub handlowych i t. p., winien zaniechać tych czynów, w razie winy wynagrodzić szkodę pokrzywdzonemu i ewentualnie dać mu zadośćuczynienie. Roszczenia te podlegają przepisom art. 1.

Art. 4. 1) Jeżeli siła, przyciągająca klientelę do przedsiębiorstw, polega na tem, że wytwory, towary lub świadczenia pochodzą z pewnego okręgu geograficznego, albo że przedsiębiorcy należą do pewnego związku przedsiębiorców, a jakiś inny przedsiębiorca wprowadza w błąd swą klientelę, wywołując mniemanie, że ofiarowane przez niego wytwory, towary lub świadczenia pochodzą z owych okręgów geograficznych lub z przedsiębiorstw, do związku należących, albo jeżeli ktoś działa na szkodę owych przedsiębiorstw przez podawanie o nich nieprawdziwych wiadomości, albo przez wyjawianie ich tajemnic technicznych. natenczas do powództwa uprawnieni są: każdy przedsiębiorca, produkujący tego samego rodzaju wytwory w danym okręgu geograficznym, wspólne przedstawicielstwa wymienionych powyżej przedsiębiorców, tudzież

kazdy przedsiębiorca, zajmujący się sprzedażą wymienionych wytworów.

2) Rada Ministrów na wniosek Ministra Przemysłu i Handlu lub Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych może rozporządzeniem, zamieszczonem w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej, określić warunki używania nazw terytorjalnych (regionalnych), a zwłaszcza granice okręgów geograficznych, do których te nazwy się odnoszą.

3) Rada Ministrów na wniosek Ministra Przemysłu i Handlu może wydawać w granicach zobowiązań, zaciągniętych przez Rzeczpospolitą Polską w umowach międzynarodowych, zakazy używania nazw terytorjalnych przy oznaczaniu wytwarzanych w Rzeczypospolitej Polskiej lub do Rzeczypospolitej Polskiej wprowadzanych towarów, a niepochozących z okręgów, nazwami oznaczonych, chociaż nazwy te są w Rzeczypospolitej Polskiej oznaczeniami rodzajowemi lub bywają używane w wewnętrznym obrocie handlowym skutkiem dodatków, z niemi złączonych, jako oznaczenia rodzajowe. W ogłoszonych z powołaniem się na niniejszy artykuł w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej zakazach nazwy muszą być szczegółowo określone. Warunkiem ogłoszenia zakazów przez Radę Ministrów będzie notyfikacja danej nazwy przez rząd państwa, wobec którego Rzeczpospolita Polska zaciągnęła zobowiązanie, i dostarczenie dowodu, że w tem państwie nazwa notyfikowana jest przedmiotem ochrony, jako nazwa terytorjalna. Przekroczenie zakazu uzasadnia powództwo w myśl ust. 1 artykułu niniejszego.

Art. 5. 1) Dla sporów o roszczenia cywilno-prawne z artykułów 1—4 niniejszej ustawy właściwe są sądy okręgowe jako handlowe.

2) Spory te można wdrożyć także w tym sądzie, w którego okręgu popełniono czynność, uzasadniającą roszczenie powoda.

3) Celem zabezpieczenia roszczeń o zaniechanie, określonych w niniejszej ustawie, sąd może wydać zarządzenia tymczasowe (zabezpieczenia powództwa), chociażby nie zachodziły wymogi przewidziane w poszczególnych ustawach, dotyczące uprawdopodobnienia powodów do takich zarządzeń.

Ochrona karno-prawna.

Art. 6. 1) Kto celem przyciągania klienteli i ułatwiania warunków konkurencji podaje do wiadomości powszechnej lub większego koła osób ze świadomością niezgodne z prawdą a zdolne do wprowadzania w błąd fakty, dotyczące stosunków handlowych swego albo cudzego przedsiębiorstwa, jako to: jakości, właściwości,

wartości, pochodzenia, przeznaczenia wytworów, towarów lub świadczeń, sposobu sprowadzania wytworów i towarów, warunków i sposobów produkcji, oznaczania cen żądanych, wyjątkowych sposobności nabycia (np. pozornej wyprzedaży, rzekomego pochodzenia towarów z masy konkursowej lub rzekomego należenia towarów do masy konkursowej i t. p.), odznaczeń, przysługujących przedsiębiorstwu, przedsiębiorcy lub jego organom, praw, z przedsiębiorstwem połączonych i t. p., ulega karze grzywny do 6.000 złotych, lub aresztu do trzech tygodni, albo obu karom łącznie. W razie szczególnie obciążających okoliczności grzywna może być podwyższona do 12.000 złotych, a areszt do sześciu tygodni.

2) Przepis ustępu pierwszego należy stosować także wtedy, gdy świadome wprowadzanie w błąd publiczności lub odbiorców odbywa się przez znaki lub oznaczenia obrazowe, plastyczne, liczbowe, słowne lub barwne, umieszczone na towarach, na lokalu albo w lokalu przedsiębiorstwa, albo na ruchomościach, do prowadzenia przedsiębiorstwa służących.

3) Sąd może wydać z urzędu lub na wniosek oskarżyciela publicznego zarządzenia na koszt skazanego celem wyprowadzenia publiczności i odbiorców z błędu. Takimi zarządzeniami mogą być zwłaszcza ogłoszenia w dziennikach lub na lokalach przedsiębiorstwa, wyjaśniające prawdziwy stan rzeczy, ogłoszenie wyroku, znieszenie oznaczeń, ogłoszeń i innych środków, w błąd wprowadzających i t. p.

Art. 7. 1) Rada Ministrów na wniosek Ministra Przemysłu i Handlu w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych oraz Ministrem Sprawiedliwości może w drodze rozporządzeń ogłaszanych w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej, a z powołaniem się na niniejszy artykuł: a) nakazać, by pewne towary były sprzedawane w handlu detalicznym tylko w przepisanych jednostkach ilościowych oraz z uwidocznieniem ich ilości (wagi, miary, liczby), jakości i miejsca pochodzenia; b) wydawać przepisy określające warunki urządzania wyprzedaży.

2) Nie stosujący się do przepisów powyższych rozporządzeń karani będą grzywną do sześciuset złotych i aresztem do dni trzech lub jedną z tych kar.

Art. 8. 1) Rada Ministrów na wniosek Ministra Przemysłu i Handlu w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości może w drodze rozporządzenia, ogłoszonego w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej, z powołaniem się na niniejszy artykuł, zakazać zawierania pewnych umów, przez które przedsiębiorca w sposób, niezgodny z zasadami uczciwej konkurencji, stara się ułatwić sobie warunki zbytu.

2) W szczególności ulec może zakazowi umowa, przez którą ktoś za cenę bezwarunkowo należną zobowiązuje się do dostarczenia towaru lub spełnienia świadczeń pod warunkiem, że strona druga pozyska dla niego do pewnego czasu pod temi samemi warunkami pewną liczbę odbiorców (umowa lawinowa).

3) Winny skłonienia do zawarcia umów zakazanych ulega karze grzywny do 2.000 złotych lub aresztu do dni 10, albo obu karom łącznie, a umowy wbrew takim zakazom zawarte, mogą być unieważnione na żądanie pokrzywdzonego.

Art. 9. 1) Kto o przedsiębiorstwie lub o przedsiębiorcy podaje świadomie nieprawdziwe wiadomości, które mogą podziałać odstrasżająco na odbiorców, lub podkopać kredyt przedsiębiorcy, ulega karze grzywny do 12.000 złotych lub aresztu do sześciu tygodni, albo obu karom łącznie.

2) Postępowanie karne wdraża się na skutek skargi pokrzywdzonego. Jeżeli przestępstwo zwraca się ogólnie przeciw przedsiębiorstwom z pewnych okręgów lub należącym do pewnego związku, natenczas skargę wnieść mogą osoby, uprawnione do powództwa cywilnego (art. 4 ust. 1).

3) Sąd może wydać na wniosek pokrzywdzonego a na koszt skazanego odpowiednie zarządzenia celem wyprowadzenia publiczności i odbiorców z błędu. Takimi zarządzeniami mogą być zwłaszcza ogłoszenia w dziennikach, wyjaśniające prawdziwy stan rzeczy, ogłoszenie wyroku i t. p.

Art. 10. 1) Kto, dowiedziawszy się w sposób niezgodny z prawem lub dobrymi obyczajami o tajemnicach przedsiębiorstwa technicznych lub handlowych, z tajemnic tych w celach konkurencyjnych korzysta, lub ich innym udziela, ulega karze grzywny do 12.000 złotych lub aresztu do sześciu tygodni, albo obu karom łącznie.

2) Tej samej karze ulega pracownik przedsiębiorstwa, gdy tajemnice techniczne lub handlowe, jakie powierzono mu z uwagi na stosunek służbowy, lub jakie poznał w wykonywaniu stosunku służbowego, podaje do wiadomości innych osób w celach konkurencyjnych, lub celem wyrządzenia szkody przedsiębiorcy, a to w czasie trwania stosunku służbowego lub do dwóch lat po rozwiązaniu tegoż.

3) Tej samej karze podlegać będzie ten, kto kierowników lub pełnomocników przedsiębiorstwa przez ofiarowanie, przyrzeczenie lub zapewnienie im, lub osobom przez nich wskazanym, korzyści materialnych lub innych skłoni do zawarcia umów kupna — sprzedaży lub dostarczeń na warunkach korzystniejszych od zwykłe

praktykowanych. Kierownicy lub pełnomocnicy przedsiębiorstwa za wymawianie lub uzyskiwanie dla siebie lub osób trzecich korzyści, o których mowa, wzamian za korzystniejsze warunki zawieranych umów kupna — sprzedaży, czy dostarczeń tej samej karze ulegać będą.

4) Postępowanie karne wdraża się na skutek skargi pokrzywdzonego. Jeżeli chodzi o wspólne tajemnice przedsiębiorstw z pewnych okręgów lub należących do pewnego związku, skargę wnieść mogą w przypadku ustępu 1 niniejszego artykułu osoby, uprawnione do powództwa cywilnego (art. 4 ust. 1), a w przypadku ustępu 2 — ten przedsiębiorca, z którym pracownik jest lub był związany stosunkiem służbowym.

Art. 11. 1) Roszczenia prywatno-prawne, uzasadnione czynami podpadającymi pod przepisy art. 6—10, mogą być dochodzone wprost na drodze cywilnej bez wytoczenia sprawy karnej.

2) Usiłowanie przestępstw przewidzianych w niniejszej ustawie jest karalne.

Art. 12. Orzecznictwo karne w przypadkach art. 6, 9 i 10 należy do sądów okręgowych, w przypadkach zaś art. 7 i 8 do sądów grodzkich.

Zakres przedmiotowy i podmiotowy ustawy.

Art. 13. 1) Przepisy ustawy niniejszej stosować należy także do gospodarstw rolnych, leśnych i przedsiębiorstw górniczych.

2) Nie stosuje się przepisów ustawy niniejszej do zwalczania nieuczciwej konkurencji w zakresie zawodów wolnych, które posiadają ustawowo uregulowaną organizację, karzącą nieuczciwą konkurencję w drodze dyscyplinarnej.

Art. 14. Poza przypadkami, przewidzianymi w umowach międzynarodowych, ochrona ustawy niniejszej służy cudzoziemcom, których przedsiębiorstwa nie mają siedziby głównej w Rzeczypospolitej Polskiej, w zakresie istniejącej wzajemności z państwem, w którym znajduje się siedziba główna ich przedsiębiorstw.

Moc obowiązująca innych ustaw.

Art. 15. 1) Przepisy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji, zamieszczone w dotychczasowych ustawach, zachowują moc nadal, o ile skierowane są przeciw czynom, nieunormowanym w niniejszej ustawie.

2) Jeżeli ustawa niniejsza pewne czyny poddaje tylko skutkom cywilno-prawnym, a dotychczasowe ustawy uważają je za

karalne, dotyczące przepisów karne zachowują moc obok przepisów cywilno-prawnych ustawy niniejszej.

3) Postanowienia karne ustawy niniejszej stosować należy tylko o tyle, o ile czyn nie podlega surowszym postanowieniom karnym innych ustaw.

Zatrzymywanie towarów na granicach.

Art. 16. Rada Ministrów na wniosek właściwych ministrów może wydawać rozporządzenia, na podstawie których władze graniczne, zwłaszcza urzędy celne, będą upoważnione — pod warunkami i ze skutkami, w rozporządzeniach bliżej oznaczonymi — do zatrzymywania towarów, przywożonych do Rzeczypospolitej Polskiej i wywożonych z Rzeczypospolitej Polskiej, na czas potrzebny do uzyskania decyzji sądowej o zabezpieczeniu, jeżeli były oznaczone w sposób niezgodny z przepisami niniejszej ustawy lub przepisami o znakach towarowych.

Przepis przejściowy.

Art. 17. Aż do wydania jednolitych dla całego Państwa przepisów karnych nie można wdrożyć postępowania karnego o przestępstwa z art. 6, 9 i 10, jeżeli od ich popełnienia upłynęło lat trzy, o przestępstwa zaś z art. 7 i 8, jeżeli od ich popełnienia upłynął rok.

Przepisy końcowe.

Art. 18. Wykonanie niniejszej ustawy powierza się Ministrowi Przemysłu i Handlu w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości.

Art. 19. Ustawa niniejsza wchodzi w życie po upływie dni 14 od jej ogłoszenia i z tą chwilą ustaje moc niemieckiej ustawy z dnia 7 czerwca 1909 r. o nieuczciwej konkurencji (Dz. Ust. P. Nr. 31 z roku 1909).

ROZPORZĄDZENIE PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ

z dnia 12 czerwca 1934 r.

o wierzytelnościach w walutach zagranicznych

(Dz. U. R. P. Nr. 59, poz. 509).

Na podstawie art. 44 ust. 6 Konstytucji i ustawy z dnia 15 marca 1934 r. o upoważnieniu Prezydenta Rzeczypospolitej do wydawania rozporządzeń z mocą ustawy (Dz. U. R. P. Nr. 28, poz. 221) postanawiam co następuje:

R o z d z i a ł I.

Przepisy ogólne.

Art. 1. (1) Wierzytelność, wyrażoną w walucie zagranicznej, dłużnik może zapłacić pieniędzmi polskimi, chyba że zapłata w pieniądzech zagranicznych była wyraźnie zastrzeżona.

(2) Zastrzeżenie takie uważa się za nieistniejące, jeżeli wierzytelność płatna jest na obszarze Państwa Polskiego.

(3) Wierzytelnością w rozumieniu rozporządzenia niniejszego jest każda należność bez względu na tytuł jej powstania.

Art. 2. (1) Wysokość sumy, którą dłużnik płaci pieniędzmi polskimi, winna być obliczona według kursu wypłat (czeku) w danej walucie zagranicznej w dniu wymagalności wierzytelności.

(2) Jeżeli dłużnik dopuścił się zwłoki, wierzyciel może żądać zapłaty, stosownie do swego wyboru, według kursu wypłat bądź w dniu wymagalności, bądź w dniu zapłaty.

(3) Obowiązujący jest przeciętny kurs wypłat, notowany na giełdzie pieniężnej w Warszawie.

Art. 3. (1) Jeżeli zapłata następuje pieniędzmi zagranicznymi, dłużnik może dokonać jej każdym gatunkiem pieniędzy, mających obieg prawny w kraju, którego pieniędzmi płaci.

(2) Jeżeli dłużnik, płacący pieniędzmi zagranicznymi, jest

w zwłocę, wierzyciel może żądać wyrównania różnicy między kursami wypłat w dniu zapłaty i w dniu wymagalności.

Art. 4. (1) Ważność zastrzeżenia o płatności wierzytelności zagranicznymi monetami złotymi lub według równowartości złota w zagranicznej jednostce pieniężnej ocenia się podług prawa kraju, w którego walucie wyrażona jest wierzytelność. Sama umowa zachowuje ważność.

(2) Rada ministrów może w drodze rozporządzenia odmienne uregulować ważność tego zastrzeżenia w zobowiązaniach, wyrażonych w walucie kraju, który normuje ważność tę bądź inaczej w stosunkach międzynarodowych niż wewnętrznych, bądź z uszczerbkiem dla interesów Państwa Polskiego lub jego obywateli.

Art. 5. (1) Jeżeli zastrzeżenie o płatności wierzytelności zagranicznymi monetami złotymi lub według równowartości złota w zagranicznej jednostce pieniężnej jest ważne (art. 4), a wierzytelność ta jest płatna na obszarze Państwa Polskiego, — dłużnik może zapłacić ją pieniędzmi polskimi według kursu kruszcu złotego w dniu wymagalności zapłaty.

(2) Art. 2 ust. (2) stosuje się analogicznie.

Art. 6. (1) W razie sprzedaży w drodze egzekucji rzeczy, na której ustanowiono zastaw lub hipotekę dla wierzytelności w walutach zagranicznych, opis i obwieszczenia powinny podawać te wierzytelności bez przerachowania na walutę polską.

(2) W dalszem postępowaniu egzekucyjnym należy obliczać wierzytelności te według kursów wypłat (art. 2) lub kruszcu złotego (art. 5) z dnia poprzedzającego sprzedaż rzeczy.

Art. 7. Przepisy art. 1—6 stosuje się do wierzytelności, powstałych zarówno przed dniem, jak i po dniu wejścia w życie rozporządzenia niniejszego, nie wyłączając wierzytelności prawomocnie zasądzonych, — z wyjątkami następującymi:

- 1) do wierzytelności niewekslowych, powstałych przed tym dniem, — zamiast art. 2 ust. (1) i (2) stosuje się zasadę, że wierzytelność może być uiszczona pieniędzmi polskimi według kursu wypłat lub kruszcu złotego z przedednia zapłaty, oraz nie stosuje się art. 3 ust. (2); przepis ten stosuje się również do tych wierzytelności z weksli niezaprotestowanych, które należą do zakresu właściwości urzędów rozjemczych, powołanych ustawą z dnia 28 marca 1933 r. (Dz. U. R. P. Nr. 29, poz. 253), choćby wierzytelności te powstały po dniu 1 grudnia 1931 r.;

- 2) do wierzytelności z weksłów nie stosuje się przepisów art. 2 ust. (2) i art. 3 ust. (2);
- 3) do wierzytelności z tytułu kupna-sprzedaży lub zamiany efektywnych pieniędzy zagranicznych nie stosuje się przepisu art. 1 ust. (2).

Art. 8. (1) Spłaty należności z tytułu wierzytelności, wyrażonych w walutach zagranicznych, dokonane przed wejściem w życie rozporządzenia niniejszego, uważane będą za uskutecznione w należytej wysokości, choćby nastąpiły na zasadach innych, niż wskazane w art. 4.

(2) Rozporządzenie niniejsze nie narusza zawartych przed jego wejściem w życie układów, dotyczących uregulowania wierzytelności, wyrażonych w walutach zagranicznych. Przepis ten nie stanowi jednakże przeszkody do zastosowania art. 4 do wierzytelności, ustalonych w tych układach.

(3) Poręczyciel, który uiścił za dłużnika głównego dług, wyrażony w walucie zagranicznej, ma prawo żądać, aby dłużnik zwrócił mu również różnicę kursów, choćby zwrot następował w pieniądzech zagranicznych.

R o z d z i a ł II.

Przepisy ograniczające zaciąganie zobowiązań w walutach zagranicznych.

Art. 9. (1) Wpisy do ksiąg hipotecznych mogą być wnoszone tylko w walucie polskiej. Nie dotyczy to jednak czynności hipotecznych, dokonywanych w zakresie wpisów już ujawnionych w walutach zagranicznych choćby przez zastrzeżenie, wpisów wnoszonych w myśl ust. (2) pkt. 1), jako też czynności hipotecznych dokonywanych na podstawie aktów sądowych i notarialnych zdziałanych przed wejściem w życie rozporządzenia niniejszego.

(2) Rozporządzenia Ministrów Skarbu i Sprawiedliwości określają:

- 1) przypadki, w których wpisy będą mogły być wnoszone w walucie zagranicznej;
- 2) warunki i zasady przerachowania wszelkiego rodzaju wierzytelności i zabezpieczeń hipotecznych, wyrażonych w walutach zagranicznych, nie wyłączając ujawnionych przez zastrzeżenie, zakres uprawnień stron przy dokonywaniu przerachowania oraz sposób jego ujawnienia w wykazie hipotecznym — bez zgody niższych wierzycieli.

Art. 10. (1) Instytucje kredytowe, z wyjątkiem:

- 1) Banku Polskiego,
- 2) państwowych instytucyj kredytowych,
- 3) przedsiębiorstw bankowych, wymienionych w art. 2, 3 i 119 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 17 marca 1928 r. o prawie bankowem (Dz. U. R. P. Nr. 34, poz. 321),
- 4) towarzystw kredytu długoterminowego oraz
- 5) instytucyj, oznaczonych rozporządzeniami Ministra Skarbu, —

mogą dokonywać nowych operacyj kredytowych czynnych i biernych jedynie w walucie polskiej.

(2) Ograniczenie to nie dotyczy operacyj, dokonywanych w związku z już istniejącymi aktywami lub pasywami, wyrażonemi w walucie zagranicznej.

(3) Operacje, skutecznione z przekroczeniem przepisów artykułu niniejszego, będą uważane za dokonane w walucie polskiej w kwocie, która wypadnie z przeliczenia waluty zagranicznej według kursu wyplat z dnia skutecznienia operacji.

Art. 11. (1) Instytucje, wymienione w art. 10 ust. (1) pkt. 2) i 3), mogą przyjmować nowe wkłady na książeczki wkładowe imienne i na okaziciela — jedynie w walucie polskiej.

(2) Przepis art. 10 ust. (3) stosuje się analogicznie.

Art. 12. (1) Umowy ubezpieczeń bezpośrednich mogą być zawierane tylko w walucie polskiej. Przepis ten nie ogranicza prawa zawierania umów przewidujących świadczenia w naturze.

(2) Minister Skarbu może w drodze wyjątku określić przypadki, w których umowy ubezpieczeń będą mogły być zawierane w walucie zagranicznej.

R o z d z i a ł III.

Przepisy szczególne dla instytucyj kredytu długoterminowego.

Art. 13. Instytucjami kredytu długoterminowego w rozumieniu rozporządzenia niniejszego są: Bank Gospodarstwa Krajowego, Państwowy Bank Rolny, towarzystwa kredytowe ziemskie, miejskie i przemysłowe, banki hipoteczne i Wileński Bank Ziemski, Sp. Akc. w Wilnie.

Art. 14. (1) Jeżeli wierzytelność instytucyj kredytu długoterminowego wyrażona jest w walucie zagranicznej, dłużnik może zapłacić należności z jej tytułu pieniędzmi polskimi:

- 1) w razie zapłaty w terminie lub przedterminowo — według kursu wypłat lub kursu złotego z przedednia zapłaty;
- 2) w razie opóźnienia zapłaty — według kursu wypłat lub kursu złotego, stosownie do wyboru instytucji, bądź z dnia wymagalności należności, bądź z przedednia jej zapłaty, bądź z dnia płatności walorów, na których uiszczenie należność była przeznaczona zgodnie z planem umorzenia, jeżeli termin tej płatności już upłynął.

(2) Jeżeli zapłata opóźniona następuje pieniędzmi zagranicznymi, instytucja może żądać, aby dłużnik zapłacił różnice kursowe według zasad, wyluszczonej w ust. (1) pkt. 2).

(3) Jeżeli wiarygodność instytucji jest wyrażona w więcej niż jednej walucie zagranicznej, wybór waluty, w której lub według której ma nastąpić zapłata, służy instytucji.

Art. 15. Opłaty administracyjne i dopłaty z tytułu szczególnych zobowiązań instytucji kredytu długoterminowego, pobierane przez tę instytucję przy ratach lub przedterminowej spłacie od wierzytelności hipotecznych, wyrażonych w walucie lub kilku walutach zagranicznych, mogą być obliczane i ściągane w pieniądzech polskich — stosownie do wyboru instytucji — według kursu jednej z tych walut, bądź z dnia 1 lipca 1931 r., bądź z dnia wymagalności tych opłat administracyjnych lub dopłat, bądź z przedednia ich zapłaty.

Art. 16. Przy dokonywaniu — na podstawie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1932 r. o pierwszeństwie hipotecznym i konwersji zaległości od pożyczek instytucji kredytu długoterminowego (Dz. U. R. P. Nr. 94, poz. 810) — konwersji zaległości, wyrażonych w walucie lub w walutach zagranicznych, instytucja kredytu długoterminowego ma prawo przeraćchować te zaległości na walutę polską i żądać ujawnienia ich w wykazie hipotecznym z pierwszeństwem i na zasadach, przewidzianych w powyższem rozporządzeniu, stosownie do swego wyboru według kursu jednej z tych walut w dacie wymagalności odpowiednich zaległości, ustalonej w akcie pożyczki.

Art. 17. Przepisy rozporządzenia niniejszego mają zastosowanie przy wszelkich obliczeniach należności instytucji kredytu długoterminowego w postępowaniu egzekucyjnym z tem, że instytucja ma również prawo:

- 1) przerahowywać walutę zagraniczną na polską także według kursu z przedednia sprzedaży rzeczy;
- 2) wyznaczać w walucie polskiej rękomię (wadja) i ceny wywołania (sumy, od których rozpoczynają się sprzedaże);

- 3) zmieniać — przed rozpoczęciem sprzedaży, przez oświadczenie do protokołu — wysokość tych rękojmi i cen wywołania w związku z kształtowaniem się kursów walut zagranicznych.

Art. 18. Instytucje kredytu długoterminowego mają prawo stosować przepisy rozporządzenia niniejszego także do należności, powstałych przed jego wejściem w życie, a w szczególności do wszelkich rozrachunków wpłat, dokonanych przez dłużników.

Art. 19. (1) Instytucje kredytu długoterminowego obowiązane będą wykazywać oddzielnie w bilansach straty i zyski na kursach walutowych w związku z operacjami kredytu długoterminowego.

(2) Minister Skarbu określać będzie w drodze rozporządzeń, kiedy i w jaki sposób instytucje kredytu długoterminowego obowiązane będą zwracać swym dłużnikom ewentualne zyski z powyższego tytułu.

Art. 20. Jeżeli przed wejściem w życie rozporządzenia niniejszego instytucja kredytu długoterminowego pobierała i wypłacała według kursu kruszcu złotego kwoty, należne z tytułu zobowiązań długoterminowych, opiewających na walutę dolarową z zastrzeżeniami, wymienionymi w art. 5, — wówczas:

- 1) wpłaty te i wypłaty (z wyjątkiem wymienionych w pkt. 4) uważane będą za uskutecznione w należytej wysokości; dotyczy to również spłat przedterminowych;
- 2) w ten sam sposób pobrane będą opóźnione w zapłacie raty od wierzytelności wcześniejsze niż bieżąca, jak również w ten sam sposób wypłacane będą kupony, na których zapłatę pobierane są powyższe raty;
- 3) rata bieżąca i następna, jak również odpowiadające tym ratom kupony, płatne będą z uwzględnieniem nieważności w zobowiązaniach dolarowych zastrzeżeń wymienionych w art. 5;
- 4) kwoty, nadpłacone przez dłużników na ratę bieżącą, będą zarachowane na inne lub przyszłe należności od nich przypadające.

Art. 21. Przepisy art. 14—20 mają zastosowanie jedynie do wierzytelności instytucyj kredytu długoterminowego:

- 1) zabezpieczonych hipotecznie, z terminem zapłaty nie krótszym niż $7\frac{1}{2}$ lat,
- 2) zabezpieczających listy zastawne lub obligacje.

R o z d z i a ł IV.

Przepisy o przerachowaniu na walutę polską listów zastawnych i obligacyj, wypuszczonych przez instytucje kredytu długoterminowego, oraz zabezpieczających je wierzytelności.

Art. 22. Wszelkie postanowienia o walutach zagranicznych, zawarte w listach zastawnych i obligacjach instytucyj kredytu długoterminowego, wyrażonych jednocześnie w walucie polskiej i w jednej lub kilku walutach zagranicznych, jak również postanowienia te, zawarte w aktach bądź innych dokumentach i wpisach hipotecznych wierzytelności, zabezpieczających listy i obligacje, — uważa się za nieistniejące.

Art. 23. (1) Listy zastawne i obligacje instytucyj kredytu długoterminowego, wyrażone w jednej lub kilku walutach zagranicznych, jak również wierzytelności, zabezpieczające te listy i obligacje, podlegają przerachowaniu na odpowiednie zobowiązania wyrażone w walucie polskiej.

(2) Przerachowanie następuje, z zachowaniem przepisów art. 4, według przeciętnego kursu wypląt lub kruszcu złotego w miesiącach kwietniu i maju 1934 r., notowanych na giełdzie pieniężnej w Warszawie.

(3) Dla podlegających przerachowaniu zobowiązań, wyrażonych w dolarach Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej, zarówno opatrzonych jak i nieopatrzonych zastrzeżeniami, wymienionymi w art. 5, kurs ten ustala się na zł 5,40 za jednego dolara.

Art. 24. Listy zastawne Poznańskiego Ziemstwa Kredytowego w Poznaniu dawniej 8⁰/₁₀ serji z roku 1930, skonwertowane na 4¹/₂⁰/₁₀ serji K z roku 1933, wyrażone w dolarach Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej w zlocie wagi i próby z dnia 1 stycznia 1930 r, oraz w ich równowartości w złotych w zlocie, jak również wierzytelności hipoteczne wraz z hipotekami kaucyjnymi, zabezpieczające te listy a wyrażone w dolarach w zlocie, przerachowuje się na odpowiednie zobowiązania wyrażone wyłącznie w złotych w zlocie, w stosunku jeden dolar w zlocie równa się 8,9141 złotych w zlocie.

Art. 25. Konwersja, przewidziana w art. 22, 23 i 24, następuje z mocy samego prawa na dzień, od którego liczy się rata wierzytelności, biegnąca w dniu wejścia w życie rozporządzenia niniejszego, choćby termin jej wymagalności już nastąpił.

Art. 26. Konwersja, przewidziana w art. 22 i 23, nie obejmuje:

- 1) listów zastawnych i obligacji, wypuszczonych w drodze emisji publicznej na rynkach zagranicznych a notowanych na giełdach zagranicznych, jak również wierzytelności, zabezpieczające te listy i obligacje;
- 2) 8⁰/₀ dolarowych listów zastawnych Towarzystwa Kredytowego Ziemskiego w Warszawie serji z roku 1924, poręczonych przez Skarb Państwa, oraz odpowiedniej części wierzytelności hipotecznych, zabezpieczających te listy a określonych w sposób wskazany w § 2 rozporządzenia Ministra Skarbu z dnia 6 lutego 1933 r. (Dz. U. R. P. Nr. 7, poz. 48);
- 3) 7⁰/₀ i 8⁰/₀ listów zastawnych Towarzystwa Kredytowego Przemysłu Polskiego, wyrażonych w funtach szterlingach;
- 4) 8⁰/₀ gwarantowanych złotych obligacji komunalnych Banku Gospodarstwa Krajowego w Polsce z 1925 r. (Guaranteed and Municipally Secured 8⁰/₀ Sinking Fund Gold Bonds of the National Economic Bank Poland, 1925), wyrażonych w dolarach w zlocie Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej, oraz gwarantowanych i zabezpieczonych 8⁰/₀ amortyzowanych złotych obligacji Banku Gospodarstwa Krajowego w Polsce 1926 r. (National Economic Bank, Poland, Guaranteed and Secured 8⁰/₀ Sinking Fund Gold Bonds, 1926), wyrażonych w dolarach w zlocie Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej, jak również wierzytelności zabezpieczające te obligacje;
- 5) 7⁰/₀ listów zastawnych Banku Gospodarstwa Krajowego emisji II. P. Z./1, wyrażonych w dolarach Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej;
- 6) części emisji II 7⁰/₀ listów zastawnych Banku Gospodarstwa Krajowego w zlocie, opiewających na złote w zlocie względnie ich równowartości w dolarach Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej w zlocie, w funtach szterlingach, w guldenach holenderskich w zlocie i we frankach szwajcarskich, na sumę 4.457.000 złotych w zlocie oraz części emisji II 7⁰/₀ obligacji komunalnych Banku Gospodarstwa Krajowego w zlocie, opiewających na złote w zlocie względnie ich równowartości w dolarach Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej w zlocie, w funtach szterlingach, w guldenach holenderskich w zlocie i we frankach szwajcarskich, na sumę 4.100.000 złotych w zlocie. Rozporządzenie Ministra Skarbu oznaczy numery listów za-

stawnych i obligacji, wymienionych w niniejszym punkcie, jako wyłączonych z pod konwersji.

Art. 27. (1) Instytucja kredytu długoterminowego ma prawo połączyć w jedną lub kilka seryj listy zastawne lub obligacje już wypuszczone oraz przyszłe, których oprocentowanie, okres umorzenia, waluta i klauzule monetarne oraz zabezpieczenia — po zastosowaniu przepisów rozporządzenia niniejszego — okażą się jednakowe. W tym celu instytucja ma prawo ustalić odpowiednie wzory listów zastawnych lub obligacji.

(2) Łącząc w nową bądź w nowe serie listy zastawne lub obligacje, instytucja może pominąć lub zmienić zawarte w nich zastrzeżenia nie dotyczące przedmiotów, wymienionych w zdaniu pierwszym ust. (1). W szczególności instytucja może zaniechać tworzenia funduszków gwarancyjnych i zarządzić zachowywanie kwot, zebranych na te fundusze na należności od dłużników.

(3) Łączenie poszczególnych seryj może być dokonane tylko za zgodą Ministra Skarbu.

Art. 28. (1) Konwersje, przewidziane:

1) w rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1932 r. o pierwszeństwie hipotecznym i konwersji zaległości od pożyczek instytucji kredytu długoterminowego (Dz. U. R. P. Nr. 94, poz. 810),

2) w ustawie z dnia 20 grudnia 1932 r. o obniżeniu oprocentowania i przedłużeniu okresów umorzenia wierzytelności długoterminowych, zabezpieczających listy zastawne i obligacje, oraz wydanych na podstawie tych wierzytelności listów zastawnych i obligacji (Dz. U. R. P. Nr. 115, poz. 950) i

3) w rozporządzeniu niniejszem,

— mogą być ujawnione w wykazach hipotecznych bądź w drodze wpisów oddzielnych, bądź wspólnych, obejmujących wszystkie dokonywane zmiany, bez zgody dłużnika i niższych wierzycieli na mocy jednostronnego wniosku instytucji kredytu długoterminowego. Oświadczenie instytucji we wniosku o konwersję będą miały dla sądu (wydziałów hipotecznych) moc urzędową.

(2) Żadne przeszkody, wynikające z obowiązujących przepisów, treści księgi hipotecznej oraz statutu instytucji, nie tamują ujawnienia konwersji powyższych w wykazie hipotecznym czystym wpisem.

(3) Na obszarze mocy obowiązującej kodeksu cywilnego z 1896 r. zapisanie przewidzianych w ust. (1) konwersyj lub ich

stopnia pierwszeństwa nastąpi bez przedstawienia listów hipotecznych wydanych co do praw rzeczowych, wpisanych już do księgi gruntowej. Jeżeli list hipoteczny zostanie przedłożony później, urząd ksiąg gruntowych powinien na nim zaznaczyć wpis.

(4) Sporządzenie lub sprostowanie listu hipotecznego na wierzytelności określone w ust. (1) następuje na jednostronny wniosek instytucji.

Art. 29. (1) Instytucje kredytu długoterminowego obowiązane są przedstawić Ministrowi Skarbu do zatwierdzenia plany konwersji zaległości, dokonywanej na podstawie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1932 r. o pierwszeństwie hipotecznem i konwersji zaległości od pożyczek instytucji kredytu długoterminowego (Dz. U. R. P. Nr. 94, poz. 810).

(2) Minister Skarbu może, uwzględniając stan finansowy instytucji, żądać zmian w przedstawionym planie.

Art. 30. (1) Minister Skarbu ustali w drodze rozporządzenia termin wymiany listów zastawnych i obligacyj na konwersyjne.

(2) Minister Skarbu może zezwolić instytucji kredytu długoterminowego na przestemplowanie zamiast wymiany oznaczonych seryj listów zastawnych lub obligacyj, podlegających konwersji.

(3) Instytucja kredytu długoterminowego ma prawo:

- 1) wymienić listy zastawne lub obligacje na konwersyjne — w innych odcinkach;
- 2) wypowiadać zamiast losowania — za zapłatą wartości nominalnej — odcinki listów zastawnych lub obligacyj, opiewające na kwoty poniżej zł 100.
- (4) Koszty konwersji obciążają dłużników.

Art. 31. (1) Postępowanie i wpisy hipoteczne, mające na celu dokonanie konwersyj, przewidzianych w rozporządzeniu niniejszem, są wolne od opłat sądowych (hipotecznych).

(2) Pisarze hipoteczni mają prawo pobierać za wnioski o dokonanie konwersji w zakresie wszystkich wierzytelności obciążających daną nieruchomości i na podstawie wszystkich przepisów, wymienionych w art. 28, za wniesienie odpowiednich treści do wykazu hipotecznego i za wydanie instytucji kredytu długoterminowego świadectwa o dokonanych wpisach — jedynie opłatę stałą w kwocie zł 20.

(3) Pismo instytucji kredytu długoterminowego, którem ona na mocy art. 2 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1932 r. o pierwszeństwie hipotecznem i konwersji zaległości od pożyczek instytucji kredytu długoterminowego (Dz.

U. R. P. Nr. 94, poz. 810), dokonywa konwersji na pożyczkę dodatkową w gotowiźnie, podlega opłacie stempłowej w wysokości 0,2^o/_o od tej części pożyczki konwersyjnej, która pokrywa należności uboczne (odsetki, opłaty administracyjne i t. d.), wymienione w art. 1 powołanego rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej. Według tej samej zasady podlegają opłacie stempłowej listy zastawne i innego rodzaju obligacje, emitowane na mocy zdania drugiego art. 2 powołanego rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej. Do uiszczenia opłat jest obowiązana instytucja kredytowa, która może żądać od dłużnika zwrotu uiszczonej opłaty, albo wpłacenia zgóry odpowiedniej kwoty.

Art. 32. (1) Nieujawnienie w wykazie hipotecznym konwersyj, przewidzianych w rozporządzeniu niniejszem, nie stanowi przeszkody ani do wszczęcia, ani do prowadzenia postępowania sądowego, egzekucji sądowej lub egzekucji we własnym zakresie instytucji kredytu długoterminowego.

(2) Zmiany w stanie wierzytelności, wynikające z powyższych nieujawnionych hipotecznie konwersyj, powinny być zgłoszone do protokołu licytacji.

R o z d z i a ł V.

Przepisy o przerachowaniu na walutę polską zobowiązań z tytułu umów ubezpieczeń, zawartych przez zakłady, podlegające nadzorowi Ministra Skarbu.

Art. 33. (1) Wszelkie zobowiązania z umów ubezpieczeń, wyrażonych w walutach zagranicznych bez zastrzeżeń, wymienionych w art. 5, podlegają przerachowaniu na walutę polską według przeciętnego kursu wyplat w miesiącach kwietniu i maju 1934 r., notowanych na giełdzie pieniężnej w Warszawie.

(2) Dla podlegających przerachowaniu zobowiązań, wyrażonych w dolarach Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej, kurs ten ustala się na zł 5,40 za jednego dolara.

Art. 34. Wszelkie zobowiązania z umów ubezpieczeń, opiewające na waluty zagraniczne z zastrzeżeniami, wymienionemi w art. 5, — bez względu na to, czy zastrzeżenia te są ważne w myśl art. 4, — podlegają przerachowaniu na złote w zlocie według stosunku zawartości czystego złota w jednostce pieniężnej danej waluty zagranicznej oraz waluty polskiej w dniu 1 lipca 1931 r.

Art. 35. Przerachowanie, przewidziane w art. 33 i 34, następuje z mocy samego prawa na dzień 1 sierpnia 1934 r.

R o z d z i a ł VI.**Ustalanie kursu kruszcu złotego.**

Art. 36. (1) Za kurs (równowartość) kruszcu złotego w rozumieniu rozporządzenia niniejszego oraz art. 16 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 5 listopada 1927 r. w sprawie zmiany ustroju pieniężnego (Dz. U. R. P. Nr. 97, poz. 855) uważa się wartość złota, ogłaszaną przez Ministra Skarbu w Monitorze Polskim.

(2) Minister Skarbu obliczać będzie wartość tę na podstawie cen czystego złota na giełdzie zagranicznej, którą oznaczy rozporządzeniem, oraz na podstawie przeciętnego kursu na giełdzie w Warszawie, — wypłaty na siedzibę powyższej giełdy zagranicznej.

(3) Przepisy art. 6 i 17 stosuje się analogicznie do wierzytelności, wyrażonych w złotych w zlocie.

R o z d z i a ł VII.**Przepisy końcowe.**

Art. 37. Wykonanie rozporządzenia niniejszego porucza się Ministrom Skarbu i Sprawiedliwości.

Art. 38. (1) Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

(2) Równocześnie tracą moc obowiązującą rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 kwietnia 1924 r. o wierzytelnościach w walutach obcych i w złotych w zlocie, hipotecznie zabezpieczanych (Dz. U. R. P. Nr. 36, poz. 385), ustawa z dnia 18 marca 1931 r. (Dz. U. R. P. Nr. 36, poz. 273) i wszystkie przepisy sprzeczne z rozporządzeniem niniejszem.

(3) Moc obowiązującą art. 211 i 437 kodeksu zobowiązań zawieszają się.

SKOROWIDZ.

Liczby arabskie oznaczają paragrafy kodeksu cywilnego. — Liczby arabskie z dodatkiem „z“ oznaczają artykuły kodeksu zobowiązań. — Liczby arabskie poprzedzone „str.“ oznaczają strony, na których znajdują się przepisy ustaw związkowych. — Liczby rzymskie oznaczają artykuły przepisów wprowadzających kodeks zobowiązań.

A.

Anotacja str 418—431,
egzekucyjnej sprzedaży str 431,
przedmiot str 418,
skargi hipotecznej str. 428,
sporu str. 428—431,
stopnia hipotecznego str. 426—428,
stosunkow osobistych str. 426,
wypowiedzenia str. 428.

Adopcja patrz przysposobienie.

Aeroplan patrz statek powietrzny

Ajenci:

giełdowi jako pośrednicy 522 z,
handlowi jako posiednicy 522 z

Akordowe wynagrodzenie 451 z, 456 z

akt:

notarialny 551, 114 z, 178 z, 358 z,
600 z, XXVIII,
prawny ukrywający się poza
oswiadczeniem pozornym 34 z

Alimentacja 105, 106, 117, 139, 141—
143, 150, 154, 166—171, 219—221,
672, 673, 691, 795, 796, 161 z, 162 z

Alimentacyjny-a-e:

obowiązek dozywotnika 608 z,
wierzitelność 259 z.

Alternatywne zobowiązania 22—28 z.

Amortyzacja:

dawnych wierzytelności hipotecz-
nych str 442,
dokumentow III.

Analfabeci 113 z, 114 z.

Analogja 7, 45 z, 103 z, 176 z, 230 z,
237 z, 242 z, 353 z, 359 z, 403 z,
488 z.

Annuitety 1480

Ascendenci patrz descendenci.

Automobil patrz ruch samochodowy.

Autorskie prawo patrz prawo autor-
skie.

B.

Beneficium inwentari 800, 802, 806,
807, 821

Beneficjum 1471

Bezdziiedziczny majątek 760

Bezpieczeństwo 26,
prawne (pupilaïne) str. 493

Bezpośredni sprawca 136 z.

Bezprawny-a-e:

grozba 41 z,
uzyskanie dokumentu 223 z.

Bezskuteczność:

umowy 59 z.

Bezterminowe:

poręczenie za dług 628 z.

Beżenność 63, 179, 700.**Bieg:**

przedawnienia 276—280 z.

Bigamja 62.**Bilansowe** 453 z.**Błąd** 37—39 z,

co do pobudki 39 z,
 co do treści oświadczenia 37 z,
 istotny 37 z, 39 z,
 przy ugodzie 622 z,
 przy zawarciu małżeństwa 57—
 59, 95,
 w oświadczeniu woli 43 z, 44 z,
 w rozporządzeniu ostatniej woli
 570—572,
 w terminie przedawnienia 1487.

Błędna:pobudka przy złożeniu oświadcze-
nia woli 36 z.**Ból** 165 z.**Bojaźń** patrz obawa.**Brak:**

dochodów 53,
 lat 21,
 pełnomocnictwa przy zawieraniu
 umowy w cudzym imieniu 101 z,
 zamiaru wywołania skutków
 prawnych 33 z,
 zdolności do działań prawnych
 32 z, 54 z.

Brutalne obchodzenie się:

przyczyną rozdziału od stołu i ło-
 za 109,
 przyczyną rozwodu 115.

Brzeg str. 524—525,
ochrona str. 527.**Budynek** 297, 340—343,

gospodarczy, naprawa przy dzier-
 zawie 408 z,
 mieszkalny, naprawa przy dzier-
 zawie 408 z,
 na cudzym gruncie 418, 419,
 odbudowa przy dzierżawie 408 z,

odpowiedzialność za oberwanie się
 151 z,
 odpowiedzialność za zawalenie się
 151 z,
 z cudzego materiału 417, 419,
 zgłoszenie roszczeń z powodu
 wad w ciągu 5 lat 336 z.

Bydło 296,

prawo paszy 499, 500.

Bydło rogate:

okresy domniemania XXVI,
 XXXIII,
 rękojmia 332—336 z.

C.**Cel:**

likwidacji spółki 586 z,
 niegodziwy 131 z,
 reformy rolnej IV,
 spółki 576 z,
 umowy 55 z.

Cena 304,

giełdowa 296 z,
 kupna 337 z,
 odkupu 341 z,
 rynkowa 160 z, 296 z,
 ustalenie 305, 306, 296 z,
 zwrot 333.

Cenniki:zaproszenie do rozpoczęcia roko-
wań 73 z.**Cesja:**

obowiązkowa 268 z,
 praw z dożywocia niedopuszczal-
 na 606 z,
 prawa do odszkodowania, warun-
 ki 167 z.

Charakter:

ciągły stosunku prawnego 71 z.

Chlewna trzoda:

rękojmia 332—336 z, XXVI,
 XXXIII.

Choroba:

pracodawcy 462—465 z,
 pracownika a wynagrodzenie za
 pracę 458 z, X,
 psychiczna wyłącza odpowiedzial-
 ność za czyny 133 z,
 zaraźliwa a małżeństwo 53.

Chwila:

przejścia na kupującego korzyści i ciężarów oraz niebezpieczeństwa utraty lub uszkodzenia sprzedanej rzeczy 304 z, 305 z, przejścia prawa własności i innych praw rzeczowych na podstawie zobowiązań VII, wejścia ustawy w życie 3, zawarcia umowy pisemnej 112 z.

Ciało:

hipoteczne str. 415, str. 417, str. 431, odszkodowanie za uszkodzenie 161 z.

Ciągły:

charakter stosunku prawnego 71 z.

Ciąża 58, 120, 121.

Cielesny:

stan osoby 142 z.

Cierpienie fizyczne 165 z.

Ciężary:

hipoteczne 443, 299 z, rzeczowe str. 417, rzeczy sprzedanej 304 z, 305 z, uprzywilejowane przy sprzedaży nieruchomości 299 z.

Ciężkie naruszenie:

obowiązków przy prowadzeniu spółki 557 z, obowiązków rodzinnych 366 z.

Cię:

majątkiem państwowym 287, prawo nakładania 1456.

Cudzy-a-e:

czyny, odpowiedzialność 142—147 z, II, dłuż. zapłata 179 z, grunt 418, 419, materiał 417, 419, rzecz 403, sprawa, sprawowanie bez zlecenia 336.

Cudzołostwo:

przeszkodą dziedziczenia 543, przeszkodą małżeństwa 67, 94, 119, przyczyną rozdziału od stołu i łoża 109, przyczyną rozwodu 115, 116, 135, 136, ślubne urodzenie 158.

Cudzoziemcy 4, 33—38,

małżeństwo małoletniego 51, nabywanie nieruchomości str. 476—477, opieka 192.

Czas:

dowodu ojcostwa nieślubnego 163, najmu 380 z, obowiązywania ustawy 3, ślubnego urodzenia się 138, trwania prawa autorskiego str. 589, trwania ustawy 9, właściwy przy ofercie 64 z, wykonania zobowiązania 192—194 z, zaprzeczenia małżeństwa niewaznego 96, zaprzeczenia ślubnego urodzenia się 159, zawarcia umowy 70 z, zawarcia ponownego małżeństwa 120, 121.

Czek 265 z.

Czekowe prawo V.**Cześć:**

odszkodowanie za obrazę 165 z.

Część:

ciała hipotecznego str. 417, str. 431, dzieła, wynagrodzenie 489 z, stosunkowa wynagrodzenia 532 z.

Częściowa-e:

nieważność umowy 56 z, świadczenie 206 z, 217 z, wstąpienie w prawa wierzyciela 181 z.

Czyn:

bezprawny 153 z, niedozwolony 218 z, nierządny 165 z, powstanie zobowiązań 1 z, zabroniony i przeciwny dobrem obyczajom 132 z, za cudzy — odpowiedzialność II.

Czynności prawne:

nieważne II, patrz także pod „forma“.

Czynsz:

dzierżawy 402 z, najmu 370 z, 372 z, przedawnienie 1486, roszczenie o zwrot 375 z, zabezpieczenie 386 z.

D.

Darowizna 354—369 z,
czynienie 95 z,
między małżonkami 1246, 1247,
na wypadek śmierci 603, 956,
odwołanie 1487, 364—369 z,
przedmiot 356 z, 363 z,
unieważnienie 369 z,
wliczenie do zachowku 951, 952.

Dekret walutowy str. 606—617.

Depozyt:
nieprawidłowy 545 z,
sądowy 455, 5 z, 220 z,
sądowy — złożenie przedmiotu
świadczania 228 z, 232—234 z, II.

Descendenci 42, 65, 732—737.

Dług:
dobrowolne zwolnienie 270 z,
dziecka 173, 780, 790,
przyszły 627 z,
sieroty 230,
solidarny 8 z,
umorzenie przy przekazie 620 z,
warunkowy 627 z.

Dłużnik:
czynność na szkodę wierzyciela
288 z,
niewypłacalny 201 z,
prawo pokwitowania od wierzy-
ciela 220 z,
solidarny 4 z, 11 z, 13—18 z,
spółki 569 z,
zawiadomienie o przelewie 173 z,
zwłoka 19 z, 211 z.

Dobra wiara 326—331, 333, 334, 337,
338, 360, 367, 368, 379, 417—419,
456, 824, 1458, 1460, 1463, 1470, 1493,
48 z, 107 z, 189 z.

Dobre obyczaje 49 z.

Dobro:
gminne 288, 290,
lenne 359,
panującego 289,
państwowe 286, 290,
powszechne 287,
prywatne 286,
przedawnienie 1472, 1474,
publiczne 287, str. 322,
skarbowe 287,
wierzysto-czynszowe 359,
wierzysto-dzierżawne 359.

Dobrodziejstwo inwentarza patrz be-
neficium inventarii.

Dobrowolna-e:
licytacja III,
z długu zwolnienie 270 z.

Dochodzenie praw 19, 20.

Dodatkowa-e:
rzecz 330 z,
zastrzeżenie umowne 74—90 z.

Dokonanie:
oświadczenia woli 30 z.

Dokument:
hipoteczny str. 419, str. 434—435,
str. 443,
na okaziciela 225—230 z,
nieważny 226 z,
podziału 844, 846,
stwierdzający zobowiązanie 223 z,
umorzony 229 z, III.

Dom pracy przymusowej 207.

Dom składowy 537 z.

Domniemanie:
co do dodatkowych należności,
jak odsetki, przy pisemnym po-
twierdzeniu odbioru kapitału 224 z,
co do dobrego stanu rzeczy naje-
tej w chwili wydania jej najemcy
394 z,
co do wcześniejszych świadczeń
przy posiadaniu pisemnego po-
twierdzenia odbioru świadczenia
okresowego 224 z,
czynności 29 z,
dania wiana 1232,
dalszego trwania zlecenia mimo
jego wygaśnięcia 516 z,
dobrej wiary w posiadaniu 328,
faktyczne z art. XIX przepisów
wprowadzających k. p. c. XI,
istnienia wady w chwili wydania
zwierzęcia domowego 334 z,
nieślubnego urodzenia 155, 156,
odwołania przekazu 617 z,
ojcostwa 163, 164,
okresy przy wadach zwierząt do-
mowych XXVI, XXXIII,
o świadomym działaniu osoby bli-
skiej dłużnika na szkodę wierzy-
ciela 288 z,
praw wrodzonych 17,
prawne posiadania 323, 324,

Domniemanie:

prawne przy zobowiązaniu niepodzielnym 7 z,
 primogenitury 620,
 przy dobrowolnym zwrocie dokumentu lub zaznaczeniu na nim częściowego spełnienia świadczenia 222 z,
 przy nabyciu majątku lub przedsięwzięcia przez osobę bliską zbywcy 188 z,
 przy posiadaniu pokwitowania, wystawionego przez wierzyciela 221 z,
 przy użytkowaniu 518,
 śmierci 24, 25,
 ważności małżeństwa 99,
 własności 360, 372,
 wykluczone przy odnowieniu zobowiązania 264 z,
 wykluczone przy zobowiązaniach solidarnych 11 z,
 zastrzeżenia formy pod rygorem nieważności 109 z,
 ze rzeczy, które spółnik zobowiązał się wnieść do spółki, mają być wniesione na własność 547 z,
 ze termin zastrzeżony jest na korzyść dłużnika 200 z,
 żywego urodzenia 23.

Domownik-icy:

jako pracownik 462 z,
 najemcy a wady najętego pomieszczenia 376 z.

Domowy porządek:

przy najmie 380 z, 382 z.

Dopuszczalność ugód II,

prenotacji str. 422.

Dostawa:

przedawnienie wierzytelności 1186

Dowód śmierci str. 469—470.

Dożywocie:

forma aktu notarialnego 600 z,
 małżonków 1255—1258, 599 z,
 na rzecz kilku osób 603 z,
 prawo z umowy VII,
 umowa 599 z, 600 z,
 umowy rozwiązanie 605 z.

Drogi:

konieczne str. 564—571,
 publiczne str. 529—530.

Drzewo 295, 296, 421.

Duchowny 195.

Dwużenstwo patrz bigamja.

Dyspenza małżeńska 83—88, 120.

Dzieci 21, 274, 594, 681, 762,

nieślubne patrz nieślubne dzieci,
 nieurodzone 22,
 nieżywe 22, 23,
 prawa między dziećmi a rodzicami 137—186, str. 450, str. 457—458,
 ślubne patrz ślubne dzieci.

Dziedziec konieczny 762—764, 775—782,
 prawo do utrzymania 795.

Dziedzictwo 197, 796.

Dziedziczenie:

umowa 1249—1254.

Dzieło:

rozwiązanie umowy 496 z,
 umowa 478 z,
 utrata 493 z,
 wady 486 z,
 wykonanie 483 z,
 zniszczenie 493 z.

Dziennik ustaw str. 462—464.

Dzierżawa 402—418 z,

czynsz 402 z,
 czynszu przedawnienie 1486,
 odstąpienie używania 418 z,
 przedmiot 409 z,
 wypowiedzenie 413 z,
 zakończenie 413—417 z,
 zawarcie umowy 402—404 z, XLII.

Dzierżyciel 309.

E.

Egzekucja 574 z,
 sądowe prawo postępowania XI,
 XXXII.

Egzekucyjna sprzedaż:

adnotacja str. 431.

Ewidencja:

osób pieczy poruczonych str. 500—501.

F.

Fideikomis patrz powiernictwo.

Forma:

aktu notarialnego 114 z, 358 z, 600 z, XXVIII, czynności prawnych II, str. 447 str. 454, notarialna 178 z, 293 z, oświadczenia woli 109 z, pisemna 43 z, 96 z, 110 z, 111 z, 172 z, 187 z, 223 z, 233 z, 250 z, 431 z, 450 z, 550 z, 631 z, podania hipotecznego str. 433, pokwitowania 220 z, układu zbiorowego 445 z, umowy dzierżawy 404 z, umowy najmu 371 z, 399 z, umowy o pracę 443 z.

Formalności małżeńskie 69—82.

Fundacja 646.

Fundusze:

lokata str. 493—6.

Funkcjonariusz:

Policej Panstwowej str. 482—3, policji województwa śląskiego str. 489.

G.

Garderoba:

odpowiedzialność za rzeczy 538 z, 539 z.

Gatunkowa:

rzecz jako przedmiot z wykonania zobowiązania 209 z, 246 z.

Gaz 152 z, 381 z, III.

Giełdowe umowy 612 z.

Giełdowi ajenci 522 z.

Giełdy XXV.

Główny-a-e:

dłużnik 260 z, rzecz w wypadku rękojmi 330 z, wady zwierząt domowych 333 z, XXVI, XXXIII.

Głuchoniemy 275.

Głuchy 591.

Głupkowi 21, 48, 275, 283, 566, 1494.

Gmina 21, 27, 337, 529, 559, 1454, 1473, 1482.

Gminne:

kasy pożyczkowo-oszczędnościowe XLVII, uwierzytelnienie 113 z.

Godzinowe:

wynagrodzenie za pracę 451 z.

Godziwe:

wynagrodzenie za wykonaną część zamówionego dzieła 491 z, 493 z.

Goście:

w hotelach i zakładach; odpowiedzialność za ich rzeczy 538 z.

Gościńce 287.

Gospodarcze budynki:

naprawa przy dzierżawie 408 z.

Gospodarstwo rolne 476 z.

Goszczenie:

w hotelach i zakładach 544 z.

Gotowość:

przyjmującego zamówienie do wykonania umowy o dzieło i skutki tej gotowości mimo niewykonania samego dzieła 492 z.

Gotówkowa:

wypłata wynagrodzenia pracownika 450 z.

Górnictwo III.

Gra:

istota 611 z, losowanie prze. państwo zatwierdzone 612 z, niedopuszczalne sądowe dochodzenie wierzytelności 610 z.

Granica:

odnowienie i sprostowanie 850—853, oznaczenie 845, 1481.

Grunt:

cudzy 418, 419, księgi 299 z, 399 z, VII, scalanie IV, uzyskany przez regulację str. 525—526, wykup III, IV.

Grzywna 181, 548.

Gwałt 344, 345.

H.**Handlowe prawo V.****Handlowi:**

agenci jako pośrednicy 522 z.

Herb 165.**Hipoteczną ustawa** patrz Powszechna ustawa o księgach gruntowych.**Hipoteczne księgi** patrz Księgi gruntowe.**Hipoteka 448, 469,**
łączna str. 438—441.**Hotele:**

odpowiedzialność i prawo zastawu na rzeczach gościa 538—544 z, przedawnienie wierzytelności przedsiębiorców hotelowych do gości 285 z.

I.**Impotencja 60.****Indywidualna:**

umowa o pracę 442 z.

Inspektor:

pracy oznacza czas, potrzebny do poszukiwania nowej pracy 475 z.

Institucje:

kredytu długoterminowego str. 609—611.

Intabulacja 43¹, 434—437, 440, 446, 461, 462, 469 70, 1498—1500, VII, str. 416—418, r. 421—422, str. 528.**Interes-y:**

publiczny przy świadczeniu, obciążającym obdarowanego 362 z, spółki 562 z.

Interpretacja 6—8.**Inwentarz:**

majątku sieroty 223—226, martwy 406 z, 407 z, powiernictwa 627 z, rzeczy służebnych 518, spadku 802, 804, 820, 821, żywy 406 z, 407 z.

Istota:

stosunku prawnego XL, zobowiązań 2 z.

Kodeks cyw. austr.**Istotny:**

błąd przy oświadczeniu woli 37 z.

J.**Jadłodajnie:**

przedawnienie roszczeń przedsiębiorstwa 285 z.

Jednoczesność:

pełnienia świadczeń z umów wzajemnych 215 z.

Jednomysłność:

uchwał w spółce 553 z.

Jednorazowe:

odszkodowanie 164 z.

Jezioro str. 527.**K.****Kapitalizacja:**

odsetek 249 z, zaległych świadczeń okresowych lub odsetek 287 z.

Kapitał:

małoletniego 230, 233—236, użytkowcy 518.

Katolicy:

niedopuszczalność rozwodu 111.

Kaucja 237.**Kazirodztwo 543.****Kąpielowe zakłady 543 z.****Kierownictwo:**

poruczone przez pracodawcę innej osobie 448 z.

Klejnoty 229, 678.**Kłęski żywiołowe:**

przy dzierzawie 411 z, wpływ na zobowiązania 269 z.

Kolej:

odpowiedzialność za wypadki str. 574.

Kolejność:

ustawowa zaspokojenia długów t. j. zarachowania zapłaty 214 z, zaspokojenia kilku długów tego samego rodzaju 212 z, zaspokojenia odsetek, kosztów i rat długów 212 z.

Komunalne kasy oszczędności

XLVIII.

Komunikacyjne środki 153 z, 154 z.

Konieczna-e:

obrona przy czynnie wyrządzającym szkodę napastnikowi 159 z, wydatki uprawniające do zatrzymania rzeczy 218 z.

Konkordat str. 531.

Konkurencja III, patrz także nieuczciwa konkurencja.

Konkursowa:

nagroda za najlepsze dzieło 106 z, ordynacja XXIV, XXX.

Kontramarki 230 z.

Kopalnie 287.

Korporacja 13, 559, 1454, 1472.

Korzyści:

rzeczy sprzedanej 304—305 z.

Kosztozory:

przekroczenie przy umowie o dzieło 491 z, umowa o dzieło 491 z.

Kosziowności 229, 678,

odpowiedzialność hoteli i zakładów 542 z.

Koszty:

depozytu sądowego str. 236, długu, sposób ich zarachowania 212 z, odbioru rzeczy przy sprzedaży 303 z, opakowania rzeczy przy sprzedaży 303 z, pogrzebu 549, postępowania o ubezwłasnowolnienie str. 518—519, procesowe 317—318 z, przesłania rzeczy przy sprzedaży 303 z, wydania rzeczy przy sprzedaży 303 z, zmierzania rzeczy przy sprzedaży 303 z, zważenia rzeczy przy sprzedaży 303 z.

Kościół:

przedawnienie i zasiedzenie 1454, 1472.

Koza:

rękojmia za wady 332—336 z, XXVI, XXXIII.

Kredyt:

zlecenie udzielenia go 629—630 z.

Krewini:

boczni 41, dziedzice 730—741, 750—751, legatarjusze 682, obowiązki 189, 221, opiekunowie 198, prawa 178, 217, 259, współopiekunowie 211, zakaz małżeństwa 65, 125.

Krytyczne położenie 165 z.

Krzywdą:

oczywista jednej ze stron przy określeniu świadczenia przez trzecią osobę 59 z.

Księgi:

chrztów 164, główne str. 415—416, gruntowe 321—322, 350, 431—446, 453—454, 468—470, 481, 527, 1236, 1256, 1368, 1443, 1446, 1468, 1470, 1479, 299 z, 399 z, VII, str. 415—416, str. 522, str. 54^a—546, hipoteczne patrz gruntowe, publiczne patrz gruntowe, ślubów 80—82, 88, 122, 128, 131, urodzin 164.

Kucy:

przedawnienie wierzytelności 285 z.

Kupno:

prawa na własne niebezpieczeństwo 316 z, spadku 1278—1283.

Kupujący:

obowiązki 337—338 z.

Kuratela 260, 269—284, 616,

gluchoniemych 275, głupkowatych 273, małoletnich 271—272, marnotrawców 273, nieobecnych 276—278, nieurodzonych 274, nieznanych 276—278, obłąkanych 273, określenie 187, prawa i obowiązki 282, przypadki 270, skazanców 279, ustanowienie 280, zgaśnięcie 283.

Kurator 94 z, XV,
spuścizny 811—813.

Kurs:
kruszczy i pieniędzy zagranicznych
przy zwrocie pożyczki 437 z.

Kwit 220—221 z.

L.

Lasy:
państwowe IV,
zasiedzenie 1457.

Leczenie:
poszkodowanego 161—162 z,
przedawnienie wierzytelności
1486.

Lecznice środki 462—463 z.

Legat 535.

Legitymacja patrz uprawnienie.

Lekarska opieka 462—463 z.

Lekkomyslność 42 z.

Lenno 359.

Lichwa III, XXIV.

Licytacja:
dobrowolna III,
zastawu 461—463 z.

Likwidacja:
cel 586 z,
spółki 579—591 z,
stosunków żeglarskich IV,
umów dzierżawnych IV.

Linja:
brzegu str. 524—525,
dzieńczenia 730—751,
pokrewieństwa i powinowactwa
41.

List:
rozwodowy 133—135.

Lokal:
własność str. 537—546.

Lokata funduszów str. 493—496.

Lokatorów ochrona III.

Lotnicze prawo patrz prawo lotnicze.

Losowania 612 z.

Ł.

Łączenie podań hipotecznych str.
434.

Łowiectwo IV.

Łożyisko wody str. 526—527.

M.

Majątek:
bezdzielniczny patrz bezdzielnicz-
ny majątek,
gminny 283, 290,
panującego 289,
państwowy 287, 290, 1472,
spółki 548 z.

Majątkowy-a-e:
przysporzenie 355 z,
stosunki (zmiana) 364 z,
szkoda (naprawienie) 157 z, 162 z,
układy małżeńskie 533, 602, 1217—
1266.

Majątku nabycie 188 z.

Majorat 619—620.

Małoletni 21, 49—53, 96, 106, 151—152,
187, 191, 243—249, 252, 259—260,
270—272, 569, 1454, str. 501—502.

Małżeństwo:
funkcjonariuszów Policji Pań-
stwowej str. 482—483,
funkcjonariuszów policji woje-
wództwa śląskiego str. 489,
małoletnich 49—52, 96, 245, 260,
nieważność 56, 62—68, 75, 94—102,
119, 160,
oficerów str. 485—489,
oficerów i szeregowych Straży
Granicznej str. 483—485,
osób nienależących do ustawy
uznanego kościoła str. 490—492,
pojęcie 44,
przeszkody 48—60, 62—68, 76, 78,
83—88, 119,
według międzydzielnicowego pra-
wa str. 449,
według międzynarodowego pra-
wa str. 456,
Żydów 123—136.

Małżonkowie str. 449—450, str. 456—
457,
prawa i obowiązki 89—93,
rozdział od stołu i łoża 103—109,
str. 449—450, str. 457,
rozdzielenie majątku 117,
rozwód 111—116, 133—135, str.
449—450, str. 457,
sposób ponownego połączenia się
110, 118—119,
spór o ważność małżeństwa 1382.

Marnotracy 21, 176, 273, 568, 718,
773.

Martwy inwentarz 406—407, 412.

Maszyny 297.

Materiały:

do wykonania dzieła 482—483 z,
wybuchowe 152 z.

Mechaniczne:

srodki komunikacji 153 z.

Mężatka 193.

Mężowie zaufania 452 z.

Miejsce:

wykonania zobowiązania 190 z,
zwrotu rzeczy przechowywanej
585 z.

Miesiąc:

jako termin 196—198 z.

Mieszkalne budynki 408 z.

Mieszkanie:

służebność 478, 521—522.

Międzydzielnicowe prawo prywatne

str. 446—452,
forma czynności prawnej str. 447,
opieka str. 451,
osoby str. 446—447,
prawo małżeńskie str. 449—450,
prawo rzeczowe str. 447,
prawo spadkowe str. 451—452,
przepisy ogólne str. 452,
stosunki między rodzicami a dziećmi str. 450—451,
zobowiązania str. 447—449.

Międzynarodowe prawo prywatne

str. 453—460,
forma czynności prawnej str. 454,
opieka str. 458—459,
osoby str. 453—454,
prawo małżeńskie str. 456—457,
prawo rzeczowe str. 454,
prawo spadkowe str. 459—460,
przepisy ogólne str. 460,
stosunki między rodzicami a dziećmi str. 457—458,
zobowiązania str. 454—456.

Międzynarodowe umowy VI.

Milczące przedłużenie umowy:

najmu 393 z,
pracy 466 z,
spółki 577 z.

Minerały żywiczne III.

Moc obowiązująca ustawy 3.

Monety:

prawo bicia 1456.

Moralna krzywda 157 z, 166 z.

Most:

zasiedzenie 1471.

Mur:

między sąsiednimi gruntami 854—858.

N.

Nabycie:

majątku 188 z,
nieruchomości 183 z,
nieruchomości przez cudzoziemców str. 476—477,
prawa spornego 311 z,
przedsiębiorstwa 188 z.

Nadzór 142 z,

tyczasowy patrz tymczasowy nadzór.

Nadzwyczajne wypadki 269 z, XL.

Naftowe:

prawo III.

Nagroda:

konkursowa 106 z,
przyrzeczona publicznie 105—106 z.

Najem 370—401 z,

czas 380 z,
czynsz 370 z,
nieruchomości 371—372 z,
odstąpienie od umowy 388 z,
rozwiązanie 391 z,
rzeczy — zbycie 399—401 z,
termin 372 z,
umowa 370 z, XLII,
zakonczenie 389—397 z.

Nakład:

w prawie autorskiem str. 591.

Nakłady 331—332, 336, 338, 403, 483,
317 z, 328 z, 341 z, 503 z, 530 z.

Nakłanianie:

do wyrządzenia szkody 136 z.

Napis:

podania hipotecznego str. 436.

Naprawienie szkody 157 z,

Naprawy:

drobne przy najmie 373 z,
koneczne przedmiotu najmu 383 z,
na koszt wynajmującego 374 z,
obciążające dzierżawcę 408 z,
obciążające wydzierżawiającego
408 z.

Naruszenie:

ciężkie obowiązków rodzinnych
366 z,
najemcy w posiadaniu rzeczy
379 z,
praw osobistych str. 596—597,
substancji przy najmie 381 z,
w posiadaniu 339—342.

Narzeczeni 71—72, 74, 78—79.

Narzędzia 296.

Nastawianie:

na życie lub zdrowie przyczyną
rozdziela i rozwođu 109, 115.

Nauczyciele 441—477 z, VIII.

Nauka 285 z, 477 z.

Nawiązka za ból 165 z.

Nazwisko:

dzieci 146,
dzieci nieślubnych 165,
ochrona 43,
przysposobienca 182,
zmiana str. 478—481,
żony 92.

Niebezpieczeństwo 140 z,
kupującego 304—305 z,
zawalenia się budynku 151 z.

Nieczynienie 2 z.

Niedbalstwo 135 z, 360 z, 540 z.

Niedojrzałi 21, 48, 148, 310, 569.

Niedopuszczalność ugód II.

Niedorozwój psychiczny 138 z.

Niedoświadczenie 42 z.

Niedozwolone czyny 134—167 z.

Niedziela 199 z.

Niegodziwy cel 131—132 z.

Niekatolik 115—116.

Niemogący:

czytać (podpisywanie umów) 114 z,
czytać (podpisywanie umów) 113 z.

Niemożliwość:

świadczenia 57 z, 267—268 z, XL,
wykonania zobowiązań 252 z.

Niemówność:

spełnienia powinności małżeńskiej
60, 100—102.

Nienależne świadczenie 128—133 z.

Nieobecny 21, 24, 112—114, 176, 276—
278, 1475, 1496.

Niepiśmienny 113 z.

Niepodzielne zobowiązania 4—7 z.

Nieprzytomność umysłu 31 z.

Nieruchomość 300, 633,

nabycie posiadania 312, 321,
nabycie przez cudzoziemców str.
476—477,
nabycie własności 431—443,
pojęcie 293, 295—298,
użytkowanie 1256,
wpis do ksiąg 431—446, 451, 469—
470, 481,
zajęcie str. 559—560,
zasiedzenie 1468, 1470,
zastaw 1368.

Nierządny czyn 165 z.

Niesłuszne z bogacenie 123—127 z.

Nieślubne dzieci 50, 155—171, str.
450—451, str. 458.

Nieuczciwa konkurencja III, str.
599—605.

Nieumiejący czytać 114 z.

Nieurodzeni 22.

Nieważność:

czynności prawnej II,
darowizny 369 z,
małżeństwa 63—68, 94—102, 119,
122, 129, 160,
oświadczenia woli 31 z, 33—34 z,
42 z, 44 z, 49 z,
powództwa XIX,
układu zbiorowego 445 z,
umowy 56 z, 58 z, 62 z, 97 z,
wyłączenia odpowiedzialności
155 z,
zobowiązania 130 z.

Niewdzięczność 1487, 366 z.

Niewola 16.

Niewykonalność:

zobowiązań solidarnych 14 z.

Niewykonanie zobowiązań 239—253 z, XL.**Niewypłacalność 18 z, 201 z, 519 z.****Niezdolność:**

do działań prawnych 32 z, 53—54 z,

do pracy przyjmującego zamówienie dzieła 497 z,
wierzyciela do odbioru świadczenia 203 z.**Niezajomość ustawy 2.****Niezwykłe wypadki 411 z.****Notarialny-a-e:**akt 114 z, 178 z, XXVIII,
akt przy dozywociu 600 z,
forma aktu 358 z,
zawiadomienie 293 z.**O.****Obalenie rozporządzenia ostatniej woli:**

przedawnienie prawa 1487.

Obawa 55, 95, 1487.**Obłąkany 21, 48, 283, 566, 1494.****Obowiązek:**alimentacji dożywotnika 608 z,
biorącego w używanie 422—425 z,
darczyncy 359 z,
dłużnika do naprawienia szkody 242 z,
dzierzawcy 407—409 z, 414—415 z,
kupującego 337 z,
najemcy 380—388 z,
naprawienia szkody II,
odszkodowania 124 z,
poręczyciela 632—637 z,
pracodawcy 449—450 z,
pracodawcy i pracownika 447—465 z,
pracownika 447—448 z,
przekazującego i przekazanego 619—620 z,
rekojami 306 z,
spółników 552 z,
sprawującego interes 115—116 z,
sprzedawcy 299—303 z, 306 z,
stron przy przechowaniu 525—533 z,stron przy zleceniu 502—511 z,
stron w umowie o dzieło 480—495 z,
ubezpieczenia X,
utrzymywania dożywotnika 602 z,
użyczającego 420 z,
wierzyciela II,
wierzyciela przy poręczeniu 642—643 z,
wydania cudzej rzeczy 218 z,
wydzierżawiającego 406 z,
wynajmującego 373—379 z,
zwrotu świadczenia 130 z.**Obraza czci 165 z.****Obrona konieczna 19.****Obrona wężła małżeńskiego 97, 114.****Obywatelstwo 28.****Ocalenie cudzej rzeczy 403.****Ochrona:**brzegu str. 527,
interesów Państwa Polskiego str. 461,
nazwiska 43,
prawa autorskiego str. 595—598.**Oddziaływanie na grunt sąsiada 364.****Oddzielenie:**części składowych ciała hipotecznego str. 431,
majątku małżonków 1260—1266.**Oderwisko str. 526.****Odnowienie 16 z, 263—264 z, XL,
granic 850—853.****Odpis dokumentu str. 435.****Odpływ ze źródeł str. 527—528.****Odpowiedzialność:**dłużnika w zwłoce 245 z,
kolei str. 574,
przechowawcy 527—529 z,
Skarbu Państwa XXIX,
solidarna 137 z, 146 z,
solidarna nabywcy majątku lub przedsiębiorstwa z pozbywającym 188 z,
sprzedawcy 301 z, 311 z, 333 z,
utrzymujących hotele, zajazdy itp. zakłady 538—543 z,
w charakterze poręczyciela II,
w charakterze przedsiębiorcy 17

Odpowiedzialność:

w ruchu lotniczym str. 580—582,
w ruchu samochodowym str. 575—
578,
wierzyciela za szkodę przy porę-
czeniu 642—643 z,
wyłączenie 138 z, 140 z,
za cudze czyny II,
za drugich 142 z, 147 z,
za szkodę przez rzeczy 150 z,
za szkodę wyrządzoną przez zwie-
rzęta 148—149 z,
za szkodę w związku z użyciem
przyrody 152—156 z,
za szkodę z budowli 151 z,
za własne działanie 134—137 z,
za zobowiązania spółki 567 z.

Odrzucenie:

podania hipotecznego str. 437.

Odstetki:

przedawnienie 1480,
przy użytkowaniu i używaniu
510, 512,
umowne 86 z, III,
ustawowe 86 z, III,
zaliczenie 88 z.

Odstąpienie:

odstępne 80—81 z,
od umowy 76—79 z,
od umowy najmu 388 z,
używania rzeczy najętej 398 z.

Odsypisko str. 525—526.**Odszkodowanie 27 z, 62 z,**

jednorazowe 164 z,
umowne 84—85 z,
w ogólności 157 z,
w pieniądzach 159 z,
wysokość 158 z,
w razie rażącego niedbalstwa
160 z,
w razie śmierci poszkodowanego
162 z, 166 z,
w razie złego zamiaru 160 z,
z powodu niesłusznego zbogace-
nia się 124 z,
z tytułu wynagrodzenia IV,
za niespełnienie zobowiązania
239—240 z,
za niewykonanie umowy 73 z,
za niewykonanie zobowiązania
82—83 z,
za niezawarcie umowy 73 z,
za obrazę czci 165 z,
za prowadzenie cudzej sprawy

bez korzyści i wbrew woli 119 z,
za uszkodzenie ciała 161 z, 165 z,
za wywłaszczenie str. 554—557.

Odwet str. 461.**Oferta 63—65 z,**

nowe warunki 67 z,
otrzymanie 70 z,
przyjęcie 66 z.

Oficer:

zawarcie małżeństwa str. 483—
489.

Ogłoszenie ustawy 2—3.**Ograniczenie:**

prawa autorskiego str. 586—588,
własności 358, 364—365.

**Ojcowska władza 147—154, 172—178,
183, 185, 250, 269.****Okręt 24.****Opieka 96, 152, 187—268, 310, str.**

451, str. 458—459, str. 500—501,
generalna 208,
kaucja opiekuna 237,
kobiety 211,
koszty utrzymania 219—221,
małżeństwo pupila 245,
objęcie 204,
obowiązki i prawa opiekuna 209—
210, 216, 227—245,
obowiązki i prawa pupila 217,
obowiązki i prawa współopiekuna
212—215,
określenie 187—188,
powołanie opiekuna 196—201,
przedawnienie wierzycielności 1454,
1486,
rachunki 238—242, 262,
środki prawne opiekuna 268,
umowy pupila 244—248,
ustanowienie 189—190, str. 502,
w międzydzielnicowym prawie
prywatnym str. 451,
w międzynarodowym prawie pry-
watnym str. 458—459,
współopiekun 211—215,
wychowanie pupila 216,
wynagrodzenie opiekuna 266—267,
zakładu 207,
zarząd majątku 209—210, 222—243,
zastępstwo pupila 243,
zgaśnięcie 249—262,
zobowiązania pupila 244—248,
zwolnienie od sprawowania 191—
195, 201, 257—262.

Opuszczenie:

lat 252,
małżonka 109, 115.

Ordynacja:

konkursowa XXIV, XXXI,
o ubezwłasnowolnieniu str. 503—
521,
układowa XXIV,
zaczepna XXIV.

Oryginał:

dokumentu str. 434.

Orzeczenie sądowe 12.**Osoba** str. 446—447, str. 453—454,

interesowana 115—116 z,
nienależąca do uznanego ustawą
kościół str. 490—492,
niepiśmienna 113 z,
nieprzytomna 31 z,
nieumiejąca czytać 113 z,
ograniczona XV,
prawna 26, 286, 32 z, str. 473—475,
uprzywilejowana 1472—1473, 1485,
wojskowa — rozporządzenie ostat-
niej woli str. 572—573.

Osobowe prawa 15.**Ostrzeżenie hipoteczne** patrz preno-
tacja.**Oszustwo:**

co do osoby spadkodawcy 585.

Oświadczenie ostatniej woli patrz
rozporządzenie ostatniej woli.**Oświadczenie się do spadku** 799—
802.**Oświadczenie woli I z,** 29—30 z, 41 z,

forma 109—114 z,
groźba bezprawna 41 z, 43 z,
nieważne 31 z,
niezdolność 54 z,
podstęp, błąd 43—44 z,
pozorność 35 z,
przez przedstawiciela 103 z,
skuteczność 46 z,
tłumaczenie 107 z,
treść 39 z,
ustanie skutków 46 z,
wady 56 z,
w cudzym imieniu 45 z,
z błędnej pobudki 36 z,
znieszczenie 44 z.

Owca 332—336 z, XXVI, XXXIII.**Owoce** 295, 330, 457, 519, 632.**Oznaczenie:**

wykazu głównego str. 438—439.

Oznajmienie:

orzeczeń o ubezwłasnowolnieniu
str. 519—520.

P.**Państwo:**

obszar XI,
skarbu XII,
skarbu odpowiedzialność XXIX.

Papiery:

na okaziciela 438 z,
wartościowe 312 z, 542 z, 545 z,
611 z.

Pasza 296.**Pełnoletność** 49, 172—174, 251—252,
str. 465—466.**Pełnomocnictwo:**

ogólne 95 z,
ograniczenie 100 z,
podstawa 98—99 z,
podstawienie 102 z,
szczególnego rodzaju II,
udzielenie 96 z,
wygaśnięcie 100 z,
zdolność 97 z.

Pełnomocnik 76,

państwa obcego 38.

Pensja wdowia 1242—1245.**Pieniąż** 230, 371, 510, 658, 191 z,
210—211 z, 542 z.**Pierwokup** patrz prawo pierwokupu.**Pierwszeństwo:**

ustępstwo str. 420,
wpis str. 420.

Pijaństwo 566.**Pismo:**

forma 110 z,
odstąpienie od umowy 77 z,
oświadczenie woli 114 z,
przelew wierzytelności 172 z,
spełnienie świadczenia 223 z,
udzielenie pełnomocnictwa ogól-
nego 96 z,
układ zbiorowy 445 z,

Pismo:

umowa dzierżawy 404 z,
 umowa najmu 371 z, 399 z,
 umowa o pracę 443 z,
 umowa przedwstępna 62 z,
 umowa spółki 550 z,
 umowa tanjemowa 452 z,
 umowy zmiana 111 z,
 wymiana 112 z,
 wyznaczenie terminu 250 z,
 zawiadomienie 43 z, 77 z,
 złożenie do depozytu 233 z,
 zmiana dłużnika 187 z,
 zobowiązanie 404 z, 431 z,
 zobowiązanie poręczyciela 631 z

Pobudka 36 z, 369 z.

Pochodzenie ślubne patrz ślubne pochodzenie.

Początek mocy obowiązującej ustawy 3.

Podanie hipoteczne str. 433—437,
 forma str. 433,
 łączenie str. 434,
 napis str. 436,
 odrzucenie str. 437,
 termin do wnoszenia str. 433,
 uprawnienie do wnoszenia str. 432,
 wygotowanie str. 435,
 wymogi str. 433,
 załatwienie str. 436—437,
 załączniki str. 434—435.

Podatki 287, 1456.

Podaż 73 z.

Poddaństwo 16.

Podmiot prawa autorskiego str. 585—586.

Podnajem 398 z.

Podpis 578, 580, 587.

Podstawienie:

pospolite 604—607, 615, 646, 652,
 powiernicze 608, 610—613, 615—616,
 646, 652.

Podstawiony dziedzic 601—615.

Podstęp 345 565, 40 z,
 oświadczenia woli 43 z,
 przy sprzedaży 323 z,

Podzastaw 454—455.

Podział prawa cywilnego 14.

Pojęcie prawa cywilnego 1.

Pokrewieństwo 40—41, 65, 125.

Pokwitowania 220—221 z.

Polowanie:

prawo 292, 383, 1457.

Połów zwierząt 383—384.

Pomoc własna 19, 341.

Ponowne małżeństwo 118—121.

Poprzednik hipoteczny str. 419.

Poręczenie 625—643 z,

bezterminowe 628 z,
 obowiązek poręczyciela i wierzyciela 632—637 z, 642—643 z,
 odpowiedzialność poręczyciela II,
 umowa 625 z,
 za dług nieważny 625 z,
 za dług przyszły 627—628 z,
 za dług warunkowy 627 z.

Porządek dziedziczenia 727—761.

Porządek publiczny 26.

Posag 669—671, 788, 1218—1230,
 oddane 1225,
 prawo 1227—1229,
 przedmiot 1227,
 ustanowienie 1219—1224,
 zabezpieczenie 1245.

Posiadanie 308—352, 376—378, 1460—1464,
 nabycie 310, 312—315, 321—322,
 naruszenie 339—343,
 nieprawne 316, 326—327, 345, 373,
 niewadliwe 317, 1460, 1464,
 praw 313—314,
 prawne 316, 321, 327, 1460—1462, 1493,
 przedmiot 311,
 sposób nabycia 312—314,
 tytuł 317—320,
 udane 377,
 wadliwe 345—347, 1476,
 w dobrej i złej wierze 326—338, 360, 367—368, 373, 379, 1460, 1463, 1470, 1476—1477, 1493,
 zakres nabycia 315,
 zaprzeczenie 376,
 zdolność nabycia 310,
 zgasnięcie 349—352.

Postowie państw obcych 38.

Postępowanie:

celem pozbawienia własnowolności str 510—513, str 517—519, przygotowawcze przy wywłaszczeniu str 549—552, sądowe przy przyjmowaniu do zakładów zamkniętych str 507—510, w sprawach zabudowy str 531, wywłaszczeniowe str 547—563, zabezpieczające w prawie autorskim str 597

Posrednictwo 517—522 z, pracy III, umowa 517 z, wynagrodzenie 518 z

Potrącenie 1443, 254 z, XL, prawo dłużnika 255 z, wbrew woli 259 z, wyłączające wierzytelności II

Powiernictwo 618—619, 621, 623, 646, 1474

Powietrze 297, 422

Powinowactwo 40—41, 66, 125

Powszechna ustawa o księgach gruntowych str 415—445, adnotacja str 418, str 426—431, hipoteka łączna str 438—441, intabulacja str 416—418, str 421—422, księgi gruntowe str 415—416, postępowanie w sprawach hipotecznych str 432—445, prenotacja str 416—418, str 422—426, wpis hipoteczny str 416—431

Pozbawienie:

własnowolności str 503—504, str 510—517, str 520—521

Pozyczka 430—440 z, czas zwrotu 439 z, długoterminowa III, krótkoterminowa III, oprocentowana 440 z, podkład 438 z, przedmiot 430 z, 435—438 z, roszczenie biorącego 433 z, roszczenie dającego 434 z, umowa 430 z

Praca 303, 441—476 z, akordowa 456 z,

czasowa 466 z, na próbę 467 z, ochrona III, pośrednictwo III, rozmiar i rodzaj 442 z, rozwiązanie przedwczesne 470 z, umowa 441 z, II—III, VIII, wypowiedzenie 467—469 z, zakończenie 466 z

Praktyki religijne 464 z

Prawo:

autorskie 106 z, III, str 583—598, czas trwania str 589, ochrona str 595—598, ograniczenie str 586—588, podmiot str 585—586, przedmiot str 583—585, przejście str 589—595, czekowe 5 z, darczyńcy 362 z, dłużnika do kwitowania 220 z, dłużnika w razie zwłoki wierzyciela 232 z, do nagrody 105—106 z, dotychczasowe XXXIX, do wynagrodzenia VIII, dziedziczenia patrz prawo spadkowe, dzierżawcy 416 z, gazów ziemnych III, górnicze III, handlowe V, hipoteczne XX, XXI, kupującego 329 z, lotnicze str 579—582, minerałów zwykłych III, nabywcy wierzytelności 170 z, naftowe III, o postępowaniu wywłaszczeniowym str 547—563, o sądownym postępowaniu egzekucyjnym XI, odkupu 340—344 z, XLV, odkupu i pierwokupu II, VII, XII, odstąpienia od umowy 251 z, odwołania darowizny 367 z, pierwokupu 345—346 z, str 557—558, potięcia dłużnika 255 z, pracownika 434 z, prywatne międzydzielnicowe patrz międzydzielnicowe prawo prywatne, prywatne międzynarodowe patrz międzynarodowe prawo prywatne,

Prawo:

przeniesienia przy ugodzie 624 z,
rozwiązania umowy o pracę 470 z,
rzeczowe VII
spadkowe 531—551, 727—741, 750—
760, stł 451—452, str 459—460,
spólnika 552 z, 563 z 578 z,
wekslowe V,
wierzyciela 212 z, 244 z 293 z, II,
własności VII
wstąpienia osoby fizycznej na miej-
sce wierzyciela 177—181 z,
wyboru świadczącego 24 z,
zastawu 544 z, XX, str 417 patiz
także zastaw,
zastawu ustawowego wynajmu-
jącego 387 z,
zatrzymania 334 218—219 z,
zrzeczenia się przedawnienia 273 z,
z umowy o dożywocie VII,
z umowy spółki VII

Prenotacja str 416—418, str 422—
426

Primogenitura 619—621

Prowadzenie:

cudzych spraw bez zlecenia 45 z,
115—122 z 425 z

Przechowanie 523—537 z,
papierów wartościowych 545 z,
płatne 524 z,
przedmiot 523 z
sądowe 347—348,
solidarna odpowiedzialność prze-
chowawców 533 z,
sumy pieniężnej 545 z,
u władz publicznych 537 z,
umowa 523 z

Przedawnienie 351 480, 1451, 1454,
273—287 z II, XVIII XIX, XXII,
XXV, XXXVIII, XLIII, XLIV,
bieg 276—280 z, XLIII,
czas 1465, 1473, 1478—1493,
prawa odbiorcy przeciw przeka-
zanemu 615 z,
przedłużenie 1502,
przedmiot 1455—1459,
przerwa 1496, 6 z, 15 z, 19 z, 279 z,
XLIII,
roszczenia 62 z,
roszczenia pożyczki 433—434 z,
skutek 1498—1501,
spodób przerwania lub zawiesz-
nia II,

termin szczególny II,
wierzycielności 273 z, 275 z,
wliczenie czasu poprzednika 1493,
zawieszenia 6 z, 15 z, 19 z, XLIII,
zobowiązania poręczyciela 637 z,
zrzeczenie się 1502

Przedmiot:

adnotacji str 418,
darowizny 356 z, 363 z
dożywocia 599 z,
dzierzawy 409 z,
najmu 380 z,
pożyczki 430 z, 435—438 z,
prawa autoistkiego str 583—585,
przechowania 523 z,
spizedazy 295 z,
świadczącego złożony do depozytu
sądowego II,
ugody 623 z
umowy 50 z

Przedstawiciel 93—102 z, II

Przejsie:

prawa autorskiego str 589—595,
zakładu pracy na inną osobę
476 z

Przekaz:

na okaziciela 618 z,
odwołane 617 z,
pismieny 614 z,
pizyjęcie 614 z, 620 z

Przelew wierzytelności 1443, 168—
173 z, II

Przemiana:

pozbawienia własnowolności str
516

Przemienne zobowiązania 22—28 z

Przepisy porządkowe stł 529—530,
str 561—563

Przerachowanie:

na walutę polską str 612—616

Przerobienie 414—415

Przeszkody:

do zawarcia małżeństwa 48—76,
78—88, 125, 160

Przyjęcie:

do zakładów zamkniętych str
507—510

Przymulisko str. 525, str. 527.

Przymus 565.

Przynależność:

budynków 297,
gruntów i stawów 295—296,
maszyn 297,
rzeczy 294,
według prawa zastawu 457,
wód prywatnych str. 524.

Przyrost 294, 404—406, 414—422, 457,
mieszany 420—422,
naturalny 405—406,
przy budowie 417—419,
sztuczny 414—416.

Przyrzeczenie 104 z,
małżeństwa 45.

Przysposobienie dziecka 179—185,
str. 451, str. 458.

Przywileje 13, 165.

Przyznanie spadku 819.

Pupilarne bezpieczeństwo patrz bez-
pieczeństwo prawne.

R.

Rabin 127—132.

Rachunek 150, 238—239, 262, 287 z,
556 z.

Rada opiekuńcza 284, str. 497—502.

Ratalna sprzedaż III.

Ratowanie cudzej rzeczy 403.

Reforma rolna IV.

Regres:

między dłużnikami solidarnymi
18 z,
między osobami, które spółnie
szkodę wyrządziły 137 z,
osoby odpowiadającej za cudze
czyny do sprawcy 147 z.

Regulamia 71 z.

Rejestr publiczny 321.

Rekurs:

hipoteczny str. 443—445,
w sprawach o ubezwłasnowolnie-
nie str. 515—516.

Religja 39, 64, 116, 136, 140.

Renta 530, 161—164 z, 592 z,
bez wynagrodzenia 596 z,
dożywotnia 595 z, 605 z, 607 z,
termin płatności 593—594 z,
tymczasowa 161 z,
umowa o rentę 592 z,
za wynagrodzeniem 596 z.

Rękojmia:

przy zmianie dłużnika 182 z,
sprzedawcy 306 z,
w handlu bydłem XXXIII,
za wady dzieła 486—488 z,
za wady fizyczne 320—336 z,
za wady prawne 311—319 z.

Rodzaje wód str. 523.

Rodzeństwo 65, 594.

Rodzice 42, 137—186, 231, 236, 1495,
str. 450—451, 457—458.

Rodzina 40, 529.

Roszczenia:

biorącego pożyczkę 433 z,
dającego pożyczkę 434 z,
o zwrot czynszu najmu 375 z,
przedawnienie 62 z,
z tytułu rękojmi 319 z,
zwrotne 147 z,
zwrotne poręczyciela 638—641 z.

Rozdział od stołu i łoża 93, 103—110,
115, 132, 142, str. 449—450, str.
457, str. 492.

**Rozdzielenie majątku przy rozwo-
dzie** 117.

Rozjemczy urząd III.

Rozporządzenie ostatniej woli 552—
601, 603,
obalenie 1487,
ograniczenia 695—712,
osob wojskowych str. 572—573,
uchylenie 713—726,
uprzywilejowane 597—600.

Rozpoznanie:

podania hipotecznego str. 436.

Rozstrzygnięcie:

podania hipotecznego str. 436.

Rozwiązanie:

matki dziecka nieślubnego 167.
umowy II, 219 z, 271.

Rozwód 62, 93, 111—112, 115—116,
119—122, 133—135.

Rubrum patrz napis.

Ruch samochodowy:
odpowiedzialność str. 575—578.

Rybołówstwo 292, 383, 1457, IV.

Rzecz:

cena 304—306,
cudza 218 z,
dostarczenie przy kupnie 301 z,
gatunkowo oznaczona 246 z,
najeźta odstąpiona w używanie
398 z,
nieczyja 287, 314, 317, 381—382,
385—387,
nieocenna 303,
nieruchoma patrz nieruchomości,
niezmysłowa 292, 311—312,
niezużywalna 301,
ocenna 303,
podział 286, 291,
pojęcie 285,
ruchoma 231, 293, 298, 300, 312,
322, 370, 426—430, 612,
zatrzymanie 218 z,
zbiorowa 302,
zbycie najeźty 399 z,
zmysłowa 292, 311—312, 349,
zużywalna 301, 510.

S.

Samochód patrz ruch samochodowy.

Samolot patrz statek powietrzny.

Sąd:

rozwiązanie spółki 578 z,
rozwiązanie umowy o dożywocie
605 z,
sądowe prawo o postępowaniu
egzekucyjnym XI, XXXII,
właściwość w sprawach hipotecz-
nych str. 432,
zakaz zwrotu rzeczy składające-
mu 536 z,
zapis na polubowny 95 z.

Seniorat 619—620.

Siła:

elementarna 152 z,
przyrody 152—153 z,
wyższa 150 z, 152 z, 415 z, str. 560.

Skarb 398—401.

Skarga:

hipoteczna — adnotacja str. 428,
o naruszenie praw osobistych str.
596—597,
usprawiedliwiająca str. 441.

Skutek:

wpisu str. 419,
wywłaszczenia str. 557—558,
załatwienia rekursu hipotecznego
str. 444—445.

Studzy 683.

Służebność 308, 472—530, 844, 1488,
str. 417.

Solidarność 142—146 z, 183 z, 511 z,
527 z.

Solidarny-a-o:

dług 8 z,
dłużnik 4 z, 11—12 z, 14—18 z,
odpowiedzialność 137 z,
odpowiedzialność nabywcy ma-
jątku lub przedsiębiorstwa 188 z,
odpowiedzialność przechowawców
533 z,
odpowiedzialność przy zleceniu
503 z,
odpowiedzialność używających
426 z,
poręczyciel 633 z, 636—637 z,
wierzyciel 9 z, 11 z, 19—21 z,
wierzytelność 9 z,
zobowiązania 10 z,
zrzeczenie się 16 z.

Spadek 531, 535,

bezdzieiczny 760,
dobrodziejstwo inwentarza 800,
802—803, 806—807,
kupno 1278—1283,
objęcie w posiadanie 797—824,
oświadczenie się do spadku 799—
802,
przeniesienie 809,
przydział 554—558,
przyjęcie 547—550, 805, 808,
przyrost 560—563,
przyznanie 819.

Spadkowe prawo patrz prawo spad-
kowe.

Spis:

osób prawnych str. 473—475,

Spólnik:

prawo 578 z,
spadkobiercy 575 z, 582 z,
udział 569 z,
ustąpienie 570 z,
wykluczenie 573 z,
wystąpienie 572 z.

Spółdzielnik 4 z, 7—8 z, 13—14 z, II.

Spółka 576—591 z, XLII,
likwidacja 579—591 z,
majątek 549 z, 575 z, 580 z, 588 z,
591 z,
prawo umowy VII,
prowadzenie spraw 554 z, 557—
558 z,
rozwiązanie 564 z, 576 z,
umowa 546 z, 550—551 z.

Spółwierzyciel 7 z, 20 z.**Spór:**

adnotacja str. 428—431,
między małżonkami 1382.

Sprawowanie:

interesów bez zlecenia 115—122 z,
konieczne 115—116 z,
nieдозwolone 118—119 z,
pozyteczne 117 z,
staranność 115 z.

Sprostowanie granic 850—853.**Sprzeciw:**

przeciw ubezwłasnowolnieniu str.
513—515.

Sprzedaż 294—338 z,

bezwartunkowa 305 z,
na próbę 339 z,
na raty III,
nieważność 298 z,
przedmiot 295 z,
według próbki 321 z,
wierzytelności 312 z,
zwierząt domowych 332 z.

Stątek powietrzny str. 579—580.**Staranność:**

przy prowadzeniu cudzych spraw
115 z,
sprzedawcy 301 z.

Statuty prowincjonalne 11.**Stopień:**

hipoteczny str. 426—428,
pokrewienstwa 41.

Stosunek:

osobisty — adnotacja str. 426,
rodzinny 40—42.

Szaleni 21, 48, 566.**Szczególny-a:**

kategoria pracowników III,
rodzaj pełnomocnictwa II,
termin przedawnienia II,
termin zawity II.

Szeregowy Straży Granicznej str.
483—485.**Szkoda** 35 z,

naprawienia obowiązków II,
naprawienie 57 z, 79 z, 133 z, 513 z,
obowiązek dłużnika 242 z,
obowiązek wynagrodzenia za czy-
ny drugich 142—144 z,
odpowiedzialność sprzedawcy
301 z,
powstanie zobowiązania 134—137 z,
prawo dłużnika w razie zwłoki
wierzyciela 238 z,
przez wyrzucenie rzeczy 150 z,
przez zwierzęta 148—149 z,
w związku z użyciem siły przyro-
dy 152—156 z,
z budowlami 151 z,
żądanie zwrotu 122 z.

Szlachectwo 165.**Ślub** 127—131.**Ślubne dzieci** 137—154, 161, str. 450,
str. 457—458.**Śluby zakonne** 63, 573.**Środki prawne:**

celem pozbawienia własnowolno-
ści str. 513—516.

Świadczenie:

do rąk osoby trzeciej 204 z,
do rąk wierzyciela 203 z,
kapitalizacja 287 z,
miejsce 190 z,
naledźne 128 z,
na rzecz osoby trzeciej 92 z,
niebezpieczeństwo 69 z,
niemożliwość 57 z, 267—268 z,
niemożność żądania zwrotu 131—
132 z,
nienależne 128 z, 133 z,
niepodzielne 4 z, 6 z, 12 z,
obowiązek zwrotu 130 z,

Świadczenie:

okresowe 249 z, 286—287 z,
określenie 59 z,
osobiste dłużnika 202 z,
podzielne 3 z, 12 z,
przez osobę trzecią 91 z,
spełnienia terminu 193 z,
spełnienie 75 z, 129 z, 216 z,
termin 53 z, 192 z,
treść 2 z,
wcześniejsze 216 z,
w ogólności 22 z,
wstrzymanie 216 z,
wybór 22—27 z,
wzrost 42 z,
wzajemne 219 z,
zmniejszenie 42—43 z,
zobowiązanie 50 z,
zwiększenie 42—43 z.

T.

Tantjemowa umowa 452—453 z.

Telefon:

oferta 63 z.

Termin 704—708,

bezskuteczny 53 z,
dochodzenia roszczenia z tytułu
rękojmi 319 z,
dodatkowy 251 z,
długu wypowiedzenia 90 z,
najmu 372 z,
obliczanie 195 z,
odstąpienia 76 z,
oznaczony 59 z, 63 z,
płatności odsetek 87 z,
płatności renty 593—594 z,
płatności w dzierżawie 410 z,
płatności w najmie 384 z,
płatności wynagrodzenia za pracę
451 z,
przedawnienia 1478—1493, 274 z,
281—287 z, II,
przrzeczenia 104 z,
rękojmi 333 z, 335—336 z,
spełnienia świadczenia 192 z, 243 z,
szczególny zawity II,
umowy 62 z,
wniesienia podania hipotecznego
str. 433,
wypowiedzenia 467 z, 469 z, VIII,
IX,
zasiedzenia 1466, 1468, 1470—1477.

Tłumaczenie:

dokumentu str. 434—435,
oświadczenia woli 107 z,
umowy 108 z,
ustawy 6—8.

Treść:

nierozwiązalna do wykonania 56 z,
prawa autorskiego str. 586,
świadczenia 2 z,
umowy 55 z.

Trzecia osoba 59 z, 91—92 z.

Trzoda chlewna 332—336 z, XXVI,
XXXIII.

Tymczasowy-a:

nadzór własnowolnego str. 504—
505,
renta 161 z.

Typowa umowa 72 z.

Tytuł posiadania 316—317, 320, 323,
325, 372, 374 380—381, 424—425,
449, 1461—1462, 1477, 1493.

U.

Ubezpieczenie 458—459 z, 462 z, III,
morskie 1292,
na życie 598 z,
obowiązek X,
społeczne X,
umowa 1288—1291 z.

Ubezważnowolnienie str. 503—521.

Uchwała:

ubezważnowolnienia str. 512—513.

Uczciwy obrót 107 z, 189 z.

Uczeń 477 z.

Uгода 621 z, XXV,

błąd 622 z,
dopuszczalność II,
przedmiot 1382, 623 z,
przeniesienie prawa 624 z,
zawieranie 95 z.

Układ:

forma 445 z,
majątkowy małżeński 1217—1266,
zbiorowy 445 z, IX—X.

Umowa 50—60 z,
agencyjna str. 595,

Umowa:

bezszkuteczna 59 z,
 cel 55 z,
 czas zawarcia 70 z,
 darowizny 354 z,
 dozywocia 599—600 z, VII,
 dziedziczenia 1249—1254,
 dzierżawy 402 z, 404 z,
 dzierżawnych likwidacja IV,
 Koszarysowa 491 z,
 miejsce zawarcia 70 z,
 międzynarodowa VI,
 najmu 370—371 z,
 na rzecz osoby trzeciej 92 z,
 nieważna 56 z,
 o dostawę towarów lub papierów
 wartościowych 611 z,
 o dzieło 478—479 z, 496—497 z,
 o nakład str. 591—594,
 o naukę 477 z,
 o podnajem 398 z,
 o pracę 441 z, 467 z, II, III, VIII,
 X,
 o przyjęcie długu 183 z,
 o rentę 592 z,
 o rozpowszechnianie utworów str.
 594—595,
 o spadek 602, 58 z,
 o świadczenie przez osobę trzecią
 91 z,
 o świadczenie usług 498 z,
 o wyłączenie rękopisami 316 z,
 odmowa zawarcia 73 z,
 odsetki 86 z,
 odstąpienie 328 z,
 odszkodowanie 74 z, 82—85 z,
 poręczenia 625 z,
 postanowienie 61 z,
 pośrednictwo 517 z,
 potwierdzenie 101 z,
 pożyczki 430 z,
 prawo odstąpienia 76 z, 251 z,
 przechowania 523 z,
 przedmiot 50 z,
 przedwstępna 62 z,
 przez przedstawiciela 93 z,
 przyrzeczona 62 z,
 regulamin 71 z,
 rozwiązanie 219 z, 271 z,
 spadkobierców ustawowych
 XXVIII,
 spółki 546 z, 550—551 z, VII, XLII,
 sprzedaży 294 z,
 tantjemowa 452—453 z,
 termin 62—63 z,
 tłumaczenie 108 z,
 treść 55 z,

typowa 72 z,
 użyczenia 419 z,
 w cudzym imieniu 101 z,
 wykonanie 68 z,
 wzajemna 51 z, 215 z,
 zadatek 74 z,
 zakres 60 z,
 zamiary 352 z,
 zastawu 1368—1372,
 zawarcie 61 z, 68—69 z,
 zlecenia 498 z,
 zwrot zadatku 75 z.

Upadłość:

małżonka 1226 1260—1262,
 ogłoszenie 297,
 przekazującego 617 z,
 spółnika 570 z,
 zapobieganie III.

Uprawnienie:

do wnoszenia podania hipoteczne-
 go str. 432,
 dzieci nieślubnych 160—162, str.
 451, str. 458.

Ukutecznienie:

wpisu hipotecznego str. 438.

Usprowadliwienie:

prenotacji str. 423—426.

Ustalenie odszkodowania str. 555—
 557.

Ustawa IV.**Ustawowe:**

odsetki 248—249 z, 530 z,
 prawo zastawu 141 z, 386—387 z,
 412 z, 544 z.

Ustępstwo pierwszeństwa str. 420.

Uszkodzenie ciała lub zdrowia 161—
 162 z, 165—166 z.

Uznanie:

ojcostwa 171,
 za zmarłego 112—114, 278, str.
 447, str. 453, str. 467—472.

Użyczenie 419—429 z.

Użytkowanie 150, 478, 509—520, 1228,
 1210, 1255—1258, 1462.

Używanie 478, 504—508.

W.**Wady:**

fizyczne i prawne przy sprzeda-
 ży 306 z,

Wody:

główne 333 z, XXXIII,
oświadczenia woli 31—45 z,
prawne 311 z, 317 z,
treści umowy 56 z,
umyślowe 21,
zwierząt domniemanie XXVI.

Waluty zagraniczne str. 606—617.**Warunek:**

kupno 305 z,
możliwy 699,
niemożliwy 698, 49 z,
niemożliwy, przeciwny prawu lub
moralności XVII,
nieziszczenie 48 z,
niezrozumiały 697,
przy małżeństwie 59,
przy rozporządzeniu ostatniej woli
695—704,
rozwiązujący 46 z,
zawieszający 46 z,
ziszczenie 46—47 z.

Weksel 1492, 95 z, 265 z, V.**Wiano** 1232.**Wiek pełnoletności** str. 465—466.**Wierzyciel:**

nowy 178 z,
obowiązek II,
prawo II,
prawo zaspokojenia 212 z,
przelew wierzytelności 171—174 z,
176 z,
solidarny 9 z, 11 z, 19—21 z,
spółki 568 z,
zarachowanie 213—214 z,
zaspokojony 8 z, 180 z,
zmiana 168—169 z, 184 z.

Wierzytelność:

hipotecznej amortyzacja str. 442,
od potrącenia II,
przedawnienie 273 z, 275 z,
przejście na osobę trzecią 177 z,
przejście umowne 178 z,
przejście ustawowe 179 z,
przelew 171—174 z, 176 z,
solidarna 9 z,
w walutach zagranicznych str.
606—617,
zaspokojenie 291 z.

Wina:

dłużnika 26 z,
osoby trzeciej 149—150 z,

Kodeks cyw. anstr.

pracodawcy 471 z,
pracownika 471 z,
w wyborze 144 z,
własna najemcy 385 z,
własna poszkodowanego 150 z,
wydzierżawiającego 415 z.

Wkład spółnika 547—548 z.**Władza ojcowska** 147—154, 166, 172—178, 183, 185, 250, 269.**Własność** 149, 308, 353—445, 1466,
lokali str. 537—546,
nabywanie 380—445,
ograniczenie 363—365,
pojęcie 353—354,
zgaśnięcie 444.**Własnowolność:**

pozbawienie str. 503—504, str.
510—517, str. 520—521.

Właściwość:

sądu w sprawach hipotecznych
str. 432,
sądu w sprawach o ubezwłasnowolnienie str. 503—504, 510—517.
str. 520—521.

Wniesienie:

rekursu hipotecznego str. 443—444.

Wody str. 523—528.**Wojenne działanie** III.**Wojna** 269 z, III.**Wojskowy** 54, 195.**Wpis:**

adnotacja str. 418, str. 426—431,
dobra publicznego str. 522,
hipoteki łącznej str. 439,
intabulacja str. 416—418, str. 421—
422,
pierwszeństwo str. 420,
prenotacja str. 416—418, str. 422—
426,
skutek str. 419,
uskutecznienie str. 438,
zmian w wykazie głównym str.
440—441.

Wskazanie:

hipoteki łącznej str. 439.

Wspólność majątkowa 1233—1236.**Współopiekun** 211—215.**Współwłasność** 361, 503, 825—858.

Wstępni patiz ascendenci
Wyciąg hipoteczny str 441
Wydawanie Dziennika Ustaw str 462—464
Wydzielczenie 768—773, 775
Wygotowanie:
 podania hipotecznego str 435
Wykaz:
 główny st 438—441,
 hipoteczny st 415
Wykonanie wyłączenia st 557—558
Wykup gruntów III
Wymiar 599—609 z
Wymogi podania hipotecznego str 433
Wymowa 1480, 599—609 z
Wynagrodzenie:
 pośrednika 518 z,
 przechowania 524 z,
 szkody 513 z, 531 z
Wynalazki:
 ochrona III
Wypowiedzenie:
 dzierżawy 413 z,
 najmu 389—390 z,
 pracy 467—469 z,
 prowadzenia spraw spółki 558 z,
 udziału 572 z,
 układu zbrojowego IX,
 umowy o pracę II, VIII,
 zlecenia 512 z
Wyspa str 527
Wyłączenie III, st 547—563
Wyżysk 42 z

Z.

Zabezpieczenie:
 czynszu najmu 386 z,
 renty przez sąd 163 z,
 szkody przez zajęcie zwierzęcia 141 z,
 świadczenia wzajemnego 216 z,
 wiarytelności połączonej 642 z,
 życia i zdrowia pracownika 461 z
Zabicie:
 zwierzęcia 140 z.

Zabroniony czyn 131—132 z
Zabudowa:
 prawo 435, st 532—536
Zabytki XII
Zachówek 762—796
Zadatek 74—75 z
Zadoszczynienie 157 z, 165 z
Zajęcie:
 meuchomości str 559,
 wywołane siłą wyższą st 560,
 zwierzęcia 141 z
Zakład 610 z,
 ochrony 178,
 opiekunczy 207,
 zamknięty str 507—510
Zakonnik 63, 192, 573
Zakres obowiązywania ustawy 4—5
Załatwienie:
 podania hipotecznego st 436—437,
 rekursu hipotecznego st 444—445
Załącznik podania hipotecznego st 434—435
Zapis 535, 647—694, 956
Zaplata 21 z, 212 z,
 przed terminem II,
 zachowanie przez wierzyciela 213—214 z
Zapowiedzi 69—74, 78, 126 st 490
Zaręczyny 45—46 z
Zasada:
 odszkodowania st 554—555,
 postępowania w sprawach hipotecznych str 432
Zasiedzenie 1452—1477, 1493—1500
Zaspokojenie wierzyciela 8 z
Zaswiadczona:
 urzędownie data 399 z
Zastaw 308, 334, 447—470, 141 z, 180 z, 186 z, 266 z, 275 z, 386—387 z, 412 z, XX, str 417,
 licytacja 416—463,
 podzastaw 454—455,
 pojęcie 447,
 prawa i obowiązki zastawnika 458—466,
 prawo ustawowe 544 z,

Zastaw:

rodzaje 448,
sposob nabycia 451—453,
tytuł prawa 449,
umowa 1368—1372,
zgasnięcie 467—470

Zatarg zbiorowy III**Zawłaszczenie 380—403****Zbogacenie niesłuszne 123—127 z**

Zbrodnia 109, 115—116, 176, 191,
768—769

Zdaiżenie 46 z**Zdobyw wojenna 402****Zdolność:**

do działan prawnych 53 z,
do zawarcia małženstwa 47 z,
dziedziczenia 538—539
ograniczenie 113—114 z
pełnomocnika 97 z,
utiata 66 z,
zobowiązania się II

**Zezwolenie na małženstwo 49, 55—
57, 69, 75—76, 78, 95****Zjednoczenie praw i obowiązkow
1446****Zlecenie 709—712,**

obowiązek naprawienia szkody
513 z,
obowiązki stron 502—511 z,
odwołanie 512 z,
płatne 510 z,
umowa 498 z
wygasnięcie 512—516 z,
wypowiedzenie 512 z

Zły zamiar 360 z, 5 0 z**Zmiana:**

dłużnika 182 z,
nazwiska st 478—481,
wierzyciela 168—169 z,
zobowiązania 269 z

Znak:

legitymacyjny 230 z
oswiadczenie woli 29 z,
towarowy III

Znalezienie 388—401**Zniekształcenie:**

oswiadczenia woli 44 z

Zniesienie:

pozbawienia własnowolności st
516—517

Zobowiązania XXXIX, XL,

beztterminowe 272 z,
czas 192—193 z,
dokument 223 z,
dowod wykonania 220—224 z,
istota 2 z
miejsce wykonania 190 z,
natuia 190 z,
niepodzielne 5 z, 7 z
nieważność 130 z,
pierwotne 6 z,
poięzyciela 625 z, 631 z,
powstanie 1 z, 115 z,
przedmiot 209—211 z,
przemienne 22—28 z,
przerachowanie III,
rodzaje 1—2 z,
skutki niewykonania 239—242 z,
250 z
solidarne 8 z, 10 z 14 z,
sposob wykonania 189 z,
sprzedawcy 294 z,
terminowe 201 z,
w międzydzielnicowym prawie
piywatnym str 447—449,
w międzynarodowym prawie piy
watnym str 454—456,
w walutach zagranicznych str
608—609,
wygasnięcie 207 z, 269—272 z,
wykonanie 189 z, 215—216 z,
wzajemne 51 z, 215—216 z,
zmiana 269 z,
ziodia 1 z

Zobowiązywanie się — zdolność II**Zrzeczenie się:**

powiernictwa 632,
prawa spadkowego 551,
przedawnienia 274 z,
solidarności 18 z

Zstępni patrz descendenci**Zwalczanie:**

nieuczciwej konkurencji III, st
599—605

Zwierzę:

domniemanie 334 z,
domowe 332 z,
przy wadach 334 z, XXVI,
zajęcie 141 z

Zwiłoka:

dłużnika 6 z, 13 z, 19 z, 211 z,
243 z,
wierzyciela 16 z, 231—232 z, XL.

Zwolnienie z długi 6 z, 16 z, 20 z, 270 z	przy zadatku 74 z, uczciwego obrotu 107 z, 189 z
Zwołanie wierzycieli spadkowych 813—815	Zysk spółki 563 z
Zwrotne roszczenie 147 z, 638—641 z	Z.
Zwyczaj 10, 501, 60—61 z, co do odsetek 86 z, co do terminów płatności czynszu dzierżawnego 410 z, co do terminów wypowiedzenia zobowiązań 272 z, handlowy 24° z, przy otercie 68 z,	Zydzi 123—136 Zywienie 544 z Zywiolowe klęski 269 z, 411 z, XI. Zywy inwentarz 406—407 z, 412 z
	Z.
	Zrodła zobowiązania 1 z

KSIĘGARNIA POWSZECHNA

K R A K Ó W W A R S Z A W A

UL. ŚW. TOMASZA 20 PLAC NAPOLEONA 1

Telefon 126-48

P. K. O. 406.673

Telefon 6-70-15

P. K. O. 21.153

BIBLIOTEKA TEKSTÓW USTAW:

Zalety naszych wzorowo wydawanych tekstów ustaw: piękny papier, czytelny druk, praktyczna (miękką) płócienna okładka, tekst bezbłędny dzięki ścisłej korekcie.

Nr. 1.

KODEKS POSTĘPOWANIA CYWILNEGO

Postępowanie sporne. — Postępowanie egzekucyjne i zabezpieczające — Przepisy związkowe.

Zł. 4 80

Nr. 2.

KODEKS KARNY. — PRAWO O WYKROCZENIACH. — KODEKS POSTĘPOWANIA KARNEGO

Przepisy związkowe.

Zł. 4 80

Nr. 3

KODEKS ZOBOWIĄZAŃ

Rozporządzenie Prezydenta Rzplitej o wierzytelnościach w walutach zagranicznych.

Zł. 2 40

Nr. 4.

PRAWO O NOTARIACIE

Rozporządzenia wykonawcze. — Przepisy związkowe

Zł. 3 60

- Nr 5. **ULGOWE USTAWODAWSTWO ROLNICZE**
Przepisy związkowe Zł 3 60
- Nr 6 **USTAWA O UBEZPIECZENIU SPOŁECZNYM**
Rozporządzenia wykonawcze Zł 4 80
- Nr. 7. **USTAWA O OCHRONIE LOKATORÓW**
Orzecznictwo S N — Przepisy związkowe Zł 4 —
- Nr 8 **USTAWA KARNA SKARBOWA**
Rozporządzenia wykonawcze — Przepisy związkowe
- Nr 9 **USTAWA**
O POWSZECHNYM OBOWIĄZKU SŁUŻBY WOJSKOWEJ
KODEKS KARNY WOJSKOWY
Przepisy związkowe Zł 3 60
- Nr 10 **KODEKS HANDLOWY**
Rozporządzenia wykonawcze Zł 3 20
- Nr 11 **PRAWO UPADŁOŚCIOWE. — PRAWO O POSTĘPOWA-**
NIU UKŁADOWYM.
Przepisy związkowe Zł 2 40
- Nr 12 **USTAWA O OPŁATACH STEMPLOWYCH**
Rozporządzenie wykonawcze — Przepisy związkowe —
Orzecznictwo Zł. 5 —

Nr 13

USTAWA O PODATKU PRZEMYSŁOWYM

Podatek od energii elektrycznej.

Rozporządzenia wykonawcze — Przepisy związkowe —
Okolniki Ministerstwa Skarbu — Orzecznictwo

Zł 3 —

Nr 14

USTAWA O PODATKU DOCHODOWYM

Podatek wojskowy. — Podatek od kapitałów i rent.

Rozporządzenia wykonawcze — Przepisy związkowe —
Okolniki Ministerstwa Skarbu — Orzecznictwo

Zł 3 —

Nr 15

PODATKI OD NIERUCHOMOŚCI I LOKALI

Rozporządzenia wykonawcze — Przepisy związkowe —
Okolniki Ministerstwa Skarbu — Orzecznictwo

Zł 2 40

Nr 16

ORDYNACJA PODATKOWA

Rozporządzenie wykonawcze

Zł 2 40

Nr 17.

**OCHRONA WYNAŁAZKÓW, WZORÓW I ZNAKÓW TO-
WAROWYCH. — USTAWA O ZWALCZANIU NIEUCZCI-
WEJ KONKURENCJI**

Rozporządzenia wykonawcze — Przepisy związkowe —
Orzecznictwo

Zł 3 20

Nr 18

**KOSZTY SĄDOWE. — WYNAGRODZENIE ADWOKA-
TÓW. — TAKSA ZA CZYNNOŚCI KOMORNIKÓW**

Teksty rozporządzeń — Tabele podręczne — Tabele
ścienne.

Zł. 4 —

Nr. 19.

PRAWO PRZEMYSŁOWE

Rozporządzenia wykonawcze. — Przepisy związkowe. —
Orzecznictwo.

Zł. 4.—

Nr. 20.

**PRAWO PRYWATNE MIĘDZYNARODOWE I MIĘDZY-
DZIELNICOWE**

Ustawy. — Rozporządzenia. — Przepisy związkowe. —
Orzecznictwo. — Konwencje haskie.

Zł. 2.40

Nr. 21.

**WYNAGRODZENIE NOTARIUSZÓW. — OPŁATY
PRZED SĄDEM REJESTROWYM**

Teksty rozporządzeń. — Przepisy dodatkowe i związkowe.—
Tabele podręczne. — Tabela ścienna.

Zł. 4.—

Nr. 22.

PRAWO WEKSŁOWE I CZEKOWE

Przepisy związkowe.

Zł. 2.40

Nr. 23.

PRAWO WODNE

Przepisy związkowe. — Orzecznictwo.

Zł. —.—

Nr. 24.

